

UNIVERSAL
LIBRARY

OU-232860

UNIVERSAL
LIBRARY

الابوظيد

ابوظيد

دو برس

السلام کو بھلاؤ

شیرہ عثمانیہ ہاٹھ

برادر

عبدالحجیر

۶۲۰

گرمط حریفان این پاری بخانه

در رقص و حالت آروپیران پارسا

این اولین فرد دفتر انشوی پسین طوابع برید و انشوی خریطه جابرین و فیکه اشعرا بشین پسین

موسوم با هم تایی

ارمغان

ملقب به
ارمغان آصفی حصه

تالیف

فاضل فرزند محقق یگانه روگاه نسخ روزگار دیباچه کتاب ییل و نسا فارس
مضامین مشهوری تازنده عرصه تازی و دری مولانا محمد عبدالغنی خان صاحب غنی

سله الله العالی القوی

تصحیح بنده پیران محمد عبدالحمید خان و اهتمام عابر سید غفور الزمان غفانه مالک الدین

در مطبع قادی آگره واقع محله کشتیا چاپ گردید

۱۹۰۲ء

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آئی تاجمان پشد نلمدار این جهان بان را

نظام الملک آصفیاء محبوب علیخان را

سپاس و ستایش داور بیهال کداین پریشان اوراق پراننده اجزای بشیر ازہ جمعیت و شتہ اجتماع
 ربط و انتظام یافت بعد مینیت مہد خسر و دوران خدیو گیماں گیتی ستان آفاق گیر خداوند تاج
 و سر پر خاقان قدر قدرت قدر خان قضا صولت فرمان روائے زمین سر پر آرائے ملک
 و کن اعلیٰ حضرت رندگان عالی متعالی حضور پر نور رستم دوران فلاطون زمان سپہ سالار
 مظفر المملک فتح جنگ مظفر الدولہ نواب میر محبوب علی خان بہادر نظام الملک آصف جاہ
 جی سی ایس آئی۔ جی سی بی اللہم غلہ ملکہ و سلطانہ و ابد بڑہ و احسانہ و اید جمہ و اعوانہ
 شہیدہ قصرہ و ارکانہ و مین جہتہ و برہانہ و زمین شمیمہ و شانہ و عیال من اعانہ و زبیل من امانہ آمین
 برو ملک الامین آئندہ ذات کریم الصفا تش در احیای مراسم خبر و ابقای مآثر نیک چون انتاب کلی

منحصر در فرد واحد است و در صد در افاغیل بر و بدل و ظهور آثار فیض و فضل چون عقل فعال با هم پیوسته
از ملوک پیشین سابق و زاید قصیده مدحیه

خسته خسر و دوران و داور دادار
شهی که گردش پر کار تیز گرد فلک
خدیو رستم دوران که تابش تغیش
جهان مطاع زمین مفر و زمانه مطیع
بیاض منتخب نسخه سنین و شهر
چو عقل صادر اول ز علت اولی
به بخت همچو فریدون آفتاب علم
گران ز علم چو کوهی و لیک جوهر خیز
بود محیط بایه و لے سحاب بجود
مهرای دوست بهر سر چنانکه بود گل
بعد او نه نشست ست داغ بر سینہ
بخاطر ی نقاد ست رنگ در خلوت
نه جو حسن که دیده شکست چون یوسف
نه گرگ آشتی اخوان بچاه در خفا
نه مهر از رخ گل برد آب شبنم تر

که شهر گشت سخا از کفش بشهر دیار
ز بهتیش بهداران نهاده است مدار
چو آفتاب بر انگیزد از بخار بخار
ستاره موکب و انجم چشم سپهر مدار
سواد دیده فرد ز کتاب لیل و نهار
چو نفس ناطقه دور پسین این پر کار
به تخت همچو سلیمان آسمان مقدار
سبک ز عزم چو برقی و لیک صاعقه با
بود سپهر برغت ولی زمین بوقار
و فامی اوست بهر دل چو نشود در اشجار
بدور او ندوید ست اشک بر رخسار
بچهره نه شکست ست رنگ در بازار
نه شود عشق که تمت نهد ز لیخا دار
نه لوث کرتہ بخون در مرغ در انظار
نه مه گیسخته از چادر کستان یکتار

نه د گست ز جوړهوا سلاسل موج
 نه از تلاطم امواج بحر در خفقان
 نظام جم جم ششم و شهمه ديار آصفجاه
 خدايگان ملوک زمانه شاه و کن
 تو آن شمی که بدو در خجسته ات سازد
 دو پرده ساخت سپید و سیاه دست سپر
 بزمگاه تو زهمه کینه خنیاگر
 چراز تو اوست و سیار شد سپهر نهم
 سخن به فلسفه میرفت از عقول عشر
 فلک زهم بشکافد چنانکه ابر زرع
 چو تیر دلکشت از سینه عدو گذرد
 اگر عقاب تو در کوه قاف صید کند
 بود ز مهر تو دشوار در دستان آسان
 ز همیت تو شده فتنه در عدم از خواب
 از ان نظام ششم آمدی که افضالت
 نیافت رفعت بخت ترا ستاره شناس
 چو گشت سادس سیار شتری ثابت

نه لطمه خور و ز منو به جباب بر زخار
 نه بر سفینه زگر داب کارها دشوار
 که زیب داد به تخت شمی سلیمان وار
 که رفت صیت سخایش ملک دشمن و دیار
 زرنج راه سفر سیل تکیه بر دیوار
 بلند کوشک قدر تلای زیل و نهار
 بر زمگاه تو بهرام کمترینه سوار
 بر دوز زم چو انگلیختی ز تیغ شرار
 زمانه گفت که با عقل تست هفت و چها
 زند چو شیشه سمندت بگبند دوار
 به سینه باز بگرد ز جانب سو فار
 به چنگ آورد عنقا چو قاف در منتقار
 بود ز قهر تو آسان دشمنان دشوار
 ز دولت تو شده بخت عافیت بیدار
 بخشش جهات جهان فت و میرود هموار
 کشادگر چه محبیطی و زرنج بست هزار
 فز و نسبت نامست سعادتش بسیار

نظر میانه تیار نیست جز تسدیس
 بود مدیح تو فانه عقول عشر
 فضایی شش حبت از دین دانش و عدت
 کتاب روی نکویت بیاض صبح امید
 جمال روی تو نور دسر در دیده و دل
 شگفته روی تو رنگ رخ بهار شکست
 زنده ز روی تو بر خاک آفتاب کلاه
 شراره پای سنانست بر آسمان نهم
 بر آستان تو فرق بلندی افلاک
 زنده ز عدل تو بر پیل پشه ناچیز
 زدار دیگر تو مالید فتنه رو بر خاک
 دو چشم خرم نم و مهر روشن ست ازان
 تو کی ز نسبت آباد احمات کرام
 ورق ز کلاک تو گردید تخت ریحان
 خجسته کلاک ترا ملک دهر ملک یمین
 شد از نقوش تو کاغذ نگارخانه چین
 ز جود شاه فردشند مفت دولت و بخت

ز زمین آصف سادس شده نکو آثار
 بود فسون تو بر هفت کوب سیار
 مثلثی ست برنگ شامه عطار
 نصاب بخت عدویت سیاه شب تار
 جمیل ذکر تو درود و وظیفه اخیار
 خجسته خوی تو بر آب طبله عطار
 کشت ز را تپو سپر فلک بپا دستار
 نمود اینک تو ایت بود تهر سیار
 در آستین تو دست سخای بر بهار
 ضعیف مور بر آرد بردن زمار دمار
 نهاد عافیت و امن پشت بر دیوار
 که رفته اند به مژگان ز در که تو غبار
 چراغ دود و صدیق وحید رکاز
 قلم بدست تو باشد رگی زابر بهار
 تبارک الله یمنی که ملک راست یسار
 شد از مداد و است تو نانه تبارک ^{و یمنی ۱۱}
 جهان بگشتم و دیدم بجمه شهر و دیار

مسج گفته عرفی که حرف بازاری است
 من و شمار صفات جلیله اش هیبت
 همیشه تا که قرآن عظیم سپاره
 همیشه تا رمضان را بچشم سی روزه
 سنین هفت و سی از عمرش مبارک
 هزار هفت و سی از سال و هر یکی چو هزار
 بود مدار زمین و زمان بتو چندان
 غنی است مدح سلی نظام آصفج^{له}اه
 نداشت ست اگر در جگر نمی غم نیست
 چنان بسکک شنای نظام در سفت ست
 کجاست عرفی شیر از قلزم معنی
 کجا نظم^{نظم قاریان} گهر سنج نظم تاشنوند
 که بگذرند ز من از کرم چو نه دام
 ازین که رسم قدیم ست و صیر فی داند

نیا فتم که فردش ندخت در بازار
 چو نیم بشماری چه آورم بشمار
 بود به هفت قسارت و طیفه اختیار
 ز ختم هفت ست ازل نگو بود آثار
 بحق احمد مختار و آل الاطمار
 ترا دم مبارک بود بدین هنجار
 که بازین مدرست و پی زمانه مدار
 از ان بظلم سخن گفت چون در شهوار
 دلش بملک معانی ست ابر در یابار
 که چرخ گوهر پر دین فشانده بر نثار
 کجا کمال صفایان ابر لو لو بار
 ز من دو حرف نیازی ضروری الاخبار^{ای استغاثی ۱۳}
 سفال ریزه بطرف لالی شهوار
 خرف بگوهر خشان نهاده در بار

وله فی صنعة التلمیع

نام خدا شاه دکن من سطوة سلطانه
 کیوان نهد سر بر زمین من ارتفاع قدره
 قیصر بود بر درگشش من احقر خدامه

لرزد فلک بر خوشیتن مع ماله من شانه
 میخ افتد از فلک من صولة شعبانه
 فغضه را مد ریزه چین من نعمته فی خوانه

السجرفی بابه من جمله حجاب
 رای رزمیش از ضیا کالشمس فی اشراق
 صد لعل لب لو گوهر کالمشتری لالائه
 محبوب چون روح روان للناس فی ابدانهم
 حامی ناموس ز من بالجند او اجلاله
 حبش در آب دگل بود للمخلق فی ايامه
 از بحر فیض او دکن کالقدس من سلوانه
 شاداب ملک از فیض او کالنجته المحضه
 صورت دلیل سیرتش و الخلق لفیض خلقه
 خرم دلش از مملکت کالنور من ریح لصباه
 رفعت در رقتار او والعدل فی احکامه
 خرم دل او از خلف کالروض من اشجاره
 ناز و ولیعیش باو کالشبل من ضرغامه
 فرخنده صاحب عهد او عثمان من اسمائه
 والجنه من اطواره والحدود من آثاره
 یارب بود شاه دکن من التشاع ملکه
 زورینا ایاهما فی عیشة مرضیه

او سایر مرقابه او ثلثه فرسانه
 روی نکویش از صفا کالبدر فی المعانیه
 صد لعبت چین و چگل کالجور من غلمانه
 مطلوب دلهای جهان کالجان من حشانه
 ماحی آثار فتن بالقهر او فیضانه
 مهرش ز جان و دل بود للناس فی اعیانه
 و البلیغ من جیحونه والشام من جیحانه
 او بیت ملک الفارس من عدل نوشروانه
 مهرش عیان ست از علن مغناه عنونه
 خرسند از ملک دکن کالخلد من رضوانه
 صدق ست در گفتار او والحق فی برهانه
 والغضن من اثاره والنخل من انحصانه
 والریح من ریحانه والدر من عمانه
 والسمح من سیماه والسود من شانیه
 والفتح من انصاره والنصر من اعوانه
 شاهنشاه روی زمین و امتاز عن اقربانه
 وارض لوجه المصطفی عنه وعن عثمانه

<p>این بس دعا جانفزانی حضرت رب العلاء اقصی بهی خواهانہ علی شناخوانانہ</p>		<p>من احقر خدا مدعی دعا گو یانہ ادنی نمک خوانانہ عبد الغنی خانہ</p>
	<p>وله رباعی</p>	
<p>ای آصف جم سریر و جمشید سپاہ بخشایش یک جهان ز تو میخوانم</p>		<p>ای خسرو ماه چتر و خورشید کلاه چون هر دو جهان ترا به بخشید الله</p>
<p>اگر کرم الطاف خداوندی و ششمه مرحوم خسروی نظری بران برگاشت و بجزئی برداشت این مس تیره باز را حم و خوف پاره باریزه جواهر همانا مانا می گردد</p>		
<p>یک خنده بر بضاعت درویش ز لبش</p>		<p>صد کاروان شکر به نی بویار رسید</p>
<p>فره ستانی آفتاب عالم افزوز از مهر ست نه از قابلیت و استعداد قطره نوازی محیط اعظم از دریادلی ست نه از اسباب و مواد فقط</p>		
<p>داعی دوام دولت ابد طراز</p>		
<p>محمد عبد الغنی صدر مدرس عربی مدرسه فوقانیہ سرکار عالی حیدر آباد صانما المدین الشر و الفساد الی یوم التناد بالبنی آلا الامجاد</p>		

پس از سپاس و ثنائے خسرو دین پناه، خدیو خدا آگاه، داور داور گیر، زیندۀ تاج و سریر،
 فخر سلاطین زمن، سریر آراے دکن، خلد اللہ ملکہ و سلطانہ ستائش گری امیر باتوقیر،
 وزیر پایہ سریر سلطنت آصفی ست، کہ تا یمین عزیمتش یہیہ سلطنت برخاست ملک را
 نقش بر کرسی نشست، و تالیار ہمتش یمین مملکت آمد دولت را پایہ گنج فرورفت، از تشریف
 مکرمتش جز تیغ عریان، تنے از ننگ بر ہنگی عار نہ کشید۔ و از گنج پاشی کفِ رادش غیر از رز
 کسے روے پر اگندگی ندید۔

چون تار و پولود این قماش نازیبا، کہ بر منوال جمعیت در کار گاہ چاپ انطباع سجدگی یافتہ شمع
 از الطاف بیکران اوست۔ لاجرم خامہ راستی آہنگ در پردہ حق گزار می بہشت بلندے سر و نشان
 می سراید، و بہشتید قصیدہ غرا غلغل صوت صریر بعراق و صفا بان میرساند۔

مولفہ

بیا بہ بزم کہ قانون مدح ساز کنیم فراز چرخ چو عشاق زہرہ رقص زند یمین سلطنت آمد وزیر شاہ دکن کنیم مدح و تنائش بصد ہزار نیاز دوام دولت اور اغنی بدولت شاہ ز تار طرہ نہا ہید تار ساز کنیم چنان نوائے ثنا راست در حجاز کنیم سخن بحد وزیر دکن دراز کنیم بہ ہر نیاز ہزاران ہزار ساز کنیم دعا بارگہ پاک بے نیاز کنیم	بیا بہ بزم کہ قانون مدح ساز کنیم فراز چرخ چو عشاق زہرہ رقص زند یمین سلطنت آمد وزیر شاہ دکن کنیم مدح و تنائش بصد ہزار نیاز دوام دولت اور اغنی بدولت شاہ ز تار طرہ نہا ہید تار ساز کنیم چنان نوائے ثنا راست در حجاز کنیم سخن بحد وزیر دکن دراز کنیم بہ ہر نیاز ہزاران ہزار ساز کنیم دعا بارگہ پاک بے نیاز کنیم
---	---

قصیدہ

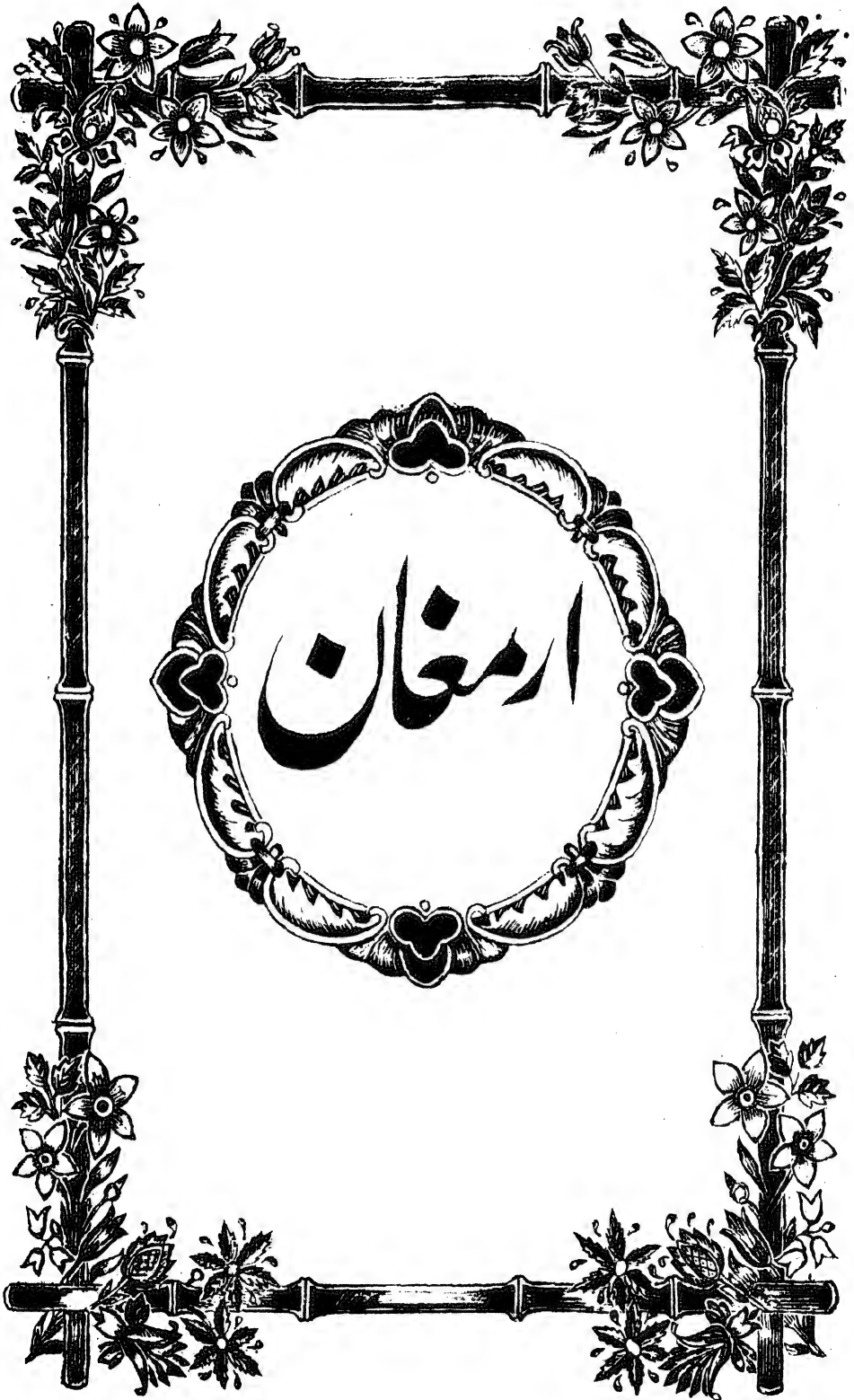
ز فیاضی کفے گرا برو در یاد جہانتے رخے کر شاہان شاد میجوی بہشت آسا بعد میر محبوب علیخان آصف سادس یمین سلطنت راجہ کشن پر شاہ جم سلط کسی کو رسم فضل و جعفر و یحییٰ کند زندہ سکر و حی گر ان تمکین داد اور مکہ ذات او نمیگویم کہ ذات او جسم و جان ہم آمد ز شفقت زان لے دہ کام و شد شب خاطر بروز رزم در میدان ہر دشمن ز شمشیرش درنگ آموز کوہ قاز پادہر کا ب آمد کف سہ تاج رایان تاج بخش بجانتے رخ راجہ کشن پر شاہ و شاہدانتے کہ در شاہی قرین طالع صاحبقرانتے وزیر اعظم و دانامی دستور شہانتے وزیر شاہ آصف جاہ جمشید زمانتے ہمہ نشین ان تہذیب نوشین روانتے کہ او یک جوہر فردی بیطین جانتے کہ چون دریا و کان از سایہ دمایہ گزانتے بخون و خاک سلطان محو گوے صوبہ جانتے شتاب آمیز برق و باد از دست عنانتے	ز فیاضی کفے گرا برو در یاد جہانتے رخے کر شاہان شاد میجوی بہشت آسا بعد میر محبوب علیخان آصف سادس یمین سلطنت راجہ کشن پر شاہ جم سلط کسی کو رسم فضل و جعفر و یحییٰ کند زندہ سکر و حی گر ان تمکین داد اور مکہ ذات او نمیگویم کہ ذات او جسم و جان ہم آمد ز شفقت زان لے دہ کام و شد شب خاطر بروز رزم در میدان ہر دشمن ز شمشیرش درنگ آموز کوہ قاز پادہر کا ب آمد کف سہ تاج رایان تاج بخش بجانتے رخ راجہ کشن پر شاہ و شاہدانتے کہ در شاہی قرین طالع صاحبقرانتے وزیر اعظم و دانامی دستور شہانتے وزیر شاہ آصف جاہ جمشید زمانتے ہمہ نشین ان تہذیب نوشین روانتے کہ او یک جوہر فردی بیطین جانتے کہ چون دریا و کان از سایہ دمایہ گزانتے بخون و خاک سلطان محو گوے صوبہ جانتے شتاب آمیز برق و باد از دست عنانتے
--	--

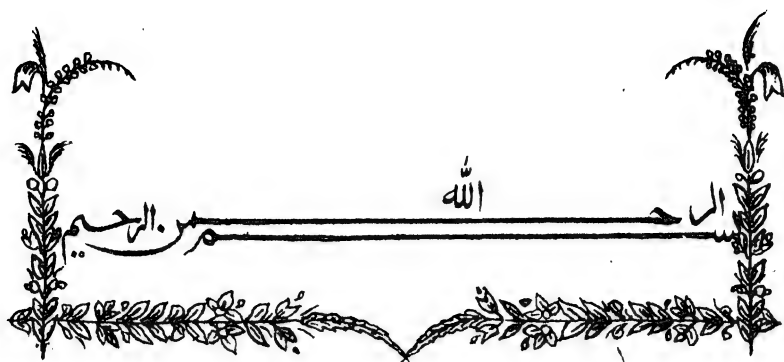
کفش را دست مغفور از سخا در آستین بودہ
 چو ابر از حرف زبیا خامه اش گوہر تار آمد
 درش راز ان ہر سو فرودہ طوبی لباب آمد
 ز جوہر شاہوارش حاصل دریا و کان گوئی
 سینا در خدش سست و لان بر کمر جوئی
 امیر بے نظیر گنج بخشائے گمریزے
 نگاہش را بود نا دیدنیسا جہان نہان
 بدیوانش دبیر آسمان یک پست است آمد
 شریامنزل انور شد جاہا آسمان شان
 تو قطب آسمان رفعت شانی کہ مہر و مہ
 چرا با ہفت کشور ناز فرود شد کن کا و را
 غم آئندہ اش رفت و نشا طرقت باز آمد
 تو صاحب دولتی، علم و ہنر اقدردانستن
 نوشتہ من بعد مکرمت حمد تو فرستنگے
 فروز از چہل ہزار اشعار دارد، از معانی
 کشید بہت سال از عمر در مجلس پریشانی
 دہشت نشہ ام از پاکتا بر خاست از دہتم

درش را فرق جیپال از علایر آستانست
 چو دریا از معانی خاطرش گوہر نشانست
 کہ گفت امن و جاکو دو ملجائے امانست
 پشیرے شایگانست و چیرے رایگانست
 کمر دست دار احمد دوران بر میاںست
 وزیر پادشاہ ثانی شاہ جہانست
 ضمیرش را ہمہ سرار مہمانی عیانست
 بایوانش سپہا فلک یک پایبانست
 غلط کردم کہ شانت فخرشان آسمانست
 بقربان سر و فرقت مثال فرقدانست
 وزیرے اینجینکے شاہے آچخانست
 ز لطفت بسکہ خرم خاطر خلق جہانست
 ز صاحب و لٹان رسم قدیم و پاستانست
 کطلو مار حوار و اصطلاحات زبانست
 کہ بہر طبع ارباب معانی ارمنانست
 شکستہ استخوان تا مغز من در استخوانست
 کہ میز و بہت من دو پایے تا توانست

<p> بسی محنت کشیدم در تلاش شاد معنی چرا این ارمغان از قدر و قیمت نیفزاید تو خوش در سایه لطف خداوند کن هستی خدایو جم چشم جمشید تخت و کعبه ادا فرست نظام الملک آصفیاء محبوب علیخان کو بود گوا آسمان زین بین لیک کف پایش پیر نه آسمان و هفت اختر شش جہات آمد ز تیغ او دو میکرا بنات الغش تابوت است کفش چو موسی عمران نمودارید بیضا چو باد عیسوی رسم هنر سنجی از وزندہ بود بالا و زیرش تاج و تخت سلطنت یاز آلتی تا کہ ماہ و سال و صبح و شام و روز و شب </p>	<p> کہ میدانند محنت در وصال شادمانستے کہ اورا چون تو می گیریم قدر دانستے چو شہ در سایہ لطف خداوند جہانستے کہ اسم اعظمش نقش سلیمان بگیاںستے سلیمان آصف اکبرای انس جہانستے زمین حیدر آباد افتخار آسمانستے در او قبلہ حاجت مگر با کعبہ مانستے ز ہمیش آسمان را کشتن خن در دہانستے دلش چون جام جم آئینہ حال جہانستے چو آب ندگی جو داز و جوش جاودانستے کہ تا دوزیر و بر بالا زمین و آسمانستے ز دور آفتاب ماہتاب اندر جہانستے </p>
--	--

بدورت آفتاب و ماہتاب اندر جہان دائم
 برد فرمان تو زمین رو کہ از فرمانبرانستے

بعرض حال اگر منفعل شد هست
تدبیر که نگشتم ز کار از خجل

یا علیم و خبیر تو دانی ظلوم و جهول که علم از جمل نماند و کمال از نقصان در نیاید و فصیح از اعجم باز نشناسد بروی شکسته
زبان دری در سه از درستی چه کشاید و در دیده دری زباندانان روشن رای بالغ نظر چه افزاید سخن شناسی
فارسی تراشان هندی و شیوا زبانیان ایران و دیار از و چه آید و عیار سخن روزمره لاله مادر و امیر و میرزا طاهر و حبیب
اورا چه شاید باری طفیل دانش و دین امونستان مکتب من لدن که آموزگار روزگارند مخصوص ۵

آن ازلی مکتب و اُمی لقب
عقل باز و آموخته لُج ادب

پُرده کش امت شوریده کار
ضامن آمرزشش آمرزگار

افصح العرب و الجمشیه و ای جوامع الکلم و مجامع الکلام ادب طراز فصیح و اعجم صلی الله علیه و آله و سلم بر من بختشای
۵ عجم بافتح آنکه سخن فصیح گفتن نتواند ۱۲ منتخب اللغات

۵ شکسته زبان آنکه زبان فصیح ندارد ۱۳ بهار عجم

۵ پرده کشیدن بمعنی پرده بستن ۱۴ بهار عجم ۵ ادب طراز استاد و معلم ۱۵ بهار عجم

تا گنج بخشان جواهر سبز بر سیم بخش شکران بپخشایش گرانید و چون سربزرگان کوچک دل بخشش آیند و بر بخشایند
بحرفیکه از دستم در دست نیاید انگشت نهند و از تحسین قیام آگهی دهند لمولفه

مباد و خاطر در یادلان زمین در بند
که عقده ام همه آسان کشتا است همچو جفا

که همانا غایت این نگارش است صلاح عیب است نه اظهار مکر ازارش واجب است نه عرض جوهر ادب از
زبان داناان آموختن است و دانش ماند و ختن نیز خود ادب و ختن و خود را فروختن ایجا زنگار از آئینه زدودن است
نه آئینه زنگ زدودن و دامنودن

امید بر و بیدان خواهر ششم و رنه
فراخسای هوس جانتنگه شان نیست

سپس شهره آفاق گنای فطاری عبد الغنی مؤرخ آبادی گوید که چون مخدوم زاده عالیقدر گرامی گوهر نیک محضر
همایون منظر فرخ فرخانی از فرشته خوی فرو سیده سیر پاک زاد پاکیزه بیک خلق محسوس خیر مصور جامع علوم و مجمع مهربان استادی
و استاذ البشر بلکه عقل حاوی عشرت خور بر سر ازل طلسم گنجینه علم و عمل آئینه صور الهام صورت آئینه ارواح واجب امثال
طفیل درس علومش امر و زخطله کول دارالعلم بنما راست و طفل کتب فلسفه و انیش شیخ بوعلی سینا اگر انما یکی نقد و ولایات
هنگام دهبی و ابن حجر است و دینان اعتدال روات از سبکی گران پلتر در محیطی کثای رصده است و در رصده نشین

له کوچک دل خوش خلق و در دند ۱۲ بهار عجم

نه لفظ شیخ بکبره اصافت و قطع آن هر دو توان خواند ۱۲ عبد الحمید عفی عنه

۱۵ میزان اعتدال نام کتابی در علم جمال لطف ایهام و الفاظ هر دو تفسیر پوشیده نیست ۱۲ عبد الحمید عفی عنه

۱۶ محیطی کبر سیم و فتح مجید سکون سین هله و کسر طارعه نام کتابی در علم ریاضی مشتمل بر دلائل اشکال علم هندسه که در وقت او اشکال

مشهور است ۱۲ رصده سبت در کاره کلامه کردن رصده نند و رصده نشین پنجم هشتاد و شناس ۱۲ بهار عجم

بصد نشسته و قوت تاربخش از این تاثیر کاسته است و تبحر تفسیرش از این کثیر اکثر تقریرش زلال بیانش سلسال علومش
 بسیل فیوض سلجیل ثانی اعشی و جزئیات رازی و نصیر زبچ به محبیطی کشائی هندسه طراز هدایت آرای فرخ فال فرخنده
 رای فرشته فصال هایلون لقای ذی العز و البجاه مولانا محمد لطیف الدین و القاه اعنی صاحبزاده عالی قباب ذی فیه و
 قراب گرامی آثار جامع مفارم و لوی محمد عبدالقادر با وصف مشغولی درس علوم عقلیه و نقلیه و افاده فنون اریه عربیه
 و هجوم مستعدان نزدیک و دور و صدر نشینی و ساد و بد رس فیض عام کاپو که گاه بفرمودن و نمیدن و سرودن و سجیدن
 فارسی میل می نمایند و نکته از اوقات بکل عوایصات و شرح مشکلات و تحقیق محاورات و تنقیح ربط افعال بصلوات میگذاشتند
 و بفتوای ۵

شعر گفتن گرچه در سفتن بود لیک نمیدن به از گفتن بود

و او سخن بنی و شعر فنی میدهند و الحق که این بجهیه ضمیمه اگر چه دون رتبه فضیلت باشد لازم طبع لطیف و مطبوع
 سلیقه سلیم است خواهد و سر سر آرای اسری صدر اعلائی او او فی محرم لی مع الله حضرت ختمی پناه بنی امی بابی و امی ۵
 امی و کتاب حسنه و ردل خاکی و بر اوج عرش منسل

از موزونیت عام و جامعیت تام اشعار حسان را احسن گفتی و تحسین فرمودی ساقی نغمه سخن مولانا جامی
 جام سرشار تحقیق می پیاپی و می فرایید ۵

از همه در شعر بلندیم بخش مرتبه شعر پندیم بخش

و عود غام غمیرین خامیخ عطار مشک بختی سخن می ساید و می سراید ۵

شاعری جزو دست از پیغمبری جا بلانش کم خواند از خری

۵ به بیاض بر دهن سوده را صاف کردن ۱۲ بار ۵ خالص و عمده ۱۲ بار

علی الخصوص بزبان نادره درسی که بعد لسان عربی پسین از جمیع اسنہ روزگار شیرین و خوشگوار است صاحب
 رد المحتار از علامہ طحاوی و او از علامہ ابو سعود آورده که اشرف لغات بعد از لغت عربی و انسب لغت برای فارسی است
 قول حافظ لسان الغیب شہادت بتین این دعوی است ۵

گر مطرب حرفیان این پارسی بخواند در رقص و حالت آرد پیران پارسا را
 لا تبرم خواستم کہ بنماطر شریف فارسی فرنگی کی چون مسودات اعمال ورق سیاه کرده ام بہ بیاض بزم وارفغان آمم اگر
 گوشتہ چشمی بآن داشتند و نظری بر گاشتند و بپذیر برداشتند عویم مشکور و مشکورم وافر بزم دریا و سفالم گوہر خواہد بود ۵
 یک عشوہ زود بخور و درویش چشم او صد چاک از بلباس بہ حبیب حریر رفت

قصیدہ

<p>ایا بذات تو نازش صفات علیا را ایا فرشتہ خصالی کہین تو با خلق چسان ز روی تو میل آید ہمہ ہی بہشت تو آن نجمہ خلف بودہ کہ ز این نسبت شرف ز شرکت نام بلند آباست اگر نیامدی ایجب شبکلی این ابجد</p>	<p>ز صورت تو بود افتخار مہنی را رسانندہ است فیوض طای اعلی را چہ دل ز باغ بصحر اشد تماشا را بلند ساخت نام نیک آبا را بصد مجلس ایجد نشاندہ آبا را حرفش اصل نمودی فروغ اسما را</p>	<p>بہشتی بر آفتاب</p>
<p>۵۔ بہ بیاض بردن مسودہ را صاف کردن ۱۲ بہار</p>		

باز جندی ذات توانوش آبا
 شد از تو فارسی مرده زنده بساوید
 اگر در رابط کز توارتباط حد
 بخط و خال سخن خامه ترا نسبت
 گهر فشانی کلک تواز درخشانی
 فروغ تازه بتازی ادب چنان داد
 کشد چه مطرب کلکت ذوالباز حجاز
 زان بساط کفن بر بدن قبک گردد
 بپار سوی جهان قدر و قیمت افزودی
 دلیل رابط حادث و متیم بود
 کند چه شرح تلازم صفای تقریریت
 ز من میخ و ثنایت آن نمی آزد
 چون من ز نام تو کردم نگار بر سنوان
 بهمان ایست که تابا تو نسبتی گیرم
 و گزیده ظاهر و پیداست که ز ادب دور است
 و لم ز رشتۀ مریم اگر چه زار تر است

چنانکه با گهر شاهوار دریا را
 هزار ناز تو معجزه سیما را
 ز بهم بسته شود ربط لفظ و معنی را
 همان که با گفت و دوست عروس خنار را
 بخاک بخت آب رخ ثریا را
 که بمن دعوت یوسف رخ زلیخا را
 چه آورد بر سر و سماع موتی را
 جریر و جاحظ و اخطل لبید و اعشی را
 کمن متاع ابو نصر و ابن سینا را
 و بی خلجی چه علم عقول ادله را
 بچشم جلوه دهد صورت هیولی را
 که پست خاک ستاید سپهر علی را
 چون بنام تو دادم طر از ملا را
 تسلی دل غمیده تو لارا
 نمی ز قطر و سائل تجنسه دریا را
 چه سوزنی است که دامن گرفت عیسی را

رشتۀ مریم رشتۀ که حضرت مریم شست بباریکی تمام موصوف بود گویند چنان باریک بود که بدون و تکرار کردن نماند نمی شد ۱۲ بهار

تفاوت نسبت من چون در شب شکستم بساط حرف نور دوم که در نور و کلام پے گزارش حرفی ز مدعاے دیگر	بر آفتاب کله گوشه تسلی را بشج و بسط کشادم من این مہارا کنم بخت از رنگین سواد سودا را
--	--

فائدہ - مخفی مباد کہ چون طبع انبای زمان اساس قبول سخن جز بر ایجاز و اختصار نہ نہادہ است بنا بران وضع کتاب تخریر جدول اختیار آمد و اختصار رفت تا عرض مطلب کہ چندان عمیق نیست بطول و اطباء نہ انجامد و حشو الفاظ در جدول بایجاز مساوی افتد چون این کتاب معنوی بد و باب ست و ہر یکے را طرز تالیفی از دیگر جداست لہذا منواری ہر یکے از انہا جدا گانہ نمودہ می آید تا باسانی بہ مطلوب پیوزند و دریابند کہ در نخستین باب بخانہ اول ذکر لغات بہ ترتیب حروف تہجی و در خانہ دوم بیان مصادر بہ ترتیب مذکور است و در خانہ سوم شعری یا فقرہ نثری و در خانہ چهارم ہین المصراعین حرف صلاہ قوم میگردد و تا معلوم شود کہ فلان لغت با فلان مصدر و مشتق بحرف فلانی ہین طریق مستعمل است و در خانہ پنجم کہ خانہ شہرت تخلص شاعر و ذکر وطنش ایرادی باید و در باب دوم بخانہ اول ذکر مصادر بہ ترتیب ایجاب ایراد یافتہ و تجملہ معانی ہر مصدر و حقیقت و چه مجاز و پہلوی آنصہرہ نوشتہ شد و در خانہ دوم ہمان معانی بتفصیل رنگاشتہ و در خانہ سوم ہر لغتے کہ با معنی کنانی آنصہرہ مستعمل ضبط نمودہ و در خانہ چهارم شاہد استعمالش از کلام اسانڈہ بتصریح آسامی آورده و در میان ہر دو مہلح حرف صلاہ مذکور گشتہ تا پیدا گردد کہ فلان مصدر با لغت فلانی و چنان حرف صلاہ استعمال توان نمود یا بحجہ غایت باب اول اینست کہ این لغت را با فلان مصدر ترکیب باید و او عرض از باب دوم اینکہ مصدر را با فلان لغت استعمال توان کرد و بسکہ جامعتر از سخن سریان ایران و کردی و فارسی گویان ہند کہ نام نامی ایشان در تصحیف ذیل اشعار طرز تخریری بنسند و با کمال شیوا زبانی و شیوہ زباندانی طالع شہرت نہاشتند شہوہ بام و شہرہ ایام نشند نہ لاجرم مناسب افتاد

که فهرست آسامی شعر البقیه بنین وفات و ساکن و مضافات و عهد ولات و ولایات بحر و قحطی بناده آید تا فرید
اطلاع از احوال ایشان نیز سهولت دست دهد و بالا التزام و طیفه کتاب است که غیر از کلام اساتذہ ایران یا زبان دانان
مسلمه هند اسناد پندار و احیاناً اگر گفته غیر این دو گرامی گزیده پرواخت است و از کلام معتمدتری واجب شناخت و نقل
قلیل که از حسن ظن بمتبع قائل و بلاغ نظرش اعتماد نموده بران گفتا که در انبیا فت شاهد دلخواه است و بس بهر صورت
نفع آن آشنائی طرز کلام و اندازه قوت طبع متکلم خواهد بود و جایگزین است و مصدر بد و حرف یا سر حرف صلیباست
یا فته سندهای دیگرش بر جایش ثبت افتاده تا نظم جدول از نسق نیفتد و چون مصدر اصل جمله افعال و مشتقات است
لاجرم هم بران گفتا نمود و نیز التزام یافته است که تا امکان شرح مصطلحات و حل مشکلات بحواله ماخذ فرہنگ و
لغات بر جایش ثبت افتد منت خدا را عز و جل که صورت دعا نقش لبست و نقش بدعا نشست یعنی در سینه قرار
و دو صد و نود و دو و جری اتفاق بیاضش افتاد و رعایت اعداد و یه خدمت و اعداد و نین حیرت ارمغان نام نهاد
تنبیه هر دو نیمه اگر چه بسیار و بیشتر شود و مصداق از فرہنگ جامع بہار و ہلوی انتخاب افتاده است اما
نفس سوخته گرمی تلاش و عنق ریختہ سعی جستجو و آلب پای طریق نگاہ بود اندک فکر ساز نیز سیمہ بارزہ است و جستجو با
بجای آورده کتاب اگر دیدہ و در حق با بخیدہ روز و شب در سواد و بیاض کتب شب بر روز آورده و روز و شب بر
چون شمع شب تا سحر نشست و چلایع افروخت و دو چراغان خورد و دماغ سوخت غرض تا از دست برخاست از
پازنشست و تا مغز در استخوان داشت استخوان شکست ۵

۱۱۵ ورق سیخ مطالعہ کنندہ ۱۲ بہار ۵۲ و دو چراغ پنج و تعب کہ در تحصیل و کسب کمال کشند دماغ سوختن پنج و محنت بسیار کشیدن
۱۲ بہار ۵۳ از دست برخاستن ممکن بودن و میرشدن ۱۲ بہار - از پازنشستن کنایہ از قیام بستہ آمدہ بخشن ۱۲ بہار
۵۴ استخوان شکستن کمال محنت کشیدن ۱۲ بہار - راہ بستہ را ہیکہ آمد و رفت دران کم بود و این کنایہ است از دشواری راہ ۱۲

در پختاب فکر و لم صد شکن گرفت آسان نمی توان سر زلفت سخن گرفت

باری بجهاد که درین راه بسته قدمی که بر کشا و شمرده نهاد و گامیکه برداشت را هیچ حساب داشت تا آنکه اگر شمار آید حساب
رود و باور افتد که تفحص کامل بهار با استفراغ ناقص بر قیاس تشبیل چه نسبت دارد بهر کیف آمدن کار بر قفن عمر است
بگفتن زید و عمر و با کماله این نو آئین تالیف هم ضمیمه اشعار فصاحت که سخن سریان معنی رسالتش افاضه و گوناگون
روشنای کلام شعر او نماید و هم دستور العمل انشاست که بهندیان نو فن فارسی طریق را اگر بدید و درین داوی گام
زند چرخ فراواند و راه درم منزل سخن و نقش پای بیشتر و ان فن نشان دهد بشرطیکه کامل عیاران صاحب نظر
علی الخصوص گنجینه علم و جوهر گنج و فضل بهر خردم زاده بنحیه گوهر از نگاه اکسیر اثر خاک تیره را حم و حزن پاره ریزه جوهر
گردانند گونش چشمی از حال خراب و در لطف ندارند و ازین شکسته بسته که از مخان آورده ام در شکسته پناهی بسته و بست
شکسته نگذارند

بدین بے آب گوهر کی نماید شتری غمیت مگر بهر خدا از خاک بهار و زریارش

لمولفه

بخت مض جوهریان هنر که در ریزند از ان شبه که نگیرد کس انعام نیست
بخت نیز گزگانی فرودن دلها گران بهائی کالای را لگان نیست
خوشتم به هیچ نگیرد یک نظر نگرند شکسته بسته متاعی که در دکان نیست

۱ قدم کشادن ماه رمضان قدم شمرده نهادن با حیات تامه و قفن ۱۲ بهار ۲ راه حساب داشتن صورت معقولیت داشتن ۱۲ بهار

۳ لطف جمع استفراغ قیاس تشبیل ظاهر است ۱۲ چه نسبت دارد درین استفهام ایام استفهام انکاری غالی زلف نیست ۱۲ علی بن حمیر

۴ آمدن کار و آمد کارکنایه از اقبال ۱۲ بهار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

باب الف ممدوده

فصل ۱

لغت آب بمعدن ۱۲ بہار عجم و جانگیری

مصدر	صلہ	شاعر
آشامیدن	گرت ہست در سودی آن سخن	بیاضام این آب دندان شکن
آیدن	خضر را چشمہ ساز زندگانی با دار زان	مر آ بجیات از جدول شمشیری آید
آیدن	ناگمان آمد چو آب زندگانی بر سرم	زنده ام کامروز آب اندر سر آمد مرا
آیدن	نشاید آب رفتہ ام دیگر بچو آید بگو	حرف سر جو بیاری گری می آید مرا
آیدن	کے می نشینم آنجا کا یزیر اجم	جائے روم کہ آنجا بالامی باد باشد
آیدن	شد غلامی کہ آب جو آرد	آب جو آمد و غلام ببرد

مصطلح

آب دندان شکن آب بیار سرد ۱۲ مصطلحات الشعرا بہار عجم ۱۵ آب در سر آمدن بر سر ت کے رسیدن ۱۲ بہار عجم ۱۵ آب تہہ بخود جو کلام
و آب در جو آمدن دولت رفتہ باز آمدن ۱۲ بہار عجم در بان قاطع ۱۵ آب بزر کے آمدن مضطرب سر سید شدن ۱۲ بہار عجم

۱۲ و تقریب آب کوثر گوید ۱۲ سنہ ۱۲ مصطلحات الشعرا کہ آب رفتہ در جو آمد ۱۲ و فتر دم البوا فضل

بسمه	صله	شاعر
آوردن ۱۰	آب آوردن متلاع	بهار عجم
آوردن ۱۱	آوردن گلم بت از گره روی	کادور ویم آب رفت در جو فیضی کبرآوی
آوردن ۱۲	چون درین کج برآشوب نظر باز کنم	چشم من آب نیارده بماند حجاب مخلصه کاشنی
آوردن ۱۳	نماز عید خواهم کرد مان ساقی بیار	برای آبست مایا بریق قد شویا کمال خجندی
افتادن ۱۴	بر خاک جو آب بغیش افتم	باو شوم و در آتش افتم فیضی کبرآوی
افشاندن ۱۵	آب بر کلمات شوقم گریه خویند افشاند	روغن بر آتش شوقم بجای آب ز شقای صفائی
انگندن ۱۶	اگر سایه بر آفتاب انگند	در آن چشمه آتش آب انگند نظامی کجوسی
انگیدن ۱۷	برگ رویداد محبت خوش بند از دونا	جای آب خون بای تاک نگور افکنند حیاتی کیلانی
انگندن ۱۸	آب هر که بی پوست انگند	شده ز مزم زد لوش منده سیم طهرانی

مصطلح

۱۰ آب آوردن متلاع قیمت سهل در ایگان یافتن ۱۲ بهار عجم ۱۳ آب رفته در جو آوردن رونق رفته باز آوردن ۱۴ بهار عجم
 ۱۵ آب نیار درون جنس چون ششخصه خواهد که جنس را قیمت نازل گیرد و زنده می گوید آب نیار درده است یعنی ارزان و مفت
 نیست ۱۶ بهار عجم ۱۷ آب افشاندن چریک گرد و غبار فروز افشاندن ۱۸ بهار عجم ۱۹ آب افگندن در چشمه آتش
 بیرون گردانیدن ۲۰ اختلاص بهار عجم از سیمیل آمد بکار می ۲۱ آب بی پوست و در پوست افگندن بای بدن مطلقاً
 ماخذ بای بدن و دوشک پر آب است ۲۲ مصطلحات الشعر یعنی بای بدن اهم از نیکه سوده باشد باغیر آن ۲۳ بهار عجم

۲۴ ازین انده حلاوت آب در پوست افگندن ۲۵ نظوری در صفت انیکفته :

صد	صل	شاعر
انداختن ۵۱	به	می زند خوش حلاوت تن لب بتجالد ۱
انداختن ۵۲	به	آب پیوست انداخت ۱
انداختن ۵۳	از بر	مگر آب بر آذر اندازی ۱
انداختن ۵۴	به	یک کابضه سید براه اندازد ۱
انداختن ۵۵	به	این حوض شکسته آب می اندازد ۱
ایستادن ۵۶		چون آب ایستاده بر آبینان رسد ۱
یاریدن ۵۷		هرگز از شلخ سید بخوری ۱
بخشیدن ۵۸	از	بها عجم ۱
بخشیدن ۵۹	از	دست از کیسه خود چون گم افشان آید ۱
بخشیدن ۶۰	به	کز گهر آب ستانند و دریا بخشند ۱
بخشیدن ۶۱	به	این آب رفته باز باین جو بیا بخش ۱
بخشیدن ۶۲	از	بها عجم ۱

مصطلح

۱ آب پیوسته انداختن ۱۲ آب پیوسته ننگدن ۱۳ آب زیر کاه انداختن ۱۴ کاری و خیالی کردن ۱۵ مصطلح و دین ۱۶ آب ندانستن ۱۷ درون درون آب ۱۸ چراغ هدایت ۱۹ آب ایستادن ۲۰ آبی شدن ۲۱ آب ۲۲ بهاء عجم ۲۳ آب ۲۴ جگر بخشیدن ۲۵ عطا بخشیدن ۲۶ کردن بطوع و رغبت ۲۷ ابروان و بهار عجم ۲۸ آب ۲۹ دریای بخشیدن ۳۰ دیگر بخشیدن ۳۱ نیکو و اجازت ۳۲ نیکو بخت ۳۳ آب ۳۴ آب غریب ۳۵ می بخشد ۳۶ از و کسی نمید ۳۷ بهار

مصدر	صل	شاعر
برداشتن ۱۵	دلار ہے چو بیابان مرگ و پیشیت	نوبدی شیرازی
برداشتن	خوشا چشمیکہ بروے عرفا کی نظر دارد از	خوشا ابریکہ آب از چشمہ خورشید بردارد صاب اصفہانی
برداشتن ۱۶	آب بردار	بہار عجم
بردن	سیلاب آب برد ہلاکی بکولے یار بہ	چون باغخان کہ آب ہو جی چن برد ہلاکی بہدانی
بردن	خوفیکہ کوثر آب از و بردہ از	بلکہ آن حوض آب از کوثر بردہ خسرو دہلوی
بردن ۱۷	زود پندارم کہ خواہد معذرت را آب برد را	کردہ طوفان شہساری گریہ می میرا علوی تشریف
بردن ۱۸	چون یافتند مردم دیدہ سراغ تو	این خیلی آب برد کہ بردند پلے در آب عالی شیرازی
بردن ۱۹	غیر از براے یار سے نابے برد	این ماجرا بہ بین چہ قدر آبے برد تاتیر مشدی
بردن ۲۰	پایمال خلق گشتن اندک لابی می برد	خالص اصفہانی
برکشیدن ۲۱	من چو خواہم کرد فریاد آب ذاتش بکشم از	او چو خواہد خورد تشویر آتش فروز در آب معوی نیشاپوری
برگرفتن ۲۲	بے گفت او آبے از آب گنگ از	بر نتوانند گرفت خسرو دہلوی

مصطلح

۱۵ آب برداشتن ہمراہ گرفتن و حاصل کردن آن ۱۲ ہمارے آب بردار سننے کہ احتمال صدق و کذب ہر دو داشتہ باشد ۱۲ ہمارے
 ۱۶ آب بردن چہ سخر را غن کردن آب آنرا ۱۲ آب بردن ہل جزا و غلبی آب بردن اشکال و سننے داشتن کن ۱۲ ہمارے چراغ
 صاب مصطلحات اشعار گویہ بعضی صاعکہ کہ ماجرا از مجاز و تمیز لغات ہمار و چنان خالص است ۱۶ پایمال خلق گشتن اندک لابی سے برد ۱۲
 ۱۷ آب ذاتش برکشیدن اسے غریب غیر ملکی کردن ۱۲ ہمارے آب بردار سننے کہ احتمال صدق و کذب ہر دو داشتہ باشد ۱۲ ہمارے

شماره	صل	مصد
بهر عجم	آب برنده	بریدن ۱۵
آب برنده حریزین هرگز کس نمیده	تا وید یار اشکم از من طبع بریده	بریدن ۱۶
تایه صفهانی	برید آب سه چشمه آسمان	بریدن ۱۷
حزین اصفهانی	همین بریدن آب از گلخانه نیست	بریدن ۱۸
سیلم طرانی	از	بریدن ۱۹
مخلص کاشی	چرا بیوده باید آب را با سیسمان بستن	بستن ۲۰
فغانی شیرازی	که آب زندگانی بر کند زین گنجه بستند	بستن ۲۱
انوشیروانی	پس آب تیغ شستند از جنبش کرد	بستن ۲۲
نظوری تهرانی	که از جوهر مهرت برد بسته آب	بستن ۲۳
قدسی شهدی	بست دستان اجل آب بیا از پیش	بستن ۲۴
نظوری تهرانی	آب برود از غوان بستم	بستن ۲۵

مصطلح

۱۵ آب برنده بضم با و موحده و وزن زده آب با ضم و کوا را و نیز یک ماحل غیره را بهر ۱۲ بهار و چنانچه هدایت ۱۵ آب بریدن نازل کردن ۱۲ بهار ۱۵ آب بریدن از گل و در آمدن از آب ۱۲ بهار ۱۵ آب با سیسمان بستن تردد و تلاش بعد نمودن در حصول آنچه میسر نیاید ۱۲ بهار و چنانچه هدایت و مصطلحات تغلب کردن نیز گفته اند چنانچه هدایت ۱۵ آب بستن کسی و بر رو کس نمی چسبند باز داشتن آب از آن ۱۵ آب بستن چسبند و چسبند و بر روی و بیای چسبند آب را و در آب کردن ۱۲ بهار

۱۰ کسائی از بستن آب زندگانی بست ۱۲ محسن کاشی ۱۳ آب گل و امحالی آب گوهر بستیم ۱۴ سلیم طرانی

مصدر	صل	شمار
بستن ۱۵	آب می بندی ز می تاج بند بنیادین	براز
بستن ۱۶	تیغش که به ماسک ندارد	از
بستن ۱۷	آب دریا را بجو کے تیغ میدا بست	به از
بودن ۱۸	آب در جو کے بودن	در
بودن ۱۹	جان خزین سکین از فقر زندگی یافت	در
بودن ۲۰	آب در چیه کردن	در
پاشیدن ۲۱	قد شعر ترجمه انداز قاصطنیتان	بر
پاشیدن ۲۲	بن از مبان قصر عالیجناب	بر
پنداشتن ۲۳	آنکه این گریه من در غم اوست	گر
پیشیدن ۲۴	آبے چید بر آتش شک آتش زامین	بر

مصطلح

۱۵ آب بر بنیاد بستن در صد و خرابی خانه بودن ۱۲ ابار ۱۵ آب ز بالا بستن خزینه بستن تا آب جاری نشود و ۱۲ ابار ۱۵ آب بجو و در جو یا بستن آب در جو آوردن ۱۲ ابار ۱۵ مصطلحات آب بستن در جو یعنی در جو کے آوردن و این از اهل زبان به ثبوت رسیده ۱۲ چراغ هدایت ۱۵ آب در جو یا بودن صاحب دولت و اقبال بودن ۱۲ ابار ۱۵ آب چیه کردن منقوش غیر خالص بودن آن ۱۲ ابار ۱۵ آب پاشیدن بر زمین شور کار میانه کردن ۱۲ آب پاشیدن چیه کردن و خبر از نداشتن ۱۲ ابار ۱۵

۴ اگر در دیو آینه را در پرده از ۴ در که آب درین چیدار می بندد - صاحب صفهانی .

مصدر	ص	شاعره
پیمودن ۱۵	به	آب پیموده ام به پرورزن جمال صفها
پیمودن ۱۶	به	کان چاره چو بنیدن کوه است بوز
تاختن ۱۷	از	ز قلب پنهان هوسه سخن تابخت کراهیتش شیر آب ناخت رودی سحر کند
جستن ۱۸	ج	جوه آب به آب جوه داد تشنه کوزه را بسوسه داد خسر دلبوی
جستن ۱۹	از	ز آتش آب میجویم بین منکر محال من وفاداری طمع میدارم از طبع خواجه
چشیدن ۲۰	آب	در یار اگر نتوان کشید هم بقدر تشنگی باید چشید مولوی ردی
چکانیدن ۲۱	بر	کس کو بر لب آب لچکاند نیست جز دین زنجبت بد بود آنهم بصبر خون جگر حاصل اهل خراسانی
چکیدن ۲۲	از	چشم تو ز کسی است که ز خواسته چکد لعل تو آتش است که ز آب می چکد کاتبی نیاپور
چکیدن ۲۳	در از	در حسرت مانت نقش موج گوهر را آب از بن دندان چکیدن بیدل عظیم آباد
چکیدن ۲۴	از	آب از دستش نمی چکد بهار بزم

مصطلح

۱۵ آب پیمودن به پرورزن و غزال کاویفاده کردن ۱۶ بهار بزم ۱۷ آب تاختن بول کردن از سبب وین توان گفت که تاختن بهر ۱۸ دوم به بار موده است پس آب باختن کنایه از خشکستن رنگ بود بر قیاس رنگ باختن ۱۹ بهار بزم ۲۰ آب چشیدن نوشیدن آب ۲۱ بهار بزم ۲۲ آب برب چکانیدن بنشین از ۲۳ آب ز آتش چکیدن ۲۴ آب از بن دندان چکیدن ۲۵ آب از دست کسی به نون نایه نهایت بخور اسماک ۲۶ بهار بزم

مص	صله	شاعر
چکیدن ^{۱۵} خفتن ^{۱۶}	بجز بغبش کاب ازومی چکید آب خفته -	بر آتش برآب مسلوق که دید نظامی گنجوی بهار عجم
خوردن ^{۱۷} خوردن ^{۱۸} خوردن ^{۱۹} خوردن ^{۲۰} خوردن ^{۲۱} خوردن ^{۲۲} خوردن ^{۲۳} خوردن ^{۲۴}	بروزگار تو ابر محیط آب نه خواست هر که دانش شنید لب بزم حضورست در گلشن زمانه ز قطع و طیف با کس نداد پیچانه راه ز ابد خشک چون کیت خامه شرف اگر چه آینه لجام همیشه تا فرس بر لجام ابلق چسب کردم فیصل لب ز یک چشمه خوردند مناب دلش از صحبت گلشن بخورد آب	از به از از از از از از از
		کفت تو گفتم به لفظی چو لوله خوش آب از چشمه کوثر خورد آب که شورست سادات همچو سبزه خورد آب نانشا خم آب خورده چو شد قابل شراب شود میخوم اما عیان من بدست دیگر لیست خورد ز چشمه خورشید آب بی انشا یک در بسته ندیدیم که دیوار نبود شنیم که بخورشید درخشان نگذاشت سلطان سادجی قاسم مشهد اشیرازی اشیرازی اشیرازی اشیرازی اشیرازی اشیرازی اشیرازی

مصطلح

۱۵ آب از جنس چکیدن کمال لطافت نازکی آن حمیر بود ۱۲ بهار ۱۵ آب خفته بضم فاء بر کاف از برف و یخ ذر الذره و در حدیث غلات کوفه
۱۶ بهار ۱۵ آب خوردن نوشیدن ۱۲ بهار عجم ۱۵ آب نشت آبی که ناله خوردند و اکثر مرثیه ها است ۱۲ بهار عجم ۱۵ خم آب خورده
و سیوی آب خورده آنکه غشت و آب آب بر کف نشت تا جیزی که در رواندازند و مجذب نشود ۱۲ بهار عجم ۱۵ آب بی لجام و افتاد خوردن علی بن ابی طالب
معاش کردن ۱۲ ایمان و بهار ۱۵ آب از یک چشمه خوردن مساوات داشتن در کار ۱۲ بهار ۱۵ آب خوردن دل نداشتن
و خوش شدن دل ۱۲ بهار و چراغ هدایت

مصدر	صله	شاعر
خوردن ^۱	از	نرخ دندان دارد اکنون بخور آب قلم ^۲ تا به صفا ^۳
خوردن ^۲		بخوردش چو آب بے آب بخورد نظم کنجی
دادن ^۳	به ^۴	تا نیا بدید میان آب بگا: از داد کلیم بهانی
دادن ^۴		بخدا اگر همه خضرست که آبش ندهند اهل شیرازی
دادن ^۵	را	وز تکر روح پرورش غنای داد ^۵ لا اسلم
دادن ^۶		هر چند که آب بجایش دادند نظیری ترخیزی
داشتن ^۷		آنقدر آب کرد دوست توان شست ^۷ و حیدر دینی
داشتن ^۸	از	ز آب زرش آب میداشتند سلمان باوچی
داشتن ^۹		سختش آب در میان دارد خالص صفهان
داشتن ^{۱۰}	در	آب در شکر دارد - بهار عجم

مصطلح

۱ آب از قلم خوردن در بعضی بیمارها که آب بد شوری توان خورد و بطعم بخورند ۲ بهار ۳ آب خوردن توقف نمودن آب بخوردن
 ۴ کنایه از درنگ ناکردن ۵ بیان قاطع و جاگیر ۶ آب دادن جیه که زرا بچیز معروف و تازه و سیراب داشتن آن را ۷ بهار و
 ۸ مصطلحات ۹ آب بجام دادن مطلق العنان کردن ۱۰ بهار ۱۱ آب داشتن تازه و سیراب داشتن ۱۲ بهار ۱۳ آب میان داشتن
 جیه که غش داشتن آن مصطلح و بهار عجم ۱۴ آب شکر دار یعنی گذران و ناتوان ست ۱۵ بهار ۱۶ بهار عجم

۱۷ نبات روح را آب از بگا: داد - نظم کنجی

مصدر	صلہ	شاعر
داشتن	در	مست ہم در دل شب آب بخاری ۱۱۰ صاحب مصفا
داشتن		آب وار و متاع دولا بے ۱۱۱ اشرف ازندران
در آمدن	در	باز در جوئے من در آمد آب ۱۱۲ خسرو دہلوی
در یافتن		در یاب گردانی این آب باین ہوا ۱۱۳ انسی خجاندی
دزدیدن		نماید چشمہ آئینہ بے نم ۱۱۴ طغری مشہد
دویدن	بر	آب بروئے آب ددیر ۱۱۵ بہار عجم
دیدن	از	از خضر بر سیدہ ام آب بقا را دیدست ۱۱۶ کلیم ہدانی
دیدن	ہ	گریہ آب رفتہ دید آخر بجوئے نوشتن ۱۱۷ ظہور بخشی شیری
دیدن		وگر کہ میخرد این جنس آب یہ ما ۱۱۸ سالک تونے
راندن		آفرین بردست دبر باز دے تو ۱۱۹ مولوی رومی

مصطلح

عہ آب خمار ایک دفعہ خورد ۱۲ ہمار عجم ۱۱۰ آب داشتن متاع قیمت زیادہ از ارزش کردن از اہل زبان تحقیق پرستہ و غش داشتن متاع

تاوگرے را توان فریفت ۱۲ چلغ ہدایت ۱۱۰ آب و زور خند کہ بہر بزرگ باشد و از ان رخصت آب بخانا و باغاسے دیران بردود ۱۱۱ ہمار عجم

۱۱۰ آب بروئے آب دیدن پیالے آب بودن ۱۲ ہمار عجم ۱۱۰ آب یہ دھنے را گویند کہ کیسب فساد و لغ از آب تاب

اصلی بگرہ یہ باشد ۱۲ ہمار - متاع ضلع ۱۲ چلغ ہدایت ۱۱۰ آب درجوی کسے راندن صاحب فہل گواہند ۱۲ ہمار عجم

۱۰ مصرع - از چشمستان تو آسے ندیکس ۱۱۰ غنائی مشہدی

مصدر	صله	شاعر
رساندن	به	چو متع تابمن ایام یکدم آب رساند صائب صفتها
رساندن	به - را	ز بسکه چشم ترم آب را آب رساند نظام شیرازی
رساندن	به	بکشت تشنه آب بی لجام رسان بهار عجم
رسیدن	به	چو زخم آب رسیده بهم نخه آید غنی کشمیری
رسیدن	به	این آهاس مده بدریا نم رسند صائب صفتها
رسیدن	به	چون آب ایستاده باب روان رسد صائب صفتها
رسیدن	به	که در آب درین باغ به شمشاد رسد کلیم بهدانی
رفتن	بر - از	برگشت نارنجت آب بقاؤ نظیری شیرازی
ریختن	بر	آه اگر آبی برین آتش بریزد روی دوست صائب صفتها
ریختن		و اگر برگیرند در حال آب ایشان بریزد خسرو بیک
ریختن	بر به	آب بردست سبوگر یه سمانه ما صائب صفتها

مصطلح

۱۰ آب باب رساندن پیای آب دادن ۱۲ بهار عجم ۱۳ آب بی لجام رساندن مراد آب بی لجام دادن که گذشت ۱۴ بهار عجم
 ۱۵ آب سیه زنی که آب را در دیده باشد ۱۶ بهار عجم ۱۷ آب سیدن بجای سبز همچنین آب دادن در چشم هر کلام معروف ۱۸ بهار عجم
 ۱۹ آب بر آتش ریختن لیکن دادن و غلبه دادن ۲۰ بهار عجم ۲۱ آب ریختن نشان دادن ۲۲ بهار عجم ۲۳ آب ریختن بر دست
 کس و بدست کسی و بیای کسی کنایه است از ننگارے او کردن ۲۴ مصطلحات و بهار عجم چراغ هدایت
 + که آب زندگی زلفش بدست شانه می ریزد و مایه

مصدر	صلہ	شاعر
رنجین	باغبان جیانی ریز دیپاے تاک آب	دختر دارو کہ عقل ہوش از سرمی برد
رنجین	شب کلیم از دیدہ سے ریز در شک	روز از منزل بیرون سے ریز دآب
رنجین	آب در شیر رنجین	بہار عجم
رنجین	زہر اجل بکام من آب حیات نخت	دنیا گزیدہ را یہ مسیحا چہ حاجت ست
رنجین	آنقدر ہانا امیدم کہ تھ سوز جگر	گر بریز دآب بر لبہا سے من یہ زوم
رنجین	رفتہ و گئے حال دل ویران کردم	آب بر آئینہ ریزند قفائے سفکے
رنجین	اشکے کہ بریزند عزیزان در مرگ	آبے ست کہ در پے مسافر ریزند
رنجین	زہوش بر چین را چنان نظارہ تو	کہ شبنم آب کر بر چہ گل نخت
رنجین	بعد عمری کہ بہ خواب من بیدل آمد	گریہ آبے بر خم رنجیت کہ بیدارند
رنجین	آب در زیر جامد کے رنجین	بہار عجم
زود	دل بر آتش غم خام سوز گشت	کجاست گریہ کہ آبے زند کباب مرا

مصطلح

۱۵ آب از منزل بیرون رنجین معروف ۱۲ بار ۱۵ آبے شیر رنجین یعنی کون ۱۲ بار عجم چراغ ہدایت ۱۵ آب بکام دآب رنجین
معروف ۱۲ بار ۱۵ آب بر آئینہ رنجین از پے کے رنجین رسم ست کہ قفائے شخصی کہ بفرود آب بر آئینہ ریزند تا بہ سلامت باز آید
بہار چراغ ہدایت ۱۵ آب بر چہ و بر رخ رنجین ہوشیار و بیدار ساقی ۱۲ بار ۱۵ آب در ریز جامد خواب رنجین مضطرب
گردا بندن ۱۲ بار عجم ۱۵ آب زود کباب را معروف ۱۲

مصدر	صله	شاعر
زردن ^۱	تو پاکد منے این گل زلف حسن نیست	که هست لاله و گل داغدار آب زده تا دم گیلانی
زردن ^۲	دیدہ را ترکم از اشک چو فقی زبرم	در قفای سفک آب بر آئینه زنند نظام شیرازی
زردن ^۳	خرم آن روز که بادیدہ گریان بر دم	تا زخم آب در سیکہ یکبار در حافظ شیرازی
زردن ^۴	آبے زابلہ برخ پاسختہ زن	باید ز پیش رفت حرفیان خبر گرفت کلیم بہانی
زردن ^۵	دک کبی سوز دل سحابی بر پیش میزند	ساعتی پیرامن فانوس را ہم بر کنند کلیم بہانی
زردن ^۶	سخت خواب آلود ما بیدار خواہد شد مگر	ز آنکہ ز در دیدہ آبے رویشان نما حافظ شیرازی
زردن ^۷	تا یکے پوشیدہ از ہم صحبتان ساغر زدن	در گرہ تاجند آب خویش چون گہ زدن صائب صفتی

مصطلح

۱ آب زردن آب زردہ جسے کہ بسبب فادن داغ از آفتاب صلی بر گردیدہ باشد ۱۲ بہار - دنی تواند کہ آب زردہ درین شمعین آب پاشند
 شدہ باشد زیرا کہ بگلہا سے پرمودہ بر اسے طراوت و تازگی آب می باشد لیکن مقابله پاکد این کہ در صرع اول گفتہ می خواہد کہ آردہ یعنی آلودہ و کوش
 باب باشد ۱۲ المولف ۱۵ آب بر آئینہ زدن در آب بر آئینہ بخین گذشت ۱۲ آب بر چرخ زدن گرد و غبارش فرو نشاند
 ۱۲ بہار ۱۵ آب زدن بر دیدہ و بر روی و بر رخ بیدار دہوشیار سمانتن ۱۲ بہار ۱۵ آب در گرہ زدن
 قریب یعنی آب باریمان بستن است کہ گذشت ۱۲ بہار

۱۰ ہر شخص بخون دل آب زخم بر آہ ۱۲ شاہی سزوری - ۱۱ از زخم دودیدہ آبے زخم صفرا ۱۲ ناصب بخاری -
 ۱۱ شبنم ہنوز بر رخ گل آب می زند ۱۲ واقف لاہوری - + کہ نگاہ گرم شمش آب بر روی سوزند ۱۲
 تجلی شیرازی -

مصدر	صله	شاعر
زود ^{۱۵}	بر	چند آنکه پیش محرم و یگان سوختم فغانی شیرازی
ساختن ^{۱۶}	را	آب عربت ناز پرورد گلستان را نشا و آتش شندی
ساختن ^{۱۷}		ستاره می شکند آفتاب می سازند فرخ احمد شیرازی
ساختن ^{۱۸}		کجا دل آب سازد ناله کرد آسیا خیزد صاب صفا
سپردن ^{۱۹}	به	به دو لسترا سکنه سپار لغامی گنجوی
سودن ^{۲۰}	در	نسوده هیچ خردمند آب در ماون قدسی شندی
سودن ^{۲۱}	به	کس آب را بنگ نساید مسای آب خسرو دهلوی
سودن ^{۲۲}	به	نان یک روزه نداری به لک آب سکا انوری ابیوردی
شدن ^{۲۳}	از	بر من چو زنی تیغ ستم واقعت م باش اوجی نظری
شدن ^{۲۴}	از	بخم نشست فراطون شد و شرا نشد عالی شیرازی
شدن ^{۲۵}		آب آتش شد برهان قاطع

مصطلح

۱۵ آب بر آتش زود تسکین دادن و غضب فرو نشاندن ۱۶ امرار و بران قاطع ۱۷ آب غربت یکسازان و در بیان راه و نه ۱۸ امرار
 ۱۹ آب ساختن موافق افتادن آب و گداختن و منفعل و ستاژ کردن ۲۰ آب در ماون و بنگ بلکه سودن
 ۲۱ کار بیفایده کردن ۲۲ امرار و بران قاطع ۲۳ آب شدن گداخته شدن و منفعل شدن ۲۴ امرار ۲۵ آب آتش شدن

شور و غوغا بزم رسیدن ۲۶ امرار و بران قاطع -

مصدر		صله	شاعر
شکستن ^{۱۵}	بریده گریه من شده ز حسرت	در	بدان طریق که در حلق تشنه آب شکست و حیدر زونی
شکستن ^{۱۶}	در بلغ شکسته از من آب	از	چون گرد خضوف و روی منساب فیضی اکبر آبادی
شناختن ^{۱۷}	آب شناس		برهان قاطع
طلبیدن	تو بر تشنه لب تیره روز را بشکر		که آب می طلبد با وجود آب شراب سلمان باجوی
کردن ^{۱۸}	آب در جو بیار کردن		بها عجم
کردن ^{۱۹}	اشک می ریزم بخون هرگاه شوق از خاکدشت	در	چون شود بدست مهمان آب و دنیا کنم کلیم بهائی
کردن ^{۲۰}	چون غلبه پوش شوی خدمت قیصر کنی	بر	آب چون آئینه بردست مسکن ز کنی طغرای شهید
کردن ^{۲۱}	نظر بر آن رخ چون آفتاب توان کرد	به	بیک نگاه دل خویش آب توان کرد صائب اصفهانی
کردن ^{۲۲}	چون غش رسد به آتشین تاب		صد زهره آهین کنر آب فیضی اکبر آبادی

مصطلح

۱۵ آب در حلق شکستن گزیدن و بند شدن آب دگر ۱۶ بهاء عجم چراغ هدایت ۱۷ آب شکستن از چیزه جدا شدن آب از آن چیز ۱۸ آب شناس آنکه کایز و غیره را می شناسد که کدام جا به آب دارد و کدام نه و آنکه بالا تر گشتی برآمده از صلاح و فساد آب خبر دهد و در حقیقت شناس و قاعده دان و نا هر دو علوم ۱۹ برهان قاطع ۲۰ آب در جو بیار کردن صاحبی لثه اقبال بودن ۱۲ بهار ۲۱ آب در پیچ کردن دخی بکار بردن چون آب و شیر کردن و در شراب کردن و در باره کردن و در کار کردن ۱۲ بهار ۲۲ آب بردست کسی کردن خندنگاری کردن ۱۲ بهار ۲۳ آب کردن تفعل کردن و گد اختم ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
کردن ۱۰	در	بگریه گفتش گل دلم به پیچ بخور رفیق همدانی
کردن ۱۱	در	راستی را کرده ام سرمایه باز آرد سیلم طهرانی
کردن ۱۲	در	آب در گریه میکند بر آن ظهوری تهرانی
کردن ۱۳	در	آورد و خصال بخودی بار ظهوری تهرانی
کشیدن ۱۴	از	آبیکه مشتری کشد از چشمه حیات مهری تهرانی
کشیدن ۱۵	از	خواهم کشید خضر صفت آب زندگی حزین اصفهانی
کشیدن ۱۶	از	دل را از خیال من خضر آب کشیم قدسی شهدی
کشیدن ۱۷	به	عاقبت ز ابر سر و قبح با ده مناد کلیم بهرانی
کشیدن ۱۸	را- از	بسیه مرگان ترسو دم دران کو شام نمیدی اصغری تهرانی
کشیدن ۱۹	از	تا نگیرد منصبید را جانان دیده ام تایر اصفهانی

مصطلح

۱۰ آب در جنس و در کار کردن قیمت زیاده از ارزش گفتن یا چیزی را خوب نمودن تا بیخ گران فروخته شود ۱۱ بیمار و چران هدایت
 ۱۲ آب در گریه کردن گریه ساخته کردن ۱۳ بیمار ۱۴ آب در سب کردن کار بیفایده کردن ۱۵ بیمار ۱۶ آب کشیدن آب خون و
 برآوردن آب چاه و غیر آن ۱۷ بیمار ۱۸ آب کشیدن شستن ۱۹ بیمار ۲۰ آب بدان کشیدن مضمضه کردن ۲۱ بیمار ۲۲ آب کشیدن
 آب جاروب کشیدن و آب جاروب کشیدن آب پاشیدن بر جاک و بلا س آن جاروب کشیدن از این زبان تحقیق پیوسته
 ۲۳ بیمار ۲۴ آب کشیدن تمنا نسبت به کشیدن ندارد زیرا که آب کشیدن یعنی فرو نشاندن گرد و غبار صحیح نیست بلکه آب زدن میگویند لیکن محبت جلد و
 آورده شده چنانکه سعدی گفته که گریه بوی امید داشت بخوبی بای و خوش رنگ بود که مقول و تا گریه برون با هر چه بود و آن چنان بود که

مصدر	صله	شاعر
کشیدن ^{۱۵}	از	منشین فسرده که پیمان انگاره
کوفتن ^{۱۶}	به	آتش ز سنگ آینه بن کشیده اند
کوفتن ^{۱۷}	در	که پیش ازین نتوان گفت آب بجواز
گداختن	از	آب در هاون کوفتن
گذاشتن	در	خورشید اگر جمال تو بنید در آئینه
گذاشتن	از	چون آب که در سایه سبیل گذرد
گردانیدن	از	دستگیری میکنی در یاب کاب سرگشت
گردانیدن		دو ساغر خستگار آب گردانیدن
گردیدن		آب گردش تجویز کرده اند
گردیدن		آب گردم گر کس از خاک برداردم
گردیدن	از	که از اشاره انگشت آب می گردد
گردیدن	در	چون تاک آنکس گردد آب و چوبیاراو

مصطلح

۱۵ آب ز آهین کشیدن امر غریب غیر ممکن کردن ۱۶ بهار ۱۷ آب بجواز کوفتن دور هاون کوفتن کار بنیاده کردن ۱۸ بهار ۱۹ آب بجواز کوفتن
 ۲۰ آب سرگشته کمال نزول حوادث و آفات بود ۲۱ بهار ۲۲ آب گردانیدن بهار را بجای بجای بردن براس تفسیر آب هوای مصطلح است
 و معنی قسمت و دردی گردش زمانه ۲۳ بهار ۲۴ آب گردیدن لازم آب گردانیدن و منفعل شدن و گداختن ۲۵ بهار ۲۶ آب گردش
 تفسیر آب هوا بجای بهار ۲۷ بهار ۲۸ آب گردانی متعدی از ۲۹ آب بجو بار گردیدن صاحب لث اقبال گردیدن ۳۰ بهار ۳۱
 + بفرمود و از خزانه جمعه هندی کلمه ۳۲ غناث لغات - ۳۳ زاهد نیاید اینجا از بیم آب گردش ۳۴ غنی کشمیری

مصدر	صمله	شاعر
گرفتن ^{۱۰}	از	در باغ عمر جز بر پیر مردگی نداد
گرفتن ^{۱۱}	به	نامش چو زبان گذرانم لبان ابر
گرفتن ^{۱۲}	از	رخ ز عشان طلبکار گرفتن ستم است
گرفتن ^{۱۳}		چه پاک از میکشی بهنگام چو ش خاک گویا
گرفتن ^{۱۴}	از	هستی که مرگ خانه خرابش گرفته است
گفتن ^{۱۵}		دل که لبش گلی از چشمه حیوان نوداشت
ماندن ^{۱۶}	در	آب در جوے نماندن
مردن ^{۱۷}		افسر دکان بعالم بالائی رسند
نشستن ^{۱۸}	در	در زم عیش جام طرب نوش کا بخشش
نمودن	به	بکشی پرده از گل رخسار اندکے
نوشیدن		چو آبے ندگی مینوشد لب تر نمیدارد
		اگر تیغ دو عالم بر گلوے عشق می آید

مصطلح

۱۰ آب گے فتن آغیدن ۱۲ ابار ۱۳ آب بدمان گرفتن تجرّع نمودن ۱۴ ابار ۱۵ آب گے فتن اچیکے بازو اشتن آب زمان ۱۶ ابار
 ۱۷ آب گے فتن آب دادون ۱۸ مصطلحات الشعراء ۱۹ آب گے فتن چیکے خراب حیران شدن ۲۰ ابار ۲۱ آب گے فتن اشنه بلاب
 کردن ۲۲ ابار ۲۳ آب جوی نماندن رفتن دولت ۲۴ ابار ۲۵ آب مرده آب ایتاده و ساکن ۲۶ ابار ۲۷ آب جوی حلق نشستن
 بند شدن آب در گلو ۲۸ ابار ۲۹

مصدر	صله	شاعر
هشتم ^{۱۵}	آب به زیر کسے هشتن	برهان قاطع
آب آهن آبیکه در جوهر آهن است ۱۲ ابار عجم		
جکیدن	آب آهن همه از دیده زنجیر حکید	از بسکه در سلسله بند تو شیرین کردم کلیم همدانی
آب گیری و آب گری به تختانی و کات فازی و بدون تختانی آب بن تیغ و خنجر و امثال آنرا ۱۲ ابار		
خواستن	نباشد منسله را در غریب از شش	نخواهد تیغ جوین آب گیری
کردن	توان از خاک کولیش آبگیری کرد تیغش را	تم از بسکه هر سو جو یار ز خنجر پیکان شد طغرای شهید
کردن	کردی از گریه زارم که ز من قطع نظر	کرد و آیا که در تیغ ترا آب گری اثر شیرازی
آب حیا و آب انفعال به اضافت عرق شرم ۱۲ ابار عجم		
رفتن	ز چشم دلش آب حیا و آب سبب شهت	هر انکو مادرش آب حیا می در شکم دارد فوقی زیدی
گذشتن	به گلشنی که در آمد بجلوه نخل قدش	چو ابراز سدا و آب انفعال گذشت اثر شیرازی
آب تلخ آب شور و شراب ۱۲ ابار عجم و برهان قاطع		
پروردن	آب تلخی به عطش پروردند	نام کردند کین گل خوشبوست نظیری فیاض پوری
مصطلح		
آب زیر کسے هشتن فریب دادن ۱۲ ابرهان قاطع و چهارم ^{۱۶} آب انفعال ز منگدشتن همان آب ز منگدشتن که گذشت ^{۱۵}		
آب پروردن ز بهت کردن ۱۲ ابار -		

مصدر	صله	شاعر
رسختن	تلخ آب جگر بینه ریزان	خاک تر دل بیده بستان
ستادن	نقد روان دهند و ستانند آب تلخ	فغانی شیرازی
آب جگر خونا ب و طوبت جگر و اسباب معاش ۱۲ بهار عجم		
بودن	ز آسودگی ست گریه و ست پیرهن دست	وز غمی است گریه و ست آب و جگر
داشتن	روزی خونین دلان از غیصا بستر	لعل اگر در سنگ باشد و جگر میزد آب
گذشتن	نگذاشت آب در جگر ماه آتشین	دربار گل ز تندی آتش کلابتخت
گرفتن	سبها به هجرانی اودا دار سحر گرفتیم	آتش زد دل کشود آب جگر گرفتیم
ماندن	نماند در جگر آب این سیچشمان	هنوز از ده ویران خراج می طلبند
آب خنجر و تیغ و سنان و پیکان و تیر و امثال آن تیزی و دم خنجر و غیره		
آمدن	آب پیکان زد دل آمد سوی چشم صاب	آز این چشمه سببه ترا دید کجا
آمیختن	چگونه آب پیکانت بمنز دشمن آمیزد	چگونه ساز و آید مزاج آب با خون
مصطلح		
<p>۱۵ آب در جگر بودن و داشتن توکری ۱۲ بران قاطع - و استطاعت مالی داشتن اگر چه عیال و ولد و شیخ عبد الرشید ابن محمود را بنویسند تا فی معنی مفلس نادر نوشته اند و از آب در جگر داشتن نکاد دارند لیکن شعر آورده اند ۱۴ مصطلحات الشعر آب بگر نبودن و داشتن و گذشتن و نماندن کنایه از کمال کثرت و افلاس بود ۱۲ بهار عجم ۱۵ آب گرفتن از حیثی که بر آوردن آب از جنیز ۱۲ بهار عجم</p>		
<p>۱۶ در جگر گرچه مرار آتش فقر آب نماند ۱۳ ابن سینا</p>		

شاعر	صله	مصدر
آرزو ابرار	که چون آبشان استاده است و گذر باشد	استادان ز شوخی نیست غالی آرزو آن شوخ بگین
فطرت شمس	استاد آب تنج در وانست خون با	استادان شد عاجز از رفاقت ما بهمنمون ما
فطرت شمس	خنجر ناز تر آب تبسم داده اند	داوان زخم جانم از شکر خندی غمی بندودان
سلطان باجی	نشسته سال به هم خندگفت دل اعدا	گذشتن گذشته روز و شب حسامت از سر دشمن
مخلص کاشی	آب پیکان تو هرگز بر دلم نشسته است	انشتن نه همین از جوی خمیشت کلویم تر نشد
صائب اصفهانی	پیدا است تن نازکش از جامه گلنار	مودن چون آب که از پرده یا قوت نماید

آب حسرت

صائب اصفهانی	لبسه میخوایم نگارفتن جوی خویش را	از	آب حسرت میرود هر روز چشم جوی جوی	رفتن
سعدی شیرازی	اگر یان چو در قیامت چشم نهاده گاران	در	بگذاشتند ما را در دیده آب حسرت	گذشتن
صائب اصفهانی	ز شبنم غنچه بار آب حسرت در دهان گود	از - در	دران گلشن که آید در سخن لعل گهر بارش	گردیدن
صائب اصفهانی	آب حسرت اندر دیده آینه میگردود	در	خیال روی او تار که لعلین سینه میگردود	گردیدن

آب تلخ به اضافه آبیکه سنگه یا آینه گرم دران انداخته باشند و بدون اضافه تلخی که

از آب فندک ۱۲ با عجم - و آبیکه بسیار گرم باشد و جوش داده باشند ۱۲ چراغ هدایت

مصطلح

۱۱ آب سنان و تیغ ایستادن همان ایستادن آب که گذشت ۱۲ آب آن خنجر و غیران آب گیر که چون آن مصطلحات اشعار
 ۱۳ آب جریحه نشستن تراداد آن آب برای سیرابی آن ۱۴ مصطلحات - صاحب بار عجم یا یک آب و طبع نشستن ذکر کرده این شعر
 مخلص کاشی نیز بسند آورده خلاصه چه اندیشیده ۱۵ آب حسرت استعمال این لفظ با دیده و حلق و دلمن هر سه آمده ۱۶ ابها عجم

مصدر	صده	شاعر
سوفتن	همچو آب بلوغ از آمیزش منسوخه است	از هر که بعد از آشفتهای با تو مار دیده است وحید زبیدی
<p>آب دست باضافت غسال یعنی آبیکه بدن دست درو بشویند و وضو سازند و بمجاز بمعنی وضو استنجا استهار یافته و بکثرت استعمال ضافت آن ساقط شده ۱۲ بهار عجم</p>		
کشیدن	آب دست همه بروی کشیدی چو گلاب	خاک پایت همه در زلف میروی چو عجم
گرفتن	بجز تیغ نباشد چاره بخوری غمقت	چو آن صفوی که خلاص آب دست رشاه میگفت تا بهر صفی
<p>آب دندان بنک اضافت احمق و ضعیف و الیگان ۱۲ مصطلحاً و بهر بان قطع</p>		
گشتن	تا بکشدیدین و دلگرم افزودن چو شمع	آب دندان گشتن و آتش زان بون چو شمع
یافتن	حاسدت با تو اگر ز عدادت بازو	آب دندان تر از و کس نتوان یافت بازو
<p>آب دهان خیره که از دهان بیندازند ۱۲ اسراج اللغات</p>		
آمدن	چاب در دهن آید بنات را ز لب او	در از اگر بکام رسد ذوق آن دهان قندش
آوردن	پارسا ز لب ساغر بدین آب آرد	از به دیگر آرزوئی و نقل چو آتویه دهد
رفتن	قدح را در مقام لب چشیده	از در زیاد بوسه است آب ز دهن رفت
<p>مصطلح</p> <p>۱۵ آب دست کسی گرفتن کنایه انکمال اعتقاد به بزرگی آن شخص ۱۲ بهار عجم و چرخ هدایت و صوفی در مصطلح سلاطین معنویه فدیایان ایشان را گویند ازینکه ایشان چون درویش زاده بودند اصطلاح مذکور را بحال داشته مقتصدان خود را صوفی می خواندند ۱۲ از بهار عجم</p> <p>۱۶ آب در دهان آمدن و آوردن و از دهن رفتن کنایه ایست از کمال غلبت و شوق بچیز بود و کردن ۱۲</p> <p>بهار عجم</p>		

مصدر		صله	شاعر
نگلدن	آب من نگلدن بر خاک برفتن	بر	آرمی نبات مصری ریزند تپس را کاتبی بنیادی
کشدن	ز غنچه دهنست خنده تا نقاب کشاد	از	دوان شیشه ز شوق لب آب کشاد مفید بلخی
کشادن	آب از دوان کشادن	از	
گردیدن	چنان بیاله در روی کشان لبالب شد	از به در	که خاک راز بهوس آب در دوان گردد فغانی شیراز

آب دیده و چشم

آمدن	تراز گریه ارباب در درنگی نیست	به از	مگر بچشم تو از زور خنده آب آید صاحب اصفهان
آمدن	درین زمانه که کشتی بخشاک بجه محیط	از	غنیمت ست که از دیده آب می آید و به صاحبان
آوردن	آب از دیده آوردن	از	بهار عجم
باریدن	بچشم ز کس اینک آب جاری می بینم	از	ز لبس که ز دیده آب ز غش گل بسایر باد خسرو بلخی
داشتن	آن تجیل که آب در دیده نداشت	در	از کمال سخت می چون دخت در خود هم آید علوی موفرخ آباد
در غش	آب در چشم ندارد	در	برهان قاطع
در غش	دوش در دلت ساقی نقل می و ساقی گذشت	از	رنجیت چندان آب چشم که آب سر گذشت سلمان بلخی

مصطلح

آب کشادن زبان دازد و آب گردیدن بدان و در دوان مراد آب در دوان آمدن که گذشت آب کشیدن

دیده و چشم ندارد یعنی شوق و بی است بهار در زبان قاطع آب غش از شعر سلمان بلخی بهر است که آب چشم در دوان مراد است و آب غش غش است

۴۰ از خزانه سید شهبان بهرامیان دیده را آب حسرت به دوان میگردود - اشرف بازنمانی -

مصدر	صمله	شاعر
رخیدن	بر	شد محیط و موج زد و زنه فلک نشو گشت بسکه بر یاد رخت چشم برانگام آب بخت لبه
ستاندن	به - از	بزخم تیر بستانند آب از دیده روشن بنوک نیزه بکشایند آب از چشم تابینا از زنی هر دو
کشادن	به - از	بزخم تیر بستانند آب از دیده روشن بنوک نیزه بکشایند آب از چشم تابینا از زنی هر دو
کشادن	از	آب از دیده خورشید کشاید صائب در دل آئینه غذا یکیده نمانست ترا صاحب الصفا
گذشتن	از	با آنکه آب دیده ام از آسمان گذشت از بنجم نه مشت دیده ز خوا گلشن را قدسی بنشد
گرد آمدن	به	چون ز در و کوکب در میبویان گردید حباب صورت نشین گرداند درون دید آب درویشی بکی
گردیدن	به - از	بیشکل بود دل کندن از خوان پس صحبت هنوز آب از غم یوسف چشم پاه می گرد غمی بکشی می
گرفتن	از	ز بیم خویش از هر دیده صدید باغ جان آید که هرگز چنین نگرفته آب چشم مردم را مخلص کاشی
گرفتن		اے ز کس شوخ دیده بے جوهر او چشم آب بگیرد که ساعر گیرے کمال الصفا
گشتن	در	از مهر تو آتش بدل حمام است و در مشوق تو آب گشته در دیده طاس علوی مؤلف آباد
ماندن	در - از	از سبب چشمان هنری آب چشم بخت نماند آبریزان میشود در زرد چشمی آبدار نظیری نیشاپور

مصطلح

۱۰ آب چشم کشادن آب بر آوردن و جاری کردن و در گرد ز آوردن ۱۲ بهار ۱۳ آب چشم گردیدن و در دیده گشتن مراد

آب بر مان گردیدن و آب چشم گردانیدن مندی آن ۱۲ بهار و مصطلحات الشعر ۱۳ آب چشم و از چشم گرفتن ترسانیدن ۱۲ بهار و چراغ بخت

۱۴ آب گرفتن چشم را بقتلا شدن چشم برض نزول آب ۱۲ بهار ۱۳

۱۵ هبشه آب چشم یا آب بگرد ۱۲ صاب ۱۳ چشم تو آب چشم را آب گرفته است ۱۲ از شیرازی

مصدر	صمله	شاعر
<p>آب د آب رود آب رخ رونق دهر و بسین دراصل باضافت است یعنی خوبی و و یعنی جاہ و اعتبار مجاز است و معرفت بفاک باضافت آمده ۱۲ بہار عجم</p>		
آمدن	آبے بروے کار من آمد ز دیدہ باز	از دین نیسنگر چہ باز نیاید بہ کار ما سلمان ساو
آمیختن	بس آب بنجاک غم درآمیخت	به کین باد در آتشم درآمیخت فیضی ابرار باد
آوردن	تا آورد زحمه تو آبے برو می کار	از بہ دارد زبان ز سبز لب جو بیار نام مخلص کاشی
آوردن	گریه آبے بر رخ سوختگان باز آورد	بر نیہ ناله فریاد رس عاشق مسکین آمد حافظ شیرازی
آوردن	ابر آب دگر بروے دنیا آورد	به باید بمیان ساغر میسما آورد کلیم بیدائی
افزودن	اے در جهان حسن تو خورشید خاک کو	از را مہ راز خاک کوے تو افزودہ آبروی ابن جلال غرا
افزودن	اے گوشہ عزلت ز تو آب خرم افزود	از تشامسم اگر قدر ترا در بدر فستم کلیم بیدائی
انداختن	آبروے کہ بصد خون دل انداختہ	به بامید کرم نسیم بدر بان مفروش صیدی لکھنؤ
باختن	در بر دیادلان خاموش بنشین چون چنبا	آبروی خویش مے بازمی نفس گری گشتی قاسم شہد
بردن	چشم گریہ آمد و از ابر آب برد	از بہ لعلت بخندہ آمد و قدر گہر شکست وصف بخاری
<p>مصطلح</p>		
<p>۱۵ آب بروے چہ زبرد روے کا آمدن و بر رخ آوردن رونق باز آمدن و آوردن ۱۲ بہار عجم ۱۳ آب از چہ بکے بردن خوار گردانیدن آرا بہار عجم</p>		
<p>۱۶ عشق اگر خواہ کہ آبی بر رخ کارا و رد ۱۲ انسہ ۱۷ چشمک کوثر آبلہ برودہ بکے آغوش آبی کوثر بیدہ ۱۲ حسرت دہو ۱۸ باغ از دین آبغلی بہر صدی شیرازی</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
بردن	یہ	گنہ آبریش نبرد سے بروز سعدی شیرازی
بردن	را	نسیم باد را عجاز زندہ کردن خاک بہر آب رخ معجزات عیسے را انوری ایمرودی
بودن	انہ را	ہم آبرو سے بود مرا ہم ہوا سے دل آن آہ آن ہوا ی خوشم سازگار بود کمال صفا نے
خریدن	یہ	فرو ختم بنبارہ تو ملک جہان را باین متاع قلیل آبرو سے خویش خریدم مخلص کاشی
دادن	را	شاہد بخون زدیدہ روانست خوشدل زمین آبرو کہ دیدہ ترمید ہمارا شاہو طہرانے
داشتن	در	بنا کام شاہی برفت از درت کہ پیش تو ہیج آبرو سے نہ داشت شاہی سبزواری
داشتن		مخمور جام عشق ساقی بدہ شرابے دروہ قوح کہ بے می مجلس ندارد آبی حافظ شیرازی
دزدیدن		حرام باد گل عارضان نگاہ نہان بر آن گردہ کہ آب رخ حیا وزند نظوری ترشیزی
ربودن	از	رنجہ مشو گر سپہ از گلت آبی ربود مصلحتے چرخ را بود ازین ارتکاب علوی مؤرخ آبادی
رساندن	یہ - از	آبے رخ از آبد گفتم پرسانم داوی بر ہم ریخت لفت آبد چمن را نظیری فیض آبادی
رفتن	را	نہ کر تھے صفحہ اش کہ حفظ صورت بتان را آبرو در فتنے ضرورت جلالا زواری
رنجیدن		آبے از آب گنگ بن تواند گرفت و اگر گیرند در حال جالیشان بریزد خسرو دہلوی

مصطلح

لے آبیخ بردن خواہر دانیدن ۱۲ بہا عجم ۱۵ آبرو سے خریدن چیزے ابرائے مفطار و داون و خود را از شکنجہ آبرو رنجیدن بہا ندن

۱۲ بران مصطلحات اشعار ۱۵ آب آبیخ و آبرو رنجیدن بمعنی خواہر دانیدن ۱۲

۱۰ ز آب جنوب آبرو سے اسخر ۱۲ اسخر کاشی ۱۰ درج دیوان قدسی لفظ ۱۲ منہ

مصدر	صله	شاعر
ریختن	در بر	سعدی شیرازی
ریختن	از بر - را بر	بنجاک ریخته آب رخ ثریا را مولفه
شدن		شراب آلوده دلقم آبرو سے پارسائی حنین
شکستن	از	نرگوسی دوست دلا چند شرمسار آئی علی خراسانی
طلبیدن		که ما ز خیل گدایان آبر و طلبیم طالب آملی
فروختن	به - را	بامید کرم نسیم بدر بان مفروش صید طهرانی
فروختن	به	چون صدف آب رخ خویش بیسان پیش صاحب اصفهانی
کردن	در	در کار بید ما غمی ما آبر و کنند نظیری نیشابوری
گذشتن	در	نگذاشت گریه پیش کسان آبر و مرا شانی مشهدی
ماندن	در	در وشته ام دست دل از بخن قاسمی گویابادی
یافتن	از	سرخ گردید مرا چه سحر کاهی از خون آزاد بلگرامی

مصطلح

له آب رخ شکستن شکستن بمعنی زایل شدن ۱۲ بهایم

۱۰ نریر در دو عالم آبرویم - حنین اصفهانی - ۱۱ برخاک آبروی خود اے آسمان مرز - سلیم - ۱۲ زابده ریخت آب رخ نقل و

جام را - نیکو نگه نداشت حلال و حرام را - کاتبی نیشابوری - ۱۳ در عشق تو بند عقل گیسو ختام - برخاک در تو آبرو بن ریخته ام - منظر دبوک

* آب نفس فروزش آبرو سے پارسائی را - حنین اصفهانی

مصدر	صده	شاعر
آب روشن باضافت رونق ۱۲ مصطلحات الشعراء		
جستن	چو آب روشن ازین چرخ نیلگون جویم	از کمرخ بخون شفق آفتاب می شوید صائب صفه
آب زخم معروف ۱۲ بهار عجم		
برداشتن	چنان عقیق تو از خون خلق شد سیراب	از که از مشایده اش زخم آب بردارد تاثیر صفه
برون	همچو زخم کهنه که آب برون و اشود	غنچه زلفش گشته شد از سوجه آمار گل اثر از صفه
دزدیدن	آتشکار سین بر تیغ شهادت میزند	زخم عاشق آب دین بنید اندک صیت صائب صفه
دیدن	آب دریا را بجوی تیغ بیدادست بیند	بسکه سیراب است تیشیر تو زخم آب دید کلیم همدانی
رسیدن	بیای که در شب بجز تو چشم گریانم	چو زخم آب رسیده بهم نمی آید غنی کشمیری
کشیدن	زخم گل آبله ز نای آبدام می کشد	از شور بلبل غلبت از جوش بهار می کشد صائب صفه
آب زرباضافت و تقدیم زابجه بر مصله شراب مطلقاً یا شراب زعفرانی ۱۲ بهار عجم		
آوردن	در مجلس غارت زوگان طرب عیش	از ساقی ز خرابات میخان آب زر آورد علی خراسانی
آب زروانگ خونین ۱۲ بهار عجم		
نخین	فردیخت از دیرگان آب زرد	از باب دو دیده همی چساره کرد فردوسی طو
مصطلح		
آبش روشن است یعنی عزت و رونق دارد ۱۲ بهار عجم ۱۵ آب برداشتن و برون و دزدیدن و دیدن و کشیدن زخم		
معنی ۱۲ از مصطلحات و بهار عجم ۱۵ آب سیده زخم کتک آب زرد و یا با شلا بهار عجم ۱۵ آب زرد و یا بخون کنایه زلف و یا زلفین		

مصدر	صله	شاعر
<p>آب سیاه و آب و آید و آب گوهر و آب چشم و آب لولونام منی</p> <p>که چشم را نابینا کند و آنرا بازی نزول المار خوانند ۱۲ بهار عجم</p>		
آوردن	دیدن	در نه چشمه شهادت موجب آب بقامت
آوردن	سواد شمر	ز رشک آورد آب سیاه چشم خود
آوردن	آب مروارید	گوهر قیمت تابا دار آمدت
آوردن	همچو چشم	این صدف از انتظار بنیسان غمت
آوردن	چشم بل	شد منور همچو چشم پیر کنعان
برون	نمی نهم	کسب تو آب سیه برده چشم آهورا
برون	گر برم آب سیاه	که توان کردن بلا سیه روزان
بر آوردن	آب سیاه بر آوردن	بهار عجم
در آمدن	ز سم خدنگت	در آید بچشم خور آب سیاه
<p>مصطلح</p> <p>آب و آب سیاه و آب گوهر و آب مروارید آوردن چشم و دیده متلاشدن چشم برض مذکور برین فاس</p> <p>آب سیاه و آمدن چشم و آب گرفتن چشم و آب سیاه بر آوردن چشم و بردن چشم را بهار مصطلحات الشعراء آب سیاه از چشم برون</p> <p>زائل کردن آن از چشم ۱۲</p>		
<p>آب مروارید و چشم مسود آورده ام صائب صفهانی</p>		

مصدر	صله	شاع
دیدن گرفتن	به چشم ز گس اینک بخت بدی بینم اے ز گس شوخ دید به چه او	ز بس که دیده آب عشق گل سیاه می آید چشم آب نگیرد که ساغر گیری خسرو دهلوی کمال صفتا
آب سیاه گل ولای ۱۲ بهار عجم		
برآوردن گرفتن	ز بهریت خط دوست که چون بخت بکشد دیدم ز بسکه روز سیاه و گریستم	آب سیاه چشمه خورشید بر آید آب سیاه تاسه زانو گرفته است فصیحی بیهوش الهی بیدار
آب سیاه باضافت شراب و ملا که بدان کتابت کنند ۱۲ بهار عجم		
خوریدن	آب سیاه خورده چنان گشته است	کش چو نگیرند بیفتد ز دست خسرو دهلوی
آب سیاه حوادث و آفات زمانی ۱۲ بهار عجم		
گرفتن	جهان اگر همه آب سیاه گرفت چه باک	چو را ضمیمه میکنی نان و آبکی انگور ابن جلال عراقی
آب عناب و آب تاک به اضافت شراب انگور ۱۲ بهار عجم		
بردن ستاندن	نفسه در پیشه شوقی بکوه ارضوان بنشین خرم و خندان و جهان را بنفشان	که هر صبح سوخته غدا تنگ برود بستان از کف عناب لبان آفتاب علی خراسانی رودکی سمرقندی
آب نار به اضافت شراب سنخ ۱۲ بهار عجم		
خواستن	از آن نارون تا بوقت بهار	گله نار خواهد گله آب نار نظامی گنجوی
مصطلح		
آب سیاه خورون نوشیدن آب ۱۲ بهار عجم ۱۵ آب سیاه گرفتن خواب شدن ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
آب و تاب معروف ۱۲		
چیدن	از در	از خاکراشک و خرب چین
گرفتن	از	ایک باغ جنت از فیض تو گیر د آب تاب
آب رنگ رونق و صفا ۱۲ بهار عجم		
آوردن	از	که لعل آفتابین آب رنگ دارد کاش
افتادن	از در	خرم از خلق تو شد مرغ این بهر حصا
بردن	از	عروس خاطر بشاطه صفایانی
دادن		بهره می غلطه بخون لاله در گلزار ما
داشتن	از	غنچه مینا چو گل از یاد سنگم بشکفت
گرفتن	از	که از لبش بگل به خاله با سیراب گردد
ماندن	در	یک چشمه غیر دیده بلبل روان نماند
آباد ضد ویران - و خوب و نیکو ۱۲ بهار عجم ویران قاطع		
بودن		حضرت دلی کف عدل و داد
خواستن		علوی خیر طلب قابل میداد نبود
مصطلح		
آب و تاب چیدن و چیزه رونق آن از دادن ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صلہ	شاعر
داشتن	قد سخن بلندست زیرا کہ دارد آباد	تأختر مردان را قصر رفیع شانی
دیدن	خداوند پس از من حال آرد ای چه خواهد شد	ندید آباد کس از بعد مجنون ملک صحارا
ساختن	ساز آباد خدا یا دل ویرانی را	یا مدہ مہربان ہیج سلمانی را
شدن	عالم ز تو شد بہ حکمت آباد	حکمت ز تو یافت آدمی زاد
کردن	عراق عرب را چو آباد کرد	دیار حسن کیفت را یاد کرد
گردیدن	درین عالم آباد گردو بہ گنج	دران عالم آزاد گردو زنج

آبلہ گنبدہ آب ۱۲ بہار عجم

بستن	چندان رہ انتظار را بیمودم	کز اشک پیایی منہ ام آبلہ بست
پروردن	کمی شود شکنجہ کش دامن وطن	پای طلب کہ آبلہ پرور و غربت
چیدن	آبے برخ از آبلہ گفتم برسانم	دادے بر ہم بخت تفت آبلہ چین را
خاستن	بزرگرفت پایے در رنو و چنان	کہ گوئی آبلہ با خاستست و کف پای

مصطلح

۱۵ آبلہ بستن و دیدن و داشتن و زدن یک معنی ۱۲ بہار عجم ۱۵ آبلہ پروردن درختن و زسودن بمعنی دہدست ۱۲

آبلہ فرسودا بلہ فرسودہ آبلہ پرور و آبلہ پرور صفات باو غیر این تفسیر ۱۲ بہار عجم ۱۵ آبلہ چیدن زائل کردن آن ۱۲ بہار عجم

۴ در کشور آباد میند خواب ۱۲ سعدی شیرازی ۴ بتخانہ رنگ کعبہ آباد کن ۱۲ اشراق اصفہانی * ز شیر پرکار سے مراد

بمستون آباد میگردد ۱۲ حزین اصفہانی -

مصدر	صله	شاعر
داشتن ^{۱۵}	از- به ⁺	از گریه من بجز نه تنها گله دارد صادق گیلانی
دیدن ^{۱۶}	از- در ⁺	بود بر آتش قدمش زیر پائے ترا تش و مید آبله سرتاب پای خسرو لک
دیدن ^{۱۷}	بر	به چون دیدم آن دو عارض آن آبله بود
رخسین ^{۱۸}		بپای آبله ریزه القدر ترا جستم
رخسین ^{۱۹}	از- بر	توان نخیست بر پائے روس آبله نظامی گنجوی
زودن ^{۲۰}	از- در [*]	پائے کیل آبله زود زور سلخ دوست خالص صفائی
شکستن ^{۲۱}		آبله دل شکست لاله افلاک را صائب صفا
شکستن ^{۲۲}	در	نشکسته است آبله در زیر پامرا صائب صفا
شکافتن ^{۲۳}		اودفت وزوای این غزل عاشقانه شانی شهید
شکافتن ^{۲۴}	در	در معی لب که آبله در پاشکافتم غمیری ترشیز
فناون ^{۲۵}	بر	فناوه برو آبله چون حباب قاسمی گونا باد

مصطلح

۱۵ آبله بر یا رخسین ماجر گردانیدن و گریز اندن و سرگشته کردن ۱۶ آبله چشم ۱۷ آبله دل شکستن
 ۱۸ فردن شکن آتش دل تسکین یافتن کن ۱۹ آبله در زیر پاشکستن کمال سبکدلی دکلم تازی ۲۰ آبله

۲۱ نه بین دارد و در دست پاجنون آبله - اشرف از ندرانی ۲۲ یعنی در زیر پائے ۲۳ زود زور سلخ و بلبله - زود زور گوش جام آبله - طغری شهید

مصدر	صله	شاعر
فرمودن	صائب چکنی پاسبان طلب آبله فرمود	صائب اصمغانی
کردن	نه همین دارد بر اہت با مجنون آبله	اشرف ازبک
گستن	ز بسکہ آبله دل زہم نمی گلد	صائب اصمغانی
گشتن	خرشید اگر پاک نہادی آنجا	نامی زند

فصل تاء فوقانی

آتش معروف ۱۲ بہاریم

آرمیدن	دران زلف والہ نگہ کن دل خود	ندیدی اگر آتش آرمیدہ	والہ ہر دو
آشامیدن	نگشت سیر ز طوفان آتش شوق	دل کہ باد گوارا مثل آتش آشامی	خسرو دہلو
آمدن	تو کہ آسودہ دے از نفس سوز مخواہ	منکہ شوریدہ ام آتش زبان نمی آید	نظیری شالو
افسادن	از شکر خدات آتش بجان افداست	این چہ شوریت کہ دہا لہ جان افدا	صائب اصمغانی
افروختن	تا بتوانی زد آتش فردر	دشمن خود را بہ کلی کش چو روز	نظامی گنجی

مصطلح

۱۔ آبلہ کردن معنی آبلہ دیدن ۱۲ بہا آبلہ گستن معروف ۱۲ آتش آشامیدن و خوردن و نوشیدن بمعنی ۱۱۔

۱۲ بہاریم آتش افسادن از چیزے سوختن ازان ۱۲ بہاریم آتش افروختن معروف و نیز فتنہ برآختن ۱۲ بہاریم

۱۳ چو آن آتش کہ از خاک بر خاک مے افتد ۱۲ رضا اصمغانی ۱۴ افتد عطار دور و حال آتش در افتد زحل ۱۲ سعید ہر دو

۱۵ عشق آمد و آتشی بجا از دخت ۱۲ قیرہی تبریزی

مصدر	صله	شاعر
انگینختن ^{۱۵}	در	دی نیلوفر بر بلخ در آب گرخت
انگینختن ^{۱۶}		نه آب سوزند و سخن بر آتش تیز
باریدن		یاران حذو که بار دین روزگار آتش
بر آمدن	از	آتش بهماشایت و سنگ برآید
بر آوردن	از	که روشنی پذیر چشم از چراغ مردم
بر آوردن	از	کز درون خویش آتش برآرد چون چای
بر آوردن ^{۱۷}	از	ز دل بیدیده نیاروده ایم نم لعلبت
برافروختن		از نور باد مجلس مقصود بر سر روز
برافروختن ^{۱۸}		که بایش به عرفا کے افعال لفظانه
برخاستن ^{۱۹}	از	ز آب چشم من جهانی بسجود ریاستی
بر کردن ^{۲۰}	در	زیر هر گلبن زینای می آتش بکنید

مصطلح

۱۵ آتش انگینختن معروف و نیز کنایه از بیکار کردن ۱۶ بار غم ۱۷ آتش از آب بر آوردن امر غیب کون مراد آتش نآب

افروختن ۱۸ بار غم ۱۹ آتش برافروختن معروف ۲۰ بار غم ۲۱ آتش برخاستن از چیزی معروف ۲۲ بار غم

۲۳ آتش بر کون روشن کردن آتش ۲۴ بار غم

+ انگیت است آتش سفت نآب حسن ۱۲ ابن جلال عراقی

مصدر	صله	شاعر
بستن ۱۰	سرخ کر خط تست اندر دل سوز	سحر آتش بند یا تعویذ پ می خوا
بودن ۱۱	پیش از ظهور جلوه جانانه خویشم	آتش یگ بود که مانده سوختم
پرستیدن ۱۲	بر بمن سرودند ز آتش پرستی	همان رخسار خوبان مے پرستم
پریدن ۱۳	طبع من چون برق حیات از مضطرب جان	آتش مے پرواز دیدن بیابان
پریدن ۱۴	چو سیلی جفتاق کوشش رسید	از ان سیلی آتش ز چشمش پرید
پیچیدن ۱۵	شمار شعله ز دور خرمن او	چو خون پیچید آتش در تن او
تراویدن ۱۶	آب میگرد و دل نلین خضم از بحر من	می تراود آتش از انگشت نهادم چو شمع
جستن ۱۷	خانه کز روی آتشاک اوروش نشد	تا قیامت می جلد آتش ز چشمش
جستن ۱۸	آتش بجای خون جبار زخم ناحق کشنگان	یاب بدم آتش مباد از خونشان آلودگی
جستن ۱۹	بے آبروی دست تو هر که آب یافت	از دست چرخ جنت چنان کاش ز چنان
جوشیدن ۲۰	کند غم سجد هر جای که بے او دهم آنجا	بجوشد آتش از خاک که نشیب پلونم آنجا

مصطلح

۱۰ آتش بند افسون که از خواندن و روشن آن آتش سرود شود ۱۱ آتش پرستیدن معروت ۱۲ آتش پریدن معروت ۱۳ چشم پریدن و از چشم جستن حالتی که از رسیدن صدمه برسد و روی طاری میشود ۱۴ از چرخ از چشم پریدن نیز گویند ۱۵ آتش پریدن و از چرخ جستن حالتی که از رسیدن صدمه برسد و روی طاری میشود ۱۶ آتش پریدن و از چرخ جستن حالتی که از رسیدن صدمه برسد و روی طاری میشود ۱۷ آتش پریدن و از چرخ جستن حالتی که از رسیدن صدمه برسد و روی طاری میشود ۱۸ آتش پریدن و از چرخ جستن حالتی که از رسیدن صدمه برسد و روی طاری میشود ۱۹ آتش پریدن و از چرخ جستن حالتی که از رسیدن صدمه برسد و روی طاری میشود ۲۰ آتش پریدن و از چرخ جستن حالتی که از رسیدن صدمه برسد و روی طاری میشود

مصدر	صله	شاعر
جیدن	از به	ایچند اند کیر و زخشم تو از بیم تو در جہد آتش اینک آتش زنه منوچهری است
چکیدن	از	نہ شمع ہر زمان کردی غلط پراند و ز کہ سر افکنہ بودم پیش آتش چکیدن وحید قزوینی
خاستن	از	بمغز اندرش آتش رشک خاست با یوان کسند اندر افکند است فردوسی طوسی
خفتن	به	آتش سودا منی خوابد با فسون اجل مرغ نتواند ہنوز از تربت بخون گذشت صاحب اصفہانی
خوردن		عاشق کمی سوزد دلش ز طعن بکش شمعی کہ آتش منور دراحت شمارد کاراز خسرو دہلوی
خوردن	از	آب گرد و شکر از شرم کلا سیکہ است کبک آتش خورد از دغ خرامیکہ است راجہ سیالکوٹی
دادن	به	آموختم بہ مرغ سحر گرم نالہ تا آتش بخار و خس آشیان دہد حرمین اصفہانی
داشتن	در	آتش دادم کہ گر بخاک افتد ناک ہمچو خون گرم خاک مرده می بجوش شفا فی اصفہانی
داشتن	از	عیار شوق بیل را منید نام ہم ہدیہ کہ آتش زیر پا دار گل ز شوق گریبا صاحب اصفہانی
دیدن	از	ز تقلید و قیاست کی ز دغ مغر خور من از آتش دغان میخ تو آتش از دغان شفا فی اصفہانی
دیدن		آسمان چون خانہ زنبور آتش دید در تہ این بقیف آتش با چون خوابد کہ از ہار عجم
رسیدن	به	زمین چو کاغذ آتش سیدہ خواہد بود رسد ز لالہ اگر موج برکت را مردز وحید قزوینی

مصطلح

۱۰ آتش جیدن معروت ۱۱ آتش خاستن معروت ۱۲ آتش خفتن معروت ۱۳ آتش خوردن معروت ۱۴ آتش چکیدن معروت ۱۵ آتش خاستن معروت ۱۶ آتش خوردن معروت ۱۷ آتش چکیدن معروت ۱۸ آتش خاستن معروت ۱۹ آتش خوردن معروت ۲۰ آتش چکیدن معروت ۲۱ آتش خاستن معروت ۲۲ آتش خوردن معروت ۲۳ آتش چکیدن معروت ۲۴ آتش خاستن معروت ۲۵ آتش خوردن معروت ۲۶ آتش چکیدن معروت ۲۷ آتش خاستن معروت ۲۸ آتش خوردن معروت ۲۹ آتش چکیدن معروت ۳۰ آتش خاستن معروت ۳۱ آتش خوردن معروت ۳۲ آتش چکیدن معروت ۳۳ آتش خاستن معروت ۳۴ آتش خوردن معروت ۳۵ آتش چکیدن معروت ۳۶ آتش خاستن معروت ۳۷ آتش خوردن معروت ۳۸ آتش چکیدن معروت ۳۹ آتش خاستن معروت ۴۰ آتش خوردن معروت ۴۱ آتش چکیدن معروت ۴۲ آتش خاستن معروت ۴۳ آتش خوردن معروت ۴۴ آتش چکیدن معروت ۴۵ آتش خاستن معروت ۴۶ آتش خوردن معروت ۴۷ آتش چکیدن معروت ۴۸ آتش خاستن معروت ۴۹ آتش خوردن معروت ۵۰ آتش چکیدن معروت ۵۱ آتش خاستن معروت ۵۲ آتش خوردن معروت ۵۳ آتش چکیدن معروت ۵۴ آتش خاستن معروت ۵۵ آتش خوردن معروت ۵۶ آتش چکیدن معروت ۵۷ آتش خاستن معروت ۵۸ آتش خوردن معروت ۵۹ آتش چکیدن معروت ۶۰ آتش خاستن معروت ۶۱ آتش خوردن معروت ۶۲ آتش چکیدن معروت ۶۳ آتش خاستن معروت ۶۴ آتش خوردن معروت ۶۵ آتش چکیدن معروت ۶۶ آتش خاستن معروت ۶۷ آتش خوردن معروت ۶۸ آتش چکیدن معروت ۶۹ آتش خاستن معروت ۷۰ آتش خوردن معروت ۷۱ آتش چکیدن معروت ۷۲ آتش خاستن معروت ۷۳ آتش خوردن معروت ۷۴ آتش چکیدن معروت ۷۵ آتش خاستن معروت ۷۶ آتش خوردن معروت ۷۷ آتش چکیدن معروت ۷۸ آتش خاستن معروت ۷۹ آتش خوردن معروت ۸۰ آتش چکیدن معروت ۸۱ آتش خاستن معروت ۸۲ آتش خوردن معروت ۸۳ آتش چکیدن معروت ۸۴ آتش خاستن معروت ۸۵ آتش خوردن معروت ۸۶ آتش چکیدن معروت ۸۷ آتش خاستن معروت ۸۸ آتش خوردن معروت ۸۹ آتش چکیدن معروت ۹۰ آتش خاستن معروت ۹۱ آتش خوردن معروت ۹۲ آتش چکیدن معروت ۹۳ آتش خاستن معروت ۹۴ آتش خوردن معروت ۹۵ آتش چکیدن معروت ۹۶ آتش خاستن معروت ۹۷ آتش خوردن معروت ۹۸ آتش چکیدن معروت ۹۹ آتش خاستن معروت ۱۰۰ آتش خوردن معروت

در آتش خاستن معروت ۱۲ آتش خوردن معروت ۱۳ آتش چکیدن معروت ۱۴ آتش خاستن معروت ۱۵ آتش خوردن معروت ۱۶ آتش چکیدن معروت ۱۷ آتش خاستن معروت ۱۸ آتش خوردن معروت ۱۹ آتش چکیدن معروت ۲۰ آتش خاستن معروت ۲۱ آتش خوردن معروت ۲۲ آتش چکیدن معروت ۲۳ آتش خاستن معروت ۲۴ آتش خوردن معروت ۲۵ آتش چکیدن معروت ۲۶ آتش خاستن معروت ۲۷ آتش خوردن معروت ۲۸ آتش چکیدن معروت ۲۹ آتش خاستن معروت ۳۰ آتش خوردن معروت ۳۱ آتش چکیدن معروت ۳۲ آتش خاستن معروت ۳۳ آتش خوردن معروت ۳۴ آتش چکیدن معروت ۳۵ آتش خاستن معروت ۳۶ آتش خوردن معروت ۳۷ آتش چکیدن معروت ۳۸ آتش خاستن معروت ۳۹ آتش خوردن معروت ۴۰ آتش چکیدن معروت ۴۱ آتش خاستن معروت ۴۲ آتش خوردن معروت ۴۳ آتش چکیدن معروت ۴۴ آتش خاستن معروت ۴۵ آتش خوردن معروت ۴۶ آتش چکیدن معروت ۴۷ آتش خاستن معروت ۴۸ آتش خوردن معروت ۴۹ آتش چکیدن معروت ۵۰ آتش خاستن معروت ۵۱ آتش خوردن معروت ۵۲ آتش چکیدن معروت ۵۳ آتش خاستن معروت ۵۴ آتش خوردن معروت ۵۵ آتش چکیدن معروت ۵۶ آتش خاستن معروت ۵۷ آتش خوردن معروت ۵۸ آتش چکیدن معروت ۵۹ آتش خاستن معروت ۶۰ آتش خوردن معروت ۶۱ آتش چکیدن معروت ۶۲ آتش خاستن معروت ۶۳ آتش خوردن معروت ۶۴ آتش چکیدن معروت ۶۵ آتش خاستن معروت ۶۶ آتش خوردن معروت ۶۷ آتش چکیدن معروت ۶۸ آتش خاستن معروت ۶۹ آتش خوردن معروت ۷۰ آتش چکیدن معروت ۷۱ آتش خاستن معروت ۷۲ آتش خوردن معروت ۷۳ آتش چکیدن معروت ۷۴ آتش خاستن معروت ۷۵ آتش خوردن معروت ۷۶ آتش چکیدن معروت ۷۷ آتش خاستن معروت ۷۸ آتش خوردن معروت ۷۹ آتش چکیدن معروت ۸۰ آتش خاستن معروت ۸۱ آتش خوردن معروت ۸۲ آتش چکیدن معروت ۸۳ آتش خاستن معروت ۸۴ آتش خوردن معروت ۸۵ آتش چکیدن معروت ۸۶ آتش خاستن معروت ۸۷ آتش خوردن معروت ۸۸ آتش چکیدن معروت ۸۹ آتش خاستن معروت ۹۰ آتش خوردن معروت ۹۱ آتش چکیدن معروت ۹۲ آتش خاستن معروت ۹۳ آتش خوردن معروت ۹۴ آتش چکیدن معروت ۹۵ آتش خاستن معروت ۹۶ آتش خوردن معروت ۹۷ آتش چکیدن معروت ۹۸ آتش خاستن معروت ۹۹ آتش خوردن معروت ۱۰۰ آتش چکیدن معروت

مصدر	صله	شاعر
کشتن ۱۵	سیم کشان کا آتش زر کشته اند	دشمن خود را بشکر کشته اند
کشودن ۱۶	شبهائے حرب بجا او داد از سحر گرفتیم	آتش ز دل کشودیم آب انجگر گرفتیم
کشیدن ۱۷	منشین فرسوده کر پیے سالان بکناطه	آتش ز سنگ آب آہن کشیده اند
کشیدن ۱۸	بنان آذرے از یکدہ برون جہند	کہ لالہ زار بدشت آتش خلیل کشید
گذشتن ۱۹	کہ چون آتش روز روشن گذشت	پراز دودش رگبند تیز گشت
گرفتن ۲۰	طبع کم کدورت از مخی بخش گرفته است	پیرانم ز بوسے گل آتش گرفته است
گرفتن ۲۱	ازان آتش چراغے دودمانی میشود روشن	کہ در دروی پدراز چشم گریان پس گود
گستردن ۲۲	تخت زلف تو آتش بر زیر پلو خوش	بگستر دید پس آنکہ چنین مگر گشت
مردن ۲۳	گر کشت حفظ تو از رخ نقاب	آتش سوزندہ منیر ذاب
نشان دادن ۲۴	آتش روی بنان آب جالت نشانند	گردن اعدای دین دولت سلطان شکست

مصطلح

۱۵ آتش کشتن میراندن آتش ۱۶ بار ۱۷ آتش کشودن و کشیدن از چیزے آتش بر آوردن و روشن کردن آن نیز ۱۸ بار ۱۹ آتش گذشتن تمام شدن ۲۰ بار ۲۱ آتش گرفتن از چیزے بچیزے و چیزے را مراد آتش نهادن از چیزے بچیزے یعنی روشن کردن ۲۲ بار ۲۳ آتش از چشم گرفتن ترسانیدن مثل آب از چشم گرفتن چنانچه گذشت ۲۴ بار ۲۵ آتش بر زیر پلو گستردن مظلوم بودن ۲۶ بار ۲۷ آتش مردن و نشان دادن مراد آتش کشتن و مردن لازم آن است ۲۸ بار ۲۹ آتش تیغ آتش میوان کشت ۳۰ کلیم سالی ۳۱ آب از بدن مرید که آتش بجان گرفت ۳۲ خسرو دہلو ۳۳ شیر گریزدی کا آتش نیستان رگرفت ۳۴ کلیم ۳۵ بر و بخیم بر آتشے برافروزدی - کہ بادیش بر قواسی انفعال نشان ۳۶ صید

مصدر		صله	شاعر
نشستن	نشست آتش دل چهره بر فزاسی ماه	به	نغانی شیرازی
نمودن	ز رخ چون آتش موسی نمودی سینه سینا کن	از	حزین اصفهانی
نوشیدن	باد ده بوسه بوسه حوصله سوز افشادست		آرزو اکبر آبادی
نهادن	اگر نه نهاد آتش اندر نهاد	در	نظوری تبریزی
نهفتن	زین آتش نهفته که در سینه من است		حافظ شیرازی

فصل ثانی در مشابهت

آثار جمیع اثر بالتحریک بمعنی نشان است و فارسیان بمعنی بنیاد و بنا و بنا را استعمال کنند ۱۲
بهار عجم و چراغ هدایت -

بودن	بدان متدیلم که در عهد اولیت او	از	جهان نبود و نبود از حبسیان آناه
دادن	هر چه نه آمار ندائی دهد		که بهمه وقت روانی دهد
دیدن	که تا بسنگریم اندرین دیر بست		نه بهیم آثار هشیار دست
رفتن	رفت آرزو و عالم آثار او میت	از	یابی مگر ز غنفت دیگر سران مردم
رسیدن	آثار رفتن و اوقات از ادانی و قاصی	از	چون غلبه خواب از بانگ عبیر رسید

مصطلح

۱۰ آتش نمودن معروف ۱۱ آتش نشیدن مراد آتش خوردن که گذشت ۱۲ آتش نمودن معروف ۱۳ آتش نهفتن

۱۴ که این آتش باب غنچه جلا در نشیند ۱۵ کسی یزدی

مصدر	صله	شاع
شکستن	گر بر غبار دست نبات بنهند	شاید که تا قیامتش آمار نشکند
سکندن	ترسم اگر بیدل شوی گویند بجایم مخور	تا تیر این غمخانه را یکبار آمار سکند
گذشتن	نگذاشتی ز راستی آمار در جهان	از دور دیگر بگواراده است ای کجکلاه چیت

فصل دال محمله

آداب جمیع ادب و فارسیان بهادالت جمع نمایند ۱۲ بهار عجم

دانستن	آباد از بلند اظهار در دسکیم طالب	چو ابر دسکیم جان آداب سرگوشی نیند
گرفتن	تا تیر شد دل شرگین از دیکه گشتا بین	از صاحب نظر گیر چنین از بے ادب بهما

فصل ذال معجمه

آذر بفتح ذال معجمه آتش ۱۲ بهار عجم این لغت بضم ذال یا ذال معجمه آمده یابی تواند نمود که هر دو صحیح باشد بفتح ذال منقوطه و بدین وجه درست نیست لیکن اکثر شعرا مثل حکیم نوری و حکیم خاقانی و کمال امیل و غیر هم آذر بفتح ذال منقوطه را قافیه ساخته اند ۱۲ هجا نگیری و بران قاطع

برافروختن	ساعتش پر باد و رنگین چنان آید چشم	کز میان آینه نشن بر زوزی آذری
برکردن	تا سپند شب بسوزاند برقع چشم به	صبحی مژین مجر فیروزه بر کرد آذری
کردن	بوی خاقش از جاهی کنی آذر چو آذرگون	تا چشمش رخوای ز آذرگون کنی آذر

فصل راء محمله

آرام - قرار و سکون ۱۲ بهار عجم و بران قاطع

مصدر	صله	شاعر
بخشیدن	به	بهام بے خزان زوشد رخ ز روی عجب نام بدل آرام می بخشند همه دردی عجب آرام
بردن	از	صرصر قهر تو آرام بر دزدل کوه گرچه داد دست خدا حلم جلی بجمال
بودن	در	بجر فنی سبیل کتم نام دے که باشد درین جفتش آرام دے
پذیرفتن	از	مجنون نشد آرام پذیر از رخ لیلی درویشت جدائی که بدرمان زسیده
خواستن		نه من شمرت تمنا دارم نه نام میخواهم فلک گرداگذازد مکن نفس آرام میخواهم
دادن	به - به	آنکه رخسار تر از انگ کلن نسوزد داد صبر و آرام تو اندامین مسکین داد
داشتن	بے - بے	منم آن مرغ که در بینه ندارم آرام بیست هزاری کشدم در قفس بیا بے
دیدن	بے	شبهما گذشت چشم من یک لحظه لای ندید بے گریه صبحی دم نزد بے خون ل شامی ندید
ربودن	از	یک جلوه نمود و بس جانی ما آرام ربود از دل جانے ما
رفتن	از - از	رود آرام ز عمر کیه بجهان گذرد کاروان از ره ناسن نشان گذرد
رمیدن	از	مانند گرد گزرم آهوش و بلسند آرام می رمد ز دل بقبر اراما
ساختن		سوز و بیدیه خواب و بدل آه حسرت آرام ساز جان شکیبای کیستی
سوزختن		آرام سوخو صله کن نصیب ما یا بحر میقاری مارا کنار بخش

آرام ملک دین سیاست تمام داد ۱۱ انوری † سبیل زلف تو آرام نداده ۱۲ ثابت ه شب کردل شکر من آرام بخیز
نداشت ۱۳ قدسی مشدے لعل بے یلغت تو آرام بغردوس ندارم ۱۴ سلیم طهرانی † بهد تو می بینم آرام خلق ۱۵ هفتی

✽ ز خال گنج بے رفت صبر و آرام ۱۶ حزین

مصدر	صله	شاعر
شدن	دل پر دم بہتے تاشو آرام دلم	ملاحمی
خزودن	آرام فراست بسکہ جہدش	فیضی اکبر آبادی
کردن	دیده از کبک کبابم تو شاہین شاہین	سلطان ساج
گرفتن	بے تو آرام گرفتن بود از ناکامی	حافظ شیرازی
یافتن	طفل شش ہائے زریک نفس آرام یافت	طغرائے شمس

آرایش - زینت و زیب ۱۲ بہار عجم و برمان قاطع

بردن	رو میکند اسباب ہر مہمخت تو ترم	از - را	کز زلف بت من برد آرایش خم را	عرفی شیرازی
بودن	آرایش عذار نکوباد طہرات		تاسایہ را جمال نباشد در آفتاب	حزین صمہانی
دادن	ز ہر سیاری و مانعی دادم آرایش کہ مستی	بہ - از - بہ	و ہاں تلخت از خیالہ آن نشانیون	صائب تبریزی
دیدن	بہر کشوری دیدن آرایشے	بہ	بہر منزلی کردن آرایشے	نظامی گنجوی
رخین	عکس گل رویش کہ بر آب رخ جو	بہ	آرایش فردوس بان جب قناری	علی خراسانی

مصطلح

۱۱ آرایش رخین پریشان کردن ۱۲ با عجم

۱۰ شاہین یعنی تکیہ ۱۲ برمان قاطع آرام جمع رہیم یعنی ۱۲ گوی آرام در آتش گوی در آب یکروم ۱۲ طالب علی سے سرو قد تو ز خوشن آرام گرفت ۱۲ صائب للہ جز بیکار طفلانہ نگاہ آرام ۱۲ صائب مہ گیارہ طائرش جوئے آرام ۱۲ ظہوری سے فلک جنبش زمین آرام از ہوا ۱۲ نظامی مہ نایافتہ جز بیکار جو دارا سے رضی اریتانی سے و بہرطاس زر آرایش دکان زگر ۱۲ کاشی للہ تو ہم فراک آرایشے وہ از شکار خود نظیری

مصدر	صلہ	شاعر
ساختم	اے داشتہ در سایہ ہم تیغ و قلم را	عربی شیراز
شدن	آرایش آفاق شد رخسار بزم آرائی	جیلو جیلو
کردن	زمردار پیشبزم تا کما کے سبز بزمین	طغری شہد
ماندن	آرایشے بخرس و غار از بہار ماند	ذره اصفا
یافتن	ہرگز از دستم گریبان من آرایش نیافت	الہی بھرا

آرزو - تمنا و خواہش ۱۲ ہمارے

آمدن	آرزو ناید ہی بغدادیان را با تو شاہ	روزگار معصم یا روزگار ستین	معزی نیشاپور
آوردن	مرا گفتی کہ اے خسرو چہ آری آرزو از من	مید نیست و نہ از تو بسیار آرزو دارم	خسرو دہلوی
افتادن	از ان سرمہ ہواے تو مال افسادت	کہ آرزوی تو چون شعلہ در دل فساد	حزین اصفہانی
بخشیدن	چنان با خندہ عادت کرد لعل آرزو بخش	کہ گردشام از بیرون ترا دو خندہ آید	شانی شہد
بر آوردن	بزن گنیم کلام آرزو بر آوردے	کہ روز باز پسین نخل ماتم باشے	دارشی اردبیلی
برون	یک صبحم زفت کلائی بخانہ ام	تا چند عذر آرمی و من آرزو برم	تاثير اصفہانی
برون	ز بس نداشت بدینا لباس بر کردن	بخاک برو حسود تو آرزو بہ کفن	اثر شیراز
بر بستن	کسیک دست بفتاک دولت تو زند	ہزار آرزو از روزگار بر بندد	خسرو دہلوی

مصطلح

۱۵ آرزو بستن حاصل کردن آرزو ۱۲ ہمارے

۱۶ بدر و حسرت آرایش کنند آنا گاہ من ۱۲ ازنی ۱۶ کمی برم بیخاں تو آرزوے چند ۱۲ شانی شہدے

مصدر	صلہ	شاعر
بودن	از	سرفروزی چو خورشید از دو عالم آرزو دارم صائب اصفہانی
بچتن	در	آرزو ہا یککہ دل در دیگر فکر ت می بڑ چون نباشد خام شیر خام ما و خود است صائب اصفہانی
تراویدن	ہے۔ از	باشک حسرتی از دیدہ آرزو تر او د ز بیم رفتت از بس با فطراب بگریم قاسم شہدے
جستن		آزادہ باش و فارغ و قلع ز بہر آنکہ دل در خدا کے بند و مجو آرزو بے ابن سینا
خواستن	از	آرزو یکہ از جہان خواہم بد ہزار آنکہ مست و جگر بست خاقانی
دادن		یدہ آرزو می کے و ساغر م میرستی این دآن از سرم قاسمی
داشتن	ور۔ از	آنکہ در پیرانہ سردار و جوانی آرزو باو کہ پیرش ز ساقی جوان بایشد منظر گاہی
رہودن	از	خیال جہا گیسو یم در و ماغ رہودانہ سرم آرزو کے فراغ قاسمی
رفتن	از	گرچہ از خاطر خوشی ہو س رو کے تورفت وز دلش آرزوی قامت بلبو تو رفت و خشی باقی
سنجیدن	ہے	بنجاک پاسے او چرخ آرزو سنج چو در ویش حریص از فکر ت گنج خسرو دہلوی
سوختن	در	آرزو چون سوخت در دل حرص را عاجز کند مورتیاں ست نہ اندر خاکستر گذشت صائب اصفہانی
شدن		آرزو کے گفتن حرفے شہر و خصت نہاد یار می پنداشت مارا طاقت گفتار نیست ملک قمی
نشستن	از۔ ہے	بچون دل میں نیست از دل آرزو نشستن باب تیغ عنوان محو کرد از تیغ جوہر را صائب اصفہانی
نشکتن	در	در دل ساغر من آرزو کے بادہ نشکست سربنگ بلا نیبہ مینا کے نیست ظہوری

مصطلح

۱۔ آرزو و ہوسختن و در دل نشکتن حاصل نشدن آن ۱۲ بہار

۲۔ زینت بیل من زخم دیگر آرزو دار د ۱۲ حزین اصفہانی

مصدر	صلہ	شاعر
شکستن ^{۱۱}	در	ہر آرزو کہ بشکنی امروز در جگر
شکستن ^{۱۲}	بہ	بزرگس تو نظر کردم و جنونش نشستم
شکافتن	بہ	غیرت دلم کد اخت کہ بر حیرت تو بود
کردن	بہ	قسمت نگر کہ شہ شمشیر عشق یافت
کشتن	در	آرزو ہاے خصم کشتہ بہین
کشیدن	در	ہر کس کشید آرزوے خویش در کنار
کشیدن	در	اے مردہ فریب لب تاب زندگی
گذاشتن	در	تو عقیدہ مرا از بہر بہت نیست
گرفتین	در	از بوسہ ہاے سر دلہم پست باز کرد
ماندن	را	نفسم باختر آرزو نظر مندیہ سیرش
		فردا کہ این نفس شکند بال و پر شود
		بہنگ سمرہ او آرزوی خویش شکستم
		ہر چند آرزوے تمنائش گافتم
		مرگے کہ زندگان بعاش آرزو کنند
		ہیچ کس تیغ کین نہ اند چنین
		من دست خویش در بغل خود کشیدم
		خطر آرزوے سوج شرابے کشد
		کہ آرزوے مراد کنار نگذازد
		ہر کہ کہ پاے بوس تو ام آرزو گرفت
		بجز این نہ ماندا را ہوسے دار زوے

مصطلح

۱۱ آرزو در جگر شکستن مراد آرزو بخش کردن است ۱۲ آرزو شکستن حاصل شدن ۱۳ ہاے بزرگ جنون آتش تہ مجنون کیاشت تا آرزوی رئیس یار شکند
کمال - شکند یا بوحہ نہ جنون نفی ۱۴ ہاے بزرگ آرزو در کنار کشیدن و در کنار گذاشتن حاصل کردن ۱۵ آرزو ہاے بزرگ
۱۶ آرزو کشیدن حسرت بردن و متنا کردن خان آرزو میفرماند کہ این ظاہر سہوا تعلیم و صبح انتظار موج آہ ۱۷ ہاے بزرگ
۱۸ آرزو گرفتن پیدا شدن خواهش ۱۹ چراغ ہدایت

مصدر		صلہ	شاعر
نمودن	نموان نمودن آرزو یک تیریش از غزل	از	رحمت برجام اگر بسینه پیکان بشکند عشقی صفحا
نمادن	بهر طبع نماده آرزوئے	ب	تنگ و پودادہ ہر یک را بسوئے دشمنی ہفتی

فصل رامحلہ

آر و غ یعنی مجھے باو کیہ از گلو با صدا بر آید ۱۲ برمان قاطع بعد و قصر و ر و غ بحدت ہمزہ

و ر و غ بدون واو مخفف آن ست ۱۲ ہمار

زودن	تا چند زنی از دہن کون آر و غ	از	اے مشک تو چون بہت مردان پردہ با تو کا شے
گرفتن	کیہ در چو صبح آر و غ از قوس آفتاب	از	آز کہ تو بخوان کر مہمان کنے کمال صفحا

فصل زامجمہ

آز - باز اے منقوطہ حرص ۱۲ جمائگیری و برمان قاطع و ہما بحر

نشکستن	حاضر بخوان کمر مت کے شود طلع		کجا بخش از مدہ نانا بشکند ظہیر نارابی
گذشتن	آز بگذار و بادشاہی کن		گردن بے طلع بلند شود سعدی شیراز
نشاندن	از سر عہدہ برخیز و بر من نشین	ب	تا زمانے نشانی تو آزد دل خویش اوحدی مرا غ

آز او و آراوہ صند بندہ یعنی حریفم حار و از قید رستہ بے تعلق و بے قید و بے عیب

و کامل راست ۱۲ ہما بحر و چراغ ہدایت و برمان قاطع ۱۲

آمدن	زیر بارند و خندان و تعلق دارند	از	اے خوش آنسر و کہ از باغ غم آزد آمد حافظ شیراز
افتادن	سعدی افتادہ است آراوہ		کس نیاید بنگاہ افتادہ سعدی شیراز

مصدر		صله	شاعر
بودن	دل که عاشق شد اگر شاه نباشد بهتر	از	مغ بے بال و پر آزاد نباشد بهتر حافظی طرانی
بودن	بودند هزار سال آزاد		از دولت خانه زادیت شاد واله هروی
خواندن	آزاد در خسته را گویند که میوه ندهد		همانا سر و دوسن را بدین اعتبار آزاد خوانند جهاگیری
داشتن	مغ دل دار از قفس آزاد	از	بر در خانه آب و دانه مست نظیری نیشاپوری
رفتن	نیست آزاد روان را غم سبب		توشه و راحله را کمربسته بود صابر اصفهانی
بسیستن	در ره عشق از بلا آزاد نتوان بستن		تا غمش در سینه نبود شاه نتوان بستن خسرو دهلوی
ساختن	خریداران که در بازار نازند	از	عسلام ناقبول آزاد سازند زلالی خوانساری
شدن	شد مسیح خا تجر و ز علایق آزاد	از به	چه کند رشته بان تیغ که سوزن بر داشت صابر اصفهانی
کردن	بسان بوسن اگر بنده را کفنه آزاد	از	بصد زبان کفر از بندگیست آزاد می سلطان دجی
کردن	رسم است که مالکان تحریر		آزاد کنند بنده پیر سعدی شیرازی
گشتن	خنده زد بر طر مجلس از غم آزاد گشت	از	نکته را اندازد بر لب عقل از پریشان نشست نظیری نیشاپوری
گفتن	در کامل تعبیر مردم است که		دخت ارزن را آزاد گویند جهاگیری
مردن	عاشق آنست که نعلین نرید شاه میزد		همه عمر بود بنده و آزاد میزد یحیی لاهیجی

آزاد بود تیغ چو سن ز بند بال ۱۲ خسرو دهلوی از آزاد و بالفی که هیچ چیز مقید نباشد ۱۲ بهار غم * نیکساز می چرا آزاد از

قید خودی ۱۲ حزمین اصفهانی * مفلسی کرد زندان و وطن آزاد م ۱۲ اشت به مازندانی * آزادی یعنی شک و پاس است

چنانکه بهار بهشت بهین شعر تصحیح کرده است و بهر سلامی گوید به آزادی تو میزدان کفر ۱۲ منه

مطلع	صله	شاعر
نشستن	از	بہ بند وصل ہم از بند غم از او نشیند
نمودن	را	خلف سبیلکم آزاد نمودہ عالی شیراز
آزار پنج و بیماری ۱۲ بہار عجم		
افتادن	از	بجو سجدہ پائے تاسر ہر شدار
افزودن	را	افزود و صد آزار بر آزار مرا
برداشتن	را	ہمہ بردار دہ بے آزار بنشین
جستن	بہ	وز تیغ جفا نہ کردہ ام افکارست
خواستن	بہ	در آخر مبتلائے عشق آن نامہ بر نام کرد
دادن	را	حسن و اہلیت دہا از محبوب مرا
داشتن	را	باب تصائب سخن گردن چاتی دارد
دیدن	از	از خفتہ کس اینقتہ رہ بند آزار
رسایندن	بہ	آزار بہ گلبرگ ترا و نرسانند
رسیدن	بہ	بمردم تا بیکے از دل خواہ رسید این
رفتن	بہ	بر چشم من از چشم دے آزاری رفت
آزار جہای تو بجان جوید دل ۱۲ انوری ابوہررے		
دارد از روزگار آزارے ۱۲ اسود سعد جانی		
چون لالہ بلبل نفس		
دارد بل آزار تا ۱۲ افغانی		
مپسند کہ بر کس ز تو آزار رسد ۱۲ شاہ خوانے		

مصدر	صله	شاعر
فرمودن		قربل زار با فرمود جانشین گذشت
کردن	به	مگر آه سحر خیزان سوی گردون نخواهند
کنین	از	کرده ام خاطر نشان خویش صد قصیر را
اگر رفتن	از	تو نیز بر در عرفان زنی کرم باش
نهادن	بر	تا کینست تن ماکه از و گردی راضی
		نهم بر خویش تن آزار آن راه

آزم رزم باز از منقطه همدای زنده - بزرگی و عزت و راحت و سلامت و شرم و حیا و ظاهر
و آشکار و عدل و انصاف و مدارا ۱۲ جهانگیری برهان قاطع بهار جم

داون	را	دو کس را روزگار آرم دادست
داشتن	را	ای بزرگ که از بلندی قدر
دیدن		کای ملک آرم تو کم دیده ام
ساختن		آمد آرد پذیراے راز
شدن		باز و گنجینه گره کرد باز
		یکه کو مود و دیگر کو نرا دست
		آسمان را نداشتی آرم
		وز تو همه سال تمام دیده ام
		قصه آرم با آرم ساز
		که سخن آرم شد و گاه راز

آزمایش و آزمون تجربه و امتحان ۱۲ بهار جم

انگندن	به	فکند آزمایش بدان چار چیز
کردن		طرازا ستین را آزمون کرد
		چنان بود و گفت بل بیش نیز
		نمودارید بیضا برون کرد

۱۲ تا که بمن آزار و جفا نواهی کرد ۱۲ نوری ۱۲ آینه ام ز نور نظر یکیش آزار ۱۲ شوکت بخاری ۱۲ آرم ساز آنکه رفیق و مدارا کند ۱۲ بهار جم

نصیر	صله	شاعر
نمودن	چون نمود از مومن بکروه خویش	خواست بیرون فتد ز پرده خویش خضر دهلوی
<p style="text-align: center;">فصل سین مملہ</p> <p style="text-align: center;">آسانخیمایہ دفازہ ۱۲ بہا بنج، برمان قاطع، جہانگیری، مصطلحات الشعراء</p>		
زدن	از آن پس کہ کشید بسی ز تب اندو	ز فرط خواب ملالت زد ملبسے آسان فخری صفیہ
کردن	چنان نمود بمن دوش ماہ نو دیدار	چو ماہ من کہ کند گاہ خواب خوش آسان بہرامی خصی
کشیدن	پیکار جو یان کمان آسان	بر تیر آسانی کشیدند منیر لاہوری
<p style="text-align: center;">آسان - ضد دشوار ۱۲ بہا بنج</p>		
بر آمدن	تا رفتہ از لفظ ز تنم جان بر آمدہ	شہنہ ام کہ دشمن آسان بر آمدہ حزمین صفیہ
بودن	کفر چو منے گرفت آسان نبود	محکم تر از ایمان من ایمان نبود بوعلی سینا بلخی
دادن	و امن چون تو نگارے ز گفت آسان بہم	کہ بخو نابہ بسیار بہت آمدہ است شاہی ہنوار
دشمن	احوال عمر چون گذرانست لبس چرا	احوال روزگار خود آسان نہ داشتی ابن عربی بلخ
دیدن	کمان چشم سبل دارست شتام جفا	و گر نہ مہر بلندست شاید آسان دید شفا علی صفیہ
رسیدن	دل گفت بیار رفتہ جز جان زرسد	جان رفت و بے بیا آسان زرسد حالی یزدی
زیستن	بہ آسان گذاری و می بر شمار	کہ آسان زید مرد آسان گذار نظامی گنجوی
ساختن	زمن پنهان کن راز دولت را	کہ من میسازم آسان مشکلات را نظامی ہروی
<p style="text-align: center;">* کاربرد عاشق دل سوختہ آسان بود سے ۱۲ انوری طوسی</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
شدن	از - بر	بکشی زبان تا شود این مشکلم آسان سجرا کشی
کردن	بر - بی *	مرگ را بر بیدلان آسان کنند حافظ شیراز
کشادن		خوشم که عقدہ ام آسان کشت بموجب صاب صفتها
گذشتن		که آسان زید مرد آسان گذار نظامی گنجوی
گذشتن		اگر زخو قطع تعلق کنی آسان گدزی صاب صفتها
گردیدن		اگر تو بخویشتم آسان کنی آسان گردد کمال صفتها
گرفتن		هجر که دشوار بود یا چه آسان گرفت عاقل راز
گشتن	از	از بهمت سخت جان من حزین صفتها
گفتن		لطیفه ساز و صناعیت نهاد آسان گو معد ہرک
نمودن	بر	که عشق آسان نبود اول و آخر حافظ شیراز
نیویدن		که آسان پُر از دُشوان کرد گوش نظامی گنجوی

آسانی - سہولت و ضد دشواری ۱۲ ہمارے بحر و برہان قاطع

مصطلح

۱۵ آسان کشتا چیز کے کہ آسانی کشادہ شود ۱۲ ہمارے آسان گذشتن گذشتن چیز یا آسانی و نگین نشدن ازفت مطلبی ۱۲ ہمار

۱۰ ہر شکلی ز دولت عشقت شد آسان ۱۲ حزین ۱۰ برو سختی مردن آسان شود ۱۲ * ہجر اصریر نہاد بدل آسان کردن ۱۲

۱۰ انچه بر من می نمود آسان بود دشوار بود ۱۲ محنت کشا تھے

مصدر	صَله	شاعر
شدن		بهار عجم
کردن		بهار عجم
گرفتن		بهار عجم
گزیدن	را	زن و فرزند بگذارد بختی سعدی شیراز
نمودن	از	خواب ما را ز خیالش نبود آسانی بعد از آن هیچ ندیدیم بخوابش سلطان باجی
آسایش - راحت و آرام ۱۲ بهار عجم		
بودن	در	آسایش من سر دل نبود در سفرها صاحب اصفهانی
پذیرفتن	از	درین خواب هر که شد بیدار میرد ناظم هروی
خاستن	از	کز و خیزد آسایش سینه ها انظامی گنجوی
دادن		در شدن آسایش جانت دهد انظامی گنجوی
داشتن	در - از	اگر زادرهی با خود برگ تاک بردار نصیر اصفهانی
دانستن		دل مفتون دنیا هرگز آسایش نمیداند داود اصفهانی
دیدن	از - به	بعد از آن هیچ ندیدیم بخوابش سلطان باجی
رسیدن		رسا ندین کشور آسایش انظامی گنجوی
رفتن	از	رفت آسایش از آن ل که طپیدن افسونی بیرز
۱۳ هر لیکن مال ندارد و عمر آسایش ۱۴ نظام استرآبادی ۱۵ پنجاه روز و ده خورشید که آسایش ندید از من ۱۶ شاپور طرانی		

مصدر	صله	شاعر
ریدن	از	به پنج و خم روز گام اسیر رمدست آسایش از دام من
شدن		آرایش افاق شد رخسار بزم آرای او آسایش عشاق شد دیار نور انزای او
طلبیدن		سباه آسایش طلب که قریب کیست شمشیر ایشان از نیام بر نیام بود
کردن	به	بیقرار عشق آسایش بیایینه نه کرد کو کهن تا گشت عاشق خواب شیرین کرد
نهفتن		بسیار ملولیم ازین عمر و ندانیم کاسایش مادر دم تیغ که نهفتست
یافتن		هرگز از دستم گریبان من آسایش نیافتم تا نشد پیرانم صد چاک آرایش نیافتم

آستان و آستانه چوب گلی که در پیش در نشاند و میان در خانه ۱۲ بهار رو

بر مان قاطع

استادن	تلاش بهیله میکند سر خورشید	ستاده است بلند آستان حضرت سادوست	صائب اصفهانی
بر خاستن	آستان برخاستن	بهار عجم	
بوسیدن	بادشا بهمه شان که بنجواب آمده	آستان بوس تو دهنه اب متنا کرد	حسن و دهلوی
رفتن	گه بر او به کعبه سجد گردانم	گه بطرف ضمیمه آستان بروم	طالب علی
نشستن	آستان نشین	بهار عجم	

آستین معروف مرکب از اس یعنی سون و تین کلمه نسبت به کاسه اساید با

مصطلح

له آستان برخاستن کنایه از خواب کردن ۱۲ بر مان قاطع ۱۵ آستان بوس یعنی آستان بوسیدن بهار عجم

مصدر	صله	شاع
افشاندن ۱۰	آستین افشاندن	برهان قاطع
افشاندن ۱۱	هیچ کارے بی تاگل که صانع نبست	صائب اصفهانی
برجیدن ۱۲	آستین برجیدن	بهارغم
برداشتن ۱۳	آستین از مزه ام و ذکر برداشت که باز	واله مروری
برداشتن ۱۴	اگر دیوانه من آستین از چشم بردارد	صائب اصفهانی
برداشتن ۱۵	گذارند آستین بر چشم خود نگین دلان صاب	صائب اصفهانی
برداشتن ۱۶	دران چمن که تو برداری آستین ز دهن	صائب اصفهانی
برداشتن ۱۷	حیرت عشقم ز راه خاکساری برده بود	مفید لغنی
برزدن ۱۸	چونبل تو سر از برگ یاسمین برزد	نظیر قزلباشی
برنگشتن ۱۹	آستین برنگشتن	بهارغم

مصطلح

۱۰ آستین افشاندن غنیش نمودن ۱۲ برهان قاطع ۱۳ آستین افشاندن برجیدن و بجزیره و انجیر و زک و اوان
 و انکار کردن ۱۴ بهارغم و برهان قاطع ۱۵ آستین برجیدن و برزدن و برنگشتن و بجزیره و انجیر و زک و اوان و میانه بر
 کارے ۱۲ برهان قاطع ۱۳ آستین برداشتن از مزه و از چشم و از دیده پیدا اگر لیستن و گریه کردن ۱۴ بهارغم ۱۵ آستین از دهن برداشتن
 خنده زدن ۱۶ بهارغم ۱۷ آستین از دور برداشتن و آواز دادن و خبر کردن ۱۸ بهارغم و مصطلحات

۱۰ آستین افشاندن ۱۲ بهارغم ۱۳ آستین از دهن برداشتن ۱۴ بهارغم ۱۵ آستین از دور برداشتن ۱۶ بهارغم ۱۷ آستین از دور برداشتن ۱۸ بهارغم ۱۹ آستین از دور برداشتن ۲۰ بهارغم

مصدر	صله	شاع
برفشانند ^{۱۵}	۴	سعدی برفشانند
برفشانند ^{۱۶}	از	کلیله برفشان
برگرفتن		بسیا برود
پیچیدن		دیده ام بر ساعد زوی آستین پیچیده
پیچیدن		کر پی خوریز و آله آستین پیچید
داشتن ^{۱۷}		مصطلحات اشعار
داشتن ^{۱۸}		صاحب صفتها
داشتن ^{۱۹}		از شیراز
زدن ^{۲۰}	از	ناظم هرود
زدن ^{۲۱}	بر	فیض اکبر آباد
زدن ^{۲۲}	به	کلیله برفشان
زدن	بر	طالب علی

مصطلح

۱۵ آستین برفشانند جنبش کردن و گناه از قصه نمودن و بدون صلواتی از قصه و سماع ۱۲ ریشیدی و مبارک ۱۵ آستین کهنه داشتن به سر سامانی
 ۱۶ چراغ دایه ۱۵ آستین برده من داشتن دامن پوشیده داشتن ۱۲ مبارک ۱۵ آستین داشتن با نون لافیه با نون ۱۲ مبارک بلبله برفشان
 نمودن و پوستی که بقدر پیچیده است و در نزد دیگر کاروان بر دست کشنده ۱۲ مبارک ۱۵ آستین زدن بر چیز بهمان آستین برفشانند
 بر چیز ۱۲ مبارک ۱۵ آستین زدن بر شیخ و بر رخ شیخ عاشقش گذاشتن ۱۲ مبارک ۱۵ آستین زدن

مصدر		صله	شاعر
سودن ^{۱۵}	ز روی زرد ضعیف من استخوان پید است	بر	سانی شیراز
شستن	گو برد آستین از خون جگر شوی	از	حافظ شیراز
نکشتن ^{۱۶}	آه انجین اگر کشند آستین سعی		صاب صفا
کشیدن ^{۱۷}	آنکه دامن بر چرخ عمر میزد این زمان	بر	صاب صفا
کشیدن ^{۱۸}	نیست غیر از آه غمخواری تلخ مرا	بر	صاب صفا
کشیدن ^{۱۹}	از بسکه سینه ام نفس تشنه کشید	بر	ایر شهرستان
کشیدن ^{۲۰}	در غبار کوی غم روی ظهوری گشت کم	بر	ظهوری شیراز
کشیدن ^{۲۱}	چو دشمن بزارک شود عذر خواه	بر	خسرو دهلوی
کشیدن ^{۲۲}	ز شرم شه آن لبست نازنین	به	نظامی گنجی
کشیدن ^{۲۳}	آستین بیکند از موج برج دختر رز	به	وحید دینی
گذاشتن ^{۲۴}	گذارد آستین چشم خود سنگین دلان صفا	بر	صاب صفا
گذاشتن ^{۲۵}	اول بکسیر رفته طوفان نوح را	به	صاب صفا

مصطلح

۱۵ آستین برگذریه سودن انگ چیدن ۱۲ بار ۱۵ آستین نکشتن آاد شدن برای کاری ۱۲ بار ۱۵ آستین کشیدن
 بر دیده و چشم دول و همین دلاسا و غمخواری نمودن ۱۲ بار و مصطلح ۱۵ آستین کشیدن بر گناه کشیدن گناه ۱۲ بار ۱۵ آستین بر کشیدن
 بر پیشین ۱۲ ۱۵ آستین بر کشیدن بر پیشین ۱۲ بار و مصطلح ۱۵ آستین گذاشتن بر دیده و چشم

چنان گزینش ۱۲ بار غم

مصدر	صلہ	شاعر
گر قتل ۱۰	۱۰	سید طہرانی
مالیدن ۱۱	۱۱	اصفی شیرازی
آسمان مقابل زمین ۱۲ بار عجم		
آوردن ۱۳	۱۳	باز کاغذی
بودن ۱۴	۱۴	نظامی گنجوی
پوشیدن ۱۵	۱۵	نظامی گنجوی
دوختن ۱۶	۱۶	فردوسی طوسی
آسودگی - معروت ۱۷ بار عجم		
بخشیدن ۱۸	۱۸	شیخ جغتائی
بردن ۱۹	۱۹	طغرائی ہمدانی
مصطلح		
<p>۱۰ آستین بہ بینی گرفتن گذاشتن آستین بہ بینی تاوے بہ بریانغ نزد ۱۲ بار عجم مصطلحات الشعر ۱ -</p> <p>۱۱ آستین مالیدن میاشدن بکارے ۱۲ بریان قلع و بار عجم ۱۳ آسمان بزین آوردن امر غیب کردن ۱۴ بار عجم -</p> <p>۱۵ آسمان بہ چشم کے لیسان بودن عدم تیرہ ۱۶ بار عجم ۱۷ آسمان را بابر پوشیدن امرے بنایت آشکارا کہ امکان نہائی نہداشتہ باشد ۱۲ بار عجم ۱۸ آسمان بازین دوختن کمال اقتدار تیرہ اندازے ۱۲ بار عجم</p> <p>۱۹ تیغ نازت آستین میالدا ز جوہر چرا ۱۲ میل -</p>		

مصدر	صله	شاعر
بودن	از	شاه جهان یکدیگر از عهد شکر ت بود کز عقل عدلت خلق را ز نسیان بود ^{عنه} منشی
دیدن	از	هرگز دلم ز در تو آسودگی ندید از بس که می چید ز پے دیدن گر ^{عنه} منشی
سجیدن		بر دوشش که اے آسودگی سنج اینس عاقبت بیکانه رنج ^{عنه} منشی
کردن	در	آسودگی چگونه کنم رباط فقر نمیکنند بناخن شیران ز بوریا ^{عنه} منشی
گزیدن		من آن نیم که چون شمع آسودگی گزینم در کارگریه کردم لیل و نهار خود را ^{عنه} منشی
ماندن	به	بیچاره که رم کند از خود کجا رود آسودگی بگوشه عزلت نهاده است ^{عنه} منشی
یافتن	از	آسودگی ز سیه گلستان نیافتم پاتکیه چو گوشه دامان نیافتم ^{عنه} منشی

آسوده - بے رحمت و بی مشقت ۱۲ برهان قاطع

بودن		سوز و شب و آسوده بود روز خوش شمع	قداحرقنی هجر لایلا و کھار ^{عنه} منشی
خدن	از	تارخت کشم لبالم آب	آسوده شوم ازین تب و تاب ^{عنه} منشی
کردن	را	آن لعلخه سا شوم زبان را	کاسوده کنم دماغ جان را ^{عنه} منشی
گردیدن	از	سرم از خشک مغزیهای زرد آسوده میگردد	بستی گرد به ساتی بدستم گردن مینا ^{عنه} منشی
گشتن	از	قلم قضا از راست کردن	نقش ایشان آسوده گشته است ^{عنه} منشی

آسیا - معروف ۱۲ بهار عجم و چراغ هدایت

مصدر	صله	شاعر
افتادن ^{۱۵}	دل شکسته بدمان نیشود پیدا	از صائب صفتی
بودن ^{۱۶}	در زیر فلک مرکشی آغاز مکن	اصواتی بازید
گردیدن	صد خوشه زهر دانه امید تو سبز	امام قلی شیرازی
گشتن ^{۱۷}	جاوید گشته عزتم از پاس آبرد	تایید اصفهانی
گشتن ^{۱۸}	میل ز ابدیگی از بی دنیا ست بدین	اشتریش از
<p>آسیب بیا که مجبول المی که بزور دوش یا بهلوی کسی رسد و مطلق گویند</p> <p>الم واقف ۱۲ برمان و مبارع</p>		
آمدن ^{۱۹}	اندوهم از آنست که یکر و ز مفاجا	بر آسیبی ازین دل بفتد بر جگر آید
افتادن ^{۲۰}	از سینه تر و رونق گل میشو از دن	به - از آسیب برو میتوا زین ریش نقتاد
بر تافتن	د باغت چنین دادم این چرم را	را که بر تابدا آسیب آزر م را
بریدن	آسیب دهر دور و ز کار ازیر امون	از خاطر نیکو خوانان بریده باد
خوردن ^{۲۱}	گرچه زهر دوست بد آزار دیدم	از - با + در چه زهر خصم بد آسیب خج دم
<p>مصطلح</p> <p>۱۵ آسیا از گرد افتادن و در گرد بودن در گردش بودن ۱۲ مبارع ۱۶ آسیا باب خضر و باب ملا و گوشتن</p> <p>کمال دو شکامی دعوت ۱۲ مبارع ۱۷ آسیب آمدن و افتادن و خوردن صدر رسیدن ۱۲ مبارع</p> <p>+ بلکه با سنگل خجادیت آسیب خورد ۱۲ خسرد</p>		

مصدر	صله	شاعر
داشتن	به - از	باغ جهان زحمت خای نداشت نظامی گنجوی
دیدن	از	دل باغ طبعان ز زردگی طهروی ترشیز
رسایدن	به - را	سروری نقد جان در پایش نشانم ولی ترسم سروری کاشانی
رسیدن	بر - به *	ز ناله بس نغمه زانکه کم رسد آسیب نظیری میثاقی
زودن	با	شعله مهر تو گر با کوه ترا سببی زند علی زرقعی
کردن		آسیب کردن بهار عجم
کشیدن	از	کشاید ز بازو اگر حسر ز دل طهروی ترشیز
یافتن	از	قصه آن کردم که ذوالقرنین ثانی خواهمش انوری ابیوردی

فصل شین معجمه

آشتی صلح ۱۲ بهار عجم

دادن	عدل و انصاف تواند در پیش ایران من	آشتی داد است با شیرین زبان و باه را	معمری غنای
------	-----------------------------------	-------------------------------------	------------

مصطلح

۱۵ آسیب رسانیدن و زودن و کردن شدی آسیب رسیدن ۱۲ از بهار عجم ۱۵ آسیب میدن و کشیدن و یافتن مراد
آسیب آمدن و افتادن و خوردن که گذشت ۱۲ از بهار عجم

۱۰ نه بلکه تو دارو آسیب ۱۲ مسوولان چرمان ۱۰ ندارد روی آن نازک ذکر ما پیش آسیب ۱۲ خسرو ۱۰ ترسم به تن نازک است آسیب رساند ۱۲
حسن بشندی * به پشت بارگاه دوزخ رسد آسیب ۱۲ غنی + زیاده ان گرفت آسیب می یابد بر پیش ۱۲ غنی

مصدر		صله	شاعر
داشتن	چون بی رنگی رسی کان داشتی		موسی و منعمون دارند آشتی
دانستن	کرشمه ای تو از بسکه رنگ آمیزست		نه آشتی تو داند کسی نه جنگ ترا
طلبیدن	در ملاحظت آشنائیت دور آ		که آشتی طلب است این محکم مشکور
فرمودن	تا اگر بسان آرد آرد بپا بوس تو ام		آشتی زایگان را بسوس مانست
کردن	بیشتر از خطا پردانی کردی چرا	با - به - ان	بے میانجی آشتی با نامی کردی چرا
گزیدن	دندان سنان آسمان خراشش	با	با گوشش کند آشتی گزین
آشتی - پریشانی دشواری ۱۲ مبالغه			
پذیرفتن	آشتی ز عسل پذیرد دماغ ما	از	فانوس گرد باد شود بر چراغ ما
دیدن	بغیر از بنودی در چشم زنجاریت منی نیم	در	بجز آشتی در زلف پربابت منی نیم
شنیدن	بوی تو ز گلزار و فاسه شنوم	از	آشتی تو از صبا می شنوم
کشیدن	در چمن هر چند قامت سر و موزون میکند	از	از قدش آشتی چون بید مجنون میکند
آشکار و آشکارا - معروف ۱۳			
دیدن	ابله کیکه رو که ترا دید آشکار		وانکه مرا بعشق ملاست همکند
ساختن	در شادیت گفت نام مصطفی با نام خویش		ملت غالی آدم آشکار ساخته
ساختن	تیغ جادش در راه دین جوهر خویش	در	آشکار ساخته
۴۰ ز وصل دوست بغیر دوش آشتی کوی ۱۲ صلاب			

مصدر	صده	شاعر
شدن	از به *	یاشد ست ازنات آهوی خشن مشک انگار صاب اصغر
شدن		دل میرود ز دستم صاحب دلان خدا را حافظ شیرازی
کردن	پر *	عشق گل گراشکارا کرد بیل باک نیست ابوالحسن خراسانی
کردن	از به *	نشیند ز بیل گل ارب کرار کند غنچه و لبستگی آشکار ظهوری تریخی
گردیدن		چون حکم تو گرد آتشکارا کس را بچهره او چون چه یارا خسرو دهلوی
گردیدن	از	باز اینچنین شکل با لعل نقش نادرست کرد کارگاه غیب همین گرد آتشکارا ظهیر فاریابی
گشتن	از به - ۲	او به سخن در کرد بر آمد غبار گشت سگ از پرده گرد آتشکارا نظامی گنجوی
گفتن		گر ترا جان جهان میگویم آشکارا نه نهان میگویم مجیر یلفانی
یافتن	در	در صورت بچو موج آشکار یافت همه جلوه خویش آشکارا ملا جامی
آشنا مقابل بیگانه ۱۲ بهار عجم		
بردن		از کوی چون بجانب خلوت روان شود بیگانه درون گذار آشنا بر نظیری نیشابوری
بودن	با - ۲	دل از بیگانه گشت از و زنجیم که با عاشق نباشد آشنا دل خسرو دهلوی
پرورون		لعلش آشنا بر در هوس بیگانه می آید بر و اس از راز دل که صاحبخانه می آید نظامی خراسانی
۱۰ بر در از پوشیده شد آشکارا ۱۲ قاسمی ۱۳ بر دیده خیالت آشکارا ۱۴ کمال مصطفی ۱۵ میان خلق ستم برین آشکارا ۱۶ حیرت تونی ۱۷ از پس کرشمه کند از پرده آشکارا ۱۸ خزین ۱۹ چون بر زمین طلوع شب گشت آشکارا ۲۰ ظهیر فاریابی ۲۱ گشت سیلاب سر شکم و جانی آشکارا ۲۲ غنی کشمیری ۲۳ زان را که جز بدلم آشنا نبود ۲۴ شانی شندی		

مصدر	صله	شاعر
خواستن	خلم اگر آشنای خود می خواهند	الحق سپهر لایه خود می خواهند
داشتن	محال است اینکه از افسانه با خواب وارد	از - با
زبون	ز فکر معنی بیگانه میکند و حشت	دل رسیده من بس که آشنای دوست
ساختن	دختر بیگانه از آشنایان ساز	بجوایر و طاق محرابش خدا ساز
سخنیدن	بسم آن بیدب آشنایان	که در آرایش معموره رنج
شدن	مجنون چو خویش را به دلیل خیال کرد	از غیرت همین که کسی آشنایان شد
طرازیدن	در انتظار تو از جو خیر چشم بهشت	سفید گشت مشو آشنایان از اینجا
کردن	با زلف شانه را کنی آشنایان اگر	دانی چه میکشتم ز دل به گمان خویش
گفته شدن	فریب چشم پریشان نگاه او محو زید	که در دور و زهر آشنایان گرفت و گداز
گردیدن	دل روشن به قرب هوس عشق آشنایان کرد	اگر خواهد که آب آتش شود اول هوا گردد
گرفتن	فریب چشم پریشان نگاه او محو زید	که در دور و زهر آشنایان گرفت و گداز

مصطلح

آشنایان از عالم آفت زده انگار آشنایان میرسانده و لغت رسانیده باشد ۱۲ بهار

۱۱ کجاست بخت بخت آشنایان سازد - چست کوشا گردن بلند ترا ۱۲ بخلاشی ۱۳ از یک نگاه به کس آشنای خود ۱۴ شانی می شدی
 ۱۵ خففت انانی که گداز آشنایان ۱۶ طایب آبی ۱۷ تا بهر گمان تو گرد آشنایان ۱۸ فی شیز ز ۱۹ بهر ترکم در که با که آشنایان ۲۰

صاحب اصفهانی

مصدر	صلمه	شاعر
گشتن	ب - با	بچندین رنگ گشتم تا بچشمش آشنا گشتم حاصل اصمعی
یا فتن	باشد	بغیرت آشنا هر کس که یا بدو وطن باشد خربن اصمعی
آشنائی مقابل بیگانگی ۱۲ بهار عجم		
افتادن	با	که افتاد با تو مرا آشنائی کمال اصمعی
بریدن	را	رفت و برید آشنائی را کمال خجندی
بستن	به	کاشنائی بدل کافرشان نتوان بست منطهری کشمیری
بودن	به - با	ما زنده به آتشیم و تو زنده بآب زوقی اردستانی
داون	با	تا لب چاه نرسد آبیوان یافته است خسرو دهلوی
داشتن	با*	مکافات آشنائی دارد و بیگانه آیمیز آرزو اکبر آبادی
در گرفتن	با	تا با تو آشنائی ما در گرفته است صائب اصمعی
کردن	با - *	شیشه با خار و دوز آرمائی میکند خسرو دهلوی
گرفتن	با	در جهان بیگانه و خویشم نماند انوری ابیوردی
در زین	با	دامی گریبا شست و زود آشنائی تیر با نظوری زکریا
یا فتن	با	کارش افتاد این زمان در راه ما عطار نیشابوری
<p>۱۰ که مژگان گشت با خواب آشنا دوش ۱۲ خربن + که نبود با تو کوئی چه عجز آشنائی ۱۱ یعنی لاجی + با گریه و سوز آشنائی دارد ۱۲ عجم راز</p> <p>۱۰ با این علم آشنائی کنی ۱۲ رضی ارمغانی</p>		

مصدر	صدا	شاعر
آشوب - فتنه و شور و غوغا ۱۲ بهار در بیان قاصح		
آمدن	یارست یارگزنگه دلفریب خویش	از آشوب شهر و قسند بازار آمده
افتادن	زان پیشتر که روز جزا گرد آید	آشوب رنجیز بکون و مکان افتاد
انزودن	آشوب دل از سلسله زلفت تو افزود	دیوانه بی پادشاه را چه کند کس
افکندن	در جان کمال آمد و افکند صد آشوب	در از یارب بر آن شیخ جهان را چه قیامت کمال
انداختن	ترکی زده نادک بدل خسته شاپور	از به کز یک گد آشوب بچین و چگل انداخت
انگیزتن	تا بادل من عشق تو آینه خسته شد	صد فتنه و آشوب را نگین خسته شد
برخاستن	مست بگذشتی و از غلوتیان ملکوت	از به به تماشای تو آشوب قیامت برخاست
بودن	عشق اگر غم واد جان دل بر عیش کن	بمع اول بود آشوب خریداری نمود
داشتن	نداختم که حرف من مقداریه می دادم	با که با خود هر نفس آشوب غوغائی گردانم
ویدن	گذر بر سینه چاکم فلک گلگشت صحران	قدم بگذر از چشمم هم آشوب در یابین
ساختن	نقاش قدرت آن رخ عابد فریب را	آشوب روزگار و پادشاه زمانه ساخت
کردن	وقت است که باز بلبل آشوب کند	فراس چمن زیاده بار و بکند
کردن	خیالش چنان بر سر آشوب کرد	بر که با هم و باغش لکد کوب کرد
مصطلح له آشوب کردن چوم آوردن ۱۲ بهار گویم که آشوب کردن یعنی شور و غوغا کردن نیز است چنانکه از شعر کمال اصفهانی		
ظاهر شود و این ترکیب یعنی چوم کردن چنانکه از بهایم مضموم میگردد و بیجا است ۱۲ ملول و عفی عنه		

۴ کاخوب چین زلفت تو در عالم افتد ۱۲ علی خراسانی ۵۵ بجای گلستان از سیل و افکنده است آشوب ۱۲ خزین

مصدر	صده	شاعر
نشستن	به	دانشمند بکر کاوی و شاکانی چند ^{حزین مصفا}
آشیان و آشیانه - مطلق خانه حیوانات و معنی سقف خانه مجاز ۱۲		
بهار و خانه مرغان ۱۲ چراغ و بران قاطع		
انداختن		آشیان خراب کرده باز پیش بر ج کبوتر اندازد ^{عرفی خیراد}
برداشتن	را	بلبل برداشت آشیان را گل گفت که خس کم و جهان پاک ^{غنی کشیری}
بستن	بر -	کنند قوی خیال سرور بخت آشیان بند بر - ^{بهر جاسایه افتد بر زمین از قدر عنایت کلیم مهدانی}
چیدن	بر	آشیان زغن و زغن بنچیدم بر سر قدم ساخته بر خار مغیسلان ^{عرفی خیراد}
خواستن	بر	پروانه با توان شدن از گلستان گوی بر شاخسار شعله نشین آشیان مغواه ^{حزین مصفا}
دادن	به	باز گر سینه چشتم بدو در دلتش کنج شک را بخاند چشم آشیان ^{صدنی استرآباد}
داشتن	بر	بر شاخسار معنی چو بلبل آشیان داشت چون نقش پاست اکنون خاک غیاث ^{فقیر دهلوی}
دیدن	در	جز خانمان خرابی ازان گل ندیده ایم در باغش آشیانه بلبل ندیده ایم ^{آرزو اکبر آباد}
ساختن	بر -	ناکرده سیر نمکده یارب چگونه ساخت بلبل بطرح خانه من آشیان را ^{طالب آملی}
سوزن		برگ سوزد و وطن دیگر ندارم بچسبید پرواز با هم بخت به برق آشیانم سوخته ^{حزین مصفا}
شدن		حزین از مردم دنیا پادشاه من کش زبانی کا آشیان زلف شکر خنجر ^{حزین مصفا}
+ ۱ - مرغ شاکار - بهار آشیان را ۱۲ حزین + بشا حاضر نفس به آشیان ۱۲ آتنا شهرتانی به که نوچه و از مرغ و شاع بلندی آشیان ۱۲		
نظری + تدر و نغمه لب آشیان ساخت ۱۳ ظهوری + بهر باغیکه بنشیند دل من آشیان سازم ۱۲ صائب		

مصدر	صله	شاع
طلبین	دوست خانہ می طلبید	خسر و دلجو
کردن	پرواز من بکشتی گل بنی رسد	کلیم ہدانی
کندن	در کندن آشیان بسیل	ایر شہرستان
گناہ داشتن	ز برق خرمین گل خانان شبنم سوخت بہ -	صائب صمدانی
گردیدن	بدیدہ خار و جنس از اہست آنقدر چپم	میللی ہرودی
گرفتن	رحمست بر تیر و دل من کہ آشیان بر -	طالب آملی
نہادن	نہشت کہ مرغ بقیعہ پولا و تیغ دوست بر - با -	سلطان ساجی

فصل غلبین معجمہ

آغاز شروع و ابتدا سے چہرے ۲ بہار - قصہ و ارادہ ۱۲ برہان قاطع

پرسیدن	بہایت نیست یرم را نہایت نیست غرقوا	پرس آغاز و انجام مرا افسانہ عشقم	عزیز اصمدانی
دادن	صف روم را نیز آواز داد	فرس را بچو لا نگہ آغاز داد	خسر و دلجو
داشتن	عشق ما واقعہ نیست کہ آخر گردد	ہر چہ آغاز ندارد غم پایانش نیست	نفیسی نیشاپوری
شدن	چشم من از چشمکشان باز شد	دولت بیداریم آغاز شد	ملاجامی

۱۰ براوج محبت خود آشیان می طلبید ۱۱ طالب آملی ۱۲ لٹافتی ارکند از خصمت آشیان مرغی ۱۳ والد ہرودی ۱۴ در شکن برق آشیان نگہ داری ۱۵ حزمین

۱۶ نیکو کرد نہال ۱۷ آشیان گرفت ۱۸ دفائی مصفا فی ۱۹ یا شاخسار عشق تو دور حیرتم کہ چون - مرغ شکستہ بال دلم آریان نہاد بھدا ستر بابو

۲۰ در چشم باشد درای باز آشیان نہاد ۲۱ طلبید ۲۲ از خلعت آغاز شد سو - سے بے بنیان ۲۳ نفیسی گوی

مصدر	صله	شاع
فرمودن	محرمان عرفات قبولش با محمان	عرفات زعفران بر ابری آغاز فرموده
کردن	اے خوش آرزو که در بزم وصال اینها	حال من پرسی و من بچو دی آغاز کنم
گذشتن	آخر و آغاز عشق من بنو میدی گدشت	عاشقانه سازها پر پی سر انجام است پس
گرفتن	گیر و چو دولت تراوش آغاز	قطره خون دسلی شود باز
گشتن	جنبش شاه زده پی ز پی کین پدر	گشتن آغاز عنا و و شدن مهر نمان
منودن	چند از او را گونی بخت در عرصه	دلنشین کشمیر آغاز فتنه و فساد منوده
منودن	پاخش دادم ازین مصرعه بخیله خوش	اخیل انجام نداده چه نایم آغاز
نهادن	سیلاب گرفت و کرد ویرانه عسر	آغاز پرمی نهاد و پیمان عسر

آغوش بغل و بر ۱۲ برهان قاطع

داوین	نقص مروت است تلاش مسلمی	مردان بنجاک معرکه آغوش داوید اند
دادن	نهادی گرفتگرشش به آغوش	نکردی شانه را در سر فراموش
کشادن	گل مقصدی گنج زنگی در کن رس	مگر چون غنچه بکشاید شکست رنگ غنم
کشودن	آتش و عیش زخم من آغوش تمنا	هر جوهر شمشیر تو تاب کمر بود

مصطلح

له آغوش داوین به غیر شدن ۱۲ که درانی مصطلحات الشعراء و درین مال است ۱۲ بهاریم

۱۲ دران محجوب محسن در سلطنت آغاز نهاد ۱۲ حزین اصغنی ۱۲ کشت به شاد و عفت ۱۲ آغوش ابیات ۱۲ حزین اصغنی

مصدر	صله	شاعر
کشیدن	می چکد که طراوت ز تو چون سر و پشت	قاسم تشنه بر آغوش کشیدن داری صائب اصفهانی
فصل نهار		
آفاق -- جهان ۱۲ بهار عجم		
بستن	یک نیم سال از علم او کوه است بود آفاق بند	یک سر شک از جو او ابر بود دنیا بار مغزی نیشاپور
کشادن	همه اطراف گرفت و همه آفاق کشاد	صیت مسعودی و آواز شمش سلطان حافظ شیرازی
گردیدن	که شاه جهان گیسو آفاق گرد	که چون آسمان شده ولایت نورد نظامی گنجوی
گرفتن	از ان بیشتر کاوری در خمیر	ولایت بستان باش و آفاق گیر بهار عجم
آفت -- بلا و آسیب ۱۲ بهار عجم		
آمدن	آفت آمد ز اموی حثیت جدا ز گس مرا بجز از	نیستان خیر شد در دیده ز گستان مرا راج سیاهکوه
بزرگیدن	خروش از شهر نیشاند هر انگه سیکه نشیند	هزار آفت بر انگیزد هر انگه سیکه خیزد مغزی نیشاپور
بودن	هر که ز روی نیکویی آفت عقل و جان بود	خون هزار بگیند ریزد و جاس آن بود خسرو دهلوی
پذیرفتن	و آفت این خاک آفت پذیر	دست بر آورده را دست گیر نظامی گنجوی
داشتن	ندارد آفتی چون غنچه از صحرای من	برنگ لاله و آغوش نخل خفته دل من مغزی نیشاپور
دانستن	بوصلم وعده داد و انشعاب	ولیکن آفت جا نم ندانست نقاشی شیرازی
دیدن	دلنگی من ست به گلزار روزگار	آن غنچه که آفت باخندان ندید آرزوگر کباب
۴۰ خوب شد بر تو به آمد آفت مینای ۱۲ بیانی بحدانی -		

مصدر	صلہ	شاعر
رساؤن	بہ	چہ آفت رساند بالوند کوہ قاسمی گونا باد
رسیدن	بہ - از را	بسکان اردو سے علی رسید عالی خیر از
ز دل		آفت زردہ بہار عجم
شدن		ز رہ بس رفتہ آئین شدہ قاسمی گونا باد
کشیدن		یار بکس کہ تیغ دم آبی دات مشرقی ہر ی
گشتن		نہو ری نکتہ انگری شود از گری مضمون نہ رحم ست آفت پرواز مرغ نامہ بزن

آفتاب معروف و مطلق عکس و پر تو ۱۲ بہار عجم

آلودن	مگر در آئینہ جام عکس خود را دید	کہ رنگ طریض ساقیت آفتاب آلود صائب صفہا
آمدن	ماہ من بہر خدایتش مرد بر لب بام	اک آفتاب من بچارہ بدیو ار آمد خسرو دہلو
آمدن	از دل خم سے گل رنگ بجام آفتاب	آفتابی عجیب بر سر بام آمدہ است صائب صفہا
آمدن	پس از ماہیم دوش از غرودیا رخو آفتاب	گئے بر خاستم کاندہ سر میں آفتاب خسرو دہلو
آمدن	آفتاب زندگانی بر لب بام آمدست	سایہ خواہی کرد کے اسی سر بالابرسم صائب صفہا

مصطلح

۱۔ آفت زردہ انگہ باؤ آفت ریدہ باشد ۱۲ بہار عجم ۱۳ آفتاب بر دیو اور بزم آمدن نزدیک رسیدن زمان انتہای عمر و دولت ۱۴ بہار عجم

۱۵ آفتاب بر سر بزم آمدن رسیدن آفتاب سمیت الراس ۱۶ بہار عجم ۱۷ آفتاب سر آمدن بر سر آمدن آفتاب ۱۸ بہار

۱۹ ز برق آفتی کے رسد میخ ۲۰ نظامی گنجوی

مصدر		صله	شاعر
۱۰ افتادن	بر سر و قدم کجا افتد می کوشانم و امید می	در - بر +	اصف شیراز
۱۱ اندودن	آفتاب بگل اندودن	به	بهار نجم
بر آمدن	صبح و صخش کز پس از عمری بپایان		قدسی شمشاد
۱۲ بستن	بردست روی و رخسار چون بستم	بر	شانی شمشاد
۱۳ بودن	هر کرا سیه عدل تو نباشد بر سر	بر	معرفی شایان
پاشیدن	دیده بکشا و نظر کن کافایت می دوست	از +	یحیی لاجبی
پوشیدن	ز سایه تو زمین آفتاب پوش شود		صاحب شمشاد
تابیدن	سایه ام را عارضی آید که افتد بر زمین	به	کلیه جوانی
تافتن	جوان آنکه خبر یافت که آفتاب	بر	سعدی شیراز
تراویدن	چرخش بزمیکه باشد جلوه گران شکاه آنجا	از	بینو و جامی
جمیدن	یکبک در می چون در آید عقاب	بر	نظامی گنجی

مصطلح

۱۰ آفتاب فتادن بر چیزه معوت ۱۲ بهار نجم ۱۱ آفتاب بگل اندودن اخفا کردن امر که در غایت ظهور باشد ۱۲ بهار نجم

۱۳ آفتاب بر آسمان بستن معنی گردانیدن ۱۲ بهار نجم ۱۴ آفتاب بر سر دیوار بودن همان آفتاب بر دیوار آمدن ۱۲ بهار نجم

۱۵ آفتاب پاشیدن و تابیدن و تافتن و جمیدن بر چیزه معوت ۱۲ بهار نجم ۱۶ آفتاب پوشیدن آفتاب غل غل پوشش ۱۲ بهار

+ آنکه آنکه بر زمین افتد زیوار آفتاب ۱۲ قدسی + آفتاب از مشرق طلوع پاشند ۱۲ انطوری ترشیر

مصدر	صده	شاعر
خوردن ۱۰		بهار عجم
خوردن ۱۱		صائب صفتا
دادن ۱۲	را	غنی کشمیری
دانستن ۱۳	بر	ساک یزدی
دیدن ۱۴		کلیم بهدانی
دیدن ۱۵	بر	مکتوری ترشیز
رسیدن ۱۶		سلطان لاجی
رفتن ۱۷	بر	بهار عجم
رسیدن ۱۸	از	صائب صفتا
رفتن ۱۹		نظامی گنجوی
زودن ۲۰		نادم گیلانی

مصطلح

۱۰ آفتاب خوردن متاثر شدن بآفتاب و نیز رنج و تعب کشیدن ۱۲ بهار عجم ۱۳ آفتاب دادن در آفتاب داشتن
 چینه را ۱۴ بهار و چراغ ۱۵ آفتاب دانستن دیدن بر سر دیوار رسیدن برب بام و فتن بر دیوار شدن بر سر دیوار
 نزدیک رسیدن زمان انتمای عمر دولت ۱۶ بهار عجم ۱۷ آفتاب میدان معروف ۱۸ آفتاب بر زو رسیدن وقت
 غروب آفتاب ۱۹ بهار عجم ۲۰ آفتاب گرفتن افتادن و ساقط شدن ۲۱ اظهار الحاح صباهی ۲۲ آفتاب نهاده معروف ۲۳ بهار عجم

مصدر		صله	شاعر
شدن	هر که چون خورشید بر بامست دودید	بر	آفتابش بر سر دیوار شد خسرو دهلوی
فرو رفتن	یکی سلطنت را آن صاحب شکوه	به	فرو خواست رفت آفتابش بکوه سعدی شیرازی
گرفتن	و آفتاب رخت ماه تاب می گیرد	از	ز ماه طلعت آفتاب می گیرد سلیمان ساوجب
گرفتن	ز روی قدر جز آن آفتاب گیر که زد		طبا نچه بر رخ خورشید ساعتی صمد بار بلعی سمرقندی
نشستن	بر خیز ساقیا که بنور تو زنده ایم		عالم شود سیاه چون بشیند آفتاب وحید قزوینی

آفرین ستایش و تسخیر ۱۲ بهار عجم

بودن	از جهان آفرین همزار هزار	بر	آفرین باد بر سپ سالار ابوالفتح رودکی
خواندن	بران راه و رسم آفرین خوان شدند	بر	شهنشاه را بنده فرمان شدند نظامی گنجوی
داشتن	زین نامه که طے نمود طالب	از	از فقره همزار آفرین داشت طالب آملی
دانستن	خدا نگ غمزه نطمی زدی و آه کشید		زبان بریده مگر آفرین نمیدانست نظمی همدانی
زدن	طالب دمیکه یا کشاید بساط نطق	بر	خورشید و ذره بر سخنش آفرین زدند طالب آملی
سرودن	ولی ده کو قینیت را بشاید	را	زبانی بکا فرینت را سزاید نظامی گنجوی

مصطلح

۱۰ آفتاب گرفتن گرفته شدن جرم آفتاب در کسوف ۱۲ بهار عجم ۱۰ آفتاب گیر سانبان و سپر دسته و آه که ملک امرایان سایه میکنند

۱۲ بهار عجم ۱۰ آفتاب نشستن و بر زمین نشستن فرو رفتن آفتاب ۱۲ بهار عجم

۱۳ فرو خواست ای فرو رفتن خواست ۱۲ بهار عجم ۱۳ عزمین بطور نشسته و آفرین باد و جهان شاه را خوانند آفرین ۱۴ آفرین کسی که زدن و بجزایع معنی گفتن ۱۴

مصدر	•	صله	شاعر
شدن	بر چنان لب عجب که تا امروز		لعلن ایلیس آسین نشده نظیری نیتا پور
کردن	اعتقاد با یکی صحت بد جشی زین غزل	بر	کیست که صد آفرین بر اعتقاد نکرد وحشی بافقی
گرفتن	گرفتند بر شمس یار آسین	بر	که یار تو باد اسپهر برین نظامی گنجوی
گفتن	که باد آسیند در آسپاس	بر	که کرد آفرین گوی حق را شناس نظامی گنجوی

فصل کاف فارسی

آگاه و آگه خبر دارد و پوشیار ابار عجم

افتادن	بس ساده کزین ره آگاه فست	از	بس اهل خرد که در ته چاه فست سحابی استر آباد
بودن	یک چشم زدن غافل از آگاه بناسیم	از	شاید که گاهی کند آگاه بناسیم بهرام خاوری
ساختن	بر مسند عیش و طرب چون گل آگاه	از	با و صبا ساز و مکر از سوز و لهل آگش علی حسینی
شدن	ز تیره بختی خود آن زمان شد آگاه	از	که دایه ام سرستان خویش کرد سیاه سنجر کاشی
کردن	آگاه هم از مشک و نسیم سحر نکرد	از	غیر از جنون کس ز بهام خبر نکرد شاپور راد
گردانیدن	شاد می میرد آگاه گردان پوش	را	نشر می ز نغمه در کار گل اندیشه کن حرمین استخوان
گردیدن	بسوی آونه بنیم سیر ناگه گردی تو	از	خدا از پیش چشم من ترا می غیر برادر سنجر کاشی
گشتن	پای بر نقش که ز اختر گذشت	از	چشم کس از پاسی وی آگ گشت خسرو دهلوی

آ آفرین گوید بر هر خیمه که گرامیم کسی که از باب مصفا هرگز نمی باشد ۱۲ احسن شمس ۱۳ چنان گوید جواب من کز آن که در قریب که در شرف

مصدر	صله	شاعر
آگاهی و آگاهی - خبر ابراهیم		
آمدن	چو آگاهی آمد بسامد	که شد پورستان بماند شیر
آوردن	برید باد صبا و دشمن آگهی آورد	که روز محنت و غم رو بکوتی آورد
بخشیدن	آگهی بخشست عالم بنده بنیایم	در سر مغرور کم از بهوشیاری عیتم
بودن	ای کاش بودی آگهی در ازین حال بهی	کز خبر دارم دل توی در عشق اداد مگرهی
جستن	لابه کنان خبر گرفتند از سر کار آگهی جستم	از
دادن	تاکی خرد بوسه ام گمراهی دهد	از به
داشتن	چه آگاهی ز حال ما خمار آلودگان داد	از
داشتن	گریان شد فارغی از حال تو آگه	از
رسیدن	جو زین داستانم رسید آگهی	از
شدن	کس را ز سوز دل نشد آگاهی از چه نا	از
شنیدن	چو آگاهی شنوی بشنید زن	ز بیداد ما بر سرش آمدن
فروفتن	کالای زشت نیست پسند بقران	آگاهی که بود به میان فروختیم
ماندن	بغیر حق سبحانه و تعالی اورا	آگاهی دشوورشش مانند
یافتن	برفتند تا مرز تو را ن زمین	از
† عشق آگاهی نرغش جان غفلت دیده را † اوضاع † آگاهی دایه کار آگهان † خبر دود † گر از خود آگهی یابی کوی نشی در شو † ابراهیم		

مصدر	صله	شاعر
<p>فصل لام</p> <p>آلوده - لوث ۱۲ بهار عجم</p>		
دیدن	عرفی در آبه زمرهستان کردین گن	آلوده گناه و ثوابی نیکس
رفتن	من نیسز بد و بار فرستم	آلوده صد عیار فرستم
ساختن	کشیدم بر بختا تا آنکه ویران یافتیم خور	از ان ترسم که باز آلوده سازندم تعمیر
شدن	چنین که صومعه آلوده شد بخون دلم	اگر باده بشوید حق بدست شامت
کردن	بر خوان وصل دست ارادت کن دراز	کالوده کرده اند بزهر این نواله را
گردانیدن	گریبان چاک باشد دلق باز در استان کن	به می آلوده گردان خفته بر بهر گاران
گردیدن	آز که کند خنجر خزان تو بسمل	در خون تپید و دامنش آلوده نکرد
گشتن	این پاکدلی بین که زهر جان تو صید	در خون جگر گشتم و آلوده گشتم
نگریستن	آلوده می لعل ترا چون نگردد کس	طاقت نبود کان لب میگون نگردد کس
<p>فصل میم</p> <p>آماده میا ۱۲ بهار عجم</p>		
بودن	دوش چشم ساغر سترار و غنم باوه بود	انچندل میخواست از سبب عیش آلوده بود
ساختن	بیار باده و آماده ساز مجلس عیش	که شیخ صومعه بانفس خود صفاکرد
<p>ترسم آلوده شود و امن عیسان از من ۱۲ کلیم آلوده نکرد و بوس دامن با کم ۱۲ شاپور</p>		

مصید		صله	شاعر
شدن	شهنشا بهیکه چون آماود شد جهان بهش		عرفی شیراز
کردن	تکیه بر جای بزرگان توان زد بگزانت	را	حافظ شیراز
گردیدن	بحکم اشرف اعلی سوارای خاصه	بر	عالی شیراز
گشتن	ساحلی آما ده گشته است بر آغوش موج		صابر صفا
نمودن	چو سروش را نو آما ده فرتار		دوا عش کرد یعنی رفت از کار ناظم هروی

آماس - دوم ۱۲ بار عجم

افنادن	درازا از بسکه بر با استاد	بر	عاقبت بر پایش آماس افناد	ایسری لاهی
--------	---------------------------	----	--------------------------	------------

آفرزش یعرون ۱۲ بار عجم

آموزتن	بنام آن حکیم سلعت سوز		گند را بے طلب آمرزش آموز	عرفی شیراز
--------	-----------------------	--	--------------------------	------------

آمیزشش - اخلاط ۱۲ بار عجم

پذیرفتن	زبان بارس با کلام عی	با	آمیزش پذیرفته	فرنگ جابگاری
دادن	خاک رهش را اگر با سر می نشینند	با	می توانم کرد از فرکان ز یکدیگر جدا	رضای صفا
دانستن	نخل لب پرواست آمیزشش نیک اندکیت		میکنند گمانه آینه تماشا نش هنوز	قاسم مشهد
کردن	خویشش چو جان دیده آویزش	با	باو کرده خویشانه آمیزش	تاضی جامی
گرفتن	شوق از کفم روده چون بگل عنان	با	آمیزش غیبی دل با صبا گرفت	حزین صفا

۴۰ حزین آما ده کن بهر نایقه شش جا ۱۲ زین ۴۰ چنان آمیزشی کردست با غیر ۱۲ زینی کاشی

مصدر	صله	شاع
آمین - کلمه ایست که برای اجابت دعا گویند. بهار عجم		
دسیدن	غالباً خواهد گشت و از دولتم کاری که دوست	من همی کردم دعا و صبح آمین میدیدم حافظ شیرازی
کردن	همی زندگیا را استراگان جنت را	همی گفتند دعا را از شنگان آمین معری شایار

فصل دواو

آواره - پراکنده و پریشان و دور از وطن ۱۲ بهار عجم

بودن	جدا و دل من از آن زلف پرتنگن باشد	چون غریب که آواره وطن باشد	منظر کا
جستن	تا که گل عیش در چنبا جویم	آواره خود را بوطنها جویم	حزین اصفهانی
ساختن	غزال وحشی من رو به حصار و گرداز	مرا آهوا زین وحشت سر آواره میسازد	صائب اصفهانی
شدن	باین طلبی ارستان شد ستم آواره	ز گندان بعراقم ازین فداوه گذار	شقایق اصفهانی
کردن	فلک با مردم مختار منشیتر دارد	کمان اول کند آواره تیر روی ترکش را	صائب اصفهانی
گردیدن	در آن روز بینی جمال حبیب	که از کوشش آواره گرد قریب	قاسمی گوناپور
گشتن	ای اشک که بر آرز جهان پرده دری باز	آواره ز دل گشته چرا در بدری باز	شقایق اصفهانی

آواز و آواره - مطلق صوت و مجاز صوت بلند را گویند ۱۲ بهار عجم

آسودن	زمین و آسمان بهیوده می پیوید آواز من	شکستم نغمه را در سینه و آسود آواز من	حزین اصفهانی
<p>از طعن رقیبان ز سر که یوتوشانی - آواره چنان شد که سرخس نتوان یافت ۱۲ شانی شدیدی ۱۲ ز شهر آواز ام</p> <p>چون میکنی مجنون صحران ۱۲</p>			

مصداق	صله	شاعر
آمدن	بی - از	بگو یکره کجا جویم ترا مردم ازین مرست
آمدن	از	برآمد نوبت خسرو نوا باری بملی شد
آمدن	از	درین کشور ندادم همزبانی محرم راز
افتادن	در	آوازه در سراسر میفتد که خواص میرود
افتادن	از	موزن قصص صوفی را زده گاز
انداختن	در	چو در بزم سیم آوازه انداخت
بر آمدن		آواز بر آمدن
بر آوردن	در - از	غزل سرائی ناهید صرقت نبرد
بر خاستن		آواز برخاستن
برداشتن		که چون آواز طبل باز برداشت
بر کشیدن		صبا بمقدم گل راج روح بخشه باز
		بهر جانب که دادم گوش آواز تومی آید
		هنوز از بی ستون آوازه فردوسی آید
		بگوش من گله از گوش خود می آید آواز
		وز بزم وزیر حسانه پناه دفغان شود
		زطلو اخور و شش افتاده آواز
		بچسب از زهره ساز خود نمان خست
		دران مقام که حافظ بر آورد آواز
		همایه چتر آواز برداشت
		کجاست بلبل خوشگلو که بر کشد آواز

مصطلح

۱۵ آواز از گوش آمدن مرضی است در گوش که خود بخود آواز پیدا شود ۱۲ بهار عجم ۱۳ آواز افتادن و همچنین گرفتن خزان و دست
 آواز و نیز آواز افتادن و قطع شدن آن ۱۲ بهار عجم ۱۴ آواز بر آوردن بر کشیدن یعنی بلند کردن آواز ۱۲ بهار عجم ۱۵ آواز بردن
 و برخاستن و خاستن لازم آن ۱۲ بهار عجم

۱۶ نمی آید گوش از ضعف آواز که من در ۲ بحرین ۱۷ آواز که آواز را دور ۱۲ نظامی ۱۸ بردارد از روان هست آواز ۱۲ نظامی

مصدر	صده	شاعر
بستن	در - از	زین نوا با در هوا از مشت حب آوازه
پیچیدن	در	که در طاق سپهرش جید آواز
خاستن	از	ز دست از رفتن رنگ حنا آواز باخیزد
خاستن	از	کا کوس شد و ز فرم کوس هاست
خراشیدن	از	آواز خراشیده ز بجزیره گرفته است
خوردن	بر هم	اضطراب رنگ بر هم خوردن آواز بود
دادن	از	که جان ز غصه بداد و نمیداد
دادن	از	کوهر تکمین تو مشکلی که صدایا زد
داشتن	از	چون شیشه که تاشکند آواز ندارد
دزدیدن	از	از ناله هم غیرت بر دم دوم بدل آواز را
دین	از	ببریند بر دوازده و یال او

مصطلح

۱۵ آواز خراشیدن و آواز خراشیده صوت حزین که از بسیار فریاد کردن بلند تواند شد ۱۲ بار ۱۳ آواز دادن و کردن کوشیدن یعنی دین طلب کردن ۱۲ بار ۱۴ آواز داشتن آواز دادن و صاحب آواز بودن ۱۲ بار ۱۵ آواز دیدن یعنی آواز شنیدن ۱۲ صهبا دلیلی

آواز داد کوس طاعت زبام سن ۱۲ ظهوری ۱۳ سیکه بافت از غیش آواز داد ۱۴ سعوی شیرازی

مصدر	صله	شاعر
رسانیدن	بر	رسانند بر چرخ آواز با پای قاسمی گونا باد
رسانیدن	به	حالی بسملایش انگشت ناکرد سلمان ساوچی
رسیدن	از به	آوازه ز مصر کینسان میسر حافظ شیرازی
رسیدن	در	ترک من گویا بعزم صید طبل باز بسبغ نغانی تیرازی
رفتن	از	ز اقصای چین رفته تار و دم و رنگ قاسمی گونا باد
رفتن	به	بهرش برین رفته آوازه اش قاسمی گونا باد
زدن	بر	ز دی آتش را خود بر آتش زدے نظامی گنجی
شکستن	در	گوخی بنما تا بکشتایم و بان را حنین اصفهانی
شنیدن	از	می توان از خم شنید آواز افاطون بن صائب اصفهانی
شناختن	از	صاحب دلان شناسند آواز آشنارا حنین اصفهانی
فسودن		که از بهوده نالیهای خود فساد آوازم حنین اصفهانی
کردن		آفتد در در نماندست که آواز کنم صائب اصفهانی
کردن	به از	تو گفستی که بربند آغاز کرد رودکی سمرقندی
کردن		گر گوش تو آواز کند گوش مکن سلیم طهرانی

مصطلح

آواز کردن گوش مرض است که در گوش خود بخود آواز آید ۲۲ چراغ هدایت

مصدر	صلہ	شاعر
کشیدن	را	پروہ شرم از رخسارین راز می بایکشد
گرفتن	از	یکے بلبل گرفت دیگرے آواز بلبل را
گرفتن	از	زنگ سیم کے آواز آب میگیرد
گرفتن		چندان کشید ناله که آواز او گرفت
نشستن		کہ چون آواز بنشیند زبان از کار ماند
بافتن	از	تختہ ہستی رقم تازہ یافت

آواز و آوازہ - شمارہ ۱۲ بہارِ عجم

آمدن	از	من دعا کردم و از شش جہت آواز آمد
افتادن	اندر	تا از حجاب غیب شد آمد و آشکار
انگندن	از دور	آن ہمہ آوازهای ابر نیسانی نشست
برآمدن	از	آوازہ جمال ز کفان برآمد
رسیدن	ہر	در دودل با بخولیش و بیگانہ رسید
شکستن		در آواز گشادہ آوازہ ہفتخوان شکستم

مصطلح

۱۵ آواز گرفتن غرا شہید شدن و بند شدن و بند کردن آواز ۱۲ بہارِ عجم ۱۵ آواز نشستن بند شدن آن ۱۲ بہارِ عجم

۱۶ آواز آمدن آمدن بین ۱۲ بہارِ عجم ۱۶ آواز جہیزے شکستن و نشاندن و نشاندن و ناہید کردن آواز ۱۲ بہارِ عجم

منشور	صله	شاعر
شنیدن	آوازه نل شنید بچند	فیضی الہ آباد
گردیدن	اگر نویسہ ازین در باز گردم	نختر گانی
نشانیدن	خوناب جگر سر شک کردیم	ظہوری ترشیز
نشستن	خطا میدارم و آوازه خوب نیست	گشت بود ارجو صینی ز صدای افت

فصل ۵

آہ - از اصوات ست ۲ اہا بجم

آمدن	ز سینه ہر نفسم آہ جاگد از آید	از	چو آتشیکہ نشیندمی و باز آید	النسی خاور
آگندن	از روش جلوہ آہ باہ افگم	از	در غاش غمرہ خون بکبیدن دہم	ظہوری ترشیز
انداختن	آہ اگر سوختگان آہ باہ اندازند	ب	آوردنت ز نغمہ پیچ و بچاہ اندازند	باز کاشی
بالیدن	بیاد قامت او گر چنین بالہ حزین آہم	ب	فراموش میکنی شمشاد رسم خود نمایی را	حزین صفہا
بر آمدن	کوہ بود از دامن رعنائی آن سرود	ب	گر آہ جگر سوز با فلاک بر آید	صائب صفہا
بر آوردن	ہر آہ کہ عاشق ز دل تنگ برآورد	از	چون شاخ گل از یاد خوش رنگ آورد	عالی شیراز
بر خاستن	پیش ازین تیغ نفس را دم تاثیر نبرد	از	آہ بر خاست و روغم از ستان گشت	ظہوری ترشیز

مصطلح

آہ باہ آگندن و انداختن پیای آہ زدن ۱۲ اہا بجم

+ بآن دل کہ بر نیزہ آہی از دو ۲ ظہوری

مصدر	صلمه	شاعر
برداشتن	از	آه بی که برداشت بی تو نشسته / نظامی گنجوی
برومیدن	از	چون بروم زرد زدن دل آه آتشین / طالب علی
بودن	در	آن پیر گشته را که نبود آه در جگر / کمال اصفهانی
بچیدن	در	آه خود را در دل تنگ خود از شرم قریب / شانی مشیر
دادن		یار ب دل و جان آگاهم ده / ملا جامی
داشتن	در	آه در جگر داشت / بهار عجم
داشتن	به - در	در آتش عشق تو لب آه ندارم / کاول دل بی طاقت من بوخته دم را / حنین اصفهانی
در گرفتن	با	آه در گرفتن با چیسکه / بهار عجم
دین		چون ابرویداشک من از شرم آتش / بلالی استر آباد
زدن		زدم شاپور آهی سرد و از گلشن کونیش / که بلغ و بوستان دهر را آفت رسیدن / شاپور طهرانی
شدن		باود امان دلم بال سمند میسوخت / آه حسرت شدم از سینه سوزان رخم / حنین اصفهانی
شکستن	در	در سینه شکستن آه پر شکل نیست / بیچاره کسی که گریه در دیده شکست / ظهوری ترشیز
شکستن	در	شدت سینه من همچو تیغ جوهر دار / ز بسکه آه شکست ست در جگر مار / صائب اصفهانی

مصطلح

آه برومیدن و زدن و کشیدن و کشیدن معنی ۱۲ بهار عجم آه در جگر بودن و داشتن با وزن نافی که از کمال کسبت و افلاس ۱۲ بهار عجم
 آه چیدن در چیسکه آه در گرفتن با چیسکه یک معنی ۱۲ بهار عجم آه در سینه شکستن و در جگر شکستن معنی ۱۲ بهار عجم
 آه که در جگر گرسنه ۱۲ بهار عجم

مصدر	صدا	شاعر
شکستن	بر	آهی که مرار لب اظهار شکسته
غنیدن		و آنکه دید آن چشم بزم ز جانان لهجته
کردن	از	در آب و آتشیم زنگا هسته یکنی
کشادن	از به	ز دل گرفته آهسته که برینیم کشایم
کشیدن	از بر	تا بکام سینه آبی از دل شیرا کشم
گذشتن	از	ز چرخ میگردد و بیتو آه دزاری ما
گشتن		زین خجالت آیم از لب گسلد چون هم
گشتن		که ده پیوند باندوه رگ دریشه ما
انگیزستن		دارد دسری با سوختن انگشتش هینش نگر
نشان دادن		کز جوش سینه بخت هوس با خام من
آهستگی نرم خونی و تحمل ۱۲ بهار بزم		
کردن	چشم از نه آهستگی کردی	بگفتا ز خصمت بیزار دمی
آهمن - معروف ۱۳		
مصطلح		
آه از گشتن آه از لب جدا شدن ۱۲ بهار آه گشتن معروف ۱۲ بهار بزم		
+ پیش کسی ز دست تو آه میگیم ۱۲ بهار صغالی ۱۲ برقی آغوش خود آه حسرت یکشتم ۱۲ صاب و کشیدم از غم زلف تو در چمن آه ۱۲ فغانی		

مصدر	صلہ	شاعر
افتادہ ۱۵	آہن بدیش افتادہ	بہار عجم
انداختن ۱۶	ز پاؤں سر آہن انداختن	نظامی گنجوی
پوشیدن ۱۷	در شخص من خواہی چون تار پر بیان	معری نیشاپور
خاییدن ۱۸	آہن خای	بہار عجم
دادن ۱۹	دل بآن لعل شکر آساده	طاهر کاشانی
کوفتن ۲۰	آہن افسردہ مے کو بد کہ جمد	سعدی خیرآباد
آہنگ قصہ و آوازیکہ خوانندہ در اول خوانندگی کشد و نام مقام سرود ۱۲ بہار عجم		
آوردن	بیا تا سوسہ دشت آریم آہنگ	زلالی خوانسار
باختن	از نگمش بانشہ گل رنگ خویش	وحید دزدینی
مصطلح		
<p>۱۵ آہن بدیش افتادہ در معنی التماس آرد کہ چون کسے را محال نشد بنا گاہ رسد و بطالفت بکمال از خواست خواہ کہ از پیش او برگردد و آنجا این مثل ز خند و مراد آن بانشہ کہ خسیس و فدا یار است ۱۲ بہار عجم ۱۶ آہن انداختن بصلہ آہن کنا یہ از دور انداختن بند و زنجیر بود بصلہ و کنا یہ از زندان آن ۱۲ بہار عجم ۱۷ آہن پوشیدن کنا یہ از سلاخ پوشیدن ۱۲ بہار عجم ۱۸ آہن خاییدن آہن خای بخائے جمیع کنا یہ از آب توانا و پر زور ۱۲ بہار عجم آہن کشتہ بکلو ادہ شدہ آہن کنا یہ را میہ بندہ و در عوض حملہ میگردد ۱۲ بہار عجم ۱۹ آہن سرد کوفتن و آہن افسردہ کوفتن کنا یہ از حرکت لغو و کار بیفائدہ کردن ۱۲ بہار عجم</p>		
۲۰ کادو آہنگ جبرش از بہر ۱۲ افسردہ بولے		

مصدر	صطله	شاعر
بر آوردن	به	دوداد جگر مزمزمه چنگ بر آورد این نغمه ندانم بچه آهنگ نبود
بودن	به	آنم که بیزم کسم آهنگ نبودست در پهلوی من جای کسی تنگ نبودست
خاستن	به	چو دل ابرج تو آهنگ خیزد خط سحر سخن بجز نیرنگ خیزد
دادن	را	چو بوز در انغم آهنگ داد غم کهنه شد از سر دوش بباد
دشمنی		کسی که جیم من در صحبت دلال بود زبان کردست پیدا در آهنگ نصیحت
دشمنی		درین گلشن که بو سے از وفا نیست بنفشه بوندار و بلبل آهنگ
رستن	از	بشهری مرغ دلها راست آهنگ که از بام و درش نیرود آهنگ
ساختن		یار ما چون ساد آهنگ سماع قدسیان عرش دست افشان شوند
سوزون		اگر آهنگ صیادی سراید قفس جایی گل ارگ کعبین بر آید
شناختن	در	گر گوش تو آهنگ شناسست درین باغ هر آبکش برگ گلشن رسته ساز
فرمودن	به	فلان روز ازین ظرف فرمود آهنگ منه و آمد ز گلگون در فلان تنگ
کردن	با	دی نغمه سرایان چمن باد و چنگ این قول عجز کرده بودند آهنگ
کردن	در بجه از	گردیده دلم کند آهنگ دیگر آتش زخم دران دل دیده بر آست
کشیدن		سخت غنوده را سر خوابت همچنان شاهی چه تیر می کشی آهنگ را
گرفتن	از	گیم من ز نوا سه نهی آهنگ در پهلوی و در می و نغم چنگ

۴۰ آبکش گ اوراق نباتات ۱۲ + آهنگ در کشیدن او کرده از کناره الطیر چه چون بخون زخمین کند آهنگ ۲۰ غیرت شیرازی

مصدر	صلہ	شاعر
نمودن		ہر فرماندہی کہ آہنگ آسوی نموده است
نمودن	†	آہنگ حجازے نمود من زار
نواختن		راشگر عدل تو صد آہنگ مخالف
مہشتن	در	ہبل آہنگ سلطانی درین کاخ
		کامد سحر ہی گو شمع این گفتار
		بنواز دود نے زیر کند کوکن ہم را
		سوار پاریشانی درین کاخ
		خسرو دہلو
		بہار آملی
		عرفی خیر از
		حزین اصفہانی

آہو معرفت و عیب ۱۲ بہار عجم

کردن	خود از یک کلک آہو پای چندان ناخوار	بر	کہ بیک نافہ صد آہو کند ہر طرف آہو	حسن دہلو
گذشتن	سر خوش آن وحشی غزل آمدی جواز پہلو گذشت		از پیش فتنم تبسم کرد و گفت آہو گذشت	شاہ پرطرائی
گرفتن	بود مصاف تو ہی چرخ باشکستہ دلان		ہمیشہ شیر تو آہو کے لنگ می گیر و	صابقہ صفا
گرفتن	چو اندازہ ز خشم خویش گیرد	بر	ز آہو کے صد آہو بیش گیرد	نظامی گنجوی
نماندن	اسے ہلایون بناے آہو پاکے	در	آہو کے در تو نا نماندہ خدا کے	ابوالفتح رونی

فصل یا

آیہ نشان دہارہ از کلام الہی ۱۲ بہار عجم

آروضن	ایکے از دفتر عقل آیہ عشق آموزی	از	ترسم میں نکستہ تحقیق نہانی دلت	حافظ شیراز
-------	--------------------------------	----	--------------------------------	------------

مصطلح

۱۵ آہو گذشت دقت نماند و ز صفت گذشت ۱۲ بہار چراغ ۱۵ آہو لنگ گرفتن بے انصافی و معاذ کشی کردن ۱۲ بہار عجم

† بایں بے پرواہی ہوا سے ہم توجہ دیک آہنگ ہنر از نایہ ۱۲ علوی مؤرخ آبادی ۱۵ آہو پاسے نیز در ۱۲ بہار عجم ۴ خانہ شمش پہلو ۱۲ بہار عجم

مصدر		صله	شاعر
حاستن	از خرفه های تفت کباب فتح خیزد	از	تالیف آبیاری هست از حروف معجم انوری بیوردی
خواندن	در شان قدس بیمار در باغ	از - در	خواند از سر و آیه بلبندی والله هروی
سردن	کبک از دری بلا فاد و بیل ز پهلوی		کلکم سرایا آیه اسرار معنی حزین اصفا
شنیدن	سپیده دم چو شدم محرم سر سهر	از	شنیدم آیه تو بوالی الله از لب حور نظیر فاریابی
شنیدن	حزین جان داد و نشنید آیتی از اعلی خاست	از	نپرسیدی چرا دیر آتش حال خرابش را حزین اصفا
فروختن	خامه فروخته بود آیه تنزیل را		بازو میدان گرفت صور سرافیل را حزین اصفا
گماشتن	گشتی بسان ابن سین فایز از جهان	بر	بر لوح خود چو آیه حرمان گماشتی ابن سین فایز

آیین زیبای درینت در سمد عادت و طرز و روش ۱۲ بهار عجم و زبان قاطع

آمدن	آیین مونثگانی از طبع کج بنیاید	از	شمشیر را سازد کس تیغ تو را نشی تایید اصفا
آموختن	عنان از عرصه صورت گردان کا ندرین داد	از	ز زراع آموزد آیین روش کبک ز دانش عرفی شیراز
برافزادن	گشتگان خویش را در چشم مردم جلوه ده	را	تا شمعیدان ترا آیین ماتم برفت آذری طوسی
بر انداختن	چو بشکست از میر بپشت را		بر انداخت آیین ز ترشت را نظامی گنجی
برداشتن	کمر بسته در کینه خواهی سپهر		تو بگذارد و بردار آیین مهر قاسمی گونا باو
بستن	چون عصبیت کمین بپشت	از - در - بر -	حمله ز پر داختن آیین به بست نظامی گنجی

مصطلح

آیین بستن مقابل آیین کشادن ۱۲ از بعضی مصبای دلیوی

۱۲ از کمره آفتاب زردین - در دیده دول به بندم آیین ۱۲ فیضی کبر ابادی ۱۲ زخون به بدتر بسته اند آیین ۱۲ رافیه دیکو ۱۲ آنکه هفتاس
بجس به آیین آیین نگاه و سماع نبسته اند ۱۲ طهری زخیزی ۱۲ بر حسن ز عشق بسته آیین ۱۲ فیضی کبر ابادی

مصدر	صله	شاعر
بودن		گفتگو آئین درویشی نبود
پرستیدن	۱	عوسانه بر کرسی ز نشست
دادن	۲	به مرغابی آئین میخانه داد
دانشستن		منج از من اگر سر می کشم گاهے ز نجات
دانستن		نه هر که طرف کلنج که نهاد و تنه نشست
دیدن		خرد آئین کعب را دشمن دید
رساندن	۳	شعار بقوی آئین اسلام
رفتن	۴	افسوس ازین حیات که برباد میرود
ساختن		چو آئین آن بزمکه ساختند
کردن	۱	آمدان مینه را از دغاها رنگین کنند
کشادن		شاهنشاه گل کشاده آئین
گرفتن		بهار آمد و باغ آئین گرفت
گزیدن	۲	هوا بر سیرت ضحاک ظالم
ماندن		اگر آئین هندی سر زلفت چنین ماند
		در نه باتو ماجرا دادا شستم
		شهنشاه را گشت آئین پرست
		ز منقار لعلش بیانه داد
		نمک پرورده ناز تو ام آئین اودارم
		کلاه داری دآئین خسروی داند
		مایه زرق جهان گفت اینست
		بنا تو س و چلیپایه رسانم
		کاین مانده بر روش او میرود
		تکاح نه زهره پرداختند
		بادشاه حسن آمد شهر آئین کنند
		در هم زده لشکر ریا حین
		خزان بهیت مرغ زرین گرفت
		گزید آئین نوشه دران عادل
		عجب گر یک سلمان بر چه روزین ماند

مصطلح

له آئین پرست مطیع تابع آئین پرستی خدمت کردن بازو تنه بران قاطع

مصدر	صله	شاعر
نمادن	نمد کارپرد از این دادرے	بدینگونه آئین کین آدرے
دزدیدن	از بادوہ وصال کرجہ بونوشم	تا زنده ام نوزم آئین ہوشیاری
آئینہ - بدوختانی مرکب ز آئین بوزن و معنی آہن زیرا کہ در اصل از ناہن ساخته اند ۱۱ بہار عجم		
آوردن	آورد پے زینت خسا و شپیت	مشاطہ حسن آئینہ و آئینہ دان ۱۱
آوردن ۱۲	من بگردن ساقی از ضعف خفا و افتادہ	باید آوردن ز جام آئینہ در پیش خم
آویندین ۱۳	ہمچو آئینہ کہ بر شایع عام آویند	عمر من صرف پریشان نظری میگردد
افتادن	از حیرت جمال تو ہنگام عرض حسن	افتد ز دست یوسف پیغمبر آئینہ
افروختن	آئینہ افروز	بہار عجم
برداشتن	پردہ ز رخ برگیر تا نشوی خود پرست	آئینہ را بردار تا نشوی خویش بین
بردن	منشین لبنا ہد آب رخ بار ساہبر	آئینہ صفا بدم بے صفا مہر
بستن ۱۴	کہ ام آئینہ روا حرام این بیجانہ می بندد	کمی آئینہ بر پیشانی بیجانہ مے بندد
بودن	تا تن بجاست جو ہر جان را صفا مجو	آئینہ در غبار بود ز نگار را

مصطلح

۱۱ آئینہ در پیش دم آوردن چون آدمی سکوت یا قریب برگ می گردد آئینہ در پیش نفس وے میگذازد پس اگر عکس

مرئی نہ سکوت است و الا بیت ۱۲ بہار عجم ۱۳ آئینہ آویندین معروف ۱۴ بہار ۱۵ آئینہ بر پیشانی بستن رسم خواتین

ولایت ست کہ در حالت ولادت آئینہ بر پیشانی می بندند ۱۶ بہار عجم

مصدر	صله	شاعر
پرداختن ^۱	دشمنی هست که در کشور من معشوق است	علی سرهنه ^۱
پرداختن ^۲	تا نسوزد آرزو در دل نگرود سینه صفا	صائب اصفهانی ^۲
پیراستن ^۳	پشت دل اگر آئینه پیر است که خجسته	آرژوان کبود ^۳
جستن	من آئینه از رخ تو جویم	فیضی کربلایی ^۴
دادن	از چهره نقاب گل کشاوه	فیضی کربلایی ^۵
داشتن ^۶	در یغ آدم تربیت ستوران	سعدی شیرازی ^۶
داشتن	آئینه دار روی تو شرم و حیا بس است	صائب اصفهانی ^۷
داشتن ^۸	دید چون محتاج عینا گشت فکر خویش کن	اشرف نازداری ^۸
داشتن	حیرت حسن تو از هوش چس را بر دست	اشرف نازداری ^۹
زودودن ^{۱۰}	عالمی چه بود با گشت حزین	حزین اصفهانی ^{۱۰}

مصطلح

۱- آئینه افزون آئینه پرداز آئینه پیر اصقل گر ابربان و جهانگیری و بهار ۵ آئینه پرداختن پنجاک سحر صاف کردن
 آئینه به خاک ستر ۱۲ بهار ۵ آئینه دار کسی که آئینه پیش رو گذارد ۱۲ بهار ۵ - دجام ۱۲ ابربان فاطمه آئینه به پیش نفس داشتن
 و آئینه به پیش و در پیش و بر نفس داشتن معنی آئینه در پیش دم آوردن که گذشت ۱۲ بهار ۵ آئینه زوای معنی
 آئینه از زود صقل گر ۱۲ ابربان فاطمه جهانگیری

+ بزرگتر: دل آئینه بر دلا می نماید ۱۲ حزین اصفهانی

مصدر	صله	شاعر
ساختن	از	نه هر که آئینه سازد سگری داند حافظ شیرازی
سپردن	به	قفل کوری بدل و دیده تا محرم زد نظیری نیشابوری
شدن		اول بر دلب خانه در میمان طلب صائب اصفهانی
شکستن		آئینه چون شکسته شد آئینه خانه است بنفش کشمیری
کردن		چون شبنم آنکه آئینه بی غبار کرد صائب اصفهانی
کشیدن	به	بخاکتر کشم آئینه خویش راسخ سمنانی
گذاختن		پسینام ده خیال سازان فیضی اکبر آبادی
گرفتن	به	زشت رویه آئینه بزرگوار کلیم بهرانی
گرفتن		آئینه پیش لب گرفتن بهار عم
گرفتن		آئینه پیش نفس گرفتن بهار عم
ماندن	به	درین غربت بهین آئینه زانو بمانده حزین اصفهانی
نشان دادن		یا نشانیست بر انگشتری آئینه را جویا کشیری

مصطلح

۱۵ آئینه کشیدن بجاکتر روشن کردن آئینه بجاکتر ۱۲ بهار عم ۱۳ آئینه نشان دادن بر انگشتر زنان هند آئینه مخفرا
بر انگشتری نشان دهند در انگشت زو بخند شاید در ولایت هم بود داشته باشد ۱۲ بهار عم

۲۰ ز لعلش که آئینه ساز خیال ۱۲ صبحی خوانساری

مصدر	نظم	شاعر
نمودن	شکوه بشکر نظیری عکس کین و نیست	نظیری نیشاپور
نمودن	هر گشته بعد نردن غم جفا وید	فیضی کبر آباد
نمودن	تاب می آوری که از کفت می نوی که آئینه	نظیری نیشاپور

باب الف مقصوده

فصل باء موحده

ابا - بالکسر معنی انکار در برابر زن از چیز ۱۲ ابابعم

داشتن	گل از غمیه خود لبیک دارد ابا	از	بد سازیش غنچه گرد و صبا	طغری شهید
کردن	گل خیزی ز شرارت لبسم چون نرد	از - در	که ز حیرت خود کرده اباد کرشمیر	طغری شهید
نمودن	سلطان بدار شاه غزنوی تو است اینتر		را بنکل شیخ در آرد ابا نموده	دوشاد و مفرقه

ابتداء - شروع ۱۲ ابابعم

کردن	گفتم که ابتدا کنم از بوسه گفتی	از	بگذارتا که ماه زعقرب بدر شود	حافظ شیرازی
------	--------------------------------	----	------------------------------	-------------

ابتر - پراگنده و ضالع ۱۲

دخفن	درق چون دغ شد ابتر نگرود		چو داغم کرده است چه داری	حسرو دهلوی
------	--------------------------	--	--------------------------	------------

مصطلح

له آئینه نما کینه آئینه در پیش رو گذارد ۱۲ ابابعم

مصدر	صله	شاعر
برآمدن	از	چون ابرسیه برآمد از کوه فیضی کبریا
برخاستن	از	کدام ابرسیه اندام گلزار بخیزد صائب صفا
ابرام استوار کردن دستاره آوردن ۱۲ بهار عجم		
آوردن	ابرام آوردن	بهار عجم
برآمدن	نشان عرق از سنگ گرفتن بفرودن	صائب صفا
دادن	درخشت صنم بر بهمن را	نظری شیرازی
داشتن	ز گلهای نظاره چون می گزیم	ایسر شیرازی
دانستن	کیست حرف بسبر و شیرین انداختن گفت	صائب صفا
کردن	گراین ابرام گستاخانه کردم	ناظم هروی
کشیدن	ابراکم کشیدن	
ابرو معرود ۱۲		
جنبانیدن	نه مکنین است گرجانان بکار و جنبانند	و جید و دینی
جسیدن	می جید بروی موج و می بر و چشم جاب	کلیم همدانی
مصطلح		
۱۵ ابرو جنبانیدن اشده بابر کردن ۱۲ بهار عجم ۱۴ ابرو جسیدن نوعی از تقاضا ۱۲		
بهار عجم		

مصدر		صله	شاعر
زود ۱۵	چشم تو بخشیدن صد گنج گه	به	ابرو زنده و گره با برد نزنند شمس سیتا
کشاد ۱۶	شه کاروان مجایس نونهار		سران را طلب کرد و ابرو کشاد نظامی گنجوی
کشیدن ۱۷	بر چپره آسمان بدینو	بر از	از قوس قزح کشیدی ابرو داله پرو
نمودن ۱۸	بلالی شه بنم زین عمر که با طویش کشیش	از با	چه باشد سکه نماید ز طاق آسمان ابرو حافظ شیرازی
نمودن	ابرو بسا که جان دهم جان		بله لبه لبم مگردان داله پرو

اطلاع رسانیدن ۱۲ ارشیدی

کردن	با هزاران جانبازی اطلاع میکند	با	خسرو دینو
نمودن	مشافهت نیز مضمون از اطلاع نمود		عالی شیرازی

فصل تاروقاتی

اتاقه بضم ایل و قاف، جینه و کلنی که از پر یا سبزه بعضی مرغان سلیمان ۱۲ بهار و غیر آن

افتادن	اتاقه سرکشان را از سر افتد	از	چو بلبل از درخت گل در افتد زلالی خواستگار
داخستن	از دود و جگر بر شش تازم		صه آه اتاقه دار تاروز طالبی
زدن	اتاقه زد و بگوشه گرم دیدن مهر	به	که از خراجستان کیشانه آفاق زلالی خواستگار

مصطلح

۱۵ ابرو زدن اشاه و ابرو کردن، و ضا دادن ۱۶ بهار عجم ۱۷ ابرو کشادن و خوش خلقی ۱۸ بهار عجم ۱۹ ابرو کشیدن و نقش کردن ۲۰ ابرو ۲۱ بهار عجم ۲۲ ابرو کشیدن و نشان دادن ۲۳ بهار عجم ۲۴ ابرو کشیدن و نشان دادن ۲۵ بهار عجم ۲۶ ابرو کشیدن و نشان دادن ۲۷ بهار عجم ۲۸ ابرو کشیدن و نشان دادن ۲۹ بهار عجم ۳۰ ابرو کشیدن و نشان دادن

مصدر	صله	شاعر
اتحاد بالکسر و تشدید تا یکی شدن و گمانگی داشتن ۱۲ ریشیدی		
افتادن	حافظ گم شده را با غمت ای جان عزیز در - با	اتحادی ست که در عهد قدیم افتادست حافظ شیرازی
انصاف موصوف شدن بحسب		
داشتن	بعله فطرت روزگارانصاف داشته به	حزین اسفندی
اتصال پیوسته شدن		
افتادن	بر حمت اتصال فتنه چو پیوندی بریداریم به	بفرصت نظاره و یا معشوق چون قطره شبنم نظیری فغانی
بودن	بیا ساقی آن کشتی چون بلال با	که با آفتابش بود اتصال قاسمی گونا باد
جستن	تا در سال هزار و یکصد دسی و پنج به	بکار اعلی اتصال حبست حنین اسفندی
دادن	بجسمانی تر دامنم کن جلاله به	با سببه اتصالم ده چو مالده ناطم هر دو
داشتن	بار اتم این مقال ساها با	اتصال داشت حنین اسفندی
یافتن	در بهمان دوار بر دست کردگار به	اتصال یافت حنین اسفندی
اتفاق موافقت کردن دو واقع شدن کار ۱۲ بهادر غم		
افتادن	بیارگاه تو چون باد اینا شد راه به	کی اتفاق مجال سلام ما افتد حافظ شیرازی
بودن	خراسان بود رشک خلد برین بر	بود اتفاق حسد لائق برین قاسمی گونا باد
ساختن	همه روز اتفاق می سازم	که به شب با خدا می پردازم سعدی شیرازی
کردن	زمانه وصل ترا صدیب مهیا کرد	ولی چه سود که قبل از اتفاق نکرد وحشی هافنی

مصدر	صله	شاعر
نمودن	صدر مصراع هاشم با نام صدرین	نصیر جیرانی
اتمام - تمام کردن ۱۲ ارشیدی		
دادن	نامی چون جبین بنزد و داتا ماش	ناقص از کار که آزند بساغ ارغزل
یافتن	بجدا مساعده گشت ایام	سوم جز از کتابم یافت اتمام
<p>اَلتَّوْبَةُ بضم اول و ثانی نشد و مخفف آرایش معروف که بر جامه ها کنند و در اصل نام اوزاری ست که بدان عمل مذکور صورت گیر و ۱۲ بار عجم چراغ هدایت</p>		
زودن	غمزه را معجز ز رنگ باده گلناری کنند	بر قبای ناز از چین جبین آتوزند
کردن	پاز جازفتگان آتو کردند	دلخ بید ز ربع سکون را
کشیدن	چو سگ گرد آن کوی همیشم	بیاد آتو کش آتومی کشتم
<p>فصل ثبات مثلثه</p> <p>اثبات بالکسر قرار دادن ۱۲ ارشیدی</p>		
آمدن	هر چند که خلق نفی توحید کنند	از بهر خدا شناس اثبات آمد
کردن	هر که نفس را کند اثبات جان	جز سخن خوش نبود جان آن
<p>مصطلح</p> <p>له آتو کشیدن معروت و نمیزاده کشیدن و زبان برآورده دم لایه کردن سنگ را نیز گفته اند ۱۲ بار عجم چراغ هدایت</p>		
<p>۱۲۰۰ رزان دولت اداین بنا تمام یافت سلیم طرانی ۱۲۰۰ رزان برآورده دم کردن ۱۲ بار عجم چراغ هدایت</p> <p>۱۲۰۰ رزان دولت اداین بنا تمام یافت سلیم طرانی ۱۲۰۰ رزان برآورده دم کردن ۱۲ بار عجم چراغ هدایت</p>		

مصدر	صله	شاعر
شدن	چند بیت ازان که بخاطر فائز	حزین اصفهانی
نمودن	قامت سروالف استقامت غلام لال	نظیر قزوینی
یافتن	در قصائد و غزلیات قطعات مضامین خوب	حزین اصفهانی
اثر بو زن شرفشان ۱۲ بهار عجم در شیدی		
افتادن	خاک زرگون بود تابناک	ملاحامی
بخشیدن	اثر تاثیر اگر دوزخ نبخشد کوشش بهجا	تاثیر اصفهانی
برداشتن	صد فکر اثر ز طاعنم بردار	تاثیر اصفهانی
بردن	اثر عتاب برون نول هم اندک اندک	نظیری بشاری
برگردیدن	تمام دردم در رسم که چون تو برگردی	شعانی اصفهانی
بستن	دل ست اینکه از گریه ریزد شرر	تلوی ترشیر
بودن	چون بود اصل جوهری قابل	سعدی شیرازی
پذیرفتن	از فیض تو گردید محض گل آدم	حزین اصفهانی
جستن	سخت پاکم آنچنان هجران عابر مسورتو	دعشی بافقی
دادن	آن دلی که ز دین اثرش داده اند	نظامی گنجوی
<p>۱۲ اثبات نمود ذات حق را بایقان ۱۲ دیوبی ۱۲ بهر کس دولت دنیا کاینی اثر بخشند ۱۲ رضای یزدی ۱۲ ز دولت به و طاعت را اثر ۱۲ قاسمی</p> <p>گو نبادی ۱۲ مرهم چه اثر بد درین درغ ۱۲ فیضی کبر آبادی</p>		

مصدر	صله	شاعر
نهفتن	از	می نوش که آرزو که شد توبه اجابت ذوق دثار از نغمه داود نهفتند نظیری نیشاپور
هشتن	از	بیانه نگاه تو از اثر نه هشت این طرف مجلسی ست که ما شراب خود حزین صفت
یافتن	در - از	بکه درو یافت لطافت اثر ناده حقیقت او در نظر خسرو دهلوی

فصل جمیم تازی

اجابت بالکسر قبول نمودن و جواب دادن ۱۲

نمودن	بی محبت ننمودند اجابت هر چند	را	بانگ تسبیح ملک بر فلک اعظم زد	نظیری نیشاپور
-------	------------------------------	----	-------------------------------	---------------

اجاره بکسر درای محله مزد ببرد و در دادن و مندر گرفتن ۱۲ بهار غم

کردن	اجاره کرد و ما غم گلابخانه وصل		نسیم در ره من شمساری آید	سجرا کاشی
کردن	منت بخلایق نمی آسان که مگر	از - به *	رزائی را اجاره کرده از حق	دالهردی

اجازت بکسر درای بجهت ستوری دادن ۱۲ بهار غم

آوردن	اجازت قدم ادبیا را تا به هم		که هست منت این تو تیا بدیده حور	عرفی شیراز
خواستن	تا با کنون نخواستم چیه کن	از	از تو اکنون اجازه می خواهم	سلطان یاجی
دادن	نمی دهند اجازت مرا بسیر و سفر	به	نسیم با وصل او آب رکن آباد	حافظ شیراز
گرفتن	اگر چه خوش نبود سیر بوستان تنها	از	گرفته ایم اجازت ز باغبان تنها	صائب اصفهانی
یافتن	یافت اجازت که ز اقلیم راز		را حله را ند بحسبیم محباز	ملا جامی

* از نامی توان منتر یافتن نظیر ۱۲ فقره دهلوی * داهی حق را اجابت نمودند ۱۲ حزین اصفهانی * این مجرایک بود بخش املاک ۱۲ معری
نیشاپور

مصدر	صله	شاعر
اجتناب دور شدن و پرهیز کردن ۱۲ بهار عجم		
داشتن	از	تو اجتناب ز غیر از گاه من داری
کردن	از	ما تو به هر دو دست گیریم
گرفتن	از	با و اجنب حضرت تو مرج حیات
نمودن	از	بهشتش که جیفه دنیا نماید اجتناب
اجتماع فرا هم آوردن و سازگاری نمودن ۱۲ ارشیدی		
پذیرفتن	بر	اگر همه لشکر بزم بشکل انجمن نریا
کردن	به	قمری و بلبل ز دور او سماع
اجر مزد دادن و مزد ۱۲ بهار عجم		
اندوختن	از	اندوختن از عبادت زودان صدوی او
بردن	از	اندوختن از عبادت زودان صدوی او
دادن	در	حاکم روی زمین اجرده و هفت تعلیم
داشتن		خوشم به تنی هجران که زندگانی من
اجل بالعربک مرگ ۱۲ بهار عجم		
آیدن	بر	ایدل اگر آید اعلیت بر سر آنکو
+ خلاصی دهد در کشتن قاتل مادر ۱۲ سیه شهرستانی		

مصدر		صله	شاعر
برهیزیدن	تیغست که اجل ز بیم پر سب خدازد	از	گره یابد زمانه بگریزد از د کمال صفتها
ربودن	افتاد دل چو از نظر او اجل ربود		کرد باز بازمانده بصیاد میرسد منجر کاشی
رسیدن	خشب هجر عاشقی را کابل رسیده باشد	را	بچه درد مرده باشد که ترانده باشد رشتی همدانی
گردیدن	ملک از گفستد دلبخجل شد		اجل گردیده تقصیرش بجل شد زلال خوانسار

فصل حا ح حطی

احاطه گرد و گرفتن ۱۲ بهار عجم

کردن	احاطه کرد خط آن آفتاب تابان را	را	گرفت خیل پری در میان پیمان را صائب صفتها
نمودن	چو داغ لاله بر جانمی که می نگرم	را	مرا احاطه نمود دست آتشین روی صائب صفتها

احترار برهیز کردن ۱۲ بهار عجم

داشتن	ده که دامن میکشد آن سر و ناز من میزد	از	درخت خونم را و دارد احترام از من میزد وحشی بافقی
کردن	تو بپوشیدن چه کردی که با کتی نظیری	از	بخدا که واجب آمد تو احترام از کردن نظیری نیاپور
گرفتن	نمود شکل من از قدرت احضار بسیل	از	گرفت طبع من از غربت احترام از غراب ابوالفتح رونی

احترام حرمت داشتن ۱۲ بهار عجم

کردن	مخالفت چو از غمگی یافت نام		چو اهل حجازش کنند احترام طغری شمس
------	----------------------------	--	-----------------------------------

مصطلح

اجل رسیده و اجل گردیده هر دو مشهور ۱۲ بهار عجم

مصدر		صلہ	شاعر
ماندن	دش از آن عزت و احترام مانند	را	حزین اصفہانی
نمودن	آن والا مقام اور احترام نمود	را	حزین اصفہانی
احتساب نہی کردن ۱۲ بہار عجم			
گرفتن	زاغ باز آمد بیغ و احتساب اند گرفت		عندلیب از بیم او بیم ہی سازد تیر معزی نیاپور
احتشام خداوند مذم و چشم شدن ۱۲ بہار عجم			
یافتن	گر متران بدین لایبند احتشام	بہ	دینا بدین و دانش اد احتشام یافت معزی نیاپور
احتمال برداشتن ۱۲ ارشدی			
داشتن	انظار حالات خود تفصیل چه احتمال دار	بہ	نصیر ہدانی
احتیاج نیازمندی ۱۲ بہار عجم			
آوردن	ای صاحب شمع صباحت لطافتی	بہ	کاوردہ عاجزے بدرت احتیاج خوشی و شہی بانقی
افتادن	بضریش زو اسط چو گیسو ند باج	بہ	نیفتہ بقطاسلم احتیاج طغری شہد
بودن	چنان کشوری آمدش در نگین	بہ	بنود احتیاجش بنشینہ کین قاسمی گونا باد
دادن	بہ خلقش حق نداده احتیاجی	بہ	دہ مارا برسی مارو ابے ظہوری شیر
داشتن	اگر بسایہ بید احتیاج خوہی داشت	بہ - در	در آنچنان سلم آہ بر فرازا بجا صابلی صفائی
ماندن	چو از تیر پہلوے گردان بے	بہ	بشرکش نماذا احتیاج کے قاسمی گونا باد
احرام بخود لباس و و خند و خشم و اصلاح ریش و مجامعت غیر آن حرکات گردانیدن حایجان ۱۲			

بصد	صلہ	شاع
بستن	با	کہ ہم مرکب بود ہم نوشہ دامن برک بستن صاحب صفا
داشتن	یہ	اے دیدہ حیران مژہ برزودہ باز بیدل عظمیٰ باد
گرفتن	یہ	چشم ز گس تماشائے تو احرارم گرفت صاحب صفا
احسان نکوی کردن ۱۲ بہار عجم		
جستن	از	مروت ندارد بدستان بگوے طہوری ترسیر
کردن	با بے - در	کہ آخر خویش را درویش کردم اسحق یزد
احسن آفرین ۱۲ بہار عجم		
برخاستن	از	احسن برآید از مے و جام فیضی اکبر آباد
خاستن	از	کہ احسن خیمہ در لوح و قلم قاسمی گونا باد
زدن	را	ہمی کنند دعا را فرشتگان بہین معری نیاپاد
گفتن	را	و گرچہ در حق من کردہ بسی احسان معری نیاپاد
احوال جمع حال و بجای مفرد نیز متصل است ۱۲ بہار عجم		
بودن		تو بر گل مجرای جام مے بکفت چیدہ نقی کرہ
پرسیدن	از	کہ چو صبرت خرم نیست صبر نگر خویش مانت تبریز
خواندن	از	بسکہ پیش یا در غم بر زمین افتادہ است صاحب صفا
۴ در حقیقت بہم روی زمین احسان کرد ۱۲ صاحب ۵ اگرچہ در حق من کردہ بیست احسان ۱۲ مرہی		

مصدر	صلہ	شاعر
دانستن	یار بہتر ز من احوال مرا میداند	من چنان عیب خود آدائینہ بیان دارم فارس
دیدن	مارا چه حال گر چه پریشان نگذری	آرمی ترا کہ گفت کہ احوال ما بسین نلہوری تہنیز
شدن	ہیچ میگوئی اسیری داشتہ مالش چہ شد	خستہ من نہ بجائی داشتہ حالش چہ شد محتم کاشی
نہیدن	می توان از ضعف تن نہید احوال مرا	میکشد این خامہ موصورت حال مرا تنہا شہرستان
گذشتن	بی تو از بسکہ بے جعتی گذرد احوال	سنگ بر سینہ زند آئینہ از متشالم قاسم شہد
گرفتن	تو خود اسے آفت دہا چو گویم بگو	روز محنت اگر احوال دل از آگیرند خالص فہمائے
گفتن	پیش او احوال جان مبتلا نگفتہ ماند	حال ما از بی زبانہای مانا نگفتہ ماند نقی کرہ
ماندن	مارا کدام وقت و چہ احوال ماندہ است	جان رفت پیش و چہ بر و بنا ماندہ است مسیح کاشی

احیا بکسر اول زندہ کردن ۱۲ بہار بجم

آموختن	عقل از روش اسے تو آموختہ قانون	روح از اثر لطفت تو آموختہ احیا سلمان داؤدی
دادن	اسے کردہ بنوک خامہ از شاخ نظام	دہی دادہ بخطن نامہ احیای کلام امیدی رازک
کردن	چون زمین مرودہ کرا بر کردہ تازہ رو	از عرفی تو تو احیا می کنند آئینہ را صاحب اصغنائے
نمودن	اکثر لیالی را بعبادت احیا می نمود	حزین اصغنائے

مصطلح

۱۵ احوال کسے گرفتن استفسار احوال کردن و بہ بیمار و اسیرین ۱۲ بہار بجم

۱۶ این زبان تشنہ را بکار حیاسی ۱۲ افغانی خیرازی ۱۷ یکہ برم احیا کن اعجاز سبچار ۱۲ حزین اصغنائے

مصدر	صله	شاعر
<p>فصل خامجمه</p> <p>اخبار بالکسر خبر دادن ۱۲</p>		
کردن	خود بیندازم از نعل گریه	از کتم از ماجرا که هوش اخبار
اختر معروف		
افزودن	بلند اخترت عالم افزخته	زوال اختر شمنت سوخته
سوزن	بلند اخترت عالم افزخته	زوال اختر شمنت سوخته
شمردن	شب هجران ز بس اختر شدم	مر شنگ از چشم بر دین بر آورد
شمردن	اختر شمر	بهار عجم
شناختن	اختر شناس	بهار عجم
اختراع چیز نو پدید آوردن ۱۲ بهار عجم		
فرمودن	نمایه است که از شکل صلیب	از اختراع فرموده و حقا که پیدایش نموده
اختصار کوتاه کردن سخن در راه کوتاه رفتن ۱۲ بهار عجم		
رفتن	تیمنا و تبرکات بیکر محله از انما اختصار بود	منشی اصفا
کردن	چون تو بسیاری توانست آفریند در جهان	چون تو بس بودی جهان را یکی کرد اختصار
مصطلح		
<p>۱۵ اختر شمر دین بیدار ۱۲ بهار عجم ۱۵ اختر شمر اختر شناس مندر ۱۲ بهار عجم</p>		

مصدر	صله	شاعر
نمودن	لیکن چون بشویدگی حال رباعی را	مناسبتی تمام بود نکر آن مختصار نمود ابوالفضل الکمر آبادی
اختصاص ۱۲		
داشتن	با والد مرحوم اختصاص تمام داشت	با - بی
دادن	و خود را در پرده حیا مستور داشته	با - بی
اختلاف آیینختن ۱۲ بار		
افتادن	با جابلان مجسم افتاده اختلاف	با
افتاد	راه گردانده بر جا بیت مخلص زد	با
خواستن	اختلاف خواستن	با
شدن	بعد از آنکه با خلعتم اختلاف شد	با
کردن	فریب عشوه حسن از جهان پیر مخور	با - بی
اختلاف		
برخواستن	اختلاف صور از نوع بشر برخیزد	از
ماندن	تا به نخت اختلاف حسن نماند	از
مصطلح		
۱۵ اختلاف برآه افتاد و موافق افتادن اختلاف ۱۲ بهار عجم		
+ سالها بفرست تقریب و ترمیم ۱۱ اختصاص بهشته ۱۲ خسرو دهلوی و غارگوی خطاطی کرد و با دامن ۱۲۱ نظوری		

مصدر	صله	شاعر
اختیار برگزیدن و مختار و غلبه و قدرت و تصرف ۱۲ بهار عجم		
آمدن	یکه را از دوستان گفتم افتخار سخن به	گفتم بعلت آن اختیار آمده است سعدی شیرازی
افتادن	سیاه گوش را گفتند ترا به	ملازمت شیر بچه وجهه اختیار افتاد سعدی شیرازی
بردن	بیاض گردن او دست را ز کار برد از	بیاض خوش قلم از دست اختیار برد صائب اصفهانی
بخشیدن	دور نشاط فقط پرکار بسته است به	مردانه اختیار سر خود بدار بخش صائب اصفهانی
بودن	ز آستان شریف تو گرفتادم دور در	گمان مبر که درین کارم اختیار بے بود جلال شروانی
دادن	دل غمبت می سپارد جان چشم مست یا به	گرچه بسیاران ندادند اختیار خود و کس حافظ شیرازی
داشتن	بار خيال یا ز پیش نظر مشو بر سه	چون بروصال یار نداریم اختیار حافظ شیرازی
رفتن	مار از کف اختیار رفته از	جز باد بدست با وزن نیست کلیم بهدانی
فرمودن	بدار القرار و جوار رحمت آفریدگار به	مقام اختیار فرمود خزین اصفهانی
کردن	در خود گمان منزلت هر که را که هست	بر صدر اختیار کند آستانه را صائب اصفهانی
گذاشتن	دشمن خانگی از خصم برونی تبرست به	اختیار سر خود را بزبان نگذاری صائب اصفهانی
گرفتن	هوش از نظریه ز گس مستم گرفته اند از	چون ساغر اختیار زدستم گرفته اند صائب اصفهانی
ماندن	نماند همچو حنا هیچ اختیار مرا	سپر بسته بدست تو روزگار مرا آرزو اکبر آبادی
نمودن	به عشق عافیت ناپور مختارم چو کرد ایند	نمودم اختیار عاشقی بے اختیار خود شاپور طهرانی
عنه در گریه اختیار ندارم که دیده ام، فغانی شیرازی		

مصدر	صله	شاعر
مشتن	به	تا اختسار خود به غم دوست نهته ایم ایر شهرتانی
اخراج بر آوردن ۱۲ بهار عجم		
شدن	از- از	تا یک فغان نداد از زاکست گشت گل زین چین صد بلبل از بهر چین اخراج شد سیلم لهرانی
کردن	از	داش بر وی دل و حیرت و حکایتش اخراج حیرت غیر ز کام و زبان کنم خلوئی شیرازی
فصل وال محله		
ادارسانیدان و میان کردن و گزاردن و مرز و اشاره ۱۲ بهار عجم		
دادن	به	آنگه صد شیوه بآن چشم سخنگو دادست چه ادا ما که آن گوشه بر داد دست صائب صفتی
دانستن	به	هر چه در خاطر عاشق گذر و میسرانی خوش ادا یاب او انهم و ادا شده صائب صفتی
دیدن	به	چه ادا ما که ندیدیم چه ادا ما که نکرد بنده اش من که عجب بنده یار آمد بود وحشی بافقی
ساختن	به	اداساز و نجاشی لب و گفتگویش را نیار و در گریبان غنچه پنهان کرد و لبش را حزین اصغرانی
شدن	به	ز بسکه درد دل من محبت آمیز است بطر ز شکر ادا می شود شکایت تو ولی شمس
شدن	از	نشد از من ادا یکبار فرض و نیتی اما قضا هرگز نکردم اشک آه صیغگاهی را حزین اصغرانی
فهمیدن	از	هر چه در خاطر عاشق گذر و میسرانی خوش ادا یاب و او انهم و ادا شده صائب صفتی
کردن	در	مهر بر بوز انداختن ز مستی درماع آه چو طالب پیش هر کس فقره شوق ادا کردم طالب علی
کردن	از	از دامنش شمه کردم و او اخذ میگفت شانی مارفته رفته مکته دانی میشود شانی شمس
کردن		سه بوسه کرد و لبش کرده و ظیفه من اگر ادا کنی تو من دارم من باشی حافظ شیرازی

مصدر	صلہ	شاعر
کردن	یک دای نمکین در ہیمہ عسمر نکرد	یار بیان نخبست مرا اتمت شوری کہ نہاد صائب صفہا
نمودن	حضرت ظل سبحانی خلیفۃ الرحمانی بر	سجادہ بودند کہ محراب نمایان شد بجد اشک ادا کرد عالی شیراز
یافتن	ہر چہ در خاطر عاشق گذر و میدانی	خوش دایا ب او اضمم و ادا ان شدہ صائب صفہا
ادب نگاہ داشتن ہر چہ کیسے زو طور پسندید ۱۲۵ بہار عجم		
آموختن	ہمین نفس ادبکے موز قدسیان جبریل	در کچھ حرم قدس را بدیدہ کشاد عرفی شیراز
بودن	با آنکہ بر شکتی چون زلف خویش مارا	گفتن ادب نباشد بیجان شکن نگار ہامیریز
پروردن	ادب پروردہ عشقم نیاید خیرگی از من	نسوزد آتش بے پردہ شرم و حجاب مرا صائب صفہا
خوردن	ایکے بخوردی ادب روزگار	صحبت یاران بہ غنیمت شمار خسرو دہلوی
دادن	ادب کے میدہم از دوست و در غنی کہیں گویم	زمین بوسم ب رنگ خامل و چون سخن گویم منظر دہلوی
دادن	زن کہ خدائش ادب نفس داد	سردہر و تن نہ بد در فساد خسرو دہلوی
داشتن	ہزار عقل و ادب داشتہم من ایچو اچہ	کہنہ مکہ مست و خرابم صلاہی بی ادبست حافظ شیراز
دانستن	با آواز بلند اظہار دے سیکنم طالب	چو ابر دے بتان ادب سرگوشی نمیدانم طالب آلی
سنجیدن	ولیکن ادب پنج بازار د کو کے	بجائے انا الحق انا العبد گوے طغرای مشہد
شناختن	ادب شناس ترا از من کسے نباشد لیک	عمر در بند گویم ساختہ باو گستاخ خباب صفہا
مصطلح		
۱۵ ادب خوردن اظہار گوشت ال خوردن ۱۲ بہار عجم ۱۴ ادب ز دوست دادن و افہام از زبان دست دادن چہرے و شلہ از کت دادن ۱۲ بہار عجم		

مصدر	صله	شاعر
طرازیدن	یک چند ادب طراز دیرین	فیضی اکبر آبادی
کردن	بهمواری ادب کن خصم کشتن را کفا کستر به	نرمی زیر دست خویش میگردد اند آتش را صائب اصفهانی
ورزیدن	حافظا علم و ادب ورز که در مجلس شاه	هر کرا نیست ادب لایق صحبت نبود حافظ شیرازی

ادراک دریافتن و دیدن ۱۲ بهار عجم

رسیدن	نه ادراک در کنه ذاتش رسد	در	نه فکر بغور صفاتش رسد	سعدی شیرازی
کردن	چشم از آن حسن جهانگیر چه ادراک کند	از	در جواب بے چه قدر جلوه کند دریائے	صائب اصفهانی
نمودن	ادراک صحبت بسیار از علما و		موجدان نموده	خرین اصفهانی

فصل ذال معجمه

اذن معروف ۱۲

دادن	پاسخ چو دادمش خردم اذن او گوشت	میدان ز رست گوی سخن زن بافتد	خرین اصفهانی
------	--------------------------------	------------------------------	--------------

فصل را، ممله

ارتفاع بقایت بلند شدن و بلندی و محصول جاگیر و مقدار بلندی کوکب

از افق تا سمت الراس ۱۲ بهار

گرفتن	ز آفتاب قدح ارتفاع عیش بگیر	چرا که طالع وقت آنچنان بنی بینم	حافظ شیرازی
-------	-----------------------------	---------------------------------	-------------

مصطلح

له ادب طراز از استاد و معلم ۱۲ بهار عجم

مصدر	صلہ	شاعر
یافتن	در حساب طالع تو گفت میزان یاد شد	کار تقاع آن رصد بالا اختر یافتند ظہیر فاریابی
ارتحال بجائے رفتن ۱۲ منتخب اللغات		
فرمودن	بعد از ساعتی چند بعالم بقا	به ارتحال فرمودند
نمودن	مدتے ست کہ بعالم بقا ارتحال نمود	به
ارزان انچه از قیمت اصلی کم شدہ باشد ۱۲ بہار عجم		
دادن	بوے کران عنبر لزان دہی	گر بدو عالم دہی ارزان دہی نظامی گنجوی
فروختن	ولیکن تو بستان کہ صاحب خرد	ز ارزان فروشان باسان خرد
ارزانی لایق و سزاوار و برقرار و مسلم ۱۲ بہار عجم		
بودن	صاف ساغر باد از زانی بنارک مشربان	به منکہ محنت پرورم در دایا غم آرزوست طالب آملی
داشتن	عشق را شکر کنم تا ابد و ممنونم	به گرم و در دجہائے بمن از زانی داشت کلامی صغنائی
شدن	حضرت صاحبقرانی را خلفے	را ارزانی شدہ جلال دوانی
کردن	محمد آن شہ دین زبیدہ آل رسول اللہ	به کہ علم اولین راحی باو کردست ارزانی اعلیٰ خراسانی
ارسال فرستادن ۱۲ بہار عجم		
داشتن	نیاز قدم نصرت لازم بعد ہر تہ کہ چویش	پائے شریف نصرت آوردہ بود جد گاہ ارسال عالی شیرازی
فرمودن	امید آنکہ متواتر بدست آحاد و مشہور	ہر ماہ و ہر روزہ ارسال فرماید خسرو دہلوی
افتادن	حالی یکمان دہ چو بہ تیر کلک خطا	بہ پیشکش بند گن دولت ارسال افتاد خسرو دہلوی

مصدر		صله	شاعر
کردن	نهفته بوسه به پیغام یکست ارسال	از	نگینش راجحرا الاسود از ره تعظیم سخر کاشی
گردانیدن	باری بشنوند و بشنوانند		و غزل نوشته خود ارسال گردانند نصیری همدا
نمودن	یاران این طفت تسلیمات افزه		ارسال نمودند خسرو دهلوی
یافتن	این عریضه در شهر خدای ارسال یافت	در	خسرو دهلوی
ارشاد و بکسر اول راه بخت نمودن ۱۲ بهار عجم			
بردن	چه زاهد چه برهن بر دوزن ارشاد	از	بهرد و پیشه خرد کرد پیر کار مرا طالب آملی
دادن	خدا یا چون ملود عاشقی ارشاد میدادی	در - ثنه - را	چه میشد اندکم گریه وفائی یاد میدادی سیل طهرانی
دشمن	از خلق تو دار و دگر ارشاد و بهاران	از	نشمرده کند گره غنچه درم را حزین اصفهانی
کردن	نیست غیر از عشق خضری و دیبا بان	به	هر کجا گم گشته یعنی عشق ارشاد کن صائب اصفهانی
گرفتن	چو هندو که برهن ساحری ارشاد میگردد	از	ز زلفت خلل مشکین در بانی یاد میگردد نجات اصفهانی
ارمغان بخت اول وضم میم بهیه ۱۲ بهار عجم			
آوردن	ما شریف کعبه عشقیتیم و دالم برهن	از بهر بخت	ارمغان از بهر مانا قوس و زنار آورد سالک یزدی
بردن	از چنین انسیم گرسوی قنفس کنی گداز	را	برگ گل ارمغان بر بلبل پیو ای را حزین اصفهانی
داون	کیم بخواه از شب سحران کتبا کنی	به	گیر و دیده خواب بخت ارمغان حزین اصفهانی
دیدن	کسی که ملک معنی در بر خود را بوسی جان		که گرس و انانی کیمیار ارمغان بینی عرفی شیرازی
فرستادن	بسه ارمغانی ز تاراج زنگ	به	بهروز ستاد بی وزن و سنگ نظامی گنجوی

مصدر	صله	شاعر
آره بر وزن ذره نام آله رودگران ۱۲ بهار عجم		
کشیدن	چو از جام شد بنجیه حجم جدا	بفرقش کشید آره دست بلا
گذشتن	گرا احتیاج آره گذارد بتاکش	غیرت کجا بهیچ خودی التجا برد
نمودن	سرو اگر جلوه کند پیش قد برایش	قمری از شهر خود آره مند برایش

فصل زار عجمه

ازار بالکسر شلوار و ازار پای بسکون جمله و ازار پای مثله ۱۲ بهار عجم

بستن	تا جرخ بر کشا در گیان نو بهار	از لاله بست دامن که بهار ازار
کردن	یکره بگو بآن لب کم التفات خویش	تا کی کنی ازار تغافل پایی باج
کشیدن	چون کبک آنکه موزه ندارد هر آینه	در پای میکش چو کبوتر ازار پای

ازار له دو گردانیدن

کردن	ازار له خطاب کرده ستینه صوبه بنگاله	نمودند	عال شیراز
------	-------------------------------------	--------	-----------

اندر بر حفظ و یاد ۱۲ بهار عجم

خواندن	اگر خود هفت سبع از بنجوانی	چو آشتنی الف با ناندانی
دشمن	من چه دانستم که دلبر بخونم آورد	سر زشت خویش را بگز کسی از بزرگوار
کردن	تمام روز دارد داغ از شوخی معلم را	تمام شب نشیند گدازه و از بزرگوار

فصل سیدین جمله

مصدر	صله	شاعر
اساس بالفتح بنیاد و عمارت ۱۲ بهار عجم		
افگندن	به	نه به تنها اساس کار فگند
انداختن	از	اساس کلبه مار از کمر با انداخت
بر آوردن	از به	ز خسته بکیوان بر آرم اساس
بر کشیدن		از لقب خاص بزبور کشند
بستن	بر	اساس بر لبست نتوان درست
داشتن		عسم خود خور که کاهی در ره باد وحشی باقی
ساختن		لباس خدمت تور و زو شب همی پوشم
کردن	از	ز آب گل من چه توان کرد اساس
گستردن		او اگر در صورت التماس با تقی جامی
نهادن	از به	از زمین کاشعتر تا بحر طنطس نهاد
اسباب رخت و اثاث ۱۲ بهار عجم		
بردن		خوب شد اسباب مارا یکم سیلاب برد
برداشتن		کران بیش بر سازد اسباب خوش
۱۵ سمار و زگار بتدریج می نهد + از خشت مهر قصر جلال ترا اساس ۱۲ علی خراسانی ۱۵ اساس آنمه بر زن نهادند خسرو دهلوی ۱۵ در هر زمین نهادتوی پنج کلک من + در محبت استوار تر از آسمان اساس ۱۲ خزین اصفهانی		

مصدر	صله	شاعر
بستن		بسته چو آفتاب علم اسباب سفر
چیدن		اس معارض پیش ازین بهر مجید یکبش
دادن	به	هر چه اسباب طربست بیدردان
دیدن	به	بحسرت هر دم آن خال خط و لفظ قنیم
ساختن		برای وصل اهرم اگر صجدا انگیزم
ساختن		آزادگان عسلا م در خانه تواند
کشیدن	در	توشه ما پاره دل بار بار خاطرست
گذشتن		که حیل که بگذاشتم همی اسباب
گنجیدن	در	اسباب صنم پرستی ما
نودن		تا بخل از تنگ دستی سازم و بزم خویش
نمودن	در	بادیرو کعبه اش که مقابل نهاده ام
		مید و چون سایه در پی بخت نساوم نه
		دم مزن کان خاطر نازک اردتاب بشت
		و آنچه در دست بجان من ریخته گزدار
		بچشم آرزو اسباب مرگ نشین بنیم
		فلک یکیک برای دوریم اسبابی
		اسباب عقل سوخته دیوانه تواند
		تا توان موری درین رمی کشد اسباب
		ز آب دیده همی گشت گردن گرداب
		در پیج کلید یا گنجینه
		مینماید غیر اسبابیکه میسوزد مرا
		اسباب کفر و دین همه در دل نهاده ام

استادگی بالکسرتیات قدم و توقف و احوال ۱۲ بهار غم

رفتن	در	بایمه روانی طبع درین فتنه
کردن		گر کند استادگی ابر بهار اسی باغبان
		استادگی رفت
		علوی فرخ آباد
		آبروی می پرستان را بریز تا که ریز
		غنی کشمیری

استعداد و درداشتن ۱۲ بهار

نمودن		چه وقتیکه میگفت مارا میز ترش
		میکند بهم استعداد می نمودیم
		عالی شیراز

معصوم	صله	شاعر
استحضار یادداشت ۱۲		
داشتن	باب مهر تو ششم گناه نامه خویش	همچو غم که کاتب اعمال دارد استحضار
پذیرفتن	رگ دریشه آن در ارض	در بلیات استحکام پذیرفت
دادن	در هر دو فرسنگ و کمتر	در از جو انب کانی استحکام داده
استحکام - استوار شدن ۱۲ انتخاب اللغات		
گرفتن	تجدید از فرستادن مکتوب محبت محبوب	باز از ضوابط و قواعد اتحاد استحکام گرفت
یافتن	عهد محبت و دفاق در میان	در استحکام تمام یافته بود
استخاره بهتری خواستن از خدا و فارسیان یعنی مطلق فال استعمال نمایند بهار		
کردن	بروی غیر تو گرفت یک نظر کنم	به همان بصیفت رویتواستخاره کنم
نمودن	هنر از شر که بهنگام رفتن از در تو	به چواستخاره نمودم باشک راه ندارد تا اثر اصفهان
استخراج بر آوردن ۱۲		
فرمودن	از دره تقویم سینه با استخراج حکام	از نیت و لما تو انند فرمود
استخوان معروف و تخم خردا مانند آن ۱۲ بهار عجم		
افشاندن	خاصگان مریم از نخل کهن خرمای تر	خورده اند و بر جودان استخوان افشاندند
انداختن	چنان استخوانیت بے مغز صائب	پیشین سنگ استخوان را صاحب اصفهان
مصطلح		
استخوان افشاندن ریخته شدن استخوان و تخمین تخم خردا و غیر آن در زمین برای کاشتن ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
بالیدن	استخوان بالیدن	بهار عجم
بریدن	توان به خلق فرو بردن استخوان در دست	سعدی شیرازی
بستن	ز استخوان من که از سنگین من بید بخت	اصفندی شیرازی
بستن	بے قناعت نتوان شد ز سعادتمندان	صائب اصفهانی
بستن	خوبی ز رفندگان را بد بانشین نگردد	تاثیر اصفهانی
پوسیدن	استخوان پوسیدن	بهار عجم
خاییدن	استخوان خاییدن	بهار عجم
خوردن	همایه بر سر مرغان از ان شرف دارد	سعدی شیرازی
داشتن	چنان ناسازگاری عام شده روزگارین از در	صائب اصفهانی
داشتن	تمام راحت و لطف انداختن صاحب	صائب اصفهانی
ربودن	استخوان ربودن	بهار عجم
ریختن	استخوان ریختن	بهار عجم
سودن	دل بخوان جریح همان گشایش بند زینهار	علی بهرندی

مصطلح

۱۵ استخوان بالیدن و بردن و خاییدن و خوردن و ربودن و ریختن هر کدام سه مرتبه ۱۲ بهار ۱۵ استخوان بستن و استخوان چیز بستن در دست کردن آن که در بستن ترکیب لغات عبارتست از بستن اعضا و غیر آن ۱۲ بهار ۱۵ استخوان بجا و دندان بستن و دندان از استخوان در دست کردن و بناسیب و غیر آن بستن ۱۲ بهار

مصدر		صله	شاعر
شکستن ۵۱	استخوانها که شکستیم بدرگاه تو ما	ب	گر سگ خویش بخوانی چه بگویم ترا سجاط الصمعا
شکستن ۵۱	بذوق مهر تو پرورده مغز هستی من		خوش آن بهاکه پس زمرگم استخوان نمکند شانی مشهد
شکستن ۵۲	گلکم که نه بناخ شکران شکست	در - از	در کام طویان ز شکر استخوان شکست صاحب الصمعا
شکستن ۵۳	ز استخوان من کلازنگ جنون صدجاست	از	استخوان قصه فرهاد و مجنون بسته اند اصطفی شیرازی
فروختن ۵۳	استخوان فروشی		بهار عجم
گرفتن ۵۴	توان بخلق فرو بردن استخوان دوت	اندر	دست شکم بدر چون بگیرد اندر ناف سعدی شیرازی
گرفتن ۵۵	استخوان در ناف دگر گرفتن	در	بهار عجم
مکیدن	استخوان مکیدن		بهار عجم

استخوان نام مرصع ۱۲ بهار عجم

گرفتن ۵۵	ز باد صولت او خاک خواهد استغفار	از	زلفت همیت او آب گیر دستقا اوزلی بورد
----------	---------------------------------	----	---

استشمام بوئیدن ۱۲

نمودن	ز بوی پیرهن و نمک جیب	از	این شاهد استشمام نمودم نصیر بهدانی
-------	-----------------------	----	---------------------------------------

مصطلح

۵۱ استخوان شکستن کمال محنت کشیدن خرد استخوان خوردن ۱۲ بهار ۵۲ استخوان در کام شکستن ۵۳ استخوان زیر گلو شکستن
یک معنی است ۱۲ بهار ۵۴ استخوان فروشی ستایش آباد اجداد و این از اهل زبان به تحقیق پیوسته ۱۲ بهار ۵۵ استخوان
در ناف دگر گرفتن بدیدن استخوان در ناف دگر ۱۲ بهار عجم و نمک کشیدن ۱۲ منده ۵۶ استشمام گرفتن متلاشدن عرض فلان ۱۲ بهار عجم

مصدر	صله	شاعر
استظهار یارے خواستن ۱۲ منتخب اللغات		
آوردن	پس از دعای فردان که روش گفتیم به	که اے بذات تو آورده آدم استظهار آوری سر بخانی
استعانت یاری خواستن ۱۲ ایما		
بردن	هر آنکه استعانت بدرودش برد	به اگر بر سریدون ز دواز پیش برد سعدی شیراز
جستن	ز دلای ضعیفان استعانت هر چه دریا	از که شیر برق چنگال از نستان میشود پیدا صائب صمدانی
نمودن	یادگار سلطان شاملو را	فرستاده استعانت نمود ابو الفضل اکر بلاه
استعفا عفو خواستن ۱۲		
نمودن	اگر نام راوی که از عمل شنیع انعام تائب	از خنده باشد از تکلیف بر خود کشیدن استعفا محسن بن محمد
استعمال طلب کاری کردن ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	ب را بطریق حمل استعمال باید کرد	به خسرو دهلوی
استغفار آمرزش خواستن ۱۲ مبالغه		
برخواستن	زدین ناقص از سبجه استغفار بر خیزد	از ۱-۱ زنگ کفر من موبرتن ز بار بر خیزد صائب صمدانی
توانستن	ز خجالت سر پیش انگنده و نه عجز و نه عذر	از گناه من اگر عذرست استغفار توانم حزین صمدانی
چیدن	لب بر چیده ساقی تا در گریه تو به ام خندد	در چه در کام دزبان مهیوه استغفار می بینم طهری زعفرانی
خواستن	ز باد صولت او خنک خواهد استغفار	از زلف بهیبت او آب گیر دستقا انوری ایبورد
داشتن	دیدم آن یخواره عارت که روز باز خواست	از هر کسی از جرم داد از تو به استغفار داشت بنای بردی

مصدر	صلمه	شاعر
شعیدن	مشقوا استغفار من کر اهل بان یستم	حزین اصفهانی
کردن	عاصیان از گناه تو به کسند	سعدی شیرازی
استغنا بی نیاز شدن ۱۲ بهار جم		
بالیدن	خاک شد گردن ز بس بالیده استغنائی را	زا اسمان بگدشت دستی از جهان بر دستم
بودن	بسکه مغرور بود بے پروا	از دو عالمش بود استغنا
دشمن	سگران روز از آنم که بزیم تو جدا	باد و حسن تو شب سستی و تنفاداشت
دیدن	چه استغناست که چشم میست تو می بینم	بخوم نشنه گردان تیغ ترکان تگر را
زودن	کفیدم دوش افضل ساغر می زدست بدستی	که استغنا از آن برج من کوثر میخواستم
کردن	اندک استغنائی او عشاق را دل خون	گر بقدر حسن استغنا کند کس چون کند
استفاده فائده گرفتن ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	در درس او جمعی کثیر از افاضل	در از
نمودن	معیض مراتب علیه را از ایشان	از
استفاضه مفید گرفتن و غیره خواستن ۱۲ منتخب اللغات		
نمودن	استفاضه انوار آثار آن منتخب	مجموعه لیل و نهار می نماید
استفسار پرسیدن ۱۲ منتخب اللغات		
۴ کند زای زین تو هر کسب ضیا - چنانکه ماه زهر شید استفاده لوز ۱۲ سده		

مصدر		صله	شاعر
فرمودن	از کیفیت خان بهادر فیروز جنگ	از	استفسار فرمودند علی شیراز
کردن	ازین مقوله چه استفسار میکنی	از	که از ناخن نمیه نیست علی شیراز
نمودن	بلکه جلال را به عظمت و جلال ایزد		بے بهال قسم داده استفسار نمایند علی شیراز
استقامت راست شدن ۱۲ منتخب اللغات			
طلبیدن	استقامت از خدای طلبیم	از	علوی مخبر علی
فرمودن	ای ماه دو هفته بیکه این سوی گراسی		عکس همه بین و استقامت فرمائی خسرو دهلوی
گرفتن	سخن چون گرفت استقامت بمن	به	اقامت کنند تا قیامت بمن نظامی گنجوی
ورزیدن	در دامن کو به مانند سگی بالکال	در	پاداماری استقامت ورزیده علی شیراز
استقبال به پیشوافتن ۱۲ بهار عجم			
کردن	میردم از شهر اما بسکه ردیم و رفتی		می توان به کام رفتن کرد استقبال من سعیدی
استقرار آرام گرفتن و ثابت شدن ۱۲ منتخب اللغات			
پذیرفتن	دربو اطن قدیہ فیازوایان و الاشکوه	در	عبارا کفاد همسران الطیاع و استقرار نمی پذیرد ابوالفضل کرمانی
ورزیدن	غمازیان منصور بجای مذکور ابدست		آورده استقرار ورزیدند علی شیراز
یافتن	شجره اصلتش از در طلع و استیصال	به	بقاعده اثمار اجزاء استقرار یافته خسرو دهلوی
استماع گوش فراداشتن ۱۲ بهار عجم			
افتادن	استماع افتادن		

مصداق	صله	شاعر
کردن	از	زاهد نواز عشق تو چمن آستان کرد برخواست چو شعله و طغ سماع کرد
نمودن	از	از بعضی غازیان که در آن جنگ گاه حاضر بودند استماع نموده منشی ^{اصطلاح}
استمداد مدو خواستن ۱۲ بهار عجم		
کردن	از	این غزل را پیش زین هر چند انشا کرد صائب از روح فغانی دیگر استمداد کرد
نمودن	از	هر چند عرائض فرستاده استمداد نمود توجه نفرمودیم ابوالفضل ^{که بر باد}
استناده و پشت بچیزه داون دپناه کسی برون ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	از	بعد از آن شکسته چند را که استناده ^{است} بجان کرده اند بصدايت عدل مظاهر فرمود خسرو دهلوی
استنباط بیدون آوردن چیزه را از چیزه ۱۲ منتخب		
کردن	از	بر صفحه ضمیر دقیقه پذیر که از اصطلاح ^{است} چین استنباط مرگدشت هر کس تواند کرد نصیر محمد ^{که}
نمودن	از	بوساطت ملاحظه امر کن بابای اعدائیه که ارشد اولاد نداشتند استنباط توانند نمود نصیر محمد ^{که}
استوار محکم ۱۲ بهار عجم		
آمن	از	هر آن فریبک از عشوه بست و بارم ملز ساده دله استوار می آید کمال ^{است}
افتادن	از	سرای کبه بایت را ز گردن حلقه ^{که} دباد که بنیاد طرب باد ملک استوار افتاد بدر چایچی
بودن	در	حصاری دژان ملک بود استوار که در طعنه بر طاق نیل حصار قاسمی گونا ^{با}
دشمن	از	خسرو گرت خیال به پیشش امان ده ز بهار استوار نداری که یار اوست خسرو دهلوی
دیدن	از	گران داشت این نکته را شمرید زنان را بر مردی ندید استوار نظامی گنجوی

مصدر	صله	شاعر
ساختن	محرمان کعبه مقصود کند با چون جلالتین	رشته اعتقاد استوار ساخته عالی شیراز
شدن	شدند فراغت ز عزم روزگار به	قاعده صحبت شان استوار ملا جامی
کردن	بهر گشتی آسمان سفلیه با افتادگان	کرد پادار در میان داری چو پیکارها اثر شیرازی
گرفتن	ز شهید کرد با نغمش کراست هفت	که بجز در امن او بکفت استوار گیرد فیضی اکبر آباد
گشتن	پای ملک استوار گشت کنون	که رکاب تو استوار گرفت غمیر سمرقندی
ماندن	نیست عشق لایزال را در آندل هیچ کار	کو هنوز اندر صفات خویش ماندست توان سالی غزوی

استواری محکم ۱۲ بهار عجم

دادن	بزنهار خویش استواریش داد	ز جادو گشتان رستگاریش داد نظامی گنجوی
داشتن	بوقت گل خدا را تو به بشکن	که عهد گل ندارد استواری نظامی گنجوی
گرفتن	که اندیشه جادو نگاری گرفت	بنام سخن استواری گرفت حزین اصفهانی
نمودن	سر انجام کاقبال یاری نمود	بر آن عهد شاه استواری نمود نظامی گنجوی

استیلا غالب شدن و دست یافتن ۲۲ انتخاب اللغات

دادن	چهره را زردی زبون خویش سازد و جزو	هر آلت را اگر بد رخ استیلا دهند منظوری رشتی
داشتن	افغان مذکور بران قلعه استیلا داشت	حزین اصفهانی
یافتن	بران قلعه استیلا یافته خزائن موفور	حزین اصفهانی

۴ تا دوش خاک بر سر آب استوار کرد ۱۲ سعدی ۵ با سمرقند و فغان استوار کن ۱۲ جامی

مصدر	صلمه	شاعر
اسراف از حد و گذشتن در پنج ۱۲ از منتخب المقات		
رفتن	در	گفته اسراف تو نیست ظهوری در جود
کردن	در	صرف اسراف شبی طاقت با نیت ما ظهوری ترشتر
در عبادت قانع است اینجا کفایت میکند		
گر در آب غسل افانی کند زهریای کلیم بهدانی		
اسلام سلمان شدن ۱۲ بهار بزم		
آوردن	از	چو آن کافر که اسلام آورد از بی نوا میماند
ره دین میرود زاهد که دنیا نیست و دستش حریف است		
اسناد و نسبت کردن حدیث کسی بدینا به کسی برون و پشت دادن به کسی		
۱۲ بهار بزم		
آوردن	از	آنی که ز کردار تو آرد گهر اسناد
دادن	به	آنی که ز گفتار تو سار و دهنر اسناد
کردن	کرده ام در نظر خویش ز استقبالش	پستی فطرت و همت بفقیری اسناد
اسیر بندی ۱۲ بهار بزم		
افتادن	در	دل که در جاده زنجیر است اسیر افتاده است
بودن	در سو	بوده ام در گنج تنهایی بیدر دل اسیر
دخستن	را	تا که زلفت پریشان کن کردار و اسیر
دین	در	حزین حلقه در گوشه غلامی از غلامان است
ساختن	به	بغم سازدم لغزشش پا اسیر
بنام خدا اگر بخششت دستگیر		
ظهوری ترشتر		

مصدر		صله	شاع
شدن	اگر فرشته بگویش گذر کند خانه	از - در	شانی شهید
کردن	سبز خطی بخط سبز مرا کرد اسیر	ب -	غنی شمر
گردیدن	اسیر عارض غور شیر پوری کردم		نصیر محمد
گرفتن	نکو نام را کس نگیرد اسیر	را	سعدی شیراز
گشتن	دل اسیر خرد سانی گشتن چرخ بود		نغانی شیراز
ماندن	مانده پیای پی به کشتا کشت اسیر	به	خسرو دهلوی

فصل شین معجمه

اشارات رمز و زبان، داین مخصوص است به سر و لب و چشم و ابرو و منہ و غره و انگشت

دیر ز اصائب بمیان نیز بسته اند و این غریب است ۱۲ بهار عم

آمدن	اشارات چنان آمد از شمس بار	از	که پیغام خاقان چه داری بسیار	نظامی گنجوی
بودن	بسوخته ام به بندم زبان طعن بخت		اگر اشارت ابروی عشوه ساز تو باشد	نغانی شیراز
پرستیدن	سخن از خاطر دم یک عقد نکشود		اشارات خموشان سے پرستم	حزین اصفهانی
دادن	در همه ملک اشارتش داده	در	دستگاه وزارتش داده	خسرو دهلوی
دانستن	آنکس است اهل اشارت که اشارت را		نکته با هست بسی محرم اسرار کجاست	حافظ شیراز
دیدن	هر که ز ابرویش یک اشارت دید	از	پیش چو گان او چو گو که دهید	خسرو دهلوی

۴ لبکا ز دل شده ام در غم بسیار ۱۲ حزین اصفهانی ۵ به پیغمبر مختصم کن اسیر ۱۲ نوری تریخیزی

مصدر	صله	شاعر
داشتن	به	آما هنگام عصر بنگار متعال همین روش اگر بود آتش جبال بیگونی متعال نصیر همدانی
کردن	از	در موبک هایون صف متعال آرهسته از جانین آتش حرب متعال کرد منشی اصفهانی
نمودن		بدین سبب هر کیش او صفت حاکم کرد آتش خضبتش متعال بوده بایک خوش گشته کاغذی همدانی
اشتغال به کاری و روشن شدن منتخب اللغات		
داشتن	به	آوردن سلطان سلیمان الصفوی حرب اشتغال بوزارت اعظم بایشان خراسانی
نمودن	به	همان روز به تمیّه اسباب جدال اشتغال نمود نصیر همدانی
در زمین	به	از افراط تشبازی طرح و مشغل در تاشاک اشتغال با اسب بلا عیبت متعال نرینه عالی شیرازی
اشتلم بضم اولن سوم و چهارم غلبه تعدی و زور ۱۲ ابها بر عجم		
آوردن		نیار دگر کسوج غم اشتلم نظوری ترخیز
داشتن	در	حاکم و سپاه در مایحتاج بوسیله عزت داشتلم داشتند حزین اصفهانی
کردن	از	سخن چیت سرچش این بخت خرم کزد و هوشیاران کنداشتلم نظوری ترخیز
کردن	بر - با	اندیش متاع صبر گم کرد غم بد دل دویده اشتلم کرد خسرو دهلوی
کردن	بر	الهی از خود بستان و گم کن بنور پاک بر من اشتلم کن ناظم همدانی
کشیدن	از	از آن باده در ساغر من زخم که قلم ز رشک کش داشتلم نظوری ترخیز
اشتها آرزو طعام ۱۲ ابها بر عجم		
+ که آهنگ داشتلم با غصه تر ۱۲ رجال اصفهانی + جمع در دو وزن صلیب معنی ۱۲ منتهی معنی		

مصدر	صله	شاغ
آوردن	حریص کرد مرا تیغ او بخوردن زخم	طالب آبی
خواستن	کس بے حاجت نمیتوان بودن	در ویش غذا نشسته است تا میخوابد سحابی استرگانه
داشتن	زبانم سیر بود از گفتگو لیک	در
سوفتن	اشتهای چون سوخت و اردن مرغ کباب	لهم در بوسه خوردن اشتها داشت طالب آبی خون مار مرغ بریان گر نباشد گوشتش صائب است
اشتهار شهرت یافتن و شهرت دادن ۲۰ منتخب اللغات		
داشتن	دفتر پسرش بقریش اشتها داشت	به
یافتن	بیرین جهت آن طبقه علی الشان	به
اشک قطره آب عموما قطره آب چشم خصوصا ۱۲ بار عجم		
آدن	آبے اے زخم تشنه بردار	اشکے دریا نوا لم آمد
آکودن	نظیری را مجلس بردم امرو ز غلط کردم	مرا سو اے عالم که چشم تشنه کردش
افتادن	آتش دارم که گر بخاک افتد اشک من	همچو خون گرم خاک موده می آرد جوش
باریدن	نا سیدی بردهد اشکے که میباریم ما	رزق قارون میشو و تحمیکدی کاریم ما
ریستن	شب چو بر خاست برفتن و اما ان شکست	از
چکیدن	اشک اختر همه از دیده گردون بچکید	از
چکیدن	چکید اشک کباب و نمیزد کرد	لب حشکی بخون دیده تر کرد
۱۵ اشک باریدن و چکیدن ۱۳ نمودن ۱۴ اشک کباب راجعتی که از کباب بر سر آتش بریزد ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
چیدن ۱۵	از	آنکمی چیدند بد اسن اشکانه مرگان سن صاحب صها
خاستن ۱۶	از	که چیدین اشک در دریا گنجید مجیر بلیقانی
خوردن ۱۷	از	اشک حسرت افرو خوردن گهر نداشتن صاحب صها
دیدن ۱۸	از	از دیده عشاق و دما شک پیازی علی خراسانی
دو اندن ۱۹	از	از آتش لبان چشمه جوان گله دارد نظیری تبریزی
دویدن ۲۰	بر	سینه چون کشتی دریای زنگنه گداز ام صاحب صها
دیدن ۲۱	از	دارد سری با سونقن شکش سیرن گداز ام حوزین صها
رستن ۲۲	از	که آتش از پر پر دانه شود زلالی خوانساری
رسیدن ۲۳	به	که چو بهم می نسوزد آذر امروز نظیری تبریزی
رفتن ۲۴	از	لحنت دل من بود که غلطیده بر رفت فطرتی
رخیتن ۲۵	از	خطا بود که ناک بند میکند خون را نظام خیراز
رخیتن ۲۶		گویند ما هم لبش نوزید اشک بریزیم از بهار عمر

مصطلح

۱۵ اشک چیدن اشک پاک کردن ۱۶ اشک چیدن اشک افرو خوردن ضبط کردن گره ۱۷ اشک چیدن اشک حسرت اشک گداز
 معرفت ۱۸ اشک پیازی اشک سحر بهار عمر ۱۹ اشک تپمی اشک یکس ۲۰ اشک گلگون اشک سحر ۲۱ اشک
 ۲۲ اشک رخیتن معرفت بمعنی مظلوم شدن نمر آید ۲۳ اشک بهار عمر

مصدر		صله	شاعر
شدن	دل در پیرین ست چشمم ز روی تو	از - به	خون اشک میشوید به گل زبوی تو <small>حزین صفه</small>
شکستن	رفتی و شکست از دور تو	از - دور	در دیده ام اشک در سینه ام آه <small>باز کاشی</small>
شناختن	اشک در چشم از محنت جگر توان شناخت	از	طفل خود سر بود رنگ همنشینان برگرفت <small>کلیم بهانی</small>
فشاندن	اشکی که راز عشق بگوید فشانندی ست		لطیفه که خوش محاوره افتد فشانندی ست <small>اشرف ازبدر</small>
فشاندن	شمع روشن شد چراغ اشک از دیده مینافشانم		خوشه برداشت هر کس را نه اینجا فشانم <small>صائب صفه</small>
کشادن	ز اشک دما دم که ز گس کشاد		برون رفتش از دیده تر سواد <small>قاسمی گوناباد</small>
کشیدن	اشک عقیق از بن مرغان به کشیم	از	تا پنجه به پنجه مرغان در انگنم <small>ظهیری ترشیز</small>
گرویدن	چنان محو م که اشک تلخ در چشم نمی گردد	در	قیامت اگر نگدان بشکند در چشم حیرانم <small>صائب صفه</small>
گرفتن	بدان اشک گرم از دیده حیرت زد گیرم	به - از	برای غم بان غمگساران سستین عالم <small>شفای صفه</small>
گنجیندن	ندانم که چه خیزد این به اشک		که چندین اشک در دریا بگنجم <small>مجیر بلقانی</small>

فصل صا و صمله

اصرار تنها کردن کاری مستعد شدن و بازداشتن ۲ اغیاش اللغات و تعجب اللغات

کردن	کنده در ره نوشتن با چو اصرار	در	سمش آب سیاه آورد قلم دار <small>اشرف ازبدر</small>
نمودن	مجال صبر کجا ماندم چو در حق من	در - بر	زمانه بر سر باطل نماید این اصرار <small>ظهور فارابی</small>

مصطلح

۱ اشک از دیده شکستن نید شدن اشک از دیده ۱۲ بهار ۱۳ اشک فشاندن معون ۱۴ بهار ۱۵ اشک تلخ کنه که از گریه غم بریزد ۱۶ بهار

مصدر	صله	شاعر
اصفا گوش نهادن ۱۲ مدارالافاضل		
کردن	قصه غصه بی آبی من اصفا کن	تا مگر دست و پا از کمر روی بھی نصیر بهانی
اصلاح نیکو کردن و سترون موی ۱۲ ابرار عجم		
پذیرفتن	از سخن حال خرابم نشد اصلاح پذیر	از همچو دیر اند که از گنج خود آباد نشد
دیدن	درق بسته از هم بدایند که من	دیدم ام آنقدر اصلاح که باطل شد ام
کردن	مکن رفته کلاک صنع را اصلاح	را که خط ساخته بی بهر باشد از تحسین
کردن	بدفع کشتی آتش آب می باید	از بهر کجاست باوه که اصلاح این مزاج کنم
کوشیدن	چون باز نیاید زیت و تکه خسرو	اصلاح مزاج سگ یوانه چو کوشم
یافتن	گر چنین اصلاح خواهد یافت خط عارضش	ناله مقرر ارض در گوشش نوا خواهد شنید
فصل ضا و جمعه		
اضطراب پریشان شدن حال و جنبیدن دل و زمین و طپیدن ۱۲ ابرار عجم		
افتادن	بود سکین دلم لحظه لحظه برق دیدارت	از در کیم ز هر برین متجلی در دل من اضطراب فتنه
افکندن	خط بر آرد روی افکندی بجایم اضطراب	ملک معور از برات بی محل گرد و خراب
انداختن	کو منغی که اضطراب دلم	همه در نهض مرمز اندازد
۱۲ از نصیحت چند اصلاح دل بخشش کنم ۱۲ سلیم طرانی ۱۲ مشکل است اصلاح کردن خط بر خیده را ۱۲ سلیم طرانی ۱۲ اصلاح و اعانی می نگینیم		
۱۲ طالب علی ۱۲ نمی فتد بدل از زحمت را خطاب مرا ۱۲ حزین اصفهانی		

مصدر	صله	شاعر
باریدن	از	چنان که زان لبخامش عتاب می بارد صابغ اصفهانی
بودن	از	ز صبر بود بجزا اضطراب گره برگ جان ز موج و حباب قاسمی گونا باو
دادن		تشکیبم اضطرابی داد و دریای شهادت که چون موج از مشوره ام فترک می لرزد اسیر شهبازی
داشتن	در - از	دم مردن نه چندان اضطراب نه بهر آن دلم تو بر بالین نه این اضطراب نه بهر آن دلم شبه می قبی
در یافتن		در یافت چو مار اضطرابش بکشا و زبان پلے جوابش فیضی اکبر آباد
رنجیدن	از	کنون که موبویم اضطراب تازه می ریزد نیمی گرد ز دور اقم از شیره می ریزد طالب آملی
معدن		معلوم شد ز جوش سترگ بکشان صبر یکده دشتیم تمام اضطراب شد حاجی گیلانی
کردن	در - در	درین محیط که طوفان لوح ایجاد است به نسیم چو موج اضطراب توان کرد صابغ اصفهانی
کشیدن	از	غالب شریک حاصل گرفت است از آن بی هووه اضطراب تلفت می کشیم تنها شهبازی
نمودن	در	در تمنای آن طلعت اضطراب بدو مینماید دقیقه از آن در ملک تیر گنج خسرو دهلوی

فصل طامعه

اطفا کشتن آتش و چرخ و فو شدن آن ۱۲ ابیاجم

کردن	مرگ اطفای حرارت نمکد عاشق را	۱	سنگ آتش همان آتش خود و ریاست	دله روی
------	------------------------------	---	------------------------------	---------

اطلاع دیده در شدن ۱۲ ابیاجم

بودن	واعظان و ان چه گوید از جمال روی دوست	۲	چون بستر این سخن هرگز نبودش طامع	اسیری لاجبی
------	--------------------------------------	---	----------------------------------	-------------

۱۲ مصرع در خیال اضطراب داشت ۱۲ مین اصفهانی

مصدر	صله	شاعر
دادن	بر	اطلاع داد
داشتن	از	بپای گلبنی دیدیم شت استخوانی را مخلص لاهور
یافتن	بر به - از	بچشم ابل هوس اطلاع بر هزاره واله هرو
اطناب دما کردن سخن و لبیا گفتن ۱۲ بهار عجم		
آوردن	در	که جز طلال مل در گفتگو اطناب می آرد واله هروی
دادن		امروز در رویش نگر اطناب ده تحمید را حسن دهلوی
فصل ظاهر جمعه		
اظهاره واقف گردانیدن و پیدا گردانیدن ۱۲ بهار عجم		
توانستن		بوصل از خوشی و نظاره دیدار نتوانم
ساختن		هنرهای که دارم نیست غیر از عیب واقع
کردن	پایه - با - از	آواز بلند اظهار در وی میکنم طالب
گردیدن	بر	نهریکه دلم دارد در سینه نهان از تو بر خلق جهان گردد هر صبحم اظهارش بدر چاچی
نمودن	به	براست و دروغ خواهرش دل و عشق خاطر اظهار نمایم نصیر همدانی
۱۲ با هر کس حرف و دوستی اظهار میکنم شیب خواناری ۱۲ به تلخ رو کن اظهار کند سستی خویش ۱۲ صائب اصفهانی ۱۲ کوه از صدا همین سخن اظهار میکند ۱۲ کلیم همدانی		

مصدر	صله	شاعر
فصل عین جمله		
اعادت باز گردانیدن ۱۲ بهار عجم		
کردن	بالتفات تو با من توان مشاهده کردن	که چون کند بچشم بهیم روح اعادت سلمان دلیلی
شدن	نشینیدن عادت خود پنج رنگشت	هر چند مدعا سے ظهوری اعاده شد ظهوری ترشیر
اعانت یاری دادن ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	مکن اعانت ظالم بخیر و شر تاثیر	که پنج بهله ز بالاس دست صیادت تاثیر اصفهانی
اعتبار چیزه رایک نگاه داشتن و نیکو شمردن و عبرت گرفتن و عبرت نگاه کردن ۱۲ بهار عجم		
افتادن	ازین مطلع که در شبیه گلشن خطا آوردم	برابنای زمانم تا قیامت اعتبار افتاد بدر چاچی
بخشیدن	بسنگی بخشیدن آنسان اعتبار	که بر تاجش نشاند تا جدا رسد خوشی بافتنی
بردن	صورت پرستی از خلق برد اعتبار معنی	هر چند که بنگ است تسکین برین کو بیدل عظیم آباد
برداشتن	اعتبار از میان چو برخیزد	بصینه مور مرده مارست صائب اصفهانی
بودن	نباشد مرا اگر چه آن اعتبار	که عفو ترا جسمم آید بکار ظهوری ترشیر
داشتن	عاضه مستغنی از خلست را اظهار حسن	پیش دانا حظ زیاد از مهر دارد اعتبار اثر شیراز
رفتن	ز رنگ گریه من رفت اعتبار بهار	نگند لاله اشکم گره بکار بهار مفید لمخی
شکستن	آن کمت از کجاست نفسهای تیره را	تا اعتبار نافه تا تابش کند حزن اصفهانی
۱۲ از بلاسی فلان یعنی از پیش فلان ۱۲ بهار ۱۲ سنگو بران اعتباری نداشت ۱۲ نظامی گنجوی		

مصدر	صدا	شاعر
کردن	بیک ل بود محتاج آن خم زلف از پریشان	سن از اول باین طرا کردم اعتبار دل
گرفتن	بگناه عشق بازی بکشم که هر که چون من	ز تو چشم مهر دارد ز من اعتبار گیرد
گرفتن	ملک بر باد شاه قرار گرفت	روزگار آخر اعتبار بجا گرفت
ماندن	ز بسکه دشتی ای گل همیشه خوا مرا	نماند پیش کسان هیچ اعتبار مرا
یافتن	حریم گلشن کویت نشد نشیمن ما	نیافتیم در این اعتبار خار خسته
اعتدال راست شدن ۱۲ منتخب اللغات		
گرفتن	چون بر من پیش گذشت ساسبه	نخالتش بگرفت اعتدال
اعتراض عیب کردن کس را و مانع شدن ۱۲ منتخب اللغات		
رفتن	آسوده اند مرده دلان از سوال حشر	این اعتراض بادل بیدار میرود
کردن	مرا برندی عشق آن فضول عیب کند	که اعتراض بر اسرار علم غیب کند
نمودن	این بلسط را بآن حالت قیاس نموده	اعتراض نماید با نصاب نزدیک خطا بدو
اعتراف اقرار کردن بگناه و جز آن ۱۲ بهار عجم		
آوردن	بمعجز عیسی دختر اعتراف آری اگر بینی	دمی در خاطر آئی و غمهای نماند بینی
داشتن	ز آئینه جمال تو دیدم هر آنچه بود	عارف بود هر آنکه بدین دارد اعتراف
کردن	دام حافظ بگو که باز دهه	کرده اعتراف و ما گوئیم
نمودن	اسپ چوین قلم طی این بادیه نیافرود	همان بهتر که از آن بجز اعتراف نایم

مصدر	صله	شاعر
اعتصام چنگ در زون در چپ سز ۱۲ بهار عجم		
آوردن	گرنا و روبذیل تولایش اعتصام	به در کارگاه صنع نیاید بکار دست
کردن	در دین چو اعتصام بحبل المیتین کنند	در آن به که طلع سخن از ز کین کینند
نمودن	التجاء اعتصام بعروه و تلقای	به عاطفت مانوده
اعتقاد و در دل گرفتن و قرار دادن ۱۲ بهار عجم		
افزودن	که هر روز افزاید این اعتقاد	که کس نیست در مهرت از من زیاد
بودن	ز قتل ما چو محاکم کنند خوابان را	به چو اعتقاد بر روز جزا نمی باشد
داشتن	مریدم به پسر خرابات مخلص	به - را چو طفل اعتقاد به به ملا ندارم
دیدن	در عشق بت کجاست برهن بصدق دل	زنا بسته است مگر اعتقاد بین
رسیدن	بعد از شاقانی انوری و کمال میل شاعر کی	به روز بروز باو اعتقاد بهم رسد باو الفج روی
کردن	نه جیب عشق چنان چاک کرده ام که بر لاش	به قبای مصحف اگر گوئیم اعتقاد کنند کس
اعتقاد و تمکین کردن چپ سز ۱۲ بهار عجم		
بودن	بود اعتقادش در آن مرز بوم	در که هست ایمن آباد روی بردم
داشتن	داشت چون اعتقاد و بر شمس	به - را صله بیش از مریح گفتن داد
<p>۱۲ طالع انوری اگر بینی را اعتقاد داد از تمکین خوانند ۱۲ ابو الفضل اگر بادی ۱۲ از بس و قار و عدد او اعتقاد داشت ۱۲ حزین اصفهانی</p> <p>۳۳ بر جنون دارد اعتقاد چو غم ۱۲ انوری ترشیزی</p>		

مصداق	صله	شاعر
دیدن	صد بار کشت گشته زبیداد خود خجل	نظوری تفریز
کردن	بجان دوست که غم پرده برشاند	حافظ شیرازی
ماندن	هر چند موافق رضای خاطر نشرف بود	منشی اصفهانی
نمودن	اعتمادی بناد بگذر بهر خدا	حافظ شیرازی

اعجاز خرق عادت که از انبیا ظاهر شود و عاجز ساختن ۱۲ منتخب اللغات

آموزش	بادای سفسم گوش نگمده ازین	حزین
داشتن	دم تمشیر تو عجاوین	صادق شیرازی
دیدن	عجاوین عشق بین که چراغ دلم نمرد	صدیقی استرآبادی
نمودن	مجرای خوسیا کجا که از سرقت	ابن سینا

اعراض ردی از چیز که گردانیدن ۱۲ منتخب اللغات

کردن	باد ملخ آورد و سفاک از کلگون	از
نمودن	عقل در کوچه اعراض نمود از فردوس	در - از

اعراض گرمی داشتن و قوی کردن ۱۲ منتخب اللغات

دادن	گرداغ غلامی تو بر جبهه نمی داشت	کس اینهمه اعصاب از نمی داد و دم را
کردن	کرار و ندانین اعصاب را و اکرام	همین بس امتش را مفرده کام ناظم هراتی

۱۲ بحسن ساخته زنه را اعتماد کن ۱۲ اصحاب اصفهانی ۱۲ نام مرضی است ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
یافتن	هر که ز می او برد لب صدق و نیاز	یابد او نیز میجو او اعزاز
۱. اعلام آگاه گردانیدن ۱۲ بهار عجم		
بخشیدن	و آنچه در بر باب بخاطر سدا اعلام بخشند	ابوالفضل اکبر آبادی
دادن	شیخ را اعلام دادند از درون	از
فرمودن	قاضی عالم علما را اعلام فرمود	کامد آن دختر ز ترسائی برون
کردن	جای آلت که بر حال منش رحم آید	تا در مجلس علم حاضر نشوند
	حالت من بخیاش اگر اعلام کنند	خسر دلیو
اعلان نظا هر دو آشکارا کردن ۱۲ کنزد صرح		
یافتن	هر ستایش که اعلان یافته به	سجل قاضی القضاة منجس
		نصیر احمدی
فصل غنیمت		
انغماض چشم پوشیدن داسان گرفتن دو عالم ۱۲ انتخاب اللغات		
نمودن	از زلات اقدام او انغماض نمایند	از
		ابوالفضل اکبر آبادی
فصل فا		
افتخار نازیدن بجیزه ۱۲ بهار عجم		
داشتن	همیشه گوزن بالا سے پادم نرم از عقل	به - بر +
زیبیدن	ابناے روزگار عیال مند و من	به
	جو این خران بز و سیم نتکار دلام	فوق یزدی
	می زیدیم بغیرت مردانه افتخار	حزین صفهائی
+ برج نرین افتخار دارد ۱۲ مسود سلطان بهمانی		

مصدر	صلہ	شاعر
کردن	در عدل جز بد و نکند عالم افتخار	در جود جز بد و ترند ملک استان
گرفتن	ملکا خسرو ا خداوند از	این نام از تو افتخار گرفت طیسر قندی
افترا دروغ گفتن بر کے ۱۲ منتخب اللغات		
انگیختن	در حق آن بزرگ افترا بے چار یو	چون سئلہ چار قولی می انگیزد خسرو بلوی
افزون و افزون معروف ۱۲		
آمدن	جز حق حکمے که حکم را شاید نیست	از حکمے که افزون ز حکم حق آید نیست
بودن	مدامت چہرہ گلگون از شراب لاله گون بادا	از ترخوبی و ما را گرمی مہرت افزون بادا
بودن	افعی نرم نہا دشمن جان ست خزین	از حذر افزون بود از مردم ہموار مرا
ساختن	دیوانہ کہ افسون سازد جنونش افزون	دیوانہ کہ مجنون شاگرداوست حاصل
شدن	جنون افزون شود دیوانہ را در ہر سہامی	از مراسی روز دار و بجز پیرایہ پست این
کردن	چو شمع نیم سوزم خاک بر لب شترے ہدم	مسوزانم کہ افزون میکنی سوز و گدازم را
گردیدن	غمم افزون شود چون یگان گریند بر عالم	از بلے دیا افزون میگردد از باران ساحلہا
گشتن	کشیدند بر ہفت فرسنگ رخ	از افزون گشتہ مردم ز مور و بلخ
نمودن	میکشاز اساقی نو خط کند مدہوش تر	در خواب را افزون نماید بوے ریحان بہا
افسانہ و فسانہ حکایات گذشتہ و مشہور و پیرایہ اصل غیر واقعی ۱۲ بہار عجم		
۱۵ افزون بود ز حوصلہ سینہ را ز تو ۱۲ خزین ۱۵ از مدح من افزون نشود و کبریاے تو ۱۲ رفیع اہری ۱۵ کہ گرمی از لباس گرم سوت افزون نمی گردد ۱۲ بہار		

مصدر	صله	شاعر
افگندن		افسانه درستی پیمان در افگنم
انگاشتن		داستان موعظت را افسانه انگاشته
بردن	از	از بس ز وعده یافتن افسانه برده ایم
بستن		من کجا بودم که دهر افسانه فرهاد بست
پرداختن	از	کش خواندن این فسانه راز
پرسیدن	از	باین تقریب احوال دیوانه می پرسد
پزیرفتن		با یخزدی پند فلاطون نه پزیرد
پنداشتن		و گریش تو شرح دل کنم افسانه پنداری
برداشتن	را	افسانه عشق را زبانه خربزه
جستن	از	په خواب از فغانی هر شب افسانه میجوید
خواندن	بسته	فسون پردازی و افسانه خوانی
خواندن		کزین فسانه و فسون بیه مراد است

مصطلح

۱۵ افسانه بستن ترتیب دادن ۱۲ بهار عجم

۱۶ کنند از قصه زلفت مگر افسانه پردازی ۱۲ حزین

۱۷ اگر خوانم بگوش داغ دل افسانه خود را ۱۲ حزین

مصدر	صله	شاعر
رسیدن	به	رسیده بهر کشور افسانه نظامی گنجوی
رفتن	در	افسانه زلفت در علاء حبش فیضی اکبر آبادی
ساختن		گر ساخت کو مکن افسانه عشق شیرین اصفی شیرازی
ساختن		افسون پندگویان افسانه خست مارا با آن پری بگوئید تا در برابر آید فغانی شیرازی
سگالیدن	از	اوشد از راز خود فسانه سگال خسرو دهلوی
سنجیدن	از	افسانه سنج نیست لبخنج چکان ما صد جان گزنده حرف چکد از زبان ما طالب آملی
شدن		گفتم از پرگویی ناصح مگر آیم بخود حرف او خود از برای راحتم افسانه شد اشرف ازندران
شدن	با	بامردی و مردیت افسانه شد بدهر آثار جو و حاتم و اخبار زال سام سیف سفرنگی
شنیدن	از	زمن باید شنید افسانه عشق که خوردم از زال پیمانه عشق باقر کاشی
فروختن		همچون جرس افسانه فروش ست خروشم بیتابی دل آه مرا از اثر انداخت خزین اصفهانی
فهمیدن	در	منی فهمد کس افسانه مارا درین محفل من و شمعیم داغ از دولت آتش زبانیها خزین اصفهانی
کردن	به	مارا به تشنجه افسانه کردند پیران جابل شیخان گمراه حافظ شیرازی
کردن	به	حزین افسانه کرد آخر بهر محفل غم دل را خزین اصفهانی

مصطلح

۱۵ افسانه کردن افسانه گفتن ۱۲ بهار نجم

۱۶ افسانه بسج زیاران بیوفایان ۱۲ حزین

مصدر	صله	شاعر
کردن	نام تو گفتن نیارم لیک مقصودم تویی	گر حدیث سرویا افسانه گل میکنم ملا جامی
کشادن	اے دل افسانه دلبر بکشا	قفل گنجینه گوهر بکشا طالب آملی
گشتن	چنان ز عشق تو افسانه جهان گشتم	از کشته حکایت من نقل محفل همه کس شفا صغنانی
گفتن	با آن لب جان بخش اسیری که تو دانی	با پیسه از افسانه افسون مسیحا توان گفت اسیری لاهی
افسر تاج ۱۲ بهار عجم		
آراستن	سر از تاج دولت بر آراسته	از زپه بهما افسر آراسته قاسمی گونابادی
افتادن	فتاد افسر از فرق هر سر سراز	از نگو نثار شد چون جیس طبل ساز قاسمی گونابادی
افراختن	سرازنده افسر خسروی	پناه ضعیفان به بخت قوی ظهوری شیرازی
افگندن	خزان بسکه بر لاله بیداد کرد	از فکند از سرشش افسر و داد کرد قاسمی گونابادی
انداختن	چون باین مرده آفتاب انداخت	بر افسر خویش بر هوا چو جباب کلیم بهدانی
بردن	سرافرازی باید اندر سری	از که از خاک پایت برد افسری ظهوری شیرازی
بودن	نگو گفت دانا که دختر مباد	جو باشد بجز خاکش افسر مباد فردوسی
دادن	زمانه افسر رندی نداد جز به کس	به که سرفرازی عالم درین کلاه دانست حافظ شیرازی
ربودن	آمد نم ز از پله این کار بود	کافسرو تسلیم تو انم ربود خسروی طوسی
عنه هر کس گفت از بیطاعتی افسانه خود را ۱۲ شاپور طهرانی		

مصدر	صله	شاء
زدن	بر	گل داغ عوفش بر سر دیوانه زودن عالی شیرازی
کردن	از	ز خاک پاش افسر میتوان کرد صوفی زندانی
کشیدن	بر	بر سر صدایچکس افسر کشد خسرو بلوی
گذاشتن	بر	پوش و بر سر شامان گذار افسر را سلیم طهرانی
گرفتن	بر	تا چرا بچکم تو بر سر همی افسر گرفت مغربی تاپور
نشستن	بر	بر فرق فقد افسر احسان توشست خاقانی شروانی
نهادن	بر از بجه	فلک راز نعلین افسر نهاد منظوری ترشیز
یافتن		اگر گامی فرود از اوج استغنائی پاریزین اصغرائی

افسر دگی پرمردگی ۱۲ بهار عجم

بودن	از	پس از کشتن عشق افسر دگی بنو و شهید از
داشتن		دل و گر شعله دوزخ بود افسر دگی دارد
دیدن	در	کای آفتاب رای چادل فسرده
کشیدن		همچو زنگس تازه دارد رنگ منظوری مرا
		می کشم افسر دگی هر که خمار آخر شود مفید بلخی

مصطلح

افسر زدن بر تارک و کشیدن بر سر و گذاشتن بر سر و گرفتن بر سر و نهادن بر سر بمعنی ۱۲ بهار

معناه گرائی بر سر افسر ۱۲ قاسمی عه زدن بود مایه افسریش که سلطان بن می ندر بر سرش ۱۲ طغرائی شهیدی

مصدر	صله	شاعر
یافتن	از استیلا، هموم آن شوق و شغفه که	ابعلم و تحریر، تعریف معارف بود افسردگی یافت خرین اصغری
افسردہ پڑمردہ ۱۲		
بودن	افسردہ بود بسکه بساط چمن خرب	ایام گل گذشت و بهاران ندید کس خرین اصغری
شدن	جهان افسردہ شد ای عشق خوانم شاکین	که این آمد دکان در گرجان نشتر اندازم "
افسوس حسرت و دریغ، و کمالیست که در وقت حسرت و دریغ گویند ۱۲ بهار عجم		
خاستن	آن ساز نما که چون زنی کوس	خیزد ز جهان هزار افسوس فیضی اکبر آبادی
خوردن	لے ہمیں انازا مضاع جهان افسوس خورد	ہر کہ شہر بخوان ہستی میمان افسوس خورد اشیرازی
داشتن	خوش افسوس ز قتل آن بت خوشخو امید از	کہ انگشتی بخون آلودہ دالم در دمان ارد "
ریختن	و گر کنم طلب نیم بوسہ صد افسوس	ز حقہ دہنش چون شکر فرو ریزد حافظ شیرازی
کردن	ز گش عبده جوے لبش افسوس کنان	نیم شب دوش بالین من آن شبست "
افسون و فسون سحر و غیمت و مکرو حیلہ ۱۲ بہار عجم		
آموختن	مینا ہم بار آموخت طفلان ایچہ افسونے	کہ در ہر خانہ می بینیم زنجیرے و مجنونے منظہ دہلوی
آوردن	آہ ازان جادو کہ چون می آورد در لب فسون	انگشت می گوید ازان بابے کہ می سوزد مرا افغانی شیرازی
بستن	از رہ مهر و محبت در دل ما جانہ کرد بہ	از این بہ افسون بدلما از رہ نیزنگ بست علی خراسانی
پرداختن	ز لیاچون شنید آن مہربانی	فسون پردازی و افسانہ خوانی ملا جامی
پزیرفتن	مجنون تو افسانہ و افسون نہ پزیرد	با بخردی پند فلاتون نہ پزیرد طالب آملی

مصدر	صلہ	شاعر
خواندن	بر	نفس چون مار در سوراخ نے ماند ناظم ہراتی
خوردن		من فسون تو نحو اہم خورد بیش مولوی روم
داشتن		نبرد جان اگر افسون مسیحا دارد طہیر فاریابی
دانستن		نہ از سوداے عشقت وار ماند نظامی گنجوی
دمیدن	بر	از افسون مہر بر رویش دمیدہ نصیر بہرائی
دمیدن	از	فسون جدائی ز اعضا دمید کلیم بہرائی

مصطلح

افسون خوردن فریب خوردن ۱۲ بہار افسون مسیحا بجائے معجز مسیح استعمال و شاید کہ عبارت از بلارفتن مسیحا باشد بر آسمان گویا این افسون ایشانست کہ از دست یہود خلاص یافتہ بہر کیف نسبت افسون بحضرت عیسیٰ غایت سوراہ است ۱۲ صہبائی پہلو مؤلف گوید کاش ساقی بادہ پیاسے سخن صہبائی کجا و دفن از صاف بادہ تا و یلی کہ در ساع حال حزن بختہ جرئہ در جام ظہیر ہم می فشاند و خمار تلخی سوراہ از مغر گفتارش می نشانند دور گردانی بادہ زلال محتش در زمستان اعلا الحی دیدنی ست و خمیازہ حسرت ظہیر بر سرور میستی حزن کشیدی و ہونہا حزن گشتند ز حسن تو تلی بیتلی بہ کوہ نظان مہر گرفتہ سہارا آرزو کوہ نظان سوراہ است ہر چند طہیات شعرا پیش از انست کہ گفتہ شود لیکن این تم از شیخ بعیدت صہبائی قول سوراہ از حد متعرض خبر میدہد چہ پیرتا جوان و ازادانہ آنا دان آگاہ است کہ شعرا بے لحاظ سوراہ و بے لاحتہ کفر و شرک ہر چہ می خواہند گپ می زنند اگر شیخ خلاف شعرا از عالم تحقیق حروف می زدہ باشد البتہ این معنی ازو نیز بعید باشد و گر نہ انچہ رسم و قرار داد شعراست از ان چہ گزیر خواہد شیراز علیہ الرحمۃ کہ بزعم ثقات ہم از او لیا و ہم مقتداے شعراست می فرایدہ پیر ما گفت خطا بقلم صن زفت آفرین بر نظر پاک خطا پوشش بادہ انتہی ۱۲ عبدالغنی عفی عنہ

مصدر	صله	شاعر
دیدن	از	دلم چندین فنون از چشم خوابان دیده
ساختن	در	فریم کے دہر گس کہ چشم چشمہا دیدہ شریف تبریزی
شنیدن	بر	یوسف آن غمزه کہ در کار زلیخا می کرد علوی فرخ آبادی
کردن	در	ہر کس نیافت دولت دنیا فقیر شد خزین اصغری
گرفتن	در	چشم جادو تو اش بار دگر افسون کرد حافظ شیرازی
نمودن	در	افسون نہ گرفت در مزا حبش فیضی اکبر آبادی
		بیک فسون کہ نمودی و آمدی بدلم کنون دل بصد فسون نیشوی چه کنم خسرو طوی
افشا بکسر ظاهر و آشکارا کردن ۱۲ بہار عجم		
دادن	در	ستر ازل و راز ابد بے مدد وحی
شدن		چون طنطنہ عدل تو ہر جا ہد افشا سبخر کاشی
کردن		قمارے و محبت با غمی می با ختم نہان
		نئے آمد برون از پرده و این از شد افشا تاثیر اصغری
		من نیز ہر انچہ ستر و اخفا
		دل داشت بر تو کردم افشا والہ ہروی
افشان انچہ بر کاغذ و جز آن از طلا و نقرہ محلول کنند و نیز کاغذ و انچہ بدان ماند کہ بران افشان کردہ باشند ۱۲ بہار عجم و چراغ ہدایت		
داشتن	از	صفیہ رنگین جوان خود سلیمان جلوہ داد
ساختن		از سر شکار جزان افشان چشم مورد شست سلیم طهرانی
کردن	بر	چو حرف دانہ خالش قلم مذکور میسازد
		ورق را گریہ ام افشان چشم مورد میسازد تاثیر اصغری
		گل گل عرق کہ بر رخ پر خال کردہ
		افشان نقرہ بر ورق آل کردہ فکری اصغری
مصطلح :- افشان چشم مورد افشان سر مورد از انواع افشان کاغذ است ۱۲ بہار		

۱۲ بہار عجم چشم فسون ساز ترا صد کاغذ افشان در بقل ۱۲ چشم اصغری ۱۲ برو کند چو پری شمس عند لب فسون ۱۲ رود کی ستر قندی

مصدر	صله	شاعر
گشتن	افشان داغ چون دم طاؤس گشته ام	داعسم ازینکه غیر مکر نمی شود طغر آشندی
افطار روزه کشادن ۱۲ بهار عجم		
کردن	عسم روزه بر من بے بار کرد به	چو ساغر بے باید افطار کرد طغر آشندی
نمودن	در دوسه روز یکبار بلب نالنے به	اکتفا و افطار نمودے حزین اصغرنے
افیون عصاره خشناس ۱۲ بهار عجم		
دادن	در خور قسمت درین محفل سد هرخشک تر	ساقی آرد می و ماوشیخ را فیون دهد آرزو اکبر آبادی
ریختن	تا هر که باشد یار تو بنجو دشود در کار تو در	لے زیر لب گفتار تو در بادہ فیون ریخته خسر دہلوی
زدن	این تنگنا نہ موقع خوابست سر بر آرد	افیون زدست عارس مست پاسبان خسر دہلوی
کردن	ساقی اندر قدحم بازے گلگون کرد در	درے گھنہ دیرینہ ما فیون کرد حافظ شیرازی
فصل قاف		
اقامت ایستادن و برپا داشتن و در جائے بودن و تمکین گرفتن و طعام ضیاء		
و تکبیر جماعت گفتن ۱۲ بهار و چراغ		
دادن	قامت خود کرد مؤذن دراز به	داد اقامت بستون نماز خسر دہلوی
داشتن	و دران شهر اقامت داشت در	حزین اصغرنے
طلبیدن	آنکہ از عمر سبک سیر و قافی طلبید از	لنگر از سیل و اقامت ز ہوامی طلبید صائب اصغرنے
مصطلح به افیون در بادہ ریختن و درے کردن پشت دادن شراب را تا مستی گذارہ آرد ۱۲ بهار		

مصدر	صلہ	شاعر
فرستادن	شب از مہتاب بامش باج میداد	بہر منزل اقامت می فرستاد اشرف ازندران
کردن	سخن چون گرفت استقامت بمن	اقامت کند تا قیامت بمن نظامی گنجوی
کشیدن	مؤذنش آنجا کہ اقامت کشید	قامت موزون نتواند رسید خسرو دہلوی
نمودن	بسجده شکر حضرت عزت جل و علا	بخلوص عقیدت اقامت نمودیم
نمودن	بالجملہ از دو سال افزون دران	در ولایت اقامت نمود حنین اصفہانی
اقبال دولت و قوت طالع و رو بچیزے آوردن و سعادتمند شدن ۱۲		
ایستادن	در مایے طرب برو کشادہ	بہ اقبال بہر در ایستادہ فیضی اکبر آبادی
خواستن	لکش دامن بخت تیرہ گراقبال می خواہی	کہ اقبال سیاهی می نشانہ نقشبخت خاتم را حسن مشہدی
نمودن	فتح و نصرت بطریق استعجال اقبال نمود	الفضل اکبر آبادی
اقتباس علم آموختن و فائدہ برداشتن ۱۲ بہار عجم		
کردن	اے مرقدیکہ عرش کند اقتباس ازو	از چون چشم اعمی کہ بود در پے ضیا علی خراسانی
نمودن	از باطن فیض موطن جد بزرگوار خویش	و سائر روشن دلان آن سرزمین اقتباس نصیر بہدانی
	نور بختیاری و التماس فتوحات غیبی	از نمودند
اقتدا پیروی کردن ۱۲ بہار عجم		
۱۲ ہجرت کردم ۱۲ اشرف ۱۲ ہجرت کردم ۱۲ اشرف ۱۲ ہجرت کردم ۱۲ اشرف		
۱۲ ہجرت کردم ۱۲ اشرف ۱۲ ہجرت کردم ۱۲ اشرف ۱۲ ہجرت کردم ۱۲ اشرف		

مصبر	صله	شاعر
داشتن	آموخت کبک مست شد از توققه در به در باغ بلبلان بتو دارند اقتدا	خرین اصفهانی
کردن	جست قضا دوسی از پے کار جهان به بر عام عقل بدو افتد اگر دکه این کار اوست	سلمان باوچی
نمودن	اونیز اقتدا بسن سنیه اجداد به عالی تزا دهنوده	منشی اصفهانی
اقتران نزدیک شدن ۱۲ غیاث اللغات		
دادن	لطف میان معجز و سحر امتزاج داد در	خرین اصفهانی
یافتن	هر دعائیکه از درگاه رب العزت سئلت به می نمود بشرف اجابت اقتران می یافت	منشی اصفهانی
اقتصار کوتاهی کردن و بربیک چیز ایستادن ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	اما بسا باشد که بدو بیت و کثر ازان به اقتصار کند	خرین اصفهانی
نمودن	بخریانک از بسیار و یک از هزار به اقتصار می نماید	"
اقتضا خواستن ۱۲		
فرمودن	بلکه نیر اعظم بامداد به روزی به چنان اقتضا فرمود	خضر دهلوی
کردن	کرم حبلی اقتضائے آن کرد	منشی اصفهانی
نمودن	از مرکز دولت به طون راے	خرین اصفهانی
یافتن	از سوانح وقت و خواطف زمان	انچه در مقام اقتضایافت بران افزود نصیر همدانی
اقرار بگفت خود ثابت شدن، وثابت کردن چیزے را ۱۲ بهار عجم		
۵۰ بر شاه محمد اقتدا کرد ۱۲ والہ ہروی		
۵۰ تا در نماز خویش مرا اقتدا کند ۱۲ جامی		

شاعر	مصدر	صله	
نصیر بهدانی	آوردن	به	در خود به ازین کمال ندارم
افضل کاشی	بودن	با	چون نیستی تو محض اقرار بود
نظامی گنجوی	دادن	به	تا بتو اقرار خدائی دهند
طالب آملی	داشتن	و اگر کفر دین است	اقرار دارم طالب آملی
نظامی گنجوی	کردن	بر بدی خویش	اقرار کن
علی خراسانی	کشیدن	از	تا نگوید راز دل در پیش کس بر ملا
واله بهروی	گرفتن	از	دل بدر دام و زنبود آشنا گرفته اند
خسرو دهلوی	نمودن	به	من چون بسگی نمودم اقرار

فصل کاف تازی

اکتفا بنده کردن و بس کردن ۱۲ بهار و کشف اللغات، و بس شدن ۱۲ منتخب اللغات

خسرو دهلوی	پزیرفتن	با	عزائم عزوات که در استقبال ایام مصمم
منشی صفهائی	فرمودن	به	کرم جلی اقتضای آن کرد که از خون
کلیم بهدانی	کردن	از به	حوض میباید ده و درده بهنگام وضو
نصیر بهدانی	نمودن	به	تکلف نمی کند و بوظیفه وقت

ع ۱ با خدا اگر بود اقرارش چرا انکار داشت ۱۲ بنای بهروی ع ۲ بنادانی کند اقرار هر کس هست و اناتر ۱۲ صائب

ع ۳ اقرار کنیم عجز خود را ۱۲ خسرو

مصدر	صلہ	شاعر
اکتساب حاصل کردن چیزے بسعی خود ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	سال و منہ امن بگستر دست کوہ نشین	تا کند از فیض جودش خوردہ ز اکتساب کمال اصفہانی
نمودن	مراتب متداولہ علیہ اکتساب نمودہ را	خرین اصفہانی
اکرام گرامی کردن، و بزرگ داشتن ۱۲ بہار عجم		
کردن	بندگان در خدمت او چون آوندان شوند با	از بس اکرام خداوندی کہ با ایشان کند مغزی نیسای
نمودن	شیخ بہاؤ الدین ذکر کیا ہموارہ	مراقب حال عراقی بودے و اکرام نمودے دولتہ ہمدانی
اکراہ کراہت و سماجت ۱۲ بہار عجم		
داشتن	ز بے پیرہن اکراہ دارد	از ہواے شستہ گازر گاہ دارد ناظم ہراتی
کردن	چنان ز عدل تو با ہم مخالفان صافند	از کہ داغ سینہ زمرہ ہم نمی کند اکراہ قدسی شہیدی
اکسیر بالکسر کمیہ ۱۲ بہار عجم و کشف اللغات		
دادن	تقدیر پے کاہش اجزائے وجودش	اکسیر فنا داد کہ از شش گر غم را عرفی شیرازی
ریختن	انظار ساغر از ساقی مکش دیگر کلیم	بہ فکر خود کن کس نمی ریزد بجا کہ اکسیرا کلیم ہمدانی
زدن	تربیت سود نمی بخشد چو استعداد نیست	بر ہم بر بس تابیدہ می باید زدن اکسیرا از شیرازی
ساختن	گر اکسیر سرور و سور سازند	از ز خاک پاک بیجا پور سازند ظہوری شیرازی
شدن	چون برائیم ز شکر عنت لے عشق کہ ما بہ	بہ خاک بودیم و با اصلاح تو اکسیر شدیم شانی مشہدی
کے نکر چو ماہل در در اکرام ۱۲ مفید بلخی		
عے قلب مار از تو اکسیر چو بگداخت در بچ ۱۲ نظیری		

مصدر	صله	شاعر
کردن	جز قلب تیره هیچ نشد حاصل مهنوز	غافل درین خیال که اکسیر میکنند حافظ شیرازی
<p style="text-align: center;">فصل لام</p> <p style="text-align: center;">الامان کلمه ایست که وقت نزول حوادث گویند و معنی آن امان خواستن و فریاد کردن بود ۱۲ بهار عجم</p>		
برخواستن	ز رفتار الامان از عالم ایجا درخیزد	از بجای گرد از بنیاد هستی داد برخیزد صائب اصفهانی
برداشتن	ملاست از دل بیباک من فغان برداشت	از زسخت جانی من سنگ الامان برداشت " صائب اصفهانی
خاستن	جاییکه ریزد از خم تیغ تو برق کین	از روزیکه خیزد از صف خصم تو الامان خزین اصفهانی
زدن	تیر از تنم بر آورد انگشت زینهار	از خون گرم من لب تیغ الامان زد صائب اصفهانی
کردن	الامان اینجا کنند از الامان	از الامان اینجا کنند از الحذر رضی ریتامانی
گفتن	بکندے درم که ممکن نیست	از رستگاری به الامان گفتن سعدی شیرازی
<p style="text-align: center;">التجا پناه گرفتن و پناه آوردن ۱۲ بهار عجم و منتخب اللغات</p>		
آوردن	رساند رایب منصور بر فلک حافظ	به چو التجا سجناب شنششی آورد حافظ شیرازی
بردن	گر احتیاج آره گذارد بتارکش	به غیرت کجا به همچو خودی التجا برد صائب اصفهانی
کردن	گر چه همت فلند سایه بر زمین	به دیگر با آسمان نکند خاک التجا سلمان حاجی
گرفتن	از بیم غزه دل بدعا التجا گرفت	به ازین فتنه خویش ایه پناه خدا گرفت شاپور طهرانی
نمودن	التجا نمودن طهموش خان بدرگاه جهانپا	به بواسطت داود خان ولد اسدوردیجان منششی اصفهانی

مصدر	صله	شاعر
الترام بر خود لازم کردن ۱۲ منتخب اللغات		
نمودن	الترام نمودن	بهار
یافتن	در یک نسبت متنوع الترام یافته	دوم به نسبت خاصه شرفا مشرف گشته خسرو بلوی
التفات بگوشه چشم نگرستن ۱۲ بهار عجم		
بودن	مرا بکار جهان هرگز التفات نبود به	با رخ تو در نظرم بنچین خوشش آراست حافظ شیرازی
داشتن	چه التفات بخار و خس چمن داری به	از که عار و ننگ نسیرین نستر داری اضی اریتمانی
فرمودن	هم مگر خود التفات فرمایند و این	پیم نیم بسمل بهجران را چاره سازند نصیر همدانی
کردن	از آبدزدگی بشر با التفات کن	از طول عمر صلح بعرض حیات کن صبا صنعتی
نمودن	اگر بند ز روی تو نخ به بهشت به	دور که التفات نماید که بصورت حو میر کرمانی
التماس درخواستن و کاغذیکه خردان به بزرگان متضمن احوال خود دهند ۱۲ بهار عجم		
افتادن	مردمان چون باغ از اینجا گل بدامن می بند	بر التماس عشقان افتاده هر جا بر زمین وحید قزوینی
<p>۱۰ با منش گاه التفات بود اگر گاه نبود ۱۲ صادق شیرازی ۱۱ چون التفات از تو تمامی نداشت ۱۲ فغانی ۱۳ چون بنظم فارسی التفات فرموده ۱۲ خزین ۱۴ ز سخوت برو التفات نکرده ۱۲ سعدی ۱۵ با من کن التفات هوسا که شوخ ۱۶ آرزو ۱۷ عاشق گر التفات کند مال و جاه را ۱۲ الطیری ۱۸ در اصلاح و تزکیه نفس ناقص چندان التفات و بالغی نمود ۱۲ خزین ۱۹ عرض حیات همان پنهان عمر که عبارت از لذت عمرست و بختی و خوشی گذشتن ایام زندگی از شیخ بوعلی نقل می کنند که در حص جماع با او گفتند ترک جماع عمری افزاید او گفت من عرض حیات می خواهم نه طول عمر ۱۲ بهار عجم</p>		

مصدر	صله	شاعر
بودن	از	همین قدر که نمک بر جراحتم نزنند را بود ز مردم آسوده التماس مرا
پذیرفتن	از	ناکرده التماس پذیرفتن از رقیب عرض نیاز ما همه نشنفتن اینچنین
دادن	از	که اے شاعر شاه شاعر شناس زلطفت فلک داد این التماس
داشتن	از	آسباج که لطف او عمل کیمیا کند ز در دار التماس طلائیست از نحاس
کردن	از	التماس غن من کردند و از غنم گذشت یاری یاران کم از خونخواری دشمن نبود
نمودن	از	چو شعر طالب از شوق التماس نمود بصد مضائقیت دوی سنجو اندوخت
نوشتن	از	بنویس التماس که دائم علاج تو نواب مستطاب معلى جناب کرد

التهاب افروخته شدن، و زبانه کشیدن آتش ۱۲ منتخب اللغات

داشتن	با	آتش خرداد با خشم ندار و التهاب مغزی یاپور
-------	----	---

القیام ربط و بهم آمدن و استوار کردن سر زخم ۱۲ منتخب اللغات

پذیرفتن	به	که القیام پذیرد بصنعت جراح
داشتن	به	واشعارش یک دست هموار بود

مصطلح

التماس کردن در مقام شفاعت مستعمل می شود ۱۲ چراغ هدایت

۱۱ فقیر بهم دین زمین غزل دارد بر یاران التماس میدارد ۱۲ آزاد ۱۳ همت از صاحب دل کن التماس ۱۴ سلطان باوچی

۱۵ مرا نصیحت و التماس با استراحت میکردند ۱۶ حزین اصفهانی

مصدر	مصله	شاعر
یافتن	ز نغم دلم زبان شکایت کشته است	یا بد مگر بر هر هم لطفت تو التیام
یافتن	روابط قرابت قدیم با ضوابط غنجدید	بدانگونه انتظام و التیام نیافت
الزمام معترف بجز گردانیدن کسی را بهار عجم		
دادن	چه جای صبر که آتش بکائنات زند	بجلی تو که الزام اهل طور دهد
العطش بالتحریک تشنگی و تشنه شدن ۱۲ بهار عجم		
خاستن	هنوز حوصه در دم العطش خیرست	پراز پیکه دل گرسنه کاس مرا
زود	گرم پروانگیم العطش شعله زخم	گسان مژده که سیر از شکر و شیر خدم
گفتن	جان فدای دوزخ آشامیکه در گرامی حشر	العطش میگفت میس حشر چه کوثر داشت
الف زخمیکه بصورت الف باشد از عالم الف داغ ۱۲ بهار عجم		
بریدن	واغداران تو بر سینه بریدند الف	ای خوشا جلوه گریهای شکر کردن داغ
کشیدن	تو که بر سینه الف میکشی از جلوه سرود	آه از ان روز که آن قاست لجوینی
کشیدن	الف بر تن کشیدن	بهار عجم
مصطلح		
الف العطش زود و گفتن اظهار تشنگی کردن ۱۲ بهار عجم ۱۵ الف بر سینه بریدن و بر تن کشیدن در روایت		
قلندران و امتیان الف بر سینه می کشته ۱۲ بهار عجم الف		
۱۶ میدی در هر سخن الزام من انصاف نیست ۱۲ نظوری را		

مصدر	صدا	شاعر
کشیدن	گدشته است تعریف قدر عنائش	الف کشید زمین سرو پیش بالایش صاحب صفهان
کشیدن	ز سایه سرو صوبه کشد الف بر خاک	بهر حسن که کند جلوه قدر عنائش صاحب صفهان
الفت باضم غوا کشیدن ۱۲ بیا بعم		
آموختن	خارخازی دولت از عشق پیدای کند	الفت که موزیکه پنهان کرد آتش رنگ
بودن	بجویم بلبلان و دیدم بگره خوش ششم با - پی	که با هم الفتی میبوده دلمای پریشان
دادن	یه ز می سنگ را با شیشه الفتی و آن	در آن ساعت که پای کارسانی در میان
داشتن	ترسم آن الفت که دارد با گریبان	در قیامت نیز نگذارد که گیرم دانسته
شدن	یار و قریب با هم نیمه الفت میخشد	شدم قریب بر طرف تندی تو یار کو
طلبیدن	علوی و ارسته از خاطر یاران بسته	شون گداری و الفت طلبی پیشه دارد
کردن	ماستم پروردگان با جور الفت کرده ایم	در دل ما میکند جا هر چه خار پای ما
گرفتن	بسکه دل الفت به شک نشون آن کاکل گرفت	داغ ما عادت بود خوش چو خرم گل گرفت
نمودن	آنقدر کاند طبیعت عشق را الفت نمود	حسن را از ربط صید چندان مهر ساختند
مصطلح		
الف بر زمین کشیدن و بر خاک کشیدن خجالت کشیدن ۱۲ بیا بعم		
+ بان سوی میان الفت بود نازک خیالان ۱۲ حیرین + سر دارد الفتی به اوست که چون جاب ۱۲ اکرم + چنین که پشت من الفت گرفت ۱۲ اولاد ۱۲ نوعی خوشانی		

مصدر	صدا	شاعر
الم بالتحریک در کردن و در ۱۲ بہار عجم		
داشتن	از	که از تغافل صیاد و صد الم دارم رفیع فردوسی
دیدن	از	ز بیداد دوران ستم و دیده ایم قاسمی گوناباد
افزودن	از	که ز بہ طرائف الم فی فزود مارا شاپور طرانی
کشیدن	از	که ز داغ دل چو ہم الم کشیدہ باشی مفید بلخی
گذاختن		چاشنی ستم و بہ لطف الم گداز را عرفی شیرازی
الماس بالفتح جوہرے معروف ۱۲ بہار عجم		
افشاندن	بر	خون دل گرد قدحم کرد بجا کرد حزین اصفہانی
تراشیدن		در آتش کم چو عجب گریو الماس تراش اشرف زندانی
سفین	به	الماس بزک نعلہ سفتہ فیضی گوناباد
گذاختن		بر آتش تیز موج آب کہ دید فیضی گوناباد
نشاندن	به	الماس بہ سینہ ام نشانندی فیضی گوناباد
مصطلح		
الماس تراش آنکہ الماس را تراشند و نوعی از شیشہ جوہر چاکلی کردہ و مراد از در دہ چاکا ہر آنجست کہ آن سنجی		
مشہد است کہ از کوہ نجف اشرف خیزد صورت وقوع بہر سہ ۱۲ بہار چراغ ہدایت		
و دیگران راحت و امن از توالم نے بہر ۱۲ وحشی بافقی		

مصدر	صله	شاعر
نمادان	گر راه به مهرم که عشق نیسابی	بر
یافتن	الماس لطافت از کجا یافته	از
الماس به بول انگار در صیج		
کان لعل چنان حبسه بشکافته		
الماس در دل افکندن و آنچه در دل افکند خدا بی تعالی اکثر استعمال از خوشبهر		
باشد منتخب لغات		
کردن	محمد شاه بن تغلق که چون بر تخت حکم آید	از
کند الماس ربانی ز راز غیب الماس		
بر چاچی		
فصل نهم		
امان یعنی ۱۲ بهار عم		
نجشیدن	گر عمر امان بخت از کلک راز	
بودن	در عمر خویش مرحله پیمای عشق را	در
پذیرفتن	یا دما به که در ضمیمه بود	
جستن	حسام تست ابله را جل که جست امان	از
خواستن	دل ز گس ساقی امان بخواست بجان	از به
دادن	فغان که غمزه بیبیک او نداد امان	از به
دخترن	نیم آسان از فتنه ماندگی دارد	از
یافتن	نیکم روز وصل تو نشان یافته ایم	از
بهر اید ساز مست سرفراز		
چندان امان نبود که خاری ز پاکشد		
وان امانت امان پذیر بود		
سنان است قضا و قضا که یافت هزار		
چرا که شیر و آن ترک ل سید دانست		
که آن دوز گس بیار را کنم دیدن		
تواند گر کس بداشت باز تا توانی را		
نیکم شب ز فراق تو امان یافته ایم		
تقاسمی گونا باد		
اسیری شد		
خسرو دلا		
معه و معرجه		
حافظ خیر از		
مخلص کاشی		
حزین و صفا		
صفی یزدی		
ک ملک و دولت را تو دادستی امان امان مضطرب ۱۲ میر حزی ۱۱ که در نیم بیان ۱۱ ان نزل غم تو عمر من ۱۲ خسرو دهلوی		

مصدر	صمله	شاعر
امتحان از مودن ۱۲ بهار بم		
داشتن	دماغ خون من چون اشک گری برینا بد	اگر استغنا بگیرد دست توغیت امتحان دارد
کردن	عیار گیری شاهش فزوده قیمت و قدر	بکوره غم و شادایش امتحان کردست
استاد کشیده شدن ۱۲ منتخب اللغات		
داشتن	تا دو سال استاد داشت	حزین اصفهان
یافتن	این حادثه قریب به پنج ماه	استاد یافت
امتنزاج آمیخته شدن چیز به چیز ۱۲ بهار بم		
افتادن	باهوای خاک گویت بودار اتصال	در بیشتر زان کاستراج اقد میان باطنین
دادن	لطف میان معجزه و سحر امتزاج داد	در لغت میان آتش و آب قمران دهم
استلا بردن و هیضه ۱۲ بهار بم		
داشتن	بر دنا صمیمین خوان نصیحت	که گوشم استلای بند دارد
زدن	بقفل صد اجل نوعی صلا زد	از که جان از برق خنجر استلا زد
کردن	ز جام درد چندان می کشیدم که زهوساندم	ز تیغ فقر چندان زخم خوردم که استلا کردم
مصطلح		
استلا زدن هیضه زدن ۱۲ چراغ هدایت		
۱۲ امتحان خامی کردم بوصف ردی دوست طالب علی		

مصدر	صده	شاغر
امتیاز - جد شدن ۱۲ بهار عجم		
بودن	بناشد استین مساعدش را امتیاز از هم	از صفای سعاد بسکشت از استین سپید
دادن	کج نظر سود و زیان را امتیازی داده است	هر چه را احل دومی بنید و نایکی است
دادن	ای شده ملک لبری عرض سپاه نازده	بر میکه فرنگ را بر جرم امتیازده
داشتن	کفن نزد از سخن و دوستیاز فاحشی دارد	از که آن پیر از تن می برد این جابجهان
فتادن	درین دیار بحال هست که بردارد	در فتاد در عدم آباد استیاز اینجا
کردن	نه چنان گرفته جابمیان جان شیرین	از که توان ترا دجان را از هم امتیاز کردن
یافتن	منسوبان این خاندان ماین افسر گرامی	از اسرائیل امتیاز یافته
اعداد مد کردن ۱۲ بهار عجم		
شدن	خاک ره سر و قدان می شوم	از اگر شود امداد از خجست بلند
کردن	سرمه ساز گسبته کیتا کت امداد	از ره دور خوشی میرسد فزاید
امر الفتح کار و واقعه و فرمودن و زمان ۱۲ منتخب اللغات		
بودن	عیدم کن که حالی رندیت لا ابالی	کین بود امر عالی فرودمانده قنشارا
کردن	نور مسایه چو امر سکون و سیر کینی	به زمانه فاصله یاد میان سایه و نور
امساک و ایستادن و بازداشتن ۱۲ بهار عجم		
بودن	ابر الفتم که چندین دور امناسک چو بود	گفت که بهر کاشنه بدم در انتظار

مصنوع	صله	شاعر
پزیرفتن	از	ابوالفتح رودنی
دانستن	از	حزین اصفهانی
کردن	از	داهب صفهانی
امضا گذاریدن و علامتیست که بر پشت خط و قباله نویسند ۱۲ بهار عجم		
دادن	بر	شانی مشهدی
ساختن	را	نظیری نیشابوری
امکان دست دادن و جاز شدن ۱۲ بهار عجم		
داشتن	از	عرفی شیرازی
اعلا بر یا چیز سے نوشتن ۱۲ بهار عجم		
کردن	از	صائب اصفهانی
نمودن	بر	بالتفی جامی
امن بی خط و بی هراس شدن، و بی هراس نیز ۱۲ بهار عجم چراغ هدایت		
بودن	از	نجات اصفهانی
خواستن	از	سلطان ساجی
داشتن		حزین اصفهانی
شدن		صائب اصفهانی

مصدر	صله	شاغر
شستن	از	کامن خود از آینه نمودن شست
کردن	را	وز چون شخته شود امن کنده عالم را
یافتن		هرچ جا امن تر از خانه زنبور یافت طالب ملی

امید معروف ۱۲

آرزودن	از	که محصیت نه امید از مودت نیم
آوردن		فرمان تو بردم و امید آوردم
افکندن	به - را	امید خویش نگذرم به سنگی جهان
برآمدن		امیدیت که عمر گذشت به باز آید
بر آوردن	از	خدا یا امید یک دار و برار
برخواستن	از	که امیدم از گلستان برخاست
برداشتن	از	چون از تو التفات تمامی نداشتم
برکندن	از	که افتادم اندر سیاهی سپید

مصطلح

۱۱ امید بسته بر آمدن - حاصل شدن امید ۱۲ با هم ۱۳ امید به خواستن - بصله از نزدیک شدن

۱۲ با هم

۱۳ امید شرکت ایا فکند موتی را ۱۲ انوری

مصدر		صله	شاعر
بریدن ۱	کمال از غصه خود را کشته گوی	از	امید کشتن از تیغ بریدست کمال خجندی
بستن ۲	چه بندهم بران وعده امید نیز	بر - ث	کز دهر و ام انتظار است و بس کمال خجندی
بودن ۳	چو نکرد یار حمی ز تو ای فغان چهل	از	ز تو بود امید آنم که اثری کنی نکردی شریف تبریز
دادن ۴	دل میداد وقت این امید	ث	که حق شرم دارد ز سوی سپید سعدی شیراز
داشتن ۵	قشقه بادیه را هم زلالی دریا ب	ب	باید که درین ره بخدا امیداری حافظ شیراز
رسیدن ۶	امید آدمی بوصالت نیرسد	ب	اندیشه خود بکالت نیرسد کمال صفا
رفتن ۷	امید وصل ز رفت از دل فگار هنوز	از	نشسته ام بسرا راه انتظار هنوز طاهر انجدانی
شکستن ۸	چه بد کردم که بیا نم شکستی	در	امید وصل در جانم شکستی مجیر بلیقانی
کردن ۹	گنهم امید کردی و گر تخم نم داد		گر تو هم در تخم من بزم گود بکشک سوزنی بخار
گداختن ۱۰	خونین شب او با تشین روز		امید گداز و آرزو سوز فیضی اکبر آباد
گرفتن ۱۱	ز جان دختر امید دل برگرفت	از	به پیش پدر زاری از سر گرفت فردوسی طوسی
گستن ۱۲	مردم و حشر هم جان از تو نمیند	از	دوخته ام براه تو دیده نیم باز را باقر کاشی

مصطاح

۱ امید بریدن و گستن اصل از نو امید شدن (بهار) و بر زمین ریاست امید ریاستن بگذشت ۱۲ امید افکندن و بستن و داشتن
 یک معنی است ۱۱ با غم ۱۲ امید دادن امیدوار گردانیدن ۱۳ بار غم ۱۴ امیدگستن در جان بند کردن امید در جان ۱۵ بار غم

۴ بست سیاهی بی فیدی امید ۱۲ خسرو ۱۳ جان بیدار شدن امید زنگانی امید ۱۴ خواجہ سلمان

مصدر	صله	شاعر
گنجین	در	امید در دل و در سر بهوانی گنج
ماندن	به	که میگفتم علاج این دل بیمار می باید بهانی آملی
نشستن	در	جایگاه شفا هسته و بیمار حکیم است علی خراسانی

امیدوار متوقع ۱۲ ابرار

آمدن	حدا یا مقصود بکار آمدیم	گفته کار امیدوار آمدیم	سعدی شیراز
بودن	امیدوار بود آدمی بخیر کسان	مر بخیر تو امید نیست بدمرسان	سعدی شیراز
شدن	ز جبهه سوختم و دم نیز نم که بسا	ز ناامیدی من غم امیدوار شود	بکیسی غزنوی
کردن	میان خلق ستم بر من آشکار مکن	بلطف خود همه کس را امیدوار مکن	حیرتی تونی
گردیدن	چنان خواهم از فضل پروردگار	کز آن دیگر که کردم امیدوار	قاسمی کوتا باد

امین معتمد علیه ۲ ابرار عجم

بودن	آندم که ما بیمار امانت در آمدیم	جبریل در خزانه رحمت این بنود	احمد جامی
داشتن	حدا ترس باید امانت گذار	ایمن که تو ترسد امانش مدار	سعدی شیراز
کردن	طالب منم که عشق بدینایه اعتبار	بر گنجه را از این می کند مرا	طالب آملی

فصل نون

انبار بالفتح ذخیره ۱۲ ابرار عجم

۱۰ امید بنده نماندی بایز و متعال ۱۲ انصاری رازی ۱۳ چابده و صلش امیدوار شدی ۱۴ ایمنی سنان

مصدر	صله	شاعر
داشتن		اعتباری نیست پیش آن بت انباروار
کردن	از	صد هزار انبار غم دارم من بے اعتبار سیفی هفتگی
نهادن		هر کس انبار کند خرمی از گندم و جو
		من نا کاشته تخمی خجسته در دوش سرخوش دهلوی
		آرزوی کارم دانا بر حسرت می نهم
		سنتش برین اگر بر تم بخر من شمس است
		نهمی از شیر
انبار از شیر یک ۱۲ بهار عجم		
داشتن	در	و محفل آرائی و عسکه سازی
گشتن	را - در	و مقصود از می شبیه دانا باز داشت
		حزین اصفهانی
		کافر اورا بر انبار گشت
		وین پسر از دوسه پسر باز گشت
		غمرود دهلوی
انتخاب برگزیدن ۱۲ بهار عجم		
افتادن		مرا ز سنت و حرمت به انتخاب افتاد
داشتن		امام ساده رخ و عشق پاک و باد صاف
رفتن		چو شاعر حافظ شیراز انتخاب ندارد
تزدن	از	بیا حق کم نشود و رصدا انتخاب رود
ساختن		هر آن نگه که ز رودی تو انتخابیست
کردن	از - را - به	شخص انسان انتخاب کمال آسان است
نمودن	از	دیوانش انتخاب برای چه بکینی
یافتن	از	کسی ز صفا خالی چه انتخاب نماید
	از	انتخاب یافته ازین برستان معنی چمن و جادو
		نصیر همدانی
۴۰ چنان از می انبارستی کنم ۱۲ باقره انبار گشته اند و از عا شقان ۱۲ شفقانی ۴۰ این گوشه از بهر و جهان انتخاب کن ۱۲ حزین ۱۲ لغوی ۱۲ بهار عجم ۱۲ انتخاب		

مصدر	صلہ	شاعر
انتشار - پرانہ شدن ۱۲ بہارِ عجم		
کردن	در	سعدی بہ نفس کہ بر آورد و در حسہ
یافتن	بہ	چون صبح و در بیجا سحر انتشار کرد نگذاشت باز جادہ سطر برونِ مسلم تا حکم او بر است روی انتشار یافت اثر شیرازی
انتظار چیزِ را چشم داشتن ۱۲ بہارِ عجم		
بردن		مراقبت و مردن بصورتِ دیگر است
داشتن		تو باش ای ہنشین اگر انتظار دست میداری
فرمودن		تا کیم انتظار من را می
کردن	را	مسافران عدم انتظار من بسرید آنکہ چون محبوب عالم را بعدش خردہ داد کہ من از شوقِ نزدیک است بگذام بجای خود پیش از آدم کہ در عالم عدل اورا انتظار وقت نامد کہ روئے بنامی کمال صفہائی ای چشم روز حشر کشش انتظار ما صائب الصفا
کشیدن	بہ	عاقل بجای خویش بزندان نمی رود
انتظام راست شدن کار و ترتیب نیکو در شتہ کشیدن چیزِ را ۱۲ بہارِ عجم		
برخاستن	از	بعد دست تو گوہر جان پریشان شد
پذیرفتن	بر	بر حسب ارادت خاطر انور ما
دادن	بہ	دہم انتظام ہم سے
گرفتن		قوایم دوستی دیکتا دے
یافتن	بہ	بروز کار تو آن یافت انتظام جهان کہ از حمایت خوبی پیاد شد کا نور انتظام دالیتام سے پذیرد خسرو دہلوی با حکام ایام بر همان شہ انتظام گرفت ابو الفضل اکبر آبادی ظہیر ریائی
+ اگر براہ تو نامہ انتشار کشم ۱۲ حنین		

مصدر	صلہ	شعار
انتعاش عیش و نشاط ۱۲ بہارِ عجم		
داشتن	از	دارد از خط شکستہ انتعاش طبع او
کردن	از	مے پرست من دمی بجایہ نگذارد ز دست انتعاش مے ہر دم از روی دل مامیکن
انتفاع سود گرفتن ۱۲ بہارِ عجم		
گرفتن	از بہ	سیکویم از زبان تو حرف و فابل از هیچ می برم سوے دیوانہ انتفاع
انتقال از جاے بجایہ فتن ۱۲ منتخب اللغات		
فرمودن	بہ	قطع علایق از ان دیار نمودہ بکہ مکرمہ انتقال فرمودہ
نمودن	از بہ	از وہ صلب قضی انتقال نمود منشی صفحا
یافتن	بہ	از وہ پیرش غالب رسیدہ وارز بہ لوسی انتقال یافت
انتقام کینہ کشیدن ۱۲ بہارِ عجم		
انداختن	بہ	سینہ ام انتقام گردون را گر باہ دلاور اندازد
بودن		گر شود نیم نفس فرصت بال انشائی انتقام نفس دودم چه خواهد بودن
کشیدن	از بہ	فغان کہ بخش جانان بکن مقام رسیدہ کہ ہر کہ کرد گنہ از من انتقام کشید
گذشتن	بہ	انتقام ہرزہ گویا ز انجاموشی گذار تیغ میگوید جوابے مرغ بے ہنگام را
گرفتن	از	نیکی برے اہل کرم چون قبول نیست نہ توان ز خصم خویش گرفت انتقام
+ نہی توان بہ گردنا ز من انتقام کشیدہ ۱۲ تغیری		

مصدر	صله	شاعر
انتما نسبت گرفتن ۱۲ بهار عجم		
کردن	بجز بندت تو بنده انتما نخند	بهر کجا که پژوهش رود ز سن و نژاد کمال اصفهان
انتما معروف ۱۲		
پذیرفتن	نخستی گفت الهی جنگ بتوزک	نیز با جل موعود انتما پذیرد
داشتن	مطرب ترانه دگر از پرده ساز کن	زیرا که حرف عشق نیندارد انتما حزن اصفهان
انجام معروف ۱۲		
پرسیدن	برایت نیست غنم را نهایت نیست قمر	میسر آغاز و انجام مرا افسانه عشقم
دادن	صائب چه فایده ز اندیشه حساب	جمعی که کار آخرت انجام داده اند
داشتن	شمشیر کشیدی و بنجوم ننه نشاندی	افسوس که آه ساز تو انجام نداد
نمودن	بگفتند بار از یان راز خویش	نمودند آغاز و انجام خویش
یافتن	چو زد کار آن کشور انجام یافت	از زخوبان آن مملکت کام یافت
انجمن مجلس و نیز جمیع خواهم آمد ۱۲ بهار عجم		
آراستن	آنکه در خلوت آئینه ندارد آرام	چرخا است شود انجمن آراست کسی
مصطلح		
۱۰ انجام ۳ دن سلمان داون ۱۲ بهار عجم ۱۰ انجمن آراسی مصاحب ۱۲ بهار عجم		
+ نغان سست آراست انجمن ۱۲ قاسمی گونا بادی -		

مصدر	صلہ	شاعر
افروختن		توئی تو انجمن افروز خاطر مے گل
داشتن		منم کہ راه بجایے نمی برم ورنہ
ساختن	از - در	یک چرخ است در تخته دایره تو آن
سودن		ہمہ انجمن ساسی انجم شناس
شدن	بر	شدند انجمن کاروان دہر
نگہاندن	را	ہر یک نگہاند انجمن را
طرازیدن	بہ	مے باش بہ انجمن طرازی
کشیدن	از	جہان از دلیران لشکر شکن
		حدیث غیر تو بگویش غنیمت باہست طالب علی
		نسیم گلشن پروانہ آنجمن دارد عری فیروز آباد
		ہر کجا مے نگریم انجمنی ساختہ اند فغانی شیراز
		بتہ بدیسر بہر شغل صاحب قیاس نظامی گنجو
		ز فرہنگ خسرو گرفتند بہر نظامی گنجوی
		بنمود شکوہ خویش تن را فیضی اکبر آباد
		میکوشن بسویان نوازی فیضی اکبر آباد
		کشیدہ چو انجم کیے انجمن نظامی گنجوی

انحراف معرود -

ورزیدن	از شاہراہ راستی و درستی	انحراف مے در زد	ابوالفضل اکبر آباد
--------	-------------------------	-----------------	--------------------

انداز قصد و آہنگ ۱۲ بہار و چراغ

داشتن	گریہ راہ برو بہ طلب در پیش است	قطرہ برداشتہ انداز دیدن دارد	ظہوری آتشیز
-------	--------------------------------	------------------------------	-------------

اندازہ در مقامیکہ اقتصاد مے معنی جرات کنند استعمال کنند و قیاس و تخمین بہنودہ نشان ۱۲

مصطلح

۱۵ انجمن افروز و انجمن ساسی مصاحب و مقرب ۱۲ بہار عجم ۱۵ انجمن طراز رئیس صاحب انجمن ۱۲ بہار عجم

+ در چین جوہر نشان انجمنی ساختہ اند ۱۲ یعنی + بر وسایان انجمن شدہ و شصت ۱۲ نظامی

مصدر	صمله	شاعر
و بمعنی در غرور و استعداد ۱۲ چراغ هدایت		
انگیزتن	بدان چار گوش خطاطی	بر انگیزت اندازه هندی
برداشتن	چو از بجزوی شهبای جهان حال می پزی	توان اندازه برداشت از در زیاه من
بستن	آفرین برداشل ستاد کاین اندازه	نظای شیرازی
بودن	سالماعامل دیوان نموشه بودم	بیچاکس را بمن اندازه تقریر نمود
دادن	کسے کز ورق داده اندازه داشت	بتارنگه بسته شیراز داشت
داشتن	چون قلم اندازه علمش نداشت	عالم بدل کرد و قلم را گذاشت
گرفتن	چو اندازه ز چشم خویش گیرد	بر او صداهو بیش گیرد
یافتن	قماش روی کار از پشت گیرد و بیان بکین	توان از ریش زاهد یافتن اندازه فاش را
اندام عضو ظاهری و طلق جسم و سینه و خوبی و زیبایی و ادب و وضع و اسلوب ۱۲ عبارتم		
پیچیدن	چو در روز پیچید اندام را	گره بر زدی گوشش منغام را
دادن	خراش سرور اندام میداد	لبش یا قوت را دشنام می داد
داشتن	ننه تاب کم دارد و نه کوه سیرینی	شمع است و همین قاشقی اندام ندارد
مصطلح		
اندازه بستن ترتیب دادن و راستن ۱۲ عبارتم ۱۵ اندام دادن خوش اسلوب ساختن ۱۳ اصطلاحات اشعار		
+ در تعریف بستن گفته ۱۲ + میداد نامادگی اندام آتش را بچوب ۱۳ صاحب اصفهانی		

مصدر	صدا	شاعر
زردیدن		سیم دزدی عجیب نیست زین اندامان خسرو دهلوی
ریختن		چو برگ گل کداز بادام می ریخت زلالی غاسکار
گرفتن	از	بی صحبت تو کار من اندام نگیرد طغری شهید
انده و انده غم دلال ۱۲ ابا بزم		
آیدن		چو انده آید شونا سپاس
بردن	از	برده انده زول تمت زرداری هم
بودن	در	دران پیری که صد غم حاصلش بود
پرسیدن	از	انده جدائی ز کس پرس کیچند
خوردن		گوای بنده گو انده مخور میوه چندین
داشتن		دل ز زرد بخوایش ماتی دارد
دانستن		تو مثل می شماری انده خسرو آرس
رسیدن	از	ز بس بود دل خود کام ناسپاس
کاستن		که به نعمت زد انده گاه
کشیدن	از	ازان سپش کشیم ز تب بسی انده
گذاشتن	از	انده گسار من شده انده دین گذشت
۱۳ خسرو قد قوزا خوش من اندام گرفت ۱۲ صاحب		

مصدر	صده	شاعر
گسارون		خند خندان بستد بر لب نهاد
گفتن	با	گو انده خویش با دشمنان
ماندن		خود را بعشق لاله رخان سوختم تمام
		جام می آن بمچو می انده گسار
		که لاجول گویند شادی کنان
		اندوه دوزخ دهر بس جستم نماند
		اشرفی معرقت
		سعدی شیراز
		فغانی شیراز

اندیشه فکر و خیال و بیم و هراس ۱۲ چراغ هدایت و بهار عجم

آمدن	دو شتم اندیشه برگ آموهش ارشدم	بی	یاد آن خواب گران کردم و بیدار شدم	بی
افتادن	گرفتند که گم اندیشه اش		کوش که چو سن نکنی پیشه اش	ملا جامی
انداختن	دزان پس یکے جاره ساختن	از	ز هر گونه اندیشه انداختن	فردوسی طوسی
بردن	طیب عشق نرم با ده خور که این معجون		فراغت آرد و اندیشه خطا برد	حافظ شیراز
بردن	باشند پله هر روی اندیشه در مانی	از	بر داند دل مادر دت اندیشه را نهان	ملا جامی
بستن	هر چه اندیشه در آن بندی بیالی از خدا	در	زانکه تدبیر تو باقی در یو کیسان بود	حافظ شیراز
بودن	شنیدم که دولت پیشه بود	با	که با پوست خوش اندیشه بود	نظامی گنجوی
بودن	از لب هر دوزه ام خون لاله حق پس چکید		طعن نهانم و اندیشه داری نبود	عرفی شیراز
خوردن	اندیشه خوردن			بهار عجم

مصطلح

له اندوه گسار شکنده اندوه ۱۲ بهار عجم

۴ چون این اندیشه بخاطر آمد ازین

مصدر	صله	شاعر
داشتن		یک کف خاک صد اندیشه باطل دارم و ای قتی
داشتن	از	اندیشه ز خاص و عام دارد حافظ شیرازی
داشتن		دردگر زدن اندیشه بنه دانت حافظ شیرازی
رسیدن	به	اندیشه ز خود بکلمات نمی رسد کمال اصفهانی
رفتن	از	آرزو صحت از دل که رود بیارای بهالی شیرازی
بنجیدن		کزین در کلید رسا ند بکنج خسرو دهلوی
کردن	از	سکندریتی اندیشه از نیروی دارا کن حرمین اصفهانی
کردن		اوب خوشست نظری چنین ظهور کن غلوی شیرازی
گرفتن	از	صدت اندیشه از بلخی دریا نیکبیرد صاحب اصفهانی
نمودن		که خستستان نظم سواد اعظم عالم معنی ست حرمین اصفهانی
نمودن	بر	پس اندیشه بر آب حیوان نهاد فردوسی بلخی

انزال آب از مرد یازن جدا شدن ۱۲ بهاء جم

دادن	بوصف غنچه اش را ندیم قلم پیش	قلم انزال داد و رفت از خویش زلال خوانساری
زدن	منم آن رند انشور که هر که گیرد او را کم	زندان از انال یعنی عقل سازد جان بقر باش فقی زیدی

انزو و اگوشه گرفتن ۱۲ بهاء جم

گرفتن	صحرای دولت تو خوش سبز و نرم است	در نتوان گرفت بهیبه و دغا نه از وای معری نیکپور
-------	---------------------------------	---

مصدر	در یکے از جبال که پناهنده	در	و آبے داشته باشند اثر دگر گزینم	شاعر
انس بالضم و گرفتن ۱۲ بهار بزم				
داشتن	بالنوالفتی که بوالدین خاکسار	با - به	داشت پیوسته بمنزل ایشان سیده	حزین اصمندان
گرفتن	نویز آشنائی سید و چشم شکوایت	با - به	گرفته انس گویا ز می ماندی خویت	وحشی بافقی
ماندن	مارا که هیچ انس و دوام هم نماند		گویا چون ماست ز مجنون زیاده تر	آزاد الکبر باد
انشا آفریدن و از خود چیز - گرفتن ۱۲ بهار بزم				
فرمودن	و خطبه ایست که جلوس شاه سلیمان	در	شاه سلطان حسین صفوی نشان فرموده	حزین اصمندان
کردن	میکند کلاک سخن پرداز انشا مطلعی	به - از	تا گلستان حضورش را شود دانسرا	اثر شیرازی
نمودن	بعضی اوقات بتقریب خطابی و	به	بماند جوابی ابداع نامیده انشائی که توی نمود	نصیر خجستانی
انشا و شعر خواندن ۱۲ بهار بزم				
کردن	این شعر بطریق تغافلث و کردی		خسر و دوهوی	
انصاف داد دادن ۱۲ بهار بزم				
بودن	این زرق و شید و حیل که نسبت کفر بغیر	در	انصاف گویا بهر دروادی نیست	شانی شمشه
بخشیدن	خدا با آن لب جان بخش بخشد انصافی	به	که بوسه نهد تا مرعوبان آرد	صائب صمندان
خواستن	سوالی میکنم سی خصوص انصاف از تو می خواهم	از	حیات جاودان به بی رغبت جان فدا کردن	شانی صمندان
+ یعنی نفس البیتامی داشت ۱۲ حزین + انس سکریم بمرم برینان بانی نیکو کلیم پیشی نام از در و دل خود کرده ام انشا ۱۲ ناظم هدی				

مصدر	صدا	شاعر
دادن	انصاف بده که نیست بازی	بریکسرمود و اسپه تازی فیضی اکبر آبادی
دادن	نداده است حق انصاف و لطف بیان	چه غشوه پاک نداند ناشکیبا زان ظهوری ترشیز
دانستن	دین از خای طبع و ارتحال و تفرقه بال	انصاف داند که سادست حافظ چه قدر از این حزن اصغمانی
دیدن	انصاف بین که ساقی مجلس بکام ما	می آتقدیر بکام نریزد که بگویند قدسی مشهد
ساختن	کجا آن عدل و آن انصاف سازی	که بافرزند نرینسان کرد بازی نظامی گنجوی
شدن	یارب که از ان خدای نام ترس	انصاف من شکسته بتان خسرو دهلوی
طرازیدن	ای نفس معریه اگر آهنگ	انصاف طرازی درست هست ابو الفضل اکبر آبادی
کردن	انصاف کردن	بهار عجم
کشیدن	گرچه خلق جهان بر من رحمت حوزند	بکش از همه انصاف ستم داور ما حافظ شیرازی
گذراشتن	نگذاردم انصاف که من نالم و گویم	بادل شه گان یا رجنه پیشه جفا کرد حزن اصغمانی
گزیدن	مستحسن خاطر انصاف گزیدن	اختار ابو الفضل اکبر آبادی
ماندن	امروز قدر نکته موزون نمانده است	انصاف و قلم و کردون نمانده است صائب صغمانی
یافتن	انصاف چون نیافت کرده از دگر گزیده	من بنده را گزید نظرشان بلادی مجید شیرازی
انعام نعمت دادن ۱۲ باب عجم		
دادن	انعام دادن	بهار عجم
+ بهر برون من انصاف و ادعالم خسرو		

مصدر	صَلَة	شاعر
فرمودن	را	وی انعام فرمود و خورد خویش سعدی شیراز
کردن	را - را*	در امید کشودی و نکردی انعام نظام استرآباد
گردانیدن		از استقبال خریف انعام گردانیدیم خسرو دهلوی
نمودن	را	لطف سلطان به بنده بسیارست برندق تبرک
الفعال شده شدن و اثر پذیرفتن از چیز ۱۲ بهاء عجم		
آمدن	از	از نجات خود انفعال آمد حزمین اصفهانی
بردن	از	می شود از روی تو ماه فلک منفعیل مے برد از رای تو شاه فلک انفعال سلمان ساوجی
دادن		که نام قن بر مصری برد اینجا که شیرینان ندادند انفعالش حافظ شیرازی
داشتن	از	برگه گیرم استین از چشم گردان همچو شمع بسکه دارم انفعال از میگسارها خویش میلی هردی
کشیدن	از	بآفرید و یا تغافل کنان گذشت شربت و بسکه کشید انفعالها باقر کاشی
القطاع بریده شدن ۱۲ بهاء عجم		
پذیرفتن	در	در علم لفظ تصرفش بجدیت که اگر در عربی نزاع کوفیان و بصریانش و انقطاع پذیرا خسرو دهلوی
داشتن		گر شدی عاشق و اقطع نظر کن از دو کون نیستی محرم لبشفتش گردناری انقطاع اسیری لاریجی
الغلاب و از گون شدن ۱۲ بهاء عجم		
۴ قلندرنیک در سر کا خود داشت براس نوشتن این غزل مرا انعام فرمود آخرین ۱۲ بهاء عجم و اسیب انعام کرد ۱۲ عالی شیرازی		
۴ عند لیم نقد و اغزل مرا انعام کن ۱۲ آزاد بگرامی ۱۲ کاشم صد انفعال از خویش و میر از پشمانی ۱۲ افغانی		

مصدر	صله	شاع
افتادن	جیب زمانه از درو یا قوت شدیدی به - در	این انقلاب رفت بدریا و کان فقاد علی خراسانی
انداختن	غارتگر ابلهک و لم نادر آدمی به - را	انداختی بکشور جان انقلاب را طبعی فردینی
آنگینختن	گل کارثه بسکه انقلاب فراخ خویش گنجش	خون صفه ری زده ایب معصومش یکدیگر آنگینختن طغری می کشید
بودن	دیشب که یارب سر ناز و عتاب بود	تا روز در دیار دلم انقلاب بود شانی بشد
رفتن	جیب زمانه از درو یا قوت شدیدی	این انقلاب رفت بدریا و کان فقاد علی خراسانی
گرفتن	شور من آورد صائب آسمانها را بوجه از	بحران گروار هستی انقلاب از من گرفت صائب صفا
نهادن	شریک حلم تو جز قاف کس نشان ندهد در	دشیک غم تو در قطب انقلاب نهد بد چراچی

انکار بالکسریا و نداشتن و سر باز زدن ۱۲ مبارعم

آمدن	از کاتبی نیاید انکار روی نیکو از	مومن کجا تواند منکر شدن تقار کاتبی نیاورد
بودن	گر دست بزم شیر بری عشق نهانست	کابنجا که ارادت بود انکار نباشد سعدی شیراز
توانستن	گر بیان پاره می آیم کوبیت هر سحر سزم	که مستم محنت پندار و انکار تو انم حزین صفا
داشتن	یکم عادت ناز پرورده مشرب از	که از قید هر مذهب انکار دارم طالب آبی
رسیدن	بحسن خلق و وفا کس بیار نرسد در	ترا درین سخن انکار کار نرسد حافظ شیرازی
شنیدن	در گوئی که من ترک عشق خواهم گفت	که قاضی از پس از نشنود انکار سعدی شیراز
کردن	شرمنده نیستی که بدین دستگاه حسن بیه - بر	دل حی بری ز مردم و انکار می کنی صائب صفا

۱۲ نموده جان شکست انقلاب ۱۲ شهری ۴ زاری کنی بعشق انکار ۱۲ رضی ایتمانی ۴ مجمع دگر برین سخن انکار میکنند ۱۲

مصدر	صفت	شاعر
نمودن	اگر انکار نمود همان مصرع	انکار کار دارد که کند تمام کارش خسرو دهلوی
انگاره بفتح کاف فارسی نقش ناتمام ۱۲ بهار و رشیدی		
آمدن	آمدی انگاره و انگاره رفتی از جهان	باد و صد بهان نکردی خویش را بهم و احیت صائب اصفهانی
رفتن	آمدی انگاره و انگاره رفتی از جهان	باد و صد بهان نکردی خویش را بهم و احیت صائب اصفهانی
رغبتن	فکر نظم و این غزل بجای بس در از بهر	معجز طبع مسیح وقت این انگاره رخت یحیی کاشانی
شدن	عمر آخر شد و انگاره آدم نشدیم	گرچه ز دوست قضا این همه مان را کلیم بهرانی
انگشت بفتح جیم کاف فارسی، ترجمه صبیح ۱۲ بهار بجم		
افشردن	همچو طغی که بود در کف است و کفش	ادب انگشت من افشرد و خبر کرد مرا قدسی مشهد
بر آوردن	برآورد از سرم آن فرو سرم انگشت	از نند خنجر مرا گان او بهم انگشت مسیح کاشانی
خاییدن	از گداز شمع روشن شد که در بزم وجود	روزی روشن دلان انگشت تو خاییدن صائب اصفهانی
خاییدن	لعلش اندر سخن شکر خایید	رویش انگشت بر شکر خایید خاقانی شروانی
خوردن	سازم شده از پرده سوز	انگشت خرم چو شمع تار و ز زلالی خوانسار
داشتن	سیاه و دشو و آنکس که عیب بین گردد	چو خامه بر سخن به یکس مدار انگشت فایق
مصطلح		
<p>له انگشت افشردن گلبانیدن ۱۲ بهار ۱۵ انگشت بر آوردن از سرم فریادی شدن ۱۲ بهار ۱۶ انگشت خاییدن و خوردن</p> <p>و دماغش آغوش باشد ۱۲ بهار ۱۷ انگشت بر کسی خاییدن بومی از تندید بود ۱۲ بهار ۱۸ انگشت بختن بر چیزی اعرض کردن و عیب گرفتن</p>		

مصدر	صله	شاعر
زود ۵۱	بر	قدسی انگشت زنده بر لب پیاخته خوش قدسی مشهد
زود ۵۲	بر	که زور باد من مهر بر میگردد ازینا صاحب صفت
زود ۵۳	بر	یاران همه انگشت زنان کو زنان من غم تو بمانده انگشت گران انوری بیوردی
زود ۵۴	بر	نکرده است کسی هیچ شور و خیرین را منم که بر لب انگشت نیکو زده ام صاحب صفت
زود ۵۵	بر	بکاشانیه یاد اگر بزنند بی رخصت انگشت برده بزنند ظهوری شیرازی
کردن ۵۶	در	هر دم مژه انگشت کند در چشم نصیرمدنی

مصطلح

۱- انگشت بر لب زود کنایه از استعاضای سخن ۱۲ مصطلحات - و کسی را سخن در آوردن و گویند ۱۳ ابروان قاطع - و منع کردن از سخن

۲- بهر هم نصیر مولف گوید که استعشا و جملها بر معنی مذکور است و اشاره کرده و رنگ صورت و حتی ندارد بلکه مویده همان معنی است که صاحب بران قاطع

و صاحب مصطلحات بآن رفته اند آری اینقدر رمز و رست که در شعر میرزا صاحب پیامی که اینجا را یافته است دلالتی بر معنی مذکور ندارد و توان کرد چنانکه

بر مثال شاعر محقق خود بود و هر چند که حکیم جابر لعل لبیت جام اتی دارد و زدم بر لبش انگشت گرم شون شد ۱۲ و انگش در در گل حضرت می نالاسکند

انگشت گزنی به لب خشک جام ۱۳ میرزا صاحب با هم خوش دل زبان خوش میزند انگشت بر لب خاموش میزند ۱۴ تمنا حلی بخشیدن و نیت

می زنم به انگشت زهر بر لب سیلاب زخم ۱۲ بیامی هزار صاعقه پنهان زیر لب دارم بر در و درون انگشت بر لب زخم ۱۳ صاحب باوه کارنگ تواند

سیراب کرد به میز انگشت سانی بر لب پیاذا ۱۴ ظهوری صانع انگشت زودست که در شوق نیاید وین خنده هم ۱۲ صاحب زود بخون لب

هر کس زود انگشت + این ننگه باطل هر سر درنده ۱۳ انگشت زود از غم و شغل انگشت زود که صد آن ظاهر گردد بهر عجب

۱۴ انگشت زود بر جوی انگشت کردن بآن چیز ۱۵ انگشت بر زود رخت باز کردن سخن ۱۶ انگشت چشم کردن و تحریف

۱۲ بار عجم

مصدر	صله	شاعر
کردن ^{۱۵}	در	مکن انگشت در سوراخ کنو دم سدی شیراز
کردن ^{۱۶}	به	کرده انگشت بسوراخ مار وحید قزوینی
کشیدن ^{۱۷}	بر - در	عقل در حال کشد بر مه تابان گشت اشرف اوندانی
کشیدن ^{۱۸}	بر	یا بکش بر خان دمان انگشت نیل سدی شیراز
کشیدن ^{۱۹}	از	مه انگشت کش گشت ز انگشت او نظامی گنجوی
کشیدن ^{۲۰}	به	گر بدیو ارشد شیطان انگشت عسل باقر کاشی
گذاشتن ^{۲۱}	بر	باز بان آتشین در پنجهن خاموش باش صائب اصفهانی
گذاشتن ^{۲۲}	بر	انگشت بر دیده گذاشتن بهار عجم
گذاشتن ^{۲۳}	بر	انگشت بر دمان گذاشتن "

مصطلح

۱۵ انگشت کردن در سوراخ مار یا کنو دم دیده دوانسته خویش را در معرض هلاک انداختن ۱۲ بار ۱۵ انگشت کشیدن
 بر چیزی در چیزی انگشت ناساختن ۱۲ بار ۱۵ انگشت نیل بر خان و مان کشیدن خانان بر باد دادن ۱۲ بار
 ۱۷ انگشت کشن مشالایه و از اینجا معنی شده استعمال یافت ۱۲ بار ۱۷ انگشت عسل بدیو کشیدن به کار بردن بهیچانکه
 گه گاه بر عسل فراهم آیند در آن موکه مردم گویند ۱۲ طاکات الش ۱۵ انگشت گذاشتن بر چیزی دمن اعتراض کردن ۱۲ بار عجم
 ۱۹ انگشت گذاشتن بر دیده قبول کردن ۱۲ بار ۱۹ انگشت بر دمان گذاشتن اشک و کردن بخاشی ۱۲ بار مان تامل
 ۲۳ چو ارمق تو لا برون شوم + رمن کشند مردوزن انگشت چون بلال ۱۲ مجذبه

مصدر	صله	شاعر
گرفتن ^{۱۵}	بر	که سدی مدار آنچه دیدی شکفت سدی شیراز
گرفتن ^{۱۶}	در	در دوا نش ار که انگشت بان باز بنا خسرو دهلوی
گرفتن ^{۱۷}		گرفت انگشت با روح انیش سحر کاشی
گرفتن ^{۱۸}		من جهان میگرم انگشت که تحت است
لیسن		نماید تا ابد انگشت لیس غزالی مشهد
ماندن ^{۱۹}	در	ماند انگشت در دمان تا دیر خسرو دهلوی
نمودن		مه چو لاغر شود انگشت نامی گردد صابر اصفهانی
نمودن		خاتم انگشت نگاشت که نامی دارد سالک یزد
نهادن ^{۲۰}	به	ماه انگشت لب به هندو حیران است علی خراسانی
نهادن	تجربه	تاثرید بیضات دست موئس را الوزی ابورد

مصطلح

۱۵ انگشت گرفتن بر لب در دهن متعجب و تعجب ماندن ۱۲ بار ۱۳ انگشت گرفتن آگاه کردن ۱۴ مصطلحات اشعار ۱۵ انگشت گرفتن
 در ناست باشد ۱۲ بار ۱۳ دست نیز ۱۲ بار ۱۴ فاعل ۱۵ انگشت ماندن در دهن متعجب ماندن ۱۲ بار ۱۶ انگشت نما کامل الشو
 در دهن و در نیک نامی دیدن ۱۲ بار ۱۷ مصطلحات در دهن ۱۸ انگشت بر لب نهادن متعجب ماندن ۱۲ بار ۱۹ انگشت نهادن بصله بر
 در آرد با وصل و اعتراض کردن ۱۲ بار در دهن

۲۰ مندا انگشت بگفتار بزرگان ز شمار ۱۲ صاب ۱۳ خصم انگشت چرا بر سخن من نهند ۱۴ صاب

مصدر	صله	شاعر
نهادن ۱۵	به	تواند که بدرد دل فرادرسد کلیم بهانی
نهادن ۱۵	بر	زین را بوسه داد و گفت شب خوش نظامی گنجوی
نهادن ۱۵	بر	می نهد بر دیده انگشت اتقاقتش را همین غنی کشمیری
نهادن ۱۵	بر	بر چنین می نهد انگشت هلال زلال خوانسار
نهادن ۱۵	به	بر من این کار بیکبار چنین تنگ گیر حسن دهلوی
انگشت امان و انگشت زینهار معنی ۱۲ بهار عجم		
بر آوردن		انگشت زینهار بر آوردنیشکر
برداشتن		از جفایت علم ناله بر فراشته دل
انگشت شهادت انگشت سبأ ۱۲ بهار عجم		
برداشتن		شب که در بزم سخن از رخ خوب گذشت
		شمع پیش از بهمه انگشت شهادت برد خالص صمدی
انگشت حیرت انگشت تحیر و انگشت تعجب معنی ۱۲ بهار عجم		
داشتن	به	دارند بد در شکرستان تو بخوان
داشتن	به	چون نیشکر انگشت تحیر بدین ها اصفی شیرازی
		انگشت تحیری بدندان دارم صالح
مصطلح		
۱۵ انگشت بگوش نهادن بند کردن سوراخ گوش با انگشت آشتیده نشود ۱۲ بهار عجم ۱۵ انگشت نهادن چشم و بر دیده قبول کردن ۱۲ بهار -		
۱۵ انگشت چین بران قاطع ۱۵ انگشت چین نهادن سلام کردن ۱۲ بهار و مصطلح ۱۵ انگشت بدان نهادن تعجب تحیر اندن ۱۲ بهار عجم		

مصنوع	صله	شاعر
گرفتن	به	چون من بدو انگشت لب یا گرفتم عراقی جملانی
گرفتن	در	کجا نظارگی کا انگشت حیرت در دهان گیر خسرو دہلوی
گزین		انگشت قعب نگری اختر مانیست طالب علی
انگشت اعراض و انگشت روماد دست رد ۱۲ بہار عجم		
نہادن	به	مارا چو خامہ نیست بگفتار لکھی صاحب صفینا
نہادن	بر	حاجت مسواک کے باشد دہان پاک را قاسم شہد
انگشت و انگشتی مراد فخر خانہ نگین و حلقہ ۱۲ بہار عجم		
افشاندن		عزمہ انگشت الماس نگین افشانند طالب علی
کردن	به	کردند گریہ بارہ با انگشت سلیمان سہری نیشاپور
گردیدن		می شود در وقت پیری حوصلہ نیا بیشتر شرف از دربار
فصل واو		
اوج حرف بالائے چیز ۱۲ بہار عجم		
خواستن	بر	اوج خواهد اوج ادر اکاہ باد ابابھر جہدنی
دادن	را	شدہ در آب گوہر نشین موج علوی بکفر آباد
دانستن		کف خاک تو اوج عالم بالا چیدانی
۴ خاکسایا سے مارا فخر اوج ہے و مثنوی ۱۲ حزین اصفہانی		

مصدر	صله	شاعر
سپردن	به	براستانه این روضه سجده ایشان والہ ہر دی
سودن	به	سود اوج ہوا بہ پر کللاہ ابو الفرج رونی
کشیدن		دریاستہ از دے آسمان ہوج فیضی اکبر آباد
گراییدن		بے قامتش ز عالم بالا چہ دیداند آرزو اکبر آباد
گرفتن	از	ہر کی اوج گرفت و دوسہ فلک نوبت واصف بخاری
نوردن		کادہ فلک سرش قبل فیضی اکبر آباد

فصل ہفتم

اہتمام راہ راست یافتن ۱۲ بابا عجم

جستن	چون شمارندم این و متقدما	سر نہادم جملہ جویند اہتمام مولوی روم
اہتمام غمخواری کردن ۱۲ منتخب اللغات و بہت برگزشتن در کاری ۱۲ کشف اللغات		
دیدن	تواضع کن و اہتمامش بین	جو اندری و لطف عاشق بین ابو الفرج رودکی
رفتن	در توکید مہانی صلح و تصفیہ رہنماہل	وفاق از جانبین اہتمام رود ابو الفضل اکبر آباد
فرمودن	تا پایان عمر سعادت و فرجام بافاضہ	افاضل و تحریر و اعلا مصنفات علیہ اہتمام فرمود
کردن	چو در ترکنازی کن اہتمام	شود ترکی ترک کردن تمام ظہوری تہذیب
نمودن	بکوی عشق منہ بے دلیل راہ قدم	کہ من بخویش نمودم صدا اہتمام نوشت حافظ شیرازی

۱۲ ہر نوزد کہ اوج گرفت از زبان ۱۲ طالب آملی ۱۲ در کوثر قطره تردد اہتمام نمودہ ۱۲ ابو الفضل

مصدر	صلمه	شاعر
<p>اهمال فرو گذاشتن ۱۲ منتخب اللغات ، و در بهاء عجم است که اهماال از ماده سهل در لغت عربیه یافته نشد لیکن اهماال بمعنی هملت و دادن آمده برین تقدیر قلب این باشد ۱۲ اهمل صاحب خلاصه بهاء عجم مولوی سید جلیل احمد بلگرامی گوید هیچ تو حیه ناشی از عدم مهارت لغت عربی است ، فی القاموس النحل محرکه السدی المتروک لیلاً و نهراً و بعد بیان معانی دیگر میگوید آنکه ، خلق بینند و بین نفس را ترک کنند پس در لغت عربیه نیافتن و قلب اهماال تقدیر کرد غرابت دارد فافهم ۱۲</p>		
کردن	ساقی بده منی که دهر را خسته بهر	تعبیل عمر برین توجه اهماال میسکنی حسن دهلوی
<p>فصل یازدهم</p>		
<p>ایلاغ پیاله شراب ۱۲ رشیدی</p>		
آوردن	صیغت مدام باد کهستان زربزم تو	آزند ز آب خضر لبالب ایاعنا
داشتن	ایلاغ گرفت داشتن	بهار عجم
رنجیدن	تا چند نشه موج زند و در دل	ای عشق مستی که بریزد ایلاغ دل
زدن	چو قمری ایلاغ از کف او زده	از نازینش بانگ کو کوزه
طلبیدن	لبشق روی تو چون لاله داغ می طلبم	گدا می کس معانم ایلاغ می طلبم
کشیدن	کشد بیا و تو هر کس ایلاغ چشم غزال	گل نگاه نه چند ز باغ چشم غزال
<p>۴ زبان کردی اگر در نمل اهماال ۱۲ ناظم هردی</p>		

مصدر	صلمه	شاعر
نهادن	ایلغ برب نهادن	بهار عجم
ایشیار برگزیدن ۱۲ بهار عجم		
آمدن	از که جز ذات تو این ایشار می آید که او	خویش را پوشیده مار آشتکار ساخته نظیری نیشاپور
کردن	بیک قطره که ایشار کردی اے دیده	بساکه بر رخ دولت کنی کرشمه و ناز حافظ شیرازی
نمودن	کنده خاک خجالت بر سحر کمان را	گفت لب که ایشار گوهر نماید حرمین اصفهان
ایجاد در وجود آوردن ۱۲ بهار عجم		
شدن	بی نصیبم از شراب وصل گونے چون جانا	سنگون ایجاد شد روز ازل پیایه ام ابوالحسن فرما
کردن	عشق چون کامل عیارفتد کند ایجاد حسن	کو کهن مشوق را از سنگ پیداکرده است شهرت شیراز
ایراد اعتراض، دزد آوردن ۱۲ بهار عجم		
کردن	زد دستگاه سخن باز مطلق دیگر	به زم دشمن شاه جهان کنم ایراد علی ترکمان
گرفتن	اگر طفل نگاهم دیدگست خاخر بر رویت	کرم فرما که بر نادان کس ایراد کم گیرد سنجکاشی
نمودن	از ابیات عربی و فارسی و فقرات	خطابی و جوابی انچه احسن و شهر بود ایراد و عطا کاشی
یافتن	چون بقتضای طبع ایراد یافته	منشی اصفهان
ایما اشاره ۱۲ منتخب و بهار		
رفتن	دانکه ایمای فتنه بود که التجا نمودن	شاه رخ مرزا و فرزندان محمد حکیم مرزا ابوالفضل اکبر آباد
۴ کرده بر سر شیشه رنگین ۱۲ ایشار ۱۲ نظیر فارابی ۴ سیلی از خود کند ایجاد سیه خانه ۱۲ حزمین ۴ گیر دارد بر دم که نه کاره فلان ۱۲ بمن مشدی		

مصدر	صله	شاعر
کردن		سینه ماهی و پشت گاو با هم داشت را تیغ را تا دوست او یا یار یلغان کرده است و شمشیر باغی
ایمان گرویدن ۱۲ ابرار عجم		
آوردن	به	دیدۀ ناویدۀ باقیال تو ایمان آورد مرحبا ای همه لطفت خدا ارزانی
افشاندن		بیاد جلوه اسی سرور و ان تاجان افشاند بیشان زلف کا فکیش تا ایمان بر افشاند
باغی	از	اسی دل گشته تیر بے خانمان باغی از هجر تن ایمان جان
بردن		بر همین زاده ز ناز بند ی بردایانم که سودا میکنم با کفر زلفش دین دینار
بریدن		چند لطفی کا فر ایمان بریده سیاهی باک بر مصحف کشیده
پذیرفتن		نفس پذیرد سر زلف تو نه ایمان در بندگی عشق تو شد طاعت ما هیچ
دادن		جبریل گرایان و پیش مفت گیرد در عشق تو آن برین کز سر دین خاست
داشتن	به	چنان از بے زری شاد است عرفی که پسنداری بزرایمان ندارد
داشتن		آنکه خواهد داشت فدایش ایمان ما گشته صفقت آفتاب مطلع دیوان ما
بر بودن	از	ز کف بر بوده ایمان حزن را زلف او را به مگوا ز سجد دیگر کا فز ناری ما را
پسردن	به	بخود سپرده ام در عاشقی هر چند ایمانی ز دست اندازی آن زلف کا فکیش تریم
فروختن		برخ تو بود راحت امدل فادگان اے زهر مرده باو که ایمان فروختیم
کردن	در	ایچ کسیر بتا شیر محبت زسد کفر آوردم در عشق تو ایمان کردم
در زبیدن	به	شطر اسلام بود و زرش ایمان بالغیب اے تو نائب ز نظر تو ایمان نیست

مصدر	صله	شاعر
<p>ایمن بستر و این در اصل آمن بوزن ضامن است که فارسیان با مال و فتح تمیم استعمال کرده اند ۱۲ بهار عجم</p>		
بودن	از	آب مردار دید عالم را کند بر دیده تار شر شیره از
ساختن	از	هرگز نه به تاب کس پیچید بار رفع قزدنی
شدن	از - بر	مکاره می نشیند و محاله میرود حافظ شیراز
غفودن	به	ایمن بخوابگاه جهان کم غفوده اند خسرو دهلوی
کردن	از	که از چشم بداندیشان خدایت روان حافظ شیراز
گردیدن	از	آنکه در سایه دیوار تو خواهش بر خیابان صفا
گستن		که ایمن گشتم از منکر زمانه حافظ شیراز
نستن		فرشته فاتحه خوان است در بقعه ما شانی شهید
<p>ایمنی بے خوف بودن ۱۲ بهار عجم</p>		
جستن	ایمنی است از انگونه جست	کامن خود از آمنه خود بشت خسرو دهلوی
خواستن	عدل تو چون ایمنی و هر خواست	ز گس رعنا ز زمین خفته حاست خسرو دهلوی
یافتن	ز بس لایب و مهر بگسند بند	برو ایمنی یافت شد از گزند فردوسی
<p>۴ مشهور بن این کزن با راست ۱۲ نظامی گنجوی</p>		

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳	۱۶	اداشکال	داشکال	۱۰۵	۲	ہر	مہ
۸	۴	قلیل	قلیلے	۷	۴	کہ آئینہ	آئینہ
۹	۷	از نگاہ	کہ از نگاہ	۱۰۶	۲	مجدیزدی	مجدیزازی
۹	۱۰	آب و گوہر	آب گوہر	۱۰۸	۲	گہ	گر
۱۳	۲	بروی	برودی	۱۱۲	۱۳	ماند	نماند
۱۷	۷	اگرچہ	گرچہ	۱۱۷	۳	بائے	جامہ
۲۱	۴	گک	گریہ	۱۲۵	۱۱	گر	کنز
۲۷	۵	بوتان	یونان	۱۲۷	۲	رودگران	دردگران
۲۹	۲	ستان	مستان	۱۳۱	اخیر	نام	تبارسیم
۳۲	۱	فگندن	فگندی	۱۳۳	۵	بد و دس	بدرویش
"	۱۳	ساقی نقل	ساقی نقل	۷	۶	دریابی	درمانی
۳۴	۹	آب خم	آب رخم	۱۳۹	اخیر	دہید	دوید
۴۵	۶	کزدرون	کوازدرون	۱۵۰	۱۲	تبرس	بترکش
۴۹	۸	چراغی	چراغ	۱۷۶	۱۱	از	ز
۵۱	۱۰	نمود	بود	۱۸۲	۱۱	رازیان	رازبان
۵۳	۱۱	از	ازد	۱۸۵	۱۴	گاہ	کاہ
۷۰	۹	گل میشو	گل می شود	۷	۱۵	پیش	پس
۷۹	۲	سید	سعید	۱۸۷	اخیر	خوش بزر	خوش و ہنر
۹۲	۱۳	ارادم	آوازم	۱۹۰	۵	پیش از التون	بیش ز التون
۹۳	۱۳	دزار	دز آرا	"	۱۱	رسید	رسید یارو
۹۷	۵	بکلو	بکلوا				
۱۰۱	۶	خسروی	سروری				
۱۰۵	۱	منا	منہا				

اعلان

ارمغان آصفی

کے جملہ حقوق بذریعہ جرطری باضابطہ محفوظ ہیں کوئی صاحب

قصہ طبع نفع نہیں۔

جس کتاب پر مولف بدظلم یا شہر کی مہر و دستخط نہوں وہ مال

مسرودہ سمجھی جائے گی۔

المشتر

محمد عبد الحمید خان

المس

دقت ارمغان

اگر

والله هو الغنى الحميد

ارمغان

ملقب بہ

ارمغان آصفی

حصہ

تالیف

عالیجناب مولانا محمد عبد الغنی خان صاحب غنی موفرخ آبادی

سلمہ اللہ العلی القوی

بہ تصحیح بندہ ہیچمدان محمد عبد الحمید خان عفا عنہ اللہ المنان

در مطبع منبع النور اگرہ باہتمام نصیر الدین احمد جلیپ گروید

۱۳۲۳ھ

واللہ ہو الغنی الحمید

ارمغان

ملقب بہ

ارمغانِ آصفی

حصہ دوم

تالیف

عالیجناب مولانا محمد عبد الغنی خان صاحب غنی موخرخ آبادی

سلمہ اللہ العلی القوی

بہ تصحیح و تہذیب محمد عبد الحمید خان عفا عنہ اللہ المنان

در مطبع منبع النور اگرہ باہتمام نصیر الدین احمد چاٹگریڈ

۱۹۰۵ء

بسم اللہ الرحمن الرحیم

باب بار موحده فصل الف

باج خراج وزیریکہ از سلاطین ضعیف در عایا گیرند ۱۲ بہار عجم

مصدر	صلہ	شاعر
آوردن	بہ	کنون سوے ما باید آورد باج قاضی شمس
پزیرفتن	بہ	پزیرفت باہدئیہ بیکران اسدی طوسی
جستن	از	چنان بود جنس شہی بے رواج کہ دستار از تاج می جست باج طوسی تبریزی
خواستن	از	اگر ترسی از رہزن و باج خواہ کہ غارت کند انچہ بین رہراہ نظامی گنجوی
خوردن	از	صف در دبستارہ صفدارت باج شاہان خور و طرفدارت طالب آبادی
دادن	از	شب از متاب با منش باج میداد بہر منزل اقامت می فرستاد اشرف مازندرانی

مصطلح

۱۱ باج خواہ آنکہ از بازارگانان باج گرفتہ بسرکار رسانند ۱۲ بہار عجم

✦ زینے کہ از شک تر باج خواست ۱۲ طغرا ✦ کشتہ عشقم کہ باج از زندگانے میخورم ۱۲ باقر

✦ باجے نہدہ بردوخانہ ۱۲ تاثیر عہ اقامت طعامیکہ برائے شخص وارد فرستند ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
رساندن		گران کرده گردن ز بار خراج رسانند باج و گرفتند تاج قاسمی شمس
ستاندن	از	شعاعش ستاند ز خورشید باج جبالش رساند به جمشید تاج طهیر شیر
طلبیدن		بتان شهر که ترکانه باج می طلبند مراد سر بود از هر که تاج می طلبند فغانی شیرازی
گرفتن	از	ررے تو باج حسن نگلشن گرفته است از گل خراج پاکی دامن گرفته است حسن شمس

باد معروف، دخت و غرور، دصدمه و آسب، وضراطه ۱۲ برهان و بهار عجم

آمدن	باد بر زلف تو آمدش جهان برین سیاه	بر	نیست از سودا کلفت بعد ازین توقیر با	حافظ شیرازی
آوردن	باغبان بیرون کن گیسو تاج با آورده	از	خوش نمی آید گل بن های نومی عند	انرف مازندرانی
افشردن	آب راست کن بندش و هم تگاب و		باد را سخت بیفتا رود باران گردد	کمال صفه
افگندن	باوچه افگند اندر بر روت	در	قوت از من نفرایده قوت	بهار عجم
افگندن	ز گیس و سوسن نیکنند بادی در کلاه	در	هر دو کورند و کبود امر و باغبان تمام	سلطان حاجی
افگندن	راستی را سر و بس رعناست اما نیک باد	در	در افگندست یعنی با تو هم بالاست نیست	
انداختن	باد بخود انداختن	به		بهار

مصطلح

۱۰ باد آورده ناخواند ۱۲ بهار ۱۱ باد در بر روت و در کلاه و در سر افگندن مغرور بودن

و اندیشه تباه کردن ۱۲ بهار ۱۱ باد بخود انداختن مغرور بودن ۱۲ بهار

مصدر	صلمه	شاعر
بر خاتمن	از	چو آه از دل کشیدم بخت کیس نبید و غم
بودن	به	گفتش پوشید رخ مگذر ز راه کاتبی
بودن	از در	در جستن کوفه روزه تو شد برون
پیرانیدن		در کوه تو پیر و از کنان بلبل قمری
پیرانیدن		غیر سرنائی گلوش ساز دیگر ک نیست
پیرانیدن	در	این آه کشان از دل افسرده تنزیر
پیمچیدن		چو باد اندر شکم چید فرو دل
پیمودن		چو با حریف نشینی و باده چمائی
جنبیدن		که میراند جنبیت را که میدان غزلین شد
جستن		باد نصرت جست تا شبی ز او شد باد پاک
جستن	به	اما بکدام خاک خواهم جست
جمیدن	به	این باد نمی جسد با نجا که توئی
		بلیچون باد بنیز دگل نوسرین فردیزد باقر کاشی
		گفت هر جا باد باشد شمع را پنهان برند کاتبی نیاپوری
		بادی که از جوانی خود بود در سرم خسرو بلوی
		گل باد پران سرد هوا زار ندارد خلومی تیزر
		از نی انبان شکم چون باد پیرانی کند طغرای مشهد
		در دعوے آتش نفسی باد پیرانند خلص کاشی
		که باد اندر شکم بار سے ست بر دل سعدی تیراز
		بسیاد آحر لیفان باده پیارا حافظ شیرازی
		کدامی بادی جنبه که بوی یاسمین آمد خسرو بلوی
		آب بدعت رفت تا شمشیر او شد آبدار مغری نیاپوری
		بادیکه مرا سوے سهر قند برد ارشدی سرقند
		این آب نمیرود بجوے دیگر ابوالفتح رونی

مصطلح

۱۵ باد پیرانی بیایه دوم فارسی خوشامد گوئی، و لاف زنی، و ضراط زدن ۱۲ مصطلحات دارسته و بهار عجم

۱۶ باد پیمودن هزه کار کردن ۱۲ کذافی بهار

۱۷ ریخاست باد نصرت از آتش سنان ۱۲ کمال اصفهانی

مطالع

۱۵ بادخور و بادخوار مرضی است مخصوص اسپ ۱۲ بهار جم ۵۲ بادخوردن اکتساب هوا کردن ۱۲ بهار جم
۳۵ بادخوان کنایه از غشامه گوئی ۱۲ بهار جم ۵۳ بادو کله داشتن کنایه از نخوت و غرور ۱۲ بهار جم ۵۴ بادو در سر داشتن
وزیر و امرا داشتن کنایه از مغرور بودن و اندیشه تباه کردن ۱۲ بهار جم ۵۶ بادو بر آتش میدان کنایه از افروختن آتش ۱۲ بهار جم

مصدر	صده	شاعر
زردن	بر	لعل اندر دل کان قطره خنوب شود مجید قیانی
سنجیدن ^{۱۵}		که نه ملک دارد نه فرمان نه گنج سعدی شیرازی
شدن ^{۱۶}	از	باز گوی زهری پیش ملک صور حال از تنی هر دو
فروختن ^{۱۷}		که در شرافت ذات از کرده ابراری نصیر مهدیانی
کردن ^{۱۸}		باشد بلا چون چشم کس باد میکند مخلص کاشانی
کردن ^{۱۹}	از به	زلفت چون نیرنگ کند باد بدامان والهروی
کردن ^{۲۰}	در	از و بر بودی سر بے ایستادی خورشید بلوی
کردن	به	نیشگر گوهر من بامن نوای همسری فتوحی یزدی
کردن ^{۲۱}	به	پرورده زیر دامن مینی تست شقایق اصفهانی
کشیدن ^{۲۲}		تو باد کشتی دایم و بدخواه کشد باد معزی نیشاپوری

مصطلح

۱۵ باد سنج هرزه کار داین فعل را با سنجیدن گویند ۱۲ کذافی بهار ۱۵ باد شدن کنایه از پدیدن ۱۲ بهار ۱۵ باد فروش کنایه از خوشاند گوی - و اینکه باد فروش فارسی تراشیع اهل هندست سخن ناپذیرست والاد کلام نصیر است بهمانی که بنیاد است آنچه طور واقع
میشد ۱۲ بهار ۱۵ باد کردن چشم آسانیدن چشم و مجاز غرور و نخوت ۱۲ بهار و مصطلحات ۱۵ باد بدامن کردن امر
غیر ممکن بطور آوردن و غرور و عنانی ۱۲ بهار و مصطلحات ۱۵ باد در سر کردن معزور بودن و خیال فاسد کردن ۱۲ بهار
۱۵ باد بخود کردن معزور بودن ۱۲ بهار ۱۵ باد کشیدن ریج و محنت کشیدن ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
کوفتن ^{۱۵}	در	آب دیدند بزرگوب و شکن
گذشتن ^{۱۶}	بر	دل ز بیم آنکه باد سر دبر تو بگذرد
نشستن ^{۱۷}	در	منت ایزد را که شیره تخت سلطانی نشست
نشستن ^{۱۸}	در از به	باد بحر ز باس تو در مغز خفتگان
نشستن ^{۱۹}	بر	جای برخاستنش نیست از آن حلقه کوک
دزدیدن	باد و برادر ^{۲۰}	گلبن عیش میداد ساقی گلزار کو
هشتن		چو باد اندر شکم پیچید فرو هل
باد افراہ پاداش بدی ۱۲ بہار عجم		
بردن	بر	سموم خشم تو وز مهریر کینہ تو
بودن	بہ	کرده ہا و نکر دہ مارا
بادوبان پردہ کہ بہت تند رفتن کشتی بر تنوش بندند ۱۲ بہار عجم و جہانگیری		
بر کشیدن		اندر و غواص فکر ت کو ہر آورده کف
		اندر و ملاح دولت بر کشید بادوبان
مصطلح		
۱۵ بادور ہا و ان کوفتن ہرزہ کار کردن ۱۲ بہار ۱۶ بادور دماغ نشستن و در مغز و بر سر نشستن یک معنی است ۱۲ بہار		
۲۰ چو باد صبا بر گلستان دزد ۱۲ سعدی شیرازی ✽ نہ در حلیقہ فکرش دزدید باد غلط ۱۲ نطیرہ فارابی		
✽ بمن گر باد امانی وز داز خاک بر خیزم ۱۲ نظام تبریزی		

مصدر	صله	شاعر
بستن	بیا چشم مست شوخ دارم اضطراب مشب	بر کز رنگ شوخیش کشتی من بادبان بندد فطرت شمس
بودن	گر بود کشتی تفکر را	بادبان آسمان پهناور کاشی آملی
گردانیدن	میرا بے بخت بهر غرق مادی شور دیارا	پر ماهی مگردان بادبان کشتی مارا غنی کشمیری

باده شراب کو پیاله شراب و شیشه و صراحی مجازاً ۱۲ بهار عجم

آشامیدن	باده آشام	
آوردن	بیار باده که گردید بر طرف شاپور	ز وصل یکدمه اندوه دیر ساله ما شاپور طرا
پرستیدن	عاشقی را که چنین باده شبگیر دهند	کافر عشق بود گر نبود باده پرست حافظ شیرازی
پیمودن	باده بسیار پیماسا قی	کو دماغی که کس مست شود حسن درویش
جستن	ندیمان شیرین سخن نکتہ گوے	حریفان بعیش و طب باده جوے قاسمی گنابادی
چشیدن	زهر باده ساغرے می کشید	از زهر ساغرے باده می چشید
چیدن	بسکه اسباب نشاط مانک فتاده است	با از میتوان باغبیبه چید از شیشه بابان را قاسم شمس
خوردن	یارب چه باده خور و فغانی ز جام عشق	از کز یاد رفته است غم جاودانه اش فغانی شیرازی
دادن	عاشق را که چنین باده شبگیر دهند	عبد کافر عشق بود گر نبود باده پرست حافظ شیرازی

مصطلح

۱۰ باده پرست دائم الخمر ۱۲ بهار ۱۰ باده پیمودن و خوردن بیک معنی است ۱۲ بهار

۱۱ باده به پنبه چیدن کنایه از قلت شراب ۱۲ بهار ۱۱ نان باده که داد با ساقی از ۱۲ فیضی اکبر آبادی

مصدر	صله	شاعر
دانستن	آه کز دست تو شہا بادہ خون انستہ ام	خونکہ ام خون شراب لعل گون انستہ ام
رسیدن	عشق تا در دل مردم ند آمد نہ نمود	بادہ پر ز درخت تاکہ بمستان نرسید
ریختن	اشتب شراب زندگیم نشہ نداو	ساتی مریز بادہ کہ پیانہ پر شدست
زدن	ما بر وز ازل از عشق و جنون ہم زدہ ایم	بادہ عشق ز پیانہ آدم زدہ ایم
زدن	سیر آمدند مدعیان از می مراد	مسکین ہنوز بادہ ناہار میزند
ستادن	ز فختان معصفر بند بکشاے	ز ساقی بادہ بستان معصفر از رقی ہر د
فرسودن	خوشوقت حرین بادہ فرساے	بر تارک آسمان زدہ پایے
فروختن	تو بزم ساز لبشر کہ صبح بادہ فروش	پے صبح تو این تجتہ از دکان برداشت
کشیدن	اے صنم تیرہ زلف بادہ روشن بیار	وے پس راہ رو بادہ بکش تابسر
کشیدن	بچو دشمنم ز آمدنت بادہ چون کشم	کامے از ان عذار و لبادہ چون کشم
گرداندن	ساقیا بادہ بگردان کہ ملویم ز خویش	تا زمانے زمین ہستی ما بر گیرد
گرفتن	دو ہماز اکنہ از گردش یک ساعت	چشمیت این بادہ نداغم ز کجا میگیرد

مصطلح

۱۵ بادہ ناہار کنایہ از امر ناگوار چہ خوردن شراب در خلوت معصفت ۱۲ بہار ۱۵ بادہ فرسائے دائم الخمر

۱۲ بہار عجم ۱۵ بادہ بسر کشیدن شراب با فراط خوردن ۱۲ بہار

۱۴ از بسکہ بادہ با من خلوت نشین ز دست ۱۲ یعنی شیرازی زابد بکش ز بادہ ماسا غلطور ۱۲ باقر کاشی

مصدر	صده	شاعر
گسارن	چوب دو بهر گذشت از دو گونه شیم	یکه زبان و دیگر عشق با ده گسار
نوشیدن	آن سو گنه ام ساقی که رند با ده نوش	آخر ماه صفر از بام خمارم فگند
بادیه صحرا ۱۲ بهار عجم		
آشامیدن	کعبه را آتش تر نسبت ظهوری از من	شاهد من قدم بادیه آشام من ست
پیام دادن	جرس محل مقصود چنین نغمه سدا	به شنای قدم بادیه پیام من ست
سپردن	خسر واقعه ملک چنان میفکنه	ملک بادیه عدل چنان می سپرے
گردیدن	مرو به بادیه گردی که زرق و شیدائی ست	بر رنگی طلبگان لباس عنائی ست
بار پشته خردار و انچه بر پشت بردارند، و میوه، و دخل، و تکلیف مالا یطاق بخت عموماً و خصت در آمدن مجلس خصوصاً، و محل زنان غیر آن، و اندوه ۱۲ بهار عجم و جهانگیری		
آمدن	اگر بمن نسیم می زرد و شوار می آید	اگر گل میرنے بر خاطر من باری آید
آوردن	ز انواع هنر پرورده بودش	پدر زینگونه بار آورده بودش
مصطلح		
۱۵ بادیه زدن و کشیدن و گرفتن و گساردن و نوشیدن یک معنی ست ۱۲ بهار عجم ۱۵ بادیه آشام از عالم دوزخ آشام ۱۲ بهار عجم ۱۵ بار آوردن در حالت نسبت بدخت غم آوردن ست و وقت نسبت بر حال پیدا کردن فرزند ست، و چون نسبت بنسار کنند وضع حمل آنست ۱۲ از بهار و مصطلحات الشعرا		
عده با تهمتیاں بادیه گساری عجب از تو ۱۲ شقایق اصفهانی		

شاعر	صلہ	مصدر
کہ شاخ خاطر م آن جنس میوه نارد با کمال صفا		آوردن
دفاق با تونہ دین ست جنت آرد بار ابو الکمال صفا		آوردن
		آوردن
اے نالہ کوتاہی کن شاید سبکبارم کنی شاپو طرانی	بر	آوردن
کہ امید کر ہم ہمہ این محل کرد حافظ شیرازی		افتادن
بار سالار سے بیفتاد از ستور سعدی شیرازی	از	افتادن
ہاقر کاشی	بہ	افتادن
می نہ ہد آب و سربابت دہد نظامی گنجی		افگندن
کہ درین منزل پر خوف کن بار انداز قدسی شمس	در	انداختن
زانگو نہ بست بار کہ پیرایہ بست پار از تنی ہر وی		بر بستن
بار این پیر نابکار بری کمال صفا		بردن
چون بارہمی برد عزیز ست سعدی شیرازی		بردن
بہ زاد میاں مردم آزار		برداشتن

مصطلح

۱۵ بار آوردن صاحب آوازہ شدن ۱۲ بہار ۱۵ بار انداز در محلی فروکش کردن ۱۲ بہار مصطلحات

۱۶ بار بردن و برداشتن بیک معنی است ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
برداشتن	تا که از جور تو دل بار جفا بردارد	از
بر تافتن	بر نمی تابد دل آزادگان بار لباس	از
بستن	شد یار و دل بتفرقه مشغول کار ماند	از
بستن	دل بر نفس از سینه افکار می بندد	از
بستن	جهان ز رفتن صاحب سخن ذلیل شود	از
بودن	هر آن که زان بخشش بود بار	از
بودن	در سبک روی مثل بودند طایپشگان	از
خواستن	برباط بارگاه وساحت درگاه او	از
دادن	فلان زن بار داد	از
دادن	یار باین مخمور غفلت راضی است برده	از
دادن	گام هست میوه آزادی دارد هوس	از
دادن	خاصه چون سلطان عظم گل پیش می برد	از
		از

مصطلح

۱۵ بار بر تافتن مراد بار برداشتن ۱۲ از بهار ۱۵ بار بستن کنایه از سفر کردن و تسیه سفر کردن ۱۲ بهار

۱۶ بار بستن زبان عدم اقتدار بر گفتار که آن نوع بیماری است و از اهل زبان تحقیق پیوسته که حالتی است در مرض که در غلبه بلغم

بار سفید بر زبان می بندد و در غلبه صفرا باز زدنی ۱۲ بهار ۱۵ بار دادن دخل و اجازت دادن ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
دادن		ندهد بار لطف ایزد بار
داشتن		سروے ست قامت تو که دار در آفتاب ازرقی هروی
ساختن		کوس رحلت زدند و بار ساخت سعدی شیرازی
کردن		چون شام بشکند سفرے بار میکنند شریف تبریزی
کشادن	در	بار درین موج کشادن که چه نظامی گنجوی
کشیدن		چاکران میشم کبان کم و کاست حیاتی گیلانی
کشیدن	از	میگذارد ناف آهوبر زین جویا کشمیری
کشیدن	از	آشفگی از نسیم گلزار کشد سالک کاشی
گذاشتن	بر	بهار
گرفتن	از	بهچنان کز روح قدسی خضر عمران گرفت بدلیجی همدانی
گرفتن	چه	بروز گارامیه کبیر بار گرفت شانی شهید
گرفتن		مشغول بچو بدار و فراش

مصطلح

۱۰ بار گرفتن آبتن شدن ۱۲ بهار ۱۳ بار گیر فکر، چیدیم فارسی و یاسه بچول هم بدین معنی است ۱۲ بهاریم

ع ۱۰ ابوالمنظر بهرام شاه بن مسعود + که بار منتش از شکر خاص و عام کشند ۱۲ ابوجعفر لوی

ع ۱۱ از بے صحبت او چیت برد بندم دل + بدر نیمه اوز و دفر و گیرم ۱۲ ابوالعالی رازی

مصدر	صلہ	شاعر
نہاد لے	زن بار نہاد	بہار
نہاد لے	بار قتل خود بدوش دیگران نہاد	در میان عشق بازان کو کین مر دانہ فتن
یافتن	حال چون گویم را در پیش جانان بار نیست	بار اگر بایم ز خویش زہرہ گفتار نیست بنا کہ ہروی
باران ترجمہ مطر ۱۲ بہار عجم		
آوردن	دیدہ گریان میشود از دل چو آب و کیشم	آرے آرے را باشد باو باران آورد امید می بہار
افشاندن	عالی را دل ز افشاندن باران گفت	خوشم خرم شد و آراستہ چون باغ بہار ارشدی بہار
ایستادن	روزی دہہ فرا داشت با دین گریہ ز خستہ	ابر انخواہد ایستاد امر وز این باران من خسرو دہلوی
باریدن	گاہے کہ از لب و باران بوسہ بارد	از بہر جان غنچہ غنچہ خیزد دل خوشہ خوشہ روید
پذیرفتن	زمین از آسمان باران پذیرفتی و می بارد	از بدین فوارہ ہا اکنون زمین آسمان باران مختار غزنوی
چکیدن	باران چکیدن	بہار عجم
خواستن	دل من تیر تو خواہد ز خدا در شب ہجر	بہو آں تشنہ کہ خواہد بدعا باران را کاتبی نیشاپور
خوردن	اگر زمین ہمہ از جود او خورد باران	از دی و تہموز خزان را بود نسیم بہار مغربی نیشاپور
دادن	گہ سرخ بر دید زہمہ رو زمین	را گرد ہد جود تو یکبار زمین را باران
مصطلح		
لے بار نہادون بچہ زادان ، و بصلہ بر بمعنی بار گذاشتن بر چیزے ۱۲ بہار عجم		
عہ بلکہ بارید از ہوا باران رحمت بر سر ۱۲ سلمان سادچی		

مصدر	صله	شاعر
دیدن	در پناه چشم تر دانش ز آفت ایمنیم	نیست از آفت زبانی گشت بار آویده دانش هروی
ریختن	از خاک دم اینم باران غم که ریخت	سیلش روان ازین شره اشکبار نیست کلیم همدانی
زردن	مرا از وصل و نومید دارد اشک نمیدی	بلی دهقان بشوید دست از گشتی کباران سنجر کاشی
زردن	خانخانان میز ناخاکه از احسان است	هر کجا باران نیسانی سحاب میزند شانی مشهدی
شدن	چشم بر راهند میخواران که باران شود	ابر میخوار هندستان خانه گویران شود سنجر کاشی
فشاندن	باران گریه فشاندا بر دیدن	برق می زرد در بابی ندید کس نظیری نیشابوری
گذشتن	میروی و گریه می آید مرا	آنقدر بینشین که باران بگذرد کلیم همدانی
گردیدن	آب راست کند بند شود همگام باد	باد راست بپیشارد و باران گردد کمال اصفهانی
گرفتن	گریه ام رود و چون از دل کشیدم برق آه	ابر غم شد دیده غمید و باران گرفت ابلی شیرازی
گرفتن	از دست ترکناز حوادث کجا رویم	مارا میان بادیه باران گرفته است صفا اصفهانی
بارانی جامه و کلاه سقراط که در باران پوشند ۱۲ بهار عجم		
پوشیدن	ز گرد خیل تا شانت به بند آسمان	بروز تیر بارانت پوشد کوه بارانی سلمان حاجی
گستن	کسوف قدرت ایسا مانع تر دامن	خروقه پشمینه من گشت بارانی مرا ایما اصفهانی
بارگاه مطلق مقام سلاطین از خیمه و غیر آن که در آن مردم را بار دهند ۱۲ بهار عجم		
آراستن	خدایو جم آئین دار اسپناه	بر آراست در اصفهان بارگاه قائمی نایابی
افراستن	چو افراشت در عجب روان بارگاه	جهان تیره گشت از غبار سپاه

مصدر	صله	شاعر
بستن ^{۱۵}	بر	به بستند بر فیل ز بارگاه در آرند جنبش باین کارگاه هاتمی جامی
زودن ^{۱۶}	بر ع	بیاساقی آن جام چون مهر و ماه بد تازم بر فلک بارگاه حافظ شیرازی
ساختن ^{۱۷}	از ع	منعم بکوه و دشت و بیابان غریبیت از در هر جا که رفت خیمه زد و بارگاه ساخت سعد شیرازی
کشیدن ^{۱۸}	بر	در هست گدای تو باشد فرد و هنوز بر عرش اگر کشند شهبان بارگاه را کمال خجندی
باریک نازک، دکم در عرض، دکم در عمق، و پنهان، دلاغر، ۱۲ بهار عجم		
دیدن ^{۱۹}		از بخران فلک بر خیز کنین باریک بین می شمارد لب گزیدن آب ناله دگر صفا اصفهانی
ریسیدن ^{۲۰}		دهد سر رشته حرفی بکاتب که موبتش گداز باریک رسی غزالی مشهدی
شدن ^{۲۱}		نازک ترست از کج جان گفتگوئی من باریک شد محیط چو آمد بجوئی من صفا اصفهانی
شدن ^{۲۲}	از	بیتاب نشدند اگر از تاب جمالت پس بهر چه باریک شد از شهر بدر رفت کاشی آملی
شدن ^{۲۳}		هر کجا باریک شد راهت قدم از سربزه جاوده گراز تار در پیش آیدت مفراب با کلیم همدانی
شدن ^{۲۴}	در	در زمان خطمدار چشم او بر مردمی گردن عامل شود باریک در پیکار صفا اصفهانی
مصطلح		
۱۵ بارگاه بستن بار کردن آن ۱۲ بهار ۱۵ بارگاه افراشتن و زودن کشیدن بر پا کردن خیمه ۱۲ بهار ۱۵ باریک		
آنگاه بمعانی نظر نگرد و بمعنی خیس و ناتوان بین ۱۲ بهار ۱۵ باریک ریسیدن دگر بفرز تمام و رسیدن و بکمال خوبی آرا		
سرانجام دادن ۱۲ بهار ۱۵ باریک شدن لاغر شدن و پنهان از جاس بد زودن ۱۲ بهار		
ع چو در مشهد طوس زد بارگاه ۱۲ قاسمی ع گرچه از اندیشه سازی بارگاه ۱۲ انوری		

مصدر	صله	شاعر
شدن	و حید آفت دور و نزدیک شد	چو آن شوخ را دید باریک شد
گشتن	تن سودائی من در خم آن موئے نحیف	گشته باریک که ابریشم سازش کردم
باز کشته و پس ۱۲ بهار عجم		
آمدن ^{۵۱}	اگر خشم گیر دیگر دار زشت	چو باز آمدی ماجه اور نوشت
آمدن	بامدادان که خاطر باز آمدن بر راک	نشستن غالب آمد
آوردن	کنند ز کعبه دلالت بدیر حاجی را	مر از کوئے تو هر کس که باز می آرد
آوردن	سرش همیشه ز اندیشه باشد اند پیش	چنان کسی که حدیثی بخاطر آرد باز
آوردن	جز فغان و ناله ولسوز نیست	در فراق دوست باز آورد دل
افتادن ^{۵۲}	اے در دنیا که شنا باید عا باز افتاد	چون چنین ست در خیال همین ذکر دعا
بودن	چو پسته با همه کس خونمودگی ست ترا	از ان بود همه سالت ز خنده لبها باز
چیدن ^{۵۳}	عنقا شکار کس نشود دام باز چین	کاینجا همیشه باد بدست است دام را
جستن	همان داده خویش را باز جست	کمربند ایرانیان کرد دست

مصطلح

۵۱ باز آمدن معروف و توبه کردن ۱۲ بهار ۵۲ باز افتادن بجزیره رجع شدن بوی ۱۲ بهار عجم

۵۳ باز چیدن برداشتن ۱۲ بهار ۵۴ باز جستن مزید علیه جستن و بمعنی تفحص کردن اندیشه کا

۱۲ از بهار عجم -

مصدر	صلمہ	شاعر
۱۵ خریدن	بفروختہ خود را بعت باز خریدیم	آن خط غلامی کہ بدادیم بریدیم وحشی بافقی
۱۶ خمیدن	باز خمید	بہار عجم
۱۷ خوردن	شارک رعنا بہ چمن باز خورد	چشم بر خسارہ گل سنج کرد خسرو دہلوی
۱۸ دادن	بعدم باز دادن	بہار عجم
۱۹ دادن	بانگ گاو یکہ صدا باز دہد عشوہ مخمر	کہ سہاگوئے ز خرشید مصفا بنبرو حافظ شیرازی
۲۰ داشتن	تو بگوئی چہ فتادست بگوار تبوانی	من بیگانہ ام ایخاں زمین باز ندای فرخی سیستانی
۲۱ داشتن	خواب نوشین با دادر حیل	از باز دار دپیادہ راز سبیل سعدی شیرازی
۲۲ دانستن	جز تلخ و تیرہ آب ندیدم در آن مین	حقاکیہیچ باز ندانستم از رکاب بہرامی خرمی
۲۳ ستاندن	دزدی بوسہ عجب دزدی خوش عاقبت	کہ اگر باز ستانند و چندان گردد صفا صفہائی
۲۴ شدن	بروے خود در طمع باز نتوان کرد	چو باز شد بد رشتی فراز نتوان کرد سعدی شیرازی

مصطلح

۱۵ باز خریدن از چیزے خلاص دادن و رہا کردن ازوے ۱۲ از بہار ۱۵ باز خمیدن نجای ہجری

چون کسے صدارت کسے کند بعنوان طعنہ گویند باز خمید یعنی بطعن اور اسخ گفت و صدارت ادا کرد کہ ذی البرہان ۱۲ بہار

۱۷ باز خوردن از چیزے دوچار شدن و بیستن بخیرے ۱۲ بہار ۱۷ باز بعدم دادن نیست و نابود کردن ۱۱ بہار

۱۹ باز دادن برگردانیدن ۱۲ بہار ۱۹ باز داشتن از چیزے منع کردن ازوے و پنهان داشتن ۱۲ بہار

۲۱ باز ندانستن فرق نکردن میان دو چیز ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
شدن ^{۱۴}		ایچنین عزت صفا نظران میداری حافظ شیرازی
شدن ^{۱۵}		سیف دولت امیر شمس الدین مغزی شاپوری
کردن ^{۱۶}	با	رویم کشاده چین جبینم مانند است باقر کاشی
کردن	از	نشناسی تو نگر از درویش سعدی شیرازی
کشادن		به کتاب که نامش چشم عنوان نیست حیاتی گیلانی
کشیدن ^{۱۷}		نقره چند قلمی نموده ابوالفضل ابراهیمی
گرفتن ^{۱۸}	از	پس از وفات من آور دو بر زارم خست کلیم بهدانی
گرفتن	از	وز من نظر مهر و وفا باز گرفتی سلیمان ساجی
گشتن ^{۱۹}		که بیمار را بد بود باز گشت قدسی مشهدی
گشتن		تا باز گشتن تو بصد جانمی رود صفا صفهائی

مصطلح

۱۴ باز شدن گوشه چشم بخیرے التفات کردن بوسه ۱۲ بهار ۱۵ باز شدن از چرخ برگشتن و معاودت کردن ۱۲ بهار
 ۱۶ باز کردن کشادن و جدا کردن ۱۲ بهار ۱۷ باز کشیدن نوشتن ۱۲ بهار ۱۸ باز گرفتن از چرخ و پس گرفتن و دریغ داشتن ۱۲ بهار ۱۹ باز گشت و باز گرد هر کدام بفتح کاف فارسی ، عود مراجعت عموماً ، و اعادت بیماری از بند پیری یا هواز دگی خصوصاً ۱۲ بهار

ع بسم بالکسر مخفف بسم الله ۱۲ بهار ع در قصه گرفتن چنهار بنده گفته ۱۲ منہ

مصدر	صلہ	شاعر
گفتن ^۱	صحبت بشکایت و ناراضی	چون مجلس میری بیرون لب پیمانہ باش ^۱
ماندن ^۲	افتاد دل چو از نظر او اجل ربود	کز باز باز ماند به صیاد میرود ^۲ سنجکاشی
بازار مطلق جائے فروختن و سود، و معاملہ، و سودا ۱۲ بہار عجم		
آراستن ^۳	چو رنگونہ بازارے آراستند	بخون از سکندر امان خواستند ^۳ نظامی گنجی
افروختن ^۴	آنکہ بفراخت شرع را گردن	و آنکہ بفروخت ملک را بازار ^۴ ابوالفتح رومی
افسردن ^۵	بازار کرسی و فلک اکنون فسرده شد	گر می ماند است مگرد و کان بر ^۵ جویا شمشیری
برداشتن ^۶	بازار برداشتن	بہار عجم
بستن ^۷	بازار بستہ	بہار عجم
چیدن ^۸	چار بازار عناصر پر یکد گشتہ است	وقت آن آمد کہ بر چید این بازار را ^۸ صاف صفا
داشتن ^۹	فقد بازارے بخشش واپسیدم کہ حسرت بہ	گفت آشوبے برائے روز بخترے ^۹ شگونی جہاد
مصطلح		
۱ بازار کو بکاف فارسی سخن گفتہ را عادیہ کردن ۱۲ بہار ۲ بازار ماندہ واپس ماندہ انطعام و جزآن ۱۲ بہار		
۳ بازار آراستن بمعنی بازار ترتیب دادن ۱۲ بہار ۴ بازار افروختن چیزے رونق و درواج دادن آنچیز را		
۵ بازار افسردہ کنایہ از بازار غیر رائج ۱۲ بہار ۶ بازار بستہ بمعنی بازار افسردہ ۱۲ بہار ۷		
بازار چیدن همان بازار برداشتن ۱۲ بہار ۸ بازار داشتن بمعنی معاملہ داشتن بآن چیز ۱۲ بہار		
۹ چو بازار من بے من آراستی + بآن رسم و آئین کہ مے خواستی ۱۲ نظامی		

مفسر	صلہ	شاعر
داشتن ۱۵	در	نارینان لہو پروائی نیاز موسوی
زردن ۱۶	در	دریا حسن بازاری نندار دین متاع
زردن ۱۷	در	سر پایہ سود و جهان ست زیانے
زردن ۱۸	در	زده بازار اخلاص ریائے
تکستن ۱۹	در	خوبان کہ سینہ طح بہت با دہ اند
کردن ۲۰	در	مطلب ہجر تکستن بازار ماہ نیست
کشیدن ۲۱	در	کہ بہایوسف حسن توجہ بازاری کرد
نہادن ۲۲	در	مصدق را بتو دادیم وعزیزان غافل
	در	کہ رخت ہر دو جہانش بچار بازار است
	در	منازل باعمال نیکو دہند

بازو ترجمہ عضد دآں ازدوش تا مرق باشد ۱۲ بہار عجم

بر آوردن ۲۳	چو گفت این سخن در رکاب ایستاد	بر آورد بازو عنان بر کشاد
بر افراختن ۲۴	بہر جا کہ بازو بر افراخت	مرخم در پایش انداخت

مصطلح

۱۵ بازار داشتن متاع رونق در و اج داشتن متاع ۱۲ بہار ۱۶ بازار زردن فائدہ خاطر خواہ برداشتن و از اہل زبان ب تحقیق پیوستہ کہ بازار زردن بیستہ بازار آراستن است ماسکونید در قشون و لشکر بازار ہازدہ اند ۱۲ بہار ۱۷ بازار شکستہ بازار غیر راج ۱۲ بہار ۱۸ بازار کردن ہنگام بچیدن اعم از انکہ بچوبی باشد یا بچستی و این از اہل زبان ب تحقیق پیوستہ ۱۲ بہار ۱۹ بازار کشیدن و نہادن بمعنی بازار ترتیب دادن ۱۲ بہار ۲۰ بازو بر آوردن بازو باند کردن ۱۲ بہار ۲۱ بازو بر افراختن بازو بلند کردن براسے زردن یا گرفتن چیزے ۱۲ بہار

مصدر	صلہ	شاعر
بستن	بازوی ادگاہ رزم بازو رستم بہ بست	پنجاہ روز زور پنجاہ دستان شکست
خوردن	ظہوری داشتی منظور آخر راحت خود را	ز دی بر تیغ خود را و خوردی حیف بازو ظہوری تر تیغ
دادن	بازو دادن	بہار عجم
داشتن	اے دل باین قمار من لان عاشقی	بازوے یک نگاہ ندارد و شکیب تو شفا صفا
زدن	اجل بازو زنان ہر سو ہی رفت	بخون اندر چو مردان شناور از رقی ہر دو
شکستن	ترنگ کمانہاے بازو شکن	بسے خلق را برد از خویش تن نظامی گنجی
کشادن	بیدست کشادہ نیست مقبول دعا	ز نہار زبان بہ بند و بازو کشا مخلص شہ
کوفتن	بازو کو فتن	بہار عجم
نمودن	کشیدند شمشیر ہا بید رینگ	بدشمن نمودند بازو و تیغ ہاتھی جامی
بازی معروف و فریب و دعا ۱۲ بہار عجم		
انگیختن	دلاچند زین بازی انگیختن	بہر دست رنگی در آمیختن نظامی گنجی
مصطلح		
<p>۱۰ بازو خوردن مقابل بازو زدن است و آن بازو کو فتن است کہ پہلوانان در وقت کشتی کنند ۱۲ از بہار ۱۰ بازو دادن</p> <p>کناہ از یابی دادن ۱۲ بہار ۱۰ بازوے چیزے داشتن قوت و استعداد داشتن آن ۱۲ بہار ۱۰ بازو کشادن</p> <p>کناہ از جو انمردی و سخاوت ۱۲ بہار ۱۰ بازو و تیغ نمودن کناہ از اظہار قوت شمشیر زنی کردن ۱۲ بہار</p>		
۱۰ چو بازو کشادم بہ تیغ و سنان ۱۶ قاسمی		

مصدر	صلہ	شاعر
باختن بنا طاقت من گریہ بود از بیستون افزون		بازنی بازی آخر پائمال نے سواران شد صفا صفا
بر آوردن ہر نفس این پرودہ چابک فریب	از	بازنی از پرودہ برآرد غریب نظامی گنجوی
چیدن در سالہ مذکور منصوبہ ہاست کسی با	از	وچہل بازی از وہد گنجیدہ شدہ انظوری تریز
خوردن بازی عشرت مخور از خند ما بھو برق	از	گریہ ہادر پرودہ دار چہرہ خندان ما صفا صفا
دادن داد بردم جان و تودر بند بازی نام		من بعد خود بماندم تا تو ام بازی دہی خسرو دہلوی
سگالیدن چہ چابوک دستی ست بازی سگال		کہ در پرودہ داند نمودن خیال اسدی طوسی
کردن شہم را روز و روز شہم نمود از پیش	با	چہ بازی کرد با من گردش افلاک دیدی مخلص کاشی
کردن ز عدلش میش بُز بازی کند با شیر ہجون	با عہ	ز بہر پاسانی گرگ دنبال شبان گیرد خسرو دہلوی
باسک بضم سین و کاف تازی، فاثرہ، و دہان درہ ۱۲ بہار		
زردن اسے برادر بیار کاسہ مے		چند باسک ز خم ز خواب و خمار طیان مرغی
کردن چو باسک کند ماہ من از خمار		قرار از مہ نو نساید فہر قمری فزینی
باطل ناخیز، و ناحق، و محو، و ناپدید ۱۲ بہار		
آدن مرا تاثیر عشقت بردل آمد		ہمہ دعوے عقلم باطل آمد انوری بیوردی
مصطلح		
۱۰ بازی بازی کل کردن یہ بے پروائی ۱۲ از بہار ۱۰ بازی بر آوردن و انگنخن کردن بیک معنی ست ۱۲ بہار		
۱۱ بازی خوردن و دادن بمعنی فریب خوردن و دادن ۱۲ از بہار ۱۱ بخون دل خویش بازی کند ۱۲ انظوری		

مصدر	معنی	شاعر
بودن	بود در ذات حق اندیشه باطل	محال محض دان تحصیل حاصل محمود شوهر
خوردن	رایت رایتیست حق گستر	قلمت معجزیت باطل خوار انوری ابیورد
دانستن	گفتگو با دل شوریده ام باطل بدان	بهره از پوشیاری هست مجذوب مرا عرفی شیرازی
ساختن	سوالت را سازم بکه باطل	که از منم نرسید رد سائل انوری ابیورد
ستیزیدن	ز حق دشمن چند باطل ستیز	بین چون کند باطل از حق گریز نظامی گنجوی
شدن	از دل ماسیهان مهر فیدان برد	سحر باطل شود آنجا که اعجاز آمد داله هرک
شمردن	آن قوم که ایشان ره ابرار سپردند	احوال جهان باطل باز یچ شمردند شهاب تبریزی
شناختن	عشق را باطل شناسد زاهد ناطق شناس	دانش اندوزی که شناسد حق باطل ملا جامی
کردن	طوطی را بهواشکرے دل خوش بود	ناگش سیل فنا نقش اهل باطل کرد حافظ شیرازی
گردیدن	پاکان بسبب فساد هرگز نشوند	از آب دهن روزه نگرود باطل آشنای بقی
گریختن	ز حق دشمن چند باطل ستیز	بین چون کند باطل از حق گریز نظامی گنجوی
گفتن	بله مرد آن کس است از روی تحقیق	که چون خشم آیدش باطل نگوید سعدی شیرازی
یافتن	اے فلک فتاده عشق ترا برداشته	هجر تو تدبیر بای صبر باطل یافته جمال صفهائی

مصطلح

۱۰ باطل خوار چیزے که ناطق را فرد برد ۱۲ بهار ۱۳ باطل ستیز آنکه جنگ بناحق کند ۱۴ بهار

۱۵ صحیف خود را باین خط میکنی باطل چرا ۱۶ واعظ قزوینی

مصدر	صله	شاعر
باعث برانگیزنده، و سبب، و وسیله ۱۲ بهار		
انگیزتن	بخت ز آغوش من انگیزت	از
شدن	خطش بتازه باعث ناز و نیاز شد	عبر
گردیدن	تامش در باله خط رفت شد پادشاه	باعث آوارگی گرد گویه گلدسته را
گشتن	بید ماغی باعث بیماری من گشت	بیشتر سنگین شود بیماری از پرسیم
یافتن	کس نیست باعث من خواهم که بگفت	از در خدمت تو یایم از خدمت تو باعث
باک بکاف تازی، اندیشه، و هراس ۱۲ بهار		
آمدن	فریدون چو شنید شد خشناک	از
بودن	عاشق که میسوزدش از طعن بالکش بود	از
داشتن	تو پاک باش برادر مدار از کس پاک	از
بال بازو، و جاسے رستن پر مرغان ۱۲ بهار		
آراستن	همایه ظفر صید فرخند فال	از
آهنگتن	همچون کشف لیسینه سراند کشد اجل	در
افگندن	بال افگندن	کمال افگندن
<div style="text-align: center;">مصطلح</div> له بال افگندن کنایه از عاجزد و در مانند شدن ۱۲ بهار عه نشد با غم غیر ازین بر سخن ۱۲ قاسمی		

مصدر	صله	شاعر
برافشاندن	از	گئے نزیال برافشانند بال طیاری ^{نلموری ترتر}
بر دوختن		خندگ الف از خم نون و دال ^{اسدی مگو}
بر آوردن		هر حرف بچو مور بر آورد بال و پر ^{تانا نامہ ام بآن بت شیرین زبان سید احسان}
بر کنندن		کند جلوہ طاؤس صاحب جمال ^{سعدی ترتر}
بستن		در تو تاثیرے ندارد ناله من در نہ دوش ^{طائران قدس را بال و پر پرواز بست شافی شمشک}
جنبانیدن		فلکش گفت مرد پیش کہ آنجا کہ تویی ^{مرغ اندیشہ نیار د کہ بجنبانند بال اثیر ادمانی}
خواستن	از	پلنگ از نہیب سناست بخواہد ^{بخواہشگرے بال و پر از کہوتر اسدی مگو}
دادن	از	سنگ آہن بہت میتوانم بال داد ^{صید گر خواہم بشاپین تراز و میکنم صاف صفحا}
داشتن		گرد و سرت گشتی و کردے طواف ^{کعبہ اگر بال و پرے داشته ارسلان شمشک}
دمیدن	از	فروغ آنچنان از متاعل دم ^{کہ از زلغ بال حواصل دم نلموری ترتر}
روئیدن	از	بال مرغ طرب از بادہ نگین روید ^{وانداین آنکہ خرد سوے دیش بہرست کمال صفحا}
ریختن	در	آسمان اینجا بوسہ آستان ^{جبرئیل اینجا بریزد بال و پر رضی ازیمانی}
ریختن	بر	شدم آگہ کہ در دست چرخاوست مرغ دل ^{چو دیدم ریختہ بال ملائک بر سر کویت عربی صفحا}
زدن	در	در آرزوے ناوک او بال میزنند ^{صید حرم کہ زود نگر و دنگار کس شفا صفحا}

عہ کان شمع سامان میدہد از شعلہ زرین بالہا ۱۲ صائب عہ میزنم بال ہم تافتہ آتش درین

مصدر	صلہ	شاعر
سوختن	از	بطابادہ را بال و پر سوختہ <small>مظہر اشہد</small>
شکستن		بادے زدہ کہ بال سمندر شکستہ است <small>سیح کاشی</small>
کشادن	از بر اند	چنانکہ بر سر خوجان علائقہ دستار <small>سیلم طرانی</small>
کشیدن	در	مے کشد پروانہ بچون موج بال پر در <small>اثر شیرازی</small>
کشیدن	در	ز ہمیش ملک بال در سر کشد <small>باتر کاشی</small>
گرفتن	از	کے لئے پیادہ شمارند وئے سواد را <small>عرفی شیرازی</small>
یافتن		چو جان نشین خود عالم دگر یابد <small>حسن غزنوی</small>

بالا بلند، و بلند می، و قد و قامت، و رونق ۱۲ بہار

برون	کے ترقی مے تواند داد احوال مرا	میسر بالا سپہرون ہمین سال مرا <small>کمال صفائی</small>
------	--------------------------------	---

مصطلح

۱۰ بال در سر کشیدن خان آرزو میفرماید: ”صحیح بال بر سر کشیدن ست زیر اچہ حفظ سر در صورت مذکور ست

پس لفظ در غلط کاتب باشد“ لیکن میتوان گفت کہ لفظ در بمعنی بر نیز آید است شغلے گوید زہ کرد کمان غزہ

غماز شغائی + کو صدمہ کر عمدہ آن ناز در آید۔ تمام غزل مبنی بر قافیہ ناز و طناز و ردیف در آید بودہ است پس غلط

بر کاتب بقتن صواب نباشد ۱۲ محمد عبدالحمید عرفی عنہ ۱۰ بالا برون سال و عمر باخر رساندن سال و شرح کردن

در سال نواز عمر طبعی ۱۲ از بہار

۱۱ زتاب خورش سوختی بال و پر ۱۲ قاسمی عہد بال کشے فلک اندر صعود ۱۲ عرفی

مصدر	صلمه	شاعر
۱۵ بر زن	کار بالا نبود دست نیابد بر کام	هر که دل داده آن قیامت بالا نشود نصیر بخشا
۱۶ خواندن	یک خود را بعد ساز ظهوری خج در مجلس	کند تا مدعی رازیر بالا خوانته دارد ظهوری تیزی
۱۷ دادن	گشتم از بالا ای رضوان منفصل	با قدش گو سرو را بالا مده
۱۸ دادن	سده دلیستی ست از بالا ای او	واعظش بهیوده بالا امید بد
۱۹ دانستن	زمان با پای تختش نخواند خاک لاسکن	با جهان با گوشه تاجش نداند چرخ را بالا از ترقی هر که
۲۰ رفتن	بالا نمیرود ز ترقی دماغ ما	از چون آفتاب دو دندارد چراغ ما ایما اصفهان
۲۱ رفتن	هست بر بام عدم راه نفسدار بسین	در زینه با باشد که آنجا عمر بالا میرود وحید قزوینی
۲۲ رفتن	بجو از ناتوانیها بجای میرسد عالم	که می سوزد نفس هر گاه بالا میرود عالم عالی شیرازی
۲۳ رفتن	کار محنت گردین ره انجین بالا رود	ره نور دان راز را زانو خار می باید کشید کلیم بهدانی

مصطلح

۱۵ بالا بردن کار بمعنی پیش بردن کار ۱۲ بهار ۱۵ بالا خوانی خود را از آنچه هست زیاده فراموش کردن ۱۲ بهار
 ۱۶ بالا دادن بلندی دادن ۱۲ بهار ۱۶ بالا دادن تعریف کردن ۱۲ بهار ۱۷ بالا رفتن دماغ
 کنایه از نفرت و غرور بهم رساندن ۱۲ بهار ۱۸ بالا رفتن عمر و سال آخر شدن سال و شروع شدن سال
 از عمر طبیعی ۱۲ بهار ۱۹ بالا رفتن کار بمعنی پیش رفتن کار ۱۲ بهار

ع برسم خوب خود را همی دهد بالا ۱۲ ظهوری

مصدر	صله	شاعر
رفتن ۱۵	در	بسیار پیش قدش بالا نمی توان رفت
کشیدن ۱۶	از	سر بالا که از آغوش من بالا کشید
گذشتن ۱۷		در دل بیجا چرا پیش میجا میکنی
گرفتن ۱۸	به از در	بوصف قامتت بالا گرفت ست
گرفتن		عجب باشد از سر و بالا بگیرد
گرفتن	از	از دفتر جمال تو بالا گرفته اند
گرفتن	از	مگر از قامت رعنا تو بالا گیرد
گرفتن	از	که نقاب از گل خسار تو بالا گیرد
گرفتن ۲۵	از	چمن را از و کار بالا گرفت
نهادن ۲۶		پا بالا نهادن

مصطلح

۱۵ بالا رفتن بلند پروازی کردن ۱۲ بهار ۱۵ بالا کشیدن قد کشیدن ۱۲ بهار ۱۵ پا بالا گذاشتن
 بهشتاب رفتن و دویدن ۱۲ بهار ۱۵ بالا گرفتن بمعنی بلندی گرفتن، و جلوه گردیدن و قد افراختن، و شخه را غافل کردن
 چیزه از مال اور بودن، و از پایا اعتبار فرو افکندن و برداشتن نقاب، و امثال آن ۱۲ بهار ۱۵ بالا گرفتن کار
 رونق و نظام گرفتن ۱۲ بهار ۱۵ پا بالا نهادن بهشتاب رفتن و دویدن ۱۲ بهار

۱۵ فتنه از رفتار طاعت چمن بالا گرفت ۱۲ دانش ۱۵ در سینه نهان آه بالا گرفت ۱۲ طالب

مصدر	صله	شاعر
بالش و بالشت و بالین تکیه ، و سنده ۱۲ بهار		
پرستیدن	سرفرو سپه خورشید از دو عالم آرزو دارا	نه از بالین پرستم که خنجم آرزو باشد صفا صفتا
پرستیدن	ز چین تاقیران بالین پرستش	ز مشرق تا مغرب زیر دستش خضر و بلوی
داشتن	صدم غ دل بمقتار از بال خود شیر	جای که آن پریر و بالشت پرندار طغرل شمس
شکستن	صد کبوتر گرفتند کعبه بالین شکم	ما و بت یک روز در بختانه پا افشوده ایم صفا صفتا
گذاشتن	بالش نرم زیر سر گذاشتن در	بهار عجم
گرداندن	دل از جامیر زد دهر دم از تنوشش	چیدیتا بانه میگردد اندالین بهار بالین افطرت شمس
نهادن	فلک وسیله بیداریم همی ساز	که بخت خفته با کج نهاده بالین را طالب آبی
نهادن	راحت بنهاد بالش نرم در از	زیر سر داخت از جگرها از بهار عجم
بانگ آواز و فریاد ۱۲ بهار		
آمدن	کس نه است که منر لگه معشوق کجاست	اینقدر بهشت که بانگ جرسی می آید حافظ شیرازی
مصطلح		
<p>۱۵ بالین پرست کنایه از شخص بیکار که سر از بالین نتواند برداشت و نیز کنایه از خدمتکار و پرستار که از بالین جدا نشود ۱۱ بهار</p> <p>۱۶ بالین شکستن پایتختی کردن که آن از بالین جدا شدن است ۱۲ بهار ۱۷ بالش نرم زیر سر گذاشتن و نیز سر نهادن کنایه از خوشحال گردانیدن کسی را بطریق خوشامدگدانی البرهان و از اهل زبان به تحقیق پیوسته که خوشامد کردن از راه تحسین و شجاعت ۱۸</p> <p>۱۹ بالین گرداندن بیمار در شدت بیماری می باشد ۱۲ بهار ۲۰ بالین کج نهادن خواب گران کردن ۱۲ بهار</p>		

مصدر	صله	شاعر
آوردن		فلک پاک بحر آشوب عالم سیر انجم ملک
بر آمدن	از	شبه خفتان در پیکانش آتش تیغ بانگ آفر
بر آوردن		یک کشف اینک بدو بطاقت جفت ملا جامی
بر خاستن	از	سرودے نو آئین تر از صد درود نظامی گنجوی
برداشتن	از	ز ساکنان فلک بانگ آفرین برخاست شاهی بزرگوار
رسیدن	از	نمی دانند که چند از شب گذشت است سعدی شیرازی
ریختن	از	این بس که رسد ز دور بانگ جویم ملا جامی
زدن	از	بر خا صغیرے که بیایان قفس نخت قاسم شمشک
شکستن	از	موزن بانگ ز آنجا بر قدم زد سلیم طرانی
شندون	از	مے طید در سینه دل بانگ غوغا بشکند وحید فردوسی
کردن	از	تا که ز ساقی شنود بانگ نوش
کشیدن		سویجہ دریای طبعش بانگ که شرک گوشت
گرفتن		گوش بر جوف تو باشند زمناهای
		ملک و در اندکبر گزید
		فلک بانگ السیف اصدق گرفته جمال اصفهانی

مصطلح - بانگ بر قدم زدن جلد و تیز رفتن ۱۲ بهار بانگ خلیل اللہی از اہل زبان بر تحقیق پیوستہ کہ کشتی گہران چون حریف را از جا بردارند و خواهند کہ بر زمینش بیندازند اللہ اکبری کشند بباگ بلند و آنرا بانگ خلیل اللہی گویند زیرا کہ آنحضرت ہمہ وقت در نشست و برخاست اللہ اکبری گفت ۱۲ بہار عجم

مصدر	صله	شاعر
گزیدن	بجانغمه و الحان طربان لطیف	کسے گزیند آواز بوم و بانگ غراب جمال اصناف
باور تصدین سخن و قبول کردن آنرا ۱۲ بهار عجم		
آمدن	مژده عیسی بگو شمع میزند دوران ملی	باورم ناید که بنود هیچ بر خراعتاد فوقی یزدی
افتادن	تو دوری ز غیر استغفر الله از بحالات	عجب گر با وجود ساده لوحی باورم اقتدا با قراکشی
بودن	از منت باور مباد این سخن	زانکه در این قول باورستم کمال اصناف
داشتن	دل بر دی و خوشتر اینکه گرم	بگویم بیدلم باور ندارے خسر دهلوی
شدن	چو من نیست یک بندگی دیگر	قسمم خورم تا شود باورست طلوی تنه
کردن	خامه بجا حرف آن گویان میکنند	این چنین قول ضعیفی را که باور میکنند مخلص کا
گشتن	نگشتی ناکه کس باورم اکنون که غم دیدم	بتر ویرار کسے نالش کند هم باورم آید خسر دهلوی
فصل جیم فارسی		
بچه بشدید و تخفیف طفل و بچه سایر حیوانات ۱۲ بهار عجم		
آوردن	سگ آورد بچه گر هفت و هشت کس بخورد	دوسه بچیلہ بود در دہی و در کوے خسر دهلوی
زادون	بچه زادون	بہار
کشیدن	خرسندی ست دار و اثر و نی حرص	کاز و نیاز بچه همی تو امان کشد خسر دهلوی
عہ چگونہ باورم آید ز اہل حسن و وفا ۱۲ عرفی شیرازی		

نمبر	صہ	شاعر
فصل حائے حلی		
بحث بالفقہ، کاویدین سخن، و جنگ، و نزاع ۱۲ بہار عجم		
رفتن	نخاز را تعلق کشید و امن دار	بر با در
شدن	از مقولات عشرت بحث و امان و عود	از
کردن	بحث بلبل بر حافظ مکن از خوش سخن	پیش طوطی نتوان نام هزاران بردن
کردن	بر سنگ خارہ زد گہر آبدار خویش	بہ با
یافتن	ہم گم گرد میان پیک گمہ آمد	ہم سخن راہ و ہانت بحث مشکل یافتہ
بجل بکسر اول و فتح دوم، بخشیدن خون و جز آن ۱۲ بہار عجم		
ساختن	فقیری امن یافت ہست و دست گاہی	بجل سازد دم فلں ما ہے خون ماہی
کردن	خون دلم خوردی و کردی حلال	جان ز تنم بردی و کردے بجل
فصل خار معجمہ		
بخشایش در محل ترجمہ عقو مستعلست لیکن در محل جو دو کرم ہم استعمال کردہ اند ۱۲ بہار عجم		
آوردن	چو بخشایش آرد جہانے ز جو	چو شکر کش خصم گوئی نبود
آوردن	بر جان عاشقان بخشایش از نیاد	کمال صفا
عہ این بحث با تلافی غسالہی رود ۱۲ حافظ عہ بحث در خضر و سیاحی رود ۱۲ شاہی سہ مجلس بحث از انجمنہ باغبانیکردم ۱۲ محترم کاشی لعلہ بہ خضر سمت خون دل بجل کردم ۱۲ عبدالوہاب مغانی		

مصدر	صلمه	شاعر
کردن	بخشایش کردن	بهار
بخل بالضم ضد سخا ۱۲ بهار عجم		
کردن	می شود فریادرس فریاد چون گرد تمام	با بخل در فریاد با فریادرس کردن چرا صفا صفا
ورزیدن	باجوال زرد امش غم بود قوت و هنوز	با بسکد با خود بخل و ز غم ز غم خوردن عرفی شیرازی
بختور بوزن صبور، آنچه بدان بوسه دهند ۱۲ بهار عجم		
انداختن	نمائی جلوه و برتر تمجید افشان	بر کشای دامن بر آتش بخور انداز باقر کاشی
دادن	پرمی به کلبه مایه کند گذار شب	کشای طره که این کلبه را بخورد بد شامشده
سوزختن	شمع افروخته و ریخته هر جانب گل	در مجلس ساخته و سوزته هر سوسه بخور مظهر دلو
کردن	خمش ز لاله که طبعش مشوش است هنوز	شکر بخور مکن شعله رکش است هنوز نظیری نیشاپوری
گرداندن	مرغول را بگردان یعنی بر غم سنبیل	در گرد چمن بخور سبچان صبا بگردان حافظ شیرازی
بخیمه دوخت معروف، و نیز نشان دوخت ۱۲ از بهار عجم		
افتادن	بخیمه بنم و گل بر رخ کار افتاد است	بر ورنه حیران تو صاف نظر نیست که نیست صفا صفا
افتادن	ز رخ تیغ تو آگه شدند مدعیان	بر عیان که بخیمه ام آخر بروی کار افتاد صوماند رازی
مصطلح - ۱۵ بخیمه بر رخ کار و بر بروی کار افتادن کنایه از افشاش شدن و افشاش کردن ۱۲ از بهار		
ع ۱۵ بانگ روزگار بخیمه ات بر بروی کار افتاد ۱۲ صائب		

مصنر		صله	شاعر
افگندن ^{۱۱}	همچو سوزن اگر چه سرتیزی	بر	بنجیه بر روی کار می فگنی
انداختن ^{۱۲}	بود پیوند زلف و دل پنهان	به	خطش این بنجیه را بر دانداخت
بر آمدن ^{۱۳}	ز نهار که آن بند قبا چست بمندید	بر	کز ناز کمیش بنجیه بر اندام بر آید
خوردن ^{۱۴}	خمش می تند چون عنکبوت تم بر در و دیوار	بر	خورد صد بنجیه بر لب باز اگر سازم دهنم را
دوختن ^{۱۵}	چه گوید کس از شوخی بنجیه دوز		کز و بنجیه چشم من گشت روز و حید و فونی
دویدن ^{۱۶}	بر لب طعن ز ناز بنجیه دوید	بر	بار فو حال گریبان گفتم
رفتن ^{۱۷}	شرم برون نکرد بزم تو از حجاب	از	بر چهره رفت بنجیه ز رنگ پرید ام
زدن ^{۱۸}	بنجیه از جوهر زخم چشم شوخ آئینم	از	چهره محجوب او گردید بان ساز دما
شدن ^{۱۹}	این بنجیه که می شود ز سوزن	از	نتوان ز جوال دوز کردن
کردن ^{۲۰}	دستیک بنجیه کند از من بلب نشود		صد اے خنده چاک از لب گریبانها سالکیدی
کردن ^{۲۱}	این بنجیه که می شود ز سوزن	از	نتوان ز جوال دوز کردن
کشودن ^{۲۲}	بنجیه از چشم دم نکشود تا آگه شوم	از	همشین را آب شمشیر از من زانو گزشت

مصطلح

۱۱ بنجیه بر روی کار افگندن و بر دانداختن کنایه از فاش شدن و فاش کردن را از ۱۲ از بهار ۱۳ بنجیه بر اندام بر آمدن

بر آمدن چینه بر چینه ۱۴ بنجیه بر چهره رفتن و بنجیه کردن مراد بنجیه بر روی کار افگندن ۱۵

۱۶ بنجیه بر لب نشود ۱۷ بنجیه از جوهر زخم نایان ۱۸ بنجیه بر لب نشود ۱۹ بنجیه از چشم دم نکشود تا آگه شوم ۲۰ بنجیه از چشم دم نکشود تا آگه شوم ۲۱ بنجیه از چشم دم نکشود تا آگه شوم ۲۲ بنجیه از چشم دم نکشود تا آگه شوم

مصدر	صلمه	شاعر
گرفتار	چاکمائی جگر بخیمه نگیرند چو گل	باقر لیلین سحر رفوعی تو عجبش بود عجبش باقر کاشی
گسیختن	بخیمه در هر نفس از جامه هستی گسیخت	از در در بر بازندگی حکم قباست تنگ داشت سروشی طهرانی
نهادن	سوزن عیسی مشو بخیمه بر دیم منه	بیرهن غم بدوز پرده شادی بدر بدر چاچی

فصل وال حملہ

بد مقابل خوش ۱۲ بہار

آمدن	چون خوش آمد نکتم ز آنکہ بد آمد کفرست	خاصہ جائیکہ حقیقت بود آنجا گفتن آئی ہمدانی
آموختن	ببل گلزار ایرانم بد آموز گلم	برخی تابدد ماغم سنبیل در یحان ہند سلیم طهرانی
اندیشیدن	بد اندیش تست آنکہ خوشخوار خلق	کہ نفع تو جوید در آزار خلق سعدی شیرازی
بودن	ترا این بندہ دانی بد نبود دست	و گر بد بود درخت و در و سر برد جمال صفحہ
پسندیدن	سخنانش را بردید ہمی نقش کنند	بد پسندان ہمہ بصرفہ و آن بغداد فرخی سیستانی
خواندن	جو ہر از تیغ زبان شد ریخت تا دندان را	گفتگو شد سچو سطر بے نقطہ بخوان مرا واعظ قزوینی
خوردن	شہد صحت در مذاقم چون دو ابد خورست	تا بیا چشم بیمار تو دارم الفتی وحید قزوینی

مصطلح

۱۰ بخیمہ بر روی نهادن کنایہ از فاش و رسوا کردن ۱۲ از بہار ۱۳ بد آمد مقابل خوش آمد ۱۲ بہار ۱۳ بد آموز

آنکہ تعلیم بد یافتہ باشد ۱۲ بہار ۱۳ بد پسند مشکل پسند لیکن این معنی از جوہر لفظ استفادہ نمی شود ۱۲ بہار

۱۴ بد خور دواے کہ خورده نشود از جهت کراہت طعم بابوے وے ۱۲ بہار

مصدر		صله	شاعر
له زردن	بمردن خویش را چون فال بدزد	همان فال بد اورا حال بدزد	خسرو دهلوی
۵۱ ساختن	کوزه میگردان چرخ چه خوش ساخته اند	شیشه چرخ چه غم داری اگر بد سازست	
۵۲ سگالیدن	خوشتن با هم بدست خوشتن کشتن است عجب	آنکه با تو بدگالید و ز تو باز استاد	سفری نیشابوری
کردن	تو نیکی کنی من نه بد کرده ام	که بد را حواله بخود کرده ام	نظامی گنجوی
۵۳ گردیدن	ما که پیش از مرگ آسایش تمنای کنیم	شکوه از بد گردی فلاک بیایمی کنیم	کلیم همدانی
گفتن	ز بد گوئی بد گفت پنهان کنم	بگفتار نیکش پشیمان کنم	نظامی گنجوی
نشتن	بگذر ز خسار بوسه بازی	اینجا است که نقش بد نشین ست	کلیم همدانی
نمودن	بنودی که از تیرگی بد نمود	شدی گاوتکیه ز چرخ کبود	طغرائی مشهدی
نهادن	بسی بر نیامد که بنیاد خود	بلند آنکه بنیاد بنیاد بد	سعد شیرازی
بدر بیرون ۱۲			
آمدن	نور هرگز نتوان کرد ز خورشید جدا	کرم از خاطر خسرو نتوان برد بدر	کمال الصغفانی
مصطلح			
له بدزدن بمنی بد کردن ۱۲ بهار ۵۲ بد ساز چرخه که ساخت خوب نداشت باشد ۱۲ بهار ۵۳ بد گال مراد بد اندیشی			
۱۲ بهار ۵۴ بد گرد گفت فارسی آنکه گردیدن او خوب نباشد ۱۲ بهار ۵۵ بد گوئی یکیک گفتار زشت دارد ۱۲ بهار			
۵۶ بد نشین اکثر بالفاظ نقش و قمارستعل میشود ۱۲ بهار			

مصدر	صله	شاغ
شدن	از	بگذار تا که ماه ز عقرب بدر شود حافظ شیرازی
کردن		ماہ را شہر بدر خواہی کرد
بدل بالتحریک، عوض چیزے، و فتنے کہ دفع فن حریف درستی کنند ۱۲ بہار		
آوردن		این گمان داشت کہ درانش نیا در دہ بدل عرفی شیرازی
بودن		کہ نبود بدل دست پیشینہ را قاسمی گونا باؤ
داشتن	در	کہ ندارد بدو در چین دولت و راے عرفی شیرازی
داشتن	در	ہر فتنے را بدلے بچو فلک و خاطر نجات صفا
ساختن	عہ	نمی خوریم بقلیس روزگار فریب سالک قزوینی
شدن	از عہ	شدم را از بعیر و مشک بدل ابوشکور بلخی
کردن	بہ	نظر سے بہ ناز نینی نہ ہنیا کردن فغانی شیرازی
گردیدن	را	تا سورت را بدل نگر و شہ و ن ساجدی
گرفتن	بر	تو بے بدلی ترا بدل نتوان یافت ملا جامی
گشتن	بہ	گشت سعادت پنہوست بدل خسرو دہلوی
یافتن	را	بمعنی ترا گوشش بر تا فتنہ طور می شیرازی
عہ بدل سازم بزنار و بہ بزنس ۱۲ خاقانی عہ ستم کن پشیمان کہ شد تبسم برق + بدل جال جان سوز و نیستا نما ۱۲ صا		
سہ تو بے بدلی ترا بدل نتوان یافت ۱۲ جامی		

شاعر	صده	مصدر
فصل ذال معجمه		
بذل بالفتح، چیزے بردادن و در باختن ۱۲ بہار عجم		
کردن	چو بذل تو کردم جوانی خویش	بہنگام پیری مرا غم ز پیش سعد شیراز
نمودن	حما المکن در شرح آن	بذل جسد باید نمود نصیر ہمدانی
بذلہ بالفتح، سخن نیکو، ولطیف و عجیب ۱۲ بہار عجم		
سنجیدن	بذلہ سنچ	بہار
گفتن	بیامیش این شاعر بذلہ گوی	کہ از تست ہنگامہ را بروی وحید فروغی
فصل راء مہملہ		
برابر معروف، و مقابل، و حرف ۱۲ بہار		
آدن	خوانے کشیدہ ام ز سخن جان تابقا	ہمکاسہ کجاست کہ آید برابرم عطاری شاپور
بودن	وادید و نادید برابر نبود	بافندہ ولافندہ جدای باشد آلتی ہمدانی
پوئیدن	قوی سیر آن بارہ کوہ سہیل	بر آب و بر آتش بہوید برابر اسدی طو
داشتن	ایکہ بچون خاک را ہم زیر پا آورده	گرم رادستی دہد با جان برابر دامت اشیر خیمیتی
دانستن	میںسیت بے معشوق یکیم زندگی کرد	از ان با جا برابر عاشقان دانہ ناز انوشیروانی
دویدن	ز شادی دو منترل برابر دوید	از بفرنگما فرش دیبا کشید نظامی گنجوی
مصطلح - ۱ برابر دویدن کنایہ از پیش رفتن بود ۱۲ بہار		

مصدق		صله	شاعر
شدن	باری چون بمقتضای نزول قضا		قدر و با قدر برابر نتوان شد جلای از و کار
شدن	چشمه آب بقا هر چند با بخشش لیک		کی برابر میشود چاه زرخندان ترا فروغ کشتی
کردن	من به آئینه برابر نگنم آن رو را به	با	حیف باشد که در آن دایره بنیم او را آصفی شیرازی
کردن	سایه زردان که اهل دین بمقدار خود	با	طالعش با طایر دان برابر کرده اند احمد کرمانی
کشیدن	در ترازو نبود سنگ تماش صاب		کعبه و بتکن راهر که برابر نکشید صفا صفا
گردیدن	گر به شیر فلکی خنجر زندگاو زمین	با	دار و آن زهره که با شیر برابر گردد نظامی گنجی
گرفتن	یکدم که رفته با تو بسر در تمام عمر	با	با نعمت دو کون برابر گرفته ام مسیح کاشی
گشتن	مپرس که تو چگونه شکسته دل گشت	با	مه چهارده چون بارخت بر گشت کمال صفا
نهادن	بے زخم تیغ عشق نیایی بقا خضر		عمر ابد برابر بسمل نهاده اند شفا صفا

برات بوزن قنات، نوشته تنخواه که بموجب آن از خزانه زر طلب

بدست می آید و تنخواه نیز ۱۲ از بهار عجم

آوردن	چو او کس به تحصیل نقد حیات	بر به	نیاد رده بر لعل خوبان برات ملویری شیرازی
بخشیدن	مارا با بامان برات کل بخشش	به	مهر از کف خاتم الرسل بخشش ملکبندی شیرازی
برگردیدن	بر نمی گرد در برات قسمت حق خون مخور		نیست ممکن باز گردیدن ز پستان شیراز صفا صفا

مصطلح - ۱۵ برابر کشیدن یعنی برابر وزن کردن ۱۲ بهار ۱۵ برات برگردیدن قبول ناشدن تنخواه و

زر به وصول نیامدن ۱۲ از بهار عه خویش را با چشم و ابرویش برابر میکنم ۱۲ شوکت

مصنر	صلہ	شاعر
بودن	از	برات من بمی عشق گربود جامے
دادن	از	اگر ماه نور ابرائے دهد
راندن	به	مگر ہوا یتواصل حیات شد کہ بقا
زدن		برات زدن
ستاندن	از	ستاند شیران براے حیات
شدن	را	روزی بامین کہ درد دیوان عشق
کردن		برات کردن
گرفتن	بر	سر یک خدمت فتر اک او نکرد کلیم
نوشتن	به	مکن جوالہ بدوزخ من مشوش را
نوشتن	بر	برات زلف بر جان می نویسم
براق معروف ۱۲		
آوردن		پسیچ راو عرشت کردم اینک
		براق، برق سیر آوردم اینک
مصطلح		
۱۵ برات راندن کنایہ از دفتر گذراندن ۱۲ بہار ۱۵ برات بر شاخ آہو ستاندن و برات بریخ و بسوسے		
بریخ نوشتن کنایہ از تنخواہ بر جای یک حاصل نہداشتہ باشد ۱۲ بہار		
۱۵ اے دادہ بار و موراز لطف برات ۱۲ بھیجی عہہ گاہ بدو گز نویسم برات ۱۲ خبرو		

مصدر	صده	شاعر
کشیدن	سپیک دم چو خط نور بر ظلام کشند	در
براق خسرو تیاره در لگام کشند	الور جاغرتو	
برق معروف ۱۲ بهار عجم		
باریدن	مرا برت بارید بر پتر زاغ	بر
دمیدن	همی دمیدی چشم برف چون الماس	بر
رنجستن	بنفشه نکرده سر غنچه تیز	چو ابر بهار آسمان برف ریز
گداختن	لوی چین برآمد و برف چین گداخت	گل باشگوفه آمد و بلبل بوستان
ماندن	برق در کسار میماند ز صحرای بیشتر	در
اندر تیرازی		
برق درخشدین و درخش ۱۲ بهار عجم		
افتادن	چو برق شعله یادش را بجان افتاد	در
انداختن	دام شعله کش ترمی شود سوز دل ترم	در
باریدن	بادی ست کوه پیکر کوهی ست باد سیر	در
برخاستن	برخاسته ز جبهه غدا و گوش تیز	از
جستن	کنون که تیر فلک سینده کرد سینده بدزد	بجست برق بلاغم در آگینه بدزد
جمیدن	از هر کنار برق بلاد جمیدن ست	باید گلیم بخت سیر را بجا گذاشت
خاستن	پیدا است که جز براق گردون سیرت	برقی نتوان دید که خیزد ز زمین
و اصف بخار		
عده برق در خرمن ارباب بخت افتاد ۱۲ صائب عده رم خوردگان تحریر جانیکه برق بارند ۱۲ علی سرهندي		

مصداق	صدا	شاعر
دخشین	برقے از منظر لیلی بد رخسید سحر	از ده که با خرمن مجنون ال افکار چه کرد حافظ شیرازی
ریختن	فرغ رویتو برقی بخمن گل ریخت به	از ع که جای نغمه شمر از زبان بلبل ریخت صفا صفا
زدن	راه بر از تاره شد خنجر او برق زد	از ع خود قمر دو پاره شد سهم چو در کمان گفت بدر چاچی
شدن	برق شدن	بهار عجم
کشیدن	گریه ام رود و چون ز دل کشیدم برق	از ابر غم شد دید غم دیدن باران گفت ابله شیرازی
کشیدن	چرخ فلکند در زه و ماهی فخر از سر در	برق کشید و کشت بادی بزییران انیس اخسیکتی
گرفتن	ز عکس سلاح و ز آتار موکب	از زمین در میان برق و تند گرفته حسن غزنوی
برقع بالضم رو بند مطلقا ۱۲ بهار عجم		
افتادن	شب بسمیکه اش برقع از جمال افتاد	از قراب آب فشان جام غمش ست هنوز نظیری نیشابوری
افگندن	برقع برخ افگند بر دناز باغش	به تانگست گل بخت آید بد ماغش صید طهرانی
بر افگندن	برقع ز جمال خود بر افگن	از تا شک آرد به عشقت اقرار رضی اربابانی
بر انداختن	بدست حسن چو برق ز رخ بر اندازی	از به زمانه بر سر خرسید چادر اندازد طالب آملی
مصطلح		
۱۰ برق شدن کنایه از شتاب رفتن و دیدن ۱۲ بهار ۱۰ برق افگندن برخ بمعنی برق بستن ۱۲ بهار ۱۰		
برقع از رخ بر افگندن و بر انداختن به صلا از بمعنی دور کردن برقع ۱۲ از بهار		
ع ز قوس قزح برق شفاف ریخت ۱۲ قاسمی عه برقے از موج قدح در خس پند از نغم ۱۲ نظیر		

مصدر	صله	شاعر
برداشتن	از	که برداشت برق زرخ راز را طیوسی شکر
بستن	از	برق برخ ز دیدن باز حیا بند به بر روی باغبان در این باغ لبند خالص صفائی
در کشیدن	از	بدان نسیم عنایت که در کشد ناگه ز روی شاه مقصود برق حرمان
دریدن	بر عبه	آئینه طلعتش نظر سوز بر چرخ درید برق روز فیضی اگر آباد
زدن	را	حسن عبادات را برق نسیان زدن ز شسته اعمال رالوح و قلم داشتن عرفی نیرازی
شگافتن		مگر دعای قیوم شد ز دل که حسن قبول شگافت برق و تاسر حد زبان آید
کشادن	از به	سرم بردارد از زانو بدست کشاید بر قعم از رو بدست ناظم هر اتی
کشودن	از	بر غم منکر رویت ز چهره برق ناز چنان کشود که هم کافر و مسلمان بد شفا اصفائی
کشیدن	به	بردی خود چو کشد ز دور برق شب نظام شیراز
فرد داشتن	عبه	آزودی را بهر کس منهای الله یا پرده بر افکن یا بر قع فروهل ایما اصفائی
گرفتن	از	در آن مخیل که امی نور نظر برق زرخ گیری حباب باده میگیرد گل ختم باغ من آرزو اگر آباد

مصطلح

له برق از رخ برداشتن بمعنی دور کردن برق ۱۲ از بهار ۱۵ برق بستن زدن و بروی کشیدن برخسار فخر
هشتن بمعنی برق بستن ۱۲ بهار ۱۵ برق از روی در کشیدن دریدن شگافتن برداشتن کشادن و کشودن
به صله از بمعنی دور کردن برق ۱۲ بهار

عه خیز برق می بر قع صبح بردی ۱۲ شای قافی عه فرد هشته برق برخسار مهر ۱۲ قافی

مصدر	صفت	شاعر
برکت بالفتح و بتعین بالیرین و انزو و دن ۱۲ از بهار عجم		
شدن	مطر با خانه ات آباد شود و جرم بدین	که بیک ناله دیگر برکت خواهد شد نجات امضا
ماندن	چنان با و شمسیرو سسے نشاند	که در خرمن عمر برکت نماند قدسی شهدا
بروت بفتح تین ترجمه سبت ۱۲ بهار عجم		
تافتن ^۱	هر که از ما بروت می نماید	از ما بریشش فراغتے داریم از بهار عجم
ریختن ^۲	پنبه از خفتش چو باید وجه فوت	ز آتش موسی فرویزد بروت ز لاجو اسرار
کندن ^۳	فلک را گوش سفتی ناکه تیر	بروت هر کندے برق شمسیرو
بنادن ^۴	شگوفه در بسم ماهی شادی	بروت باد را پنبه منار
برهنه بر یک را و بسکون عریان و خالی و مجروحان درخت برهنه بی برگ ۱۲ بهار عجم		
بودن	برهنه بود جهان مدنی و دوزخی بر	بدوخت از پی عالم سفید پیراهن اشیر اومانی
رفتن	عمرے سرو پا برهنه رفته	اما قدمے بره رفته حسینی ابرو
زدن	برهنه هر که زند حرف در بر خرم	در حریف خلیش نجا کنگند چشتی گیر مخلص کاشی
مصطلح		
<p>۱ بروت تافتن بعد از کنایه از اعراض کردن و در بر و گردانیدن بود ۱۲ بهار ۲ بروت ریختن مغلوب بودن</p> <p>۳ گردانیدن ۱۲ بهار ۴ بروت کسی کنندن کنایه از رسوا کردن ۱۲ بهار ۵ بروت کسے را پنبه نهادن</p> <p>ظرافت و تمسخر کردن ۱۲ بهار عجم</p>		

مصدر	صده	شاعر
شدن		تا که بانفس کارزار کنند جمال صفهان
کردن		کرد برهنه چو دل گندمش نظامی گنجوی
گشتن		باد کسان خس کشی از روی لاغ خسرو دهلوی
گفتن		پیر اهن تن خود گردان برهنه گویا ایما صفهان
ماندن	از	ماند زبے برگی خود برهنه خسرو دهلوی

فصل زار معجمه

بزم بالفتح مجلس عموم و مجلس عیش و نشاط خصوصاً و بدین معنی مقابل رزم ست ۱۲ بهار عجم

آراستن	دوش در عالم معنی کد صورت بالاکت	در	عقل فعال بر پرده زد و بزم آراست غالب دهلوی
افروختن	خیز و بزم طرب افروز که وقت سحر است		افق مشرقی از عارض گل تازه برست اشیرادمانی
انداختن	شب که از یاد لبش بزم شراب انداختم	از	اهل عالم را در آتش چون کباب انداختم تنها شهبزستان
برافروختن	بزم کرامت ز رخس بر فروخت	از	هر که رخس دید بر آن چشم دوخت ملا جامی
چیدن	بخلوت خوش بود با محراب بزم طرب چیدن	با	غزلها مناسبچ اندن و بایار فمیدن مخلص کاشی
داشتن	بر غم تو بزم بزم خوشی آن شکست دارد	بر	خدا از آفت طاقت دل مار انگل دارد بنجو بهمنانی
ساختن	دردی کسان عشق چو سازند بزم خوش		الماس در پیاله زهری فرو کنند طالب آملی
کردن	بزمی نکرد یار که حاضر نگشت غیر		هرگز جفا نگشت زد و زنج بهشت مایع قزوینی

عه اسباب طرب جمع کن و بزم بیار ابی ۱۲ نزاری

مضمر	صلہ	شاعر
کشیدن	بر	می کشد هر خط بزم تازه بر روی ما
گذشتن	ب	محتسب میکند را باد فطنو گذار
نشستن		بزم ز همان چو تھی یافت جاے
نهادن	در	چون بزم ریت نهند فردا
		دلخ دارد جام جم را کاسه زانوی ما
		بزم مارا بهمین شیوہ و دستور گذار
		بزم نشین باز بھی کر در اے
		خونم ز در بدر در آید

فصل سین جملہ

بس و بسند بالفتح کفایت؛ و بسیار و کافی؛ و کم کردن؛ و باز ماندن؛ و حریف شدن؛ ۱۲ بہار

آمدن	بر	خواب گشتم و برخوش بس نمی آیم
بودن	با	من چرا غم گشتم را حاجت بخی نیست
کردن	از	پریشان چند گوی بس کن این دیوانگی با
کردن	از	چو دیدم ترا زیرک و ہوشمند
گرفتن		مگو کام دل خود را ز حیرت کس نمی گیرد
		کہ پیچ با چو توئی ہمنفس نمی آیم
		می توان افشاند امانی کہ بس باشد مرا
		چو بو گل شنیدی باز آغاز جنون کردی
		بیکسالہ دخل از تو کردم بسند
		چہ میگویی ترا دیدم ز بانم بس نمی گیرد

مصطلح

۱۵ بزم نشین کنایہ از صاحب مجلس ۱۲ بہار ۱۵ بس آمدن با کسے و بر کسی حریف شدن در زور و قوت با کسے ۱۲ بہار
 ۱۶ بس کردن کم کردن ۱۲ بہار ۱۶ بس گرفتن باز ماندن و بس کردن ۱۲ بہار

۱۷ وقت گل خوابان چو بزم عیش در صحرانشند ۱۲ شاہی عمہ ورنہ با شعلہ خوے تو کہ بس مے آید ۱۲ صائب

۱۸ چہ چشم دے زویدن روے تو بس نگردد ۱۲ فغانی

مصدر	صده	شاعر
آراستن	بساط چه باید بر آراستن	کزد ناگزیر است برخاستن نظامی گنجوی
افشانیدن	افشانیدی بر دلم پیرایه حسن	بساط حسن بر خرمن فشاندی طالب آملی
افگندن	به گلزارش افگند عشق بساط	نگنجید در پوست گل از نشاط ظهوری شیرازی
انداختن	طبع جادو و قلم بساط سخن	باز بر طرز دیگر اندازد و نشان میدهد
برچیدن	بذوق آشتی از دوستان ریختنی	بساط دوستداری چیدنی بر چیدنی دانش شهید
پسچیدن	مگر با خاکساران کشتی در روزگار	کمی پسچید بساط حسن ابرهم غبار خط صفا صفا
چیدن	حریف بین چه بر احوال بساط می چید	ز زیر پائے افلاک غافل افتادست نظیری نیشابوری
داشتن	نئے مل مال ارم و نی فرش و نئے بساط	نئے زر نه زور دارم و نه حل و نه عطن ابوالبرکات
در نوشتن	بر شکستند هنوز این رباط	در نوشتند هنوز این بساط نظامی گنجوی
در نوردیدن	بساط عیش یاران در نوردید	طرب در خانه مابدشگون است طالب آملی
ریختن	بساط خانه چندان در ره سیلای ریخت	با حسان میکنم از خود خجل غارتگر خود دانش شهید
زدن	بساط دست را بر یکدگر زد	جگر را بر دم تیغ قد زد زلالی خوانساری
سپردن	مقام غوانی گرفته نواح	بساط عنادل سپرده عناکب حسن نیشابوری

مصطلح

بساط آرا - به صاحب صدر ۱۲ بهار ۱۱۱۱ بساط افکن فراش ۱۲ بهار

ع به بساط سجده افگند مذکوره و محرر ۱۲ ملاجعی ع به بساط سیم و محرر ۱۲ در نوشت فلک ۱۲ رضی ارضیانی

مصدر	صلہ	شاعر
سوختن	سوخت بنای ہستیم سخت بنای طقم	چند پر از نفس ہم آہ شکستہ پاے را صفا صفا
کشادن	بہم چون بساط شکایت کشاید	توان در درفت از اداے کلام طالب آملی
کشیدن	در رہ بساط لعل ز خون جگر کشم	کان نازنین چو سحر زمان رسیدنی ست خسرو دہلوی
گستران	بساط سجده از بیرون در بخاک گستر	بس است اے جبہ تصدیق دادا نیش طالب آملی

بستان و بوستان

افروختن	بستان افروز	بہار
پیر استن	برده رضوان بہشت از پئے پیوند گری	از تو ہر فضلہ کہ انداختہ بستان پیرائے انوری بیوردی
پیر استن	اگر از دور باش بوستان پیر اندیشید	ہر از یک طوق با قمری کند سرور و ابید صفا صفا
خوردن	ندر کوہ سبز نہ در باغ شیخ	ملخ بوستان خورد و مردم ملخ سعدی شیرازی
کردن	اگر ہنگام باغ و راغ نبود	میان خانہ بستان میتوان کرد باقر کاشی
گردیدن	ایاغی باین بوستان گرد دہ	گل سنج بستان مے زرد دہ طغرل کشمیری

بستر بالکسرخت خواب ۱۲ بہار

افگندن	در میان خلق نتوان بستر راحت فگند	سر نغم برد اسن صحر اچو خواب آید مرا دانش مشہد
--------	----------------------------------	---

مصطلح ۱۵ بستان افروز گل تلخ خردس ۱۲ بہار ۱۵ بوستان خوردن کنایہ از رستی یا دنیات باغ خوردن ۱۲ از بہار ۱۵ بوستان گرد یعنی کاف فارسی کنایہ از نظارگی و تماشاے باغ و معنی ترکیبی آن گردنہ در بوستان ست ۱۲ بہار

عہ گسترده در سر اے نبوت بساط تو ۱۲ کمال اصفہانی۔

مصدر	صله	شاعر
انداختن	به	ره خوابید پهلوی زنده بر خواب محکما حضرت شهید
نخواستن	از	نخواستیم بستر بالین بنگان خوابید آرزو اکبر آبادی
ساختن	از	ز خاک تیره بر آریم لولوی شهوار ازرقی هروی
شدن	از	سنبلس را توده برگ سمن بالین کند امامی هروی
شناختن	از	در زین چون پهلوشناسد بستر بیکانه را صا صفا
کردن	از	گسسته کشان ریش ایشان بود تا بناف از
گسترده	از	از هر آن جانب که رو آرد بر نقش بدلیع در
بسیج قصد و آهنگ ۱۲ بهار عجم		
آوردن	به	که سستی نکردم در آن کاری هیچ نظمی گنجوی
کردن	از	که دانی که در کار گیر دستخن سعد شیرازی
فصل شین مجله		
بشارت بالکسر و بالضم مرده، و بالفتح شاد شدن ۱۲		
آوردن	از	بشارتی آن کین بشارت آرد زود را
بودن	از	از ما به اسیران نفس باد بشارت از
عده بساط عمر ابد از پی تو گستر دست ۱۲ کمال اصفهانی عده برق آورد بشارت باران گیاه را ۱۲ نظیری نیشاپوری -		
سه بشارت باد از آن میادوش لکب خرامان را ۱۲		

مصدر	مملہ	شاعر
بردن	بہ	بشارت بر بکوئے میفر و نشان
دادن	را عیہ	خوبان پارسی گو بخشندگان عمرند
رساندن		آن بلند مرتبہ این مرتبہ فرمود
زدن		رو بشارت بزن کہ گشت یکے
شنیدن	از عیہ	چو شنید این بشارت رفت از پیش
طلبیدن		گر بشارت طلبد نو بخش بدیش آید
کشیدن		بہر شہرے از شادی فتح شاہ
نمودن	از	یعقوب را نشاط از یوسف فرودہ اند
		کہ حافظ توبہ از زہد ریا کرد
		ساتی بد بشارت پیران پاسارا
		حال از و بیدار شود بشارت رسان
		با غلام خود آن امیر امروز
		ولی در دل کہ شرمش بود در جوش
		در ولایت طلبد ملک سکند گیرد
		بشارت کشان بر کشادند راہ
		داؤد را بشارتے از جم نمودہ اند
		عمید را زہی

فصل صا و حمله

بصیرت دانائی وزیر کی ۱۲

دادن	یافت در بے بصیری گم شد خود یعقوب	چشم از ہر کہ گرفتند بصیرت دادند	سالک قریبی
------	----------------------------------	---------------------------------	------------

فصل ضا و حجه

بضاعت بکسر اول مایہ، و مال، ۱۳

آوردن	بضاعت نیا و روم الا امید	خدا یا ز عفو مکن نا امید	سعد شیراز
بردن	بہشت آن ستاند کہ طاعت برد	کہ انقد باید بضاعت برد	

عہ بادادی بشارت بجائے گاہ صد ۱۲ ابوالعلائی گنجوی عہ بشنو بشارت گل از نغمہ بنادول ۱۲ کمال اصفہانی

مصدر	صلہ	شاعر
داشتن	تو کیمیا کہ فروشی نظری بحال ماکن	کہ بضاعتی نداریم و فکندہ ایم دامنے حافظ شیرازی
ساختن	قناعت را بضاعت ساز می سوز	درین دور عنادر بے نوائی
یافتن	زلفت از دنیا بضاعتی زیبا یافته	لعلت از شکر حلاوتها فایق ساخته جمال اصفہانی

فصل غنیمت

بغل معروف ۱۲

ز دل	تو مخوانم جنت کمتر زن بغل	جنت انصاف نیم جنت بغل	مولوی رومی
کشودن	بران روسی افگند مرکب چو باد	بہ تیغ آزمائے بغل بر کشاد	نظامی گنجوی
کشودن	زمین شد دست زبرگ شکوفه سید تن	کشوده است بغل باغ از خیابانها	صاحب اصفہانی
گرفتن	بہ بین گرمی بادہ ناب را	بغل گیرے آتش و آب را	خلوئی شیرازی

فصل لام

بلایا بالفتح، زحمت، و مکروہ، و امر بسیار غریب و کاعمر فوق الطاقہ ۱۳

آمدن	جانان ز تو بر سرم بلامی آید از بر	وز تو بدلم تیر جفا سے آید	حزنی اصفہانی
------	-----------------------------------	---------------------------	--------------

مصطلح

۱۱ بغل زدن کنایہ از شامت کردن و تحقیق آنست کہ کنایہ از خوشی کردن است از روئے استہزاء بر کسی چنانچہ در ہندوستان
در اکثر مردم ایحالت دیدن میشود و در ولایت ہم بودہ باشد ۱۲ بہار ۱۱ بغل کشودن کنایہ از دست دراز کردن بر حرف
۱۳ بہار ۱۱ بغل گیری معافقہ، و یکدگر را در بغل گرفتن ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
آوردن	بر	صد بلامرهم آردش بر سر
افتادن		سر مه مست بخواری چیست افزود
اندوختن		عشق بیگویم و جان میدهم آوا که کن
انگیختن	از	ز طوق آن یک پرچم آویخته
باریدن	از در	از در دیو امیبارد بلا در راه عشق
بر آمدن		فیاض که سر حلقه زندان جهان بود
برچیدن		رفته از گل چیدنش خاک بدست و میز
پروردن		بلا پرورده
جستن		چشم خم خوابان گلشنان دل هم آه و سنا
جنبیدن	از	چون زلف تو از صبا بجنب
خاستن	از	پوش آن خیال را به خدا از دیدم
خواستن	به بر	عشق بخوشتن بلا خواسته ام
داشتن		از کوئے غم آواز حزین که شنیدی
دیدن	از	در جلوه گاه دوست شفا فتادگان
		زخم تیرے کہ از کمان تو نیست
		چون سیم است شود ترک بلامی افتد
		چه بلا عاشق این عشق بلا اندوزم
		بلا سے زہر سوے انگیختہ
		یک سر ہم پیشہ نامد کہ طوفانی شد
		آخر چه بلا ز ابد ستور بر آمد
		خار خار دل کہ برچیند بلا دست او
		طبع بلا جو بچیان باشد بدیشان مالم
		از ہر طرف بلا بجنب
		کہ مسکین مرغ را غافل بلا از دانی
		آنکہ کہ ترا بہ آرزو خواستہ ام
		نالیدن دل بود ندانم چه بلا داد
		غیر از بلا از ان قد بلا چه دید

مصطلح ۱۵ بلا برچیدن کنایه از دور کردن آن ۱۲ بہار

عہ گریار در بلا چو تگرگ ۱۲ جمال اصفہانی عہ الا تا خواہی بلا بر جسد ۱۲ سعدی

مصدر	صله	شاعر
رسیدن	از	کز جور دور گنبد گردان نمیرسد جمالی اصفا
رفتن	از	از مد نهار تبت و اثر دن نمیرود صفا
ریختن	بر	بلا ریخت بر جان بیچارگان سعد شیراز
زادن	از	بلا ما سے جوان زین مادران پر میرید شانی شمس
ساختن		یک عشوه را بلا شکیب زمانه ساز شفا
شدن		خنده زیر لبش باز بلا سے کشد فتاح شیرازی
شدن	در	ورنه بیتابی دلی ز همه کس می آید سلیم طرانی
کردن		کرد بلا عقل و دیر دانه دوام خویش افغانی شیرازی
کردن	عبر	تکلف بر طرف با قمر بلا کرد باتر کاشی
کشیدن	از	تو سخت باش که مار از سنگ ساخته اند سعید قمری
گرداندن		بجوان بلا می کشد یارب بلا گردان حافظ شیرازی
گردیدن		بوسه پیراهن بلا گردید یعقوب مرا فتاحی شیرازی

مصطلح

۱۰ تبت و اثر دن آیه تبت یا ابی اسب را معکوس خواندن بر اے دفع بلا ۱۲ بهار ۱۳ بلا گردن معنی بکار عه کردن ۱۴ بهار ۱۵ بلا گردان کنایه از دور کردن و بے بود ۱۶ بهار

عه ناگاه ترادیدم برخویش بلا کردم ۱۷ خسرو عه بکش از دوست بلا سے که کنون می آید ۱۸ خسرو

مصنف	صلہ	شاعر
گماشتن	در آنجا امانش مدہ تا بچاشت	عب
ماندن	بر من نمایند بیج بلاے و زحمتے	عب
یافتن	هر که بلا در فتاد یافت بلا عظیم	عب
گماشتن	نباید بلا بر سر کس گماشت	عب
ماندن	کز جور دور گنبد گردان نمیرسد	عب
یافتن	زود گذر زلاتا نفستی در بلا	عب
بلند بالفتح و بالضم، مطلق دراز و عظیم الشان، و بزرگ، و گران ۱۲ بہار		
آمدن	درین باغ سروے نیامد بلند	عب
افتاد	اگر سودا بلند افتد ازین بہتر چو می باشد	عب
انداختن	ہیچکے در عشق کوتاہی نکردم از وفا	عب
افتاد	پایہ علم چو بلند افتاد	عب
بر آوردن	بر آرم کند سیاست بلند	عب
بر کشیدن	زمانہ خصم ترا بر کشد بلند بدان کہ	عب
بودن	قدت بلند باد کہ بر نخل حسن تست	عب
پرسیدن	من کجا و این بلند پروازی	عب
آمدن	کہ باد اجل خیش از بون نکند	عب
افتاد	کلیم از بہر خود رو فکر ہائے سرو بالان	عب
انداختن	ہر کہ رسید از قد جانان بلند انداختم	عب
افتاد	ہر چہ خرابم نہ پسند او فتاد	عب
بر آوردن	سرش را در آرم بنجم گسند	عب
بر کشیدن	چو بر زمین زندش خرد تر شود مسکین	عب
بودن	آن گل کز نسیم وفا میتوان شنید	عب
پرسیدن	سدرہ کے بلبل آشیان باشد	عب
مصطلح		
۱۰ بلند افتاد و سودا بزرگ واقع شدن سودا ۱۲ بہار ۱۰ بلند انداختن کنایہ از ستودن بہ مبالغہ و تعریف		
بسیار نمودن ۱۲ بہار ۱۰ بلند پروازی کنایہ از لات و گزاف، و اظہار تجل خود غائی و خود ستائی ۱۲ بہار		
عہ بر دل چو بلانی گماری ۱۲ شفقے		

مصدر	صَله	شاعر
خواستن	بلند آن سرکہ او خواہد بلندش	نشدن آن دل کہ او خواند نشدش وحشی بافقی
داشتن	درین مقام زپست و بلند چرخ و مرغ	کز آفتاب زحل جا بلند تر دارد نظام السرباد
دیدن	بلند و پست دیدن	بہار
ساختن	سلیم پر خدرا ز تیر فتنہ باش کہ باز	بلند ساخت زمانہ کمان شیطانی را سلیم طرانی
ستادن	تلاش بید می کند سر خرشید	ستادہ است بلند آستان حضرت دوست صفا اصفہانی
شدن	ما تم نشست و گو کہ سو شد بلند	از صد نیزہ از حوالی مانور شد بلند قحانی شیرازی
شدن	فتنہ از بزم پنچواران شد امشب بلند	از سرگزشت کا کلہ را در میامے افکنم دانش شمس
شدن	کہ ام گوشہ ابرو بلند شد یارب	کہ همچو قبلہ ناقبلہ گاہ مے لرزد صفا اصفہانی
شنیدن	وربہ فغان در کشد آوا بلند	بہ گوش فلک نشنود الا بلند خسرو دہلوی
کردن	مریض عشق چو آید اجل ببالینش	بہ کند بلند بہ تعظیم طرف ابروے طالب آملی
کردن	خیزد بنا ز جلوہ دہ قامت و لنوا زرا	چون قد خود بلند کن پایہ قد ناز را وحشی بافقی
کردن	گر دون بلند کردہ اورا نکند و پست	دولت عزیز کردہ اورا نکند و خوار مغزی نیشاپوری

مصطلح

۱۰ بلند و پست دیدن کنایہ از مردم نیک و بد دیدن و تجربہ کار ۱۲ بہار ۱۰ بلند شدن فتنہ برپاشدن ہنگامہ ۱۲

بہار ۱۰ بلند شدن گوشہ ابرو و بلند کردن طرف ابرو در مقام بیداری استعمال کنند ۱۲ بہار ۱۰ بلند شنیدن

کم شنیدن ۱۲ بہار ۱۰ بلند کردہ کنایہ از نواختن و دست گرفتن ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
گرویدن	از	دامن دریا ز کف گذارتا گوهر شوی وانش شمس
گرویدن		سخن بلند چو گرد و لاجی مقرون است آتاقه مسرحت کلام موزون است صفا صفا
گشتن	از	بآن لطافت گردن نگذرد آجیات بلند گشته ز فواره گریباننش عجمه خراسانی

بلندی در از می و رفعت ۱۲ بهار

بخشیدن	بر همه در شعر بلندیم بخش	بر در	مرتبه شعر پسندیم بخش	ملا جامی
جستن	بقدر هنر جسته باید محل		بلندی و نجی مج چون جزل	سعد شیرازی
دادن	گر نیاید آن کمان ابرو همی بماند تیر	از	صد بلندی میدهم هر ناله آهسته را	علی خراسانی
داشتن	نه تنها گردش شد سرور از تن	از	سروش دارد بلندی هم ز گردان	کاتبی نیشابوری
گراشتن	بلندی گراے			بهار
گرفتن	دولت ترکان که بلندی گرفت		مملکت از داد پسندی گرفت	نظامی گنجوی
گزیدن	بدو گفت و آدم من این کام تو		بلندی گویند مگر نام تو	فردوسی طوسی
یافتن	ستاره که درین خاکدان بلندی یافت	در عجمه	که چون شمر ز جهان با صد اضطراب یافت	صفا صفا

فصل مسمی

بسم بالفتح، آواز بلند، مقابل زیر و ضرب دستی که بر نور تمام بر سر کسی زنند ۱۲ بهار

مصطلح له بلندی گراے آنکه میل ادب بلندی و رفعت باشد ۱۲ بهار

عده دوستان و دشمنانش را بلندی داد چرخ + دوستانش را بخت و دشمنانش را از دار ۱۲ مغزی همه از بخت توان یافت بزرگی و بلندی ۱۲ مجیر

مصدر	صله	شاعر
خوردن	از	غم از نعمته زیر او خورده بهم طغرای مشهد
زدن	بر	عارضت بهم هازند بر سرخ خورشید را سنبست سر پازند بر کون مشک دفری فونی یزدی

فصل نون

بن بالضم، پنج، و پایان هر چیز و مطلق طرت بنه فرید علیه ۱۲ بهار عجم

بستن ^۱	از	بهنم فلک بر زده بارگاه نظامی گنجی
بستن ^۲		کوچه غنچه عجب نیست که بن بست شد تاثیر اصفهانی
خوردن ^۳		که فلک نیز درین اقامه مگردانست اشیرادمانی
افگندن ^۴		بران بن نهادند یکسر سخن فردوسی طوسی
مالیدن ^۵	بر	بن بخت بر زمین مالیدن بهار

بنا بالکسر عمارت ۱۲ بهار عجم

افراشتن		و لپست کنی بنا خود افراشته نخر نیشاپور
افگندن		ازین بنا که شهنشاه کامران افگند شاکر مشهدی

مصطلح

۱ بن بستن کنایه از سفر کردن ۱۲ بهار ۲ بن بست کوچ سر بسته ۱۲ بهار ۳ بن کار خوردن کنایه از اندیشه در عواقب امور کردن ۱۲ بهار ۴ بن سخن افگندن سخن بنیاد کردن ۵ بن بخت بر زمین مالیدن

کنایه از استواری بخت و دولت ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
انداختن	از	که در خاک خشتایین کین بر این خاتم صفی شیراز
انداختن	بر	خانه غم را بنا بر روی آب انداختم نصیر بدخشا
بر آمدن	بر	بنای تو به برین بوم بر نمے آید صفا صفهان
بر انداختن	در	بنای نامرادی را بر انداخت بدر چاچی
بر خاستن		که بنای سخن ازان برخاست شاکشده
برداشتن		این بنا را دل ویران شده بهتر بردا خالص مشد
بستن	بر	بنا بر چار دیوار ابد بست نظامی گنجی
بودن	بر	اینست برکتا به الیوان پادشارا ملا جامی
پذیرفتن		بی طاقتی بیا تو درین گوشه خانه سنا شفا صفهان
دادن	به	بنای خانه ناموس را بآب ده از بهار
داشتن	به	وز خانه خود بند دارد و خلیش ابوسلمه شاپور
رساندن		بنای صومعه شید همچنان بر پاست کلیم همدانی
رساندن		کسے باید که دل بار با صا طینتان وحدت قبی
رسیدن		هنوز نشسته خونست تیغ قرناش صفا صفهان

مصطلح

لے بنا برداشتن بنا بلند کردن ۱۲ بهار مج

مصدر	صَله	شاعر
رفتَن	ب	بہار
ریختَن	از	زود میریزد بنا کمر نفس گرد و خراب صفا صفا
ساختَن	بر	بنائے توبہ برین بوم بر نمی آید
شدَن	از	خانہ دل راستہ بر گل بنا وحید قریبی
شکستن	از	ہر سو بنائے خانہ صبر و سکون شکست اصفی شیراز
کردَن	از	شب از بہر درویش شب خانہ سخت سعد شیراز
کردَن	از	مکتوب از نخست بہوا بتدا کنند تاثیر شمس
کندن	از	بہار
گذشتَن	بر	تا بنا بر سر این ریگ وان نگذاری صفا صفا
گزیدن	از	مواصل بجایہ و غرے و مالے ابو الفج رونے
نشستن	از	ہمچون بنائے تانہ کند در زمان نشستن از بہار
نہادن	بر	بہار

مصطلح

۱ بنا کردن کنایہ از شروع کردن نیز آید ۱۲ بہار ۱۳ بنا بر میخ نہادن کنایہ از بے ثبات و ناپائدار کردن

و اسبج و نابود افکشتن ۱۲ بہار

۱۴ حباب آسا بناد آب کرد خانہ خود را ۱۲ حزین ۱۵ عمارتے اگر از دل بنا توانی کرد ۱۲ اشرف

مصدر	صله	شاعر
نهادن	عبر	معمار کارخانه هستی برآه او
نهادن ^۱	بر	بنا بر آب نهادن
نهادن ^۲		بیدل مکن آرام تمنّا که در ایجاد
یافتن	بر	تا که بنا یافت نگنجید بیش
<p>بند پیوندگاه دو عضو، و آنچه بر دست و پا سے مجربان و اسیران و دیوانگان نهند، و بند نقاب و برقع و گرمیان و تنبان و مانند آن، و بند انگشت و زبان، و بند آب که بر پیش آب بندند، و بند تیغ دوا لے یار لیسمانے کہ بدان شمشیر بر کمر بندند، و لیسمان بستن اسپ و اشتروا مثال آن، و کمر و حیلہ، و حیلہ کشتی گیران، و غم و غصہ، و طمع و توقع، و عہد و پیمان، و قید و گرفتاری ۱۲ بہار غم</p>		
افتادن		شکایت از تو جفا چو چسان توانم کرد
بافتن ^۱		بر سر کویتو جمعند پریشانے چند
		کہ گردل گذری بند بر زبان افتد
		بند در بند قبا بافته عریانے چند
<p>مصطلح</p> <p>۱ بنا بر آب نهادن و بر باد نهادن کنایہ از بے ثبات و ناپائیدار کردن و بیج و نابود و افکاشتن ۱۲ بہار</p> <p>۲ بند در بند قبا بافتن کنایہ از ہم پیوستن و مجتمع شدن و ہجوم بسیار ۱۲ بہار و مصطلح</p> <p>عہ عشق جز بر راستی نهند بناے خویش را ۱۲ مخلص کاشی</p>		

مصدر	صله	شاعر
برداشتن ^{۱۵}	از	تا مرابند خمش از زبان برداشت صفا
برداشتن ^{۱۶}	از	وقیامت عاجز از تقریر نتوان شدن رفع قوفی
برداشتن ^{۱۷}	از	که بردارد آن بند از بند گاه نظامی گنجی
بستن ^{۱۸}	به	بست بندے بهر کجا رفته سیلم
بستن ^{۱۹}	به	نہ بستہ بند ز تجرید بر قبا ہرگز والد ہری
بستن ^{۲۰}	سم	نہ باشد کاسہ ایش بند بستہ کلیم ہانی
بودن ^{۲۱}	با	مردیم درین کمنہ سرچند توان بود نقاشی از
خواستن ^{۲۲}		بس بند تو کل چو ما ہی خواہم طغرائی
داشتن ^{۲۳}	از	منکہ دارم ز دلاویز کندے بندے مختتم شمی
داشتن ^{۲۴}		ورنہ ما آزادگی را از خدای خواستیم طفیلی مشہد

مصطلح

۱۵ بند برداشتن از چیزے کنایہ از دور شدن بند از آن چیز ۱۲ بہار ۱۵ بند برداشتن از چیزے دور کردن
 بند ۱۲ بند بستن معرود ، و طبع و توقع کردن و پیوند کردن موسے شیشہ و چینی و امثال آن ۱۲ بہار
 ۱۵ بند توکل مایہ توکل ۱۲ بہار

عہ در آن لب ہانا کہ بست بندے ۲۲ مخلص کاشی عہ خوبان قریب چاک گریبان نمیخیزند + تا چند رقبایان بند بستن
 ۱۲ سالک سہ مگر با صد فسون بندد بآن زلف و دو تابندہ ۱۲ نجات اصفہانی

مصنر		صله	شاعر
داشتن	می گفت دوش سوسن در گلستان بلبل		عاشق نباشد آن کو بند زبان ندارد کاتبی نیشاپور
ز دل	شوخی که زند شیشه دلمار ابد	را	سوز و زنجوم هر شبش چرخ سپند صادق شیراز
زدن	شاید که مے وفا نریزد	بر	بر شیشه دل زدیم بندے علی خراسانی
ساختن	به حر با گفت خفاشے که تا چند	از	ز روے خرناسازی دیده را بند وحشی بافقی
شدن	بند زبان ماگره ابرو تیوشد		در نه چو میشدی دل با صد خیال افغانی شیراز
شدن	عجب که بند شود تا به پشت گاو زمین		نعوذ بالله اگر پافرو رود بخلاب وحشی بافقی
شکستن	ما نخل خرد از بن و پیوند شکستیم		آشوب جنون تند شد و بند شکستیم افغانی شیراز
شکستن	تا باد صبح بر خور داز کاکل دبرت		طرف کلاه و بند قبا را شکسته مسیح کاشی
فرمودن	از وزیران پدر چو خطا دیدی که بند		فرمودی سکه شیراز
کردن	پای راه سل تنها بند کردن شکل ست		از هجوم گریه فرگانم بهم سجیده است مخلص کاشی
کردن	دیدم پنجاب خوش که برو بند کرده ام	بر	گردون مراد من همه در خواب میهد فونی یزدی
کردن	زد بند بے شیشه غلیان و نکرد		یکبار دل شکسته را پیوند صادق شیراز

مصطلح

۱۵ بند زدن پیوند کردن، مراد از بند بستن ۱۲ بار ۱۵ بند شدن قایم شدن ۱۲ بار ۱۵ بند شکستن

و بند قبا شکستن بجهت بند کشدن ۱۲ بار ۱۵ بند کردن قایم کردن و جماع کردن بجهت و بصد بر نیز پیوند

کردن موے شیشه و چینی و امثال آن و طبع و توقع کردن ۱۲ از بهار

مصدر	صله	شاعر
کردن	از	رینه ترزانکه کسے بند کند کا بن مسیح کاشی
کردن	از	تا که این رشته شود پاره و پیوندنی فغانی تیر از
کشادن	از	بند کشاد از دل من غنچه وار ملا جامی
کشادن	از	بر آن اندام نازک رحم کن بند قبا کشا صفا صفا
کشیدن	از	خمر زلفه نگرفت و نه ناب کشید فغانی تیر از
گرویدن	از	رشته جان را بر زلف تست پیوند دگر آرزو ابرو
گستن	از	نقش ریاد و رکن و ساده شو ملا جامی
گسیختن	از	سهل باشد گر نباشد منتظم و نیامن صفا صفا
نمودن	از	ساده پس سرے علاقه بندے ہادی لاری
نهادن	از	باہو اواران ابرو حیلت ہندیون حافظ تیر از
نهادن	از	بند از چین چین ہر لحظہ برابر و نہ صفا صفا
نهادن	از	قضا و امین دولت گست دست تم مسیح تیر از

مصطلح

۱۰ بند برابر و نهادن کنایہ از بیدار شدن ۱۲ بہار ۱۰ بند از چنیرے نهادن جدا کردن ۱۲ بہار

۱۱ بند گران بگردن آزاده چون کشم ۱۲ فغانی ۱۱ تا بند از نقاب بت اگسیختہ ۱۲ اشرف مازندرانی

۱۳ در بہار و مصطلحات از میر ہادی فغانی لاری نقل کردہ است ۱۲ منہ

مصدر	صله	شاعر
بندگی عبودیت و کورش ۱۲ بهار		
آموختن	با خط آزادگی بندگی آموختن	معنی خیلاری
آوردن	غور عشق زلیخا بهانه انگیزست	وگر نه یوسف مابندگی بجا آورد
بردن	مایم و شرط بندگیش با هنر اشوق	این بندگی بجهت ایشان که میرد
دادن	که کلمت خواجگی گل دهد	که کمرت بندگی دل دهد
رساندن	حافظ مرید جام جمست ای صبا برد	از بندگی برسان شیخ جام را
فرمودن	خواجگیها زمانه در سر داشت	لیک من بندگیش فرمودم
کردن	تو بندگی چو که اریان بشو فرود کن	که شاه خود روش بندگی پروری داد
کشیدن	خواج که داند روش زبندگی	بر در دوانان نکش بندگی
نمودن	مابندگی خویش نمودیم ولیکن	خوے بد تو بنده نیارست خریدن
ورزیدن	نه بزرق آمد اتم با بلامت بروم	بندگی ورزم اگر عزت و اگر اتم نیست
بند و لبست		
خواستن	در نگاه بقل تنافش بندست	و لے زیاده ازین بند و لبست می خواهد
یافتن	هیچ اقلیم سخن کز نظم بند و لبست یافت	زین آئینه ز موزون ملک و هست یافت
ع برسان بندگی با خداوند قدیم ۱۲ وحشی ع در اکن بندگی هم اوت بهتر ۱۲ نظامی گنجوی		

مصدر	صده	شاعر
بنگ بافتح گپا ہے معروف مسکر ۱۲ بہار عجم		
پریدن ۱۵	گر این گل دہمے بطل گران	پر د بنگ عشق از سر بلبلان طغرا کشید
رساندن ۱۵	میرساند بطاق ابر و ریت	ہر زمان بنگ و کوکنار سپس شفا صفا
زودن ۱۵	میزند بنگ صرف مرشد جان	غافل از نوش باغ عنبی ست کمال خجندی
بنیاد اساس، و بمعنی آغاز نیز آمد ۱۲ بہار عجم		
افگندن ۱۳	گفتے کہ بنیاد افگنم از کہ برین دل بند	گر غم این باشد نخست از من بہ بنیاد کمال خجندی
افگندن ۱۵	در تو آباد باد و فسخ باد	اتکہ بنیاد فسخ تو فگند انوری بیورد
برافگندن ۱۵	تا بر رخ تو نظر فگند دم	بنیاد وجود بر فگند دم عطاری شاپور
برانداختن ۱۵	اگر غم شکر انگیزد کہ خون عاشقان ریزد	مرج ساقی ہم سازیم و بنیادش براندازیم حافظ شیرازی
بردن ۱۵	پاک کن چہرہ حافظ بسرف زاشک	در نہ این سیل دادم بر بنیادم حافظ شیرازی
بردن ۱۵	بر د بنیاد ہر نمونہ باب	تا نگردد دگر ز آب خراب خسرو دہلوی
برکنندن ۱۵	گر بخودی مجال دہد اضطراب را	بنیاد بر کند دل و جان خراب را
مصطلح ۱۵ بنگ از سر پریدن و از کلمہ پریدن ناگاہ خبردار شدن و بر حساب گشتن ۱۲ بہار ۱۵ بنگ رساندن		
وزودن، بنگ خوردن و نشا رمنند شدن ۱۲ بہار ۱۵ بنیاد افگندن، بنانندان و ہم دم و خراب کردن ۱۲ از بہار ۱۵		
بنیاد برافگندن و برانداختن و بردن و بنیاد برکنندن، ہم دم و خراب کردن ۱۲ بہار ۱۵ بنیاد بردن باب		
بنیاد استوار کردن ۱۲ بہار ۱۵ بر آن پشته بنیاد افگند چست ۱۲ نظامی		

مصدر	صله	شاعر
بودن	عدل است که بنیاد نظرها باشد	نظامی گنجوی
رسانیدن	بنیاد آب رسانیدن	بها عجم
رسانیدن	بدل کردیم بستی عاقبت ز بهر یائی را	رسانیم آب ز زمین مے بنیاد تقوی را کلیم هدانی
رسیدن	نیست محکم گرد بنیاد دنیا تا آب	چون حباب اینجا نه بے بنیاد می دانیم عالمی شیرازی
رسیدن	بنای عمر هیچ و خضر آب رسید	مهنور تشنه خون مستیغ فرگانش مصطفی
ریختن	افغان ز بنا گوش تو هر کس نظر داشت	کرد آئینه را سر مے و بنیاد نفس ریخت تنها شریانی
سنجیدن	کسانیکه از بازو مے چاره سنج	ز بنیاد سنجی کشیدند رنج خسرو دهلوی
فتاد	زانکه بنیاد فلک ایره کرد افتاد	پای هر چیز با انجام سر آن گردد کمال اصفهانی
کردن	صوفی نهاد دام و سحر حقه باز کرد	بنیاد مکر با فلک حقه باز کرد حافظ شیرازی
کندن	براشکے توان کند بنیاد و غفلت	که یک قطره سیل است خواب گران مصطفی
نهادن	من بلبس به شتم اما درین گلستان	روز بدی نهادم بنیاد آشیان را عرفی شیرازی

مصطلح

۱۰ بنیاد آب رسیدن محکم و استوار شدن و نیز خراب ویران شدن ۱۲ بهار ۱۵ بنیاد و ریختن، پریشان کردن ۱۲ بهار عجم
 ۱۵ بنیاد و سنجدن، اندازه کردن و پیوند ۱۲ بهار ۱۵ بنیاد کردن و بنیاد نهادن، آغاز کردن کار ۱۲ بهار عجم
 ۱۵ بنیاد کندن، هدم و خراب کردن ۱۲ بهار

ع حسن بنیاد و محبت بر پریشانی نهاد ۱۲ نظری ع بنیاد ازین شیوه رندانه نهادم ۱۲

مصدر	صلہ	شاعر
فصل واو		
بوریا معروف ۱۲		
بافتن پوشیدن کوفتن	بوریا بان گرچہ بافتن است نیم صحن حریم دیر کا طلس پوشن نشینم مسجدے ہر کہ ساخت پاکوبی	نبردش بہ کار گاہ حریر زمین مسجد جز پوریا پوشی نمے دانم طالب آلی کند از ذوق بوریا کوبی یحیی شیراز
بوسہ معروف دیوس معرب آن ۱۲ بہار عجم و مصطلحات الشعرا		
آوردن افتادن افگندن بخشیدن برافشان بردن پچیدن	گفتم کہ بیار بوسہ گفتا کہ بگیر باز مشتاق ترا بوسہ بہ پیغام افتاد دہانم تلخ و خشک از فراق تست یکبار چو لعل شکریت بوسہ بخشد بسنبل ز بابوسہ برفشان دزدان خال بوسہ ز خسار مے بند شکر لعل لبش در تلخی دشنام مے پچد	گفتم کہ بگیر باغ گفتا کہ بیار گفتگو ہائے زبانی بلب بام افتاد استاد بلخی لب خشک مرا تر ساز و بوسی دہان افکن اوصدی کرمانی نذاق جان من ز و پر شکر باد حافظ شیراز کہ آورد از زلف ساقی نشان طہوی شیرازی غافل مشو ز لعل لب آبدار خلش صفا صفہا ز شیرینی زبانش بوسہ د پیغام مے پچد صفا صفہا
مصطلح ۱۰ بوریا پوش، کنایہ از غایت مفلس ۱۲ بہار ۱۰ بوریا کوبی جسٹ کہ بعد از ساختن بنا و عمارت نو کنند بہا ۱۰ بوسہ بہ پیغام حصول مقصود بوساطت غیر و ام محال ۱۲ بہار ۱۰ بوسہ افگندن و برافشان پچید استعارہ ۱۲ بہار		
۱۰ در بہار ہمیں طور نسبت کردہ است نامش ابو شکور است ۱۲ منہ		

مصدر	صله	شاعر
جستن	از	گفت خامش ای کد ابی هیچ مے بنودن کا بسا مرنی
چشیدن		تا هر دو را چشید بگویم کدام به ابو القاسم
چیدن	از	هزار بوسه شادی ز روی غم چید عری شیراز
خواستن	از	چما که نیست بخاطر گدای خط ترا وحید قزوینی
خریدن		یک بوسه هم آخر بخرم که چه گران است معزی نیشاپور
خوردن	از	بهم در بوسه خوردن اشتها داشت طالب آملی
خوردن	از	بوسه نخورده ام تو افسوس مے خورم طاهر اشهد
دادن	به را بر	گذشت عمر نجیازه چون کمان مارا دانش شهید
دزدیدن		که اگر بازستانند دو چندان گردد صفا اصفهانی
ربودن	از	تا صبح قیامت ز شکر خواب نخیزد شفا اصفهانی
ریختن	از	شمر چون نخته گرد و خود بخود از دایره نبرد صفا اصفهانی

مصطلح

۱۱ بوسه چشیدن و خوردن و دادن و ربودن یک معنی استعمال است ۱۲ بار ۱۱ بوسه دزد و بوسه چیدن

و بوسه خوار قریب بچشم هم است ۱۲ از بار

۱۱ بکام دل زبنت بوسه چگونہ خورم ۱۲ باقر عه بوس از لب خیال گزبان دہان خورم ۱۳ شفا ۱۴ بوسه گفتن کہ بوسه نصیبی نمی دہی

۱۴ نصیبی نور بخشی للعہ باذن گاہے تواند دست اور بوسه داد ۱۵ صیدی صہ بوسہ ہا بر دست خود دادست معمار ازل ۱۶ حیدر

مصدر	صده	شاعر
زردن ^{۱۵}	بو سہ زرد بلب خولیش دگرستان	رفتم از کار ازین کش زردن مردانه نجا اصفہا
زردن ^{۱۶}	مارا گزیدہ است ز بس تلخی خمار	از ترس بوسہ بر لب میگون نمی زخم سنا اصفہا
ستاندن ^{۱۷}	با صنم چو بعبتہ خوش بنشین بخلوتے	بوستان بکام دل تازه بتازہ نو نو حافظ شیرازی
شکستن ^{۱۸}	ملک بترنگ شکر بوسہ بشکست	کہ شکر درد بان یا بد نہ درست نفا گنجی
شمردن ^{۱۹}	صد بوسہ تر شمرده بر دم	بر دست تو ابرو بہار سے طالب علی
طلبیدن ^{۲۰}	کسانکہ بوسہ از ان بد مزاج می طلبند	نداد فی زره احتیاج می طلبند آرزو اکبر آبادی
کردن ^{۲۱}	مے چکد خون از گل خسارش از بار لکھ	بوسہ بر خسارہ چون ارغوانش چون کنم صنا اصفہا
کردن ^{۲۲}	ز گتخی لبش را کردہ ام بوس	مفید از روے ساتی شرمسارم مفید بلخی
کندن ^{۲۳}	پیر بابوسی از ان لب بر نکند	چون کند بیچارہ زندانش نیست کمال خجندہ
گرفتن ^{۲۴}	معشوق در آغوش بود طالع مارا	آیا ز لبش بوسہ بہ پیغام گرفت ست حکیم ہدانی
گرفتن ^{۲۵}	بوسہ گرفتم از لبش کاغذ شہ چار و پنج	خود ہلوی
گنجیدن ^{۲۶}	از ان کو چک و ہانت در گانم	کہ دروے بوسہ گنجید یا گنجید جمال اصفہا

مصطلح ۱۵ بوسہ بلب خولیش زردن حالتی گشتی گیران را در اول گشتی گرفتن کہ دستہ بہ بازو سہ خود میزنند و بعد از آن دست حریف را گرفته زور زنند ۱۶ از بہار و مصطلحات الشعراء ۱۷ بوسہ زردن و شکستن و شمردن و کردن و کندن و گرفتن و نهادن یک معنی مستعمل است ۱۸ از بہار

عہ ہزار بوسہ ز رخ خاک آستانہ خود را ۱۲ جامی عہ دو بوسہ گز لب آن نگار بستد ۱۲ اوحدی

مصدر	صلہ	شاعر
مردن	بر	از بیم در باش ادب ہر صبح و شام صد بوسہ مردہ برب روحانیان علم عرفی شیرازی
مزیدن	از	در رخ چون جنبش کردم نگاہ در زمان از لب چون کوثرش بوسہ فریدم چون تنگر سو سو سمرقند
نہادن	بر	انفاس مظلومان بد بخود گو کہ این بگو بود سن بوسہ بر پایت نہم تو پانہی بر رفو حافظ شیرازی

بوئے رائی و سراغ و امید و اثر ۱۲ بہار عجم و مصطلحات الشعرا

آمدن	از	بفکر دوست چنان غمچہ کردہ ام خود را کہ از شگفتگیم بوئے یارمے آید سعید قلی
آمدن		آنجا بوئے فقیلہ مے آمد زود بدر زیم از بہار عجم
آمدن	از	زین بشیم قلی کہ یوچی آقا شد بگریز کہ بوئے ریمان می آید طغر آشہد
آمدن	از	کہ با آنکہ پہلو دریدی چو مین ہمی آید از پہلویم بوئے تیغ نظامی گنجوی
آمدن	از	سز نوشتم گرشہادت نیست در کویت چرا بو بخوان می آید از خاک کہ بر سیریم کلیم ہدانی
آمدن	از	مگر از ہمت مردانہ سازد کوہن کاری و گر نہ از دہان تیشہ بوشیر می آید صفا صفہا
آمدن	از	بوئے مشک ز نفس سوختہ اش می آید در دل ہر کہ کند ریشہ خط شکینش صفا صفہا
آینختن	از با	بوئے از نکبتش آیینختہ شد بادم باد بر ہران خار کہ ز لالہ و گل بار آورد کمال صفہا

مصطلح

۱۔ بوئے فقیلہ آمدن و بوئے ریمان آمدن کنایہ از بوئے مظنہ و واہمنہ شنیدن و درم کردن آہوست از یک میدان راہ با شہاد
 بوئے فقیلہ تنگ ۱۲ مصطلحات ۱۔ بوئے تیغ و بوئے خون آمدن کنایہ از کمال خون و خطر از جہ ۱۲ مصطلحات ۳
 بوئے شیر آمدن از دہان یا لب کہ کنایہ از زمان شیر خوارگی ۱۲ بہار ۱۔ بوئے مشک آمدن از چتر در پوشک دادن آید ۱۲

مصدر	صہ	شاعر
آوردن	از بہ	می آرد از کجا بکجا بوسے پیرہن
افگندن	در	کہ کو امن و امان در شام جان افگند
بر آمدن	از	بوسے سعادت تو از خاک برگذارت
بر خاستن	از	زریگ بادیہ بوسے کباب بر خیزد
بردن	از	بہ لیش دلم پے بر آن کوسے برد
بر دین	از	اینقدر دامن کہ زخم سینہ ام بوبرده است
برداشتن	از	منکہ از ضعف نگل بون تو انم برداشت
پریدن	از با	بامویتو از شمامہ بوسے پرد
پیچیدن	در	خون نزار بیدل ز دامنش چکید
پیوستن	از بہ	بوقت برہمہ بے خار آمدی خراما
تراویدن	از	نافہ بوم خوشی اساک نتوانست کرد

مصطلح

۱۰ بوسے افگندن در پیچیدن یعنی بوسے رسانیدن ۱۲ از بہار ۱۰ بوسے برخاستن مراد بولند شدن ۱۲ بہار ۱۰

بوسے بردن و برداشتن کنایہ از کسب کردن ۱۲ بہار ۱۰ بوسے بردن زخم ناسور شدن زخم از رسیدن بکشتن گل

داین اناہل زبان تحقیق پیوستہ ۱۲ بہار ۱۰ بوسے پیچیدن و تراویدن بیک معنی ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
جستن	در ۷	چون غنچه فسرده که جویند بود و آرزو ابرار باد
چکیدن	از	اے گل باہ گرم کہ برخوردار دیگر نتاج اصفہان
خوردن	از	جائے آب و اند بلبل و چمن بوخی ساکن دینی
دادن	از	گر بد و عالم دہی ارزان دہی نظامی گنجی
دادن	از	لالہ ہا این چمن کو مصیبت می دہد نتاج اصفہان
دادن	از	کہ سودا نقدش دہد بوی مشک و حید قزوینی
دادن	از	ہمچو باد اے کہ بہ تقویت بوسیدہ بند انشیرازی
داشتن	از	بیاد کار بمانی کہ بوسے او داری حافظ شیرازی
داشتن	از	دل و در جهان آرزو سے نداشت شاہی ہندو
داشتن	از	بود داشتن زخم بہار عجم
دمیدن	از	بوسے بر دیم از ان زان سر کو آمد بود کمال خجندی
دویدن	در	می دود در کوچه و بازار چون دیوانگان صفا اصفہان
مصطلح ۱۰ بو خوردن کسب بود کردن ۱۲ بار ۱۰ بود دادن معروف، ویرشته کردن بادام و پستہ و مانند آن		
۱۲ بار ۱۰ بوسے مشک دادن کنایہ از منایت خوبی و کمال انتفاع در سود او معاملہ ۱۲ بار ۱۰ بوسے چیزے		
داشتن معروف، و اثر آن داشتن ۱۲ بار ۱۰ بود داشتن زخم ناسور شدن زخم از رسیدن بوشک گل و این را ہنر یا تحقیق یا تجویز		
عہ من از بوسے جویم زانکہ گل رنگ از قمر گرد ۱۲ جمال اصفہان		

مصدر	صله	شاعر
رسانیدن	از	پنهان سخنی از لب یارم نرسانید خسرو دهلوی
رسیدن	از به	از پیر بنش کو به کنگان رسد آخر عما و کرمانی
ریختن	به	طرفه شور بد باغ دل مار ریخته اند حزین اصفهانی
زدن	از	پیر یکد بوے یوسفش ز پیر بن زدست خسرو دهلوی
زدن		کان گل امید نیست کو کو و فازند
زدن	بر	بوے که کاکل اوزد بر دماغ مردم خلوص ترشیر
زدن	از	بوے فحی زد مگر باد بهاری برشام سلطان جوی
ستاندن	از	گر ز خلق تو بوستاند باغ مجد شیرازی
سوختن		بوے سوز می کنم تا بشنوم بو تو ترا طغر اکشهید
ساختن	را	بو شناسان را قاش پیر بن منظور نیست صفا اصفهانی
شنیدن		خواست که رم کند عالی شیرازی
شنیدن	از	از یار آشنا سخن آشنا شنید حافظ شیرازی

مصطلح ۱۰ بوزدان اینچیزے مراد بوا آمدن از ان ۱۲ از بهار ۱۰ بوزد بود ان ۱۲ بهار ۱۰ بو بر دماغ زدن رسیدن

بو و رسانیدن آن بد باغ ۱۲ بهار ۱۰ بوزدن بر چیز یعنی بوے رسانیدن ۱۲ بهار ۱۰ بوستاندن کسب کردن بو ۱۲ بهار ۱۰

بو سوختن بخور کردن خوشبو نیما ۱۲ بهار ۱۰ بو شناس آنکه شناسیم داشته باشد ۱۲ بهار ۱۰ بوے فقیله شنیدن مراد

بوے فقیله آمدن که گذشت ۱۲ بهار ۱۰ بوے شنیدن کسب کردن بو و سر راغ یافتن ۱۲ از بهار

مصدر	صلہ	شاعر
شنیدن ^۱	از	مباد و کز نفسم بشنوند بوسے ترا خزین اصفا ^۱
فرستادن ^۲	من بوسے دل فرستم و تو نکست عیبر	بارے درین میانہ صبا کم نمی شود فغانی شیرازی
فروختن ^۳	دلم از شمیم تبے شد فگار ^۴	کہ بوسے فروشد ببلغ و بہار وحید قزوینی
کردن ^۵	باغبان در نکشود دست گلستان ترا	بونکر دست صبا سبب زرخدان ترا حافظ شیرازی
کردن ^۶	پیرا ہن یوسفم سدا پالیکین	گر پیش زینجا فگنی بونکند مسیح کاشی
کشیدن ^۷	دست بگل نمی زخم زانکہ گار من توئی ^۸	بوسے سمن نمی کشم زانکہ بہار من توئی خسرو دہلوی
گذشتن ^۹	جاودان گر بدلم خانہ نسازی باری	باش چندانکہ دلت بوئو وفا بگذارد شفا اصفا ^{۱۰}
گذشتن ^{۱۱}	بوسے از ان دو سلسلہ خم خم گذشت ^{۱۲}	شیخ از حرم برآمد و گبر از صنم گذشت نظیری نیشاپوری
گرفتن ^{۱۳}	خارم و لے گلاب من می توان گرفت	از بسکہ بوسے ہمدی گل گرفته ام نطنقی نیشاپوری
گنجیدن ^{۱۴}	از عطرتو چون بوئو برم اے گل سوئی ^{۱۵}	گر بوسے تو در پیر بہن یار گنجید علی خراسانی
مالیدن ^{۱۶}	بوسے مالیدن	بہار عجم
ماندن ^{۱۷}	گلزار این جہان کہ مانند دست بود و درو ^{۱۸}	نشگفتہ ریخت ست گل آرزو و درو شفا اصفا ^{۱۹}
یاختن ^{۲۰}	منت ایزد را کہ انجم چون صبا ضائع ^{۲۱}	عاقبت بو از ان سبب زرخدان یا فتم صفا اصفا ^{۲۲}
<p>مصطلح^{۲۳} بوسے شنیدن و کردن کسب کردن بو، و سراغ یافتن ۱۲ از بہار^{۲۴} بو فروزش آنکہ عطریات فروشد</p> <p>بو فروختن مصدر از ان ۱۲ بہار^{۲۵} بوئو کشیدن و گرفتن کسب بو کردن ۱۲ بہار^{۲۶} بو گنجیدن مراد بو برجاستن ۱۲ از بہار^{۲۷}</p> <p>بو یافتن سراغ یافتن ۱۲ از بہار^{۲۸} عہ اگر چه مشک شوم بوسے من ہی نہ کشد ۱۲ حسن غزنوی</p>		

مصدر

صله

شاغ

فصل ہار

بہا بالفتح قیمت و ارزش و خون بہا ۱۲ بہار عجم

آوردن	نصاب یسمن انشست و میدانی در	کہ این متاع نیار و بہادرین بازار	ظہیر فیاریانی
بودن	وچہ تیم را چہ شناسد صدف کہ چیت را	سہل است اگر سپہ زنداند بہا مرا	صفا صفا
پرسیدن	دماغ عشق نداری بہ کالف میرس	کہ این معاملہ با خاطر پریشان است	نادم گیلانی
پذیرفتن	حکم قضا را برضا در پذیر	جرم بہمن بخش و بہا در پذیر	خسرو بلوی
دادن	متاع دل کہ نباید کشود در بردوست	اگر بہا بش سلیمان دہنگین کشاے	عرفی شیرازی
داشتن	متاع دل پاک عاشق مسکین بہ	بہا از حنش بہائے ندارد	حافظ شیرازی
دانستن	گردل بندہ بہ توبہ میں گوشت پارہ است	قصاب شہر بہ ز تو داند بہا محو دل	اوحہ مرانی
دویدن	زمان زمان بدلم شرح غم فروان گردد	چنانکہ جنس گرانمایہ را بہا بدود	شیخ مشہدی
شکستن	خط دل سنگین بہا فعل جانان شکست	دید از حق نمک لبست نمکدان را شکست	صفا صفا
کردن	در مصر حسن تونسائند را ییگان	کنعان صدف در یکہ بہا کرد روزگار	عرفی شیرازی

مصطلح

لہ بہا آوردن و دویدن، بمعنی ارزش پیدا کردن ۱۲ بہار ۱۲ بہا شکستن کم کردن قیمت ۱۲ بہار ۱۲

بہا نہادن تشخیص قیمت کردن ۱۲ بہار

عہ اگر برود جانش بہا کم یک موہ ۱۲ اوحہ عہ بہا کرد دست یک دست ہی را ۱۲ اثیر اخیلکی

مصدر	صله	شاعر
گرفتگی	همیشه جنس هنر رونق از غنا گیرد	گهرز دست صدف چون رود بهایگر مخلص کا
گفتن	یکتا دلش را صبا بهر دجها گوید بها	هرگز بدین ندم ضاکر من شوم دلال و خسر دلهوی
نهادن	دل را بهما گسل نهادی و رخ کم	معلوم میشود که خریدار نیستی نسبتی تنهاس
بهار ترجمه به معنی هر گل عموماً و گل ناریج خصوصاً مجازاً ۱۲ بهار عجم		
آراستن	بهار آرا	بهار عجم
آلودن	می بجایم می کند چشم خمار آلود	گل بفرقم می زندر و می بهار آلود تو صفا صفا
آمدن	رسیده مرده که آمد بهار و بنبره مید	وظیفه گر برسد سفرش گل و بنید حافظ شیرازی
آوردن	من ایدون ز طبعم بهار آورم	مرا این شاخ را نو بهار آورم اسدی طوی
افشاندن	با گریان بهار افشان چو پیداشد زود	بر ترن مجلس نشینان جامه کو گل گرفت شوکت نجار
بر آوردن	آخر غم عشق تو عجب رنگ بر آورد	چون غنچه بهارم ز دل تنگ بر آورد آرزو ابرار
برگشتن	نوبهار دیگران آمد بهارم برگشت	آب برگشت و هوا برگشت و یارم برگشت و بیدان سرنگ
بستن	نشینی این همه زاهد بخانه چند بیا	بیابا سیر بهار از بهار بند بیا اشیرازندران
مصطلح ۱ بهار گرفتن از ریش پیدا کردن بهایگر متاع قیمتی و گرانمایه ۱۱ بهار ۱۲ بهمان نهادن تخصیص قیمت کردن ۱۲ بهار		
۱۳ بهار آرا کما به کتاب از اربابان بهاری و گل و شگوفه و امثال آن ۱۲ بهار ۱۳ بهار بند خانه بود اگر فصل بهار در آن نشیند		
۱۴ کشف اللغات، یا مکان تابستانی که بالاسه او دواز باشد و شبها اسپان در آنجا بوند و این از اهل زبان به تحقیق پیوسته ۱۲ بهار		
ع از فیض عشق قطره خون بهار گرفت ۱۲ شفا ع بهار و رفته از گلشن به گلشن باز می آید ۱۲ غفائی		

مصدر	صلمه	شاغر
پیر استن	خرمی چمن سخن بطراوت حمد بهار پیراستی	طهور و زیر
جوشیدن	بهار جوشیدن	بهار عجم
چکیدن	چهارض است که در آفتاب و خزان	از بهاری چکد اخلاط چور سخالش
چیدن	گل سرخ چیدن بهار امید	گله لعل بیند گله مشک بید
خاستن	اے نو بهار خاسته پا از چمن مکش	و مزللف یا ز تافت دست از قح مداح حسن غزلوی
خندیدن	اکنون که تر و تازه بخندید نو بهار	وقت سماع و باد و رنگین و زلف یار
خندانیدن	همانکه گریه کلکت از ان رواداری	بر که نو بهار طبیعت برو بخنداننی
دادن	جلوه حسن گل اگر داد بهار رنگ و بو	عشق یکے هزار کرد ناله غنایب را
دانستن	مجنون تو هم بر سر خاکستر گلشن	جان داد و بهار چمن افر و زندانست
درودن	بهار درودن	بهار عجم
در یافتن	کجائی اے ز رویت لاله را تاب	بهار خرمی بگذشت در یاب
دمیدن	بر هر گل زمین که ز رویت عرق چکد	در آنجا بهار گل دم و یاسمین همه
دیدن	جواب آنقرل حاذق است این صفا	بهار دیدم و گل دیدم و خزان دیدم
رستن	رست است بهار از بهار عدالت	از چون شاخ ز زبان ز شاخ جو جم

مصطلح بهار چیدن از ترنیز مصر دوم معلوم میشود که مفعول فعل چیدن بخند عاقله است یعنی گل سرخ و بهار سپید و بعضی از اهل تحقیق بر آنکه بهار چیدن مجاور نیست و بنابر است چون که هرگاه بهار بجهت گل آمد باشد چنانچه گل چیده تعارف است بهار چیدن بهر چمن باشد

مصدر	صله	شاعر
رفتن	از	بهار رفتن از گلشن بگلشن بازمی آید فغانی تیراز
رویدن		بهار رویدن
ریختن		خوش است گلشن وصل مشکوفه های امید
ریختن	از	چو بهار جلوه ریزی بچمن ز پکار نگین ز سر اسر گلستان بد مدح کار نگین طالب آملی
شدن		شد بهار و رفت هر کس بر سر کار کرم محتسب هم در پس کار یکمیدانی نشت سلیم طرانی
شگفتن	از	تا سنبلیت بجاشیه لاله بشگفت مه را بهار از چمن هاله بشگفت طالب آملی
فشاندن	به	پیش از خزان بجا فشاندم بهار خوش مردان بدیگری نگذارند کار خوش صفا صفا
کردن	در	فضا گلشن بهند و ستار گلستانی است که نخل موم چو عنبر دران بهار کند سلیم طرانی
کردن		هستند همچو لاله جمعی سیاه کاسه که نخل می نخوردند اما بهار کردند رفیع قزوینی
گذشتن		وقت گل تمام باه و فغان گذشت چون بگذر درخان که بهارم چنان گذشت فغان تیراز
بهمانه معروف ۱۲ بهار عجم		
آوردن		دل شد تیر محنت را نشانه ز بس کاری بهمانه بر بهمانه ملاحامی
مصطلح		
<p>۱ بهار ریختن پیدا کردن بهار و نیز کنایه از بهار آخر خزان ۱۲ بهار ۱۵ بهار فشاندن آخر شدن بهار ۱۲ بهار ۱۳ بهار کردن ۲ شگفتن گل و ریسمان و بجنه تیر کردن نیز ۱۲ بهار و مصطلحات ۱۴ بهار گذشتن منقضی شدن بهار ۱۲ منه</p>		
<p>۱۵ بهار از گریه مستی کند و ترکان نمناکم ۱۲ خزین</p>		

مصدر	صده	شاعر
افتادن	یا رآوارگی همی خواهد	رفتن حج بهانه افتادست حسن دهلوی
افگندن	دل ز سودا شیرین در غم افگند	بهانه بر فراق مریم افگند خضر دهلوی
انگیختن	گر کسے بے بهانه نتوان کشت	صد بهانه بعشوه انگیز کمال خجندی
برخواستن	خوش آنکه مست شو تا بهانه بر خیزد	تو باشی و من در شرم از میانه برخیزد اهل شیرازی
بودن	مرا بگویتو خواهیم که خانه باشد	ز بهر آمدن آنجا بهانه باشد ملا جامی
جستن	ناز بهانه جورا بر یک طرف نهاد	شرم تینه خورادر خاک خون کشید صفا اصفهانی
خواستن	خواهد بهانه از پئے خون ریختن مگر	تنج ترازدید من آب داد اند سلیم طهرانی
دادن	بر سر پاسب بود جان ناز و کرشمه ها کو	داد بهانه هالبه جان بهانه جورا خضر دهلوی
داشتن	شورے ز تو غائبانه دارد	بلبل گل را بهانه دارد جعفر قزوینی
ساختن	غافل بمن بر سید و وفار بهانه ساخت	افگند سر بر پیش و حیارا بهانه ساخت سیلی پروی
شکستن	سر پیش داشتیم ز نیازان یگانہ را	تیغش بدست داده شکستم بهانه را وحید قزوینی
کردن	به بستر اقام و مردن کنم بهانه خویش	بدین بهانه مگر آرمش سجانه خویش افغان شیرازی
گرفتن	نصیحتی کمنت بشنو و بهانه بگیر	که آنچه ناصح مشفق بگویدت بنهیر حافظ شیرازی

مصطلح

۱۵ بهانه شکستن رفع بهانه و تدارک آن کردن ۱۲ بهانه

۱۶ رنجیدن را بهانه می جسم ۱۲ فیرامانی +

مصدر	صله	شاعر
شدن	از ع	بعد عمر یکه بخواب من بیدل آمد گر یه آبه بر خم ریخت که بیدار شدم کلیم همدانی
کردن	از ع	دوش خود را سر بدمان تو میدیدم بخواب کاش می مردم چرا بیدار کردم خوش سعید قمی
گردیدن	از ع	اگر چه نقش دیوارم بظاہر در گران خوابی اگر رنگ از رخ گل می پرد بیداری گزاف صفا صفهان
گردانیدن	از ع	ساقیا بیدار گردان چشم خواب آلوده را باده نوش نقل کن دلکشا خواب آلوده را فغانی شیراز
گشتن		ازین باره گفتار بسیار گشت دل مردم خفته بیدار گشت فردوسی طوس
ماندن		خواب من بچنان عالم شد اکنون که نماند در جهان جز خرد و بخت تو یک تن بیدار انوری ابیوردی

بیداری ضد خواب ۱۲

بخشیدن	از	کلا نشانانی بنم طقتش رخ چشمان ز گسار از گران خواب غمگی بیداری گفتگی بخشید ظهیر تفرشی
پذیرفتن		یکه نور بنیامی تابندگی پذیرائے بیداری و زندگی اسدی طوس
دادن		یار همه خفته ایتم بیداری ده درستی و شهوتیم هشیاری ده افضل کاشی
داشتن	در	دو چشم روشن من در هوا رویتوداشت چو بخت و دولت شاه زمانه بیداری جناب صفهان
کشیدن	به	شب دراز تحصیل علم و حکمت صین بساکه ز گس مسکین کشید بیداری سلیمان ساوجی

بیرون و برون مقابل درون ۱۲ بهار غم

آمدن	از	هرم از برم طرب آن دلنواز آید برون چون مرا بیند رود از ناز و باز آید برون فغانی شیراز
آمدن	از پی	شاه از خانه از پیے آزار شاعران بیرون میا که شهره ایام میشوی کسوتی یزدی

عده شدم به یوریا صین خواب خوش بیدار ۱۲ عزالدین شروانی عده شدم بیدار از فریاد دل بیدار میگردد ۱۲ صفا صفا خواب غم بیدار گردان ۱۲ طک

مصدر	صده	شاعر
آوردن	از	که عشق از پرده عصمت برود زلیخا را حافظ شیرازی
افتادن	از	وز پرده برون فتاده می خواهیم سحابی استرالی
انداختن	از	تا بدانی پیش حق یکجای اطاعت کل است صائب اصفهانی
بریدن		پا از حد بیرون بردن بهار
بردن	از	بیرون نتوان بر در زبر و کوه چین را حزین اصفهانی
برشدن	از	بسکه مهر گرد غدا را شک زلیخا آورد بدر چاهی
پریدن	از	ورسوز ه خدنگ برون پردا ز کمان از قتی هرو
تاختن		بتختانه چین ساخته خانه زین را فغان شیرازی
تاختن	از	زمیدان عالم برون تاختی قاسمی گونابا
جستن	از	دانه زود از تابه تفصیه بیرومی جمد
چکیدن	از	اشک حسرت نیست که ز قلم بر خون میچکد آبرو می گریه ام از دیدن بیرومی چکد سیرچ بادقانی
خرامیدن		برون خرام که بسیار شیخ و دانشمند خراب آن شکن طره و بنا گوشند فغان شیرازی
دادن	از	چون چکد خون گناه از نامه رنگین طالب آملی
مصطلح ۱۵ پا از حد بیرون بردن کنایه از حد خود را آمدن و وضع خود گذاشتن بهار ۱۵ بیرون دادن		
کنایه از آشکارا کردن، بیرون افتادن لازم از آن، و آشکارا کردن ۱۲ بهار		
ع ۵ بقدر حسن رنگ از شیشه بیرون میدهد ۱۲ دانش مشهوری		

مصنر	صله	شاعر
دادن	از	صورت شیشه برآورد زلال تسنیم عرفی شیرازی
دادن		کند پروانه شکر سوزش خویش زلالی خوانسار
دمیدن		بیرون دم ز لولو کوثر ناسفته لک خا مجیبیقانی
دویدن	از	هنشین خانه بیار که غافل نرسد شاپور طرانی
راندن	از	زمقد و نیمه راندرایت بیرون نظامی گنجوی
رفتن	از	سنگدگر منم درشت وز عالم روم بیرون مفتاح شیرازی
رفتن	از	عشقی که صادق است بود ایمان زوال مناصفه
رستن	از	مرجان فروغ لاله بیرون آید از چین ازرتی بزرگ
ریختن	از	ز موج گریه شود غرق آب کشتی چشم بنائی بیروی
ریختن	از	آرزو در گره بستم در یکنا شدم مناصفه
زدن	از	مهر که ابرو زاهد چنین تندی کند نشه می چو رنگ از شیشه بیرون میزند
شدن	از	بیرون شدی چو بر ابریم از دل آتش بگردش آتش شوری که می شدی گلنا مسعود حجازی
شدن	از	ای قدر تو از نرون شد از دانه چرخ دیو جاو تو بیزین شد از حد تو هم حسن غزنوی
فلگدن	از	خیمه ازین دایره بیرون فلگ غفله در عالم بیچون فلگ خسرو دهلوی
کردن	از	ز دلها کرد بیرون سینهارا طهوری نیری

مصدر	صله	شاعر
کردن	از	مرانشاند بر وز سیاه خویش بهنوز ز سر برون ننگ طره تو طارے جناب اصفهان
کشیدن	از	بسچشم گفت که از در کشید بیر و نش خسرو دهلوی
کشیدن		سوز دل تا که نگهدام بر تو خواهم کشید خسرو دهلوی
گذاشتن	از	گفت دیگر باز حد خویش نگذار دبرون گفتش جمع مست از پا خاطر ام از سر چو عظیمای شاپور
گذاشتن	از	برق آهش خویش تن را میند بر زخمش چون گذارد باز وضع خویش تن بر بال وحید قزوینی
ماندن	از	خط برون ماند ز لعل تو که دید رخسار تنگنای که خطی رانده در خود راه رفیع لبنانی
نشان دادن	از	مانند مهر بر زده ام دست روزگار از عرصه وصال تو برون نشان است انسی جناب
نهادن	از	چسان ز کوچه معشوق پانهم برون که بسته اند برنجیر پیتا ب مرا قاسم شهداد
نهادن	از	ز تاب سیل غم چون صد آفتاب گاه برون زد ایره پانهم دل باصول وحید قزوینی
بیرق برون بیندق پارچه که بر سر علم بندند ۱۲ بهار عجم		
انداختن	در	در خیل خصومت را مجال رسید نیست چو در میدان دل شاه محبت بیرق اندازد شاه شمس
زدن	بر	بر قلعه کسار زنی بیرق خورشید بر پیکر زنگار کشی پیکر جوا خواجگارانه
کشادن	از	بجکتی که خلل اندر دنیا بد راه ز مهر و ماه کشادند زان میان بیرق انور ابیورد
<p>بعضه تخم مرغ و جز آن، بعضه دین اسلام، دایره دین اسلام، بعضه زرد و بعضه آتشین کنایه از آفتاب و کواکب ۱۲ بهار عجم</p>		
مصطلح از پا از حد و از وضع برون گذاشتن کنایه از حد و بر آمدن و وضع خود گذاشتن ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
طلبیدن	از برای	میان نازک در ابر بزرگیم تنگ
ماندن		طالب شراب ساقی و گل بر حاضرند
		که از برای گسستن بهانه می طلبد
		دیگر چه ماند بهر شگفتن بهانه ات
		طالب آبی
بهستان بالفهم دروغ و افترا ۱۲ بهار عجم		
بستن	بر آید	گذشت آنکه بقانون سنت شرع
کردن	بر	توان بخاطر مدح بست بهستان را
گفتن		گر میان را بدست چاک بطوبی جانین را
نهادن	بر	که گفت حافظ از اندیشه تو آمد باز
		من این بگفتم آن کس که گفت بهنا گفت حافظ شیرازی
	بر	بهستان گنج بردی ویران نهاده
		ورنه خراج برده ویران نبوده است
		نظیر نیشاپور
بهره و بهر بافتح حصه و نصیب ۱۲ بهار عجم		
برداشتن	از	صد از پاک چشمت صائب گوهر لاله شد
برودن	از	ز رو پاک خوابان بهره چشم پاک برداد
بودن	از	از فیض وجود بهره پُر
بودن	از	بر دندان سایه از خور
بودن	از	ز جان تابود بهره مادرش را
بودن	از	ز شیر خویش شسته شکرش را
جستن	از	کس را نباشد ز انصاف بهر
دادن	از	که بر شهید نا بزم نهند نام زهر
داشتن	از	بے آبی ایام کمیدست و قناعت
	از	زین باغ مجوهره که هر میوه که چنید
	از	گوش کنیزان ترا داده بهر
	از	از زرد ریزه گدایان شهر
	از	علم طرب ارم در علاجیت سودا بعل آرم
		عالی شیراز
عه بسته ام تاشنوی شهره بخود بهستان را ۱۲ داله هروی		

مصدر	صله	شاعر
دیدن	از	مرا زین گهر با که سقیم چه بهر
رسیدن	از	بہ بیند ز در بہرہ حکاک شہر
ساختن	از	و گرنہ بر رخ گل بہرہ کہ توان دیدن
طلبیدن	از	برہ ساز و خوب کاری مایہ گیرد لہی
کشیدن	از	استا سازم اندر مدح تو کز نظم او
گرفتن	از	چون طلبیدند از ان گنج پاک
یافتن	از	از کمانش سہفت بہرہ بگیرم چو کشد
یافتن	از	شدند انجمن کار دانان شہر
یافتن	از	ز فرہنگ خسرو گرفتند بہر
یافتن	از	دست بہرے برد سپہدار دہر
یافتن	از	برو قہ چون در شفق آفتاب

فصل یاے تہمتانی

بیابان معروف ۱۲ بہار عجم

بریدن	از	این بیابان اتہمانی برید مشکلست
داشتن	از	چون جہل گلیانک عشرت در سفر باشد مرا
ساختن	از	بگر خوشتر از وسعت مشرب بیابان ہا
گرفتن	از	از دل سنگین لیلی کعبہ جان ساختند
گشتن	از	وز غبار خاطر مجنون بیابان ساختند
نشستن	از	بیابان گرفتہم چو مرغ از قفس
	از	بسج سفر کردم اندر نفس
	از	در دہتہائی غبارم را بیابان گرد کرد
	از	تسکین دل من اہل درد و برنجاست
	از	سعد شیرازی
	از	صفا اصفہانی
	از	بہار عجم

مصدر	صده	شاعر
نوریدن	بیابان نور دی که از باد سم	پریشان کند جاده راهبچو دم طغر آشوبه
بیان معروف ۱۲		
نمودن	گه کشوده زبان خلقته من طین	گه نموده بیان خلقته من نار طاهر کاشان
میخ اصل ۱۲ بهار عجم		
بر آوردن	بر آربنخ طبع از خاک آدم	از کز و سول گرد و طبع سائل ابو الفج رخن
بر انداختن	بر انداختم بنخ شان از بهشت	از کنو نم بکین مے لکار نذرشت سعد شیراز
بردن	جناح از هوا در زمین بردنخ	از در پس آهنگ شد در زمین چارمنخ نظامی گنجوی
زدن	گرچه در هر جگرے در دغمت یخ زود	در که شب آرد چون ذکر تو دشت و نماست انوری بیورد
کردن	درخت کرم هر کجا بنخ کرد	به گذشت از فلک شاخ و بالانحو سعد شیراز
کندن	انگه میخ فراق او بکند	رستم زال زر تو اند بود کمال اصفهان
نشان دادن	شکر ایزد که دگر بار رسیدی به بهار	بنخ نیکی نشان و گل توفیق بهو حافظ شیراز
بیدار و ظلم و ستم ۱۲ بهار عجم		
آمدن	فراموشم شود چند آنکه ز بیداری آید	از عمر و لے فریاد از اساعت کیلیک نامی آید فغان شیراز
پسندیدن	باز ضامن لبیان را بشور آورده	بر هم آواز آنخ و پسنداین بیدار و صفا اصفهان
مصطلح ۱۲ بنخ زدن و کردن بمعنی زدن و اندن ۱۲ بهار عجم		
عنه زبیداد با بر سرش آمدن ۱۲ فردوسی طوسی		

مصدر	صله	شاعر
جستن	ز بیدادی چرخ بیداد جوے	قاسمی گونا بگو
داشتن	دل نایمنه بیداد چشم تو نداشت	از نیست از پیش خود البته بیا کسرت عالی شیرازی
دیدن	دل بر دی و کردی پشت بر من	از ندید از برق این بیداد خرمن ناظم هروی
رسیدن	از تیغ خسان اگر چه بیداد رسد	از صد زخم ستم بر دل ناشاد رسد ملا جامی
رفتن	بران صد مسکین چه بیداد رفت	بر که در دام از یاد صیاد رفت ظهیری تریک
کردن	فریاد عندلیب چه بیداد هالکند	با بر رخا طریقه سایه گل کوه غم شود صفا اصفهانی
کشیدن	کینه پای من شاعری ست خود بنگر	از که چند گونه کشیدم ز دست او بیداد طغیاریانی
گذراندن	بیداد فلک را بتناقل گذرانیم	به پوشیدن چشم ست ز دشمن سپر با صفا اصفهانی
یافتن	در فلک نیز عطار در پئے شومی شعر	از یابد از سوزش دل هر دومی صید اشرادمانی
بیدار مقابل خفته ۱۲ بهار عجم		
بودن	شب که می گفتم بحکم حال خود در صحبتش	در از چشم بر هم داشت آن بد خو و بیدار بود شرف قزوینی
داشتن	تا سحر دوشم خیال چشم او بیدار داشت	بود چشم تا سحر بیدار چون بیمار داشت حالتی طهرانی
دیدن	مرا هر شب چو در دوان خواب اگر چشم تر گردد	با دل را با غمت بیدار بیند باز برگردد علی خراسانی
ساختن	بتن بویا کند تصویر گلمائے نهالی را	به بیابیدار ساز و خفتگان نقش حکا را طالب آملی
عنه با من این بیداد ها کان نامسلان میکند ۱۲ ابوالبرکه عنه بران جاد اران چه بیداد کرد ۱۲ جامی عنه		
در وزیر بود و دیده ستان بیدار ۱۲ کمال اصفهانی		

مصدر	صده	شاعر
افکنند ^۱	از	افکنند ز بیم بیضه فولاد تاثیر اصفهانی
انداختن ^۲	بر	برزین بیضه زر اندازد عرفی شیرازی
بر آوردن	به	تایبضه گردون به نال بر آری صفا اصفهانی
بر انداختن	از	بیضه آتشین بر اندازد خاقانی شروانی
پروردن		بیضه خورشید را ز باغ وزغن می پرورد محتشم کاشی
دادن	از	ز فیض گل دلاله در دشت و راغ در دبد بیضه مارطاوس باغ طغر اصفهانی
زدن	بر	زلف کافر کیش افکنند ایمانی صفا اصفهانی
شکستن	بر	که مکافات ز آهین قفسه می سازد ناظم هروی
شکستن ^۳	در	ست تو چرخ را بیضه در افشکست حالتی طهرانی
شکستن		کی تواند کس شکستن بیضه اسلام را ایما اصفهانی
شکستن ^۴	در	که نخوت بس داشت از زر شکوفه وحید قزوینی
شکستن ^۵	بر	بیضه باغچه را بر فرق بلبل بشکند صفا اصفهانی

مصطلح

۱- بیضه افکنند و انداختن کنایه از ترسیدن در بهره بافتن ۱۲ بار ۲- بیضه در افسر و در کلاه شکستن در بر فرق و بر سر شکستن عاجز و سوا کردن ، ماخذش آنکه با زیگران بیضه را در کلاه یکے بگذارند و دیگرے را گویند بشکن او بهر دوست ز در کند بیضه غایب شود و آنکس نخل گردد و مردم هنگامه درخت آیند ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
شکستن	بر سر فتنه گران بیضه شکن	ما جامی
طلبیدن	زاد تو نیست بیضه دین از شکم پرست	خسرو دهلوی
کردن	مرغی که کرد بیضه زرین آفتاب	بر گوشت سرایت و آشنایان باد کمال اصفهانی
کشیدن	زاد تو نیست بیضه دین از شکم پرست	خسرو دهلوی
گرفتن	ببالینش سحر آن لطف عارض لچنان دیدم	که ز بیضه خورشید را در زیر پر گیرد محتشم کاشانی
نهادن	جواب نامه مار از بس تغافل کرد	در هزار بیضه کبوتر نهاد بر بامش ظهیر یابی
نهادن	پیش که طاموس صبح بیضه زرین نهد	از مے بیضا بساز بیضه مجلس ارم خاقانی
یافتن	پر سیمرغ و بیضه اکسیر	می توان یافت یار نتوان یافت منظر دهلوی
بیع بالفتح خریدن و فروختن اما اکثر استعمال آن در فروختن است ۱۲ بهار عجم		
دادن ۵۵	رو بسوے عالم بالا نهاد	مشت تریش نقد روان بیع داد وحید قزوینی
زدن ۵۵	ره مایه داران ایمان زنند	به بخردار بیع دل و جان زنند ظهور شیرازی
بیعت مرید شدن، وعده و پیمان، و موافقت ۱۲ بهار عجم		
بستن	تا که بالادست من بیعت بطوبه است	با خوشه ام عقد اخوت با شریه بسته است صفا اصفهانی
مصطلح ۱ بیضه زرین کنایه از آفتاب ۱۲ بهار ۵۵ بیضه مجلس دائرة مجلس ۱۲ بهار ۵۵ بیضه اکسیر کنایه از حقه اکسیر ۱۲ بهار ۵۵ بیع دادن بهایا بیعانه دادن ۱۲ بهار ۵۵ بیع زدن خریداری کردن ۱۲ بهار		
عه بسته با کلک او قضا بیعت ۱۲ اثر شیرازی		

مصدر	صده	شاعر
خواستن	همه دعوی پرست و فرصت جوی	همه معنی گذار و بیعت خواه قاسمی گونابلو
رفتن	نسبت دارد همانا لطف و با چشم من	بیعتی رفت ست گویا هر دو را بایکدگر معزیشاپور
شکستن	بیعت جسم و جان شکست اثر	خطا و دست تا بهم داد دست اثر شیرازی
کردن	ترک نکردی مهر و لطف بیعت با تو کرد	نازد استغنا و لطمه عهد و هم چنان باست وحشی بافقی
میل بیا محمول آنکه آهنگی سهرپین که زمین را بدان کاوند ۱۲ برهان و رشیدی		
زردن	همان میل زن مردالت شناس	کند میلکش را به بیله قیاس نظامی گنجوی
بیم خوف و ترس ۱۲ بهار عجم		
آوردن	هر که از درد عشق بیم آورد	نیست عاشق که مرد بیمارست اسیری لاهیجی
بردن	سده گرم می عشق نه ترسد ز قیامت	کیفیت این بادیه بردیم کبد را علی خراسانی
بودن	همه بیم من از آن غمزه بیمار بود	همه تشویشم از آن لطف پریشان باشد سلیمان ساوجبلی
دادن	رقیبای دمی بیم که دارد قصد خونریزی	ازین بهتر چه خواهد بود یا ربا چنین باشد وحشی بافقی
داشتن	این تیره نظر چه بیم مردن دارد	پوشیدن چشم را تماشا نیست سالک قزوینی
رفتن	اگر اندیشه از اطناب بود از مشنویات	قلیله درین کتاب قلمی میکرد لیکن بیم رفت والده داغستانی
رفتن	بیم و آمال شهادت عقب یکدگرند	که ز اعمال رویم و که از بیم آمال ازرتی هروی
ع ۱ آنکه بفردا دهی امروز مرا بیم ۱۲ سلمان ساوجبلی		
ع ۲ بیم دارد از سخن سازان بگیتی هر که هست ۱۲ وحید قزوینی		

مصدر	صله	شاعر
کردن	ازان فتنه جانستان بیم کرد	ازان بیم شب را بد و نیم کرد
کشیدن	کشم هر نفس بیم ز بے برگی خویش	که مرادست تہی پنجہ قاتل باشد
بیمار مریض ۱۲ بہار عجم		
پرسیدن	دوش می پرسید حال چشم خود فتم ز حال	اشتبان بیمار پرسید ما بیمار داشت
خاستن	بیمار خیز	بہار عجم
داشتن	جز لعناب لبست کو بھی نیست مرا	تا چو خود جسم مرا چشم تو دار بیمار
داشتن	ہر کر باشد دلے می چید از بیم تو درد	ہر کجا ناز می بود بیمار دار چشم تست
بیماری رنجوری ۱۲ بہار عجم		
پیچیدن	بسکہ بیماری عشقم بہ رگ جان پیچد	ساحم رشتہ بانگشت طیبیان پیچد
دادن	ضبط نگہ مکن کہ بچشم تو داده اند	بیماری کہ نیست بہ پرہیزش احتیاج
کشیدن	وصل آنرا بہ کہ از ہجر اگر قناری کشد	قدر صحت آن کہس و اند کہ بیماری کشد
نہادن	بیماری کہ جہل نہد در نہاد کس	لے در عجم علاج پذیرد نہ در عجب
بینی ترجمہ الف ۱۲ بہار عجم		
مصلح		
<p>۱۲ بیمار پرسی پرسش احوال بیمار ۱۲ بہار عجم ۱۲ بیمار خیز کیکہ از بیماری رستخا باشد کہ فی اللغات و کیکہ خاستن او شل بیمار بود</p> <p>و این در حالت نقاہت بود ۱۲ بہار عجم ۱۲ بیمار دار بیمار دار ۱۲ منہ</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
زردن	در اشارت ہاش را بینی زنی	مرد پنداری و چون بینی زنی
کردن	بد کسے کو از حسد بینی کند	خویش را بے گوش و بے بینی کند

فصل بابے فارسی

پاس حفظ، وحراست، وترصد، وانتظار ۱۲ بہار عجم

آمدن	بیش ازین پاس دل بدخومی آید زن	از	گرچہ با این دل نشین بہ دل نشین خورده ام
جستن	دلیل جوہر مردی ست پا اہلیت جستن		ز نامحم نگہ دارید ابا کہ معافی را
داشتن	پاسخ دوارا مگاہ گرم و بیڑی مکن		تا ب اظہار محبت نیست محبوب مرا
داشتن	چو آگاہ شد مرد ایزد شناس	در	کہ دزدان در آن قلعہ دارند پاس
دانستن	اگرچہ پاس دلہا نازنین من نمی داند		دعا عاشقان ہر جا کہ با پاس بادش

پاسخ بفہم سین، جواب ۱۲ بہار عجم

آوردن	ہر ایشان چنین پاسخ آورد شاہ	بر	کز ایشان بدیدہ ندیدم گناہ
دادن	چنین داد پاسخ کہ عمر اینقدر	عہ	بغم خوردنش چون رسانم بسر
شنیدن	توس گفتا بکہ گفتی یادہ اکنون یک بیک	از	پاسخ از من بشنو و عقلت بہ فطمت برگمار

مصطلح

۱۰ بینی زردن کنایہ از افا کردن ۱۲ بہار ۱۰ بینی کردن کنایہ از غرور و تکبر کردن ۱۲ بہار

عہ چنین داد پاسخ بہاد کہ شیر ۱۲ فردوسی عہ چنین داد پاسخ در پیشکار ۱۲ فردوسی

مصدر	صله	شاعر
کردن	چنان در حق من اهل تناسخ را	جواب شمع را کردند پاسخ زلالی خوانسار
گزاردن	رحم گفت شیوخ خامش یک زمان تا فضل خویش	من بگویم چون بگویم آن زمان پاسخ گذار اسدی طوس
نمودن	بپاسخ نمودن زن هوشمند	زیاقوت سر بسته بکشد دهن نظامی گنجوی
پاک طاهر، وصف، و بالکل، و تمام ۱۲ بهار عجم		
آمدن	دلا بگوشه آن چشم خوابناک نگر	تو پاک آمدی پاک باش و پاک نگر فغانی شیرازی
انداختن	کیسه را پاک انداخت	بهار عجم
باختن	فغانی متاع پاک باخت	بهار عجم
باختن	جوانی پاکباز و پاک رو بود	که با پاکباز و روستی در گرو بود سعدی شیرازی
بردن	متاع ما پاک برود	بهار عجم
بودن	تو پاک باش برادر مدارا کس پاک	ز نند جامه ناپاک گازان برنگ سعدی شیرازی
داشتن	عالی دل و دست خود پاک آن داشت	تتمت زدن به میان را چه کند کس عالی شیرازی
دیدن	ز دیدن هوس پاک بین شود چون عشق	دست که حسن تو آلوده نگاه من است عرفی شیرازی
مصطلح		
<p>۱۰ پاک انداختن کیسه خالی کردن کیسه را تمام از آنچه در دست ۱۲ بهار ۱۰ پاک باختن متاع و غیر آن و پاک کردن</p> <p>در دنیا پاک بمعنی تمام و بالکل است ۱۲ از بهار ۱۰ پاکباز کنایه از عاشق صادق و مرادف پاک فروش ۱۲ بهار ۱۰</p> <p>پاک بین و پاک دیدن و پاک نظریک بمعنی است ۱۲</p>		

مصدر	صله	شاعر
رفتن	جوانے پاکباز و پاک ر و بود	سکندر شیرازی
رفتن	فلانے خانہ ما پاک رفت	بہار
ساختن	خاک بہت شکم اگر با خون نیامیزد مچ	گویم بخشیم خوشنیتن تا پاک سازد راہ را
ساختن	متاع ما پاک سوخت	بہار عجم
شدن	آئینہ دل پاک شد و یار درآمد	صد شکر کہ کارم ہمہ برو جہ حسن شد
شدن	چہ بشتہ ست کہ آتش غصہ ناک شود	از لگا ہے بکشتہ گشتی ما پاک شود
شدن	جهان زیر فرمانِ ضحاک شد	ز ہر نامہ نام جم پاک شد
شدن	از عذاب پاک شد	از
فروختن	از ہر دو جہا حاصل مہن نا وک است	مانند کسان پاک فروشم زد و خانہ
کردن	تار و پود بنیم فرہام پاک کن از اشک	از
<p style="text-align: center;">مصطلح</p> <p>۱۰ پاک رفتن و پاک سوختن چیز سے درینا ہم پاک بمعنی تمام و بالکل ست ۱۱ پاک شدن کشتی آخر شدن معرکہ کشتی، گویند کشتی ما و شما پاک شد، یعنی سرسبز شدیم و از یکدیگر راضی گردیدیم، و بریتقیاس پاک کردن کشتی ۱۲ بہار ۱۳ پاک شدن از عذاب فارغ و دستگار شدن ۱۴ بہار ۱۵ پاک فروش آنکہ ہر چہ داشتہ باشد بہ باد دہد و بدین معنی ست پاکباز ۱۶ بہار ۱۷ پاک کردن بمعنی چیدن، و صاف کردن چون راہ و دانہ و عرق و گرد و مانند آن، و بمعنی تمام کردن ۱۸ بہار</p> <p>عہ پاک سازد و سیارہ ز فاشاک ہلال ۱۲ میر حلاج</p>		

مصدر	صلمه	شاعر
کردن	راه پاک کرد	بهار
کردن	گمہ دیدہ بودم از و پاک کردہ گرد	از گمہ باغ سبز و ریختہ گل گرد او صبا
کردن	سیکند زود حسنا سن و ہستی را پاک	بچو صبح این نفس پا بر کابلے کہ مراست صفا صفہا
گردیدن	خرقہ زاہنگرد پاک از نیل ریا	از جبرئیل گریب ز مرم و کوثر کشد طالب آملی
گردیدن	سرپاشستہ شد چون موج کوثر	از زکلفت گشت پاک آن حور میگر ناظم ہروی
گر سختن	سپہ خیل نجوم تو کہ باشند کہ پاک	بگریزند چو خورشید من افراخت علم اسدی طو
ماندن	مجنون چو افشاں آتش بر وصل تار و زبرا	از دامان لیلی پاک انداز تمہت آلودگی محتشم کاشی
نگرستین	دلا بگوشہ آن چشم خوانک نگر	تو پاک آمدی پاک باش و پاک نگر خفانی سیراز
پالان معروف ۱۲		
دوختن	یکے بگفت کہ پالان بدوزا می ظالم	چیرہ گافتم این ست چوب کاه رسید عالی شیرازی
کشیدن	خرازین زر بہ کہ پالان کشد	کہ تارخت خربندہ آسان کشد نظامی گنجی
پاسے ترجمہ رحیل، و بیخ، و بنیاد، و تمکن، و استقار، و تاب طاقت ۱۲ بہار		
آمدن	اگر سیل بکرفتار در دبنال من باشد	بر همان از خواب سنگین بپا من بزمی آید صفا صفہا
آمدن	حاشا شد گرد آید پا در و زنجیر سنگ	بہ پشت خلقی بشکند از بیم مال و بیم سر کمال صفہا
مصطلح ۱۳ پاک کردن حساب بہ آخر رسانیدن حساب ۱۲ بہار ۱۳ پاسے بزرگ آمدن و بزرگ آمدن		
معروف و غیر کنایہ از بلا و مکروہ ہے پیش آمدن ۱۲ بہار		

مصدر	صلہ	شاعر
آمدن ^{۱۵}	پاسے زرخود بطلب گاری می آید	ہر کہ چون سکہ زراز سبز بر خیزد تاثیر اصغیانہ
آوردن ^{۱۶}	با کفش ابرمی نیار دپاسے	بادش بجز مے نگیر دنام انوری امیرک
آوردن ^{۱۷}	کہ روزگارش اگر پابزین آرد	شفیع ہم تو خواہم شدن کہ دشمن گیر
آوردن ^{۱۸}	پاسے پس آوردن	بہار
آوردن ^{۱۹}	پاسے آوردن در دامن	بہار
آوردن ^{۲۰}	پاسے کم نیاوردن از کسے	بہار
افشردن ^{۲۱}	ہر اسیم بر سینه افشردہ پاسے	بدن آن شراب تہور فزراے خلوی شیرین
افشردن ^{۲۲}	طالب توفیق گیر وصل بتان کہ ما	پاسے طلب دامن حیران فشرده ایم طالب آبی
افگندن ^{۲۳}	شکار جو یارادر کو محبتش پابرا فگندہ را	واضح دہوی
بافتن ^{۲۴}	کشا و زرو آہنگرو پاسے باف	چوبیکار باشند سرشان بکاف ابو شکو بلخی

مصطلح^{۱۵} پاسے خود آمدن بمعنی سپکو خود آمدن کہ عبارت از آمدن بطوع و رغبت خودست و حذف با در کلام قدما شائع ۱۲ بہار^{۱۵}

پاسے آوردن قیام و استقامت گرفتن ۱۲ بہار^{۱۶} پاسے کسے بزین آوردن کنایہ از بزبون ساختن و بزین زدن ۱۲ بہار^{۱۶}

پاسے پس آوردن کنایہ از ترک کردن و گذاشتن ۱۲ بہار^{۱۷} پاسے در دامن آوردن ترک آمد و شد کردن ۱۲ بہار^{۱۷}

پاسے کم نیاوردن کنایہ از مساوی و برابر بودن در رتبہ ۱۲ بہار^{۱۸} پاسے افشردن قیام و استقامت گرفتن ۱۲ بہار^{۱۸} پاسے پابدا مین افشردن

معنی پاسے در دامن آوردن ۱۲ بہار^{۱۹} پابرا فگندن قصابا افشردہ پاسے بزدمند و آن پراہر جا کہ افگندہ رگہ گو سفندان بخیر است ۱۲ بہار^{۱۹}

طوط رود و قصابان بے پشت گرفتہ بکشند ۱۲ بہار^{۲۰} پاسے باف جولا ہر ۱۲

مصدر	صلہ	شاعر
باختن ^{۱۵}	گر وہی بانٹا واسپ تازی	خزنگانی
بر آمدن ^{۱۶}	من و زیارت کوئی کہ پای دیدہ بر ^{۱۷}	اگر بنگ بر آید بنگ سر مرہ بر آید طالبانی
بر چیدن ^{۱۸}	بافشاندن دست پچند گوش	بیر چیدن پاسے دزدند ہوش خلوی شکر
بریدن ^{۱۹}	پایم ز کوی او چعب گریدہ شد	تا کے بروی شیشہ دلمان گشت سلیم طرانی
بریدن ^{۲۰}	پاسے بریدن	بہار
برداشتن ^{۲۱}	ہچو چمنون پئے آواز در آئے بردار	سر زنجیر بدوش افکن و پاسے بردا سالک تنوخی
بردن ^{۲۲}	پاسے دعوی بسر و مرہے خواجہ بابا	کہ ازین بے ادبی دین تو بر یاد روم ملا جامی
بردن ^{۲۳}	دوش دست طرم سلسلہ عشق تو بست	پاسے خیل خردم لشکر غم ازجا برد حافظ شیرازی
بردن ^{۲۴}	شعر فرستادنت باتو چنان ست راست	مور کہ پاسے تلخ نرود سلیمان برد جمال صفہا
برکندن ^{۲۵}	گر سر بر آورد چو کہ و باتو بد سگال	تیغ قضا بر کندش چون چنار پای کمال صفہا
برگرفتن ^{۲۶}	تا شحہ غم ترا درین راہ	سر بر گرفت پاسے برگیر خسرو ہامی

مصطلح

۱۵ پاسے باز رقص ۱۲ ہمارے پاسے بر چیدن گرختن ۱۲ ہمارے پاسے پاؤ قدم ازجا بریدن ترک آمد دشت
 آتجائے کردن ۱۵ پاسے بریدن و برکندن بیک معنی ۱۲ ہمارے پاسے برداشتن شتاب رفتن و دیدن ۱۲ ہما
 ۱۶ پاسے ازجا بردن کنایہ ازبیا کردن پاسے ۱۲ ہمارے

۱۷ پاسے تلخ بہ نزد سلیمان بردہ ۱۲ جمال

مصدر	صلہ	شاعر
دادن	دگر بارہ آن بستہ را پائے داد	ستاینده را در سکون جاے داد نظامی گنجوی
داشتن ۱	تا باد رخی کشته چراغ دل تاثیر	پائے کمی از صبح ندارد دم شامش سائیر اصفہانی
داشتن ۲	چون کوہ پیش باد بھی دا پا اگر	میز و حمایت تو بہ پشت غبار دست شمس اصفہانی
داشتن ۳	سہل است پاندای تو در مقام وصل	چون دست برد بجز بر بینی بدار پاک کمال اصفہانی
داشتن ۴	ستودان بھی ساختش زال زر	ندار دہمی جنگ را پائے و پیر فردوسی طوسی
داشتن ۵	مغیلان پانازک طنیان اور حنا دارد	چہ غم دارد ز خارا نکس آتش زیر پا دار اصفہانی
داشتن ۶	شاد باش امیر شیر پر دل کہ ندارد پات	دشمن از خود بمثل رستم دستان باشد کمال اصفہانی
در آمدن ۱	وانکو ترا بسنگدلی کرد رہنمون	اے کاشکے کہ پاش بسنگے درآمدے حافظ شیرازی
در آوردن ۱	بر پشت لگا و در آورد پائے	بر آورد آواز رو مینہ نائے ہاتھی جامی
دوختن ۱	کہ بار غم بر زمین دوخت پائے	بضرب اصولم بر آورد ز جاے حافظ شیرازی

مصطلح ۱۵ پاکم نہ داشتن از کسے مساوی بودن در تہ ۱۲ ہمارے ۱۵ پائے پیش کسی داشتن کنایہ از استقامت و قوت و قدرت
 ۱۲ ہمارے ۱۵ پائے داشتن قیام و استقامت گرفتن ۱۲ ہمارے ۱۵ پا و حنا داشتن کنایہ از مجموع گردانیدن ۱۲ ہمارے ۱۵ پا آن ندارد
 اسکان و مقدر آن ندارد ۱۲ ہمارے گویم کہ این معنی ماخوذ از همان پا داشتن است کہ در شعر کمال اصفہانی مذکور شدہ و اصطلاح دیگر نیست
 پس بعنوان جداگانہ نوشتن چنانکہ بہار آوردہ و جہندارد و مگر انیکہ گویند بیشتر یا این معنی بانوں نافیہ می آید و احد علم ۱۲ مولف عفی عنہ
 ۱۵ پائے بسنگ درآمدن بلا و کمر و سہ پیش آمدن ۱۲ ہمارے ۱۵ پائے بر پشت اسب درآمدن بر اسب سوار شدن
 ۱۲ ہمارے ۱۵ پائے دوختن بر چیز کے قیام و استقامت گرفتن ۱۲ ہمارے

مصدر	صلہ	شاعر
رسیدن ۱۵	از بہ	زودیدہ ترمن آب خورده پنداری کہ پایا بر شادی نمی رسد بزین تاثیر صفا
رسیدن ۱۶	بر	پاے بر پے رسیدن بہار عجم
رفتن ۱۷	بہ	یہج در عشق ز کس پاکمی نیست مرا پایا بہم مجنون چو سلاسل رقم
رفتن ۱۸		مفسی کرد ز زندان وطن آزادم پایم از پیش بدر رفت بہند افتادم اثر ف مازند
رفتن ۱۹	از	رود تا پاکدل ز پیش ارباب ملارا فروب سبزہ خطش بر چاہ دقن پوشد شفا صفا
رفتن ۲۰	از	ہزار سالہ رہم دور شد بیک تقصیر رود چو پاے کس از پیش بر وفا افتد سلیم طرانی
رفتن ۲۱	را	خضر کہ خار از قدم سعی می کشد پاے نجواب رفتہ مار احنا گذشت صا صفا
زدن ۲۲	در	خدمت کند عنان در کاب تر اقدر چون دست در عنان فی و پا در رکاب مغزی نیاپو
زدن ۲۳	بہ	از تغافل پاکے در پے مگر یارش کنم باز خم چندان بر بخت خود کہ میدارش کنم اثر ف مازند
زدن ۲۴	در بہ	در رقص بدان لاله میراب زنی پاک در خواب بران سوسن آزاد نمی سر ابوالمعالی
<p>مصطلح ۱۵ پایا از شادی بزین رسیدن غایت خوشی ہم رسیدن ۱۲ بہار ۱۵ پایا بر پے رسیدن متابعت کسے کردن</p> <p>۱۲ بہار ۱۵ پایا بر رفتن برابر رفتن در سحر و سفر و آن کنایہ از مساوات و مرتبہ بود ۱۲ بہار ۱۵ پایا از پیش بدر رفتن پریشان و مفسد و تہیدت شدن و این از اہل زبان بہ تحقیق پیوستہ ۱۲ بہار ۱۵ پایا از پیش رفتن پریشان شدن و کنایہ از تقصیر و زلت واقع شد ۱۲ بہار</p> <p>۱۵ پایا زدن در رکاب سوار شدن ۱۲ بہار ۱۵ پایا زدن بہ چیزے و بہر چیزے و چیزے را بازی</p> <p>دادن ۱۲ بہار</p> <p>عہ نیز دم بر بخت خود پانیکہ بر میداشتم ۱۲ صائب</p>		

مصدر	صبله	شاعر
زردن	را	قد آن در بردن دل سرور بایم زند فطرت مشہد
سودن	بہ	کہ بدر یوزہ فسودم بدر او پائے والدہ ہروی
شستن	بہ	باد مشکین چون عروسان پاک گدبن آب اشرفی سمرقند
شکستن	در	بے تردد پاک در دامن منزل شکند صفا صفا
شکستن		لیکن ز آب دیدہ بدر یاش شستہ ام لا اعلم
فرو رفتن	بہ	کہ پایم فرو رفته زمینسان بہ گنج نظامی گنجوی
فرو شدن	از بہ	بماند دست تحیر بدست بر چو چنار کمال صفا
فرو کردن	در	فرو نکرد جلالش در آن محقر پائے سلمان ساجی
فرو کشیدن		پائے فرو کشید بہار
کردن	بہ	بگذر از غیہ پیچہ ای زین کہنہ کلات نجف صفا
کردن	در	می دہ کہ عید پاک طرب در رکاب کرد فغانی شیراز
کشدن		پائے کشادن بہار عجم
<p>مصطلح ۱۰ پائے سودن راہ رفتن ۱۲ بہار ۱۰ پاک در دامن شکستن ترک آمد و شد کردن ۱۲ بہار ۱۰ پائے بلنج</p> <p>فرو رفتن کنایہ از دولت یافتن و مالدار شدن ۱۲ بہار ۱۰ پاک فرو کردن در چیزے پائے انداختن در آن ۱۲ بہار ۱۰ پائے</p> <p>فرو کشیدن توقف کردن ۱۲ بہار ۱۰ پائے بکلات کردن بکان تازی و فغانی فتنہ است از کشتی ۱۲ بہار ۱۰ پاک کشادن</p> <p>کنایہ از باز آمدن یعنی اینکه قبل ازین نمی آمد حالامی آید و نیز طلاق دادن و گریختن ۱۲ بہار</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
کشیدن ^{۱۰}	آن ہر نش کہ کرد ترا دوست حافظا	بیش از نگینم خویش مگر پاکشید ^{۱۰} حافظ شیرازی
کشیدن ^{۱۱}	ز ملک معصیت سا ما غبت کرده اگم کنو ^{۱۱}	بصد افتادگی در راه طاعت می کشم پا ^{۱۱} طالب آملی
کشیدن ^{۱۲}	پاے در دامن کشیدن	در
کشیدن ^{۱۳}	دست چون از چادر و پا از بر بتر کشد	از
کشیدن ^{۱۴}	چه زلفی ہندوی ایمان بریدہ	بر
کشیدن ^{۱۵}	سب در سر خود کلا ہے ندید	از
کشیدن ^{۱۶}	از میان تاثیر گر یاد ختر ز رے کشید	از
کوفتن ^{۱۷}	پس آنگہ حسب دستورے ز خوبان	روان شد کوشیرین پاے کو بان ^{۱۷} خسرو دہلوی
کوفتن ^{۱۸}	چرخ ہفتم پاکوب قدر تو همچون رکاب	سیر انجم دستمال حکم تو همچون عنان ^{۱۸} جمال اصفہانی
گذشتن ^{۱۹}	دولت ز تازہ لوت خواری کشد کز اول	پوشندہ پاکزار ند بر سر لباس نور ^{۱۹} تاثیر نرودی
گذشتن ^{۲۰}	پا بر سر حرف من گذاری	بر آرے بہ منت سر سخن نیست ^{۲۰} رفیع قزوینی

مصطلح^{۲۱} ۱۰ پابیش از نگین کشیدن از خود بیرون آمدن ۱۱ ہمارے پاکشید آہستہ رفتن ۱۲ ہمارے پا در دامن کشیدن مراد پا در دامن آوردن ۱۳ ہمارے پا از چرخ کشیدن بیرون آمدن از آن ۱۴ ہمارے پا بر صحن کشیدن کنیا ز کمال بے ادبی کردن ۱۵ ہمارے پا از میان کشیدن کنیا از بلور و ان خوشن را از میان کار ۱۶ ہمارے پا کو بان رقص کنان ۱۷ ہمارے پا بر لباس نو گذشتن رسم است کہ چون خواهند جامہ نو پوشند اول بار بران گذارند یعنی در زیر دست و پاکندہ شود و از اہل ایران شنیدہ شد کہ این رسم سوم زنان آنجا است ۱۸ ہمارے پاے بر سر حرف کسی گذشتن بحرف او توجہ نکردن ۱۹ ہمارے

مصدر	صلہ	شاعر
گذاشتن ^۱	در	سپندم از حریر شعله پا اندازی خواهم صفا
گرفتن ^۲		مردمی هر لحظه دست او بوسد در عنان
گرفتن	به	نخل اسید واری هر جا که پا گرفته کلیم بهدانی
گرفتن	به	پاگیرد بجان گر همه رستم باشد نجا
گرفتن ^۳		پا گرفتن طفل بهار
گرفتن		سروش بقیراری گویا ز ما گرفته تاثیر
غزیدن		شجاعت ست که پایے بقا بلغزاند کمال
ماندن ^۴	در	همچنان کز آب گیر دسبزه یگانہ پا اثر شیرازی
نهادن ^۵	با	پامنہ پا اندرین رہ بے بسیل حافظ شیرازی
نهادن	بر	بر مطرح ملوک بجزمت نہادہ پا کمال
نهادن ^۶	در	چگونہ نہاد پایے پیش پلنگ نظامی گنجوی
نهادن ^۷	از	برون ز دائرہ پای نہم ولے باصول وحید قزوینی

مصطلح

۱۔ پا گذاشتن مراد پا نهادن ۱۲۔ پایے گرفتن کنایہ از بند شدن یا قیام و استقامت گرفتن و معنی مردن ۱۳۔ از بهار

۲۔ پا گرفتن طفل قوت رفتار بہم رساندن ۱۲۔ ہمارے پا در گل ماندن مقید و گرفتار بودن ۱۳۔ ہمارے پا با خود نہادن کنایہ از راہ

۳۔ بے رہنا رفتن ۱۲۔ ہمارے پا پیش کسے نہادن مراد پاے پیش کسے داشتن ۱۳۔ ہمارے پا از دائرہ بیرون نہادن ۱۴۔ معرود

منشور	صله	شاعر
نهادن ^۱	در طی زمان فراخ رو چو نتوکه دید	پا بر سر سال و ماه تا چند نمی
نهادن	پایے برگردن مراد نمند	پشت بر روی روزگار کنند جمال صفی
نهادن ^۲	پایے بر پایے کسے نهادن	بهار
نهادن ^۳	خط شبرنگ کز حسن نمد پای حساب	شب نور و زمین در و ز حساب ست
پای تیراب متغیر بنیتره و این غلط عوام فارسی گو بیان هندوستان است ۱۲ بهار عجم		
کردن	گرد خط نیست بخسار تو آجان دریاب	میکند حسن تو بر عزم سفر پای تیراب
پای در رکاب و پایے بر رکاب آنکه آمده رفتن باشد، و آماده، و حمیا، و چیزے قریب ضائع شدن، و مائل شدن شرب بترشی ۱۲ بهار عجم و غیر این		
بودن	باقامت خم از عمر استادگی مجوسید	پا در رکاب باشد تیریکه در کمان است
داشتن	پا در رکاب داشتن	صا اصفهان
زردن	خدمت کند عنان و رکاب ترا قدر	چون دست در عنان دوی و پا در رکاب
شدن	تا محش در باله خطر افت شد پا در رکاب	باعث آوارگی گردد کمر گلدسته را
مصطلح		
پا بر سر سال و ماه نهادن زمانه را مغلوب خود تصور کردن از جهت فراخی معاش ۱۲ بهار ۱۵۰۰ پا بر پای کسی نهادن کنایه از متابعت کسی کردن ۱۲ بهار ۱۵۰۰ پایے بحساب نهادن غایت حزم و احتیاط کردن ۱۲ بهار عجم		
عه پیش از آن دم که ز مفرض شود پا بر رکاب + چشم بکشاے و خطاشک نشان را در یاب ۱۲ صائب		

مصدر	صله	شاعر
کردن	ساقی میا که روزه بر فتن شتاب کرد	می ده که عید پاسبی در رکاب کرد فغانی شیراز
گردیدن	زندگی گردید از قد و تا پا در رکاب	برد از عالم برون این ست چو گانی مرا صفا صفا
ماندن	از حیاتم نفی پاسبی بر کلبه ماندست	مے رود وقت گراز من خبر می گیری صفا صفا
نهادن	پاسبی چو گل بر بساط هر حسنی نه نم	در چه تمیدست همچو شاخ چنارم جمال صفا
نهادن	پاد در رکاب نهادن	بهار
پای سخن و پای سخن آنچه عوض محنت پای کسی بنده چون قاصد مطلق اجرت ۱۲ بهار عجم		
دادن	مگر داد دولت مرا پاسبی سخن	که پایم فرو رفته زینسان بگنج نظامی گنجی
کشیدن	بفرمود مشه تار قیسان گنج	از پاسبی کشند از پاسبی میهان پای سخن نظامی گنجی
پای لغز و پا لغز بلام زلت و لغزش ۱۲ بهار عجم		
خوردن	کدوے اگر خورده پا لغز عقل	ز باد به دستش دهد مغز عقل طغری مشه
دادن	پا لغز دادن	بهار
رسیدن	مبادا که مشه را رسد پاسبی لغز را	که گردد سر ملک شورید مغز نظامی گنجی
پایان انتها و کرانه هر چیز ۱۲ بهار		
پزیرفتن	چو پایان پذیرد حد کائنات	نماند در اندیشه دیگر جهات نظامی گنجی
بودن	سفر اگر چه کوه مست باشدش پایان	فراق اگر چه بحرست باشدش پایاب مغزی نیشاپور
داشتن	ره سرگشته گان پایان ندارد	که باشد گرد بادش میل و فرنگ ساکت دی

مصدر	صله	شاعر
دیدن	بیابان محبت را ندیدم هیچ پایانی	خبر نشنیدم از مجنون بجز آنیکه من بودم باقر کاشی
فصل تهای فوقانی		
پنجمه مقابل خام و نخت و قوی ۱۲ بهار عجم		
خوردن	و گردست همت ندارد و بکار	گدایشه خوانندش و پنجه خوار
شدن	بسیار سفر باید تا پنجه شود خانه	سعد شیرازی
کردن	پنجه کن پنجه رسم خامی را	پایه بفزای ناتمامی را
گردیدن		واله هروی
فصل دال جمله		
پدر و دالضم و الکسر و دال کردن و ترک گفتن ۱۲ بهار عجم		
کردن	چنان که پنجه گیسو ریزد دانه های کمر	کند پدر و دسر کاسه فرزان گریه بار
پدید و پدیدار بالفتح ظاهر و آشکار ۱۲ بهار عجم		
آمدن	پدید آمد رسوم بیوفائی	نماند از کس نشان آشنائی
آمدن	قیاس عقل باز نیجاست پر کاه	که صانع را دلیل آمد پدیدار
مصطلح ۱۵ پنجه خوار آنکه بے رنج و سخت معاش کند ۱۲		
عده در تو پدید آمدست هر که ترا پدید کرد ۱۲ فقیر دهلوی عده بر لاله ترا باز پدید آمده زنگار ۱۲ رودکی سمرقندی		
سه کز شب زاینده چه آید پدید ۱۲ خضر دهلوی		

مصدر	صله	شاعر
آوردن	بر آید	از و چرب و ترمی نخواهد برید ابوشکور بلخی
آوردن	در آید	اثرش در دل کان لعل پدید آورد کمال اصفهانی
بودن	بر آید	وان نرگس چشم تو همه ساله پدیدار رود کی هم نرگس
شدن	از آید	شمر من در ره رویه نظر بر مجاز کرد حافظ شیرازی
شدن	از آید	یکه را چون شمر دی گشت بسیار محمود شومسری
کردن	بر آید	تا بخود آشنائی بی نبری خدا را فقیر دهلوی
کردن	از آید	ز یک جمرد و پیکر پدیدار کرد فردوسی طوسی
گشتن	از آید	گشت پدید از تبار آب آسمان خسرو دهلوی

فصل ذال معجزه

پذیرا و پذیره قبول کننده، و قبول کرده شده، و منتظر و تضرع و استقبال، و پیشوافتن ۱۲ بهائیم

افتادن	پذیرا افتادن	
بودن	پذیرا سخن بود شد جاے گیر	سخن کز دل آید بود دلپذیر نظامی گنجوی
شدن	گروهی بپاکی و دین پروری	پذیرا شدندش بی پیغمبری

عزیز گنجین علی پدید آورده چارارگان ۱۲ اثیر اخسیتی عه هزار دانه بر نقطه پدید آورد کمال سه پدید آورد ز و نهان
کار شیر ۱۲ فردوسی للع چندان در دے بروے پدیدار بود ۱۲ جامی عه بنگ اندر آتش از و شد پدید ۱۲ فردوسی عه نکرد
آن سخن را بدیشان پدید ۱۲ فردوسی عه چو پیغام شد باز گردم پدید ۱۲ نظامی عه انیت پدید کرد هستی ۱۲ خسرو

مصدر	صله	شاعر
فصل راز حمله		
پیر بالضم مقابل خالی و نسبت آن اکثر بظرف بود و گاهی بمظروف و بمعنی بسیار ۱۲ بہار عجم		
آمدن	از	ز نیلو فر آراستہ انجمن
بودن	از	جام فلک ز گریہ امشب پُر آب بود
بودن		گفتم کہ باین خال ندارم ہر جنگ
داشتن	از	زبان من ز شکر تو دہانے پر شکر دارد
ساختن	از	سفر پرداز و لیلیو خوارے
شدن	از	سیر چشمہ شاید گرفتن بمیل
شدن	از	خاک ز زردی شد پیر زعفران
کردن	از	بیتو ہر گاہ تماشاے گلستان کردم
گردیدن	از	و گر چہ عرصہ عالم پر از علی گردد
گشتن	از	گر ختم ساغرم پر گشت از مے
ماندن	از	کے رانماند از درم کیسہ پیر
نمودن		پر لطائف نمودہ عرض ہوا
مصطلح ۱۵ پیر بودن لبریز شکر بود ۱۲ بہار عجم		
عہ بارہ باغچہ را کرد بان پر ز زر ۱۲ نظام عہ ۱۵ از نسیم آن ہوا پر شکر و پر غنہ شد ۱۲ مجربہ بحرف بہایش دہان کرد ہر ۱۲ غلظتوری		

مصدر	صده	شاعر
یافتن	اسکندر گوش خویش از اجا حکمت	از پریافت ملا جامی
پیر بالفتح ترجمه برایش اعم از اندک از جناب باشد یا از جا دیگر تشدید و تخفیف هر دو مستعمل ۱۲ بهار هم		
افشاندن ^{۱۱}	در آن حریم که منا چراغ کلک فروخت	ز پرشانی پروانه یک چراغ نماند صفا صفا
افگندن ^{۱۲}	ز غریدن کوس خارا شکافت	در پرافگنده سیم رخ در کوه قاف نظامی گنجوی
افگندن ^{۱۳}	پرافگندن	بهار
انداختن ^{۱۴}	از شکوه هماره رایست تو	از عه در گرس آسمان پر اندازد خاقانی شیرازی
بر آوردن ^{۱۵}	به پای همت او بر ناید	در اگر فکرت بر آرد پرو بالا رضی نیشاپوری
بافتن ^{۱۶}	پر در پریم بافته بلبل تماشا	در به در سایه آن گل که گریبان چین است منجر کاشی
بستن ^{۱۷}	که بسته اند همه پیر ز غ بر سر پیر	بر که کرده اند همه خون ز غ بر منقار معزی نیشاپوری
خواستن ^{۱۸}	پلنگ از نشیب سنان تو خواهد	بخواشگرے پرو بال کبوتر مجیر بلیقانی
داشتن ^{۱۹}	همین نه ناوک ویر دم گذر دارد	متاع تیر بهر جادو هند پر دارد مخلص کاشی
دیدن ^{۲۰}	پر طاق در اوراق مصاحف دیدم	در لقم این منزلت از پاکو به بنیمش سعد شیرازی
مصطلح		
۱۱ پرافشاندن ریختن پر ۱۲ پرافگندن و پرافختن عاجز و درمانده شدن و بمعنی پریختن و تو لک نمودن جانوران		
نیز ۱۲ بهار ۱۳ پر در پریم بافتن بهم بستن پر ۱۲ بهار ۱۴ پر بر سر بستن از عالم گل بر سر زدن ۱۲ بهار		
۱۵ داد و درین دور پرافخته ۱۲ نظامی ۱۶ در پناه تو بر آوردند موران پر و بال ۱۲ ارشدی سمرقندی		

مصدر	صلہ	شاعر
ریختن ۱۵	جائے کہ عقاب پر بریزد	از پیشہ ناتوان چہ خیزد
زردن ۱۶	پڑطاؤس چون بسد نزند	میکنند صد ہزار رنگ شکار
زردن ۱۷	پرزردن آن بہ کہ سہائی بود	پرزردن مرغ ہوائی بود
زردن ۱۸	در کام شعلہ مہ شمار افتادہ است	پر میزند ہنوز زخامے کباب
زردن ۱۹	شاخ چون طوطی خوش جامہ سرزند ریشنا	خاک چون طاؤس فردوسی پراند پرزد
سوختن ۲۰	یکے باز را دیدہ برد وخت	دگر دیدہ ہا باز و پر سوختہ
شکستن ۲۱	تنگی گردون پرو بال مراد شکست	بیضہ فلا دین بیداد بر جو ہر نکرد
شکستن ۲۲	طوطی طاؤس بال ہرفیہ در آتش نہاد	باز بسک سیر راز اغ سبب شکست
شکستن ۲۳	چون برگ گل اگر پردہ بال شکستہ اند	پرواز شوخیم بہ پر رنگ بستہ اند
شناختن ۲۴	ز بیم خنجر و پیکان مہار ز پیش رخم تو	نہ پریشنا ساز پیکان خوشنا ساز
فروہلیدن ۲۵	فکرین کے بخیال تو رسد کز عظمت	مرغ اندیشہ فردوسی ہلدا آنجا پرو بال

مصطلح

۱۵ پر ریختن معروف و کنایہ از عاجز شدن نیز ۱۲ پر بر سر زدن از عالم گل بر سر زدن و تاج بر سر زدن ۱۲ ہمارم
 ۱۶ پر زردن بمعنی پردہ کردن و نیز کنایہ از نہایت مشتاق و آمادہ و میانشان بودن براے کار ۱۲ ہمارم
 ۱۷ پر در پر زدن فراہم و مجتمع شدن ۱۲ پر فروہلیدن کنایہ از عاجز و در ماندہ شدن بود

مصدر	صله	شاعر
کشادن	بر	میر حاج جناب
کشادن	بر	سلا ساجی
کندن	از	ازرقی هروی
گشتن	از	جمال صفه
کشیدن	از	طغر اکرمشک
گستران	از	فرشته اشرفیاد
نشستن	به	سلیم طرانی
نهادن	بر	طالب علی
یافتن	از	جمال صفه

پراگندن متفرق و پرتان ۱۲ بهار عجم

شدن	از	پراگنده شد بر سر انجمن	اسکطوسی
کردن	از	جهان گیر و دشمن پراگنده کن	نظامی گنجی
گردیدن	از	کز آهین نگرود پراگنده یمن	»

مصطلح

۱۵ پراگندن متفرق از عالم تیر و جگر نشستن ۱۲ بهار عجم ۱۵ پراگندن بر آتش نهادن کنایه از افسون کردن بر بقیع کردن

ع ۱۵ پراگنده شد کز عاجزی ۱۲ سعدی شیرازی

کسی بود از عالم فعل در آتش نهادن ۱۲ بهار عجم

مصدر	صله	شاعر
گفتن	اگر ابلیشک را گنده گفت	تو مجموع باش او پراگنده گفت
یافتن	چون زلف شاهان ز تو هر کسکه برتافت	خود را سیه کلیم و پراگنده حال یافت
پراگندگی پریشانی ۱۲ بهار		
آوردن	دو دل یک شود بشکند کوه را	پراگندگی آرد انبوه را
افتادن	پراگندگی در سپاه او افتاد	پژدهش در آرزوم شاه او افتاد
پرتو تاب و عکس ۱۲ بهار عجم		
افتادن	سینه صد پاره شد از شکست و نجات	پرتو ماه رخت تابکتان افتاد
افشاندن	چنان پرتو افشاند شمع قمر	که زد شعله از مشعل لاله سر
افگندن	اگر ایش نگر دد پرتو افگن	نباشد خانه آئینه روشن
انداختن	رخت خود را گوی بر دل کشت از برگاه سال	شمه لیوان او انداخت پرتو در جهان
بالیدن	نیست عالم جاعل بقراری ساد	پرتو این شمع گریه باله برون محض است
بخشیدن	زهرست می چو باشد برب ایلغ مردم	پرتو بدل نه بخشد دو چراغ مردم
پزیرفتن	لیکن چه کنم نمی پذیرد	از غایت اضطراب پرتو
تافتن	پرتو او تافت بروی زحل	گشت سعادت بنجست بدل
عهد زین هوس آب شد که افتد + از عکس رخت در آب پرتو ۱۲ شجاع اصفهان به رویت اگر پرتوش از دور رفت ۱۲ آلی سه بر دلم سق پرتو نش		
۱۲ باقر معده یک پرتو به افگنده شود ۱۲ شجاع معده چو عکس رفت پرتو بر آسمان انداخت ۱۲ بی بهر سه سینه کشتا و بدل پرتو از طور انداز ۱۲ عده		

مصدر	صله	شاعر
دادن	کندا شک شمع ارضیا گستری	لگن را دهد پر تو خاورے
دوانیدن	گر نامه من پر تو اندیشه دواند	صد صدق به تسخیر هوا ریشه دواند
دیدن	پر تو روئے ترا در خلوت دید آفتاب	میرود هر دم چو سایه بر در و ما هم هنوز
رسانیدن	روشن ترست از گل خرشید داغ ما	پر توبه کائنات رساند چراغ ما
ریختن	روز من تیره ز طفلیست که مانند طلال	پر تو مهر و سه از طرف کلاهش ریزد
زدن	گر پر تو سے ز رویتو بر آسمان زند	ماه و ستاره تاب نیارند آب را
گرفتن	ز روشن دیش ملک پر تو گرفت	وزیر کمن را غم نو گرفت
یافتن	خرد حیران که این نور از کجا تافت	کز دیر تو چراغ انبیا یافت
پرچم بحیم فارسی بوز عمر میست که از ابرشیم سیاه بر علم بند و مجاز دم گادو کوی را گویند که بر سر علم بنده ۱۲ بهار		
بر بستن	بر بسته قضا بطه حور	بر نیر و بیرق تو پرچم
پرچین بحیم فارسی بوزن پرده خاست از خار و خلاشه که گرد باغ و غیره سازند و بجای درخت باغ و چوبهاست تیر که بر سر دیوار نصب کنند و بعضی پاک گرد باغ از خار و خاشاک استعمال یافته است ۱۲ بهار		
بستن	تاز مشکت گرد باغ چهره پرچین بسته اند	عالم دل در خم آن کفن پرچین بسته اند
ساختن	گرد دل خود دوستی شان	بر دیو حصار ساز و پرچین
شدن	پرچین شد	نامر اصفا
عه پر تو دوانیدن محل تامل است ۱۲ بهار عه بخورشید و خشان پر تو داد ۱۲ ظهوری عه غافل کس که پر تو جهانان بجان ندید ۱۲ آرزو		

مصدر	صده	شاعر
کردن ^۱		باغ را پرچین کرد
کردن ^۲		پرچین کردن
کشیدن		پرچین کشیدن
گشتن ^۳	بر	میخ سیمین اختران پرچین ظهوری ترشیده
نهادن	بر	تا ننگ رسن ز سنبل پرچین نهاد از داغ حسرت بردل صورتگران چین نهاد معنی نیشاپور
پر خاش بر وزن مخراش جنگ و جدل ۱۲ بهار عجم		
جستن		بکشتی و پنجه و آماج دگویی
خریدن		دو پر خاش خرابایک نیک خو
پرو از بدال محله بوزن سرباز با صلا ح روشنگران جلا دادان وز دودن زنگ را گویند ۱۲ بهار عجم		
دادن		شب جام لاله زنگ سحر مشرق گلست
کردن	به	زیر کوه آهین منت صیقل مرو
گرفتن		سیف و دولت رسید زو بهنر
آئینه خیال که پرواز میدهد اسیر هراتانی		
خانه آئینه دل را بمی پرواز کن صفا صفا		
عز و ملت گرفت زو پرواز ابو الفج رون		
مصطلح		
<p>۱ پرچین کردن محکم و استوار کردن و پاک کردن باغ از خار و خلاشه چنانکه گویند باغ را پرچین کرد یعنی پیراست</p> <p>۲ از ۱۲ بهار عجم ۳ پرچین گشتن و پرچین شدن محکم شدن چیزی در چیز از بهار</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
<p>پروہ حجاب اور شتہ کہ بردستہ طنبور وغیرہ بندند برائے نگاہداشتن انگشتان و حفظ مقامات و مجازاً بمعنی مقامات و مطلقاً آہنگ ستعل شدہ ۱۲ ہمارعجم</p>		
آوردن	نہ از گریہ ضعف چشم نہ زدرد	این پرده بروے کار بجران آورد کلیم ہمدانی
آویختن	مردک نیست کہ مجنون سیخبت ز رشک	پرده د نظر لویج غزالان آویخت وحید قزوینی
افتادن	پرده از روے روز افتاد	بہار عجم
افتادن	پرده از روے کار افتاد	بہار عجم
افگندن	پرده بر روکار از جوی شیر افگندہ است	عشق شیرین را بخون کہ بکن می پردرد صفا صفحہ
انداختن	دلا بہر خش دیدہ را بر آب انداز	ترست پرده چشمست بر آفتاب انداز فضل بغدادی
باختن	در بٹا ہی سر فریزی می کنی	طفل را ہی پرده بازی می کنی عطاردیشاپوری
باختن	آوردہ ام از فسون طرازی	با پرده دری و پرده بازی فیضی اکبر آبادی
بافتن	پرده چرا بافت یکے جانور	بیفہ برائے چہ نہاد آن دگر ملا جامی
بر افتادن	زند ان بچہ صمدہ ستی بہو کنند	چون پرده بر فند در دیدن فرو کنند طہوری شیرازی
<p>مصطلح</p> <p>۱۔ پرده از روی روز و از روی کار افتادن کنایہ از افشادن راز بود ۱۲ ہمارعجم ۲۔ پرده بر روکار افگندن کنایہ از پنهان کردن راز بود ۱۲ ہمارعجم ۳۔ پرده بازی بیائے موعده و زائے تازی کنایہ از لعبت بازی و خیال بازی ۱۲ ہمارعجم</p> <p>۴۔ پرده بافتن معروف ۱۲ ہمارعجم ۵۔ پرده بر افتادن از چہیرے معروف ۱۲ ہمارعجم</p>		

مصدر	صده	شاعر
بر افکندن ^{۱۵}	از ^{۱۵}	بشکرا نگه بر افکنده پرده روز وصال حافظ شیرازی
بر انداختن ^{۱۶}	از ^{۱۶}	پرده کشای در آلاشوم خسرو دهلوی
برداشتن ^{۱۷}	از ^{۱۷}	مبادی پرده ام از روی کار برخیزد راهب اصفهانی
برداشتن ^{۱۸}	از ^{۱۸}	مست شد از بوی گل کزین سیرون برگشت صاحب اصفهانی
برداشتن ^{۱۹}	از ^{۱۹}	از گریبان مهر برون آرد ز نارم چو شمع
برداشتن ^{۲۰}	از ^{۲۰}	پرده از روی کار برداشتن
برداشتن ^{۲۱}	از ^{۲۱}	پرده راز من آن آئینه سیما برداشت صاحب اصفهانی
بر کشیدن ^{۲۲}	از ^{۲۲}	که گیرد چو مرغسان وحشی هوا قاسمی گونا بگو
بر گرفتن ^{۲۳}	از ^{۲۳}	کار چراغ خلوتیان باز در گرفت حافظ شیرازی
بگردانیدن ^{۲۴}	از ^{۲۴}	که بدین راه بشد یار و زما یاد نکرد

مصطلح

۱۵ پرده بر افکندن دو کردن پرده ۱۲ بهار ۱۵ پرده بر انداختن دو کردن پرده ۱۳ بهار ۱۶ پرده از روی کار برداشتن
 افشا راز شدن ۱۲ بهار ۱۶ پرده برداشتن از چیزه دو کردن پرده ۱۲ بهار ۱۷ پرده از روی کار برداشتن
 افشای راز کردن ۱۲ بهار ۱۷ پرده راز برداشتن همان افشا راز کردن ۱۲ بهار ۱۸ پرده بر کشیدن از چیزه دو گرفتن از چیزه
 دو کردن پرده ۱۲ بهار ۱۸ پرده بگردانیدن از مقامی به مقامی دیگر از آهنگ گفتن ۱۲ بهار ۱۹

۲۰ تا خوشی پرده از رخ برنگند آواز بود ۱۲ بیدل ۲۱ امر و زرخاره خود پرده بر انداز ۱۲ صاحب

مصدر	صله	شاعر
بستن	از بر ع	پرده از شرم آن عیار بر رو بسته است صا اصفهانی
پوشیدن	بر	اگر پرده میداری کسی جانمی ماند خسرو دهلوی
پیمچیدن	از	که دارد نسبتی با سینۀ چاکان ناطم هراتی
خاستن	از	مرتبه بے خودی آراسته خسرو دهلوی
دادن	بر از	بر رو خویش پرده ز شرم حیاده علی خراسانی
داشتن		خوش گفت پرده دار که در سر نیست سعد شیرازی
داشتن		که آه غیرت من پرده دار آینه است صا اصفهانی
در انداختن		پرده در انداختن بهار عجم
دریدن	عبر	چادر مریکم ربایم پرده زهرادرم خاقانی
دوختن		که حسن پرده دوزخم از اندازه بیرون سیفی اسفغانی
زدن	به بر	در ویش بد هر پشت پاک ز دورفت رضاعی

مصطلح

۱۰ پرده پیمچیدن از چیز که در کردن پرده و پرده خاستن از چیزی که لازم است ۱۲ پرده دادن و در انداختن بر چیزی
 بمعنی بستن پرده ۱۲ پرده دار پرده پوش و دربان ۱۲ از بهار ۱۳ پرده در معروف و نیک نایه از افشا کننده راز ۱۲
 بهار عجم ۱۳ پرده دوزخیم دوز ۱۲ بهار ۱۳ پرده زدن پرده بستن ۱۲ بهار

ع پرده شکنین بچم خویش بست آن نگار ع در پرده و بر هر کس پرده می درمی ۱۲ اودلی سه پرده دهنی بر اختر زنده ۱۲ خسرو

صدر	صلہ	شاعر
ساختن ۱۰	مطرب چوپرہ ساز شاید اگر بخواند	از طرز شعر حافظ در بزم شاہراہ
ساختن ۱۱	اے رداشب نقاب صبح صادق خستہ	و موزن بل پر دہ گرد شقایق ساختہ جمال اصفا
ساختن ۱۲	غجک شد ز بہ مطرب طبل ساز	ز تار نوا مطربش پر دہ ساز قاسمی گوناباد
سر آمدن	مطرب گردون شہا پر دہ سر اک تو باد	خست ز آفتاب فرش سر اک تو باد سلما ساجی
سوختن ۱۳	پر دہ سوز	بہار عجم
سوختن ۱۴	پر دہ سوز	بہار
شگافتن ۱۵	ناخنی قدرت او پر دہ تحقیق شگاف	خانہ دولت و چہرہ توفیق شای عری تیراز
شناختن	پیش چشمے کہ شد از پر دہ شناسا حجاب	شاہد نیست بہ از چہرہ خود مریم را بدر چاچی
شناختن	پر دہ نشینان بوفاد رشک گون	پر دہ شناسان ہوا در شگرت نظامی گنجی
کردن	چون خدادست کند بر ورق مہ پر دہ	چون شب لعل نہد بر رخ خورشید نقا بدر چاچی
کشادن ۱۶	بلکشا پر دہ از گل خسا راند کے	آبے نمابہ تشنہ دیدار اند کے فغانی تیراز
کشیدن ۱۷	ابرے خوش ش پر دہ بر آفاق کشد	دل کے سوساقیان سمن ساق مے کشد ابو جاعوزی

مصطلح

۱۰ پر دہ ساختن راست کردن آہنگ و خواندن و آغازیدن ۱۲ بہار ۱۳ پر دہ ساز پر دہ گر ۱۴ بہار ۱۵ پر دہ سوز و پر دہ شگاف

و پر دہ کشاے ہر کہ ام معروف و نیز کنایہ از افشا کنندہ راز ۱۲ بہار ۱۳ پر دہ کشیدن بصد از بمعنی پر دہ کشدن و بصد باو بمعنی

بستن و بدون صلہ بمعنی بہشتن پر دہ است ۱۲ عبد الحمید عفی عنہ

مصدر	صله	شاعر
کشیدن	از	زرک و دلخ بر افکن نقاب مشکین را طالب آملی
کشیدن		پرده از روی کار اهل دنیا می کشم اسیر هراتی
گردیدن		رستگاری مرا پرده غفران گردد کمال صفه
گرفتن	بر از	هر کجا شاه با پرده زرخ باز گرفت علی خراسانی
گرفتن		نشسته بر سر گل پرده های تر گیرند خسرو بلوی
گرفتن	از	پرده از چیزے گرفتن بهار عجم
نشستن		پرده نشینان بو فادر شگرفت نظامی گنجوی
نهادن		واے بر دوشکیب واے بصبر و قرار رضای تیمانی
هشتن	به	ولی بدیده فرومی بلد قضا پرده کمال صفه
پرستش طاعت و عبادت و خدمت و بیمار داری ۱۲ بر بان قاطع		
نمودن		هند و از و سوزش تن دید سود
		بدیش ترش گر چه پرستش نمود خسرو بلوی
پرستاری خدمت گاری ۱۲ بار		
کردن	به	که زهره شان تبخا کند پرستاری خلیفایابی
مصطلح		
له پرده گرفتن بر چیزے و هشتن بر چیزے بمعنی بستن پرده ۱۲ بار له پرده گرفتن از چیزے بمعنی دور کردن پرده و بمعنی پرده ساختن نیز ۱۲ بار عجم		

مصدر	صله	شاعر
نمودن	نماید هر که چون سواک جمعی ابرستاری	کنند اهل عبادت و دانش نگهاری اثر شیرازی
پرسش تفقد عیادت بیمار و تعزیت و مطلق حال پس ۱۲ بهار عجم		
کردن	باجت تیره پرسش مل یار کے کند	در شب کسے عیادت بیمار کے کند
کردن	دارنے دیگر ندانم اے محبت پیشگان	چون بیم پرسش پروانه و بلبل گنبد
کردن	بکن پرسشی باری از حال چاکر از	عمیق بخاری
گرفتن	دو پر خاش خربایکی نیک خو	گرفتند پرسش نہ بر آرزو
نمودن	شد یار و مرا بوسه خوشنود نکرد	پرسش نہ نمود و نیز پدر و دنگرد عطاردی فرزند
پیر کار بفتح و کاف تازی الہ معروف ۱۲ بهار عجم		
زدن	چون فلک پر کار زبرد و تش رخت	دولت او دست زد در دامن روز قیام
کردن	سگشته ساخت خال ال او مرا	پیر کار کرد نقطہ سوداے او مرا
کشیدن	را او پر کار قدرت بر فلک خاکد کشید	تا ہمہ سیارگان از زیر پر کار آورد
گشتن	از نیگونہ گشت ست پر کار گردون	چنین حکم کرد دست ایزد تعالیٰ
نهادن	بر برگ نسرین بخیر بر نهاد از قیر	بگرد پروین پر کار بر نهاد از قار
پیرند بفتحین حریر سادہ بافتہ ابریشم اکشف اللغات		
بستن	ز خوبی چنان ساختش نقش بند	کہ بر بست بر نقش مرگان پر بند
مصطلح ۱۵ پر کار بستن سرگردان کردن ۱۲ بهار ۱۵ پر بند بستن بر چیز مستور و محبوب گردانیدن آنچه را ۱۲ بهار		

مصدر	صده	شاعر
پروا بالفتح فرصت و فراغت و بیم و اندیشه و توجبه و التفات ۱۲ بار عجم		
بودن	با	تو گرد کوئے حکمت خانه سازی
بودن	از	نباشد با جمالت هیچ پروا
داشتن	از	بچو ما همه می تواند خورد مغلس مگر در اثر شیرازی
کردن	از	نسوز دل نسبی را که ره بر لاله زار افتد صفا صفه
کردن	از	هر که بخود بود از حد نکند پروا
کردن	به	چو غم از محتسب شهر بودستان را
ماندن	به	ای عشق بجانان نمی کند پروا
		که ز هر خورده بدرمان نمی کند پروا و حید قزوینی
		مطلبش از دیده بنیاد کجاست
		در نه ضار چه پروا کما شامانه است صفا صفه
پروا از پریدن و افتخار و نازیدن ۱۲ بار عجم		
آوردن		سوئے شهر می چرانایم پرواز
بودن	به	که باشند از دگان باشیم مساز
برداشتن	به	قالب فرسوده را خواهد گشتن قفس
بستن	به	مرغ جان را اگر بود سو تو پرواز چنین ملاجی
دادن	به	همایه چتر او پرواز برداشت
		چون آواز طبل باز برداشت
		چون برگ گل اگر پروا بالم شکسته اند
		بیدار عظیم آباد
		اگر صدق کلامت ندید بالیقین را
		پرواز تجرد که دهر روح امین را
مصلح		
پروا بمعنی بیم و اندیشه بنفسه و بصله از، بالظن کردن و داشتن، هر چه کس پروا نخواهد کرد مکتوب مرا +		
و بمعنی توجبه و التفات، بصله با مستعمل ۱۲ بار عجم		

مصدر	صلہ	شاعر
دیدن		نمی بینیم در اقبال خود پرواز بستانی
شستن	از	ہم آخربال مرغ مادرین دیرانمی نیرد
کردن	از	بیاد وصل اور کہ چندان گرمیکردم
کردن	از	کہ از بال و پر مرغ حرم پروازی شستم
کردن	از	نقش زر از ورق گنجفہ پرواز کند
کردن	از	طالب آملی
گرفتن	از	چون نگ چہ پرواز ہم بال دیگر بپاشد
	از	وحید قزوینی
	از	شش جہت ہجو غباری شد پرواز اگر
	از	برق جولان کہ در خرمن خاک افتاد دست
		آئی ہمدانی

پرویش تربیت ۱۲ بہار عجم

آمدن	از	کہ فردات زان گونه سازم خورش
بودن	از	بر سر آمد گوہر تیغ تو در روز نبرد
دادن	از	فیض می تابد ز رویت چون تابد کوازل
کردن	از	ارخون دیدہ پرویش تاک میکنند
یافتن	از	سنان کش یکے نیزہ سیارش
	از	کزو آیدت سر بسر پرویش
	از	بر سر آید ہر کہ را زان دست باشد پرویش
	از	گوہرت را پرویش داد کان آفتاب
	از	رندان می گسار صہبا چہ دیدہ اند
	از	بآب جگر یافتہ پرویش
		فردوسی طوس
		کمال صفہا
		عزنی شیرازی
		حزین اصفہانی
		نظامی گنجوی

پہرہ نیز اجتناب از مناہی، واجتناب بیمار از ناخوردنی ۱۲ بہار عجم

دادن		باز چو دارم ز خون خوردن افکار را
		کہے تو ان پرہیز دادن کودک بیمار را
		دانش مشہد

مصطلح

لے پرواز بال دیگر سے کردن کار سے بہایت سے کردن ۱۲ بہار عجم

عہ کہ خان یافت زان ذوق و تن پرویش ۱۲ شہرت یزدی

مصدر		صله	شاعر
دادن	از شراب سودمند بخت بد پرینداد	از	نمی که می خورد نمی خورد غم پریندار
داشتن	تا تب خورشید تابان شکنی پریندار		میکنی از صبح دم در کاسه گرد و حلیب
شکستن	چنان دلت ز شکست دلم بود خرم		که از شکستن پرینز خاطر بیمار
فرمودن	چو ز باد ریاضت پیشه شمع خدش	از	هیز بر و شیرا پرینز فرماید ز جوانی
کردن	سر نه تواند بچشم اولنگا و نیز کرد		دیگری بیمار می باید مر پرینز کرد
کردن	مانیز چو تو ضم پرستیم	از	پرینز مکن ز ما برهمین

شیر و تاز و ضم ۱۲

پری ترجمه جن و نوعی از زنان جن که نهایت خور و باشند ۱۲ بهار عجم

افسیدن	پری افسا		بهار عجم
بستن	چون پدیداران در گل همی لرز و با		چون پری بندان بر بلبل همی افسان
خواندن	عاقبت رام سازست بفسون		تو پری غوی دمن پری خوانم
داشتن	بنات چرخ بر بسته لغزه چشم مردم را		چو گیسو پدیداران بوقت قص در پیرزن
داشتن	در عشق سلیمانم من اهدم مرغانم		من مرد پری خوانم من شخص پری دارم
سودن	گهی چو مرد پریا گوی گوی صورت		همی نماید زیر نیگبته لبلاب

رام کردن با فسون ۱۲

مصطلح پری است و پری بند و پری خوان آنکه جن داشته باشد و از احوال منیبات خبر دهد ۱۲ بهار عجم پری دار
و پری سا یعنی پری خوان و نیز کسیکه آسیب جن داشته باشد و نیز پریا یعنی دختر و نیزه که زنان جادو خوانند برود مسند
تا پری در بدن او در آید و آن دختر شروع در رقص کند و از منیبات خبر دهد ۱۲ بهار عجم در ششم گمان فرود پرینز میکند ۱۲ صفا

مصدر	صده	شاعر
گرفتن ^{له}	سمن بلرز و همچون پرے گرفته ز باد	برو کند چو پر یک عند لیسا فسون رود کسمر قند
گرفتن	پری گرفته	بهار عجم
پریشان بکسرتن پرالگنده ۱۲ بهار عجم و بفتح اول یای مجهول ۱۲ برهان قاطع و جهانگیری		
آسودن	بهر خود پریشانی نه بیند	از کسے کز دے پریشانے بیا سود نظامی گنجوی
برآمدن	شاید بزللف خویش گرفتار شد فقیر	از زائینه خانه یار پریشان برآمده فقیر دهلوی
بودن	گر سید بے بخم طره اودست مرا	کے چنین خاطر مجموع پریشان بود اذکر اسفزاری
خراستیدن	گردیده است همچو قد نگاه خضر سبز	روے زمین ز سر و پریشان خرام ما صفا صفا
داشتن	زاقبال جو خوشید رو در نظر دارم	که مغر صبح را در پریشانش جوش سودا
ساختن	کلاه از سر فلک تا طره مشکین فرویزد	پریشان ساز کامل را که مشکین فرویزد حنین صفا
شدن	پریشان شدن حکم	بهار عجم
شدن	اینقدر شور نیست در سر تو	از عجب که پریشان شود از دستار رضی ریحانی
مصطلح		
<p>۱۲ پری گرفته بمعنی پریشان مثل پریدار و نیز کسے که آسیب جن دارد و نیز از احوال منیبات کاهنه بدم خبر مآد و از ماضی و مستقبل گوید و در دیده پیدا کند و هر چیز که در خاطر بگذرانی و از و برسی بگوید و عبرتی آنرا کاهن گویند ۱۲ از برهان قاطع و غزالی</p> <p>۱۳ پریشان شدن حکم کنایه است از جفا نوشته شدن حکم و بے ربط بودن آن ۱۲ از بهار عجم</p>		
عه وقت آئینه بهر نقش پریشان نشود ۱۲ صائب		

مصدر	صله	شاعر
کردن		که بر خاطر پادشاهان غمی
گردیدن		کاکلت چند بگردم تا بان گردد
گردانیدن	از	اگر گنجی بد آرد فراهم کرده چون پروین
گشتن	در	که یک گل از چین روزگار سبزه دزد
گشتن به	از	کاکلت در جلوه آمد زلف چون کارنای
گفتن		بزنفش داشتم عرض تنگد از دهرشت
ماندن	به	بدوران او کس پریشان نماند
نوشتن به		ننوشته هیچکس چو من اوصاف زلف تو
		جمع نوشته اند و پریشان نوشته اند لا اعلم

پریشانی پراگندگی ۱۲ بهار عجم

برودن	از	خوابت بر وز چهره پریشانی خمار
داشتن		نمی دانم چرا گردون بکام من نمیگردد
کردن		نمی دزد ز جهان باد بر دلم هرگز
کشیدن	از در	این پریشانی دل از فکر پریشان میکشد
		دار دلست نشانه دندان چو سبکی
		اگر عیبم پریشانی ست زلف یا هم دارد
		که زلف شاه طبعم کند پریشانی
		قطره خورشید را که جمع سازد گوهرت

مصطلح

له پریشان گشتن حکم بمعنی پریشان شدن حکمت که گذشت ۱۲ پریشان نوشتن به ربط نوشتن ۱۲ بهار عجم

ع تا در هوش گشته پریشان حواس من ۱۲ آرزو عه صد پریشانی در این گلشن زودوران می کشم ۱۲ مفید بخانی

مصدر	صده	شاعر
گرفتن	از	ربو چشم من از لعل تو گهر ریزی گرفت زلف تو از کار من پریشانی مجیر یلقانی
فصل زامی فارسی		
پشرو هوش بالکسر و بالضم و واد مجهول تفاحص و بازخواست ۱۲ بهار عجم		
افتادن	در	پشرو هوش در آرم شاه افتاد نظامی گنجوی
رفتن	از	بجز خدمت تو بندت اتما نکند بهر کجا که پشرو هوش رود زلف من شراد کمال اصفهانی
کردن	از	اگر روزی از تو پشرو هوش کند همه مردمانت نکو هوش کنند ابو شکور بلخی
فصل سین جمله		
پس ترجمه آنست که گاه برای تعقیب محض آید و گاه بر آن تفریع ۱۲ بهار		
آوردن		از دل بکارت و عفت چونیکو می نزار شفا اصفهانی
افتادن		آئینه سکند پس افتاده راه پیش بینی طغرل مشهدی
افگندن		که ندارد جز این پس افگندے اوحد کرمانی
افگندن		پس گوش افگند صاحب حدیث غم چو اسپر غم کمال اصفهانی
مصطلح		
۱ پس آوردن پس و دختر خوانده و بمعنی دختر که پدرش هزار جا داده و هیچکس قبول نکرده باز پس بخانه خود آورده باشد ۱۲ بهار		
۲ پس افتاده بمعنی مردود ۳ پس افگنده چنانکه از خج ضروری باز گیرند و بر آزمان بکنی نگا دارند و بعضی بمعنی میراث نیز گفته اند ۱۲ بهار عجم		
۴ پس گوش افگنده کنایه از ناشنیده انکاشتن ۱۲ بهار عجم		

مصدر		صلہ	شاعر
۱۰۰۰ افگندن	پس افگندن		بہارِ عجم
۱۰۰۱ انداختن	اسباج حسن ماہ و فراخ حال خطابست	گیسو سے تاب دادہ پس انداز میکند	اصفی شیرازی
۱۰۰۲ اندیشیدن	مخالف پس اندیش و او پیش بین	بد اندیش کم مہر و او بیش کین	نظامی گنجی
۱۰۰۳ بردن	پس دکان بردن		بہارِ عجم
۱۰۰۴ بودن	پس کار بودن		بہارِ عجم
۱۰۰۵ خاریدن	پس سر خاریدن		بہارِ عجم
۱۰۰۶ خاستن	بر تر از سر و گل و نخل و سمن پایست	نیست پس خیر تو جز سایہ کہ ہمایست	نجات اصفا
۱۰۰۷ رفتن	میسون خرس و کتار رفتن چو پس کار	این شکل شد پدیدار زشت و پشت و	عالی شیرازی
۱۰۰۸ رفتن	از تو رسد ہر کہ را و بسوی مقصد نیست	یا فتم از پس رویت فیض دم پیشوا	والد ہروی
۱۰۰۹ زدن	نمی توان دل مردم را بود پس خم زد	سوا از لعل ترا سو بموے می جویم	صفا اصفا

مصطلح ۱۰۰ پس افگندن در پس گذاشتن و پچنین و پس افگندن ۱۲ بہار ۱۰۰۰ پس انداز یعنی چیزیکہ از خرچ ضروری بازگیند و بازمان تکی نگاہ دارند ۱۲ بہار ۱۰۰۱ پس اندیش اندیشہ کنندہ ایام گذشتہ زایام آیندہ کہ اورا پیش بین گویند ۱۲ بہار ۱۰۰۲ پس کلن فریب و بازی دادن ۱۲ بہار ۱۰۰۳ پس کار بودن مشغول شدن بکار ۱۲ بہار ۱۰۰۴ پس سر خاریدن غدر و جہان آوردن ۱۲ بہار ۱۰۰۵ پس خیر شاگرد کشی گیر کہ بعد پاک شدن کشتی حریف کنندہ سوار از جہت تعلیم باد کشی گیر ۱۲ بہار ۱۰۰۶ پس کار رفتن مشغول بودن بکار ۱۲ بہار ۱۰۰۷ پس روم را دفن پیر کہ ترجمہ تالیع ست ۱۲ بہار ۱۰۰۸ پس خم زدن گرختن ۱۲ مصطلحات الشعرا و راہ کج کردہ

از پے کسے درآمدن و باز گرختن بنوعیکہ کسے بران اطلاع نیابد ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
ستاندن ^۱	پس نه ستاند کریم دادۀ خود را	ابرزگوهر اسید آب ندارد
کردن ^۲	دیدہ ام جلوہ ہائے کاکل را	پس سر کرده ام تغافل را
کردن	کرده زخم پس سر آرزو محرم را	حیف در دست کہ ایفونی افونی گردد
کردن ^۳	چنار بین کہ ز رخچہ را کند پس دست	گل و شکوفہ صبار ابرائے زر گیرند
کردن	و گر بخانہ زری ماند زن کند پس دست	زہر آنکہ خورد لیک دیگرش بحرام
گرفتن ^۴	من از خواب عاشق کش نگار طفل خوارم	کہ گر گاہی دہد بوسہ ز من فی الحال پس دست
گرفتن ^۵	پس گیر	بہار عجم
نشان دادن ^۶	نتوان شمعہ عشق نگزیدت نہانی	کیچرخ نمائی اورا پس دست در نشانی
نشان دادن ^۷	اشک بر چہرہ ماہست بہار آتش را	عشق بنشان عجب پس کار آتش را
نشستن ^۸	پس کار خویش آنکہ غافل نشست	زبان بداندیش بر خود نہ بست

مصطلح

۱ پس ستاندن داده را باز گرفتن ۱۲ بہار ۱۵ پس سر کردن رو کردن و دور کردن بلطائف الخیل ۱۲ بہار عجم ۱۳ پس دست کردن چنان ساختن و ذخیرہ کردن ۱۲ بہار ۱۵ پس گرفتن مراد پس ستاندن ۱۲ از بہار ۱۵ پس گیر کنایہ از پس خواندہ ۱۲ بہار عجم ۱۵ پس دست نشان دادن مراد پس دست کردن ۱۲ بہار ۱۵ پس کار نشان دادن متعدی پس کار نشستن کہ بعد ازین بیاید ۱۲ بہار عجم و مصطلحات اشعار ۱۵ پس کار خویش غافل نشستن اتمام کردن در کار و در انجام آن آنکہ نکردن ۱۲ بہار عجم

✽ ناسخ میرجلال الدین حسن ست ۱۲ از بہار

مصدر	صده	شاعر
نشستن ^{۱۵}	همان بهتر که خاموشی گزینیم	پس ز انوسے خاموشی نشینیم
نشستن ^{۱۶}	شاید پس کار خویش تن نبستن	لیکن نتوان زبان مردم بستن
نشستن ^{۱۷}	هست اگر کشور بازان تو محضر نهائی	در نه بیرون شوازی بن خانه پس سر نهائی
نشستن ^{۱۸}	پس نهاده	بهار عجم

پست مقابل بالا و مرادف کوتاه و خراب و ویران ۱۲ بهار عجم

افتادن	مکن عیب سخورگر سخن پست بلند افتد	سخن باران بود خور و وزیر گز آسان افتد
افتادن	آندم که از و بداشته دست	از بر افتد ز فراز بر زمین پست
بودن	کارم ز تو بیهوده شفا چو خاک پست	از از فیض می چو طارم انگور شد بلند

مصطلح

۱۵ پس ز انوشستن بنگو اندیشه فرو رفتن ۱۲ بهار ۱۵ پس کار نشستن و در پس کار نشستن و از پس کار نشستن
 مشغول شدن بکار ۱۲ بهار و مصطلحات الشعر فائد و ارسته لاهوری گوید که حصار الجفات در شرح این بیت شیخ شیراز
 شاید پس کار خویش تن نبستن آه معنی پس کار نشستن گذشتن از کار و مطلب خود نوشته و حال انگلیسین معنی باستانداشعار مذکور خلاف قدما
 و متأخرین است فون تانیة در شعر شیخ بر نشستن است و افاده ترک کار و طلب میکند آزا بای موحده فهمید که متشار غلط گردیده فافهم
 ۱۶ پس سر نمردن روگردانیدن از محال و نیز بمعنی اعراض کردن اگر نمودن یعنی کردن است پس مرادف پس سر کردن بود و اگر مرادف
 ظاهر کردن است پس یعنی سرزد و انگندن از محال بود چنانکه پس سر نمودار شود ۱۲ بهار ۱۶ پس نهاده مرادف پس انگنده ۱۲ بهار

عصمت هم در پس کار یکمیدانی نشست ۱۲ سلیم عه نشین بعزت از پس کار یکم کار است ۱۲ ابن یسین

مصدر	صلہ	شاعر
شدن	از	اے گشتہ من از غم فراوان تو پست شد قامت من ببار چرخان تو پست ابوشکور بلخی
شدن	بہ	بدست ام شود طے صحائف ملکوت بیایے تہر شود پست قہر گردون جمال اصغری
کردن		گردون بلند کردہ اور انگر پست دولت عزیز کردہ اور انگر دخواہ مغزی نیشاپوری
گردیدن		بچمن اگر در آئی قد سرو پست گردد زد و لعل جان فریادت لعل خلی مست گردد سلطان قیاس
گردیدن	از	نگر تانیاری بہ بیداد دست کہ آباد گردوز بیداد پست سراج سکرکی
گشتن	از	کہ گردون زاد با میگشت پست فلانے گرفتش باقبال دست نظیر تریپور
پسندہ و پسندیدہ و پسند خوش و مرغوب ۱۲ ہارجم		
آمدن		ہجرا ز ہلاک کا تیمم شہرہ داد دوش پسند گر چہ این سخن آمد پسندہ ام کاتبی نیشاپوری
آمدن	از	سپہ را جواب چنین ارجمند پسند آمد از شہر یار بلند نظامی گنجوی
افتادن		مرا ز پیش محبت ہی پسند افتاد کہ گر چہ بہت صد آزار گرانیست حشی بافقی
بودن		خیم زلف یارم نباشد پسند پسندم بود حلقہ ہلے کند قاسمی گوناباد
داشتن		رنجاندش بجرم نگہ و مبہم ز من دارد و لے پسند دل پر بہانہ اش شفاعہ صفا
شدن		پروانہ را چراغ و مراد غ شہ پسند ہر کس بقدر طبع کند انتخاب را رفیع قزوینی
کردن	بر	دل انمیت بعلت قلبی نمی خرید لیکن چو دید روی تو بردی پسند کرد کمال خجندی
گردیدن		من چون کنم کہ طور بد ناپسند من گرد پسند خاطر مشکل پسند تو محتشم کاشانی
گفتن		برہمن ز شادی برافروخت روے پسندید و گفت ای پسندید گوئی سعید نیرازی

فصل شصین معجمه

پشت بالفهم ترجمه و معاون و قوت و دلائیکه بر آفتاب استی و شمر با اندازند ۱۲ بهار

آوردن	با چرخ گریز و رکند دست در کمر	به	بخت تو آورد زمین پشت آسمان	سلا ساجی
افتادن	شاید آن رو فلک بهتر ازین رو باشد	بر	پشت این آینه بر جاما افتاد دست	دانش مشهد
افتادن	هر کس نشاند بر من پیشو پشت دست	بر	از جمل زرد بخانه ز بنو پشت دست	صفا اصفهان
افتادن	تیر افکنان را تو صدره فگنده اند	به	پشت کمان بر ترکش پر تیر آفتاب	طغر که مشهد
انداختن	پشت انداز			بهار
ایستادن	چنانکه پشت بازار ایستد قصاب	به	همیشه جانب بروست رو کمر گانش	ارشیه از می
برزدن	چیت چندین عظمت و جبر کد	بر	پشت لب برزدن و باد بروست	موکو جامی
برزدن	پشت لب برزدن			بهار

مصطلح

۱۵ پشت انداز بر چیز معهود ۱۲ بهار ۱۵ پشت دست افتادن رد کردن ۱۲ بهار ۱۵ پشت کمان افگندن بر

تیر بر روانداختن چه در حالت تیر انداختن پشت کمان جانب حریف باشد ۱۲ بهار ۱۵ پشت انداز معطی دکن ده ۱۲ بهار

۱۵ پشت بازار ایستادن قصاب چون قصاب گوشت بقناره آویزد و خواهد که قطع قطع کرده بفروشد ناچار در بدکان خود و

بجانب بازاری ایستد ۱۲ بهار و مصطلحات ۱۵ پشت لب برزدن بنار و غورنگریتن و جنبانیدن لب بالادرجه که دماغ

می فروشد و این از اهل زبان به تحقیق پیوسته ۱۲ بهار و مصطلحات الشعرا

مصدر	صده	شاعر
برکردن ^{۱۰}		پشت برکردن بهار عجم
برکردن ^{۱۱}		پشت برکردن بهار عجم
برکندن ^{۱۲}	از	گر میان چاک زد از سر بیگند نزاری قوتی
بودن ^{۱۳}	بر	منتقار کبک خندان هر جا گلو می نیست تاثیر اصفهان
بودن ^{۱۴}	از	پشت از باد بود آئینه مینا را قاسم مشهد
بودن ^{۱۵}	بر	روئے در خود مباحش چون طومار ظهور شیر
خاریدن ^{۱۶}		همه را پشت پائے مے خار دالور اویورد
خامیدن ^{۱۷}		تاعه و پشت دست مے خاید سکه شیرازی
خوردن ^{۱۸}		نگاهم ز رو تو گردیده مست پیری گرد همی خورد پشت دست ظهور شیرازی
دادن ^{۱۹}	به	ز قرص مهر و مش گشت و جهان روشن کمال اصفهان
دادن ^{۲۰}	از بر	بے سخن خاک مرا خلق چون محراب شد صفا اصفهان

مصطلح

۱۰ پشت برکردن اعراض کردن و نیز بمعنی منظم شدن ۱۲ بار ۱۱ پشت برکندن پشیمان شدن و تاسف خوردن ۱۲ بار ۱۳ پشت برکوه بودن کنایه از کمال قوت و استقلال به جز ۱۲ بار ۱۴ پشت بر خویش بودن خود را بنظر نیاید ۱۲ بار ۱۵ در مصطلحات الشعراء پشت پاک خاریدن تلقین و چاپلوسی کردن ۱۲ بار ۱۶ پشت دست خامیدن پشیمان شدن ۱۲ بار ۱۷ پشت دست خوردن روشن ۱۲ بار ۱۸ پشت خم دادن توانع و فروتنی کردن ۱۲ بار ۱۹ پشت بر دیوار داد کمال قوت و استقلال به جز ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
دادن ^۱		به تنهاده جان شیرین بباد سحر شیراز
دادن	به	انصاف بده که بر نخیزد چه کند عالی تیراز
داشتن ^۲	از ^۳ به	میدید کاش ضایع خون طپیده را صفا صفا
داشتن ^۳		زان لب نوخاسته اب پشت دار بوسه را
دیدن		ندیده گم جنگ جز پشت لشکر ابو الکاس صفا
دیدن ^۴		شمع با پشت سر چندین صبار دیده است صفا صفا
دیدن		بنوع عشق اگر دل زنده باشی
زودن ^۵	از ^۶ بر	میزند پشت کمان بر آفتاب تجلی صفا
زودن ^۶	بر ^۷ به	بر مست پشت پای و مجبور پشت دست حریف صفا

مصطلح^۱ پشت دادن پشت بر کردن و نیز بمعنی پشت انداختن ۱۲ بهار^{۱۲} پشت بکوه داشتن مراد پشت بکوه بودن ۱۲ بهار

پشت^۲ دار بدال جمله مراد فتنی بان ۱۲ بهار^{۱۲} پشت کمر کسی دیدن زوال کسی دیدن چو شخص بر سر خود ستانی آید گویند با سر فلان

و بهار دیده ایم تو کیستی یعنی کسان در گذشتند تو در چه حسی و نیز چون از کسی کبیده خاطر باشند گویند الحمد لله که پشت سر فلان دیدیم یعنی مرورش یا از بنجا

تقل کردنش را دیدیم ۱۲ مصطلحات و بهار^{۱۲} پشت کمان بر کسی زودن مراد پشت کمان بر کسی بودن که گذشت ۱۲ بهار^{۱۲} ۵۶

پشت پا زودن ترک کردن ، خان آرزو نوشته که پشت پا زودن در محل رد کردن اشیاء و اسباب دنیا مستعمل است

بر اشخاص دیده نشد ۱۲ بر مان و بهار

۵۵ دارند پشت بر کوه از سخت جانی خویش ۱۲ مخلص کاشی

مصدر	صده	شاعر
زردن ^۱		دست و پاے زردیم در گرفت
زردن ^۲	ب	که رُک دست دولت دنیا خوریم کی
شکستن ^۳	در	جویدوران باغ عیشم بنگ غم شکست
فرسودن		سرسنان یکے روئے مرده خاشیده
کردن	بر	مکن تکیه بر ملک دنیا و پشت
کردن ^۴	بر	چو بیند بآن روئے پر آب و تاب
کردن	بر	پاے برگردن مرا دهند
گذاشتن ^۵	از بر	در پیش عارض تو مکر گذاشت ست
گردانیدن		در شتی دیدند همه پشت گردانیدند
گزیدن ^۶	از ع	یابد چگونہ راه در آن لف دست ما

مصطلح

۱ پشت پا زدن منظم شدن ۱۲ بهار و برهان ۲ پشت دست زردن رد کردن ۱۲ بهار ۳ پشت در هم شکستن
 مسعود ۱۲ بهار ۴ پشت کردن بر چیزے اعراض کردن ازان چیز ۱۲ بهار ۵ پشت دست گذاشتن کنایه از الحاق کردن
 ۱۲ بهار ۶ پشت دست گزیدن پشیمان شدن ۱۲ بهار

مصدر		صده	شاعر
ماندن ^{۱۲}	گزر و نمو خود بر اندازی نقاب	بر	پشت بر دیوار ماند آفتاب حنا صفت
نمودن ^{۱۳}	سپاه که در جنگ نمود پشت	از در به	نمودر اک نام آوران را بکشت سعد شیراز
نمودن ^{۱۴}	از بیم آبر ویتو در روز رستخیز	از در	آتش نمود پشت و گرفته ره گریز کمال صفت
نهادن ^{۱۵}	بسیلیم چون چاکران کمین	بر به	فلک پشت دستی نهد بر زمین نوی شیراز
یافتن	پشت یافتن		بهار

پشم صوف ۱۲ بهار عجم

داشتن ^{۱۶}	واهمه از چیز حمله تو ندارم	در	چون سر کل پشم در کلاه ندارد واله هروی
رشتن ^{۱۷}	دیبا بتوان بافت ازین پشم که رشتیم		
شدن ^{۱۸}	پشم شدن		بهار عجم
کشیدن ^{۱۹}	کشیدم پشم در خیل مسپاهش	در	نظا گنجوی
کشیدن	در نمی گنجد اگر موئی شود بیده گوی		هر که بیوده کند عربه پشمش در کش نزار قلی شانی

مصطلح

۱۲ پشت بر دیوار ماندن، حیران ماندن ۱۲ بهار ۱۳ پشت نمودن مراد پشت برگردن و نیز بنهرم شدن ۱۲ بهار
 ۱۳ پشت دست بر زمین نهادن نوعی از تعظیم هندی وستان و تبر کی کورنش گویند ۱۲ بهار ۱۴ پشم در کلاه گذاشتن
 عزت و اعتبار داشتن ۱۲ بهار ۱۵ پشم شدن پراگنده شدن ۱۲ بهار ۱۶ پشم کشیدن تفرد انداختن و چیر
 و دور کردن بطائف اخیل ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
پشیمان نادم ۱۲ بهار		
بودن	از	کرده بودم بدوست و مستوجب حرمان بودم
دیدن	از	ماران دید هرگز از عشق او پشیمان
شدن		هرگز نم جمع نشد دل که پریشان نشدم
کردن		قتل چه گفته بود آنمه که فردا میکنم
گردیدن	از	پشیمان نگردد ز کردار خویش
گشتن		سبح را بگسل فغانی گر پشیمان گشته
فصل لام		
پل بالضم ترجمه جسر و پول مشع آن ۱۲ بهار عجم		
بستن	بر	ز تارش بر آن نغمه پرورده رود
زدن		یکه پول دیگر بیايد زدن
ساختن	از	می تو چون موج ازین دریای بیک ساغر گشت
شکستن	بر	فلک پل بر دلم خواهد شکستن
کردن	بر	بر آب جی چون پل کردن و گذاره شدن
مصطلح ۱۵ پل شکستن میطاعت و بے بهره گردانیدن ۱۲ بهار		
عده گشت تاری پل سازندش از موی سیاه ۱۲ جمادی دهلوی		

مصدر	صده	شاعر
کشیدن	محیط از سپه در ترزل کشم	ز پشت نمنگان بره پل کشم
کندن	بلا به چاره گران تند و تلخ بشیرست	که روزی سیل همه صفت کندن پل شد
پلاس نوعی از جامه درشت و کم بها ۱۲ بهار عجم		
افگندن	پلاس افگندن	بهار
انداختن	پلاس انداختن	بهار
بافتن	ز موی جهان را با نف پلاس	از زخشی کیوان بر آرم اساس
کردن	در صبح عز اچرخ گریبان بدرید	در ظلمت شب پلاس در گردن کرد
گفتن	پلاس گفتن	بهار
پله تحریک و تشدید دوم گفته تر از ۱۲ بهار عجم		
گستن	حلم ترا کمانه همیکرد ناگهان	بگست هر دو پله میزان روزگار
فصل نون		
پناه حمایت و پناه گرفتن نیز و این مجازست ۱۲ بهار عجم		
آوردن	بیش ازین از من نمی آید که آورم پناه	از قف دوزخ بخاک آستان این جناب
مصطلح		
پلاس افگندن و انداختن متفرق در پراگنده ساختن ۱۲ بهار عجم پلاس گفتن کنایه از غریب دادن ۱۲ بهار		

مصدر	صلہ	شاعر
بردن	بجس عارض قد تو بروہ اند پناہ	بہشت و طوبی و طوبی الہم حسن مآب حافظ شیرازی
بودن	در آفتاب قیامت کہ بہت طا سوز	پناہ آرزویم سایہ نہ سال تو باد آرزو اکبر آبادی
جستن	خرشید زیر سایہ جنت پناہ جست	گردون بگردم مرکز حکمت مدار کرد ظہیر فاریابی
خواستن	از محاسب شہر چہ خواہان پناہی	از سایہ ناک ست گرت افسر شاہی آرزو اکبر آبادی
دادن	پناہ ہم دہ بزیر دامن دین	ز شتر نفس یا خیر النبیین ناظم ہروی
داشتن	کسے کوز جاہت ندارد پناہ	کسے کوز عدلت ندارد سپر معز نیشاپوری
دانستن	بگیتی ندانم پناہ تو کس	ہمہ دشمنند و منت دوست بس فردوسی طوسی
ساختن	ساقی ز عکس نورش گوی سیاوش ست	آتش پناہ ساختہ از بہر امتحان ازرقی ہروی
شدن	درین زمان کہ بزرگان پناہ کس نشوند	ندانم از چہ بخود داده بود رخنے عار اثر شیرازی
کردن	آسمان برگشتہ کے ماندے اگر	باثبات دولتت کردی پناہ انوری بیوردی
گرفتن	چو رنگ راہ گریز از شکست جنگ نگیم	ز بیم تیغ چو آتش پناہ بنگ نگیم سفید بلخی
گزیدن	گزیدم پناہی و حصنہ و پشتے	مواصل سجا ہے و عمرے و مالے قاسمی گونا آبادی

عہ برزند وقت حوادث پناہ بردارو ۱۲ ظہیر فاریابی

عہ جگر از کاوش آن غمزدہ پناہی جست ۱۲ طالب آملی

عہ ز اخلاط عزیزان خدا پناہ دہ ۱۲ زمانا

للعہ دین و دنیا را تو کردستی پناہ از اضطرار ۱۲ معزی عہ درین سایہ گاہ از چہ کردی پناہ ۱۲ فردوسی

مصدر	صده	شاعر
پنبه بالضم قطنی اضافت آن کو قلم و مینا و داغ و بالاش و گوش شائع است ۱۲ بهار عجم		
افگندن ^۱	پنبه اندر گوش خود باید فگند	اندر
بر آوردن ^۲	پنبه از گوش بر آوردن	از
برداشتن ^۳	که یعنی پنبه چست از گوش بردار	از
برداشتن ^۴	از دلم عشق بجای غم دنیا برداشت	از
برگرفتن ^۵	که ساقی می شود صدایین محفل نمیدانم	از
چسپانیدن	بعد چندین پوست کند این رخ شاد با تو	از
داشتن	دل ریشم از دیدن آن نگار	از
داشتن ^۶	گیر می ایراد بگردم که خطا کرد فلان	بر
رستن	هر پنبه که از زمین مارست	از
رشتن	هر پنبه که از زمین مارست	از
روئیدن	پنبه روئیدن	از

مصطلح

۱ پنبه اندر گوش افگندن مقابل پنبه از گوش بر آوردن ۱۲ بهار ۲ پنبه از گوش بر آوردن از گوش برداشتن
 یک معنی است ۱۲ از بهار عجم ۳ پنبه از سر مینا برداشتن معروف ۱۲ بهار عجم ۴ پنبه از مینا برگرفتن معروف ۱۲ بهار
 ۵ پنبه بر ریش کسے داشتن خرافات و هزل کردن ۱۲ بهار

مصدر	صلمه	شاعر
ریختن	از	ز قوس قزح برق شفاف ریخت
زردن	بر	چو آن پنبه کز قوس نذاف ریخت
زردن	بر	هر روز بر پنبه زردن بر دواج جفجف
زردن	بر	پنبه بر سر پنبه زردن
ساختن	از	پنبه سازم از پنبه شدن ته بامی دام را
سوختن	از	آتش می گرچه جهان بر فروخت
شدن		پنبه شدن
شدن	از	پنبه کنم شکری شان را چنان
شدن		پنبه شدن
فلگدن	در	پنبه در گوش فلگدن
کاشتن	بر	پنبه کاشته بودیم بر کناره نیل
کردن	از	در می روشن رگ تلخی شود رگما خواب
کردن		پنبه مینا اگر از پنبه گوشتم کنند
کردن		رامی تو پنبه کردم بر لوافصول را
کردن		چون نیاید مرد را پنبه کنسد
کردن	از	چو اعتبار ز ریشم که در کلاهش مهبت
<p>مصطلح پنبه زردن نذافی کردن ۱۲ بهار ۱۳ پنبه ساختن پریشان کردن ۱۲ بهار ۱۳ پنبه شدن پریشان شدن دیگر</p> <p>دزمدم و هموار بودن ۱۲ بهار ۱۳ پنبه کاشتن معروف ۱۲ بهار ۱۳ پنبه کردن کنایه از پریشان کردن و گریزانیدن و دزمدم و هموار کردن ۱۲ بهار</p>		

مصدر	ص	شاعر
کردن ^۱		پنبه کردن بهار عجم
کردن ^۲	در	پنبه در گوش کردن بهار عجم
گذاشتن ^۳	بر	پنبه بر ریش گذاشتن بهار عجم
گذاشتن ^۴	بر	پنبه چشم گذاشتن بهار
گرفتن ^۵	بر	نگیرد چرا پنبه بر چشم خویش که از کثرت گریه گردید ریش طغرائی
گرفتن ^۶	از	پنبه از سر پینا گرفتن بهار
گرفتن ^۷	از	باز از پنهان و دفن اندوه نسیم از شیشه گرفت پنبه و خشت از سر خم کامل شیرازی
نهادن	به در	بجد با مکنش حرف از زبان سکوت بدست نمی نهد پنبه در دهن صدای تیریزی
نهادن ^۸	بر	پنبه بر ریش کس نهادن بهار عجم
نهادن ^۹	بر	پنبه بر بروت کس نهادن بهار عجم
نهادن ^{۱۰}		پنبه در گوش نهادن بهار عجم

مصطلح^{۱۱} پنبه کردن کنایه از خاموش کردن و دفع و مخموندن و منکر شدن ۱۲ بر بان قاطع^{۱۳} پنبه در گوش کردن کنایه از غفلت داشتن و سخن نماندن ۱۲ بر بان قاطع^{۱۴} پنبه بر ریش گذاشتن بغن و تدبیر کار از دست کس گرفتن ۱۲ پنبه چشم گذاشتن و چشم گرفتن یک معنی است ۱۲ بهار^{۱۵} پنبه از سر پینا گرفتن و از شیشه گرفتن معنی ۱۲ بهار^{۱۶} پنبه بر ریش کس نهادن و پنبه بروت کس نهادن هر دو طرافت با و کردن ۱۲ بهار^{۱۷} پنبه در گوش نهادن مراد پنبه در گوش افکندن و کردن است ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
پنچہ کف دست و پا ۱۲ بہار عجم		
آوردن	پنچہ در پنچہ کسے آوردن	بہار
افشردن	افشردہ پنچہ عقل بلند بازورا	کسے بتانک بردست بر نمی آید صنا اصفہانی
افگندن	ماہ علمش فگندہ پنچہ	بازوئے ہلال گشتہ پنچہ تاثیر اصفہانی
افگندن	اشک عقیق ز بن مرگان ہمی کشم	تا پنچہ بہ پنچہ مرجان در افگنم غلو تر شیرینی
انداختن	ہر چہ خواہی کن مارا با تور اجنا نیست	پنچہ بازو آوران انداختن فہرست قدسی شہد
بردن	از زور حسن پنچہ جو شید بردہ است	پیش فروغ یار نگر دد سفید صبح عالی شیرازی
بر کشیدن	پنجا بر کشید سر و از سر	تا کند بر بقار شاہ دعا ابوالفتح رومی
پیچیدن	چو موج از سوز دل ہر خطہ بر آب می چیم	بشرط بقیاری پنچہ سیما بی سیم والہ ہروی
تا بیدن	مرآچو مہر تابان داغ دار آسمان چشتے	کہ تا بد پنچہ الماس اثر گان زرینش صنا اصفہانی
تافتن	کردہ بیش چوں پر علی لب تشراب	تا فتنہ مر عارضت پنچہ آفتاب را تاثیر اصفہانی
دادن	در خیم ربائی ز اجل دست رباید	در معرکہ گر پنچہ دہی ساق بقم را والہ ہروی
مصطلح		
۱۵ پنچہ افشردن غالب آمدن بر حریف در پنچہ کردن ۱۲ بہار ۱۵ پنچہ افگندن با کسے زور کردن با کسے بہ پنچہ ۱۲ بہار ۱۳		
پنچہ در پنچہ کسے افگندن و آوردن حریف کسے شدن ۱۲ بہار ۱۵ پنچہ انداختن مراد پنچہ افگندن ۱۲ بہار ۱۵		
پنچہ بردن و پنچہ پیچیدن و تا بیدن و تا فتن مراد پنچہ افشردن ۱۲ بہار		

مصدر	صلمہ	شاعر
داشتن ۱۵	در	پنچہ در پنچہ آن زلف پریشان دارد طالب آملی
دریدن ۱۶	در	نالہ او پنچہ گردون درست نطومی ترشیر
رفتن ۱۷	در	پنچہ در پنچہ خورشید ز افشان بروم تنائی مشہد
زردن ۱۸	با	پنچہ باناز کی خوشی تو نتوانم زد طالب آملی
زردن ۱۹	بر	برو کو بن پنچہ بروئے مرد سعد شیرازی
زردن ۲۰	بر	پنچہ بروئے کسے زردن بہار
زردن ۲۱	بہ	پنچہ خون بدرخانہ گردون زدہ است شفا اصفہانی
شکستن ۲۲	با	خطاست پنچہ مسکین ناتوان شکست سعد شیرازی
فرو بردن ۲۳	در	در ہر دے کہ پنچہ فرو بردیش اش صفا اصفہانی
کردن ۲۴	با	سعد سلیم خود را رنجہ کرد سعد شیرازی
کردن ۲۵	در	و گر نہ پنچہ در پنچہ فرما دیکرم صفا اصفہانی

مصطلح

۱۵ پنچہ در پنچہ کسے داشتن و رفتن و گردن کنایہ از حریف کسے شدن و نیز ثنائی بمعنی دست یکدیگر گرفتہ کارے کردن ۱۲ بہار

۱۶ پنچہ زردن با کسے بمعنی پنچہ افگندن با کسے ۱۲ بہار ۱۷ پنچہ بروئے کسے زردن معروف و نیز کنایہ از سیاه کردن

روے ۱۲ بہار ۱۸ پنچہ خون برد کسے زردن اظہار ترک تازی خود کردن ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
کشادن شیر دندان نمود و پنجه کشاد		خویش تن گاو فتنه کرد سقیم
کشیدن بر سینه کشاده مادست رد و خلق	بر از	بر روی بحر پنجه خونین کشید نست
کندن بچشمش برودیده هوا ز شایین	از	بقوتش بکند پنجه روبه از ریبال
گرفتن بس که زوید و نیم خون دل خراب را	در	گریه گرفت و چنان پنجه آفتاب را
گرفتن بگو قاسم طیم را که گیر و پنجه در آهین	در	که تندی با بنظم بیشتر بستر اندازد
گرفتن از تست چنار را دیرری	با	با باد همیشه پنجه گیری
گستن بر براق برق اگر گردم سوار	از	پنجه در داز عینم نکلد
پند بالفتح نصیحت ۱۲ بهار عم		
آموختن من بنده آن شو پسندیده که هرگز		آموختن پند بد آموز ندانست
بردن در کیش عشق دوستی و دشمنی یکیت	از	ما پند از نصیحت بیگانه برده ایم
پزیرفتن من پند پزیر فتم و این شعر بگفتم	از	ابوالعباس مروی
مصطلح		
<p>۱۰ پنجه بر روی کس کشیدن مصروف و کنایه از سیاه کردن روی ۱۲ از بهار عم پنجه در خاک گرفتن کنایه از حنا پوش کردن پنجه</p> <p>۱۱ بار عم پنجه در آهین گرفتن کنایه از آهین پوش کردن پنجه را ۱۲ بهار عم پنجه با کس گرفتن زور کردن</p> <p>با کس پنجه ۱۲ بهار عم</p>		
عم پنجه خونین کشیدن از افق برود و صبح ۱۲ صائب عم تا پند توان آرند و از غیر پزیر نت ۱۲ آرند		

مصدر	صده	شاعر
دادن		بشنو کہ برکنارہ این ویر ویر پاست
رسیدن	بہ	ہر بند دلپذیر کہ پیر مغان دہد
شنیدن	از	آرمو رسید لیکن چون حلقہ بردست
کردن	ع	سرو بالا پیشش خود بر پا باش
گرفتن	بہ	اگر یہ مرا منع مکن عالم آبست
گفتن	با	آہ ازین دل کہ بصد پند نمی گیر دیند
		این دیکتا چہ اباید بگوش کر کشید

پنہان مقابل پیدا پوشیدگی ۱۲ بہار عجم

بر آوردن	از	داغ ترا از پردہ پنہان بر آورم
بردن		گفت ہر جا باد باشد شمع را پنہان بند
بودن	از	چو طرہ تو بود و دماہ بر رخ مفتون
داشتن	از	از و کردار خود را داشت پنہان
داشتن		ز زیر گنبد نیلی پیدا آور دچارار کان

عہ تو اے دل از من این یک پند بشنو ۱۲ مجیر عہ از و نیک پنہان گیر ند پند ۱۲ سکہ بگو نامع باش پند شیرین ۱۲ کا تبی
للعہ از نظر ہا آرزو گر آن کر پنہان بود ۱۲ آرزو سے درین شعر پنہان بمعنی پوشیدگی است نہ صفت پردہ و چون این معنی بر طبع عالی تھا
آرزو پنہان مانع پردہ درمی حضرت شیخ فرخاستند و نو اے خارج آہنگ از قانون انصاف بے پردہ ہر دند چنانکہ فرمودند کہ
پردہ پنہان معنی ندارد ۱۲ عبد الحمید عفی عنہ

مصدر		صله	شاعر
ساختن	گم نکرد و جاده وحدت ز راه اختلاف		کثرت نقش قدم پنهان نسازد راه را وحید قزوینی
شدن	در سخن پنهان شدم مانند بود در برگ گل	در	هر که دار و میل دیدن در سخن بینم را حاذق گیلانی
کردن	از خیال لطف می شاطه چالاک طبع	در از	در ضمیر برگ گل خوش میکند پنهان کلاب حافظ شیرازی
گذاختن	چو آب فرات آتش کارانواز	در	چو سر چشمه نیل پنهان گداز نظامی گنجوی
گردیدن	لطافت هر کجا گردید پنهان	در	زند جوش از زمین این گلستان ناظم هروی
گشتن	یار پنهان ز نظر گشت چو شد دیده سپید	از در	مانع بر تو خورشید شدن این کاغذ گیر غنی کشمیری
ماندن	رقیب سیه پنهان چو گرد از لبش بوسه	از در	چو خط انقره بر سنگ محک پنهان نماند ظهیری تهریزی
نمودن	آمد رقیب یار نهان گشت از نظر		پنهان نمود لکه ابر آفتاب را حاجی گیلانی

فصل واو

پود و تار معروف ۱۲ بهار عجم

بودن	بجز دست اقبال و مطرا شد	از	لباس ملکی کز دوس نبود پود و تار کمال الصفا
داشتن	بهمان لبان یک چادر شد نقش	از	کجا ز عید و ز نور و ز پود و تار ازرقی هروی
کاویدن	ناخن غم بار با کاوید پود و تار ما		طالب آملی
گسترن	بدین و فل مدیافت ورنه بگست		قضا بچرخ گران پود و تار آتش و آب ابوالفتح رونی

مصطلح پنهان گداز چهره که گذارش پنهان دهد ۱۲ بهار عجم عه خوب کردی که رخ از آئینه پنهان کردی ۱۲ صاحب
عه در هیچ چیز حسن نه پنهان نگردید ۱۲ مگر در خاک پنهان گشت حاصل میدهد ۱۲ اما بعه حسن پرده محال که پنهان ماند ۱۲

مصدر	صده	شاعر
پوزش عذر ۱۲ بهار عجم		
انگختن	سران سپه پوزش انگختند	همه در فغانش در آویختند
پذیرفتن	خداوند بخشند و دستگیر	کریم خطا بخش و پوزش پذیر
فزدون	شدش دل خوش از مهر و خواهش نمود	نهادش کمان پیش و پوزش فزدود
کردن	بنزدیک یزدان چه پوزش کنم	بد آمد ز کار جهان بر تنم
نمودن	منه در گه خشم او پیش پاے	چو خشم از تو دارد تو پوزش نماے
پوست جلد و شیر پوستین مزید علی پوست یعنی نخستین چمن آنچه از پوست سازند ۱۲ بهار عجم		
افگندن	که است زهره که بر صدر عشق بنشیند	از از که پوست افگند از همیش بلنگ اینجا
انداختن	بیم دارد از سخن بازان بگیتی هر که هست	پوست اندازد و لبست چون باز با همسایه
بردن	گرش بر دوزخ آفتاب لطفت پوست	از چو زاله آب چه ریزد ز استخوان گوهر
بستن	فلک بشادی مقرر زد کنون وقت	از بر زبینه دل غم پوست بر دهل بستن
پوشیدن	بس که معنی زلفظ دزدیدی	از پوست پوش از غم تو گشت کتاب
پوشیدن	پوست پوشش ناقه دهم کاجین	چشم آهو مردم صحرانشین
<div style="text-align: center;">مصطلح</div> <p>ست چمن ختن له پوا افگند و اندا اندیشیدن بر آید ۱۴ بهار ۱۲ پوزش ۱۲ بهار ۱۲ پوزش گداے بنواد عاشق ۱۲ بهار</p>		
عه هر سال پوست افگند از تن زبان ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صلیہ	شاعر
پچیدین ^{۱۵}	از دو کام شاہ و گد اکام جوست	توان گفت بر مغز پچیدہ پوست
پیر استن ^{۱۶}	شب و روز شان سپار کہ نیست	زین نکوتر و دو پوستین پیراے
دادن ^{۱۷}	کہ شود غرہ بگفتار مخا چون توئی	مرد دانا کہ دہد ہر گز باز پوستین
دریدن ^{۱۸}	خلق را پوست چہ در ہم درم از بر مغزی	ایچ کاری بازین نیست کہ در خوش افتم
دریدن ^{۱۹}	جہان دیدہ را ہم بدرند پوست	کہ مرگشتہ و بخت برگشتہ ادست
دریدن ^{۲۰}	بگیتی ہر کہ نام من شنیدے	برزشتی پوستین بر من دریدے
دریدن ^{۲۱}	پوست دریدن	بہار عجم
دریدن ^{۲۲}	چون ز غیرت بر جوہم پو بر تن میدرد	تالاب زخم کراہتیش دگر سیراب کرد
دوختن ^{۲۳}	با بدان نیکوئی نیاموزی	ناید از گرگ پوستین دوزی
شگافتن ^{۲۴}	غنجہ باد لگاریں پو بر تن می شگافت	تو ز سستی بچیان زندانی پیراہنی

مصطلح

۱۵ پوست بر مغز پچیدین معروف ۱۲ بار ۱۵ پوست پیرا ۱۲ بار ۱۶ پوستین بہ گازر دادن بدگونی و عیبی کردن ۱۷ بہار عجم ۱۸ پوست بر تن دریدن و بر تن شگافتن معروف ۱۲ بار ۱۹ پوست در ہم دریدن و پوست دریدن و پوستین دریدن نکو ہش کردن و عیبیت کردن و عیب گرفتن و آشکارا کردن امر مخفی ۱۲ بار ۲۰ پوستین دوز

از عالم بارہ دوز ۱۲ بہار عجم

مصدر	صله	شاعر
فگندن	در رو دوست پوست پوشیدیم	ما فگندیم هفت پوست چو مار
کردن	چو گشت اسب پیشوے را دوست کرد	بدانش و راجون رہے پوست کرد فردوسی
کردن	بارخ و دندانیش روز و شب فلک	با پوستین ماه و پروین می کند
کردن	خویش را در آتش افکن پوستینت گگند	در جهان پند را از بزه دارم یادگار
کشیدن	شب غصه را پوست از سر کشم	از کناش بمتاب ساغر کشم
کشیدن	پوست سگ بر روے کشیدن	بر بهار عجم
کندن	بعد چن پوست کندان خوشامد با تو	همچو از است در گن پنجه چپانید نیست
کندن	می کند پوست از سهر مردم	از سخن پوست کنده می گویم
گذاشتن	مے خون شود جدا لببت در پیاله ام	از نی بچو مار پوست گذار دزدان لدام
پولاد نوع از آهن و بمعنی گرز و شمشیر ۱۲ بار عجم		
پوشیدن	نشستند بر تازی تیر گوش	همه خار هفتان و پولاد پوش
مصلح		
۱۰ پوست کردن کنایه از انکار اگر دام نخی ۱۲ بار عجم ۱۳ پوستین کردن بهر دومی پودریدن ۱۴ بار عجم ۱۵ پوست کشیدن کنایه از خدا و یا		
۱۶ بار عجم ۱۷ پوست سگ بر رو کشیدن کنایه از بی شرمی کرد ۱۸ بار عجم ۱۹ پوست کنده ترجمه تسلیم و کنایه از عیب گرفتن و غیبت کردن طعن زدن ۱۲ بار		
۲۰ پوست گذاشتن کنایه از انداختن و بر اسیدن ۱۲ بار عجم ۲۱ پولاد پوش صفت دلاوران ۱۲ از بار		
۲۲ تواند زهر مغز صد پوست کند ۱۲ غلری		

مصدر	صلہ	شاعر
خائیدن ^۱	ز راجہ منہم پیل پولاد خائے	کہ بر پشت پیلاں کشم پیل پائے نظامی گنجوی
سامیدن	روارو زنان تیر پولاد سائے	در اندام شیران پولاد خائے
سنجیدن ^۲	ترازوے پولاد سنجان بکیل	ز کفہ بکفہ ہمی راند سیل

فصل ہمار

پہلو استخوان چند نرم کہ در سینہ می باشد ۱۲ بہار عجم

خوردن ^۳	چرخ در کین ضعیفان نشود صلب چنین	از	شیشہ او خور و پہلوئے از خارہ ما
خوردن	آہم از طعنے دل ہیچ نہ بالید بخلش		رشتہ فر بہ نشد از خوردن پہلو چراغ
خوردن	پہلوئے خوردن		بہار عجم
خوردن ^۴	پہلوئے خود خوردن		بہار عجم
دادن ^۵	بخاص و عام بزرگانہ می دہد پہلو بہ		چراہ پائے خمے کسے بسر نرد
دادن ^۶	اہل دنیا کے ہوا قدر پہلوی دہند بہ		بد قماشان را برنگ آسترومی دہند

مصطلح

۱۔ پولاد خا و صفت مرکبان آید ۱۲ بہار ۳۔ پولاد سنج در صفت دلاوران آید ۱۲ بہار ۴۔ پہلو خوردن معروف و صدہ خوردن و کنایہ از رسیدن صدہ پہلوی دیگر ۱۲ بہار ۵۔ پہلوی خود خوردن بکسب دست خود چیز بہم رسانیدن و منت کسے نکشیدن ۱۲ بہار ۶۔ پہلو دادن کنایہ از امداد و اعانت نمودن و نفع رسانیدن بہ کسے ۱۲ بہار و نزدیک

نمودن ۱۲ بہار قاطع

مصدر	صده	شاعر
داشتن	در	باشند و از لاله و گل حرف پہلو دار
داشتن	بر	ہیچ کس را نہ شنیدم کہ بود پہلو دار
داشتن	بر	پشت کس بر عیش پہلو دار نیست
دیدن	بہ	خرم گردہ گردان بید رنج
دیدن	از	غنی از پہلوی من ہر تہید تو نگردد غنی کشمیری
رسانیدن	بر	پہلو رسانیدن بر چیزے
رسانیدن	با بہ	پہلو رسانیدن بچیزے
زودن	با عہ	سامری کیست کہ دست ازید برضا ببرد حافظ شیرازی
زودن	بہ عہ	پہلو زودمانہ بگردون کہ پس نشین

مصطلح

۱۔ پہلو دار کنایہ از کریم و جوانمرد و نیز کنایہ از ثبات و پایداری و کنایہ از حرفی کہ در میان دو کس ففاق اندازد و زیادہ از یک محل داشته باشد ۱۲ بار عجم ۲۔ پہلو زودیدن، خویشتن را بازداشتن از چیزے بہ تکلف نہی کہ کسے بران مطلع نشود ۱۲ بار عجم ۳۔ پہلو رسانیدن بر چیزے بمعنی صدمہ زدن ۱۲ بار ۴۔ پہلو رسانیدن بچیزے و یا چیزے کنایہ از برابری کردن در قدر و مرتبہ با کسے ۱۲ بار ۵۔ پہلو زودن بچیزے بمعنی صدمہ زدن ۱۲ بار

عہ کہ چون مرعہ رسانند بدیوان نیزند پہلو ۱۲ صاحب عہ قاتمش بد سر و پہلو میزند ۱۲ غلوری

مصدر	صلہ	شاعر
۱۵ سائیدن	پہلو سائیدن بر چیزے	بر بہار
۱۶ سائیدن	پہلو سائیدن با کسے و چیزے	با بہار
۱۷ غلطیدن	دود بکوی تو ام طفل اشک پہلو غلط	کہ ہمچو رابعہ آمد بکعبہ احباب طغر آشید
۱۸ کردن	پہلو کند از آہم آنرا کہ دلے باشد	تا در کہ رسد ناگہ سوز دل پُر در دم نزاری قست
۱۹ کندن	خار پہلو کند ز صحبت گل	از گرز خلق تو بوستاند باغ مجد شیرازی
۲۰ گرفتن	بگرد و بستر سنجاب سدا راہ آسایش	از روم در شعلہ و پہلو نقش بویا گیرم قاسم شہد
۲۱ نشستن	آئینہ دار رو تو شرم و حیا بس ست	پہلو نشین سر تو بند قبا بس ست صا اصفہا
۲۲ نهادن	بکنج گلخنم نے بسترے باشندہ بالینے	بر عہ چو خاکستر از گری نغم پوستان پہلورا کلیم ہدانی
پہن و پہنا بالفتح و تختین فخر خ و کش دہ ۱۲ بہار		
داشتن	وان قصر کوہ پیکرا نغم لقادرو	پہنا خاک دارد بالا آسمان ازرقی ہر د
مصطلح		
۱۵ پہلو سائیدن بر چیزے و بچیزے و با چیزے بمعنی پہلو سائیدن بر چیزے و بچیزے و با چیزے ۱۲ بہار		
۱۷ پہلو غلط کیک بہ پہلو غلط ۱۲ بہار ۱۸ پہلو کردن و کندن و گرفتن از چیزے کنایہ از کنارہ گرفتن و رو بہ گرفتن و دوری جستن ۱۲ بہار ۱۹ پہلو نشین کنایہ از مصاحب و مقرب ۱۲ بہار ۲۰ پہلو نهادن و دراز کشیدن بنفہ		
و اصلہ با و بر نیز آید ۱۲		
عہ پہلوے خویش ہر کند چون بہو بچاک ۱۲ صاحب عہ بیکجا کے نمد با عاشقان روسیہ پہلو ۱۲ غفانی		

مصدر	صلہ	شاعر
شدن	چون گل سوری شدہ گرد و بہن	لعل تراز لاله بروے چمن
شدن	چنین دارد اگر در ترقی آفتاب من در	بروز نام نیکش بہن در اطران خواهد
کردن	رو بہن کردہ چو طشت نگون	دیدہ سر خود ہمہ در طشت خون

فصل یای تختانی

پنی نشان پاو سراغ و نشتت در پائے ۱۲ بہار عجم

آوردن	در گمان بگذشت گر بکشت زاری گد	چہ	شمنہ تحقیقش آوردہ پنی نشان بگیان	نہدی و شیر
افگندن	چون توانست خونم را پے افگند		گناہم را سیاست بروے افگند	خوشتر دہلوی
افگندن	سمنش رخ کشید در سنبیل	در	سندش پے فگندہ در گلنار	امامی ہرک
برداشتن	گر با ہم سفری سلسلہ از نابردار	بہ از	پشت پازن دو جہار او پے ما بردار	صنا اصفہانی
بردن	بمغز استخوان شاپور پے بردست سوزد	بہ صہ را چہ	بخواہم سوختن تا در چراغ غنست آشب	شاپور طرانی

مصطلح

لہ بہن شدن نام کنایہ از مشہور شدن نام ۱۲ بہار لہ پی آوردن سراغ جستن ۱۲ بہار لہ پی افگندن
محمود ناپدید کردن سراغ ۱۲ بہار لہ پی برداشتن و بردن سراغ یافتن ۱۲ بہار عجم

عہ روان پی تباراج آن آوری ۱۲ قاسمی عہ پے آہوی شکین باجو سیاہ بردار ۱۲ دانش سہ از خون توان برداشت پے
نخچریکان خوردہ را ۱۲ کلیم للعہ ببولش دلم پے بران کوے برد ۱۲ سلمان سہ کہ چند پے ہر دمنزل خراب مرا

مصدر	صده	شاعر
بریدن	دو اسپه تاند و اند پئے زمانه بیر	شاپور طرانی
بستن	دهد عمارت گیتی لیل دیده دے	هم از غبار دل ماش پئے توان بستن مسیح کاشی
بستن	پئے بستن	بهار
رفتن	خون چکانست ملک تنج تهمی ترکم	که پئے آخر بدرخان قاتل نرود ملک انجانی
رفتن	عاقلان پئے رو نقطه نشوند	یا نخواند یا غلط نکتند
زدن	میان غصه مالفست پنداری	کمان مست قاغود را غصه پئے زده اکیم مسیح کاشی
زدن	چو برتوسن و حدتش همه زدند	از زهر ایشش سایه را پئے زدند نهو تر شیرینی
زدن	بسوی صیدگاه یار پئے زن	حجاب دیده را بر جوش می زن
سپردن	بلندی داده خاک پئے سپر را	چو فرزند خلف نام پدر را
شدن	کشیده دار عناق چون سخن لبش رسد	از کپه ز تیزی ره می شود سمن اینجا صاف صفا

مصطلح

له پی بریدن گشت پاشنه بریدن بر آسنگ دویدن ۱۲ بهار ۱۲ پی بستن عصب بستن و بنام دادن ۱۲ بهار ۱۲ پی رفتن سرخ رفتن ۱۲ گپه پیر و تاج در این بیت مشهور که از جمله قطعه ایست که در زمان سلطان حسین میرزا گفته شده و در تذکره باند کورست و کیکه در مصرع اول نکتند خوانده و پیر و معنی تنگ گمان برده غلط کرده ۱۲ بهار ۱۲ پی زدن مراد پی بریدن و عصب بستن و قدم زدن ۱۲ بهار ۱۲ پی سپر کوفته و پامال ۱۲ بهار ۱۲ پی شدن بمعنی بریده شدن پای ۱۲ بهار

عه بر آب و آتش حاشا که پئے توان بستن ۱۲ مسیح کاشی

مصدر	صلہ	شاعر
کردن گرفتن نہادن نہادن یافتن	ع ب ب از ب	سعد نزاری نخست اسپ باز آمدن پے کنی پے آہو شکینے گفتم تا خطا رفتم گرداشته ز دولت و اقبال تو خبر نگہداشت آئین کسری و کے بجو شک پے آن غزال رعنا را
پیادہ مقابل سوار ۱۲ بہار عجم		
راندن رفتن فرو کردن ماندن نہادن	در	باسپ پیل چہا کیے پیادہ بران ارواح پیادہ رو چو سایہ ملکہ توان گرفت بر نیر و محیک سوار پیادہ ماند سرش با پیل شنجوہ رخ من پیادہ نہد پیل را
مصطلح		
پے کردن گوشت پاشند بریدن بر آتش از دویدن ۱۲ بہار ع پے گرفتن سراغ یافتن ۱۲ بہار ع پی پنی نہاد بنا نہادن د قدم نہادن ۱۲ بہار ع پی یافتن سراغ یافتن ۱۲ بہار ع پیادہ رو از عالم مجرد ۱۲ بہار ع پیادہ فرو کردن یعنی پیادہ گماشتن ۱۲ بہار ع پیادہ نہادن حقیر و زبون پنہا شدن ۱۲ بہار		
عہ یک پیل با پیل را پی کنم ۱۲ نظای گنجوی		

مصدر	صله	شاعر
پایاله معروف ۱۲ بهار عجم		
بخشیدن	از	دور نه شراب گیری نشکند این خمار را خوشی با فقی
بستن	بر	بمی ز دل بزم هول روز رستاخیز حافظ شیرازی
پیمودن		اے کوته آستینان تا که دراز دوتی
چشیدن		بر لب نهادن نخبشیدن چه فائده شفا اصفهانی
خوردن	از	که تو به بهمه را باعث شکست شدم نقاشی از
دادن		که بخودی کند دوست نازنین تو بوسه
داشتن		گویا بیادش آمد دور پایاله داران اصفی شیرازی
رسیدن	از	خندان لب تشگفته دل تازه رو خوند طالب آملی
زدن	به	بحکم گوشه چشمی پایاله نزدیک
ستادن		بستان پایاله را و علاج دماغ کن نقاشی از
شکستن	به	یکیک بسر شراب بشکست طالب آملی
کشیدن		پایاله نکشیدیم دور لاله گذشت نقاشی از
گرداندن		پایاله نوش و میندیش از خمار امروز صفا اصفهانی
<p>عده در هر پایاله که کن خرشید خورده ایم ۱۲ شقایق اصفهانی</p>		

مصدر	صله	شاعر
گرفتن	جویدہ رو کہ گزر گاہ فیتھانگ ست	پیا لہ گیر کہ عمر عزیز بے بدل ست حافظ شیرازی
نمودن	ما زار و شکری بخود کشید کہ بوس	پیا لہ از مستی بمن نمود کہ نوش مخار غزنوی
نوشیدن	ہوا خمار شکن گل پیا لہ گردانست	پیا لہ نوش و میندیش از خمار امروز صا صفا
پیچ و تاب پیچیدگی معروف ۱۲ بہار عجم		
افتادن	ز کفر کافرن لعل تو دین پرستان را	فتادہ برگ جان پچیب ز نارحی ظہور تیزی
افتادن	رشتہ ام تاب گرہ خورد ز کوتاہی ندا	ایتقد پیچیدگی افتاد در کارم چرا فطرسند
افگندن	عشق بے باک مراد رگ جان افگند	پیچ تاب کہ در آن موہی کرمی باید صا صفا
خوردن	مے دیدم و پچیب خوردم	از خوردن پچیب توبہ عرفی تیراز
داشتن	رشتہ نورش مے دیگر نماند بر زمین	بسکہ دار آفتاب ز رشک لایت پچیب عرفی تیرازی
زدن	اہل معنی می زنند از غیرت من پچیب	مصرعی رامیند گرد و موز و دانست صا صفا
پیراہن و پیرہن کرتہ ۱۲ بہار عجم		
بریدن	تا دامن قیامت بر پا نمی کشد	پیراہن کہ بر قد عثمان بُریدہ کمال صفا
پوشیدن	از برگ بنہ و پوشید پیرہن	وز میخ تیرہ کوہ بر افگند طلیسان از تہی ہرود
داشتن	چہ صورتیکہ کند فکر فیلسوف دران	زعقل دار دروچ و ز روح پیراہن از تہم شند
دریدن	از رشک جیب تو بدر و صبح پیرہن	از وے چو بامداد برآرد سر آفتاب اخیر خسیکی
عہ چونال خامہ در گامے جانم پچیل فتد ۱۲ انصافی بخاری عہ زنجت سید نور و پچیب ۱۲ ظہوری		

مصدر	صله	شاعر
دریدن	بر	چنانکه طوطی در زعفران زندنقدار ازرقی هرک
دوختن	بر	بدوخت برتن عالم سفید پیراهن اشیرادمانی
کردن	در	پیراهن در بر کردن بهار عجم
کردن	از	چو شمع زرنگار روز کرد و دیر پیراهن زگوهر کافورانی چو مخم شد شب آستین رفیع لبنانی
کشیدن	بر از	چو پیراهن کشیدی برتن او شدی همراز پیراهن او ملا جامی
کندن		پیراهن کندن بهار عجم

پیرایه بیاضی مجمل زیور و آرایش ۱۲ بهار عجم

بخشیدن	از	خدا پیرایه بخشد از قبولش نگمدار و زر و هر فضولش
بر بستن	از	سوسن آزاده را عارض بیارایدیم یاسمین زرد را پیرایه بر بندد ز زر ازرقی هرک
بستن	بر	حریف مجلس ما خود همیشه دل می برد علی الخصوص که پیرایه بر بستند سعد شیراز
پوشیدن		نکورو که زیور نه بندد بدوش بپوشد بهتر از زشت پیرایه پوش خسرو دهلوی
دادن	از	چون این لعل گران بهار پیرایه از نام آن قطب آسمان سلطنت داد نصیر دهلوی
داشتن	از	مردار و چادر از گرد و ممل ز آتش لباس زهره پیرایه زیبا کنار حل از خون از اسد طوسی
نشان دادن	بر	نشاندهی بر دلم پیرایه حسن بساط حسن بر خرمن فشاندهی طالب آملی

مصطلح پیراهن کشیدن اگر بصله بر باشد بمعنی پوشانیدن بود و اگر بصله از بود بمعنی برهنه کردن بود که آنرا
منه عفی عنه بالکسر و بالفتح آمده ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
کردن	از	مطربا مشب چنگ غم بایکدم سانی کرد شاهد اندوه را پیرایه از ناز می نکرد واله هروی
گردیدن		خاکستر کشتگان در دوزخ عشق پیرایه حوران بهشتی گردد عسجدی هروی
یافتن	از	از تربیت تو یافت ایام پیرایه صبح و زیور شام خسرو دهلوی

پیش مشترک است در ماضی و مستقبل ۱۲ بهار عجم

آدن	ازین ب نصیحت گرے ب ایدت	ندا نم پس از من چه پیش آیدت	سعد شیرازی
افتادن	هر ساعت ز فرکان خون لم پیش او فتد	ازین راز مانده بخت بد پیش افتاد	خسرو دهلوی
افتادن	تا پیش او افتد مگر اشک ز چشم در نشان	در باز خیره میکنم از بهر پیش افتاد را	حسن دهلوی
افتادن	سایه آن سروم و پابند دست از من	می توانی ساخت کار پیش پا افتاده	واله هروی
انداختن	پیش انداز	بهار عجم	
بردن	به تنهار روی برد منصوبه پیش	رسانید بے پرده بر شاه خویش	طغرل مشهدی
بردن	پیش بردن کار	بهار عجم	

مصطلح

۱۰ پیش افتاد و کنایه از قسمت و نصیب ۱۲ بهار ۱۰ پیش پا افتاده کنایه از بسیار نزدیک و آشکارا ۱۲ بهار ۱۰ پیش انداز

انچه زمان از پیش و در دارید سازند و اگر گردن آویخته در پیش سینۀ اندازند و پارچه نازکی را بنیز گویند که در وقت طعم خوردن بر سرک زانو

گستر اند و غرض و تفریح و تفریح و تفریح ۱۲ بهار ۱۰ پیش بردن منصوبه کنایه از سرانجام خوب دادن منصوبه را ۱۲ از بهار

۱۰ پیش بردن کار بر قیاس برین هم دن منصوبه ۱۲ از بهار

مصدر	صله	شاعر
برخاستن ^{۱۶}	سفیده دم چو من خواب بر خیزد	بر پیش پا رخس آفتاب بر خیزد
پیراستن ^{۱۷}	کجا پیش پیراے پیر کین	غلط رانده بود از درستی سخن
جنگیدن ^{۱۸}	بازی بس ست طار اتر اکر گفت	سرخیل فتنه کن شره پیش جنگ را
خاستن ^{۱۹}	چه می پرسی از فتنه آن عزیز	که اورا قیامت بود پیش خیز
خاستن	منم که جوش فغان بر لب خموش نست	خروش محشر بیان پیش خیز جوش نست
خریدن ^{۲۰}	هر چه بینی تکی پیش خریدم دست	از فتنه همه تحصیل نکو حالی کن
خواندن ^{۲۱}	چون شود هنگامه گل گرم در وطن	پیشتر از مرغ بستان پیشخوانی میکم
خوردن ^{۲۲}	جهان پیش خور و جوانیت باد	فزون از همه زندگانیت باد
دیدن ^{۲۳}	پیش بین	بهار عجم

مصطلح

۱۶ پیش پا کسے برخاستن بقصد تنظیم دے برخاستن ۱۷ بهار ۱۵ پیش پیرا کنایه از آرایش و هنده زمان پیش ۱۸ بهار ۱۶

پیش جنگ آنکه پیش از دیگران با حریف جنگ کند و منتظر امداد و اعانت نباشد ۱۹ بهار ۱۵ پیش خیز خدام و شاگرد و آنکه پیش از دیگران

بر خیزد و با صطلح کشتی گیران و بچه کشتی گیر اول با کشتی میگردد این از اهل زبان تحقیق پرسیده و حید و تعریف مشوق کشتی گیر نوشته ۱۲ بهار ۱۶

۲۰ پیش خرید آنچه به بیع سلم خرید کند ۱۲ بهار ۱۵ پیش خوان آنکه چون کسی در مجلس وارد شود بیان حسب نسب او کند تا اهل مجلس

در خور آن تنظیم او کنند ۱۲ بهار ۱۵ پیش خور و طعام آنکه که بدان برسین بهائش خورند یا ناشه شگفتند و بدین معنی آخر پیش ندان

نیز آمده ۱۲ بهار ۱۵ پیش بین کنایه از عاقبت اندیش و دور بین ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاهر
رسیدن ^{۱۵}	بنمزل رسید از همه پیشتر	بود عزت پیش رس بیشتر
رسیدن ^{۱۶}	سر خوش حیا گلبن باغ هوس است	سر پیش فلند خمر پیش رس است
رسیدن ^{۱۷}	من بقران گلستان خیال که بود	خا خشک سر دیوار گل پیش رسم
رفتن ^{۱۸}	یک دو قدم کرد و جهان پیش رفت	از گرچه پس آمد ز همه پیش رفت
رفتن ^{۱۹}	تاثير پیش یار دگر آبرو مریز	میرفت پیش حرف تو اکنون نمیرود
رفتن ^{۲۰}	حیات ابد خنده را پیشرو	صفای گهر پیش دندان گرد
رفتن ^{۲۱}	نزد نیست پیش هستی من	پادشاهی ست تنگ دستی من
رفتن ^{۲۲}	بهر آواز صد تصنیف نداشت	پس هر پرده چندین پیشرو داشت
رفتن ^{۲۳}	ز اندخوری نقل فریبه بگو فتم	کارت نزد پیش اگر تو به نزی هست
شدن ^{۲۴}	پیش شدن منصوبه	بهار عجم
کشیدن ^{۲۵}	شوخی زلف بخت خوا کند سوسن را	میکشد پیش ز آئینه رخت گلشن را
<p>مصطلح^{۱۵} پیش رس کی یک پیش از دیگران بنمزل رسد و میوه و گل که در نوع خود پیش از همه رسد ۱۲ بار ۱۵ پیش رفتن سبقت بردن ۱۲ بار ۱۵ پیش رفتن حرف بنمزدن حرف ۱۲ بار ۱۵ پیشرفت و معروف و خدمتگار زیر که پیش پیش اسب میرود و دان مجازت ۱۲ بار ۱۵ پیشرفت و اصطلاح موسیقیان نشید یک پیش از نقش خوانند ۱۲ بار ۱۵ پیش رفتن کار کنایه از سر انجام خوب یافتن کار ۱۲ بار ۱۵ پیش کشیدن منصوبه بر قیاس پیش شدن کار ۱۲ بار ۱۵ پیش کشیدن بمعنی ملاحظت کردن و نذر و پیش کش کردن و مسخره گردانیدن کس را و عرض دادن ۱۲ بار ۱۵</p>		

مصدر	مصله	شاعر
کشیدن	ممنو سادہ لوحی خوشیم کہ تو خطان	بجی کاشی
کشیدن	اورا خوب پیش کشیدے	بہار عجم
کشیدن	چرخ گوید کہ چشم پیش تو دور ہائے نجوم	دستی باقی
گرفتن	دل رمیدہ مارا کہ پیش میگردد	حافظ شیرازی
گشتن	چنین گشت منصوبہ لالہ پیش	طغریا شہید
گفتن	مرفار اطیع محمود تو آمد پیش گوئی	ازرقی ہر
نشستن	خطبہ ملک ترا کہ داند یارب	انور ابیوردی
نہادن	پیش نہاد خاطر ماینکہ ہلاک و شوم	سبحر کاشی
نہادن	چہ نہی پیش بختہ بادہ خام	اوحلی مرا

پیشکش آنچہ بطریق نذر و نیاز بگذرانند ۱۲ بہار عجم

آوردن	ز اندام کہ شنیدیم کہ اکسیر جو دست	جان پیشکش آریم مے بیش بہارا	سبحر کاشی
بردن	بہر منزلے کو عنان کرد خوش	ہمیش نزل بردند و ہم پیشکش	نظا گنجوی

مصطلح پیش گرفتن کنایہ از عاقل و حاجب شدن ۱۲ بہار ۵ پیش گوی کسے چون مجلس بزرگان شمعہ درآید بیان حسب و نسب کند تا اہل مجلس بران مطلع شدہ تعظیم کنند و بعد از آن اسمرت خوانند و حالا ہمین لفظ عربی شہرت دارد و بعضی گویند کہ یکہ عرض مطالب بخدمت پادشاہان و امیران کند ۱۲ بہار ۳ پیش نشین دایہ و ماہی کہ ترجمہ قابلدہ باشد لیکن ازین بیت بعضی دیگر استفادہ میشود ۱۲ بہار ۴ پیش نہاد مقدمہ و قضیہ ۱۲ بہار

مصدر	صده	شاعر
ساختن	میزبان چون ز کار خود پرداخت	بیش ز اندازه پیشکش با سخت نظامی گنجوی
ستدن	اوستده پیشکش آن سفر	از سر طمان تاج و ز جزا کمر
فرمودن	شش ماه بوجود فائض الحجد کلمه مجتفر	منور و فرین بود ضیا و پیشکش می قمر عالی شیرازی
کردن	ازین پس با وجابل مشربی و ناخر و مندی	بیابان پیشکش کردیم علم نکتہ دانی را طای آملی
کشیدن	شبه که پیشکش تحفه نظاره کشم	چو دیده سر بگریبان پاره پاره کشم معلوم تبریزی
<p>پیشانی معروف مرکب از پیش و آنی که کلمه نسبت آیا از پیشان بمعنی پیش پیش و یا نسبت و فارسیان بمعنی جبهه، و چین، و سیامی، و ناصیه، نیز استعمال کنند و نصیب، و شایستگی، و لیاقت، و استعداد، و وسعت، و فراخ، و بمعنی متقابل، و مواخذه، و تنجو، و شوخی، و با هم</p>		
نخشیدن	بتی از من سجود می چشم دارد	مگر پیشانی اسلام بخشد غلام کز شیرازی
بودن	مطلب روان شد بدردلستان در	پیشانی نبود در آن آستان مرا ایما اصفهانی
خاریدن	ور تو کنی امتحان من بگه شعر	پیش تو پیشانی سر بخارم جمال اصفهانی
دادن	خلق مجنون را ساز و تنگ جوش نام دود	کوه را دیوانگی پیشانی هامون دهد صفا اصفهانی
داشتن	مشکل که کشاید گره از رشته کارم	ابرویتو پیشانی این کار ندارد
داشتن	پیشانی دار	بهار عجم
سودن	براه او نخستین کام ما را سجده پیش آمد	تو احوست قدم میزن کن ماسودیم پیشانی بید عظیم آبادی
<p>مصطلح پیشانی دار کنایه از کسی که در پیش برد ۱۲ بهار</p>		

مصدر	صده	شاعر
شکستن		پیشانی شکستن
شگفتن		پیشانی شگفته
کردن	با	سیر از غمر هست تو بنید از دچرخ
کردن	از	آن سروریکه پیش ظفر پیشه رایش
کشدن		همان چراغ کلمه ویرانه من است
گرفتن		پیشانی گرفته
نهادن	از	مسکه از رو تو اضع بنهد پیشانی
		پیش ویتوز هر کو وز به پیشانی
		سلاساوچی
پیش ترجه حرفه ۱۲ بهار عجم		
بودن		نشد هرگز این فکر و اندیشه ام
ساختن		بیا چشم او صحرانشینی پیشه می سازم
کردن		که هر پیشه و ریشه خود کند
گشتن		خواب است حیل فتنه بیدار گشته را
		که مداحی کس بود پیشه ام
		نئی ز کس بهر سوغات نم پیشه می سازم
		جز این گر چه نیکی کند بد کند
		چون گشته پیشه تیغ ترا پایا سبانا
پینغاره طعنه و سرزنش ۱۲ بهار عجم		
زدن		پینغاره زنی که بد چرا کردی
		گر بد کردم بخویشتن کردم
		بدی می تو رفتی
مصطلح ۱۲ پیشانی از قفا کردن بمعنی نهیت دادن و گریز انیدن ۱۲ بهار ۱۲ پیشانی کشاده پیشانی		
بے چین که مردم خوش خلق را می باشد ۱۲ بهار		

مصدر	صلہ	شاعر
پیغام و پیام از زبان کسے گفتن ۱۲ بہار		
آمدن	چنین با ادب سرے بردایام	از عجب کہ ناگہ آمد از یعقوب پیغام
آوردن	بجان او کہ بشکرانہ جان برافشانم	ہے از اگر بسوس آری پیامے از بردوست حافظ شیرازی
بردن	بسوخت حافظ و کس حال و بیارنگفت	از عجب مگر نسیم پیامے خدایرا برد
بردن	شمر سام از دل بی صبر بے آرام خویش	ہے از خود دیدار از بقراری میرم پیغام خوش نصیر شیرازی
دادن	پیامے بدہ گمے با کمال	با کزان لب بگو شتم خطاب آرزوست کمال خجندیہ
دادن	از وفا خنجم آمد بمن یارست پنداری	از عجب زمر گم میدہد پیغام غمخوارست پنداری فغان شیرازی
داشتن	از دل پیام دادم برد و چون رسانم	از انجا کہ اوست جان را پندارون رسانم خسرو دہلوی
داشتن	از دل بدلت را ہی میخوانم و دیگر تیج	مکتوب نمی فهم پیغام نمیدانم رشید زیدی
رسانیدن	رسید و وصل سر آمد زمان بیتابی	ہے را پیام صبر شغائی با اضطراب سان شفا صفحہ
رسانیدن	نسیم صبح پیغامی بخورشید سا از ما	ہے از کہ بایا و جمال و شب مامیکند روئے سلما ساوچی
رسیدن	ز را و دیدہ بدل میرسد ہزار پیام	ہے از بہ نیم خنیشہ از گوشہ ہائے ابرویش محتشم کاشی
شنیدن	پیام تلخ ز معشوق عین محبت است	از عجب خجستہ وقت اسیر یکہ این پیام شنید فغان شیرازی
شنیدن	با دہبار و کج کل آشفته ہم اند	از پیغام اوز ناگہ مامی توان شنید معزی شیرازی
فرستادن	دیرست کہ دلدار پیامی نفرستاد	اننوشت کلامی و سلامی نفرستاد حافظ شیرازی

عہد پیغام آمد بگوش دلش ۱۲ سکہ عہد قصہ خود رضی بیا بگو + از تو چون کس نمی برد پیغام ۱۲ رضی سہ کیست کہ پیغام من رشید شرفان

م برد ۱۲ عہد بدل از زہ دیدہ پیغام ۱۲ نظر عہد پیغام من رسانید بکلام مر ۱۲ آرزو سہ در گوش پیغامی رساند پیغام ۱۲ عہد معنی شنیدہ ام شغائے مگر از صبا پیامش ۱۲ شغائی

مصدر	صده	شاعر
کردن	ب	نیست با کے خون بار گردن قاصد
اگر رفتن	از	امجدور باش غمزدہ رہم کہ بہر شوق
اگر اوردن		شہنشاہ جو بگزار دیغام خویش
گفتن		نمی خواہم کہ کس با نازنین من سخن گوید
گفتن	بر	وصیت میکنم قاصد چو باز آئی پیامش
پیکار بکان تازی جنگ و حملہ ۱۲ بار بمبار		
بودن	با	ز جمع فلسفیان با منے بدم پیکار
پرستیدن		از فتنہ درین سو فلک جانہ بیند
کردن	با	بدیع مشکین از هیچ خصم مستان خرم
پیکان ترجمہ فصل بنون و صا و حملہ ۱۲ بار بمبار		
باریدن	از	بگلشن نشینم شعلہ خجری کشد بر من
برودن		تا کے زہیم خوری تو افغان فرو بریم
بستن	بر	بیاد تیر آن ابرو کمان چشمم مے بندم
جستن	در	دلہ د سینہ پیکان غم جانانہ می جوید
چشیدن		شب دل ناکام من آرام با خجری نداشت
مصطلح پیکار پرست کنایہ از شجاع و دلادر ۱۲ بار		

مصدر	ص	شاعر
چیدن	در	از فغانم ناکه زنجیر می آید بگوش
خوردن		همه زهر دار پیکان خورم و در شمارم
داشتن		از دل غیر بمیزان محبت دل من
دیدن		اگر بکوشد با خجرت پلنگ دژم
ریختن		غمره پیکان ریز و عاشق محمود امل
زدن	بر	در کف درع تو جولان زند
شکستن	در	ز تیر غمره که پیکان شکست در جگر
نشان دادن		ز بس خسته از تیر پیکان نشان
کشادن		ذوق آسیب محبت بین در میدان عشق
کشیدن	چه	چون زرد دل من تیر کش پیکان را
گردیدن	در	تیر بارانی کز قوس قزح یافت کشاد

مصطلح

۱- پیکان افشان جناب خیر المقتین در شرح بیت خواب نظامی: ز بس خسته المیغیر بایند که پیکان نشانی تیر بد و وجه میتواند
یکه آنکه پیکان خار دار چون شست ماهی که خار دارد و در بدن نخر دو باز آمدنش متعذر بود و وجه دیگر آنکه تیر از گمان سخت رها یافته باشد
هرگاه که در استخوان نشیند چنان بند شود که اگر نه آن بکشند پیکان مهاجمانند ۱۲ از بهار

ع- پیکان بقضه در کشد از بهر جنگ تو ۱۲ از رقی هرودی

مصدر	نشد	صله	شاعر
گرفتند	خدا نگت می گذشت سیند ان گشت پیکانش		چو همانی که ناراضی رود گیرند و امانش نوز قزوینی
ماندن	ماند پیکان با او فیضی بجاک سیند ام در به		سنگدل بنگر در عیش من از فولاوست فیضی اکبر آبادی
نشاندن	هر آن پیکان پولا دیکه بنشانند در تیر	در	بخون جانم آن پیکان کنون لعل ست پیکان سلما ساجی
نشستن	هر که بشنید آه مردم در دشت پیکانش	در	وانگه دید این چشم خون بادم ز جانش ناله ست قناتی شیرازی
پیل بیای معروف حیوانی معروف و فیل بغا مقرب است ۱۲ از بهار عجم			
افگندن	چو در زمین کشد سرو آزاد را		بر اسپه که پیل افگند باد را نظامی گنجی
بستن	چو در جنگ پیلان کشا کت کند		دهی شاه قنوج رایمل بند
پیمان در اصل قرار کردن و عهد بستن است بر امر خود و در عرف عبارت از دست زدن بر یاد دهن ۱۲ ابدال			
بستن	توان جام بزم اجل را شکست	به ع	بدسته که پیمان به پیمان بست نهدی تهریزی
بردن	موافق شد ترا تو فین تا پیمان بسره روی		بخت بادشاهی بر نهادن بر سرش افسر معتریشا پور
دادن	باد لعل لبش کز لب من دور مباد		راح روح که و پیمان ده پیمان کیست حافظ شیرازی
داشتن	عمریت که با عشق تو پیمان دارم	با	چون دل غم تو بینه همان دارم علی دزینی
شکستن	گر بداند محسب وق می و میخانه را	بچه	بشکند پیمان و هرگز نشکند پیمان را آبی ترشیر
کردن	عزم اندام که با پیمان پیمانی کنم	با	وین سبوزرق را برنگ قلاشی زخم سلما ساجی
مصطلح له پیمان شکن و پیمان گسل آنکه بر عهد خود ثابت نباشد ۱۲ بهار			
عه و لاجون عربانی بود در دل ماند پیکانش ۱۲ غصه فرعه که دولت بست با فرانش پیمان ۱۲ غری سه بقول شمنر پیادوست شکستی ۱۲ سدا			

مصدر	صله	شاعر
کشیدن	از	زهر پیمانه پیمانے کشیده راهنم شکر
گستن	از	بنشسته برم کشیده دامن از من فوقی اردو شاعر
گسیختن		وفا از که جوید چو پیمان گسیخت سعد شیرازی
پیمانه پیاله و پیاله شراب و بمعنی شراب مجازست ۱۲ بهار		
آشامیدن		چو آشامیدم آن پیمانه پاک محمود شبیر
آوردن		کارے نشد از پیش بترکے و ساقی نعمانی شیرازی
خوردن	از	زمن باید شنید افسانه عشق باقراکشی
دادن	به	بدرغ غم دوسه پیمانه میدیدیم ندیم اصفا
زودن	در	دگروشی نگاه میزند پیمانه درختم صفا
زدن	بر	چیزے که ز سوا شدن آموخته باقر باقراکشی
ساختن		مسجد خراب کردم و میخانه ساختم صفا
شکستن	بر	روگو آورد امنی از خلق چه پوشیم صفا
شکستن		بدست من آستین بر افشاند عربی شیرازی
کشیدن		دامن فرصت مده از کف که دورا بهار صفا
مصطلح پیمانه آشامیدن و خوردن و زودن شراب خوردن ۱۲ بهار پیمانه بر سر کشیدن یکباره شراب خوردن ۱۲ بهار		
عنه بزاهد میدهم مرد آزا پیمانه خود را ۱۲ حزین		

مصدر	صده	شاعر
کشیدن	در عشق دل پیاله چوستانه می کشد	سیلم طرانی
گساریدن	درد می کشد باده محبت ماییم	نیمانه گسار بزم الفت ماییم
نوشیدن	نمیدانم کجا پیما نه می نوشد که باز مشب	کباب ل نمک سود از گلگشت هشتا
یافتن	در خواستش زخم در هر کجا میخانه یابم	مگر از بهت در دکان پیما نه یابم
پیشگی مقدمه خواب ۱۲ بهار عجم		
زدن	مانند چراغیکه بود کم روغن	از اول عمر پیک ز دتا مرد
پیوست و پیوسته همیشه و بمعنی متصل ۱۲ از بهار عجم		
بودن	ملکت را ایمنی با عمر او پیوسته بود	ایمنی آمد بسر چون عمر او آمد بسر
بودن	دوست دارم گریه را که بکارم زده اند	کین بهانست که پیوسته در بر و تیر بود
کردن	درخت عیش با پیوسته بار آرد در جنت	کنده گریه بستان پیر از شاخ خلد پیوستش
کردن	نوک پیکار همه در چشم دلیران غرقه	همچو آن غنچه که پیوسته کنی با عهر
پیوند اتصال قریب و خویش و عهد پیمان و پیوند چو برگ پیوند شاخ پیوند ۱۲ بهار		
بردن	ز خلق آنچه جان بر دپیوند را	از کسک دانه بیند خداوند را
مصطلح		
۱۲ پیما نه کشیدن بمعنی پیما نه زدن ۱۲ بهار ۱۲ پیما نه گسار پیما نه کش ۱۲ بهار ۱۲ پیما نه نوشیدن شراب خورد ۱۲ بهار		
۱۲ پیوست کردن پیوند کردن چون درخت را از شاخ ۱۲ بهار		

مصدر	صده	شاعر
بریدن	از	بایحکیم پس از مگوئی بخار مانم کلیم بهرانی
بستن	با در	پیوند در دبادل افکار بسته ام خزین اصمعی
بودن	به	ز دلچسپی تمامی عمر خود در بند خواهد بود از واکاوی
جستن	به	بخوبی بچستند پیوند او فردوسی
خواستن	در را	بقران از خدا فرزند می خواست ز لایق انسان
دادن	با عیبه	ز لیخار ادهد پیوند باوے ملا جامی
دادن	به	بهم ارض و سمار ادا پیوند ناظم هرک
داشتن	با از	باقبال جلی داشت پیوند
دیدن		پیوند این جهان بجهان دیگر بین قاسم مشهدی
ساختن	به	پس از مردن پیوند ساز و ستوانم عطر مشهدی
شدن		زخم امید را نمک یاس مرهم است سالم کشمیر
شکستن		پیمانہ بیارید که پیوند شکستیم فتاح شیرازی
کردن	با به	با خیالش خاطر عیش ننشانی کند سلمان ساوجی
گردیدن		جام نازک چو شکستند نگر د پیوند کمال مجذبه
گرفتن		پیوند نگیرند نهالان چمنها قاسم مشهدی

عده در ازل بست دلم با سر زلفت پیوند ۱۲ حافظ عده امید به بیم داده پیوند ۱۲ فیضی

مصدر	صده	شاعر
گشتن	از	عجبارم که پیوند حیاتم نگسلد از هم کپیچ و تاب زلفش در گرجان من است مشب صا صفا
ماندن	به	رفته از چشمم در دل حشر ویت ماند برکستی و بجان پیوند گیسویت ماند خود دهری
یافتن	به	باین خورشید اگر چه ذره ماند نخواهم یافت تا جاوید پیوند وحشی باقی
پیمه بیایه معروف، ششم، و نیز کنایه از تکبر، و غرور ۱۲ بهار عجم		
آوردن	از	بعد عمری کا آن بر محفل ارادت پیه اگر چشم رقیب را در چراغ روشن است تاثیر اصفا
ساختن	از	چو صد شمع در آن چید مجلس فروز برافروخت ز گس و صد پیه سوز طغر مشد
کردن	از	گفتی ترا برشته جان آتش افگم چون شمع میکنند دل من زین شایه ملاجی
گرفتن	از	پیه گرفت ست چشم جوهر بیان را در نه چو من گوهری نه بود بعدن طالب آبی
مالیدن	در	گرگ ست در عهد شما از بزرگ ز کویا عدل تو شمع گرگ مالیده در خم غم سلا ساو
مالیدن	به	القصه که پیه یوقن را چون شمع روز اول بخویشتن مالیدم ابو شکو بلخی
مالیدن	بر	عزیزم غیرت رحمت خواری نمی بیند چو پیه گرگ می ماند بر پیراهن کوه صا صفا
مصطلح پیه آورد چشم کنایه از نابینا شدن گویند چشمت پیه آورده است یعنی نمی توانی دید چه افزونی چشم سبب نابینائی		
۱۲ بار مصطلحات الشرا ۵ پیه سوز ظفیکه در آیه سوزند ۱۲ بهار ۵ پیه کرد بالید و هم ششم بهم رسانیدن ۱۲ بار مصطلحات الشرا ۵		
پیه گرفتن چشم کنایه از نابینا شدن ۱۲ بهار ۵ پیه چیز بخود یا بر غیر مالید چیزیکه بالفعل ممکن الحصول بود متوقع حصول آن بودن گویند		
من پیه این را بخود مالیده ام هر چه خواهد بشود حاصل آنکه مفر تیکه در ارتکاب این امر است آزار خود می آورده ام و این از اهل زبان تحقیق است		
و در مصطلحات تصف بعضیات او ساختن ۱۲ بهار عجم ۵ پیه گرگ بر پیراهن مالیدن کنایه از مکروه فریب کردن ۱۲ بار مصطلحات الشرا		

مصدر	صده	شاعر
مردن	در	بهار عجم
باب تار		
فصل الف		
تاب پیچ خم، خوشم و گرمی، و روشنائی و طاقت ۱۲ بهار عجم		
آوردن	میشدم دلگیر صائبین جیا پنجره	خضر چون آورد تا امر در تاب ندگی صائب صفه
افتادن	تاب اقتادان	بهار عجم
بخشیدن	باده نیز اندر اصل خود آبست	کافتا بش فروغ بخشد و تاب او حد کرمانی
بردن	شب بگلگشت آمد از مه تاب برد	از صبح از هر جلوه اش همتاب برد ظهور تر زینری
پیوستن	پیوسته تاب مهر تو در جان آفتاب	در بنوشته دست عمر تو منشور روزگار کمال صفه
افگندن	در فگند را یتو بر بنده تاب	بر ذره شوم پیش چنان آفتاب خضر بلوی
افگندن	در تن هر شاه فرمان تو آورد دست خم	در دل هر شیر شمشیر تو افگندست تاب مغزی نیشاپور
خوردن	جان مایه زلف پریشان نخورد	از دل مایه زهر چاه زرخدان نخورد صائب صفه
دادن	بر خاست پی رقص ز صدل شاه جهان	به تابی بکمر داد و دلم راز میان برد شوکتی صفه
دادن	توبه و سوگند را رتاب از هم باز کرد	را زلف را تا تاب داد و بر رخ تابان نهاد ارشد کمر صفه
مصطلح له فلان در پیچ خمی میرد شکبه و مغرورست ۱۲ از بهار		
فائده لفظ تاب با خوردن و دادن و عند الاضافه یعنی پیچ و خم آید و با افتادن و افگندن و گرفتن بمعنی روشنی و گرمی و با لفظ زدن		

مصدر	صله	شاعر
داشتن	ندارم تاب مجوری یوسف	ملاحامی
زدن	نه خط بگردنا گوش یار تاب ز دست	وحید قزوینی
زدن	چهره آرای خلایق خاک درگاه تو با	خسرو دهلوی
گرفتن	ز آفتاب رخت ماه تاب میگیرد	سلاساوجی

تاثیر نشان گذاشتن در چیزهای ۱۲ بار عجم

آمدن	مرات تاثیر عشقت بر دل آمد	بر	همه دعوی عقلم باطل آمد	انوار کبیر
باختن	از رسانی باخت مدّاه من تاثیر را	از	سوخت بال پر ز صافی عاقبت آن تیر را	محمد دشتی
بردن	تاثیر برد حکم تو از حکم کواکب	از	تغییر دهد مهیبت تو حکم نعم را	عرفی شیرازی
بودن	مگر تاثیر در افغان نگیلین دل نمیشد	در	که دل را آب سازد ناله گز آسیا خیزد	صفا صفا
خاستن	مگر در عشق تاثیر فسون افسانه میخیزد	در	که شب با هر که بشنیم سحر دیوانه می خیزد	لذتی کشمیری
خواستن	نگذر در بین اگر چون کافتم بر درش		بیش ازین می خواستم از عشق تاثیر ترا	صفا صفا
داشتن	نامه در دم ندارم هیچ تاثیر در		با وجود آنکه خون دل مضمون می چکد	ایمنی صفا
دیدن	آه کردم در گرفت آثار طالع را نگر		ناله کردم تند شد تاثیر زار مرا بین	صالحی خراسانی
رفتن	نمک ز گریه و تاثیر از افغان رفته	از	دعا اثر نکند گر بر آسمان رفته	کلیتم مهدانی
کردن	کنند برآید و خواره بکروش تاثیر	به عذر	فتاده است چو آتش بخشک تر لاله	صفا صفا

عنه تاثیر کرد در دل سخت توانا دام ۱۲ ملاکی همدانی

مصدر	شاعر	صلہ	شاعر
گردانیدن	گر قهر تو گرداند تاثیر ز خاصیت	از	زائش نهر اسد شیر و زمی نگر نیر و غم بد چاچی
تاج افضر ۱۲ بہار عجم			
افتادن	آخر ز فرق دار افتاد تاج دولت	از	عبرت ز تاج دارا بر گیر تاجدارا خالص ہر دو
بخشیدن	جبین را تاج بخشیم از سجودش	از	نیاز آری کم بر در گاہ جودش ناظم ہر دو
برآستن	بر آراست از ہر یکے تاج زر	از	چو مرغ شکاری بر آراست پر قاسمی گونا بگو
برافکندن	ز سر تاج فرہنگ بگندہ	از	ز تن جامہ شرم بر کندہ فردوسی طوسی
بر نہادن	تبارک چہ ابرہنی تاج آرز	بہ	”
برداشتن	بہر اہم باید ساخت ناچار	از	برو تاج از سرش زین شردہ بردار سنجکاشی
بودن	اگر ز مردو یا قوت تاج شاہان بود		کنون ز خارہ در آنجیت ست و خارا از تنی ہر دو
بودن	لاکہ نورستہ آرد باشد جام جم	بر	ز گس آردہ را بر سر بود تاج کیان و الفقاشروا
جستن	ہر آنکس کو بکج تو ز بنا بجنا دہ چون گل		عجب نہو اگر عالم چو سنبل تاج ز چوید جمال اصمغان
پوشیدن	اگر چہ روشن تر ز شمع و در و فلاد سوز باش		ہیچو بد ہد تاج دولت پوشش و داموز باش اسد شیرازی
خندیدن	تخت بنا زدہ می و بابت اینست		تاج بخند دہی و لایق آن ست جمال اصمغان
خواستن	روار و بر آمد کہ بکشای راہ		کہ آمد نو آئین گو تاج خواہ فردوسی طوسی
مصطلح			
لے تاج از سر برداشتن چون کسے شردہ آرد پیش از آنکہ گوید کلاہ از سر مخاطب بردارد و تا از سر دکانے نگیرد و گوید ۱۲ از بد			

مصدر	صله	شاعر
دادن	چون خلفا گنج فشانے کنی	تاج دہی تخت ستانی کنی
داشتن	شد ایران شاه زان ہر ہفت کشور	کران دار دشکو ہش تاج بر سر
دوختن	بت تاج دوزست تاج سرم	چو شمع ست از ان تاج بال درم
زدن	تاج قیصر بر سر قیصر زدند	ہچنان چون بر سر چنگیز خان
ساختن	سلطان نشان ایاکب اعظم کہ آسمان	سازد ز نعل مرکب و تاج افتخار
ستاندن	شاہا بتودادہ اند دنیا بستان	تاج از فلک و کمربوز البستان
طلبیدن	بتان شہر کہ ترکانہ باج می طلبند	مراد سر بود از ہر کہ تاج می طلبند
گذشتن	صوفی نیم کر کشی بر سر گزادم تاج را	زور کمان و حاتم بر شہم ز دحلج را
کردن	تاج بسر کرد و بر آمد بہ تخت	تا نگرد و ہچ خودی را ز بخت
گرفتن	ناسور دم تاج گرفت ست زغبہ	گویا گل مشکچہ بود داغ سیاہم
کردن	ہر کس کہ اوز بان بہ بنامی کو بر کشد	شاید کہ ہچ شمع ز بان تاج سر کند
نشاندن	ہد ہد از ان آیہ ہب بی کہ خواند	تاج سلیمان بس خورشاند
نہادن	در سر بست شعلہ شوق توام چو شمع	گو تاج ز رمنہ فلک از مرہ بر سرم

مصطلح

۱۵ تاج دوز آنکہ کلاہ سقر لای دوازده کنگرہ دوز ۱۲ ہار ۱۵ تاج شمع شعلہ شمع ۱۲ ہار

عہ خاک در او تاج شرف داد قسم ۱۲ ہار ۱۲ عہ کہ بلیقوب داد تاج و کلاہ ۱۲ محمود و راق سہ ہر ز بخن نہاد تاجت ۱۲ اودعی کرمانی

مصدر	صله	شاعر
یافتن	از	کی چون یعقوب تاج سروری یافت ز تاجش گوهر پیغمبری یافت ناظم هری
تاخت و تاختن دیدن بر سر کس بقصد جنگ و غارت ۱۲ بهار عجم		
بردن	به	در بکشیم بر دواجب تو تاختنی او فتد و لوله و زر ز لوله اندر کشیم معربیشاپور
رسیدن	از	اے نارو از قد تو بازار نارون ای تاختن رسیده زلف تو تاختن الوجا غزنو
کردن	از	شکرا شک ز راه قره دریا بار دمدم بر طرف روم کند تاختنی سلا ساجی
تاخیر و الپس گذاشتن، و الپس بردن ۱۲ بهار عجم		
آوردن	در	اے بخجی بر بٹان کابل و کشمیر ماندم از بس کاوری و عمد تاخیر قطر آبیری
کردن	اندرا	ساعتی تاخیر کرد اندر شدن بعد از آن شد پیش مشیر مولا رومی
تار معروف که از آهن و برنج و مانند آن سازند و رشته، و ریسمان، و مو ۱۲ بهار عجم		
بریدن		رشته عشق چو گیسو فغانم نیست تا طنبور چو برید صدایش بر د قاسم شمس
بستن	از	تار از گماهی جا بستیم بر قانون درد میزند خوش ناخود رسیده افغان ما ظهور شیرازی
پیچیدن	به	پیچید بدست و پای گیس تار عنکبوت شهباز صید رشته آماده چون شود مناصفه
دادن	از	ز پرده ناروے گلرنگ را بد تار از طره آن چنگ را قاسمی گونا باد
ریختن	از	نازم باتشین نگه خود که بارها چون تار زلف تار نقاب از رخ تو ریخت طالب آملی
شکستن		بے بوی خلق تو نتواند صبا بعد کز جعد زلف یار کی تار بشکند بها مرغینا
عه تاج بندی زکریا یافت ۱۲ جان عه که بر معنی کنند از سفلہ نهادن تاخیر ۱۲ عفی		

شاعر	صلہ	صدر
کلیف مہدانی	بر	کشیدن
تاریست کہ ہر چند کشم نگلد از ہم	از	گستن
ہمایو اسفرینے		گیشن
کونجیت شراب چنگ را تا گسیخت		از محتسب مروزل زار گسیخت
افضل صفایا		
تار و یو د تار ہاے طول و عرض جامہ بہندی تانا بانا ۱۲		
ہوا زلف بتان بافت تار و پود را	از	بافتن
دست بالین کن شکر خواہ از غت لبین		بستن
صاف صفا نے		رشتن
بر سر من مغز سودا پنبہ دستار بود		کاویدن
ناخن غم بار ہا کاوید تار و پود ما		
تاراج غارت ۱۲ بہار عجم		
کہ از سستہ زبور پنجہ گل بر نمی آید	از	آمدن
تاراج دین پیران طغفلان پار سارا	در	آموزتن
شکلب عاشقان را داد تاراج		دادن
عاشقان را خانہ تاراج خوش داشتند	عج	شدن
ز گلزار اسید آن خرمیسا		فرمودن
بدل صاحب دلان را کرد محتاج	بر	کردن
جعفر زونی		
عہ برابرے چنین تازہ شد چون بہشت ۱۲ نظامی		

مصدر	صله	شاعر
تازه معروف و جدید و بدیع ۱۲ بہار عجم		
بر آمدن	سبزہ خط تو چون تازہ و تر بر ناید	تا کہ آبش خورش از چاہ رخندان باشد کمال صفہا
بودن	لبے کہ تر نشد از لب ایام من ست	گلی کہ تازہ بود تا بمشرداغ من ست شاپو طرانی
پریدن	عرفی بگیتی از خلد آمد کہ باز گردد	خافل کہ تازہ پرواز گم سازد آشیان عرفی شیرازی
داشتن	بہچو ز گشت تازہ دارد رنگ مخموری مرا	می کشم افسردگی ہر کہ ہمارا خوشود منفید بلی
دوختن	چون زخم تازہ دوختہ از خون لب لبم	اے و اگر بشکوه شود آشنایم عرفی شیرازی
رسیدن	بلاغ درون از سموم نفس	اثر دستہ بند گل تازہ رس طغرائی
ساختن	طالب آئین ترنم تازہ ساخت	چون سازد عند لب آمل ست طالب آملی
شدن	آمد بہار و دل ہی و جام تازہ شد	مہر لب قیام گل اندام تازہ شد فتاحی شیرازی
کردن	دل بہ چو طرہ جا پرورش جان تازہ کرد	جان چو دید آن لطف عارض کفر و ایمان تازہ کرد تقی قمی
گردانیدن	ہر آن خاریکہ در پراہ تو کارند	باب چشم گریان تازہ گردان حیا گیلانی
گردانیدن	تازہ گردان از کرم مرسم و شریف ہی	وان دگر ہا کرد دعا گو کہ دلفطفت از کمال صفہا
گردیدن	تازہ می گرد و چشم اشکبار می جان ما	مجلس مارا گل برے گلستان میکند صافہا

عہ بہار عالم حش دل و جان تازہ میدارد + برنگ ارباب صورت را بہ اصحاب معنی را ۱۲ سلمان

عہ یارے کہ دل ز دیدن او تازہ می شود ۱۲ اوصدی سے آنچنان تازہ ہو جطیع تو از بخشش کرد ۱۲ جمال صفہا

للعہ بہ سبزے کجا تازہ گرد و دلم ۱۲ سعدی

مصدر	صله	شاعر
گشتن	تن مازیر جامه های تنک	از به گشت تازه ز بادها می خنک
گفتن	بس از لب تازه گویان زند	ره نعمت آبدار سخن
ماندن	بشوق آنکه در دمازه ماند زخم پیکانش	در زشتی کبر لطفش بر جرأتشک چین مالم
تازگی نوی، وحدت ۱۲ بهار عجم		
بستن	بر و تازگی آنچنان بسته آب	بر که لغزید در سایه اش آفتاب
دادن	چنان تازگی ده بصوت رباب	به که در نعمه اش پرده گرد حجاب
داشتن	بهارستان دیوانم بطری تازگی دارد	به که جلد او ز رنگ روغن گل مرقا کرد
دیدن	تازگی که دیده ام آن رخ همچو لاله را	سوزم و بر نیادم پیش و آه و ناله را
رفتن	شنیدم رس بسته سوئے دار	بر و تازگی رفت چون نو بهار
شدن	تازگی که شنیدم آن رخ همچو لاله را	از تازه کند یک نفس داغ هزار ساله را
تامل نیک نگریستن و اندیشه کردن ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	هر زمانت پیش چشم خود تخیل میکنم	یک بیک سر از حسنت تامل میکنم
نمودن	در هنگام سول بر جوانی گاه اگر اندک	در تامل می نمایم
تاوان معرّف ۱۲		
آمدن	برفت لطف تو بر من گماشت بدست	بفرود عقل که تاوان آن زیان آمد
عنه آنستو تازه گشته دولت دین ۱۲ محیر ملقانی		

مصدر	صله	شاعر
آوردن		نر نشان بلشتی بمغرب گم گشته بود
افتادن	از بر	جام زرتاد اعلیٰ ز نشان آوردند نظام شیرازی
بودن	بر	تو آسانجا کشته نشسته نالوا زین غم
دادن	را	روز و شب گریه یکسان بود
داشتن		یکسان و جوع و سخت نستاند هرگز از کس
ستاندن	از	چرا دست نگه دار در زمانه
کردن		نگردیم صرف آبخان زندگی
گرفتن	از	چه تحقیق کار نکویان کنند
		در عالم حساب باینمایه زندگی

فصل بابر موحده

تب و تب و لرزه حرارت و بخار ۱۲ از بهار عجم

آمدن		آرمی ز تب چه مایه بود شیرازیان
آوردن		خون افزاید تب آورد نیش خورد محمد بن یحیی
افتادن		که تب لرزه افتاد البرز را
افروختن		تب افروزان ز خود فتنه در جهان بیدار
		تو شیرینی گرمی زان تب آمدت
		دنیا عسل است هر که زویش خورد
		چنان ز دبه شندی بروگرز را
		سرخ شعله ز خاکستر پا چند رسیدن

مصطلح

تب افروز کس تب داشته باشد ۱۲ بهار عجم

مصدر	صله	شاعر
افگندن ^۱	در	یاد و حسرت که شبها آتش افروز دل است
بردن ^۲	از	خوش تب گرمم را در استخوان افگنده است
بریدن ^۳	از	تا بید رنگ مشکل دوست بطیب
بستن ^۴	بر	بردن زهر دیر تب رنج درشتا
داشتن ^۵	بر	کز پیه تب بریدن بشرست
رفتن ^۶	از	چمی از می زیمم گم بر خود باد پیش
ریختن ^۷	از	ز پاشه و ناکشاده گنج
زدن ^۸	بر	عشقی که صادق است بود این زوال
سوختن ^۹	از	اگر گرده شان بود بیشه گرد
شکستن ^{۱۰}	از	تب از پیکر شیر ریزد چو گرد
	بر	کزان بانگ تب لرزه بر مانگ زد
		سنجرت تب سوخته چند این همه بایان
		از سردی او تب شکند شیر اجم را

مصطلح

۱ تب در استخوان کس افگندن مدق گردانیدن ویرا ۱۲ بار ۲ تب بردن و بریدن و شکستن

از چیز کے دور کردن تب ۱۲ بار ۳ تب بستن از آنکه تب کردن بجای و فسون بدون دوا و بصله خود را بستن

تب کردن ۱۲ از بار ۴ تب دار کیک تب داشته باشد ۱۲ بار ۵ تب رفتن و ریختن و در شدن ۱۲ از بار

۶ تب تب تاب رشته می بندند مردم یک او + هر شبے بندد تب تاب رشته تب بر خویش ۱۲ سلطان مع تب از دل بیمار

از یک نظر بستن ۱۲ مقیای قی

مصدر	صده	شاعر
کردن		آرمی عرق دواست کس را که تب کند
کشیدن		دو دوازده جام برآمد چند تب خواهم کشید
گرفتن	را	بهم پیوندان هم نام مرتب
نشستن	به	این تب بد او ای سیحانه نشیند
نشستن	در	تب عشق در مغر صحت نشست

تباہی ضایع شدن ۱۲ بار عجم

پذیرفتن	تباہی بجزیره رسد ناگزیر	به	که باشد بگوهر تباہی پذیر
دیدن	مگر نعمت شد فراموش کنم		که بینم تباہی و خامش کنم
رسیدن	تباہی به چیز رسد ناگزیر	به	که باشد بگوهر تباہی پذیر
گرفتن	سنگلوی جا جادوان بودنی است		نگیرد تباہی نه فرسودنی است

بتخال و بتخاله آنجا جوش گرمی تب برب پدید آید و از علامت افتاد تب ۱۲ بار

افتادن	بتخاله را برب شیرین ز تب افتاد	بر از	برشته جانم گری بوالعجب افتاد
خاستن	پرفشانند رنگ آنچو هوس ناله خاست	از	ریخت اشک شرم چو از دیده ام بتخاله
دمیدن	با که گرم سخن گشت که بتخاله دمید		بر لب او ستم از سعه آواز خود دست
زدن	هوا را امید رید و بال میزد	بر	پیش بر بحر و بر بتخال میزد

مصطلح تب نشستن بجزیره ساکن شدن تب ۱۲ از بهار

مصدر		صده	شام
زردن	چون شعله پر تبست در و درون ما	از	بتجالة میزند لب خنجر ز خون ما
سوختن	لبش بتجالة سوزد آن گشت فن گردد		اگر در خواجش بیند و مید حاصل را
نوشیدن	بجو کبیر شام آنچنان مباد آن رند		که در طالب تجالة نوش نشناسد
بهر آله بریدن درخت و جزان ۱۲ بهار عجم			
خوردن	خور و نخل عمر عدویت بر		بتو همیشه ترفروشد اگر
زردن	دست زوال تا ابد از بهر چو تبار در بحر		درینخ این درخت نخواهد زردن
تبسم دندان سپید کردن، و نرم خندیدن ۱۲ بهار عجم			
افشاندن	ز لبس هوای چین ذوق اتحاد نگیرد	به در	نهر از غنچه بیک لب تبسم افشان شد
پاشیدن	ز گرد و خشت مایه و بختا فیض نباشد		تبسم پاشی صبح ست چین و امشب با
تراویدن	تبسم می تراود از لب امید پنداری	از	بشامستان بختم خنده زیر جگای شد
چسپیدن	ز استغنا بچشش گر چه عالم در نمی آید	به	بدل طفلان می چسپد بهما شیرینش
روئیدن	دو نوگلش ز گلستان مهر و کین روید	از	تبسمش ز لب چشش از جبین روید
زردن	به تبسم نهانی که زرد می بگریم	به	مژده خیال باز می که گرسفت مشب
مصطلح			
۱۵ تبسم افشان و تبسم پاش یکین است ۱۲ از بهار ۱۵ تبسم بدل چسپیدن در دل جاکردن بد خوش آمدن آن ۱۲ از			
عه بقول مرده دلاں بر میامزن تبرم ۱۲ نظیر عه چو در جام گردد تبسم نشان ۱۲ طغرا			

مصدر	صده	شاعر
ساختن	گر بدین دستور گردد تنگای غیش	صبح نتواند تبسم را مگر ساختن
شکستن	برویم در خنده بستن چرا	تبسم به لب در شکستن چرا
کردن	لکن تبسم رنگین بسوئے من هر دم	که هست خانه بلبیل خراب خنده گل
نمودن	می خراسید و تبسم می نمود	هر که میدیدش در و گم می نمود
نهفتن	لبش نه خنده از من تبسم می نهفت	از اینک غنچه خرم خرم گل می شکفت

فصل تار

تتق بضمین پرده و نیز آنچه پیش تخت عروس وقت جلوه باشد ۱۲ بهار عجم

اویختن	تخت زدند و تق آویختند	عرش دگر بر زمی انگیختند
برانداختن	گرمی غیب گویتو براندازد تق	بسکه تشویش عروس کله خضر دهد
بستن	از سیاست آسمان بندد تق	گر چه از اندیشه سازی بارگاه
برزدن	فرش کشیدند و تق برزدند	برده دهلین بر اختر زدند
کشیدن	ظلمت پیش چشمه حیوان تن کشید	رفیق و زود چشمه حیوان گذاشتیم

فصل حیم تازی

تجارت باز رگانی کردن ۱۲ بهار عجم

کردن	بهای باد چو لعل چیت جو عقل	بیاکه سود کسی برد کین تجارت کرد
------	----------------------------	---------------------------------

مصطلح تق برزدن نصب کردن تق ۱۲ از بهار

مصدر	صده	شاعر
تجربه بالفتح آزمودن ۱۲ بار عجم		
برگرفتن	از	بیا و تجربه از سنگ آسیا بگیر
داشتن	از	تا آمده ز ایام بخور دست فرتی
کردن	عج	زنهار ز فکر صبر ز نهار
تجلی جلوه کردن ۱۲ بار		
افروفتن	از	شاخ از شکوفه صبح تجلی فروزشد
تراویدن	از	تجلی می تراود از لب بام
خاستن		تجلی خیز
داشتن	در	در دل هر ذره چو دار تجلی حسن او
دمیدن	از	کوهی سلی کی تجلی دهد از خاک آنجا
ساختن	در	در آن محفل که شمع من تجلی سازم آید
سنجیدن	در	عشق هر جا که شد تجلی سنج
شکستن	در	تجلی در آئینه جان شکست
کردن		بدون پرده تجلی چو کر حضرت حسن
مصطلح تجلی خیز و تجلی زار هر کدام معروف ۱۲ از بار		
عج بخور تجربه آرزو بیه کردی ۱۲ آرزو		

مصدر	صده	شاعر
نمودن	آنکس که بے چراغ در آید بخلوتم	از بنامیش تجلی طوار از حریم خویش عرفی شیرازی
فصل حار حمله		
تحریر نوشتن، و خطوطیکه برگرد کاغذ خطوط و تصاویر کشند ۱۲ بهار عجم		
کردن	اگر از تحریک باد موج آب	از به بهنجاری تحریر ریزست ظهور ریزش
شدن	تحریر شدن	بهار عجم
کردن	نیاز نامه فرستاده ام بدین مضمون	به چنین بخون دل دیده کرده ام تحریر منجز کاشی
کشیدن	مانی از شرم رخت تصویر نتواند کشید	در کشد همچون خط تحریر نتواند کشید سالک کشید
یافتن	رساله در حل معما تحریر یافته و بشجره	در مبار که موسوم گشته نصیر پیشانی
تحسین نیکو کردن، و نیک شمردن ۱۲ بهار عجم		
بر آمدن	دوش بر چرخ عطار دگر از شعر تو خواند	از که بیکبار بر آمد ز کواکب تحسین ضیا قاری
داشتن	بصف آرای میبدان محبت نازم	گشته و مرده این معرکه تحسین دارد ایر شه رسانی
کردن	رتبه فکر ترا صائب عروجی دیگر است	را می کند تحسین خجده هر کس کند تحسین تو صفا صفائی
تحصیل آماده کردن، و خلاصه چیزه بر آوردن ۱۲ بهار عجم		
داشتن	تا برون آرد بر آسجده اش خرسید را	صبح صادق بر سرش استاده چون تحصیل ان شیرازی
فرمودن	ز شاه مصریم بر طبق مقصود	از سفارش نامها تحصیل فرمود ناظم هروی
کردن	چون لاله درین بر همچون داغ جگر سوز	به تحصیل بخونابه بیا تو ان کرد صفا صفائی

مصدر	صله	شاعر
نمودن	در مبادی احوال مدرسه نشینی اختیار	و قلیل تحصیل نموده خرین اصغرا
تحفه بالضم ارغوان و ام عجیب غریب ۱۲ بهار عجم		
آوردن	کنون که معرفت حاصل است ز دو بیار به عیبه	باستغانت آن کل تحفه تا مقدر
برداشتن	برداشت تحفه مشت عبا ز خاک از	آن خود گذشته که بگویم فاکدشت
بردن	سو آن تحفه می جان من ای باد بهر از	نیست چیز دگر م هر چه خدا داد بهر
بستن	تحفه ز جان بسته ام نثار هرگز را از را	وز دم روح القدس بهار بهر ای
بودن	دل شکسته بود تحفه خزینه ما	نگین ملک تو ان ساز آگینه ما
خواستن	تحفه می خوا عفت گفتش	نیست حالی جز بجایم دسترس
دادن	برو آزا هد و بر در دستان خرد گیر به	که ندا دند جز این تحفه بهار دست
داشتن	بهر ز آفتاب فلک تحفه نداشت	دادش بخاک پاک تو تو تیا گرفت
فرستادن	خاک سگان درت تحفه فرستم بچشم به	تا بیرم زیر خاک بهر مباحات را
کردن	می خواست تحفه تو کنی باغ خلد را	از روی بهت تو حیا کرد روزگار
کشیدن	کشید از تحفه های مصر چندان	که شد گنجینه دار عقل حیران
تحقیق درست و راست کردن ۱۲ بهار عجم		
داشتن	شبا بود دست و غیر و هجت می خلوت از	من این تحقیق حال ز پر بهجت برده ام
مصطلح له تحفه بستن تحفه ترتیب دادن ۱۲ از بهار		

مصدر	صلہ	شاعر
کردن	جہاد کار جہاد جملیہ ہیج در ہیج ست	ہزار بار من این نکتہ کردہ ام تحقیق حافظ شیرازی
تحمکم حکومت نمودن بر کسے ۱۲ بہار عجم		
بردن	سخت ست پس از جاہ تحکم بردن	خو کردہ بنا ز جور مردم بردن سعد شیرازی
کردن	تحکم کند سیر بر بوے گل	بر
کشیدن	تحکم تا کے از مینا کشد سنگ	از تحمل بیش ازین ننگ دردنگ ناظم ہروی
تحمیق کسے را احق خواندن ۱۲ بہار عجم		
کردن	بخندہ گفت کہ حافظ غلام طبع تو ام	یہ بہین کہ تا سپہ حدم ہی کند تحمیق حافظ شیرازی
تحمل بر خود رنج و مشقت نہادن ، و از جای برداشتن ۱۲ منتخب اللغات		
آزمودن	تحمل بہ جفا آزمود نامی خواست	یہ و گر غلط نکنم خواہد آزمون دہنوز محتشم کاشی
بودن	ناگاہش از وزین بادی کمر شکست	بیچارہ را تحمل بار گران نبود عصمت بجا
داشتن	پیش از جو و صلب فلک بود ذات تو	کی داشتی تحمل بار گران علم عرفی شیرازی
کردن	سیاغہ ماکہ حریفان دگر می نوشند	از را تحمل نکنیم ارتور و امیدارے حافظ شیرازی
تحویل سپردن و اظہار کردن ۱۲ بہار عجم		
داشتن	تحویل دار	بہار
مصطلح ۱۲ تحویل دار آنکہ چیزے با و تحویل کنند ۱۲ بہار عجم		
عہ شرم باد کہ ز فلک چندین تحمل میکنی ۱۲ شفا عہ گلبرگ تحمل نکند بار گران ۱۲ کمال خجندی		

مصدر	صده	شاعر
کردن	به	صحت ذات ترا بر تصدق هر روز
کردن	به	خازن هر کجوشید کند زرتحویل
	به	چو حساب که هرگز نگرفتش بحساب
		تا نیز اصفا

فصل خارج مجمله

تخت اریکه ، و نیز کنایه از حوضه پیل ، و عماری ۱۲ بهار عجم

آوردن	از	به کوشش گرفتند شاهان خراج	ز مادر نیاورد کس تخت و تاج	قاسمی گوناگون
برداشتن		خوشید که زهره تخت او بردارد	همنام ترا چو تاج بر سر دارد	حسن غزنوی
بخشیدن	به	در آن خانه که بود امرور ز خفتش	بصفا خانه بخشیدند تختش	نظامی گنجوی
بر نهادن	به	آسمان تخت آن شد راتبارک بر بند	گو بخت پیش نشین بر زمین بنبد جبین	اشرف قزوینی
دادن	به	که چون شد ماه کسری در سیاهی	بهر مرز داد تخت بادشاهی	نظامی گنجوی
داشتن		اگر ایشان داشتند تخت یا تاج	تو تاج و تخت می بخشی به محتاج	«
زدن	به	تخت زرین دست گل بچمن	راج چون لعل آتشین در یاب	حافظ شیرازی
ساختن		شبه دار و حکومت شمع و تخت از موم میا	نمی داند که تاجش تخت است معدوم میا	نقدی کرمانی
ستدن	به	گر چه که سلطان جهانم بلکه	تاج ده و تخت ستانم بلکه	خسرو دهلوی
شدن	در	نشویم تا شتران عیش در آب نصیبیم من	درام تخت در وقتیکه شد اورنگ نیم من	قبول کشمیری
گرفتن	از	دشمن تو بجز جنگ رخت تو گرفت	دیو گرفت از تخت تخت سلیمان	ابو حنیفه غزنوی

مصطلح له تخت شدن دماغ چاق شدن دماغ از نشه ۱۲ بهار عجم زدم بر آسمانندیشه را تخت ۱۲ اخرو

مصدر	صله	شاعر
کشودن	در	ابرفشاندهی از شاخه گنج درم
کشیدن	در	وقت آن آمد که فرمائی کشید بامداد
نازیدن	به	تخت بنار دهمی و بابت اینست
نهادن	بر	تخت بنجد دهمی لایق آن ست
نهادن	بر	ماتخت سلطنت نه باز و نه داده ام
نهادن	بر	ز هندیستان آوردندم خراج
تخته لوح و پارچه چوب ۱۲ بهار عجم		
برداشتن	از	پی صبح تو این تخته از دکان برداشت
بستن	در	دکان خود فروشته در بازار تخته بند
زدن	به	که زند تخته بهنگام سحر ترسائی
زدن	بر	میزند آن بت ملناز دگر تخته شلنگ
زدن	بر	لوح قبرم که میکند فرهاد
مصطلح		
تخته زدن و نشاندن و نهادن بمعنی تخت گستردن و پسین بصله برکنایه از بار کردن تخت ۱۲ بهار ۵۲ تخته برداشتن		
از دکان واکردن دکان ۱۲ بهار ۵۳ تخته زدن ترسائی آن ست که ترسایان وقت سحر در بعد خود تخته بر تخته زنده ۱۲ بهار		
۵۴ تخته شلنگ زدن نوعی از ریاضت کشی که گران ۱۲ بهار ۵۵ تخته بر سر کسی زدن خراب		
در سوا کردن ۱۲ بهار		

مصدر	صده	شاعر
زودن ^{۱۵}	در	تخته زود را بدکان شید در ماه صیام مخلص کاشی
شدن ^{۱۶}		یا قوت اگر چیتخته شود در نمی شود تاثیر اصفهان
شدن ^{۱۷}	از	تخته از بال پطوطی شود دکان ما صا اصفهان
شکستن	بر	شاگرد تخته بر سر استاد بشکند سلیم طرانی
کردن	را	تخته کرد دست سر و بستان را اشتر ازندران
تخفیف سبک کردن ۱۲ بار عجم		
دادن		دماغ در و سرش نیست میدهم تخفیف طالب آملی
کردن		لطفها کردی بتا تخفیف ز رحمت می کنم حافظ شیرازی
تخلف باز ایستادن از چیز ۱۲ بار عجم		
افتاد	در	تخلف تا ابد افتاد در احوال انسانی علی خراسانی
کردن	از	کریطاعت می خانه نکردیم تخلف علی خراسانی
ورزیدن		چپ کند آرزوی ما که با و اینم نیست از زو اکبر آبادی
مصطلح		
<p>۱۵ تخته زودن دکان، بند کردن دکان، تخته کردن دکان، مراد آن، و تخته بستن، لازم آن ۱۲ ازبهار</p> <p>۱۶ تخته شدن یا قوت، هموار شدن یا قوت ۱۲ از بهار ۱۷ تخته شدن دکان بند کردن</p>		

مصدر	صله	شاعر
تخم بالضم اصل، و نثراد، و بیضه مرغ، و لطفه، و تخم غله ۱۲ بهار تخم		
افشاندن ۱۰	به	دانه زنجیر در دامان صحرای ششم
افگندن ۱۰	از اندر	تخم خوابانند در باغ پاسبان افگنده ام
انداختن ۱۰	بر از	تخم پاکه یافتیم بر جای پاک انداختیم نوعی جوشتان
باختن ۱۰	از	ز روی طرب تخم بازی کند طغرل مشمک
بالیدن ۱۰	در	در زمین شور بالیدن نمی داند که چیست صفا صفتان
براققادن ۱۰	از	نمی شود که نباشد گزنده و بد ذات ناظم تیریزی
برچیدن ۱۰	در	بر زمین عطا فرستاده عینی تیریزی
پاشیدن ۱۰	در	تخم گل آفتاب پاشید اوحد کرمانی
دمیدن ۱۰	از	فریب دانه درین لگه نخر و شکار کلیم همدانی
درودن ۱۰		زمانه نشسته و بس نارسیده بدرود کمال صفتان
رستن ۱۰		چیزیکه نیابم از چه جویم انور ابیوردی
مصطلح ۱۰ تخم بر خاک افشاندن و تخم افگندن و انداختن و کاشتن، یک معنی متصل است ۱۲ از بهار ۱۰ تخم باختن		
روز نوروز و عید بهیشتا رنگین بازی کردن ۱۲ مصطلحات الشعرا ۱۰ تخم بالیدن و دمیدن و رستن، مراد از سبز شدن تخم		
۱۲ از بهار ۱۰ تخم چیز بر ابقادان، و نابود و معدوم شدن آن ۱۲ مصطلحات الشعرا ۱۰ برچیدن، برداشتن آن		
۱۲ بهار ۱۰ تخم پاشیدن، تخم افگندن ۱۲ بهار		

مصدر	صدا	شاعر
رسیدن	چرخنما سے برومند را بباغ وجود	زمانه کشته و لبس نارسیده بدرود کمال اصفا
ریختن	شد بهار و رنگ گیر درین افلاک ریخت	دانه های اشک ببل تخم گل بر خاک ریخت و اشک شد
سرشتن	در خاک خون اش سرشتند تخم داغ	تا لاله ز خاک شهیدان برآمده فقیر دلیوی
فرو کردن	و بقا بر زمین که نشاند نهال تاک	من هم بخاک تخم کدو فرو کنم کلیم بهدانی
کاشتن	تخم مهر یک بهامید و فاکاشته ایم	بسر دوست که ناکاشته افکاشته ایم طالب علی
کردن	فلان کس خایه نهاد و تخم کرد	بهار
کردن	این تخم تو به را که تو در خاک کرده	موقوف آبیاری اشک نداشت صدا اصفا
کردن	گل که بروید ز زمین سرخ و زرد	تنگنه زردان که کفش تخم کرد خسر دلیوی
کشتن	تخمی که بهر زعم محبت کشتم	بخش شد و حاصل بر مجوری داد قرنی و داوند
گذاشتن	فلان کس روز جنگ هزار تخم	و خایه بگذارد بهار عجم
نهادن	تخم نهادن	بهار عجم
یافتن	قطره بر خاک ل از آب تا که انداختم	تخم پاک یافتم بر جای پاک انداختم نوعی خبوشا
<p>مصطلح تخم بر خاک ریختن، فرو کردن، دور زمین کردن، و نیز تخم کردن و کشتن، بمعنی کاشتن تخم ۱۲ از بهار ۱۳</p> <p>تخم کردن، و گذاشتن، کردن کاره کنگ و عمار بار آورد ۱۲ بهار و مصطلحات الشعرا تخم نهادن میضه نهادن</p> <p>تا بچه بر آید ۱۲ بهار</p>		
<p>عنه نالعی کالدرد و تخم شرار ۱۲ تجلی نیدی عهه بجای نهادن مگر کشت از ان درت ۱۲ نعلوری</p>		

صدر	صلہ	شاعر
تخمین سرشتن ۱۲ بار عجم		
کردن	چون شوم نابود از غم باز بہ سوختن	از عشق از آب گل پروانہ تخمینم کند منیر لاہور کے
فصل دال حملہ		
تدبیر نیکواندیشیدن ۱۲ بار عجم		
آوردن	در آن غم کہ تدبیر چون آورد	کز ان سایہ خود را برون آورد نظامی گنجی
اندیشیدن	چون کنم تدبیر کار سے چون کنم	چون دل تدبیر اندیشم نہاند انور ابیورد کے
دادن	بس لہر سیمہ بود از دم تیغ شہ دین	دشمنش راند ہد حادثہ تدبیر فرار علی خراسانی
داشتن	طہید روضن خاک خون غلیظدن مرد	بحمد اللہ کہ درد عاشقی تدبیر ما دارد عالی شیرازی
ساختن	چہ تدبیر سازم چہ در مان کنم	کہ از غم بفرسود جان در تنم سعد شیرازی
سگالیدن	ضمیر تو چو سگالہ خجستہ تدبیرے	خدای جل جلالہ چنان کند تقدیر سمرقانی
کردن	در بچ و در کہ کرم بخود بسی تدبیر	کزین طلسم بر آیم نشد ہر تقدیر سنجر کاشی
نمودن	ہمان بہتر کہ تدبیرے نمایم	کہ پاک از گرد این خواری بر آیم ناظم ہروی
تدویر گردانیدن چیزے را ۱۲ منتخب رشیدی		
خوردن	فلک شکل و آتش ہی خورد تدویر	از قمر ز رفتن کلکش ہی بود ستیار سہمی نیشاپور کے
مصطلح ۱۲ تدویر خوردن، چرخ زدن ۱۲ بار		
عہ غم کہ بیر عقل تدبیرش برون میکند ۱۲ خاکی		

شاعر	صده	مصدر
فصل راز و محمله		
ترخیل و منفعل و ناخوش و بیدماغ و بهار عجم و متقابل خشک و بمعنی آزرده ۱۲ چراغ هدایت		
آمدن ^۱	از	شوخی که گشته خون دلم از تیر نگیش
آمدن	از	تر آید بار از سیل رشک من بند انتم
آوردن		تر آوردن
دیدن	از	شبه خفا و پیکان که از پرنده تیر او
شدن	از	ز فواره ناله در کف آورد دماغ
شدن ^۲	از	در چمن با چشم گریا و صفت بالا ترا
کردن	به	زاهد که کسب کرده همه عمر به خشک
کردن ^۳	به	آندم که باد صبح بزلفت گذر کند
گشتن	از	ز آه سینه من ماند جرم گردون خشک
ترازو و میزان ۱۲ بهار عجم		
برافراختن ^۴	ترازو و	بسیر سپهر انجمن ساختند
مصلح ^۵	ترازو و	برافراختند نظای گنجی
مصطلح ^۶ تر آمدن، روشن، خجالت کشیدن ۱۳ تر آوردن و کردن، متعدي آن ۱۴ بهار عجم تر دماغ، تازه دماغ ۱۵ بهار عجم تر کردن، بمعنی سرشتن چیز به چیز نیزست ۱۶ از بهار عجم ترازو و برافراختن، نصب کرد ترازو ۱۷ بهار عجم کز آب چشم خم تو رخسار ترکند ۱۸ کمال اصفهانی		

مصدر	صله	شاعر
داشتن		سنگ گرم نزدی ماه ترازو دارم
زردن ^۱	بر	بار دل بچو ترازو نشد بسیارم
زردن ^۲	از	فلک یک شبر ز ناوردش هموزن
زردن ^۳	از	مگر زهره کنون برنگش اهد ز ترازو را حسن دیوی
زردن ^۴	از	بد و او فلک خود فروش چند زند
زردن ^۵	از	از پ عقل جنون گرم ترازو زدن
شدن		شهر دیوانه کند مردم صحرائی را سالک دینی
شدن ^۲	از	کشیده زهر سو به چرخ برین
شدن ^۳	از	چون کما هر چند مشت استخوانی گشته ایم
شدن ^۴	از	نه خال است آنکله از میا آن دو ابرو از
شکستن		ز شوخی این کمان پیش از ننگ دل ترازو
کردن		بود سنگ مردان ترازو شکن
گردیدن ^۲	از	ناکوش را شست صاوت ترازو کرده است
		تیرش از سینه هر کس که ترازو گردد آبی تیریزی

مصطلح

له ترازو برنگ زردن، و بر زمین زردن، کنایه از ابرام و حاجت کردن، در حق معشوق عاشق کش میگنید ۱۲ از باب
 و مصطلحات له ترازو زردن چون روستائی در شهر دار شود بازاریان ترازو بس یا پنج بردارند و در قفا و ترازو هم زنند
 تا مردم شهر مطلع شده هنگامه ریشخند گرم کنند ۱۲ از باب ۳ ترازو شدن و گردیدن تیر از چیز بیرون رفتن
 و گذشتن یک نصف تیر از نشانه و برین قیاس ترازو شدن شاخ و مرقان و مانند آن ۱۲ بار

عه ترازو برج میزان را هم گویند لند اباباه طرف ایهام هم رسانده کمالا بخی ۱۲ منه مظهره + در تعریف منار مسجد گفته ۱۲ منه

مصدر	صلمه	شاعر
گشتن	از	نیم گاه از زلف بلندش انقدر دانم
نهادن	بر	که از دلم تر از و گشت تر کارسای او
		بزرگان ایران بفرهنگ او
		تراز و نه سادند بر سنگ او
		نظا گنجوی

تراش حاصل بالمصدر تراشیدن ۱۲ بهار عجم

پاشیدن	بر	بخود مسعود شاه بی بر تراشند
زدن	را	تراش رشک بر محمود پاشند
کردن		خطرازدی تراش دجهاد است
		مصحف سفید گشت نشان قیامت
		تراش کردن
		ز لاجا انصار
		فیاض لاهیجی
		بهار

ترانه سرود و نغمه ۱۲ بهار عجم

بستن	به	ز گل بسینه بلبل هزار خاشاکست
پرداختن		کنون ترانه بود صفت بهار می بندد
بودن		لن ترانی بود ترانه ما
ریختن	به	هست در کوئے یار مسکن ما
		جلال وراق در خفا بهو اکو ترانه ریز
		رضی رشتی
		عکرم ترنیمی
		بهار

مصطلح

۱۰ تراش پاشیدن بر کس قرار دادن چیزیکه در اصل نبوده باشد ۱۲ از بهار ۱۰ تراش زدن بمعنی تراشیدن و سترون
 ۱۱ بهار ۱۰ تراش کردن عبارت از آن است که مانند چیزیکه خواسته باشند باز آید و آن چیز که ساخته شود بعینه مانند
 منقول عدد ۱۲ بهار ۱۰ ترانه پرداز و ترانه ریز هر کدام معروف ۱۲ از بهار

مصدر	صله	شاعر
زردن	ع از بر	مسرب بزین ترانه ساقی بیار باده
ساختن		یار ب چه درد و آلتی کان ترانه ساقی
سرودن		شگرف و چاکم خرم خرام و خدمتگار
سجیدن	به	دلی ز اشک من این مدعا برون آید
شدن		ترانه شدن
شنیدن	از	گر مردی اسپند نگد اریا را
گشتن	در	این قصه در آفاق جهان گشت ترانه
گفتن		هر ترانه ترانه می گفت
ماندن	از	نماند مسطربی از در دامن ترانه خوش

تربت بالفم خاک و بمعنی گور مجازست ۱۲ بهار جم

خوردن		نگرد مسرب باشد جلوه گران زگر جادو
شکافتن	از	در حوصله مرگ من افسوس نگنجد

مصطلح

۱۰ ترانه شدن، بجای افسانه شدن ۱۲ ترانه گشتن، عبارت از کمال شهرت یافتن ۱۲ از بهار ۱۳ تربت خوردن

بیار، چون بیار از دوا اکل نشود خاک تربت امام رضی الله عنه به نیت شفا بخورند و خاک شفا عبارت از است ۱۲ بهار

ع شوق از قلم ترانه میزد ۱۲ فیضی عه بر گل زند ترانه و برار خوان غزل ۱۲ معتری

مصدر	صده	شاعر
کشادن	بکشاے ترتیب را بعد از وفات بنگر	کز آتش درونم دود از کفن بر آید حافظ شیرازی
ترتیب پروردن و آموختن ۱۲ بهار عجم		
بودن	ترتیب گزین این چنین باشد	حال این هر دو عکس این باشد شفا صفا
پذیرفتن	فلان مربی من تربیت پذیر این پس	ز فضل خود چه زخم لاف با طولانی عرفی شیرازی
دادن	اگر مسعود ناصر تربیت داد	عیاضی را به خلعت های فاخر انوری امیر ک
کردن	اگر از سختی ایام شود آدم نرم	روئے من تربیت سیلے استاد کند صفا صفا
کردن	اگر کردی لطف تو اهل جن را تربیت	بسیاط اشرف کی دم زدی چو من گدا جمال صفا
نمودن	ز پهلوی دل روشن شدیم چون صدویار	نمود قطره را تربیت سیلاب خود کردم کوکب زندران
یافتن	از نیاز آن شاخ گل سامان رنگ بود	چون نهال تربیت یاد شمر نیکو دهد عت شیرازی
ترتیب نهادن چیز بر موضع انجیز ۱۲ بهار عجم		
دادن	انچه بر نشاهدان حسن رواست	جمله ترتیب داده بر اندام سنجر کاشی
ساختن	همی سازد فلک ترتیب خیل بند گال	ز ماه چارده طاسک کلف تیره شب چم کمال صفا
کردن	سلاحی ملک وار ترتیب کرد	بجوشن براز تیغ ترکیب کرد شفا گنجوی
نمودن	ز به قدرت که در عبرت فرودن	چنین ترتیب با داند نمودن
نهادن	ترتیب ملک قاعد دین و رسم داد	عبد الحمید احمد عبد الصمد نهاد ابو الفجر رون
عه گلی که تربیت از بیلے نیافت فغانی ۱۲ فغانی شیرازی		

مصدر	صله	شاعر
<p>ترجمان بضم اول و ثالث و بفتح اول و ضم ثالث غرامت و تاوان و آنکه زبانه را بزبان دیگر بگرداند و میانجی ۱۲ بهار عجم</p>		
بودن	چون سخن نیکو بود باشد خرد را تربیت	چون زبان شیرین بود باروان ترجمان را فنی نیشاپور
دادن	گفتش افراسیاب دگر شتم منفعل	خواندش نو شیروان عدل ادم ترجمان ملکوتر شیری
شدن	تویی که خجرتوشد مکان آتش و آب	زبان روح توشد ترجمان آتش و آب لکونک شمس
کشیدن	عشقم دلیر ساخته دشکوه اینچنین	لطف تو هم بگر کشد ترجمان من ملکوتر شیری
گرفتن	برسندش اگر نشاند گل نشاط	از گیر و صبار بلبل تصویر ترجمان طغرا شمس
<p>ترجمه بفتح اول و ضم ثالث گردانیدن زبانه بزبان دیگر ۱۲ بهار عجم</p>		
کردن	مصحف صنع ترا ترجمه با سرخی کرد	با قلم نامیه از لاله و گل درستان اشیر شیری
<p>ترجیح افزودنی دادن و افزودنی کردن ۱۲ بهار عجم</p>		
دادن	هر که دید از باده علم بسا شیشه را	میدهد ترجیح بر لعل بدخشا شیشه را صفا صفا
داشتن	هر چند سخن دران باب ناگردن سخن	ترجیح داشت
کردن	ایکه بر حیرت خودی خوشتن را بر فلک	مانع دیگر نمی دانم جز آن فی ترا سیفی انگری
<p>له قوله بفتح اول و ضم ثالث، گویم "ترجمه" مصدر فعل رباعی مجرد است پس بر وزن بفتح ثانی بفتح ثالث باشد ز بضم ثالث، لئذا صاحب منتخب رشیدی گفته "ترجمه"، بفتح تاویم، بیان کردن زبانه بزبان دیگر</p>		
۱۲ منہ مظله		

مصدر	صله	شاعر
نهادن	بر	عقل کل در پیچ معنی جز که تقدیم ذات انوار بیورد
ترحم بخشودن و مهربان شدن ۱۲ بهار عجم		
آمدن	بر از	اگر پیر ششم آن بے وفای نمی آید ترحمش ز چه بر حال مانمی آید مخلص کاشی
بودن	بر	فقیمرم بجرم گستاخ هم میگیر غنی را ترحم بود بر فقیر سعد شیرازی
داشتن	با	عشق دارد بدل سوزان ترحم بیشتر خون خور آتش چاشکی از کبابا دید برو عالی شیرازی
دیدن	از	منصب را چو کنی خواب که از زهر نا اهل گم تعرض کنی و گاه ترحم بینی جمال اصفهانی
فرستادن	بر	چو نوبت رسد زین جهان غرتش ترحم فرستند بر تربتش سعد شیرازی
فشاندن		هر نفس گرم ترحم فشان و از اثر گریه تبسم چکان عرفی شیرازی
کردن	به	ای کاش زخم سینۀ ما نکند کس شاید ترحمی بدل ناکند کس سلیم طرانی
نمودن	بر	ای غنچه حیا که تبسم نموده بریکسی دل که ترحم نموده آرزو اکبر آبادی
ترود آمد و شد و گردیدن ۱۲ بهار عجم		
کردن	به	بمگ باز نماند سالکان ز طلب همان ترود خود میکند بخواب نفس صفا اصفهانی
ترس بیم و هراس ۱۲ بهار عجم		
بر افتادن	اندر	بر افتاد ترس اندرین لشکر ندانم که بیمار او چون خورم فردوسی طوسی
خوردن		سپید از زهد آنقدر ترس خورد که پیش از عنان تا فتن جان سپرد مظفر اصفهانی
عه آه آن بے رحم با من این ترحم هم کرد ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
کردن	نه خوفی از اثر آهسته کردی	از نه ترس از گذراشک سالی کردی
ترش بضمیتین و بسکون دوم طعم معروف ۱۲ بهار عجم		
کردن	رو ترش کرد از سوال پسته و لب پیش داد	داشتمتالو چوندا نم ز آلو کند شد
ترقی بلند شدن ۱۲ بهار عجم		
خواستن	دل عاشق ترقی در دیار عشق میخواید	در عقیق با امید نیک نامی از زمین دارد
دادن	کے ترقی می تواند داد احوال مرا	می برد بالا سپرد و همین سال مرا
داشتن	گه راد صدف نشود فغان تیر می باشد	در اگر دارد ترقی پاک طینت روطن دارد
کردن	فلک سرسبز است از ساز و مدید بیخوبان	که هر چند از ترقی می کند سرسبزین دارد
ترک بالفتح گذاشتن و گذاشته ۱۲ از بهار عجم		
دادن	نشست شعله آواز بلبلان صائب	برائے خاطر گل ترک آه و ناله ده
شدن	و دیده تادید جمالش دل جان ترک شد	دل از دل غجنون لاله صد برگ شده
فرمودن	عشق چون بر لوح بهتی قرعه توفیق زد	را دیگران را ترک فرمود و رقم بر بالندید
کردن	گفتی که ترک من کن فرزند شوز غم	آسان ترک بچو توئی کی توان گفت
گرفتن	تا ترک شنائی عالم گرفته ایم	عالم تمام منتهی بیگانه منست
گفتن	حافظا ترک جهان گفتن دلیل خوشدلی است	تا نه پنداری که احوال جهان را چه شد
عه اگر بی جانی به ترک جسم بگو ۱۲ اکمال اصفهانی		

مصدر	صله	شاعر
نمودن	تو خود آن نیستی کز بهر همچون سیبختی	نمایی ترک غیار و ز یک نگی شوی یارم
ترکناز و ترکنازی مطلق تاخت و تاخت ناگاه به بیسل غارت مثل تا ترکناز ۱۲ بهار		
آرمیدن	ترکناز الم و شام غم و صبح طرب	آرمیدست و رمیدست و و میدست
آموختن	مزلت به یغا برد و لسا	سیاهست ترکنازی از که آموخت
آوردن	سپید اغوش در سینا ام زبان ترکناز	که تسخیر بلاد آیین بود لشکر پناهان را
برداشتن	عشق چون ترکناز بردارد	لے سوارند آسمان فرسان
بردن	بلاد عجم را شدم چاره ساز	به بزم عرب می برم ترکناز
زدن	قربان آن مان که لگا هشت تیغ ناز	بر قلب عاشقان زند از عشوه ترکناز
کردن	عبیر اموده دیدم جیب مالک و منبل	صبا خوش ترکنازی کرده ام و ز بر و
کردن	چو چشم مست تو آغاز خشم و ناز کند	بس که بردم از غمزه ترکناز کند
ترکش بفتح اول و کاف بر وزن کرکش مخفف تیر کش کتیر و ان باشد ۱۲ بر با قاطع		
انداختن	سواران همه تیر پر داخته	گهی تیر و گمه ترکش انداخته
مصطلح ترکش انداختن، این را دو وجه میتوان شد، یا از جهت خالی شدن ترکش از تیر بسبب تیر اندازی، یا از جهت محله برداشتن، زیرا که وقت جنگ هر چه بدست آید بر دشمن انداخته شود ۱۲ بهار		
عنه بهر دانه کوزه ترکناز ۱۲ نظامی عنه کند نغمه در صید دل ترکناز ۱۲ طفرائے مشدی سه بدیار کفر و ایمان ز تو ترکناز کردن ۱۲ حزن		

مصدر	صلہ	شاعر
دوختن	ماہ ترکش دوز قربان شد دل ارام از	سینہ بچون ترکش قمیصت افکارم از سیفی سرفی
گشتن	دل پُر دلان ترکش تیر گشته	سر سرکشان تن ز بیدق گرفته جمال اصمعا
نهادن	بینداخت شمشیر و ترکش نهاد	چو بیچارگان دست برکش نهاد سعید شیراز
ترکیب پیوستن و بر نشان چیزے در چیزے ۱۲ بہار عجم		
خواستن	ہمتش ترکیب لفظ کم خواست	کاف سرکش زا خلاطیم باد
دادن	چو از دوران این نیلی دوائر	از زمانہ داد ترکیب عناصر انوری ابوہریرہ
کردن	سلاحی ملک دار ترتیب کرد	بہ از بچوشن براز تیغ ترکیب کرد نظام گنجوی
گرفتن	مگو جام را لاله بجا گرفت	کہ ہر سبزہ ترکیب مینا گرفت طغرل مشہد
ترنم سرود کردن ۱۲ بہار عجم		
داشتن	زینجا داشت با خود این ترنم	با کہ آمد شاہ خندان چون تبسم
رستن	ترنم روید از کام و زبانی	از کہ با آہ و فغانے ہمد افتد
شدن	کندا تمی نوخہ گر ہوس	ترنم شود چون بر آرد نفس
شناختن	ترنم شناسان دستان نبوش	ز بانگ مغنی گرفتند گوش نظام گنجوی
فشاندن	صنم پیکران لباس زرے	ترنم فشان وقت جولانگرے طغرل مشہد
مصطلح ۱۲ ترکش نهادن گذاشتن ترکش ملاز پیش خود بارادہ آنکہ من بعد جنگ نکند ۱۲ بہار ۵۲		
ترنم فشان، کنایہ از بسیار سرایندہ ۱۲ بہار عجم		

مصدر	صلہ	شاعر
کردن	ہ	شاید کہ بدین شعر کند مدح ترنم حسن غزلوی
نمودن		ہر جا کہ از پے تو فغانے کشیدہ آہ مستانہ رفتہ و ترنم نمودہ غنائی شیرازی
ترویج رواج دادن ۱۲ بہار عجم		
دادن		از رونق کار غم ظہوری ترویج دان یگا دادیم ظہور شیرازی
تریاک بالکسر مکی ست معروف و مطلق یاد ز ہر ۱۲ بہار عجم		
آفریدن	در آرز	تریاک درد بان سول آفرید حق صدیق را چہ غم بود از زہر جانگزا سعد شیرازی
بریدن		بریدن از تو بزرگ بریدن تریاک رساندہ است بلب جان ناتوان مرا اندر شیرازی
برون		کنون اگر زسی کے رسی بفریادم مرا چو جان بلب آند کجا برم تریاک عراقی ہمدانی
خوردن		مجت کرد از بس تلخ بر من زندگانی را اگر نہ ہر مہ نمی داد آسمان تریاک میخوردم سلیم طرانی
فصل زار معجمہ		
تزویر دروغ ظاہر کردن ۱۲ بہار عجم		
کردن		مے خور کہ شیخ و حافظ مفتی و محتسب چون نیک بنگری ہمہ تزویرے کنند حافظ شیرازی
تزمین آراستن ۱۲ بہار عجم		
دادن	ہ	ادب ملاحظہ می کردہ ام کہ تا غایت ندادہ ام بہ شنای تو شعر را تزیین اصف طرانی
مصطلح تریاک بریدہ نشانی ز اہل شدہ و تریاک گذشتن ۱۲ بہار عجم تریاک خوردن در ہلاک خود کو شنیدن ۱۲ بہار		
عہ تریاقش از عنایت خود آفریدہ ۱۲ کمال اصفہانی		

مصدر	صله	شاعر
کردن	مسافری تو در جهان مسافروار	همی شوی جهان را همی کنی تنزین
یافتن	ای روزی ترا ترجمه در دین مصحف	وز خال و خط یافتی تنزین مصحف

فصل سین جمله

تسبیح بیای خدا را یاد کردن و بمعنی سجد ۱۲ بار عجم

تسبیح آوختن	تسبیح آوختن	بهار
پیشیدن	روی طبع از خلق پیچ ار مردی	تسبیح هزار دانه بردست پیچ
دادن	بر چرخ سعد الکرش مشتری ست نام	داد از پندشارت تسبیح و طلیسان
ساختن	میان زهد و دنیا عالمی دارم نمیدانم	که چرخ از خاک من تسبیح یا پیمانه می سازد
ستاندن	بر مهرت آبرو بهمن دیگر در دعوی فزون	تسبیح را بستان زمین تسلیم کن ز نار را
شکستن	مسجد خراب کردم و میخانه ساختم	تسبیح را شکستم و پیمانه ساختم
شمردن	غافل مشو از حلقه تسبیح شماران	زان دام بیندیش که از دانه گذارند
فرمودن	سر بر بخشش همانا طبعی لطیف احسان	اگر تسبیح می فرمودی گرز ناری آورد
کردن	بودنده موزن در خرابات	کند تسبیح گریه در مناجات
گردانیدن	منه ز نمار دل بر صلت صدای دنیا	که آخری شود چنانکه یک تسبیح گردانی
گستن	ماقلب را شکسته و پیمانه ساختم	تسبیح را گسته و ز نار کرده ایم

مصطلح تسبیح شمار ۱۲ بار تسبیح فرمودن و تسبیح کردن، اشتغال تسبیح فرمودن ۱۲ بار

مصدر	صده	شاعر
سختن	صد عقد ز بهشت بکام فکند بود	ذکرش نخی یاد تسبیح من گسخت
گفتن	توحید تو خواند بسحر مرغ سحر خوان	تسبیح تو گوید بچمن بلبل شیدا
تسخیر رام کردن ۱۲ بهار عجم		
ساختن	کمند جذبه هر ذره ام تسخیر می سازد	جهان یکسر تجلی گاه دلدارست پندار
فرمودن	بیک حمله که فرمود آن جهان گیر	دژ مریخ را فرمود تسخیر
کردن	باین دماغ که از سایه اجتناب کنیم	چهلایق است که تسخیر آفتاب کنیم
تسکین آرام دادن ۱۲ بهار عجم		
بخشیدن	آرزو وصل بهر اضطراب دلخوش است	اگر چه تسکینی نه بخش جان غم فرسوده را
بودن	یار چه بود امشب جهان من که بود	تسکین جان بے سر سامان من که بود
خواستن	خواستم تسکین سپید آتش کردی مرا	ای تو ارج جان دل امیق را ان این کند
دادن	بجان آمد دلم زین نالکای از امشب	اجل کو تا که تسکینم دهد بدرد و سر
شدن	در غم بسته قاصد از زبان یار می خوا	که تسکین دل بر اضطراب زد و شود مار
کردن	غم نیز ز بے تلی مار و کس نهان کرد	صاحب تسکین دل زار تو ان کرد
گرفتن	تا ز آتش غم بیدل نالان آخر	تا زیروز بر نیافت تسکین گرفت
عده ز نام نیک تسخیر جهان کن ۱۲ مخلص کاشی عده غمچه بوی خوش را تسخیر نواشت کرد ۱۲ صاحب اصفهانی سه حرف و صوت		
توان داد تسکین اضطراب ۱۲ صاحب لعل ز نور عشق تسکین دل بیتاب خود کرد ۱۲ کوکب		

مصدر	صله	شاعر
یافتن	چند یارب که امشب رومن تکلیف یابد از عه	زبنتابی سرم میگردد و بالین نمی یابد شمس قلی
تسلی دلخوشی یافتن ۱۲ بار عجم		
آمدن	نقطه تسلی این جان بمقرار آمد	از چو نامه که زیارے بسوے یار آید
بخشیدن	دل وقت موزن خوش که دشبایید	از تسلی بخش دل ز نغمه یاحی شود مارا
بودن	دل و وصل تسلی نبود زانکه تمام	به گل وصال ترا بود از جدائی بود
بودن	از ان روضه دل را تسلی بود	از قاسمی گویند آبلو
ساختن	بده ساقی ز دنبال هم امشب که میدانم	از تسلی ساز خاطر جام پر دیکه شود مارا
دادن	برغم من کند با هر کسی گرمی من خود را	از تسلی داده می گویم که استغنا نمیداند
داشتن	هرگز آهوی نگاه تو نشد رام اسیر	به دل خود را بچه صیاد تسلی دارد
شدن	شود ز گرینظام تسلی مظلوم	از بز خمدار گوار است آب آهمن تاب
شدن	مگر نسیم چمن همزه آورد دورنی	به مشام شوق تسلی بجنب بونشود
طلبیدن	مشتق تسلی طلبار نه دل یعقوب	از پیرهن یوسف کنعان نکشاید
فرزودن	پیغام و بوسه نیست تسلی فزای من	زیرا که اشتیاق من از این دل گذشت
کردن	دقفس دل را بزمید تسلی کرده ام	در به بود گل گریه شام می خورد جان بنیم
عه مگر از خاک تسکین یابد این آتش که من دارم ۱۲ زمانی عه بگه که دیدنش تسکین نمی یافت ۱۲ جامی عه مرزا علی قلی		
و اغستانی شعر مذکور بنام عیسی ساجی آورده و الله اعلم ۱۲ مننه مدخله		

مصدر	صلہ	شاعر
گردیدن	از به	همیشہ صبح امیدش ز خاک میرود ز مغز هر که تسلی با ستخوان گردید
نمودن	به	هر دو فریق را تسلی نموده مراجعت فرمود
یافتن	به	باین نعم البدل تسلی یابند عالی تیرازی

تسلیم کردن نهادن، و سلام کردن، و سپردن ۱۲ بار بعم

شدن	چون شدی تسلیم هر کام ننگی ساحلی است	ایتقد را و بختن در و امن ساحل چرا
کردن	برهان در هر سوز عتاب تومی گذشت	تسلیم در ثبوت خلا کرد روزگار
کردن	کرد تسلیم بمن سند بے تابی را	هر سپندیکه درین انجمن از جابر خاست
کردن	ز دور می نهاد انگشت بر زمین خرسید	چو پیش راے منیر تو میکند تسلیم
نمودن	صد هزار رویه نقد تسلیم خزینہ دارا	می نمایم

فصل شین مجھے

تشبث چنگ در زدن و در آویختن در چیزے ۱۲ بار بعم

زدن	چو انگ بر مژه چسبید ام بصد تشویش	که الذی لاق تشبث زند بکل حشیش
-----	----------------------------------	-------------------------------

تشبیه و تشبہ مانند کردن چیزے را بچیزے ۱۲ بار بعم

کردن	تا کرده ام برو تو تشبیه ماه و خور	دارم ز رو تو همه دم الفعا لما
کردن	رخ میخ زان مسجست کو خوشیاد لورا	تشبہ کرد با چتر سفید آل بهرامش

مصدر	صله	شاعر
تشت بافتح نام طر فی معروف و طشت بطایعه معرب آن ۱۲ بهار عجم		
افتادان ۱۰	از	ساده لوح آنکس که میخواهد کند رسوای صفا صفتان
افتادان ۱۰	از	رو زمین چو معرکه طاس باز شد سلیم طمرانی
افگندان ۱۰	از	از بام آسمان فلک افگند تشت ما
خواستن ۱۰		آباد کرد دهر و کنون تشت و آب خواه انوری بورد
زردن ۱۰	بر	بر ماه گرفته تشت میزد زلاخو اسار
تشریح نیک بیان کردن سخن را ۱۲ بهار عجم		
کردن	به	تشیح زلف خم نمش موبو کنم کلیم هدانی
تشریف خلعت و معنی رفتن و آمدن و معنی بزرگ داشتن ۱۲ بهار عجم و منتخب تشریف		
آوردن	در	گلستان هر سو خرمین من است آشت آرزو اکبر آبادی
مصطلح		
<p>۱۰ تشت از دامن چرخ افتادان، و تشت از بام افتادان و افگندان، فاش شدن راز، و فاش کردن راز ۱۲ از بهار ۱۰ تشت و آب خواستن، از سفر باز آمدن، و بازگرد راه شستن ۱۲ از بهار ۱۰ تشت زردن، کوفتن مس جز آن هنگام گرفتن ماه و آفتاب، و این رسم ولایت است، و در هندوستان هنگام بر آمدن آبله بر اندام کودک اگر عدد و برق درخروش آید همین عمل کنند ۱۲ بهار</p>		
عه با گریه بگویند که تشریف نیارد ۱۲ شانی مشهدی		

مصدر	صله	شاعر
افگندن	بر	گرد و غنچه تنگ برش چیر سیر چرخ
بردن	از	تشریف جا بهت رفتند بر آفتاب
بردن	از	بنوری کز و برده تشریف نور
پوشیدن	از	شام هجران تو تشریف بهر جا برد
خواستن	از	چرا نبوت تشریف امتیاز از حق
دادن	از	از سپهر خفا تشریف تن آسانی خواه
دادن	از	تشریف داد ذات ترا از صفا خویش
دادن	را عیب	هر که را تشریف روانی دهد سلطان عشق
دادن	به	می دهد تشریف غم هر که می خواهد بد
داشتن	از	تشریف شهادت نرم تیغ تو دارم
داشتن	در	اگر چه دین وقت خدام نعیم الانام درین
دوختن		تشریف دوختن
رسیدن	از	نموان بصد هزار زبان گفت شکرا آن
فرمودن		مراتشریف فرمودی لیکن من قدر من
فرمودن	در	سربز انوعلی بگذاشت سالار رسل
یافتن		تشریف سایه تو زمین گریب یافته
عه ازان زبان که ازین کلبه برده تشریف ۱۲ طالب عه مدت بسوزاد تشریف بندگی داد ۱۲ محشم		

مصدر	صله	شاعر
تشنگی معروف ترجمہ عطش ۱۲ بار عجم		
کردن	یگر یہ بیش می سوزیم با آنکه	نگیرد تشنگی در روز باران خضر دہوی
تشنّیع زشت گفتن ۱۲ بار عجم		
زدن	دشنام دہد دشمن و تشنیع زند دوست	چندان شنوم از کہ و چندین بکہ گویم خضر دہوی
تشویر خجالت و انفعال ۱۲ بار عجم		
خوردن	زہر ز رفت تو خوردہ آسمان تشویر	از زہر ندید ترا چشم روزگار نظیر کمال اصفہانی
دادن	کند لطائف طبع تو بحر احیران	دہد شامک حلم تو کوہ را تشویر انوری سوری
کشیدن	در خلقتم اوستا و تقدیر	در جز گن نکشید هیچ تشویر والہ ہروی
تشویش ریخ و محنت ۱۲ بار عجم		
آمدن	از محنت ہا محنت تو بیش آمد	از دہر ملک پدر بہر تو تشویش آمد نام نہائی
بودن	ہمہ بیم من از ان غمزدہ بیمار بود	از ہمہ تشویشم از ان زلف پریشان باشد سما ساج
خوردن	تمیدست تشویش نانے خورد	جہا نسان بقدر جہا نے خورد سعد شیرازی
دادن	جان را ہجرت میکنم بہ عیادت گومیا	کہ بہر حفظ جان خود تشویش پایت میگیرم جشی با فقی
داشتن	پیش ازین غم نانے داشتم و این	ساعت تشویش جہا نے سعد شیرازی
دیدن	مرگست دوری از اتم تشویش ستی دیدہ	یار بن خواب نیستی در حشر بیدارم کن قراری گیلانی
کردن	بداندیش را زجر و تشویش کرد	را پشیمانی از گفتہ خویش کرد سعد شیرازی

مصدر	صله	شاعر
کشیدن	دل است اینکه ناز بتان میکند	دل است اینکه تشویش جان می کشد
فصل صادق و صادمه		
تصحیح درست کردن ۱۲ بهار عجم		
دادن	هناد بر رخ گل لفظها شک شبنم	بباغ رو کن و تصحیح این رساله بده
تصدیع در دست دادن ۱۲ بهار عجم		
بردن	مارا بر روز واقعه خاطر بان خوش است	از کز خاک آستان تو صدیع می بریم
دادن	بعضی میدهد تصدیع جاهت	به عزیز مصر یعنی خاک راهت
کشیدن	تصدیع در تدارک بر حاضر کش	در داری چو سر که نمکی در دستش
تصدیق راست گردانیدن و باور داشتن ۱۲ بهار عجم		
فرمودن	میدانم که هر چه در وادی اشتیاق	می نویسم تصدیق می فرمایند
کردن	اگر آن زخم که بمن ختم شد سخن	چو تصدیق من هر آینه دیوار و در کند
تصرف دست در کارے زدن ۱۲ بهار عجم		
داشتن	این تصرف نه مهر داشت نه ماه	در از هر نگاه که رفت داشت نگاه
کردن	عشوۀ ساقی تصرف در مزاج تو بکرد	در سبب گونگه تر چرخه تکلیف بر تقوی افشان
عده پر پیام که آورده کرده ام تصدیق ۱۲ انوری عده تصرف در مزاج عالم از فیض سخن دارم ۱۲ علی سر بهندی سه بد لما		
در تصرف میتوان کردن ز بد خوئے ۱۲ والد هروی		

مصدر	صده	شاعر
گذشتن	تصرف در آن سکه نگذاشتم	در کزان سیم در ز خبر داشتم
تصور در دل صورت چیز بستان ۱۲ بهار عجم		
بستان	بهار بوسه بپای تو داد و خون گردید	نگاه تصور رنگینی خوابسته
کردن	آئینه را تصور گرداب می کنم	از بس دلم ز مردم دنیا گرفته است
تصویر صورت کردن، و آفریدن، و صورت ۱۲ بهار عجم		
کردن	مصوریکه شبیه ترا کند تصویر	در عجب ز خامه اش بر انگشت رد بان ماند
کشیدن	در چشم مور جلوه ندارم ز لاغری	تصویر من بمو میانی کشیده اند
فصل ضاد مجمله		
تضرع زاری کردن ۱۲ بهار عجم		
کردن	گر تضرع کنی و گرسنه یار	دزد در باز پس نخواهد داد
فصل طار جمله		
تطاول ظلم، و بیداد، و گردن کشی کردن ۱۲ بهار عجم		
کردن	خاکیان چهره انداز جگر کاس الکرام	این تطاول بدین کج با عشاق مسکین
کشیدن	این تطاول که کشید از غم بجزان بسبل	از تاسه پرده گل نمره زنا خواهد رفت
عنه بخاک خشک برافروش خود کنی تصویر ۱۲ رضی نیشاپوری عنه خیال قد تو در آگیز دیده من + سجا هرزه سردی همبکند تصویر ۱۳		
نجیب جرباد قافی سه بر زمین از سایه تصویر گلستان میکشد ۱۲ کجی للعنه بمن آتش کن چندین تطاول ۱۲ خروصه تطاول نکردند بر قاف نام ۱۳		

مصدر	صله	شاعر
تطبیق موافق کردن چیزے با چیزے ۱۲ بار عجم		
دادن	ایسے دادہ بابل قبر تطبیق نفس	با زائینہ لبسو کردہ تحقیق نفس والہ ہروی
تطبیق پاک کردن ۱۲ بار عجم		
دادن	بسکہ آلودہ عصیا شدہ دل تا محشر	دامش را نتوان داد بزوم تطہیر علی خراسانی
گرفتن	صادق آن مہبط انوار لدنی کہ گرفت	دامن شرع ز سر چشمہ علمش تطہیر علی خراسانی
یافتن	پیش ازین بود پراز لوث خطا چو زوم	یافت از آب کف شرع ہمہ تطہیر
فصل خطار مجملہ		
تظلم فریاد کردن بونا لیدن از بیداد کسی ۱۲ بار عجم		
آمدن	تظلم ناید از من لیک ترسم	از کہ عدل حق تعالی بر نتابد عبد الغنی تفرشی
بر آوردن	تظلم بر آورد و فریاد خواند	کہ رحمت بر افتاد و شفقت نماند سعد شیرازی
زدن	تظلم ز نمانند بر شاہ روم	کہ بر مصریان تنگ شد مزبوم نظامی گنجی
کردن	گفتہ شاہی برین کیست با چند فغان	داد خواہم بر در سلطان تظلم می کنم شاہی بنوادر
نمودن	من تظلم می نمایم دست بر سر میز خم	او تغافل میزند آزار دیگر میکند شامشید
فصل عین جملہ		
تعب بخ و ریج کشیدن ۱۲ بار عجم		
دادن	مثال گرسنہ چشمان کم پرست مباش	کہ میدہد تعب آن پیر کہ دار و آتش ایام اصغہا

مصدر	صلہ	شاعر
کشیدن	از	سیرت حاصل کہ زخمرن گذشتہ است کے مورخو ہشتم لقب دانمی کشد ایر شیرستان
تعبیر بیان خواب کردن، و خبر دادن، و سخن گفتن از کسی یا از خود ۱۲ بہار عجم		
راندن	بر	ہزار از برفت ست بر زبان قضا کہ بر زبان سنان تو راندش تعبیر انوری بورد
رفتن	عقبہ	دیدم خواب خوش کہ بدستم پیالہ بود تعبیر رفت کار بد و لت حوالہ بود حافظ شیراز
زدن	بر از	تعبیر خواب بر کہ زخم ہر شبے ز تو خوابی دروغ راست کنم بہ حال خوش خسرو دہلوی
کردن		خیال دولت تو ہر کہ بیند اندر خواب معبرش ہمہ نیک اختر می کند تعبیر معبر نیشاپور
نہادن		بخت ست بخواب دیدن خیر ساہو پیہ چنین نہاد تعبیر شیراز
یافتن		اہل غفلت ابد نیانیک و بد معلوم نیست خواب شب تعبیر خواہ یافت چون دانشوار عالی شیراز
تعبیریہ ترتیب دادن چیزے ۱۲ بہار عجم		
آمیختن		داد جوابے ادب آمیخت تعبیہ ہاے عجب آمیخت خسرو دہلوی
انگیختن	در	مباش غرہ بازوی خود کہ در خطر ہزار تعبیریہ در حکم بادشاہ انگیز حافظ شیراز
داشتن	در	در ہر نفسی تعبیریہ دارم آہی امی آئینہ می گویت از آہ ترس حسن غزنوی
ساختن	بر	دیرست کہ بر چرخ ہمیں تعبیریہ سازند ہفت اختر سیاہ درین شغل درین کا معبر نیشاپور
شکستن	بر از	برائو تعبیریہ زانگونہ بشکست کہ ہر انگان شد دست بردست خسرو دہلوی
کردن	در اند	در جسم خاک تعبیریہ کردست با دروچ گوئی کہ با دیون دم عیسی مریم ست انور بورد
عہ تو از گزنی خود می کشی تعبیر ۱۲ عہ بروز مل تو تعبیر خواب ۱۲ ابو القاسم سہ کردہ از یقطرہ آب و خلعت تعبیر لعل اندر جاسک و شکہ دنان خزال ۱۲ جمال		

مصدر	صله	شاعر
نمودن	بصافی که بمنقار عندلیب بهار	نمود تعبیه چندین لوناخن زن طالب آملی
نهادن	در میص خنجر تراز خاص آبجیات	در هزار تعبیه در لعمه سراب نهد بدر چاچی
تعجیل بر انگیختن، و شتاب فرمودن ۱۲ بهار عجم		
دادن	خجالت حلم تو داست زین التکین	غیرت حکم تو داست زمان تعجیل
کردن	مکن تعجیل تا از عشق رنگی بر کنده کار	که سازد سنگ العال آفتاب هسته آهسته صفا صفا
تغزیت صبر فرمودن و پرسش کردن خویشتان مرده ۱۲ بهار عجم		
افتادن	از خاکدان دهر که دایکد و رست	از آن تغزیت چو عمر خضر جادوان قتاد
کردن	ای یار تغزیم کن چو جاک تمنیت مست	سعد شیرازی
تغزیر سیاست کردن بقدر مصلحت وقت و سخت زدن ۱۲ بهار عجم		
کردن	دانی که چنگ عود چه تقریر میکنند	پنهان خرید باده که تغزیر میکنند حافظ شیرازی
تعظیم بزرگ داشتن ۱۲ بهار عجم		
خواستن	بگو بهش کین سنگ را آن شکوه	که تعظیم خواهد ز البرز کوه
دادن	نشست شعله ام از پا و سوختن برخاست	نفس گداخته را رنگ میدهد تعظیم
داشتن	دون ترا ز مرد و دون کس بهدار	گر چه دارند هر کسش تعظیم
کردن	بے مزد کس باده بجا مست نلکند	تعظیم تو فرزند و غلامت نلکند
		طهوری تر شیر بیدل عظیم آباد ابو حنیفه غزنوی فوجی بنیادری

مصدر	صلہ	شاعر
تعلق بچیزے در آوختن ۱۲ بار عجم		
بودن	از بس مر تعلق با خاک این چنین بود	صد جانها دم از شوق بنیاد آشیان
داشتن	زیر بار بند درختان و تعلق دارند	آخوشا سر و که از بار غم آزاد آمد
گسیختن	نه تن جهان تعلق گسل توان پرداخت	نه فرصتی که باین مشت گل تو پرداخت
ماندن	از ان زمان که بدون داده اند گوهر تو	بلنج صنع نمانده تعلق گنجور
تعلیم کسے را چیزے آموختن ۱۲ بار عجم		
دادن	نشست و خاست بایش که مید تعلیم	اگر نباشد در بزم آن نگار سپند
داشتن	کو بکن تعلیم خار اسفتن از استاد داشت	هر چه کرد از دانش مرگان شیرین یاد داد
ستاندن	ستانده اند ز دجال چون خرش تعلیم	گرفته اند از ابلیس جمله شان ارشاد
فرمودن	بشوخی پای او بوسید و قالب تہی کردن	کدامین بے ادب تعلیم فرما شد کالبش را
کردن	دی مفتیان شهر را تعلیم کردم مسئلہ	وامر و زابل میکده رند و زمزم آموختند
گرفتن	خاکساری نقش پا تعلیم می گیر دزما	در فن خود گر چه بقیدیم شهرت کرده ایم
گفتن	مگر استاد جو ریشہ ترا	ہمہ تعلیم ناز میگوید شاہی بزر دار
نمودن	بہر سالے کہ دوران می فرودش	خرد تعلیم دیگر مے نمودش
یافتن	آن دین و شریعت زنبی یافته تعلیم	این جو دو سخاوت ز ملک یافته تعلیم
عہ کردہ از زلف سیاہ بخت من تعلیم شب ۱۲ علی خراسانی		

مصدر	صلہ	شاعر
تعمیر آباد ساختن ۱۲ بہار عجم		
داشتن	پیرہ شکستہ ست کہ اصلاح توان کرد	بروز زن ازان خانہ کہ تعمیر ندارد صفا صفا
طلبیدن	دریا طلب آدم سراہم کردند	تعمیر طلب شدم خرابم کردند صالح شیرازی
کردن	دیرانہ را چہ فرش بہ از نور آفتاب بہ از	تعمیر دل باغ چون آفتاب کن صفا صفا
یافتن	بود زان شوکت و شالش جہانگیر از	کز اقبال سکندر یافت تعمیر ناظم ہروی
تعمیرت بر کسے خطا و سہو جستن ۱۲ بہار عجم		
کردن	گرفتم کہ خود ہستی از عیب پاک	تعمیرت مکن بر من عیب ناک سعد شیرازی
تعویذ معروف ۱۲ بہار عجم		
بستن	بفرقم پنبہ ہا ی داغ بیند غیر بنیاد	کہ بر سر این ہمہ تعویذ بہر در دستم دہی قمی
کردن	حافظ تو این غزل ز کہ آموختی کہ یار	تعویذ کرد شعر ترا و بزر گرفت حافظ شیرازی
نوشتن	بر ہفت ہیکل فلکے بر بہ پوست شیر	تعویذ می نوشت عطار در مشک بان جمال صفا
تعمیر تیمار داشتن ۱۲ بہار عجم		
کردن	خیبیت را چو تعمیر کنی و بنوازی	بدولت تو نگہ میکند بان بازی سعد شیرازی
تعمین و تعمین چیزے از میان چیز ہا مخصوص گردانیدن ۱۲ بہار عجم		
کردن	کردم از چہ طلب نسخہ گنہا مان را	اگر شود یافتہ تعمین تو خواہم کردن والد ہروی
عہ کنند رخنہ دیوار از گل تعمیر ۱۲ قدسی		

مصدر	صلہ	شاعر
گشتن	تعیین گشت ساعات بزم طرب	خوشی یافت از حکم اور درو شب طغر آشوب
فصل غین معجمہ		
تغافل خود را غافل وانمودن ۱۲ بار عجم		
باریدن	خوش آن سا کہ میر و طامی رسید از من	تغافل از تو می بارید و حشر می حکید از من
پسندیدن	حیران بے نیازی خوبان کسے مباد	خون شد دل ز نگاه تغافل پسند او
داشتن	کہ ام مطلب عالی ست در نظر دل را	کہ بر مراد دو عالم تغافلے دارد
دیدن	بُردی دلم ز دست و نگفتی ترا چہ شد	ہرگز چنین فریب و تغافل ندیدہ ام
زدن	در ددل رومی کخم با صبر پیونددگر	بر طبیعت خود تغافل میزخم چند دگر
کردن	دیدم از دورم و دانستہ تغافل کردی	خوب کردی کہ ترا خوب تماشا کردم
کشیدن	خود بگذاز تو کشم ناز و تغافل تا کہ	طاقت نیست ازین پیش تحمل تا کہ
تغییر و تغیر از حال خود بگردانیدن ۱۲ بار عجم		
پذیرفتن	و اگر احوال تو تغیر پذیرفت شما	اندرین عالم تغیر پذیرست احوال
دادن	نشا طجامہ نوصیح عمید طفلان ست	کجاست می کہ تغیر لباس رنگ ہم
دادن	ز دست طالع بد میہ ویم شہر بشہر	چو بد قماش کہ تغیر میدہد جا را
دیدن	مردم بوقت پرسش حاملہ بحرمے	پہمان اشارہ کرد کہ تغیر حال بین
عہ ہستم کہ تغافل کرد و مرگان سید تائش ۱۲ حیزین عہ رفتے ز ناز و عشوہ تغافل کنان ز ما ۱۲ فغانی		

مصدر	شعر	صله	شاعر
کردن	در کوئی نیکنامی مارا گذر ندادند	از	گرتوئی پسندی تغییر کن قصارا حافظ شیرازی
گردیدن	شخصه تیر آوری گرد و زبردن تغییر	از	پرنخود گرمی بر همچون کمان تیر آوردت نجاشی اصفهانی
تغییر از حال خود برگشتن ۱۲ بهار عجم			
آندن	و گر هوا متغیر شود ز گرد و غبار	در	در آفتاب نیاید تغییر و نقصان مغزی نیشابوری
داشتن	رفیع را تویی تو بر من تغییری دارد	بر	به تهنیت که مرا نیست اندر آتاوان جمال اصفهانی
رسیدن	مشتی را که همه بعد جهان ست از تو	از	هم تغییر رسد از جرم سپهر و اشکال ازرقی هروی
فصل فار			
تف بالضم آب و مان ۱۲ بهار عجم			
افگندن	نیست دنیا اینک پیران از دها می افکنند	به	تف بر دوا اعتبار این جهان می افکنند واعظ قزوینی
پاشیدن	دشمن که زخم بچنگ غم بخراشید	بر	تف کرد بر آسمان و بر خود پاشید باقر کاشی
زدن	چراغی را که ایزد بر فروزد	بر	هر آنکو تف زند ریش بسوزد سرخوش دلیلی
کردن	آبر و ننگ است بهر مکر دنیا ریختن	بر	خشم و آن تف بر کیش اقبال مکن تاثیر اصفهانی
تفاخر با هم نازیدن ۱۲ بهار عجم			
بودن	اگر تفاخر بود ز خدمت تو	از	آن تفاخر علی الخصوص مراست مغزی نیشابوری
کردن	همی کنند تفاخر ز خدمت سلطان	عینه	یکه سپهر دوم انجم و سوم ارکان جلیغی غرانی
عنه از تعصب دین میگویم مکان تعبیر ۱۲ بهار عجم که گوید به نقص تفاخر زخی ۱۲ رفیع			

مصدر	صله	شاعر
نمودن	چو ابر کف شد تفاخر نماید	زر از اسد طبع سائل رباید بنجیگند
تفاوت بهر حرکت در او، دوری در میان و چیز و دور شدن و عیب ۱۲ منتخب اللغات		
آدن	تفاوت نیاید جوی زیر و بالا	بود طابق النعل بالنعل یکسر امید رازی
داشتن	از ان حسابی هر دم تفاوتی دارد	که قدس و نه بینی و سایه پیمائی عرفی شیراز
دیدن	نشان دے ہنر اراجبائے اہل ہنر	ندیدیم هیچ تفاوت ز کوف تا بے ہمار ابن ہدیہ فہرست
شناختن	ہمہ جهان شعر اندیک نشناسند	بوقت شعر تفاوت میان شعر و شعیر جمال اصفہانی
گذشتن	بکار خلق تفاوت نہیچ رہ مگذار	چو کر موافق حق باش در میان دار انشر شیرازی
تفتیش نیک جستجو کردن، و کاویدن ۱۲ بار عجم		
کردن	آشفته شو کہ کاکل زلف پری خان	تفتیش حال زار ترا مو بمو کنند رضا خوانساری
تفسیر پیدا کردن معنی سخن، و اکر کردن ۱۲ بار عجم		
کردن	می کند باد صبا ہر روز پیش از آفتاب	از عیب مصحف خلق ترا از بوم گل تفسیر با صنا اصفہانی
نمودن	بعد از فراغ از شرح اشعار و غلط تفسیر لغات	در مشککہ ایسا غیر مشرودہ در ہر مقام نمود تفسیر احمدی
تفضل نیکوئی کردن و افزون جستن ۱۲ منتخب اللغات		
داشتن	حافظ مدار امید فرح از مدار ہر	دارد ہنر اریع و ندارد تفضلی حافظ شیرازی
کردن	ز گمش گوید کہ فرض عین باشد قتل تو	جان بر تو میدہم گر این تفضل میکند خواجہ کرمانی
عہ وحدت از کثرت نماید و تفاوت آنقدر ۱۲ آرزو عہ اگر کنند سخن لفظ و در تفسیر ۱۲ رضی		

مصدر	صلہ	شاعر
تفضیل برگزیدن کسے را بر کسے و حکم کردن بفضل کسے ۱۲ بار عجم		
برودن	آب و رنگ تیغت برده تفضیل	چونیلو فرهم از دجلہ ہم از نیل
دادن	گفتم اے نور آئی کہ فرسایات	بر ملک تفضیل نسل آدم حوادید
نمودن	ترنج مے نہاد یکے مہر بر قمر	تفضیل مے نمود یکے حور بر پری
نہا دن	یگانہ بار خداے کہ از فضائل و	ہی ہند زمین را بر آسمان تفضیل
تقدیم شدہ راجستن و واپر سیدن ۱۲ بار عجم		
فرمودن	عجب از وفای جانان کتقدی نفرمود	نہ بنامہ نے پیامی نہ بخاتمہ نسلائی
کردن	شکر فروش کہ عمرش دراز باد چرا	تقدی نمکند طوطے شکر خارا
تفک و تفنگ بالضم و فتح دوم بندوق ۱۲ بار عجم		
انگدن	دم از وقوف تفک انگنیت می نغم	چرا کہ حجت او گشتہ بے دلیل تمام
انداختن	گوئی دستم سوخته دار دی تفک	گویا کہ بیایم تفک انداختہ
خوردن	طبع بہ جافشہ دندان آفتش نیست چندا	باشتم غرض پسند از یاد تو تفک خورد
ساختن	تفک سازا کرد دل را نشان	نباشد دلم چون تفک بے فغان
کشادن	تفکاکش و ابرو شد در زمان	پراز زالہ و رعد و برق آسمان
گرفتن	گرفتند گردان تفکا بچنگ	شد از ہر طرف گرم بازار جنگ
عہ تفضیل ہند چرخ بیا قوت و در بر ۱۲ معری		

مصدر	صده	شاعر
تفکر اندیشه کردن ۱۲ بهار عجم		
کردن	گفت هر که من تفکر می کنم	خلق عالم را تصور می کنم اسیر لاهیجی
تفوق افزونی داشتن بر چیز ۱۲ بهار عجم		
داشتن	ز نقش پایتو معراج سر بلند بیست	بر زمین هزار تفوق بر آسمان دارد نخا اصفهانی
تقول خال نیک گرفتن ۱۲ بهار عجم		
کردن	عشق بر داشتن عشاق تقول می کرد	بر اولین قهرمه که ز در بر من بدنام افتاد سلاساو
تقدیم نهانیدن ۱۲ بهار عجم		
کردن	که بعد قرن دیگر امیدی نماند	عقل اول بر این پیشش تقدیم عرفی شیرازی
فصل قاف		
تقاضا خواہش ، احتیاج فاعل شدن ۱۲ بهار عجم		
آمدن	تقاضا آن شوچون آیدش	که از سنگ آهن بدون آیدش نظا گنجوی
خواندن	از نظم من تقاضا هرگز نخواهد کس	از شعر من نشان ندید هیچکس جمال اصفهانی
داشتن	مقصود ناکه دل زمین بدو شوی پیر	شوق مست دست ندانم چه تقاضا دارد بید عظیم آبادی
شدن	داد جلا زنی دانه چه بود اجزا ایاد	آسمان را شد تقاضا که برنگد آید واله قزوینی
کردن	طرف سروکاری ست که برود مدّه مشو	صابر نتوان بود تقاضا نماند حسن دلیوی
عده بود تو کند خواستن از مرد تقاضا ۱۲ معری		

مصدر	صلہ	شاعر
نمودن	بہ	بصلح نجات بیدار و بشور عقل خدا داد و گو ای دل آگاہ پیغام سر عالم بالا تقاضا کن نصیر ہمانی
تقدیر اندازہ کرد ۱۲ بہار عجم		
بودن		قتل این خستہ بشمشیر تو تقدیر نبود
رفتن	از	درین ہج از دل بے رحم تو قصیر نبود حافظ شیرازی
کردن		دخرا بات منان مایز ہستان شویم ضمیر تو چو سگال خجستہ تدبیرے
تقدیم و تقدم در پیش شدن و کردن ۱۲ بہار عجم		
دادن	بر	خیزد و تقدیم دہد بر خودش سبخر کاشی
فرمودن	بر	بلکہ ہر یکے بصدای غیری را بر خود تقدیم فرمودہ غلام ترشیزی
کردن	بر	کہ گراوب نلشیکی عنان من قدمش بپوس گاہ ہی کرد بر لبم تقدیم عرفی شیرازی
نمودن	بر	کز بچہ معنی کنم از سفلہ نہادان تاخیر دوزخ بر صدر نشینان نمایم تقدیم
یافتن	بر	خدا یگان و زیران کہ جز کمال خدا نیافت ہج صفت بر کمال و تقدیم انور ابیوردی
تقرب نزدیک شدن و نزدیکی جستن ۱۲ بہار عجم		
کردن	از بہ	بیم ہر ش نباشد ہر تن کہ او بہرت از از دل کند تقرب و ز جان کند تولا ستر نیشاپور
تقریب وجہ و علت ۱۲ بہار عجم		
دانستن		جلا لا چون کنم با فضل بد خوئی کہ می بخند ز من ہر لحظہ و تقریب زنجیدہ منی داند جلال سیستانی
دیدن	بہ	و گر تقریب فتن چون بہر م او نمی دیدم بر آہ پشش آن ز گس بیماری نفتم کلیم ہمدانی

مصدر	صله	شاعر
ساختن	امشب که اهل رشک بکاشانه تواند	تقریب سازگشتن دیوانه تواند
تقریر سخن گفتن ۱۲ بار عجم		
شنیدن	زبان خویش را تا کرده ام گویند بجا خوشی	از کسی شنیده در بر زمین شمع تقریری
کردن	زبان شکسته ترست از قلم نمی داغم	که شمع خود بکدامین زبان کنم تقریر
تقسیم قسمت کردن ۱۲ بار عجم		
کردن	عشق تقسیم هست دلو دم کرد	دل زد دل اردو جان زجانان است
نمودن	انگه تقسیم ملال و شادی عالم نمود	غنچه داری خنده سامان بهار مانگود
یافتن	جوهر آن جزو که فردش لقب	یافته تقسیم بجزو این عجب
تقصیر کوتاهی کردن ۱۲ بار عجم		
آمدن	بے لطفی بحال تو دیدم که سوختم	وحشی بگو که از تو چه تقصیر آمدست
اعتقادن	گرد اطهار عنایت هیچ تقصیر فند	بعد ازین نیار که گردد بگرد این دیار
بخشیدن	یک لعل ز لعل خویش کم گیر بخش	ز هزار روادار تقصیر و بخش
برودن	مرا ز چاکرت این هزنه گردد گردون نام	شکایت است که از حدی بر و تقصیر
بستن	طبع تو جابل اگر باشد گناه باده چسبیت	بر گوی شیشه نتوان بست تقصیر ترا
بودن	قتل این خسته بشمشیر تو تقدیر نبود	در پنج بیچ از دل میرحم تو تقصیر نبود
ه شرح دیوانگی خود بر تو کریم ۱۲ وحشی عه دل خود برتست یا تو تقریر کند ۱۲ افضل کرمانی		

مصدر	صلہ	شاعر
داشتن	از	تقصیر میانش زخم و بیچ ندارد حرفی ست کہ گویند الف بیچ ندارد صا اصفہانی
رفتن	از در عجب	داری ہوس کشتنم اینک سر و خنجر تقصیر اگر میرود از جانب مانیت سلا ساجی
فرمودن		گوش بکشاے کہ بلبل افغان میگوید خواجہ تقصیر مفر اگل تقدیر ہوے حافظ شیرازی
کردن	در	نیا شد پردہ بیکانگی جز بال پر صا مکن سوختن تقصیر اگر بال پرے داری صا اصفہانی
تقطیع تکلف کردن و آراستن خویش را بجامہ وغیرہ ۱۲ بہار عجم		
کردن		اگر چہ یک سر و بر عنایت آن متانیت چون کہ تقطیع کند مصرع موزون گردد تاثیر اصفہانی
تقلید پیروی کردن و حرکت کسے را در خوشتن از رو تمسخر دانمود ۱۲ بہار عجم		
کردن		شب کہ تقلید جرس کرم و صد قافہ نیست آہ گر نالہ پریشان تر ازین میکردم فصیحی ہرود
فصل کاف		
تبکیر بزرگ شمردن و بزرگی خدا را یاد کردن و اشد اکبر گفتن ۱۲ بہار عجم		
خواندن		ز بس ناکہ و کرم سہ دنیا دنی اہم بجا حمد تبکیر فنا خوانند بر نانش ادہم کاشانی
زدن	بر	من ہاندم کہ وضو خاتم از چشمہ شست چار تبکیر ز دم یکسرہ بر ہر چہ کہ بہت حافظ شیرازی
کردن	بر	زیر کان و شش جہت تبکیرش دیدہ اند چار تبکیر فنا بر ملک سخر کردہ اند احمد زیدی
کشیدن	از	خوشید از کمال تو تبکیر مے کشد ماہ از تو کس ندیدہ تمام آفریدہ تر نظیر شاپوری
کوفتن	بہ	کوسش بحرب گاہ چو تبکیر فوج کوفت خشم از نماز خیر و سلامت سلام داد الہامی ہرود
عہ روز ازل در دیوان دہش الہی در بیچ چیز با و تقصیرے نرفتہ ۱۲ غلوری		

مصدر	صله	شاعر
گرفتن	از	زبس بکمال شرک می آید ز توحیدم
گفتن	به	اگر میرد کمال از عشق آن روکے بروح پاک او گویند تکبیر کمال خجندکے
تکبیر بزرگی نمودن، و گردان کشی کردن ۱۲ منتخب اللغات		
کردن		تکبیر مکن زینهار اسے پسر که روزی ز دستش در آئی بسر سید شیرازی
تکبرار بار بار گردانیدن ۱۲ بهار عجم		
نمودن		گفت بر من چشم شد اسرار عشق می نمایم هر زمان تکرار عشق عطاردیشاپورکے
تکفیر کافر خواندن ۱۲ بهار عجم		
کردن		دانی که چنگ عود چه تقریر میکنند پنهان خرید باده که تکفیر میکنند حافظ شیرازی
تکلف بخود گرفتن کارے بے فرمودن، درج بر خود نهادن و تصنع ۱۲ منتخب اللغات		
براققادن		بملا بے نوائی هر چه خواهی می توان کرد تکلف گر برفتد پادشاهی می توان کرد شفا آصفهانی
رفتن	از	ساقی بغم تو عقل و جان رفت می ده که تکلف از میان رفت شاکر نوری
ستاندن		ستانش تکلف که تکلف قدرے چون برهم خورد محض کلفت باشد والہ ہردی
کردن	به	یک موبہ بنم بے نلک جلوہ نمائده است زین پیش کس باز تکلف توان کرد سالک قزوینی
تکلم سخن گفتن ۱۲ منتخب اللغات		
تکلم		تازی بلب فسانہ پرداز ز انگونه که بشکنی تکلم عرفی شیرازی
مصطلح تکلم تکلم برهم زدن ۱۲ بهار عجم در مدح اسپ گفته ۱۲ منہ		

مصدر	صله	شاعر
کردن	آخر چه شد که هیچ تکلم نمی کنی	خامش میاد لعل مشک خاکی کیستی
نمودن	شنیده ام که تکلم نمودی هیچ	باین حدیث لب لعل روح پروراد
تکلیف کار فرمودن، و باندازه طاقت کار فرمودن ۱۲ بهار عجم		
بودن	به تکلیف فطرت دلیر می نمود	به سنی که تکلیف برو می نمود
دادن	تکلیف میاد به بحر لیان لیگان لیگان	باشد باین بهانه باو ساغری دهم
کردن	هشدار به متقاضی پیری	تکلیف کند بگوشه گیر می
نمودن	رضا کیندا بلا بگردش در آورده	هنگنان را تکلیف نشه شراب بازی می
تکلیف بالضم، گو یک کلاه و گریبان و قبا و جز آن ۱۲ بهار عجم		
بستن	تا بپر کرده اے سرو قبا آبی	تکلیف بند و گریبان تو گل از بنم
کردن	ازان کنشاید که کرده اندامی گل	از غنچه دل ماتمه قبا می ترا
کشدن	غنچه تا نگشت کند در جیب	بر انگشت برگ تکمه گشت
نهادن	ز سیم اشک خم چاک سینه را تکمه	از که سر بردون نکند آه عاشقانه دل
تکمیل تمام گردانیدن ۱۲ بهار عجم		
دادن	سایه زرد و دیر سوادش داد دست	دست گمال قضا دیده دین را تکمیل
تکلیف و تکلیف گاه مسند باش و بیکه بدان تکلیف زنند و پشت پناه و اعتماد ۱۲ بهار عجم		
عنه جنون تکلیف کوه دشت و صحرای می کند مارا ۱۲ والد هر می		

عنه جنون تکلیف کوه دشت و صحرای می کند مارا ۱۲ والد هر می

مصدر		صاه	شاعر
آوردن	تکبیه آوردن		بهار
بودن	اهل همت را نباشد تکبیه بر بازو و کس	عبر	خیمه افلاک لے چوب طنابا ستاده است علی سر پند
خوردن	ز بسکه شیشه رطوبت پزیر شد ز هوا		اگر زیاده خورد تکبیه افتد از اندام کلیم مہدانی
دادن	نموده می شفق چہرہ فرنگ ترا	بر غنہ	بناز بالش گل تکبیه داد رنگ ترا علی سبز وای
داشتن	تکبیه بر خرسیدار و طاق ابرویت مگر	بر سہ	ہست طاق بارگاہ خسر گردون جتا خباب اصہٹا
داشتن	کہ خلقے بر تکبیه دارند و پشت	بر	نبایست خلقے بیکبار کشت سعد شیرازی
زدن	کہ بعد سوسن پوش او تکبیه دہ بردوش	بر	کہ سر نہد بر گوش دلفین غیر سار او جلی غجٹا
زدن	مزن تکبیه بر مسند و تخت خولیش	بر لہ	کہ ہر تخت راتختہ ہست پیش نظامی گنجوی
ساختن	طرح بغرقاب در انداختم	بر	تکبیه بر آمرزش حق ساختم
فرستادن	خستگان را بہر دہ صحت	بہ	تکبیه و تکبیه جافر ستادے غنی شیرازی
کردن	در آید چون خیال خیل فرگا تو در خاطر	بر صہ	کنم گمہ تکبیه بر شمشیر گمہ بر خنجر آسایم باقر کاشی
کردن	دم خوش میدہد ہر دم بچہ او صبا بار	بر	ولیکن تکبیه بر باد صبا کرد تو ان نتوان سلمان ساو
کردن	نقش مراد طرح باقبال میدہند	از	جمعے کہ تکبیه گاہ خود از بوز یکنند صابا اصہٹا

مصطلح تکبیه خوردن بالش خوردن ۱۲ بہار

عہ بود ز عدل تو تکبیه بر از دہ دادن ۱۲ مسج کاشی عہ از بیکر خود تکبیه دہد گرگ غم را ۱۲ سحر سہ چنین کہ تکبیه بدستار یار دارد

گل ۱۲ مومن اصہٹا لہ کہ گریہ روزند تکبیه مذر خواہد را ۱۲ کلیم عہ چنانکہ تکبیه بدوش صبا توانی کرد ۱۲ راقم مشہدی

مصدر	صدا	شاعر
ساختن	سر نیزه ساز دزدل تکیه گاه	از لب تیغ کرده ز جان بوسه خواه
گرفتن	چون روز بجز در بن شد سحر نشد	به شام غمش که تکیه بر روز جزا گرفت

فصل کاف فارسی

تگ و لگایو دویدن ۱۲ بهار عجم

دادن	ز د بزمین تخت عماریم را	به تگ لبصبا داد سواریم را	نظامی گنجوی
زدن	هزار سال بگردیم اوز رسد	به پیای آهواگر تگ زند چو نافه عبیر	اشیرازی
زدن	شنیدم که رستم سوار دلیر	به تنها لگا پوز دے همچو شیر	نظامی گنجوی
کردن	باید بره عشق لگایو کردن	به پیوسته بخرشید ازل رو کردن	فیضی لک آباد

فصل لام

تلاش با کسے در آویختن، و خیال و اندیشه ۱۲ بهار عجم

آمدن	تلاش قرب فقر از هر جگر داری نمی آید	از که نقش و پنج شیرست نقش بوریا می آید	صفا صفه
افتادن	جلالی لشکر خطا گرد خال عاشق سرزد	بر تلاش افتاد با هم بر سر یکدانه مورا را	جلالی محالو
داشتن	تلاش معنی باریک دارد هر که استاد	که اینجا صید لاغر بیشتر مطلوب صیاد	کیتا سعید
فصیدن	کس بجز شاعر نمی فهمد تلاش ما کلیم	شعر فها جمله صیادند صید بسته را	کلیم مهدانی
کردن	سحر که جوهر شیرین ناله فاشش کنم	با چو مهر یک تنه با عالمی تلاش کنم	طالب آملی
کردن	رسیده بحدیکه بهر دیدن تو	کم تلاش که محتاب رانده دارم	یحیی اشیرازی

مصدر	صده	شاعر
تلاطم باهم زدن موج دریا ۱۲ بهار عجم		
افگندن	چو بر خاک افگند جودش تلاطم	برد بر گنج قارون حسرت انجم
بردن	از ان قطره آن تلاطم برد	که رخش گریبان قلزم درد
زدن	چه لازم از پدر چندین توهم	چو دریا گو بزین قهرش تلاطم
کردن	محیط تشنه لبه باچنین تلاطم کرد	که کشتی دل را بان طرف انداخت
تلافی عوض و بدل ۱۲ بهار عجم		
شدن	رنجیده ام بمرتبه از جفا کئے تو	کز صد هزار لطف تلافی نمی شود
کردن	چشم و دلبان یار تلافی کند مگر	عمر عزیز را که بخواب و خیال رفت
نمودن	در پرده نمود از عرق شرم تلافی	در ظاهر اگر رویتو آتش بجهان زد
تلخ مزه معروف و تیز و ناگوار و دشنام و سیاه ۱۲ بهار عجم		
آمدن	ز هر بجزرت که تلخ آمد بکام عیش تنگ	شریعت وصل تو کار مومانی می کند
آمدن	ریز و زلفی در زمان این هر باد کام جان	تلخی گزاید بر زبان شوخ شکر گفتار را
داشتن	طفل بازی کوشتل آرام از معلم برد	تلخ دارد زندگی بر مادل خود کام ما
داشتن	گر ندارد ماتم ایمان این دل مردگان	از چه دار در برامه خود کعبه اسلام تلخ
ساختن	از گریه من عشرت او تلخ مسازید	در بزمگمه خوش نمکان شو ننگین
عه خطا بار بوجه حسن تلافی کرد ۱۲ صاعده بخل دستگابان خواب شیرین تلخ می سازد ۱۲ صاعده بخضر زندگانی جاوید تلخ ساختن ۱۲ صاعده		

مصدر	صده	شاعر
شدن	بر ع	تلخ شد بے شکرت بر ما شراب
شنفتن	از	کے بود که تلخی ز کونش فتم و رفتم
کردن	بر ع	تلخ عالمگیر اودامی که از جوهر کشاد
گردیدن	بر ع	که گرد تلخ از هر اجل ریزند در کاش
گرفتن	بر ع	ابر که تلخ گیرم و شیرین عوض دهم
گشتن	بر ع	اگر شیمان گشته بر تربت فر باد ریز
گفتن	بر ع	تلخ گفتار و تند خوئے بود
نمودن	بر	بگذاشت جام شربت و میل شراب کرد
مصلحتی مرارت و تندی و شوری و سختی ۱۲ بهار عجم		
بردن	از	لذتش تلخی جان کند نم از کام ببرد
بریدن	از	نشدم ز هر پیش از شک خواب
چشیدن	از	رافتش مهر و شراب کام و ز باد نکشیده
داشتن	در	چون گل تریاک تلخی در کفن داریم با بدیع نصیر آباد
مصلحت		
۱۰ تلخ گفتن و شام دادن و سرنش کردن ۱۲ بهار ۱۰ تلخی جان کردن سختی مرگ ۱۲ بهار		
عہ چنان شدست زغم تلخ زندگانی ۱۲ شانی عہ بعشوه عیش مرا تلخ میکنی هر دم ۱۲ خسرو		

مصدر	صله	شاعر
دیدن	نه بیند تلخی جان کند آن کس	کمال خجندی
شکستن	تلخی شکستن	بهار عجم
شنیدن	تلخی نشنیدیم هم از ساقی مجلس	نفاخ شیرازی
فروختن	تا خوانده ام که هیچ گره بکشاید نیست	عرفی شیرازی
مزدون	ترش رویا صبرم تلخی حسرت فزود	طالب آملی
کردن	دل را روان جان به	بابا چنین تلخی مکن اے شکرستان جهره خسرو دهلوی
کشیدن	از بجا تلخی بسیار کشیدم صائب	که شیرین سخنان شد خنم شیرین تر صفا اصفهانی
گذشتن	از آنجمله تلخی که بر من گذشت	دیانم جزا مروزش شیرین نگشت سعد شیرازی
یافتن	میتوان گفتن کنونی یافت در صد جام بهر در	آنقدر تلخی که فرهاد از کف حلوا کشید نفاخ شیرازی
تلف نر می و مهربانی کردن ۱۲ بهار عجم		
دیدن	دل و پرده توفیق یوسف	از و هر چند میدید این تلفت ناظم بهردی
کردن	از شرم در جابجای تلفتی کن	باشد که بوسه چندان بر او با تو از زود حافظ شیرازی
تلف نیست شدن ، وضائع و خراب ۱۲ بهار عجم		
شدن	خون جگر تلف شد و ذوق گریستن کشد	از مرده ام بجای اشک آبله با پای را الهی بهدانی
کردن	از سر دم ز آتش شوق فسرده است	روغن تلف مکن بچراغیکه مرده است صفا اصفهانی
عنه هر دو تلف شود ز آتش ۱۲ مولوی ردی		

مصدر	صلہ	شاعر
گردیدن	باغ ز آسیب تو گرد و تلف	تات در آید بہ و سبب بکف ملا جامی
گشتن	گرمی بود تلف می گشت غمناک جهان	مصر جو بخت من جہت دست ساختہ شفا صفا
تلقین فہاندن، سخن فر از زبان کسے دادن ۱۲ بار عجم		
دادن	حدیث آرزو مند کہ در این شب افتاد	ہمانکے غلط باشد کہ حافظ داد تلقینم حافظ شیرازی
کردن	زبان سوسن آزاد و در سخن آید بہ عجم	اگر کنم بہ نثار تو اش سخن تلقین سلمان ساوجی
گرفتن	خط بہر ترخ دل بردن آمخت از	کہ طوطی گیر د از آئینہ تلقین کمال خجندی
نمودن	ساکنان شیر از راجع نمودہ او امر و لوا ہی	دینی و مواعظ و مسائل یقینی تلقین نمودہ عالی شیرازی
یافتن	آن دین شہریت ز نبی یافتہ تعلیم از	وین جو دو شجاعت ز ملک یافتہ تلقین سحر نیشاپور
تلاوہ اسمہ اضطراب و بقراری ۱۲ بار عجم		
کردن	تلاوہ کردن	بہار عجم
گرفتن	آن یکے را گرفتہ تلاوہ بہ	کہ خور دہیشتر ز ہم کاس ملا جامی
فصل میم		
تماشا دیدن، و ہنگامہ ۱۲ بار عجم		
افتادن	قیامت شد پیا از جلوہ نوخیز شمشاد در بہ	تماشا در بہشت افتاد از حسن خدا و اش خیرین اصفا
داشتن	پیوستہ برویت تماشا دارم بہ	دل در خم آن زلف چلیپا دارم مسیح کاشی
عہ زالبش کرد چوطی سخن تلقین ۱۲ صائب		

مصدر	صمله	شاعر
داشتن	و جد صوفی شب معراج تماشا دار	جلوه تیر در آماج تماشا دارد
دیدن	تعجب دارد این صورت تماشا دار و این معنی	جهان محو تماشای و تماشائی نمی بینم
شدن	غنچه دلهاز شوق هر طرف و این شود	گر نقاب از رخ بیندازی تماشای شود
شدن	شیشه باجید بر طاق دلم دست امید	از گرفتگی ز نو میدی تماشای شود
رسیدن	مجلس چو پیشکست تماشا بار سید	به در بزم چون نماند کسے جا بار سید
کردن	چنان می گزید او تماشاے چین کردن	در عه که شکل غنچه در گلشن سمر است پندار
لگاشتن	بر شفق گریه عطار در شمار	بر ورق دیده تماشا نگار
نمودن	بر اندر دم سودا که دست افشا و پاکوبان	از در آیم در جنو در شهر و بنایم تماشائی
تمام کافی و کامل و آخر و منقضي و نظام گرفتن ۱۲ بهار عجم		
بودن	خلق گویند مغز خورده	در هر که در احمق تسمام بود
دیدن	پدر در خسروے دیده تماش	در نهاده خسرو پر ویز نامش
رسیدن	تمام رس نبود باده که کف دارد	که عیب اربو دگو هر یک کف دارد
ساختن	خرشید در دوهفته کند ماه را تمام	به حسن تو کار من به لگای تمام ساخت
شدن	چو در ترک تازی کنند اهتمام	شود ترکی ترک گردون تمام
شدن	چیل و زازان سبب گل دم سرشته بود	به ناقص درین بخش وجودت شود تمام
عه از نقل ما خواهد شد فردا تماشائی در ۱۲ یاری یزدی عه چون نوش خوری عقل کند در تو تماشا ۱۲ مغزی .		

مصدر	صله	شاعر
شدن	در	بر صدر اگر قرار کند آستانه است صفا صفا
کردن	به	بزبان نگهیه گرم تماشش کردم شفا صفا
کشیدن		خوش آن حریف کاین کاسه را تمام کشید فضا شیرازی
کشیدن		جهان چو تیر شود آگر تمام کشید ابو جعفر نوری
گردانیدن		هم تو بنامند و هم تو تمام گردان شاعر نوری
گردیدن	به	که این قلع بچشیدن تمام میگردد صفا صفا
گرفتن	به	گیر و دهمت تو همه کارها تمام معز نیشابوری
گشتن		چون ره تمام گشت جرس بنزد بشود کلیم همدانی
تمتع بر خورداری یافتن ۱۲ بهار عجم		
برداشتن	از	تمتعی که دل از خطا دلستان برداشت صفا صفا
بستن	از	که جز نفس چه تمتع ز گفتگو بستند
بردن	از	جماعتی که ز طفلی بهم برآمده اند مخلص کا
داشتن	از	امروز هر که وعده فرداش میدهند حافظ شیرازی
دیدن	از	که زیر پانه بیند یار و من بالا بنیم صفا صفا
گرفتن	از	تمتعی که از ان چشم نیم خواب گرفتم
عه تمتعی نبرد اغینا ز منت خویش ۱۲ کلیم		

مصدر	صله	شاعر
یافتن	تمتع زهر گوشه یافتم	از زهر خرمن خوشه یافتم سعد شیرازی
تمثال پیکر نگاشته ۱۲ بهار عجم		
بستن	کجا بر آن بهم خورده کسبته استمالی	بر میسریت نقش بد عاطیج مشوش را عالی شیرازی
ساختن	بهشت آیین سر ز راهبر داخت	از زهر گونه در آن تمثال با ساخت رود سمرقندی
کشیدن	هست اینیشانی عاشق هرید احوال عشق	می کش مجنون چون کش تمثال عشق شیخ شمس
تمسک چنگ در زردان و نوشته و سند ۱۲ بهار عجم		
جستن	از قفاده اش بر آید زود	به هر که جوید بنقص تو تمسک علی خراسانی
جستن	دستگیر ز کس نمی یابم	از به بقضا جسته ام از ان تمسک
تمکین جا گرفتن ۱۲ منتخب اللغات		
داشتن	ز گل در گلستان دارد تمکین	از در در گرنه بوته خار لیست گلبن ناظم هروی
تمکین قدر و وقع ۱۲ بهار عجم		
دادن	مهابت چو برافروز از عتاج بین	به لقا خویش فلک را نمی دهد تمکین انوشیروانی
کردن	سخنی ایام باشد بر سبک عقلان گران	کی کند دیوانه سرشار تمکین نگ را فرخی اردستانی
نهادن	جو انحر و نشاط زمین بوسه داد	ملک را شنا گفت و تمکین نهاد سعد شیرازی
یافتن	خواستم گفت در سخن من و تو	از در از مکانت نیافتم تمکین انور ابیوردی

مصدر	صله	شاعر
تمنا خواهش و آرزو ۱۲ بهار عجم		
آوردن	در	تمنا س گل درد ماغ آورد
برون	به	با همه بوا الهو سیها نگذار دهمت
بستن		هر دل که ز دارالشمر حسن فاجست
بودن	در	سجده دائمی بود تمنا به جبین
پختن		تا چند تمنا پیزم و خام بر آید
داشتن	از به	تمنا کرم دارم از خوریز مرغانی
ساختن	از	روزه ساز و پاک خدایند ما از به
شدن		لب جان بخش و گلزار جمالی در نظر دارم
شکستن	در	بال پروازش در آغالم بود خافزون
کردن	از	نظر دارند سوختن چشمان خوریزش
یافتن		عافیت آرزو کنم هیات
تمهید هموار و نیکو کردن ۱۲ بهار عجم		
کردن		تمهید صد مقدمه کردیم حیف حیف
		یکره نشد که گوش کند داستان ما
ع چو در دانه باشد تمنا سود ۱۲ نظامی ع یعنی بخدا ع خود تمنا دارد ۱۲ سبحانی		
ع هر دم از مرغکان اوز خسته تمنا میکنم ۱۲ علی خراسانی		

مصدر	صله	شاعر
تمسیر جدا کردن ۱۲ بهار عجم		
داشتن	به	بهمین میانه عشق و هوس تمسیر ندارد تا نیز صفحا
کردن	از	چرا تمسیر خطا از صواب نتوان کرد صفا صفحا
یافتن	از	دو شاخ بودند از یک سخت نمبر دار کمال صفحا

فصل نون

تن جسد و اندام ۱۲ بهار عجم

آسودن	در بشت نون نیازان آرزو دل غم	دو رخ ست آنجا کمی باشد تن آسانی در شانی مشد
پرستیدن	آنچه خود اندام تا تم تن پرستاشوراست	داخل دیگران درایت منصوراست صفا صفحا
پروردن	اگر تن پرورست اندر فراخی	چو تنگی بیند از سختی بمیرد سعد شیراز
خریدن	کلا و کیان هم کیان را سزد	درین خزن رومیان کو خزد نظامی گنجی
دادن	بر قامت بزرگی او اطلس فلک	می زبیدار بزرگی او تن دران دهد سما ساجی

مصطلح

۱۰ تن آسا، و تن پرست، و تن پرور، آنکه تن دے مبدود باشد ۱۲ بهار عجم ۱۰ تن خریدن
در چیزے لازم تن گرفتن که بیايد ۱۲ از بهار عجم ۱۰ تن دادن بچیزے، و در چیزے، و چیزے را
رضا دادن، و قبول کردن ۱۲ بهار عجم

ع ناداده تنے بکار برگشت ۱۲ والہ ہروی ع تن در نمید بہم عذاب الیم را ۱۲ باقر

مصدر	صلہ	شاعر
زردن ^{۱۵}	عشق آتش در ہمہ خرمن زند	عطار نیشاپوری
زیمیدن ^{۱۶}	تن زیب	بہار عجم
سوختن ^{۱۷}	آتشی اندر سوزد ز فخر ہندو تن	بہ از
شوئیدن ^{۱۸}	بر تن شوی جامہ ز تن دور کرد	شب تیرہ در چشمہ نور کرد
غنودن ^{۱۹}	غنودہ تن مردم از برج و تاب	از
کردن ^{۲۰}	و می آورد نیک و بد و خوب زشت	روان داد و تن کرد و در شربت
کشیدن ^{۲۱}	بکش بادی افتادگی تن خود را	بہ
گرفتن ^{۲۲}	دل پر دلان ترکش تیر گشتہ	از
گرفتن ^{۲۳}	تن چو در آن خلوت روشن گرفت	در
نہادن ^{۲۴}	گر بلا عاشقی بر من بلا ایزد است	بر
		تن نہادم بر بلا و دل بستم با قضا

مصطلح

۱۵ تن زردن خاموش شدن ۱۲ بہار عجم ۱۶ تن زیمیدن ، تن زیب جامہ کو چلکہ در زیر قبا پوشند
 و ترکان ارضانی گویند ۱۲ بہار عجم ۱۷ تن شوئے ، جوئے و چشمکہ در آن غسل کنند عموماً ، و تخیل کہ مردہ را بر آن شوئید خصوصاً
 ۱۲ بہار عجم ۱۸ تن غنودن ، ماندہ شدن تن ۱۲ بہار عجم ۱۹ تن کشیدن بچیرے ، خویش را رسانیدن بوی
 ۱۲ بہار عجم ۲۰ تن گرفتن در چیزے ، پوشیدن تن در چیزے ۱۲ بہار عجم ۲۱ تن نہادن بر چیزے ،
 رضا دادن و قبول کردن ، ۱۲ بہار عجم

مصدر	صلہ	شاعر
تناول فراگرفتن ۱۲ منتخب اللغات		
ساختن	تناول گرسازی لقمہ رازود	پشیمانی خوری کے داردت سو خضر و ہلوی
کردن	دیگر مخم شخاش ساچتہ دل کرد	عالی شیرازی
نمودن	نان سنگ پر ویز و نوا استاد تمیز با پیہر	یخچانی دماست جوانی تناول نمایند صادق شیرازی
تنبا کو برگ معروف ۱۲ بہار عجم		
کردن	وان یکے پہلوزندکانیک سرقلیاناز	کرده ام تنبا کو می لطفے کہ از من نگذری فونی یزد
کشیدن	آن جوانانیکہ تنبا کو کشند	اولش اللہ و آخر ہو کشند بہار عجم
تمبنیہ بیدار نمودن، واکا بانیدن بر چیزے ۱۲ منتخب اللغات		
اقتادن	سی سال گذشت آخر از غفلت	تبنیہ قتاد چرخ گردان را
یافتن	دلیم یافت تبنیہ دیگر بس ست	لبم سوخت در ہجر ساغر بس ست
تنخواہ معروف ۱۲ بہار عجم		
دادن	غیر داغ احوال دنیا نصیب بانشد	پہچو ہای خوش زری ماراجا تنخواہ دا
کردن	کند بر ہرہر دان این کوہ تنخواہ	بہر گامے بزرگیہائے بے راہ جو یگاتہیری
گرفتن	بہای بوسیم قلب کے آن ماہ می گیرد	کہ کرتن خواہد از کس نقد جا تنخواہ میگرد مخلص کاشی
تنگ کوتاہ، و خردار بستہ متاع، و کم، و معدوم، و آزرده، و مقابل فراغ		
مصطلح ۱۲ تنبا کو سرقلیان کردن، کنایہ از میا کردن حصہ برائے کشیدن ۱۲ بہار عجم		

مصدر	صلہ	شاعر
و مقابل بلند و کم یاب، و گران، و دہان معشوق ۱۲ بہار عجم و بہان قاطع		
آمدن ۱۰	بہ	جامہ صبر بالا کی جنون تنگ آمد
آمدن ۱۱	بہ	چو منزل در آمد بہ بدخواہ تنگ
آمدن ۱۲	از	گلاب تلخ از یغنی معلوم مقدارش
افتادن ۱۳	بر	چاکہ کمر سینہ ام ہر یک در میخانہ است
بستن ۱۴	بر	عنان تابند شاہ فیروز جنگ
بستن ۱۵	را	ای خوش کمران تنگ بندید میان را
بودن ۱۶		تنگ بودن قافیہ
بودن ۱۷	بر	تنگ بودن جاے برکے
داشتن ۱۸		گر اجل پیش آید از شادی معلق نیزند
		عرصہ خیم تو از بس تنگ دارد روزگار اثر شیرازی

مصطلح

۱۰ تنگ آمدن جامہ بر بالا، یا ہر چه بدین مانند بود، مشہورست ۱۲ بہار عجم ۱۰ تنگ آمدن منزل برکے
 در جاے بنگی و سختی مبتلا شدن ۱۲ بہار عجم ۱۱ تنگ آمدن از چیزے عاجز و ملول شدن ۱۲ بہار عجم ۱۲
 تنگ افتادن کار، تنگ شدن کار ۱۳ تنگ بستن کمر و میان، برآورد چیزی باشد، یکے برآورد کردن،
 دوم در کار ہاے کہ امتداد آنہا مخطور باشد ۱۲ بہار عجم ۱۴ تنگ بودن قافیہ، کنایہ از صعوبت و سختی ۱۲ بہار عجم ۱۵
 تنگ بودن جاے برکے یعنی تنگ آمدن منزل کہے ۱۲ بہار عجم ۱۶ تنگ داشتن عرصہ بر متعدی تنگ بودن جاے برکے ۱۲ بہار عجم

مصدر	صله	شاعر
ساختن ۱۵	بر	بر دهاش خط ندانم کار را چون تنگ ساخت این دانهم برات بوسه را نخواه نیست حالی صفا با
شدن ۱۵	بر را	از شکوه حسن میدانم تنگ با مومن شدست دامن صحرایک دیوانه پر مجنون شدست صفا صفا
شدن ۱۵	از	از شوق اینک در تو کل رنگ می شود گل را قبائے رنگ ببرتنگ می شود عالی شیرازی
شدن ۱۵	بر	جسم زار ما ز بس بالید از غمهای او شد لباس زندگانی تنگ بر اندام ما سلیم طرانی
شدن ۱۵		تنگ شدن وقت بهار عجم
شدن ۱۵	بر	کار شد تنگ برین دل خبر یار کنید دوستان بهر خدا چاره بیمار کنید سلا ساجی
شدن ۱۵	از	ز نیامیشتاع دل جین گرتنگ ابد شد ز قحط دل میان لربایان جنگ ابد شد مخلص کاشی
شدن ۱۵		تنگ شدن دستگا و چیزے بهار عجم
شدن ۱۵		قام شکستم و اندوه نامه کردم مهر چه حرف در لب قصه خنجر تنگ است طهوری شیرازی
شدن ۱۵	بر	بسته تنگ است بر اندام تو مقام جامه هستی نمی آید برون از آستین این قباد تم واہب اصفهانی
کردن ۱۵	بر	بر طوطی باشد اگر کار کند تنگ چون شش سخن طوطی مارا شکری هست صفا صفا

مصطلح

۱۵ تنگ ساختن کار، سخت کردن آن ۱۲ از بهار عجم ۱۵ تنگ شد میدانم تنگ بودن جاسے بر کسے ۱۲ بهار عجم ۱۵
تنگ شدن قبا بی طاعت شدن، تنگی معاش ۱۲ بهار عجم ۱۵ تنگ شدن وقت، کم فرصتی ۱۲ بهار عجم ۱۵ تنگ شدن
متاع، و دستگاه چیزے، و خبر کنایه از کم بهم رسیدن، و دشواریاب شدن آن ۱۲ بهار عجم ۱۵ تنگ شدن جامه و تنگ
آدن جامه گذشت ۱۲ بهار عجم ۱۵ تنگ کردن کار سخت کردن آن ۱۲ بهار عجم

مصدر	صله	شاعر
کردن	بر	خطاجای بوسه لب لعل تو تنگ کرد اینش نیز که حرف بجانش نود لعل صفا
کردن	بر را	نقش بر آینه نتواند نفس را تنگ کرد از هجوم غم نگردد تنگ میدان خانه ام
کردن		بجز سنگدل که کند معده تنگ چو بیندگان بر شکم بسته سنگ سعد شیرازی
کشدان	در	عقد لولو نموده دریا قورت تنگ شکر کثاده در گفتار امامی هروی
کشیدن	به	از بس کشید ابر بر تنگ باغ را میدان خنده بر دهن غنچه گشت تنگ صفا
کشیدن	در	نکشم تنگ آغوش لکابش ترسم که خلد خار به پیراهن نازک بدنی فطرت مشهد
گردیدن	به	گر باین دستور گردد دستگاه عشق تنگ صبح نتواند تبسم را مکر ساختن صفا
گردیدن	از	تا نگردد از خط تنگ وقت آن دمان بوسه زان لعل شکر باری خواهد دلم
گردیدن	بر	نقش بر آینه نتواند نفس را تنگ کرد از هجوم غم نگردد تنگ میدان خانه ام
گرفتن	در	تنگ در برگرفتن بهار عجم
گرفتن	در	از دو دلم جامه اورنگ گرفت یا سوخته در بغلش تنگ گرفت مست مخلص کاشی
گرفتن	در	تنگ در آغوش گرفتن بهار عجم
<p>مصطلح ۱۰ تنگ کردن نفس، خاکردن ۱۲ بهار عجم ۱۰ تنگ کردن معده، کنایه از پرخوردن ۱۲ بهار عجم ۱۰ تنگ در برگرفتن، و تنگ آغوش کشیدن، و تنگ در بغل گرفتن، و تنگ آغوش گرفتن، بیک معنی است ۱۲ بهار عجم ۱۰ تنگ گردیدن دستگاه چیز، کم بهم ریختن و شوار یافتن آن ۱۲ بهار عجم ۱۰ تنگ گردیدن وقت، تنگ شدن وقت ۱۲ بهار عجم ۱۰ تنگ شدن میدان، به تنگی و سختی مبتلا شدن ۱۲ بهار عجم</p>		

مصدر	صله	شاعر
گرفتن ۱۰	در حوصله امن نیست علی طاقت آبی	از بسکه مرا شوق تو تنگ گرفته است علی خراسانی
گرفتن ۱۰	بر طاق ما کاجین تنگ بگیرد	ای خوش کمران تنگ ببندید میارای کلیم بهدانی
گشتن ۱۰	گشته برو دشمن تو روی زمین تنگ چنان	که نیاید بجز از زیر زمین جائے مفر کمال اصغری
گشتن ۱۰	از بس کشید بر بزرگ باغ را	میدان خنده بروهن غنچ گشت تنگ صفا صغری
یافتن ۱۰	خاقانیا و فامطلب اهل عصر زانکه	در تنگنای دهر وفاتنگیاب شد خاقانی شیرازی
تمنور لفظ است مشترک میان عربی و فارسی و ترکی معنی محل نمانختن ۱۲ بار عجم و برهان طالع		
تافتن	تنور شکم و مبدم تافتن	مصبیت بود روز نایافتن سعد شیرازی
تنوره نام سلاحه مانند جوشن ۱۲ بار عجم		
گرفتن	مے نگیرد بر زرم بهر فلاح	جز سنان و تنوره هیچ سلاح منیر لا هوری
تنها مجرد و خالی ۱۲ بار عجم		
آمدن	تنها آمدن	بهار عجم
رفتن	دیدۀ سعدی و دل همراه تست	تانه پنداری که تنها میروی سعد شیرازی
ماندن	ذوق در بار عام چندان نیست	بزم خاص کسے که تنها ماند نظور ز شیرازی
مصطلح		
۱۰ تنگ گرفتن، و تنگ گرفتن کار، سخت گرفتن ۱۲ بار عجم ۱۰ تنگ گشتن میدا، مبتلا شدن بپنگی دشمنی ۱۲ بار عجم		
۱۰ تنگ یاب، آنچه بدشواری توان یافت ۱۲ بار عجم		

مصدر	صلہ	شاعر
تمند تیر و جلد و شوخ ۱۲ بہارِ عجم		
افتادن	از	سباد آتش سودا گس بن گوند تمند
ساختن		تا بگویم بجانان غم تنہائی را
کردن		ہر خطہ خیر می کنم اندر خطش نگاہ
چون کود کے نکرده سواد کتاب تند شیدا کہندی		
تنمہ بنار و نعمت زلیستن ۱۲ بہارِ عجم		
راندن		سیہ نامہ چند ان تنمہ براند
فرمودن		آن ہمہ ناز و تنم کہ صبا می فرمود
کردن		سبایش از بہر روز مضطرب و تنشین تنم کن
کہ در نامہ جائے نوشتن نہاند		
عاقبت در قدم باد بہار آخر شد حافظ شیراز		
کہ از تان خوردن افتاد دندانی کہ جیبیدہ مخلص ششی		
مصل واو		
تواضع فروتنی کردن ۱۲ بہارِ عجم		
خواستن	از	از خاک نشینا چه تواضع خواہی
دیدن	از	ز تواضعی کہ روزی ز تو دیدہ ایم اکنون
کردن		قربان آں شوخم کہ چون از دور می بینم را
نمودن	از عیب	چنگ ز برگشتہ تواضع نمائے
انکار کہ از زمین عبار برخواست		
ز تخافت ز بر خیم کہ ہنوز شرم قرار می گیلانے		
چندان تواضع میکند کہ از انعام می کشد		
باد تکبر بسرا فلک نہ پائے خسرو دہلوی		
توب بواو مہول، یکے از آلات جنگ کہ از ہفت جوش ریزند ۱۲ بہارِ عجم		
عہ مذلت ست تواضع بہ نزد سفلہ نمود ۱۲ مجیر بلیقانی		

مصدر	ص	شاعر
انداختن بستن ریختن	لم یقع چہ فتح قلعہ لم یکن یعنی کورش او تصرفات مرغوب بستن توبہ کردہ برای ریختن توبہ تازه شد تعیین	سہو سینہ نوزینہ لغو توبہ انداختن طاہر نصیری آبادی بشاہراہ عقیدہ صدق شد پویان
توبہ بازماندن از کار ہائے ۱۲ بہار عجم		
بخشیدن بستن بودن دادن شکستن فرمودن کردن گستن گفتن	اگر او توبہ بخشید بماند درست آن نرگس مست را بخوابانی ومن یار دیرین مرا گو زبان توبہ مدہ بہ پارسا از لب ساغر بدیان آب آرد از بر مانگہ توبہ شکستن منو لید ناصر از عشق بتاخم توبہ فرمود لیک دگر عشق جوانان مست توبہ نکرد از بر توبہ بدوز کیہ آخر از توبہ می گفتم ز بس تکلیف بیدردان و	کہ چہ بیان مایہ ثبات ست و ست سعد شیرازی از بسکہ شکستہ باز بستم توبہ سلمان ساوجی کہ مرا توبہ بشمشیر نخواہد بودن سعد شیرازی دیگران باز مے و نقل چرا توبہ دید کمال اصفہانی کین توبہ بفرمان می ناب شکستیم طالب آملی نیست شاپور اعتباری توبہ فرمودہ شاپور طرانی بہ نکتہ کہ فغانی ز پیر جام شنید فغانی شیرازی تا بگسلد از شراب توبہ عرفی شیرازی می چکد صد توبہ از میخانہ ذوق بادہ کلیم جہانی
تو تیا بو او معروف سنگ سر مرہ ۱۲ بہار عجم		
دادن رساندن	خاک رہش بگردم آسودہ کے دہند بہ اے باد کو یار باین بتلا رسان از	این تو تیا بدیدہ بیخواب میدہند خسرو دہلوی چشم مرا ز خاک درش تو تیا رسان خسرو دہلوی

مصدر	صلہ	شاعر
شدن	صفا صبح فیض ہم بہا امروز روشن شد	غبار تربت من تو تیا چشم دشمن شد ^{حزین اصفا}
فروختن	از بر آچشم نصرت بر سر بازار رزم	با دگر زش می فروشد تو تیا می استخوان ^{ظہور ترنیزی}
کردن	دل بے صبر خواهد تو تیا کرد استخوانش را	باین تکمین کہ شیون بر سر فرہادی آید ^{صفا اصفا}
گرفتن	چشمیکہ از غبار خطش تو تیا گرفت	از اشک خیش دامن آب بقا گرفت
گشتن	غبار را گشتم مگر گشتم تو تیا گشتم	بچندین رنگ گشتم با چشمش آشنا گشتم ^{خالص اصفا}
توجہ رو آوردن بچیز ۱۲ منتخب اللغات		
فرمودن	توجہ فرمودن آیتا خوشتر بنا خراسان	و خبر یافتن محمد شیبانی خان ^{قاسمی گونا باد}
کردن	دل بیدار می دید و وادی تو جکن	کہ من با خواب آلودہ کردم قطع منہ ^{صفا اصفا}
گماشتن	آوازہ مرحمت و کمالت و بصیت	و عدالت توجہ تبخیر جهان گماشتہ ^{ظہور ترنیزی}
نمودن	ز دہلی بسپالم توجہ نمود	کہ پنچیر گاہ شہنشاہ بود ^{کلیم بھانی}
توشہ زاد راہ کہ مسافران بردارند ۱۲ ہمار عجم		
برداشتن	چومی پوید طریق وادی ناموس باید	ظہوری توشہ رنگی برائے نام بردارد ^{ظہور ترنیزی}
بردن	توشہ ز دین برکہ عمارت کم است	آب ز چشم آر کہ رہ بے نم است ^{نظامی گنجوی}
برگرفتن	گوی امید ز چوگان فلک بر بایند	توشہ عمر زدوران جهان برگیرند ^{حسن غزنوی}
مصطلح ۱۵ توشہ برداشتن ، تہیہ سفر کردن ۱۲ ہمار		
عہ اسے خم بکن توجہ باطن بجال من ۱۲ آرزو اکبر آبادی		

مصدر	صله	شاعر
بستن ^۱		توشه بستند در گهراے شدند خسرو دهلوی
بستن	بر	توشه بچون پاره دل بریاسته اند مر کبچون ابلق لیل منهارت داده اند صا صفا
بستن	بر از	بر کمر از ترک جهان توشه بست در صف مردان مجر دشت وحید قزوینی
بستن	بر	جگر از نوک ترکان خوشه بندد فلک بر دوش انجم توشه بندد زلالی خوانساری
پروردن ^۲	به	سکندر که شاه جهان گرد بود بکار سفر توشه پرورد بود نظامی گنجوی
دادن		آنکه ترا توشه ره میدهد از تو کی خواهد دوده میدهد
ساختن		راه تو دور آمد و منزل دراز برگ ره و توشه منزل باز
شدن		آنقدر رفته ام از خود که اگر باز آیم عمر جاوید خضر توشه را بهم نشود وحید قزوینی
کردن	از	منم روان جهان در گوشه کرده کفی پست جوین را توشه کرده نظامی گنجوی
کشیدن ^۳	از	دنبال ناز او چه قدر نداشتا و دید آه دلم که توشه زد شنام میکشد تنها شریانی
گرفتن	از در	بجگر خور و نگر و قطع ضاراه عشق توشه این راه از لخت جگر باید گرفت صا صفا
یافتن		گوشه چشم مهت و توشه راه دلت یافتند نصیر مهدیانی

توفیر گرد کردن مال، و بسیار کردن، و حاصلیکه از مقدار مقرر زائد بر آید ۱۲ بهارجم

سجیدن	دو مار از راس تو توفیر سنج	یکه مار مره دگر مار گنج	نظامی گنجوی
-------	----------------------------	-------------------------	-------------

مصطلح^۴ توشه بستن، و بر میان و کم بستن، و توشه گرفتن، تنیه سفر کردن ۱۲ از بهارجم^۵ توشه پرورد
کیکه در سفر قریب و نکارگاه توشه را بر دوش او بار کنند ۱۲ از بهارجم^۶ توشه کش، مراد توشه پرورد ۱۲ بهارجم

مصدر	صله	شاعر
شدن	از	مر از تو صد ناز تو فیر شد دلے تو به ام آرزو میر شد
کردن	در	تو دیزی که جهانم کند ازین هر روز ز عمر خلق که در عمر تو کند تو فیر
گذشتن	از	مر اگو چه بانی بود ز رونق شغل چو در معامله از اصل بگذرد تو فیر
توفیق سنراوار، و میاگردانیدن اسباب ۱۲ بهار عجم		
دادن		شکر خد اگوے که توفیق داد ره بسوے خانه خولیش کتاد
داشتن		اے که توفیق شکست تو به داری بیا این زمان کاری دگر کن تو به رابار دگر
در یافتن		هر کوبنما ز از بشتافت توفیق حضور دوست دریافت
یافتن	از	می کنم چه گرین خضر اخلاص بگذرم حذار و نیکو یارین توفیق یابم از خدا
توقع چشم داشتن ۱۲ بهار عجم		
داشتن	از	توقع مدار از کس دستگیری به از سایه خود عصائے نیابی
کردن	از	در وصل از تو توقع مکتوبے کنم بی طاقتمی مرا بد یار دگر کشید
توقف باز ایستادن ۱۲ بهار عجم		
فرمودن		در و دسو د نموده قدر توقف فرمود
کردن	در	دیدة مجرایان از انتظار بهیشتند این قدر در محو توقف کردن که محل چرا
نمودن	در	اگر ز شدت سحر سازش و کثرت بر باران مانع آمدی این قدر توقف در تعبیر کج نم نمود

مصدر	صلہ	شاعر
توکل بخدا سپردن ۱۲ بہارِ عجم		
کردن	افعال خلق چون بختا منتہی شود	بر درکار ہا توکل اگر بر خدا کنند تاثیر اصفا
تولد پدید آمدن، وزائیدہ شدن ۱۲ بہارِ عجم		
کردن	فرزندِ خلاف و فتنہ لا بد	از بالغ ز رحم کنند تولد والہ ہروی
یافتن	از طغیاں مواد و موگہ بشیر و شکر نوشی برن	و بار آرد اندام طفل نازنین بدین تولد یافتہ طہیر القشری
تولا دوستی داشتن با کس ۱۲ بہارِ عجم		
بودن	ہر جا کہ تاج بخشیت بادا با و تولا	بہ ہر جا کہ ملک ملکیت بادا بتواضعت بدیاجی
کردن	بیم ہر ش نباشد ہر تن کہ او بہمت	از دل کند تقرب و ز جان کند تولا معتریشا پلو
فصل ہام		
تہ مایہ، واصل، و پایان ۱۲ بہارِ عجم		
آوردن	نستی خس کہ ز ہر باد بجلان آئی	مرد از جامنشین باقر و پیش آرتے باترکاشی
بستن	خون در دل می میکند تہ بند و صہا تو	گلشن لغارت میدہد رختا پائے تو تاثیر اصفا
داشتن	اہل معنی شکوہ دیگر دارند	گر آئینہ می داشت تہی دریا بود جویا کشمیری
مصطلح		
لے تہ بندی چیزے کہ پیش از خوردن شراب وغیرہ خوردن ۱۲ بہارِ عجم لے تہ داشتن، گویند		
”فلانی تہ ندارد“ یعنی بے مایہ و بے اصل ست ۱۲ بہارِ عجم		

مصدر	صله	شاعر
کردن ^{۱۴} ماندن ^{۱۵} نشستن ^{۱۶} نمودن	در	که رخت نخی را و اگر دوست داشته کردن در کام تلخ ما چکانه مانده آن جام را ز موج خنده ترسم خط بر و آید از آن لبها خاک آن مانند آب صاف باشد نه نا صبارا شرم می آید بر و گل نگه کردن از جام لعلین غیر رنجش شرب همدی ز جوش باده در دانه نشین بالانشین گردد این مقام از بسکه نورانی سر افتاده است
تمهید نیک ترسانیدن ۱۲ بهار عجم		
دادن کردن		بداستی دریا کشودم مهر لب کز دے تمهید مکن که بے قرار ایم ستیز بر دست لطف تو میداد تمهیدم طالب آملی شمشیر مکش که بے گنا هم حسن دلوی
تممت بالضم و فتح دوم و مشهور بسکونت، گمان بد کردن، و گمان بد ۱۲ بهار عجم		
آلودن آمدن انداختن برداشتن بردن	از	تممت آلود جدائی گشته ام تا تممت غفلت بحر ناب نیاید تممت بر شب و آن خیل خواب انداختی تممت بیگانگی از آشتا برداشتم بس تممت و ملامت زین روزگار بر دهم نیستم یکدم جدا از تو عبث مے نوشتم و خواهم که مرا خوب نیاید خواب بیداران بستی انگه از نقش خیال مردم و فارغ شدم از بدگمانیهای او از بهر نیم جرعه و زیاد یک نظاره
مصطلح		
<p>۱۴ تا کردن رخت و قماش مشهورست ۱۲ بهار عجم ۱۵ تا ماندن، آنچه از خوردن باقی ماند ۱۲ بهار عجم</p> <p>۱۶ تا نشین، آنچه به تنگ نشیند از در و غیر آن ۱۲ بهار عجم</p>		

مصدر		صله	شاعر
بستن	فشرده دل بابو دزيب ساغراما	بر ع	بهره تهمت می بر سفال خود بستم طالب آملی
زردن	تهمت عیش زن کز اثر ذوق بلاست	ع	اینکه هر لخت دلم بر سر مرگان خند
کردن	پیش شنش تو تهمت کنم	به	شه چه کند حکم سیاست کنم حیدر فزینی
کشیدن	صد رشک برم بدماغ اسیر تو	در از	در بزم باده تهمت ساغر زد کشید اسیر شترانی
گرفتن	اهل دنیا بگی تهمت گیرند و فساد		رخت خود را که ازین رطه مسلم برداشت عرفی شیرازی
نهادن	سنگ چون دیده شرم و حیا بر هم نهند	سه	تهمت آلودگی بردامن مریم نهند صاف صفا
تهنیت مبارک باد گفتن ۱۲ بهار عجم			
خواندن	راویان هر نفس تهنیت نو خوانند		حسن غزنوی
دادن	صاحبان چون دهمت تهنیت نورورک		کز تو نوروز کند کسب جهان افروغی والد هروی
ساختن	بزرگان بر تهنیت ساختند	بر	بآن سر بزرگی سرافراختند نظامی گنجوی
کردن	تهنیت کرده ترا میرا بعد جشن چنین	را به	شاعران گفته بهر جشن ترا مدح و ثنا معزی نیشاپوری
گفتن	دیهم تخت تهنیت تخت گاه گفت	را	آمد بحکم شه چو بدار القار تخت طغر اکشید
تهنیتی خالی مقابل پُر ۱۲ بهار عجم			
<p>ع ۱ تهمت چنین بسته بزلت شب اندوه ۱۲ طالب عجمی بندی از زنجیر این تهمت پیا من ۱۲ قبول سه زمانه تهمت بدست</p> <p>نهادم ۱۲ بهار عجم لعه گشتی تهمت پیران سال ۱۲ خرد ع ۱ تهمت من بشوخی چشم سیاه خویش ۱۲ شفا ع تهنیت گویند خسرو</p> <p>را به جشن مهرگان ۱۲ ازرقی</p>			

مصدر	معنی	شاعر
بودن	و صا بود بے رحمت شب دوش	از تو گوئے عالم از آدم تہی بود جمال صفائی
داشتن	ای کاش تو دالگی یاز حال این رہی	از کز صبرم دل تہی در عشق او انگری جلی غریبانی
دیدن	نہ بینی ز خواہندہ و میہمان	از تہی بارگاہ و را یک زمان اسکندوسی
رفتن	تہی رفتن	بہار عجم
رفتن	تہی رفتن	"
رفتن	تہی رفتن	"
رفتن	تہی رفتن	"
شدن	تا حرم تنہا از دل دین تہی شود	از خست جلوه مدہ جملہ نشین ناز را عرفی شیرازی
کردن	اگر اجازت عرفی اشارہ فرماید	از تہی کفر ز گمر گنج رمز و ایما را
گردیدن	ہوش اگر ناخن بند بر دل شراب ناب بہت	از در سبوازی تہی گرد خمار و خواب بہت
ماندن	بدانست خضر از سہ راگی	از کہ اسکندر از چشمہ ماند تہی نظامی گنجوی
تہیہ بروزن تذکرہ استعداد و آمادگی ۱۲ بہار عجم		
ساختن	کنون کہ قد تو گردیدہ حلقہ در مرگ	تہیہ سفر عالم بقای ساز صفا صفائی
کردن	نفس تہکن ز حرف عشق ز نہار	نداری تہیہ این کار بنشین تہی ترشیز
مصطلح تہی رفتن، پیراہی کردن، و سفر پیود کردن، و تہید ست رفتن، و تنہا رفتن ۱۲ بہار عجم		
تہی ماندن محروم ماندن ۱۲ بہار عجم		

مصدر	صلہ	شاعر
فصل یار		
تیار آمادہ، دھیا ۱۲ بہار عجم		
شدن	بدولت از زخم پاچہ چرخ کو زہ گری	خمیر پائے زخم نمیشود تیار اثر شیرازی
تیر سہم، و خدنگ، و ناوک ۱۲ بہار عجم		
آمدن	زان سینہ تہی کرد گمانت کہ عدورا	ہر تیر کہ انداخت ہمہ بر جگر آمد ظہیر فاریابی
آوردن	می شناسم چشم اور اطرف دست کافر	دیدہ ام تر کا شوخش را عجب آورست سلیم طهرانی
افتادن	نیست جز تیر یکیر یا خاکسار خورده است	برزین تیر یکیر ز شست افتادہ است صا اصفہانی
افتادن	لطیف تر تیر مرد گرم سوئے دل انداز	کان تیر تختین کہ زد می بر جگر افتاد کمال صفا
افتادن	تا زان خرقہ ہا تیر بہ بندی بپاشانہ	افتد ہمہ جا تیر لگا ہست دو گمانہ سالک تفریقی
افگندن	تیر افگندن	بہار عجم
افگندن	گر خضر تیری بتاریکی افگند ازہ مرو	آنکمی بخشید عمر جاودان بیدار گیت صا اصفہانی
مصطلح ۱۲ تیر آور، عیار و مکار ۱۲ بہار عجم ۱۲ تیر افگندن، لازم تیر افگندن کہی آید ۱۲ بہار عجم ۱۲ تیر دو گمانہ افگندن، تیر یکہ چون کشا و یا بدو بجائے رسد و از آنجا جستہ بجائے دیگر خورد، و بعضے گویند تیر کاری، و همچنین تیر دو گمانہ شدن و دو گمانہ افتادن ۱۲ بہار ۱۲ تیر افگندن، معروف، و نیز کنایہ از دعائے بد کردن، و طعنہ زدن ۱۲ بہار عجم ۱۲ تیر بتاریکی افگندن، کار بہ گمان و پندار کردن ۱۲ بہار عجم ۱۲ آسان تیرے بتاریکی افگندست از شہاب ۱۲ غنی		

مصدر	شاعر	صله
افگندن	مقرعه کم زن که فرس پاسے تست	نظامی گنجی
افگندن ^{۱۵}	تیر افگندن بر چیزے	بہارِ نجم
انداختن ^{۱۶}	لطف کن تیر ہو گرم سوے دل انداز	بہ
انداختن ^{۱۷}	شب نگ ناله بر آسمان انداختم	عہ
باریدن ^{۱۸}	تیر باران سپاہ فتنہ طوفان می کند	از
باختن	راست گوئی کبر و عشق ہی باز تیر	بر
بر کشودن	اگر عدو تو از شصت برکشاید تیر	از
بستن	تا زان مژہ تاثیر بہندی بہ نشاند	از بہ
پرداختن	سواران ہمہ تیر پر داختہ	گئی تیر و گے ترکش انداختہ نظامی گنجی
جستن	از کمانش نجستہ تیر خطا	از
جمیدن	نگار من برین ہی چنان بجد	کہ تیر وقت کشاد از بر کمان بجد جمال اصمغری
خلیدن	تیر او ہرگز نمی فتنہ خاک از بہر آنکہ	در دل من میخلد گر بر زمین می افگند شاپور طرانی

مصطلح^{۱۹} تیر افگند و انداختن بر چیز، معروف ۱۲ بہارِ نجم ۱۵ تیر تار کمانداختن، از قبیل شست بتاریکی زدن،
یعنی کار بگمان و پندار کردن ۱۲ بہارِ نجم ۱۶ تیر باران و تیر بارش، تیر باے بسیار کہ از کمان مروده باشند ۱۲ بہارِ نجم

عہ چو تیر انداختی برو دشمن ۱۲ سعد عہ تیر مژہ تنہا بدل تنگ مینداز ۱۲ جامی

سہ تیرے بجائے خلد از خار کاہست آن ۱۲ خزین

مصدر	صلہ	شاعر
خواستن	از	دل من تیر تو خواہد ز خدا در شب بھر
خوردن	از	کیست کہ غمخوار تو تیر نہسانی نخورد
خوردن	بر	از شوخی ابرو ان فشان
خوردن	بر	دامان چرخ از آہ ستم دیدگان پست
دادن	از	چو مرگانش ز قتل عام شادست
داشتن	در	چشم او در ملک جانہا کفر مانرواست
در افتادن	بر	کمان نرم تیر سخت را در چاشنی دارد
دواندن	در	تیغ چون دوسوہ عشق در افتد بدماغ
دوختن	بر	گلش در غنچگی تیرے دو اند
راندن	در	جز تیر ندوخت بردل و جان
	در	مخالفت تو اگر تیر در کمان راند
		چو خاریشت سر اندر کشد تیر انصال

مصطلح

۱۔ تیر خوردن، بدون صلہ، خستہ شدن بزخم تیر ۱۲ بہار غم ۱۳ تیر دو کمانہ خوردن، مثل تیر دو کمانہ افتادن ۱۲ بہار

۲۔ تیر خوردن بر چیزے، رسیدن تیر بر چیزے، ۱۲ بہار غم ۱۳ تیر لمان دادن، چون سلاطین کے رانا دہند تیرے

از جہہ خاص باد دہند و این نشان امان باشد، و چون خواهند کہ شرے را قتل عام یا غارت کنند یا از کسی چیز طلبند و نشان

حکم تاراج بہ سردار دہند یا نشان تیر بفرستند ۱۲ بہار غم ۱۳ تیر در کمان راند، ہیکہ کردن تیر بر آنداختن بر کسی ۱۲ بہار غم

مصدر	صلہ	شاعر
رسیدن	تا کے ز تو ام جھائے دلسوز رسد	چند از تو بجان تیر جگر دوز رسد جمال مصفا
رفتن	گر خشت تو بچین فتداند گر نبرد	در تیر تو بروم رود در صف وفا اسکطوسی
ریختن	اگر چنینان مژہ ہاتیر جفا خواہی بخت	از رخ آئینہ ہارنگ جفا خواہی بخت وحید قزوینی
ریختن	سلاخواہی از چشم بد آسگر گریبان کش	بر آسگر کہ از گردن فرازی بر ہفت ہاتیر میرزا صا صفا
زدن	کاش میر چو زنی تیر من بجان را	عجب را کہ تن مردہ نیارند برون بیکان را کاتبی نیشاپور
شکستن	از نہ سپر سپر بگذشت	در ہر تیر کہ در کمان شکستم شتا شمشد
شکستن	تا کے ز بیم خود تو دزد م نگاہ را	در سینہ نفس شکستم تیر آہ را طالب آملی
طلبیدن	تیرے زو چشمت طلبیدین گل گستاخ	از فرا کہ نہ بچند ازو در گذرانند کاتبی نیشاپور
کردن	سینہ را آماجگاہ در دنا کی کردہ ایم	از غبار دل نفس تیر خاکی کردہ ایم وحید قزوینی
کشان	اگر کشید کمان و کشاد تیر خدنگ	عجب مدار کہ پہلوئے کفر را بدید و اسف و ابخاری
کشیدن	لبشہ فراقم و آمادہ و داع	از تیر و زشت چست کمان کشیدہ ام صا صفا

مصطلح ۱۵ تیر ریختن زدن کشادن کشیدن، تیر انگندن ۱۲ بار بزم ۱۵ تیر در کمان شکستن، میا کردن تیر برے انداختن برے ۱۲ بار بزم ۱۵ تیر خاکی، نوے از تیر کہ از ہمہ تیر ما دور تر رسد ۱۲ بار بزم ۱۵ تیر کشیدن از چیزے، بمعنی تیر خوردن ۱۲ بار بزم

عہ از نگاہ تیر ہر جاترک چیمت تیر بخت ۱۲ بطوری عہ شہم سینہ زدی تیر در بر بیکان، میا ندل و جانم کشاکش ست ہنز ۱۲ شانی
معہ از غمہ زدی تیر جبار دل مجروح ۱۲ خسرو للعہ بکشائے تیر ترکان و بریز خون حافظ ۱۲ حافظ

مصدر	صله	شاعر
کشیدن ^{۱۵}	بیان شکوه عاشق زبان نمی دارد	کشتیر جواحت کمان نمیدارد تاثیر اصمغیا
کشیدن	کشاوه او بر کین جان هادست	در کشید غمزه او در کمان ابرو تیر الورا میورد
کشیدن ^{۱۶}	ککش بر هر کشتیر و ککش باز از حد مالا	بر کزان فرگان بصدناوک صد و یک تیر کمال خجند
گذشتن	گذشته چنان از سپهر تیر کین	از که آه اسیران ز چرخ برین قاسمی کونا باک
گرداندن ^{۱۷}	از تو مانند بزم شن و خویش را کم کرده است	تیر گردانی کند چون شعله جواله شمع راضی ⁺
گرفتن ^{۱۸}	راه پراز ستاره شد خنجر او چون برق زد	در خود قدر دو پاره شد تیر جو در کمان گرفت بدر چاچی
نشان دادن	من تیر نظر را بنشتم بنشانی	به از بر چون کج نظران دیکه پندار و گمانند ناصر اصمغیا
نشستن	ببال و پیرمرو از ره که تیر پر تابانی	به عیر هو اگر فت زمانی دلی بجان نشست حافظ شیرازی
نهادن ^{۱۹}	بشرق و غرب اگر دشمنی بود بمثل	به در که در عداوت تو تیر بر بند کمان معز نیشاپور

مصطلح

له تیر کشیدن جواحت، بهم کشیدن زخم و سوزش کردن آن ۱۲ بهار عجم ۱۵ تیر کشیدن بر چیز، تیر انگندن ۱۲ بهار عجم
 ۱۵ تیر گردانی، چون چیزے گم شود اسامی حضار بر دور پیالہ نویسند و تیرے در آن گذاشته افسون خوانند تیر خود بخود
 در حرکت آید و چرخ زده بر نام زد و آیتد، و این تیر بارادر عربی "اقداح" گویند ۱۲ بهار عجم ۱۵ تیر گرفتن و کشیدن
 میا کردن تیر بر اسے انداختن بر کسے ۱۲ بهار عجم ۱۵ تیر نشستن و بر چیزے و بر چیزے، رسیدن تیر بر چیزے

تیر نشان دادن متعدی آن ۱۲ بهار عجم

که همچو تیر کشیدن ز آستان برخاک ۱۲ صائب عمه نشان ندیده منہ تیر در کمان ز نهار ۱۲ صائب

مصدر	صده	شاعر
نهادن	شندیم ز دانش پوهان درست	که تیر و کمان او نهاد از نخست اسدی طوی
تیرگی تاریکی ۱۲ بهارجم		
باریدن	چپ تیرگی که ز دیوار و در نمی بارد	بکوی صومعه کان جلوه گاه ساقی نیست خلوت تر شیزی
بردن	مدحش از دل عشاق تیرگی برد	چو بوی جامه یوسف ز چشم اسیریل معجز شاپور
جوشیدن	تیرگی می جوشد از غمخانه افلاک ما	شمع بزم خویش را در تحت مهر ختم طالب آملی
خاستن	در دزدان دل عاشق بهی ناب نخیزد	این تیرگی از خانه بهمتاب نخیزد شانی مشهد
داشتن	این تیرگی ز روز ازل داشت کوی کم	مادر زاده سر پستان سیاه کرد فطر مشهد
رفتن	تا ز تخم تیرگی نیت چشم شد سفید	این سیاهی از فراغ من اسیر است اوحد کادرو
فزدون	فزد و تیرگی خاطر از ایام مرا	بنفش گل کند از لاله چراغ مرا صاف صفا
تیره تاریک و کنایه از ناخوش و در هم ۱۲ بهارجم		
بودن	باز آنکه شهر بدیو تاریک و تیره باشد	در شهر بود نتوان باشد که در جهان هم خسر دهلوی
داشتن	زبان روشن از لب تیره دارد در دو گام	بخاموشی و صیت میکنم شمع مزارم را وایزدی
ساختن	روز مایه ز خط لب جانان سازی	روزی خضر کنی چشمه حیوانی را اصفی تیرازی
شدن	چشم من تیره شد از فرقت یوسف رو	چشم دارم که نسیمی رسد از پیرنش آذری سفرته
شدن	مرغ دلم طاریست قدسی عشق آشیان	از نفس تن بلول تیره شده از جلان حافظ تیرازی
مصطلح تیره نهادن، میا کردن تیر بر آنداختن بر کس، و وضع تیر کردن، از قبل این و رسم نهادن ۱۲ بهارجم		

تیره شدن از چیزه، کنایه از ناخوش و در هم شدن ۱۲ بهارجم

مصدر	صده	شاعر
کردن ۱	زمانه مر و شنش تیره کرد	ز دوران رسید آفتابش بزرده
کردن	مکن برون طمع تیره زندگانی خویش	که روز هم شب تارست برگد ای چراغ صفا
گردیدن	ولے چندان بنودش پر تو صبر	که خورشیدش نگر د تیره چون ابر
نشستن	ناشته روی تیره نشیم به پیش او	پر خشم از و چون کودک بد فهم را و ستاد
گشتن	چو افراشت در غنچان بارگاه	جهان تیره گشت از غبار سپاه
تیز مقابل کند و کنایه از زخم ملک ۱۲ بهار عجم		
ساختن	فلک دوا سپهچی تا بریم که بدار	ز بهر توام آهسته باش و تیز متاز
خاستن	تیز چو گوش فرس تیز خیز	صورت و معنی بصفت هر دو تیز
دیدن	تیز بین باد آفتاب پرست	تا به بیند که ما هتا به نیست
ساختن	که بر فروخت زمره رو آفتاب مرا	که تیز ساخت بر آتش دل کباب مرا
شدن	لے کلک من در سخن تیز شد	چو منقار طوطی شکر ریز شد
کردن ۲	قلم تیز کردن	بهار عجم
کردن	در کشتنم گران خزه پر بهیز میکند	خنجر بسنگ سر به چراتیز میکند
مصطلح ۱ تیره کردن، ناخوش و در هم کردن ۱۲ بهار عجم ۲ تیز کردن قلم، کنایه از قتل زدن قلم را		
تا خوب نوشته شود ۱۲ بهار عجم		
عه که بر چشم مردم جهان تیره کرد ۱۲ سعدی		

مصدر	صده	شاعر
کردن ^{۱۵}	از	هر جار هم شکایت آنشوخ سرگم تا از برائے قتل خودش تیز تر کنم
گردیدن	به	گردید تیز غمزه مستش بخون من هر چند دست او بشقا قبا گرفت
گشتن	بر	تیغ نه بل کاش فولاد خیز بر دل سنگین عدد گشته تیز
تیزی ضد کندی ۱۲ بهار عجم		
دادن		سوهان فلک تا گل عدل تو شکست تیزی نتواند که دهد خاستم را
داشتن		تابدار از کان بروید در زماں عقیق تیزی الماس دار دناخن اندیشام
تیشہ آگہ آہنی کہ نجاران و سنگ تراشان دارند ۱۲ بهار عجم		
آلودن ^{۱۶}	به	آلوده بجز دل نکنم تیشہ خود را
خوردن ^{۱۷}	بر	خوردن تیشہ کہ برنگ خورد در گشت خبر بگیر کہ آواز شیشہ جگست
خلیدن	در	مردہ ام زین غم کہ ناگہ تیشہ ہا در و خلد دوش دل چون با خیال دست ہم آغوش
خوردن ^{۱۸}	بر	تیشہ بر پا خوردن
زدن ^{۱۹}	بر	تا بکہ ہر سودوم در سومات
زدن	اندر	تیشہ زن اندر ہنر اند و ختن
مصطلح		
۱۵ تیز کردن کسی را، گرم کردن و براگشتن ۱۲ بهار عجم ۱۶ تیشہ آلودن بجز خورد و بچرخیدن ۱۲ بهار عجم ۱۷ تیشہ خوردن ۱۸ تیشہ بر پا خوردن ۱۹ از تردد باز ماندن و بر ہم زدن کار و بار خود ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
زردن ^{۱۲}	تیشه بسوی خود زردن	بهار عجم
تشیع شمشیر و هر چیز برنده مانند کار و غیر آن ۱۲ بهار عجم		
آختن ^{۱۳}	یکه آخته تیغ زرین زبر	از یکه بر سر آورده زرین سپر اسد طوسی
آزمودن ^{۱۴}	بر غیر از مود ز بیداد تیغ ناز	بر بنگر چه کرد و لبر حق ناشناس من از تو که ابر آباد
آمدن ^{۱۵}	مرد اوقت فرد آمدن تیغ بفرق	به چوین فلکندن بچین ننگ شهادت باشد طالب آملی
آمدن ^{۱۶}	چو آب زندگی می نوشد و لب تر نمی سازد	بر اگر تیغ دو عالم بر گلو عیش می آید صفا صفا
آلودن ^{۱۷}	بخون شکار میالای تیغ	به که داری بفتراک بستان دیغ غلو تر شیری
آوردن ^{۱۸}	بر حرف من قلم شود انگشت اعراض	به تیغ و ترنج اگر بمیان آورد کس کاشی آملی
آمیختن ^{۱۹}	علم افکنده هزاران صف طوطی طالب	در هر کجا یک تنه تیغ سخن آه میخیزد ام طالب آملی
افتادن ^{۲۰}	خورشید رخت نخست تیغی که بزود	بر بر لعل لبست قتاد و کر دوش بدویم سیفی موزی
افتادن ^{۲۱}	تیغ از کف افتادن	از بهار عجم
انداختن ^{۲۲}	سجده غلافی میکند بے من بجز اوان	بر چو آیم بر دکانش تیغ اندازد و بر من سیفی بخاری
باختن ^{۲۳}	میدان تیغ بازی برق ست روزگار	بیچاره دانه که سر از خاک بر کند صفا صفا
مصطلح ۱۳ تیشه بسوی خود خوردن، حرص طبع کردن ۱۲ بهار عجم ۱۴ تیغ بفرق و بر گلو آمدن، معروف ۱۲ بهار عجم ۱۵ تیغ و ترنج بمیان آوردن، کنایه از امتحان ۱۲ بهار عجم ۱۶ تیغ افتادن و از کف افتادن، معروف ۱۲ بهار عجم ۱۷ تیغ انداختن، معروف ۱۲ بهار عجم ۱۸ تیغ باختن، باهم بازی کردن به شمشیر، مثل گردانیدن شمشیر که سلاح دکنیان است ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
باریدن ^{۱۵}	در	گردن نهادیم الحکم شد حافظ شیرازی
برافراختن		ظفر یا بد اگر بر برق تازد ناظم هروی
بر آوردن		بس کشته دل زنده که بر مهر گرافت حافظ شیرازی
برداشتن		که گرد و عرش کرسی حرف تابو شهید اشرفی
برداشتن ^{۱۶}	به	بجان تیغ بردار آن شاه شه ظفر کشنده
بریدن ^{۱۷}	بر	سر تیغ او تاج و افسر برد نظام گنجوی
بر کشیدن	به ^{۱۸} از	مگر بر کشد شهنه عشق تیغ ظفر کشنده
بریدن ^{۱۹}		هر کجا دانی که تیغ می برد الماس باش شهرت تیراز
بر گرفتن		گر شنیدی که ملک هست عقیق ابو حنیفه غزنوی
بستن	از	سر شمشیر بر فتر اک بندد ناظم هروی
بستن ^{۲۰}		که غمزه تو کمربست تیغ ابرورا صفا صفه
بستن ^{۲۱}	به	چوناز او بمیان تیغ بدگمانی بست محتشم کاشی

مرصع^{۲۲} تیغ باریدن، و بر آوردن، معروف ۱۲ بهارجم ۱۵ تیغ بردار، آنکه در سوار تیغ بردا همراه رود ۱۲ بهارجم
 ۱۵ تیغ بر سر بردن، تصدیق کردن ۱۲ بهارجم ۱۵ تیغش محو گردد، کنایه از آنکه استعداد دارد که از دستش کاری برآید ۱۲ بهارجم
 ۱۵ تیغ بر کمربست، میان بستن، معروف ۱۲ بهارجم

۱۵ تو تیغ را بروی قلم بر کشیده ۱۲ اسدی ۱۵ سبک تیغ تیر از میان بر کشید ۱۲ اسدی

مصدر	صله	شاعر
خندیدن	بر	که خندد برو تیغت اندر نبرد اسکطوسی
خوابانیدن		که خوابانید تیغ ست خوابانید چشمش صاف صفا
خوابیدن		تیغ خوابیدن بهار عجم
خوردن	از	نخورد و اند همان از دست جانان تیغ طالب آبی
خوردن	بر	هر چند تیغ هر خورد بر فسان برف افشاران
دادن	به	ناز برقع پیش خورشید جهان آرا کشید شاه شهید
درافتادن	به	تیر چون شمشیر نور در آید به بصر کمال صفا
داشتن		سروش را به تیغ ز تن باز کرد نظامی گنجی
دیدن	در	دید با هم ظلمات و خضر و اسکندر کمال صفا
راندن	بر	استخوانم زخم ساطوری نداشت خلوت ز شیری
رساندن		تیغ چنان رساند که از استخوان گذشت فغانی ازیری
ریختن	به	از بس سویم تیغ کین مر درخشان ریخته خطر آشفته
زدن	بر	بر من چو تیغ ستم واقف دم باش اوجی نظرنری
<p>مصطلح تیغ خوابانید خوابید تیغ زدن، زده شد ۱۲ بار عجم ۱۲ تیغ بر فسان خورد، نیز شد تیغ ۱۲ بار عجم</p> <p>۱۲ تیغ دار، سپاهی و گلبان ۱۲ بار عجم ۱۲ تیغ راندن و رساندن و ریختن، معروف ۱۲ بار عجم</p> <p>ع بر دس برگه تیغ جفا چه را به دیوانه ایست کای زدی بروی قلم نراند ۱۲ خسرو</p>		

مصدر	صده	شاعر
زردن ^۱	بر	دبیدم غمره تو بر دل من تیز ترست راست مانده تیرگی که زنی بر فسنه ^۲ سلما ساجی
ساختن ^۳	از	چو از غمره خود شوی تیغ ساز کند مشتری گردن خود دراز ^۴ طغر آشید
شدن ^۵		کوه قاف از پیرانداختگان ست اینجا که در تیغ شود پیش دم تیش ^۶ ما صفا صفها
شکستن ^۷	بر	بمزد مهر بانی تیغ بیداد شکستی بر دلم دستت مریزاد ^۸ زلالی خواستار
شکستن	در	تیغها در هم شکسته همچو جوشن بارها گرزها همچون سپرد کرده زخم تیغ خور ^۹ کمال صفها
فرو آوردن		بر زخم قیبان نظر سوے من انداز یک تیغ فرو دآور و صد سترن انداز ^{۱۰} شانی شهید
فرو بستن	بر	فرو بست بر ترک شه تیغ را ز برق آفتے کے رسد میغ را ^{۱۱} انطا گنجوی
فلگندن		گفت در آن کو کبه بهرام پست تیغ بیفگند و بهم دست بست ^{۱۲} خسرو بلوی
کردن ^{۱۳}	به	بدین قیاس بهان شکار غمره اش بخاک کرده بود هر قدم هزاران تیغ ^{۱۴} طالبائی
کردن		بسیستون تیغ بگردن کند استغنائش چین ز جوهر جو بار و فلگند تیش ^{۱۵} ما صفا صفها
کشادن		تیغ کشادن
کشودن		تیغ کشودن

مصطلح

۱ تیغ فیرن زردن، تیز کردن تیغ ۱۲ بهار ۱۳ تیغ ساز، آنکه تیغ سازد ۱۴ بهار ۱۵ تیغ شدن، رو بردن
و در برابر جواب دادن ۱۲ بهار ۱۳ تیغ شکستن، معروف ۱۲ بهار ۱۳ تیغ بخاک کردن، ترک فتنه و خونریزی

کردن ۱۲ بهار ۱۳

مصدر	صله	شاعر
کشیدن ^{۱۵}	چشم تو بمبه خنجر فولاد کشید	ابروت بمر تیغ بیداد کشید
کشیدن ^{۱۶}	خوبان بدیر و کعبه عنانی کشیده اند	تا تیغ غمره را بفسائی کشیده اند
کشیدن ^{۱۷}	تبسم که بخون بهار تیغ کشید	که خنده بر لب گل نیم سبل افتاده است
کشیدن ^{۱۸}	بینی تو تیغ می کشد پیوسته	عمر تو تمام در دم نزع گذشت
کندن ^{۱۹}	زمانه تیغ ستم کند یا علی زنهار	مباش غافل از احوال من که بر خطم
گذاشتن	شیرند به همیشه در چون تیغ گزارند	ما هند بگردو بر چون اسپ دو اند
گذاشتن ^{۲۰}	تیغ به رو گذاختن	کافی بهمانی
گرفتن	دامان ناز بر زد و تیغ جفا گرفت	مستانه در رسید و گریبا گرفت
گرفتن	آتش از سینه فشانند چو کوره گرمی	تیغ گیرند بدندان گر همچون انبر
گذاشتن	ملک نار زانیا بستان که از زانوئی	تیغ آتشبار بر جان بداندیشان
نشان دادن	می نشاندم تیغ ابرو کس دیگر بچشم	هست در سر باز فکر خانه آراست مرا

مصطلح

۱۵ تیغ کشیدن، معروف ۱۲ بهاریم ۱۵ تیغ بفسان کشیدن، تیز کردن تیغ ۱۲ بهاریم ۱۳ تیغ بخون کسی و در خو کس کشیدن، آلوده بخون مقول کردن ۱۲ بهاریم ۱۴ تیغ کشیدن، راست و سرتیز شدن، دین و حالت شرف شدن، بر مرگ بود ۱۲ بهاریم ۱۵ تیغ کندن، از نیام بر کشیدن ۱۲ بهاریم ۱۶ تیغ به رو گذاختن، بجز و تعدی چیزی، گرفتن ۱۲ بهاریم

۱۷ چون کشتی تیغ جفا بر سر میله و گری ۱۲ میلی ۱۸ بکش تیغ جفا در خون شاهی ۱۲ شاهی

مصدر	صلہ	شاعر
نشستن	با این ہر مصطلحے داشت زانکہ تیغ بہ	برندہ تر شود چو بنگان شست ^{شما کشید}
نمودن	ز نیل و مشک پیوند مع داودی از	ز دروینا بنائے تیغ گوہر دار ^{ازرقی ہر}
نہادن	پیش آن جراح دزر کے رو دکا دم پیش بہ	از برکام رہم اوے نم تیغے بخوش ^{مخلص کاشی}
نہادن	اے صبر ہوش رستلا برون برید بہ	کان ترکست تیغ سیاست بجا نہاد ^{شما کشید}
نہادن	تیغ بردو نہ وا ز دی و از دوش میرس بر	اگر بخواہی کہ رسنام تو تار کن حطیم ^{ابو حنیفہ غزنوی}
تیمار غم خوردن ۱۲ بہار عجم		
خوردن	دل خون گشت از تیمار خوردن از	در دم خستہ شد زین خار خوردن ^{خسر دہلوی}
کردن	کے دل ہم رسا دگی کا شخ تیمار کشند	اگر قوی اند چارہ از چشم بیمار کش کند ^{مخلص کاشی}
کشیدن	تیمار رعیت کشد داندہ درویش	کایز دہد ہاد اورا اجرانہ و تیمار ^{فرخی سیستان}
گفتن	رقیباً بر حتی گر باورت ناید غم خسر	کہ من تیمار بلبل پیش تو تیمار میگویم ^{خسر دہلوی}
نہادن	میندیش از کشتش تیمار بر من بر	بقدر زور من نہ بار بر من ^{نظای گنجوی}
میہم بجاک وضو کردن ۱۲ بہار عجم		
برخاستن	آب آند یتیم برخاست	بہار عجم
مصطلح ۱۵ تیغ بخویش نہادن، امر نامرغوب بنا چاری محل کردن ۱۲ بہار عجم ۱۵ شاعر مشہور کہ آب آند یتیم برخاست، از قبیل فنڈہ فروختست و نزاع برخاست ۱۲ بہار عجم		
۱۵ دلم زد سوسہ عشق کے خورد تیمار ۱۲ میر معری		

مصدر	صله	شاعر
دادن	از	بهر سجده پیش پایش هم خاک پا او دیده را دام تیمم گریه غرق آب بود خسر دهلوی
شکستن	از	چونم درخ قدر طاوس مست ز آب خورش چون تیمم شکست وحید قزوینی
کردن	از	بآن خاک هر کس تیمم کند کف از آب رحمت چو قلزم کند طاهر مشهدی
باب ثمار		
فصل با		
ثبت نوشتن، و رقم کردن ۱۲ بهار عجم		
افتادن	در	حدیث آرزو مند که در این ثبت افتاد همانا غلط باشد که حافظ داد تلقینم حافظ شیرازی
بودن	بر	ثبت بر صفحه گل این رقم رنگین بود رفت بر باد هر آنچه که از یاد آمد ثابت الایاد
شدن	بر	کز اقبالش این نامه نامدار شود ثبت بر صفحه روزگار قاسمی گوناباد
کردن	بر	آن باد که بر محضر یکتائی او ثبت کردست خرد نام بد و نیک جهان را واله هروی
گشتن		شمنشاه روی زمین گشت ثبت شمنشاه زیر زمین شد رقم رفیعی کاشانی
نمودن	در	داعی از جمله مخلصا صا و الاخلاص حیا فرموده نام او را در جریده بند گاشت نایب تصویر همدانی
ثبت بر جایی بودن، و قرار گرفتن ۱۲ منتخب اللغات		
پذیرفتن	از	نام از کرم ثبات پذیرد نه از درم این نکته گفته حاتم طایه باندیم خویش فغانی شیرازی
جستن	از	انویں کنشاده جبین ثبات عیش مجو که گل دهند بخروار و یک شمرند هندی نظیری نیشاپوری
عه زمانه بکدام خاکسار دم کرد + ز آب دیده من میتوان تیمم کرد ۱۲ الهی همدانی		

مصدر	صله	شاعر
دادن	به	حافظ آندوبین شکرده ایندولت داد
داشتن	به	کان مالیت ست فغانی و کوه درد
نمودن		یک ثبات که هنگام کار بنمودی
		که بازار غمت صبر ثباتم دادند
		دارد بیاد لعل تو صبر و ثبات هم
		به برو لطف در آمد جهان جانی عاق
		خفا شیرازی
		طغیاریابی

فصل میم

شهر بر وزن کمر میوه ۱۲ بهار عجم

باریدن	نیست بجهت شکر تو درین باغ سمری	نخل سیراب چو گردید شمر می بارد	قاسم شمس
بخشیدن	هزار نخل بخون جگر بر آوردم	امید نیست که یک تو تم شمر بخشد	شانی شمس
بستن	سنگ می بارد از افلاک ندانم دیگر	نخل امید که امر و شمر می بندد	صا اصفهانی
چیدن	بادب باش درین باغ که هر کس اینجا	می نهد بر سر هم دست شمر می چید	
خواستن	ز باغ وصل شمر خواهم آنقدر که دهند	کجا نظر بکشیرست یا قلیل مرا	عرفی شیرازی
دادن	ز باغ وصل شمر خواهم آنقدر که دهند	کجا نظر بکشیرست یا قلیل مرا	
ریختن	بسته بطلنک سن از دهان یار میریزد	شمر چون خفته گرد خود بخود از دایر میریزد	صا اصفهانی
گرفتن	محبت را پس از قطع محبت لذت می باشد	که شاخ نخل پیوند به از اول شمر گیرد	رضا کشمیری
گستن	ز تلک تازه سن شمر تر نمی گسند	که شاخ سدره و طوبی شمر نمی گسند	صا اصفهانی

مصطلح له شمر بستن نخل و شاخ ، بار آوردن ، و همچنین شمر گرفتن نخل و شاخ ۱۲ بهار عجم

عه خود خوانا چمن پیرا نهالے تا شمر گیرد ۱۲ حزن

مصدر	صله	شاعر
فصل نون		
شنا سخن نیک، دستایش ۱۲ بہارِ عجم		
آموختن	در و غم را بنور خود برافروز	ز با غم را شنائے خود در آموز
بودن	شنا باد بر جان پیغمبرش	محمد فرستاده در بہرش
پرداختن	بسط سائے نسیم صبح خیز نفس از غنچہ	دہانِ شنا پر دازان دمیدن گیرد
برگرفتن	نفس خود از راہِ شنا برگرفت	نور بقا دید و شنا برگرفت
خواستن	اگر بہت و بلند افتاد شعرم	بہ بقدر شعر میخواستہم شنا ہا
خواندن	کہ اے مداحِ عظمت عقد گہ	بہ عہدِ شنا خوان ضمیرت موج کوثر
طرز آیدن	شنا طرازی پیشگاہِ سلطنت را غزل ہر	قصائد غرا
کردن	گلزار وصل شاہد معنی بدست کرد	از بخت خود چہ مایہ شنا کرد روزگار
گستران	مے نخواہی کہ من باندک سعی	در با شمت در جہان شنا گستر
گفتن	خدایت شنا گفت تجبیل کرد	بہ زمین بوس قدر تو جبریل کرد
فصل واو		
ثوابِ مزدِ طاعت، و مقابلِ گناہ ۱۲ بہارِ عجم		
آمدن	دوسہ روز سیت کہ در دید نگدین عجب است	از نہ ثوابِ بے زمن آید نہ گناہے گاہے
عہدِ سہرہ و پیرِ شنا کو در ۱۲ کمالِ صفائی عہدِ چور جز از تو شنا خوانم آنچنان دانم ۱۲ فیضِ شنا پوری سہ شنا گفت بزرگی ۱۲ سعد		

مصدر	صلہ	شاعر
اند فتن	از	والحمد للہ اندوختہ نصیر محمدانی
بخشیدن	به	دو جام مے اگرم از پے سحر دہد آرزو اکبر آبادی
بردن		کہ خاک میکدہ عشق را زیارت کرد حافظ شیرازی
دادن	به	آزرا کہ ہمت تو بدنیادہد جزا معزی نیشاپوری
داشتن		اگر ثواب ندارم مرا گناہے نیست کاتبی نیشاپوری
کردن		از قید روزہ ام برہاند و ثواب کرد شانی مشہد
یافتن	از	وز سیرت بد عقاب یابی اوحہ کرمانی

تمام شد

اعلان

ارمغان آصفی

کے تمام حقوق بذریعہ حبسٹری باضابطہ محفوظ ہیں کوئی صاحب قصد
طبع نفرمائیں، جس کتاب پر شتر کی مرید دستخط نہوں گے وہ
مسروقہ خیال کیجائیگی

المشتر

محمد عبد الحمید خان

آگرہ

۳۳

واللہ ہو الغنی الحمید

ارمغان

ملقب :-

ارمغان آصفی

حصہ ۳

تالیف

عالیجناب مولانا محمد عبد الغنی خان صاحب غنی مؤفرخ آبادی

سلامۃ اللہ العالی القوی

بتصنیع بندہ ہیچمدان محمد عبد الحمید خان عفا عنہ اللہ الننان

در مطبع ۱۱ منبغ النور اگر باہتمام نصیر الدین احمد جاپگر دیکھ

۱۳۲۳ھ

والله هو الغنى الحميد

ارمغان

ملقب به

ارمغان آصفی

حصہ

تالیف

عالیجناب مولانا محمد عبد الغنی خان صاحب غنی یوسف فرخ آبادی

سلمہ اللہ العالی القوی

بہ تصحیح بندہ سچیدان محمد عبد الحمید خان عفا عنہ اللہ المنان

مطبع منبج النور اگرہ باہتمام نصیر الدین احمد چاٹگریویڈ

۱۳۲۳ھ ہجری

بسم الله الرحمن الرحيم

باب جیم تازی

فصل الف

جاده تشدید راه و فارسیا بمعنی خطی که در راه از نقش پارس بر آید است استعمال کنند و اکثر تخفیف آرنده ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
اقتادان	بر	اینک قتاده جاده بر راه کمکشان جمال صفه
افکندن	از	مطلب ما بهم ست از پیش پا افتادگی طالب
بالیدن	بر	جاده بالید القدر بر خود که سداه شد معریشاپوری
خوابیدن		دست کوتاه مرا بهر جاعنان گرد دیند راقم مشهدی
کشیدن	از	چو جاده که ز صحرا به لاله زار کشد غالب بلوخی

مصطلح جاده خوابیده راه دور و دراز بر قیاس راه خوابیده ۱۲ بهار عجم

ع طالب خلف حاجی میرزا کمال بیگ ۱۲ داغستانی

مصدر	صلہ	شاعر
جاربوب معروف ۱۲ بہارِ عجم		
بستن	در کنج دل ظہوری جاربوب آہ بستم	از سینہ پاک رنتم فکر خیال مردم
دادن	اکویش چن بسی آتشک از بخانہ یاد کن	بیاد آستان او دی جاربوب فرگان را
زدن	دوش در خون امیر مرقان غمکش زدم	تا شب بزم ریش جاربوب آتش زدم
کردن	شہسوار کیہ منم گر درہ جولانش	آفتاب از قرہ جاربوب کند میدانش
کشیدن	پیوستہ دلم ساز گرد خطا یا رست	جاربوب کش خانہ آئینہ غبارست
جام پیالہ و شراب و شیشہ رنگین کرد دیوار با خانہ و حمام تعبیه کنند ۱۲ بہارِ عجم		
آوردن	بیاسا قیام صبا بیار	دواے دل و جان شیدا بیار
آوردن	جام بکف آوردن	بہارِ عجم
بخشیدن	بیاسا قی آن جام آئینہ رنگ	کہ میخوایدش خسرو روم و زنگ
برداشتن	بمن بخش از راہ لطف و کرم	ز آئینہ دل برد زنگ غم
برودن	شب روم بر بام آئینہ چشم بر وزنم	جام بردارم بجایش دیدہ روشنم
برودن	روان گردید خونا بلم از ساغر دیدہ	بیاد لعل و چون جام می پیش دہن بر دم
پیامودن	جز این جام پیالے صبا سرود	نسا زد کسے شیشہ از چنگ رود
مصطلح ۱۲ جام بکف آوردن معروف ۱۲ بہارِ عجم ۱۲ جام پیالہ شراب خوار ۱۲ بہارِ عجم		
عہ جائے بمن آورد کہ بستان و بنوش ۱۲ لطف و نشاط پوری		

مصدر	صله	شاعر
بیمودن ^۱	از آن می یک جام پیا به من	که رنگ آورد از عقیق یمن
چشیدن	بجای که ساقی خود اول چشید	به نقلی که شکر دهان گزید
خوردن	جام صبح خورده ز خلوت برآید	پر شور تر ز صبح قیامت برآمده
خواستن	سه جام از خداوندین زربخواه	از بمن ده رها جانم از بیخ راه
دادن	فرنگی صفت جام عالی بده	اگر می دهی پر لگالی بده
دادن ^۲	ساقی دوران با امزد و زبم طرب	در جام خالی مید بدگو یا دلش از پارت
داشتن ^۳	بجای که یک مست را شاد کرد	بدان جامداران چه بیداد کرد
داشتن	جام بر کف داری و شاکر نه	قد را این نعمت نمیداری چرا
داشتن	آنکس که بدست جام دارد	سلطانی جم مدام دارد
داشتن	عمم گذشت در غم و آخر بکام دل	در گوشه به پیش تو جامی نداشتم
رسیدن	جام یاقوت و شراب لعل پاکان را رسد	را بینوایان را نظر بر حمت عام و بس
زردن ^۴	مچ از خم بسبوفت گل انداخت نقاب	فرصت عیش نگهدار و بن جامی چند

مصطلح

۱ جام بیمودن، شراب خوردن ۱۲ بار بمجموع جام خالی دادن، معروف، و فریب دادن، چو ساقی مست را از روی امتحان
جام خالی مید ۱۲ بار بمجموع جام دار، شراب خوار ۱۲ بار بمجموع جام زردن، شراب خوردن ۱۲ بار بمجموع

۴ هر جام می که در نظم می دهی بغیر ۱۲ فغانی

مصدر	صلہ	شاعر
زردن ^۱	جام بر سنگ زدن	بہار عجم
ستاندن ^۲	جام بزم آدرد کربستان و بنوش	گفتم نخوم گفت برائے دل من
تکستن ^۳	کے توانم دید ز ابد جام صہبا بشکند	مے پر در نگم حبابے گرد بر یا بشکند
تکستن ^۴	مستی و دیوانگی جام میجا شکست	صرفہ درین بزم نیست ساغر حرم داشتن
تکستن ^۵	توان جام بزم اجل را شکست	بدستے کہ چمان یہ پیمانہ بست
کشیدن ^۶	عاشقاگر بود خواہی در میخوارگان	جام مے بر تارک سرا یگان باید کشید
کشیدن ^۷	چو آفتاب بکش جام آتشین بر سر	کہ از خار عذار تو رنگ مہ دارد
کشیدن ^۸	در مسجدیم طاعت خانہ شعلہ مات	جامے بطلاق ابرو کو حجاب می کشیم
گذاشتن	آنسکہ ذوق بادہ برو تلخ مے نمود	بگذاشت جام شربت و میل شراب کرد
گردیدن	فلک شب بکام زندہ در آتاش میگردد	عسکون خواب را کن کہ امشب جام میگردد
گرفتن	کے تاکو پیالے جام غیرت دردہن گیرد	الہی اشک آتش گرد و در جان من گیرد
گرفتن ^۹	جام گیر	بہار عجم
<p>مصطلح^{۱۰} جام بر سنگ دن، از شراب تو بہ کردن ۱۲ بہار عجم^{۱۱} جام شکستن، معرّف، و رسو کردن، و نومید ساختن</p> <p>۱۲ بہار عجم^{۱۳} جام میجا، کنایہ از با وسوسہ و آفتاب ۱۲ بہار عجم^{۱۴} جام بر تارک سر کشیدن و بر سر کشیدن، شراب خوردن</p> <p>بیک بار چنانکہ از دے چیزے نمائد ۱۲ بہار عجم^{۱۵} جام گیر، شراب خوار ۱۲ بہار عجم</p>		
<p>عہ اگر تردا منی جامے بر سرش ۱۲ زلالی</p>		

مصدر	صله	شاعر
گرفتن	نزدیک شد که عاشق جام مراد گیرد	از دو چند بند می دریاغ مردم
نوشیدن	مراکبین دولت امر و دست در چنگ	بدولت چون نوشتم جام گل رنگ
نهادن	آنجام طرب شکار بر دستم نه	وان ساغر چون نگار بر دستم نه
جامه رخت پوشیدنی و گسترده ۱۲ بهار عجم		
انداختن	جامه فاخته کلبک بدوش اندازد	گر نه بنید روش سر و خرامان ترا
انداختن	از پله آرایش جاست ارباب فات	جامه در در ترا برقد جان انداخته
بافتن	بے لنگر جامه باقم هست تابا زارها	بهر من هر لحظه پیدا میکند سرکارها
بالیدن	چون شمع هر که سوخته داغ نیاز تو	بالیده جامه جامه بخود از تو
بخشیدن	دوستان را جامه تجریدی بخشد خدا	شاه می بخشد بخاصان مه پوشیده را
بردن	یا بکش بر چهره نیل عاشقی	یا فرو بر جامه تقویٰ به نیل
برکشیدن	جامه تن از تن جان بر کشم	خامه نسیان بجهان در کشم
برکندن	ز سر تاج فرو بنگ بنگسده	ز تن جامه شرم بر کنده
بریدن	جامه بر قد کس بریدن	بهار عجم
مصطلح جامه فاخته بردوش انداختن، لباس ماتم پوشیدن ۱۲ بهار عجم جامه جامه بالیدن، بالیدن با فراغ از خوشی و نشاط ۱۲ بهار عجم جامه در نیل فرو بردن، لباس ماتم پوشیدن ۱۲ بهار عجم جامه بر قد کس بریدن، جامه نوقطه کردن و باندازه قامت او دوختن ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
پوشیدن ^۱	از	جامه از مصحف خوش پوشید و باور نکرد سائیر اصفا
پوشیدن ^۲	برای	ماهر دریدن گریبان پوشیم جعفر زبانی
پوشیدن ^۳		حذر کنید چو پوشید جامه سلطان سرخ واعظ قزوینی
خواستن	در	باشک از پرده باده دید می شویم سیاهی خزین اصفا
دادن	در	یا نیم گردون که رو بکس بودیکان مرا کاتبی نیشاپور
داشتن		در جامه نخی گنجد ازین جامه که دارم سیفی هروی
دریدن		یک ناله دلخواه کشیدن نگذارند شفا اصفا
دریدن ^۴	بر	جامه بر تن کسے دریدن بهار عجم
دریدن	بر	خدا کشتی آنجا که خواهد برد اگر ناخدا جامه بر تن درد سعد شیرازی
دوختن	از	از رشتہ جامه جانان توان دوخت کردل گر سخت برین تار قنارست شهید قمی
دوختن ^۵	بر	عاجز ز شناس فکر و خامه بر قد فلک که دوخت جامه فصیحی هروی
دوختن ^۶	بر	جامه بر تن دوختن بهار عجم
<p>مصطلح^۱ جامه از مصحف پوشیدن، خود را به تکلف بنظر مردم صالح نمودن، و بعضی بمعنی قسم خوردن نوشته اند این چکات، بلکه بدین معنی مصحف خوردن است ۱۲ بهار عجم جامه سرخ پوشیدن سلطان، در غضب آمدن، در عدم قدیم ملوک هنگام تهر و غضب جامه سرخی پوشیدند ۱۲ بهار عجم جامه بر تن کسے دریدن، جامه نوقطع کردن و باندازه قامت او دوختن ۱۲ جامه بر قد کسے دوختن و بر تن دوختن، مراد جامه بر تن کسے دریدن ۱۲ بهار عجم</p>		

مصدر	صله	شاعر
زردن ^{۱۵}	در	جامه گردنیل عصیان می زخم ^{۱۵} تاشمشک
ساختن	را	جامه شهرت نسا ز درخت لشمینه را ^{۱۵} سلیم طرانی
شستن		بشوی شست از اصلاح تن بجان پرداز ^{۱۵} صا اصفهانی
فرمودن		صحرا پهن دادی بموده من بست ^{۱۵} شوکت بخار
کردن ^{۱۶}	بر	جامه بر تن کردن ^{۱۶} بهار عجم
کردن ^{۱۷}	در بر	جامه در بر کردن ^{۱۷} "
کردن ^{۱۸}	بر	جامه خون بسته بر سر چوب کردن ^{۱۸} "
کشدن	بر	جامه بر نکست غنبر بکشتاے ^{۱۸} طالب آملی
کشیدن ^{۱۹}	در	هر که در نیل محبت جامه عمر می کشید ^{۱۹} قاسم مشهدی
کشیدن ^{۲۰}	در	بر گرفتار آخذنگ از قد موزون میکشد ^{۲۰} تاثیر اصفهانی
کندن ^{۲۱}	از	بخت را از همت والا در گون میکنم ^{۲۱} کلیم هدانی

مصطلح

۱۵ جامه در نیل زردن، لباس ماتم پوشیدن ۱۲ بهار ۱۵ جامه فرموده، جامه که بفرمایش بر خود قطع نمایند چه در ولایت
اکثر جامه که دوخته در بازار بفروخت میرد ۱۲ بهار عجم ۱۵ جامه بر تن کردن، و در بر کردن، پوشیدن جامه ۱۲ بهار عجم
۱۶ جامه خون بسته و پیراهن خون آلود بر سر چوب کردن، فریاد کردن و داد و خواستن ۱۲ بهار عجم ۱۷ جامه ز نیل کشیدن،
لباس ماتم پوشیدن ۱۲ بهار عجم ۱۸ جامه در خون کشیدن، کشتن ۱۲ بهار عجم ۱۹ جامه کندن، جامه از تن جدا کردن ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
گذاشتن	از	زندگانی من از رو پریشانیهاست
گرفتن	به	جامه بدندان گرفتن
گرفتن	از	قد بنفشه چون سوز لعل بتاشکسته دید
نهادن	از	در جامه شادی شب هنگامه نغمی
جان روح حیوانی و نفس ناطقه ۱۲ بار عجم		
آسودن		بوس تو نیاز سوده ام ولیکن
آفریدن		بستم جهاندار جان آفرین
آمدن	در	صفایان کوچ سپیده از چشم جهان آمد
آمدن	در	فسون بهارست چشم او که گاه عشوه پرداز
آمدن	به	بس گرسنه خفت و گشت نکست که گشت
آوردن	در	پیش یار آنها که جا از نیش جان برند
افروختن		جز لقا و روست جان افروز دوست
افزودن		دلبرم در کام جان ریزد مدام
مصطلح ۱۳ جامه گذاشتن، مردن ۱۲ بار عجم ۱۴ جامه بدندان گرفتن، گریختن ۱۲ بار عجم ۱۵		
جان نهادن، مردن ۱۲ بار عجم ۱۶ جان در سینه و در تن آمدن، بیک معنی است ۱۲ بار عجم ۱۷ جان		
آمدن، قریب برگ بودن ۱۲ بار عجم		

مصدر	صلہ	شاعر
افسردن	جان افسردہ	بہارِ عجم
افشاندن ^{۱۵}	جان افشاندن	”
افشاندن ^{۱۶}	جان در پائے کسے افشاندن	”
باختن ^{۱۷}	جان در پائے کسے باختن	”
باختن	چہیت جاتا پیش تیغ یار نتوان باختن	سہل باشد پیش آب زندگی جان باختن صفا صفا
بخشیدن	دل کر لب جان بخش تے طالب کام	دند با جگر بردہ در اندیشہ خام است شاپور طرانی
بردن	جان و دل دین بردی پیوند بریدی	اینها ہمہ آسوخ بلا نوش تو باشد شانی شہد
بردن ^{۱۸}	پیش یار آئنا کہ جا آرنیدیش جان برد	صدق پیش آور کہ اینجا ہر چہ آرنیدان برد کاتبی نیشاپور
بردن ^{۱۹}	دل جان بر نمی یابم ز دست تیغ و مرگانش	بد و چشم او پیانہ ما لبریز سے بنیم طالب آملی
بر آمدن	در دست غنیمت ہم حکم است جانش برآید	محافظت کردہ باشد عالی شیرازی
بر آمدن	تارفتہ از نظر ز تنم جان برآمدہ	شرمندہ ام کہ در غمش آسان برآیدہ حزین اصفہانی
بر افشاندن	ہیچو صبح کینفس باقی ست بے دیدار تو	چہرہ بنما دلبر آتا جان بر افشانم چو شمع حافظ شیرازی

مصطلح

۱۵ جان افشاندن، و باختن، مردن ۱۲ بہارِ عجم ۱۶ جان در پائے کسے افشاندن و باختن و بر افشاندن جان خدا

او کردن ۱۲ بہارِ عجم ۱۷ جان بردن و جان برد، کنایہ از سلامت و محفوظ ماندن ۱۲ بہارِ عجم

عہ بعد از تو بدخواہ جان مے برد ۱۲ نظامی

مصدر	صده	شاعر
۱۰۰ بستن	از	جان بستم بکمی شمع صفت از سر شوق
۱۰۱ بودن	بر از	شمع دایم از بر آتاج زرجان بر سرست
۱۰۲ پروردن	از	چو لبت است شنیدن تو آجان پرور
۱۰۳ خواستن	از	غمتم هر لحظه جانم خواهد از من
۱۰۴ دادن	چه	نه پنداری که جان را رایگان داد
۱۰۵ دادن		چشمش کشت و لبش دهن جان
۱۰۶ داشتن		جان که داشت کوفه ایتو آذری
۱۰۷ داشتن	در	چون الف هر کس را در در میان جان ترا
۱۰۸ دیدن	به	خنده او جان بجان در دمید
۱۰۹ رسیدن	از	پیش لبش که مرده هم از تو جان ندید
۱۱۰ رسیدن	در	تا تو از چشم لطف در بینی
۱۱۱ رسیدن	از	جان بلب باز ضعف نتواند رسید

مصطلح

۱۰۰ جان بستم بکمی شمع آماده شدن بر کار ۱۲ بار ۱۰۰ جان بسرو بر سر بودن قریب یک دن ۱۲ بار ۱۰۰ جان دادن مردن ۱۰۱ جان دادن زندگانی دادن ۱۲ بار ۱۰۰ جان بستی رسید بنایت تنگ آمدن ۱۲ بار ۱۰۰ جان بلب رسید قریب یک دن ۱۲ بار

۱۰۰ لبست بمرده دهن جان بوقت مے نوشی ۱۲ اینها بخنی .

مصدر		صلہ	شاعر
رفتن	جان رفت و بسے نماند مارا	از ع	شاپور طرانی
رمیدن	دل کنده بود از می ساقی چو گل رسید		جان میدہ راہوس کام تازہ شد
رنجیدن	دست من گیر کہ بجایگی از حد بگذشت	در	سر من در کہ در پائے تو ریزم جان را
رنجتن	جان خود را خواہم از رشک حیا رخا کنخت	از بر	میرم کز دست خوبان فتنہ بریا کنم
سپردن	خوش حال آنکہ دید ترا و سپرد جان		اگہ نش کہ ہجر کہ ام و وصال حسیت
سپردن	جان شیرین منست این شعر من پیش شما	در	می سپارم جان خود و جان و جان شما
سناندن	عشق کہ شخہ دار میام گرفتہ است	از	جان مستان از من و سر میدہ مرا
سوزتن	برغم من بحر لیغان بحر شبانہ مکش		مسوز جان من بآہ عاشقانہ مکش
فرستادن	بسو آن پر کما صد نمان خواہم فرستادن	بہ	صبال سیر این بار جان خواہم فرستادن
فرسودن	عقل داند کہ پریان بود دست	از	ہر کہ از بہر حال جان فرسود
فروختن	ہر دم فروم جان ترا بوسہ ستاخم در بہا	را	دیوانہ ام باشد مرا با خود بسے بازار با
فروختن	تاحسن جان فوز تو بنید عاشقان		بردار یکدم از رخ خود این نقاب ہما
فشاندن	در ہوا کام دنیاے فشانے جان چرا	در	صاف صاف

مصطلح ۱۰ جان در پا کسے رنجتن، جان خود فدائے او کردن ۱۲ بار عجم ۱۰ جان سپردن، مردن و دیگر بمعنی
حقیقت ۱۲ بار عجم ۱۰ جان فشاندن، مردن ۱۲ بار عجم

عہ من ہی دیدم و از کالبدم جان می رفت ۱۲ حافظ شیرازی

مصدر	صده	شاعر
فشانیدن ^۱	یر	کاتبی بنیسا پور
فشانیدن ^۲	به	آرزو اکبر آبادی
کاستن	از	تاگر بیدار سازم نخت خواب آلوده را تا پور طرانی
کردن		بر انم تا کنم یکروز جان خویش در جانش حسن غزنوی
کردن ^۲	در	رومی آتشاک خون مرده می آرد بچش صا اصفهانی
کشیدن ^۳		یکبار کس نفس ز پے مدعا کشد وحید قزوینی
کشیدن ^۴	به	جانے کشم بپایش جام کشم ز دستش طلو تر شیرازی
کندن	از	جان کندن از فراق تو شیرین بود مرا جمالی دہلوی
گداختن		جان گداز
گرفتن ^۵	از	راہ بر چشمہ حیوان گرفت وحید قزوینی
گزیدن ^۶	به	ہمہ جامہ اش در سکاہن رزم نظامی گنجوی
گزیدن ^۷		یک خانہ دو میہمان نخجہد کمال خجندیہ

مصطلح

۱ جان بر کسے فشانیدن، و بر پا کسے فشانیدن، و جان در جان کسے کردن، جان فدا کردن ۱۲ بہار نم ۵ جان
در تن کسے کردن، زندگانی دادن ۱۲ بہار نم ۳ جان کشیدن، مردن ۱۲ بہار نم ۵ جان در پا کسے کشیدن، جان فدا کردن
۱۲ بہار نم ۵ جان گرفتن، زندگانی یافتن ۱۲ بہار نم ۶ جان گزیدن، ہلاک کردن ۱۲ بہار نم

مصدر	صله	شاعر
گستن	چو آہے کشم از غم جان گل	بآہم رود بر ہوا خشت دل
لرزیدن	ہمی بخندد از تو دل کہ بس بازی و فرنگی	ہمی بر تو بلرزد جا کہ بس بے عیب بہتائی
نگاشتن	بادشاہ بادشاہا جان لگا لانس و جان	انگہ نامش بر زبان از آہنجو آخو شست
نواختن	جان نواز	بہار عجم
نہادن	ایچہ بخت ست کہ باہر نہم جان بمیان	خسرم جانم شود از عیسی مریم باشد
نہادن	جان بر میان نہادن	بہار عجم
یافتن	از این آہجوان کہ جان یافتم	شدم زندہ و از مرگ امان یافتم
جائزہ صورتی کہ بر سر اعداد بعد مقابلہ و صحیح کشند و بمعنی صلد و بخشش نیز ست ۱۲ بہار عجم		
دادن	رود از دفتر ایجاد رعونت بیرون	قامش گرد بد جائزہ رعنائی را
داشتن	در عوضہ تعلیم سخن جائزہ دارد	زان مرد کہ دستار ہنر بہتہ سر آن را
گرفتن	گر نظم را بقدر سخن میرسد بہا	شخصم ز جملہ جائزہ بہتر گرفتہ است
نوشتن	دفتر دل را خط شاہی نوشت	جائزہ ستر آملی نوشت
یافتن	ز جملہ جائزہ یا ہم اگر بہجا گویم	بعلم تاج دہم گر شوم مدیح نگار
جائزہ مطلق مکان و برخانہ نیز اطلاق آمدہ و جایگاہ مکان استقرار ۱۲ بہار عجم		
آمدن	در دو عالم جاودہ کنج خدایان آمدہ	ہر کہ اتر تو دور از آستان انداختہ
مصطلح لہ جائزہ نہادن نہایت ہر با و دستار بود ۱۲ بہار عجم ۱۳ جائزہ نہادن آمادہ شدن بر کارے ۱۲ بہار عجم		

مصدر	صلہ	شاعر
انداختن ^{۱۰}	در	در صدر دل انداختہ ام بہر تو جانم والہ ہروی
بستن ^{۱۱}	بہ	بغزت خانہ عرش مجیدش جا کہ بستند نقاشی از ہی
بودن ^{۱۲}	در	نازنین جانیکہ بودش در ہمہ دل جاگاہ سلا ساجی
بودن ^{۱۳}	بر	چو ناخن بر سر دست جاشکل کشایا را مخلص کاشی
داشتن ^{۱۴}		خضر گشتہ تیغ تو شود جادارد لا ا علم
دادن ^{۱۵}	در بہ	چون شستہ صا شد نگہ چشم سوز نست علی سر ہند
داشتن ^{۱۶}	بہ	جا بہر بزم کہ آن آتش سوزان دارد فطرت شہد
سپردن ^{۱۷}		میراث بو از تان یکا یک بشمرد والہ ہروی
سپردن ^{۱۸}	بہ	توئی بجا ہمہ چی کس بجائے تو نیست صا اصفہا
کردن ^{۱۹}	در	سعرقت گرتیر حکمی بر زن انداختہ عرفی شیرازی
گرفتن ^{۲۰}		جائے لب ساتی لب پیانہ نگیرد صا اصفہا

مصطلح

۱۰ جائے انداختن و بستن، ترتیب دادن مکان ۱۲ بار ۱۰ جائے بر سر دست بودن، کمال ہرز بودن ۱۲ بار ۱۰ جائے در دیدہ دادن کسے را، نہایت مرغوب و پسندیدہ داشتن کسے را ۱۲ بار ۱۰ جائے پرین، مردن ۱۲ بار ۱۰ جائے خود کسے سپردن، کسے را قائم مقام خود کردن ۱۲ بار ۱۰ جائے در دیدہ و چشم کسے کردن، مرغوب و پسندیدہ کسے شدن ۱۲ بار ۱۰ جائے کسے گرفتن، قائم مقام کسے بودن ۱۲ بار ۱۰

مصدر	صلمہ	شاعر
گرفتن ۱۵	در انجمن جمال رویت	عرفی شیرازی
گرفتن	چو گل بر سریر چمن جا گرفت	صائب اصفہانی
گرفتن	جائے نہ در باغ ز گھماے باغ	خضر دہلوی
گزیدن	ہلک عراق از جہان آر می دم	انشری شیرازی
نشستن ۱۶	بے بادہ دل ز سریر چمن وانمخ شود	کلیم ہمدانی
یافتن	اگر غم تو چون سجد اجائے در دل یافتہ	جمال اصفہانی

فصل بار موحده

جسبہ میاں دوا برد و تاناصیہ فارسیان بمعنی پیشانی استعمال نمانید و این مجاز ۱۲ بہار عجم

خاریدن ۱۷	در کف عشق عجز ورنہ در میدان رزم	از	شیر مردان از ترکان جسبہ بخاریم ما	صائب اصفہانی
سودن ۱۸	بد و خاکسار میرند از این مکار و دانش	از	درین گاہ سر پر چرخ ساید جسبہ سایان را	دانش شمسک

جبین بالفتح پیشانی ۱۲ منتخب رشیدی

افروختن	مکانت چو بر افروز از عتاب جبین	از	بکار خویش فلک را نمیدہد تکمین	انشری شیرازی
---------	--------------------------------	----	-------------------------------	--------------

مصطلح

۱۵ جائے بر کسے گرفتن، بہ تنگ گرفتن اور از روے غلبہ ۱۲ بہار عجم ۱۵ جائے عینی، جائے خوب و خالص ۱۲ بہار عجم ۱۶ جانشین، قائم مقام ۱۲ بہار عجم ۱۷ جسبہ خاریدن، کنایہ از کمال قوت و دلادری ۱۲ بہار عجم ۱۸ جسبہ سائے، سجدہ گر ۱۲ بہار عجم

مصدر		صله	شاعر
افشاندن	آنکه در راه تو دل از و دین افشانند		طالب آملی
بوسیدن	تو آن گلی که مه آسمان جبین تو بوسد		نغانی شیرازی
گرفتن	پیش جبین گرفته مکن عرض احتیاج		اثر شیرازی
مالیدن	خوش آن مستی چون آتش او جبین بالم		نغانی شیرازی

جبر بالغ شکسته را بستن و نیکو کردن حال کس را ۱۲ از منتخب اللغات

نمودن	امید که مژم عنایت آئی جبر این	شکستگی نماید	نصیر همدانی
-------	-------------------------------	--------------	-------------

فصل دال جمله

جدا معروف ۱۲ بهار عجم

افتادن	میکنند از دیده یعقوب روشن خانه را	از	تاز یوسف کو پیر این جدا افتاده است	صفا صفهانی
بودن	اول آنست که چون نیت غزلت دارد	از	بسته زین دایره جمیع جدا خواهد بود	سلما ساجی
داشتن	چون معنی بیگانه که وحشت کند از لفظ	از	همخانه دل بود و ز دل خانه جدا داشت	صفا صفهانی
ساختن	کعبه را هر کس که از میخانه میسازد جدا	عج	لفظ را از معنی بیگانه میسازد جدا	احسان قلی
سوزختن	روزی که دل ز جهان شود و جهان تن جدا	از	هر یک جدا از عشق تو سوزند و من جدا	نغانی شیرازی
شدن	روزی که دل ز جهان شود و جهان تن جدا	از	هر یک جدا از عشق تو سوزند و من جدا	»

مصطلح ۱۳ جبین گرفته ، ترش رو ۱۲ بهار عجم

ع به سنگ از یکدگر سازد جدا بادام توام را ۱۳ اثر شیرازی

مصدر	صله	شاعر
شنیدن	از	نام من هر که بر حرف تو آید زبان
کردن	از	ندانم ای سپهر سگدل آخر چه خواهی کرد
گرویدن	از	گفت اگر گردی شوم از د چون با هم جدا
گرفتن	از	بر آن سرم که در ترک مدعا گیرم
گشتن	از	در کوئے تو سر پاشید ان محبت
ماندن	از	از یار دور مانده ام و از وطن جدا
نشستن	از	کرده ام از هستی سوختم پهلور اتمی
جدول حضرت و دشمنی ۱۲ بهار جم		
خاستن	از	هر دور اخاست جدل از سبب حیثیت
داشتن	با	نیست خدایک تنگ عافیت جادو شاه
زدن	به	قدرت بر اختران چو برعت جدل زند
کردن	با	حافظ از خشم خطا گفت نگریم بر آن
جدول خطوط که بر کتاب کشند ۱۲ بهار جم		
انگختن	بر	چو خطش علم را ند بر آفتاب
کشیدن	را	گرفتند پر تو خسار تو در ساغر می
مصطلح له جدل زدن ، دعوی صدارت کردن ۱۲ بهار جم عه دلم بلا دو گل بے رخت جدل دارد ۱۲ اسیر		

مصدر	صله	شاعر
فصل ذال معجمه		
جذب و جذبه کشیدن، در بودن، و خشک شدن آب همین غیر آن ۱۲ منتخب		
داشتن	کمند جلوه ناز تو جذبه دارد	کز آسمان بزمین مکتد سیحرا مخلص کاشی
کردن	از بس که کند جذب رطوبت خطش نیست	گر ساغر چینی ز هوا بر حجر آید عونی شیرازی
فصل راء محمله		
جراحت بالکسر مطلق زخم، و فارسیان زخم کنند و ناسور را گویند ۱۲ بهار عجم		
دیدن	دل زان غنبرین موسیگر یزد	جراحت دیده از بوسه یگر یزد ذوالرشدی
رسیدن	اگر حدیث کتم تند رست را چه خبر	که اندرون جراحت رسید گاه چون ست سعد شیرازی
شدن	از نظر افتاده یاریم و مدت ها گذشت	رخمها تیغ استغنا جراحتها شد ست وحشی بافقی
کردن	صبا از چین زلف و گرسو و چین آمد	که بکوشش زخم لاله گل را جراحت کرد سلیم طهرانی
گزیدن	جراحت گزین را بحر هم چه کار	طالب آملی
ماندن	خوش آن نگار شفا که تا بر وز جزا	جراحتش بدل داغ داغ میماند شفا اصفهانی
نهادن	چه جراحتا بود آن دم که آید در برم دلبر از بر	اگر چه بازم از غمره جراحتا نمند برد بدو چاچی
جرات، دلیری نمودن ۱۲ منتخب		
دیدن	جرات من بین که از جلال انگشتش بود	دخترین امر و نعل بان دیا شیب کاب مختتم کاشی
مصطلح جراحت نهادن، زخم نهادن ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
کردن	در	کمی که بچسبند جرات خریداری طغر آشوبند
ماندن		جرات چه معنی است زغم طاقم نماند آرزو اکبر آباد
نمودن		این چنین جرات نماید نفس شیطا زامن بد چراچی
جرس در ای ۱۲ بهار عجم		
بستن	بر	ساربان چندین جرس پیوده بجازه فیضی اکبر آباد
بستن	در	جرس در گلو بست بارون شاه نظامی گنجوی
بستن	از عجم	اینکه از شبنم جرس بر محل گل بسته اند صفا صفی
جنبانیدن		جرس جنبان بارونان شاهم نظامی گنجوی
زردن		بدان تانہ جنیم جرس میزنم
جرعه یک آب آشام و ظرف شراب ۱۲ بهار عجم		
بخشیدن	از	خوشدم گرجه بخشی مرا از کام خویش شاعر
جستن	از	ازو جرعه جو خضر پایند گے خلور ز شیر
چشیدن	از	سالم مانده جرعه از آب حیات چشید عالی شیراز
مصطلح ۱۵ جرس در گلو بستن، تنبیه سفر کردن، دد عاقبتن باواز بلند ۱۲ بهار عجم ۱۵ جرس بر محل بستن، تنبیه سفر کردن ۱۲ بهار عجم ۱۵ جرس زردن، باواز آوردن آنرا ۱۲ بهار عجم		
عه در شکست کار مردان هر که جرات میکند ۱۲ ثابت عه جرس مبنه بچل کرده خطرناک است ۱۲ طالب		

مصدر	صله	شاعر
چکانیدن	به	چو مخوری بلم نیز جرعه بچکان که مردمی نبود باده نوش تنهارا خسرو بلوی
چیدن	به	آسانت رابغ شایان عالم خاکروب بزرگاست دلبج ان جنت جرعه چین سما ساجی
خوردن	از	تبسم از لبش چون جرعه خورد منادی زد که شیرینی دلم برد زلالی خوانا
دادن	به	بنام زنده زندگی قرعه بدست کرم گردوی جرعه ملکوت شیر
رساندن	به	بحق جام جم و آب خضرا ساقی که جرعه بمن تشنه خراب رسان نقاشیرازی
رسیدن	به	بر بوی آنکه جرعه جامی بارسد در مصطبه دعا تو هر صبح و شام فت حافظ شیرازی
ریختن	بر	جرعه کز حسرت آن تلخ کامش گشته بود گر پشیمان گشته بر تربت فرهاد ریز شفاک صفا
زدن	از	در ته دوزخ ز شوق جرعه کوثر زد بر لب کوثر ز شرم حسرت نم داشتن عفی شیرازی
طلبیدن	از	مران انجمن خویش تنگستان را که جرعه ز سر احتیاج می طلبند نقاشیرازی
فشاندن	بر	ما صبوحی طلبان صوصافی نفیس جرعه بر صبح فشان لب میخواره ما طالب علی
کشیدن		خونین جگر ان با پیغم از ناز و نعیم ست عاشق که بود جرعه کش دو ندیم ست نقاشیرازی
ماندن	از	در شیشه جرعه ز شراب شبانه ماند اسباب فتنه باز بدست زمان ماند مرشد یزدی
نوشیدن	از	شاه اگر جرعه زندان به محرم نوشد التفالش بی صاف و مردق نکیم حافظ شیرازی
جر که صف و حلقه مطلق بخواه از مردمان باشد خواه از حیوان ۱۲ بار عجم		
بستن	به	اشارت کرد خاصا ز انستند پرستاران بخدمت جر که بستند ناظم همدی
عه داد کا ساکن کیش بمن یک جرعه می ۱۲ کا کائے قزوینی عه از باده و صالت جرعه بنوشم ۱۲ حافظ		

مصدر	صله	شاعر
جرم گناه، و آنچه از گناه کار بزور بستانند ۱۲ بهار عجم		
بخشیدن	سنگ نیزان شیمانی اگر نیست سبک	جرم هر چند گران ست خدا می بخشد ابو الفتح گیلانی
برون	پیا له گیر و آلایش گناه ترس	که بر طاعت یکا به جرم یکساله ملا جامی
بستن	به رجاکه کنی بر زمانه بندی جرم	بر کس ز فعل تو آگاه نیست پنداری ظهیر فاریابی
پرسیدن	ای کاش بدو رخ بفرستند و نپرسند	جرم که ندارد سر سواے قیامت رشکی بهلانی
دیدن	چه جرم دید خداوند سابق الانعام	که بنده در نظر خویش خوار میدارد سعد شیرازی
رفتن	رلوده بود ز من یار من مر یارب	چه جرم رفت که دیگر بمن گذاشت مرا ملا جامی
کردن	یارب چه جرم کرد صراحی که خون جام	بالغمائے غلغلش اندر گلو بپست حافظ شیرازی
گرفتن	باده جرم عیش گیر داز دل بهشیارا	از خون گل خواهد بهار از گوشه دستار ما شکوهی بهلانی
نهادن	از کبر بر مراد دل کس بنوده	بر تهمت به بخت و جرم بر اختر نهاده فیضی نیشابوری
جرمیده تنها ۱۲ بهار عجم		
رفتن	وحشی ام و جرمیده رو که عیش متقصم	بدرقه آشک و آه بس قافله نیاز را وحشی بافقی
جرمیه گناه، و فارسیان بمعنی تاوان استعمال نمایند ۱۲ بهار عجم		
کردن	سزا ست که چه صفماش از دُر پُر کرد	را اگر جرمیه کند بجا بر نیسان را والدیهی
له خان آرزو، عفر مایند که جرمانه بمعنی تاوان ست نه جرمیه، گویم که شعر والدیهی دلالت بر خلاف آن دارد ۱۲ منته مظهره		

مصدر	صلہ	شاعر
فصل زار معجمہ		
جزا سزا ۱۲ بہارِ عجم		
دادن	صلیب بار و مرید و برجم راندہ بود	بہارِ عجم جزاے کار و دہ باد شد مگر بوزیر عالی تیرازی
جز پاره و چون آزار مضامین کنند بوا و نویسند ۱۲ بہارِ عجم		
ساختن	در جامہ گنج کہ ز پہلوئے قناعت	از جزو تن خود ساختہ ام دلچ کمن را قبول کشمیری
شدن	پیر مردگی نبرد بہار از گلیاہ ما	چون لالہ جزو تن شدہ بخت سیاہ ما قدسی شہدے
کردن	جزو کشی کردن	بہارِ عجم
کشیدن	شب کہ پروانہ بہ پیش دل من جزو کشید	بہارِ عجم غنی کشمیری
جزر بالفح فرود خورد آب دریا و باز گشتن آب کم شدن آب بر خلاصہ ۱۲ بہارِ عجم		
کشیدن	میرم در اختیار از خویش می آیم بخود	جزر دمدی ہر نفس مانند دریا میکشم منشور اصغری
جزیریہ باج ۱۲ بہارِ عجم		
خوردن	اجر و دہ شام و درم جزیریہ خورک چھین	فرمان دہ شرق و غرب یعنی شہ ہندستان بدر چاچی
رسیدن	گرم شد آوازہ بگرد و جہان	بہ از جزیریہ بدر گاہ رسید از شہان خسرو دہلوی
ستاندن	منکہ بند از ہمہ رایان لال	بہ از جزیریہ ستانی کمن از پیل و مال
مصطلح جزو کشی کردن و جزو کشیدن، الکتاب علوم کردن بخواندن و آموختن ۱۲ بہارِ عجم		
عہ آزار کہ بہت تو بد نیادہد جزا ۱۲ مغزی عہ دو عالم را جزاے قاتل من دہ خداے من ۱۲ لا اعلم		

مصدر	صله	شاعر
فصل عین		
جعد موے پیچیدہ گرہ دار ۱۲ ہمارے		
سوداں	زگل درخون شستہ جعد سایش	دل ترکان گزیدہ سنگ پایش
شکستن	جعدے برخ سمن شکستہ	دست چمن از بنفشہ بستہ
فصل فار		
جفا بالفتح ستم کردن و بدی کردن ۱۲ ہمارے		
آمدن	بر من جفا ز بخت من آمد و گرنہ یار	حاشا کہ ہم لطف طریقی کرم نہ داشت
آموختن	دل گشتہ اسیر طفل عالم سوزی	در مکتب بیداد جفا آموزی
برداشتن	تو دگر شتمہ و ماؤ دل جفا بردار	خدائے بر تو کہ جور القدر کہ بتوانی
بردن	جفاے پدر بردوزندان و بند	چنان سودمندش نیامد کہ پند
پسندیدن	فراق دوست پسندید آن جفا بر من	کہ بھکیں پسندد بد شمن جانی
جستن	جفا جو در نجی بخت جانا مہر با شوخی	بجس خولیش مغروری بلطف خود پیشانی
مصطلح		
۱۵ جعد سا' بسین مہلہ چیزیکہ بدان جعد را بشویند مثل گل سرخوی ۱۲ ہمارے		
۱۶ جفا بردن از دست پہلو خودی ۱۲ سعدی شیرازی		

مصدر	صله	شاعر
نواستن	مزارح حسن لطیف است و طبع عشق غیور	جفای یارخواهی تیرس و پاک نگر
دیدن	ما جفا از تو نبینیم و تو هرگز نکنی	انچه در مذہب پیران طریقت نبود
رسیدن	ز شوق مجلس آناه خرگی حافظ	گرت چو شمع جفا رسد بسوز و بساز
رفتن	گیرم که از تو بر من مسکین جفا رود	از بر سلطان توئی کسے بظلم کجا رود
زودن	ای عاشق جفا زده فریاد شرطت	گردوست غائب است غم دوست حاضر
کردن	درخت تو عذر ہی خواہم کنون	زین پیش با من ارچہ جفا کرد و رو کا
کشیدن	انگہ پیوستہ جفا تو کشیدت منم	وانگہ یکذره وفا از تو ندیدت منم
گذشتن	از بسکہ بر من از تو جفا و تم گذشت	بر از روز و شہم تمام باہ و الم گذشت
گستردن	حکایت کنند از جفا گستری	کہ فرماند ہی داشت بر کشورے
گنجیدن	جفا کن کہ در آن جفا نمے گنجد	چنان شدم کہ بدل ناسزا نمے گنجد
نمودن	جفا نمود و نہ بخشود و دل بود و نداد	وفا بگفت و نکرد و جفا نگفت و نکرد
جفت بالضم مثل و برابر ۱۲ بہار بم		
افتادن	ایدل چو گل تو جفت ہر خار افتاد	بگسل کہ چنین حادثہ بسیار افتاد
<p>عہ بیہودہ گر جفا کرخواہی کرد ۱۲ ثوری عہ بمن صد جفا کن بجات محل ۱۲ ظہوری</p> <p>عہ این جور دیدہ کرد تو بر من جفا کن ۱۲ حافظ للعہ دل جفاے کہ از ان زلف گرہ گیر کشید ۱۲ ازل اصفہانی</p> <p>عہ بر سر آن جیفہ جفاے نمود ۱۲ نظامی گنجوی</p>		

مصدر	صله	شاعر
بودن	به	دل طاق ایوان بغم بود جفت صبا گرد سق و جدارش برفت
دانستن		کسیکه جفت نداند ز خسران خود را نمده به پیش تو دعوی خسری بطلاق
شدن	یا به	شود و سبب با طاق ابروش جفت توان نکست از چنین گیسوش رفت
کردن		چنان رسم بد در جهان زد و نهفت که بے صیغه مرغان نکردند جفت
کردن	به	مجنون بطاق قبله نظر جفت چون کند ابرو شوخ چشم قبائل برابرست
کردن	با	باغی خنده جفت مکن سرخوشم مباد ساغر با طاق ابرو شوخ دگر کشم
گردیدن	با	با سر بید و لثام دولت نکرد جفت اگر از پروبال هاسازند پربالشت را
گرفتن		شنیده ام که درین روز با کمن پریه خیال بست به پیرانه مرگ گیر جفت
گزیدن		از و مر مرا هست فرمان روا که جفت آن گزینم که آید هوا
گشتن	به	بانگ برآمد ز همه کاسه شکفت یک کشف اینک بد و بط گشته جفت
جفتم با الفتح و بالفهم لکد ستور و سترین آدمی ۱۲ بهار عجم		
باختن		کار این کج مزاج دزد می بود
زدن		جفتم با زنی و مهره دزدی بود
		شراب کشتم و جفتم به نیم دایم
		بکار و بار جهان پیش ازین نمی کشتم
مصطلح ۱ جفت شدن و گردن، مباشرت کردن ۱۲ بهار ۲ جفت کردن نظر تمام نگریستن در چیز ۱۲ بهار عجم		
۳ جفت کردن چیز با چیز ۴ با هم برابر کردن ۱۲ بهار عجم ۵ جفتم زدن، لکد زدن ۱۲ بهار عجم		
ع بعد غم شود جفت آب و گلش ۱۲ نلموری		

مصدر	صده	شاعر
زودن	یکجان بوالهوس جفته زن منعم را	در پے کون خود انداخته یعنی چه
گرفتن	چو بهر جا گرفتش جفته	کردمش داغ جفته بر جفته
جفتی با هم جفت شدن حیوانات، و بمعنی جماع و مباشرت مجازست ۱۲ بار عجم		
خوردن	جفتی خوردن	بها عجم
زدن	جفتی زدن	”
کردن	از ان شدید چشم بخون بکر آلوده	با کدغم بالتباید جفتی کرد پنهانی
فصل قاف		
حق جتی بکسر هر دو جمع، فریاد و شور و خوغایے بے معنی ۱۲ بار عجم		
کردن	زاهد حبس جتی بنی باطل کند آغاز	از عاشق ز سر سوز چو ز نعره جتی حق
فصل کاف فارسی		
جگر عضو معروف و تاج طاقت و غم و غصه و رنج و محنت و دل و انتظار ۱۲ بار عجم		
آشامیدن	هر شمشیر جگر آشامی تن فرسایست	بر خون زن که در و چاشنی رسوایست
آلودن	یکشب ز بر آدل من محرم من باش	بشنو ز دم چند حدیثی جگر آلود
باختن	شود از لنگ هست نیستان اگر	در آن شیر از بیم باز دجگر
مصطلح ۱۵ جفته زدن، اغلام کردن ۱۲ بار عجم ۱۶ جگر آشام، غنوار و محنت کش ۱۲ بار عجم ۱۷ جگر باختن، ترسیدن ۱۲ بار عجم		

شاعر	صلہ	مصدر
کسے ز سوختگان این دل کباب ندارد ظهوری تر شیر		تأبیدن ۱۵ ز داغ ہاے جگر تاب میدن تا بنیاد
از اشک بہر دلے شر کار فیضی الہ آباد		باریدن ۱۶ از آہ ز ہر لبے جگر بار
ہر کرد عشق مرقان جگر پالا دہند ظہوری تر شیر		پالودن ۱۷ میتاوند اورنگی کار و بار گیرا
کہ کار عزیزان جگر بر نتابد خاقا شروانی		تأبیدن ۱۸ مکن هیچ تقصیر در کشتن من
مشوایم از خواب خرگوش من لٹکا گنجوی		جوشیدن ۱۹ حذر کن ز چشم جگر جوش من
بیا ساقی اے از خدا بے خبر ظہوری تر شیر	از	خامیدن ۲۰ ز شوق لبست چند خایم جگر
خراشندم از طعن ہر دم جگر	از	خراشیدن ۲۱ زبانی ز سہان خراشندہ تر
کہ چو شوید لبش از شیر جگر خوارہ شود کمال خجندہ		خوردن ۲۲ آن جگر گوشہ ہمان شد کہ من اول گفتم
تا بعد یکہ شود ضا تو ملک آراے عفی شیراز		خوردن ۲۳ گوشہ گیر و جگر میخور و تلخی مے کش
مرد در آن غم کہ جگر گر بہ خورد لٹکا گنجوی		خوردن ۲۴ گشت گوشت آن شیر گ از شیر مرد
وز جگر دادن جگر خوارم مکن حسن دہوی		دادن ۲۵ من کہ غم خوار تو ام خوارم مکن

مصطلح

۱۵ جگر تأبیدن، تاب غصہ درخ آوردن، جگر تاب، چیزے کہ جگر را گرم کند ۱۲ بار ۱۵ جگر جوش، چیزے کہ جگر را جوش آورد ۱۲ بار ۱۶ جگر خامیدن، غم و غصہ خوردن ۱۲ بار ۱۷ جگر خراشیدن، معرود ۱۲ بار ۱۸ جگر خوارہ، بے رحم و سنگدل و جمعی از ساحران کہ بزور افسون جگر اطفال خوردن ۱۲ بار ۱۹ جگر خوردن، غم و غصہ خوردن ۱۲ بار ۲۰ جگر گر بہ خورد، یعنی چیز نفیس را کہ در ۱۲ بار ۲۱ جگر دادن، دل دادن ۱۲ بار

مصدر	صلہ	شاعر
دادن ۱۰	را	زخاک گذرت پاره پاره جگرش
دادن ۱۱		دل میر و دست و جگر میدہمرا
داشتن ۱۲	در	در کشتن خود جگر ندادم
دریدن ۱۳	از	ندادم بدرندگان دگر
دزدیدن ۱۴	از	گومدہ رشتہ بفرگان چہ نزاع
دوختن ۱۵		چند از تو بجان تیر جگر دوز رسد
ریختن ۱۶	از	گر نہ بہم از ہر مرثہ ریزد جگرے باز
ساختن ۱۷	در	در بچران نمی سوزد جگر از قرب و زینش
سوختن ۱۸	بر	تو آن نہ کہ ترا بر کسے جگر سوزد
شگافتن ۱۹		ہر چند بیشتر جگر گل شگافتم
کاویدن ۲۰	با	اگر بیان نگاہ حسرت گردان کرد

مصطلح

۱۰ جگر دادن، بجز دادن ۱۲ بہار ۱۱ جگر دادن، تاب و طاقت دادن ۱۲ بہار ۱۱ جگر چیرے داشتن، تاب و طاقت آن داشتن ۱۲ بہار ۱۱ جگر دریدن، کمال قوت و غلبہ کردن ۱۲ بہار ۱۱ جگر دزدیدن و ریختن و کاویدن، معروف ۱۲ بہار ۱۱ جگر سوختن بر کسے، رحم آمدن بر کسے ۱۲ بہار ۱۱ جگر شگاف، معروف ۱۲ بہار ۱۱

۲۰ بدریدش از ہول گفتی جگر ۱۲ فردوسی

مصدر	صله	شاعر
کردن ۱۵	چو جام می ز لبش کام می تواند یافت	دل گداخته ام گر جگر تواند کرد
کشیدن ۱۶	از بانگ جرس بیر نشا نرا	پای کن قدم جگر کشا نرا
گداختن ۱۷	آه تو واکه بودیش دل شیر گمش	از میگرد از جگر شیر ز طرز نگمش
گستران	طالب گل اشک که بهار می فروزد	در دامن مرغان جگر گستران نیست

فصل لام

جل بالضم و تشدید و تخفیف نیز، پوشش ستوران ۱۲ بهار عجم

بر آوردن ۱۸	در بصیرت توان از ورغی کمتر بود	از که بروی آرد از آب مسلم جل خویش
بستن ۱۹	زمین بگا و جل خویش بسته تمامم	بر بخود قرار اقامت درین هراند بند
پوشیدن	نه منعم بهال از کس بهتر است	خوار جل طلسم پوشد خست
کشیدن	جل زربین خنک چارم را	بر نیم شب بر سرین ادهم کش

جلال بالفتح و المد زدودن، و از خانمان بیرون کردن، و بالکسر سیرمه ۱۲ بهار عجم

بیختن	غبارش که بر سر سیرمه و جلا	بر مقدم نشین ست بر تو تیا
-------	----------------------------	---------------------------

مصطلح ۱۵ جگر کردن، جرات و دلیری کردن ۱۲ بهار ۱۵ جگر کش، غمخوار جغت کش ۱۲ بهار عجم ۱۵ جگر گدازد و جگر گستر، معروف ۱۲ بهار عجم ۱۵ جل خویش از آب بر آوردن، از عده کار خود بر آمدن، و سر انجام دادن آنرا، و از مملکت تدبیر بر آمدن، و بکار خود دار شدن ۱۲ بهار عجم ۱۵ جل بر گاو بستن، تنه سفر کردن، و روانه شدن ۱۲ بهار عجم

عده شیر بر گاو به بند و زنجالت جل خویش ۱۲ تا نیر

مصدر	صله	شاعر
پرداختن	به به	بجلا پر دازی چشم کور سوادان به میل قلم در سرمه سائے
دادن		ندارد صرفه آئینه ماراجلا دادن شود رسوائی عالم هر که رسوا میکند مارا
زدن		چون ندار می فطنت و نور هدلی بهر کوران روئے رامینر جلا
کردن	از	ز جور چرخ جلائے وطن مکن مخلص که در زمین دگر آسمان دیگر نیست
کردن	را	ز سایه تو زمین آفتاب پوش شود اگر تو دیده دل راجلا توانی کرد
گرفتن		بسکه ارباب طمع را نتوانم دیدن چشم از آئینه پوشتم که جلائے گیرد
یافتن	از	ز نیسان که زخم آئینه طبع جلا یافت زنگ از تری طالع خود کام بگیریم
جلال بفتح بزرگی ۱۲ بهار عجم		
گرفتن	به	شیکه دولت باقی بدو گرفت جلال شیکه ملت تازی بدو فرو دجال
جلد بالکسر بمعنی پوست حیوانات، و جلد کتاب، و جلد دفتر ۱۲ بهار عجم		
بستن		جلد بستن
ساختن	به	دل ز ازل دور کن آنکه نه نیکو بود مصحف افسانه را جلد بهم ساختن
کردن	از	بهارشاد دیوانم بطرزے تازگی دارد که جلد او ز رنگ روغن گل میتوان کرد
جلو بکسر اول و بفتح دوم، دو اندن اسپ ۱۲ بهار عجم		
انداختن	بر	چو فوج نشاط از کمین تاخته جلو بر سپه دارش انداخته
دادن	در	خفته سمند عمر جلو داده هر طرف پر گرد کلفت ست جهان بین سوارها

مصدر	صده	شاعر
داشتن ۱۰	جلودار	بهار عجم
ریختن ۱۰	بوصفش معانی همه تازه زور	جلوریز آینه از راه دور
گرفتن	جولان دل شکارش از کار برده است	مستانه میرسد جلوه می توان گرفت
جلوه بافتح نمودن و عرض کردن خویشتن را بر کس ۱۲ بهار عجم		
آغازیدن	در آن بساط که حسن تو جلوه آغازد	مجال طعنه بد بین و بد پند مباد
انگیزختن	ایجو اجه زنت که جلوه با انگیزد	هر لحظه جماع دهد و بگیرد
برگرفتن	عقد ز بهیمان کرم برگرفت	جلوه به میدان کرم برگرفت
پرداختن	جلوه پرداز	بهار عجم
دادن	مست تو جلوه گردید جام جهانم را	آئینه بخون کند عقل برهنه پا می را
داشتن	اینقدر باشد تفاوت در میانشان که نظر در	آن نهاد گردیده و این جلوه دارد برلا
دیدن	جلوه مخفی ندیدم در صفای قیل و قال	بیشتر هر جا سخن شد آئینه در زنگ بود
مصطلح		
۱۰ جلودار ، آنکه عنان اسب گرفته همراه رود ۱۲ بهار عجم ۱۰ جلوریز ، سبک عنان ، و جلد ، و شتاب ۱۲ بهار عجم		
۱۳ جلوه پرداز ، معروف ۱۲ بهار عجم		
عنه تاشخی حسنت به جلوه بهر جا ۱۲ والد هروی عنه بنی جلوه دادم ز مشکین نقاب ۱۲ قاسمی سه چند بر کوردلان جلوه دهم معنی را ۱۲ فضا		
لحمه که تاج مقوا جلوه میداد ۱۲ زلالی سه در چشم بر جلوه ندادم ز لاغری ۱۲ قاسم دیوانه سه دیده ام جلوه با کاکل را ۱۲ ظهوری		

مصدر	صله	شاعر
رفتن	از	جلوہ پیچ و خم از مو کو کمر خواهد رفت
ریختن		جلوہ ریختن
ساختن	بہ	جلوہ اول به سخن ساختند
طرازیدن	از	آہ از ان روز کہ آئینہ ماتا نشود
فرمودن	عہ	بر بستان طبیعت لالہ یکشای
فروختن		بیدل گل خسارتی جلوہ فروش است
کردن	بر عہدہ	واعظان کہین جلوہ بر محراب منبر می کنند
گذشتن		نور تو چون جلوہ گذارے کند
نمودن	در	روئے نگار در نظم جلوہ می نمود
		تاب این رشته باریک بد خواهد رفت
		بہار عجم
		نظمی گنجوی
		عروس نظم را پس جلوہ فرماے
		وقت ست کہ زخم دل ماتا نہ کن چشم
		چون بجلوت میرند آن کار دیگر می کنند
		عکس در آب آئینہ دارے کند
		از دور بوسہ بر رخ مہتاب می زدم
		حافظ شیرازی

فصل مہم

جماع بالکسر معروف ۱۲ بہار عجم

دادن	اے خواجہ زنت کہ شیوہ ہا انگیزد	ہر خطہ جماعے دہد و بگریزد	خسرو بلوی
کردن	گر جماع اینست کین خرمیکند	بر کس مامیریند این شوہران	الوڑا بیوردی

جمال حسن و خوبی و رواد و دیدار ۱۲ بہار عجم

افروختن	جمال امی شمع بے پروا بر افروز	کہ عالی سوز و مردانہ سوز د	عالی شیرازی
---------	-------------------------------	----------------------------	-------------

عہ جلوہ فرما در چمن نخل بلندت را کہ سہ ۱۲ شفا فی عہدہ چشم دور گردان جلوہ دیگر کند منزل ۱۲ مناسبت در غنائے جلوہ کند معراج قدرت ۱۲ تانہ

مصدر	صله	شاعر
بردن	از	خوشید بر جمال و نور از رویت
بودن	به	اگر چه باشد جانشست پیاگش
دادن	در	اگر تو آئینه دل ز رنگ بزدا می
داشتن	در	بدین جن جوانی پادشاهی توان کرد
دیدن	به	انتم بپای خود که بکویت رسیده است
رفتن	به	جمال رفت و ز خوبی بجز خیال نماند
فزدون	به	شهیکه دولت باقی بدو گرفت جمال
کردن	از	شرح فضالت را کردم جمال دیوان
گرفتن	از	ملک از خردمندان جمال گیرد
ماندن	در	بغیر جنگ ندارم چو خط بر آوردی
نمودن	از	اگر چه سخن خود نه نماید جمال
یافتن	از	ز سه یافته دولت و دین ز تو
جمع گرد آوردن ۱۲ بار عجم		
آدن		شکر بے قیاس و پیاپی بر اس جمع آمد
		نصیر احمدی
مصطلح ۱۵ جمال دادن، جمال نمودن ۱۲ بار عجم ۱۵ جمال کردن، آرایش کردن ۱۲ بار عجم		
عه دادم این غزل پرخال + بر دل چون آئینه او جمال ۱۲ خسرو عه چو گل جمال نمود از نقاب زنگاری ۱۲ شاهی		

مصدر	صله	شاعر
آوردن	به	ترسم آن زر گسستانه بلیغابرد حافظ شیرازی
افکنیدن		چو مژگان بچشم هفت جایگیر کلیم بهدانی
انداختن		نازم آن چشم سیاه تو که جمع اندازست وحید قزوینی
بستن	به	ز مال جمع ملک خرابی بندد تاثیر اصفهانی
داشتن		جمع دارد خاطر اسبابیکه میسوزد مرا شاپور طرانی
راختن		قطره ماخوش را که جمع سازد گوهرت صا اصفهانی
شدن	در عهده	دارد از آتش خسارت تو آبیکه میسوزد فغان شیرازی
کردن	در	ببین نماز فردم که از جماعت نیست مخلص شمس
گردیدن	با	زان روست که در خانه آئینه نمی نیست مخلص اصفهانی
گشتن	در	تنوره آیت در گشته آب باران جمع آفرین ازندران
نمودن		زیاد نیست مرا که شاهر را جمع نموده عالی شیرازی
جمعیت فراهم آمدن، و سازگار نمودن، و مقابل پریشانی ۱۲ بهار عجم		
بودن	در	رشته شیرازه بال پریم دامت و بس صا اصفهانی
مصطلح جمع اندا: یکدیگر تر نشاندن و ایراد فی الجمله گویند ۱۲ بهار جمع بستن، جمع مقرر کردن ۱۲ بهار عجم		
عه چار چیز است که در سنگ اگر جمع شوند ۱۲ جلال یزدی عه سودا سخن با شرمنا مشو جمع مخلص عه غبار خاطر از اهل عالم جمع شد چندان		
۱۲ غنی للعنه غمنا عالم از بهر بر اجمع شوند ۱۲ خواجہ سلطان صبه دل دران زلف شکار انداز خود را جمع کرد ۱۲ صاحب		

مصدر	صله	شاعر
دادن	تا تو انما توانان را بچشم کم مبین	یار یک شته جمعیت و بدگلد ترا کلیم بهانی
داشتن	دل با عذار ساده ات جمعیت دارد و	تسلیش سلمان میدهند و طراشما سلا ساجی
رفتن	رفت از خرابی دل جمعیت جوام	لشکر شود پریشان از پادشاه گردش اشراف مازندران
فصل نون		
جنازه بالفتح و بالکسر تختکمره را بر آن بجا باند ۱۲ بهار عجم		
کشیدن	اغیار را جنازه کشته غیر مابود	ماهر خاطر تو بلاها کشیده ایم اصفی شیرازی
جنابت بالفتح و در شدن از پا کے و در شدن مطلق ۱۲ بهار عجم		
برداشتن	باین سواس نتم نیست درست	غال مگر جانتم بر دارد نظیری نیشاپوری
جنبش حرکت ۱۲ بهار عجم		
درافتادن	ز رفتار آن نجم ثنائی شکوه	درافتاد جنبش بصحر او کوه قاسمی گونا بادی
برگرفتن	جنبش اول که قلم برگرفت	حرف نخستین ز قلم در گرفت نظا نجوی
دادن	هوایش دادتن را جنبش دل	چه میگویم فلک ها را بعدیل ناظم هروی
داشتن	سماع آموزان چون که در بنگارستی	برنگ شعله دارد جنبش باطلج رقصا عفی شیرازی
در آوردن	ببندند بر فیل نر بارگاه	در آزند جنبش باین کاگاه هاتفی لاهیجی
دیدن	شب دلفیام خرقة سالوس ببینید	دل می طیدم جنبش ناقوس ببینید فیضی اکبر آبادی
رفتن	اول جنبش که بر رقص رفت	در بهفت قلم و قلم رفت ز لاجو انصاری

مصدر	صده	شاعر
کردن	به	که صد پهلو خور و سیم بهر گام ناظم هروی
ماندن	در	زمین در زیر پا شو خیش بهر که ماند آرزو اکبر آبادی
نمودن		که چون نسیم مصلاد آب کنا با خویش نماید نصیر ابدانی
یافتن	از	فلک جنبش زمین آرام از ویافت نظامی گنجوی

جنگ ترجمه حرب ۱۲ بهار عجم

آزودن	جنگ آزما		بهار عجم
آوردن	جائیکه صلح باید آورده ایم جنگ	در	سجده قندی
افتادن	در کوره گدازم از ان سرو سیمتن	در	وحید قزوینی
باختن	درد در جلوه گاه جنگبازی		مولوی جاک
بر آوردن	نشست موافق یکسے نقش مرادم	با	قدسی مشهدی
بردن	سازم در جنگ دن ساز جنگی میشود		سرخو دهلوی
بودن	با آنکه به جنگ کم آهنگ نبودست	با	شاهشاهی
پیوستن	ز ننگ پیو باشوے خویش	با	سعد شیرازی
جستن	تا نیاید پا جنگ زرگری هم در میان		مظفر مشهدی
خواستن	نمی خواهد میانجی جنگ باز زرگری ورنه		صا اصفهانی

مصطلح له جنگباز و جنگجو و جنگ سگال، قریب معنی هم ۱۲ بهار عجم

مصدر		صله	شاعر
داشتن	ناوک غمره بیاور ز ره زلف که من	با ع	جنگها بادل مجروح جنگش دارم حافظ شیرازی
دانستن	ز صلح سیمبلان نیست بهره در کس		خوشا یکیکه چمن جنگ زگر می اندازد قلمو ترنیزی
سگالیدن	با صفا جهان از فرخ تیغش هر روز		همی صلح سگال دل هر جنگ گالی فرخی سیستانی
سودن	بر آمد بر وزنگه جنگ سود		بیک ضربت از تن سرش در بلود نظام گنجوی
شدن	هر یک از اجزا حسش میکشد دل را بخود	بر ع	میشود صید افکنان را بر سر نخیر جنگ عالی شیرازی
کردن	آن کیم خور و زبند و جنگ کند	به لعه	وقت رفتن تنگند جام و صراحی در دم از تارکستان
گزمیدن	حریف جنگ گزمیند تو هم در آد جنگ		چو سگ صداع دهد تن مزین بر آوینگ مولوی رومی

جنون بالضم دیوانگی و بمعنی عشق در اصطلاح شعراست ۱۲ بهار عجم

آوردن	همه حیرانی و جنون آرد		گوش کس مشنوا و تقریرم رضی اریقانی
دانستن	سوزدم هر کس بطعنه این سزا آنکه من		دیدم ام شوراسیران جنون انستام نقاشی شیرازی
زودن	خطا بنهرے جنون بعالم زد	ج	یارب این سایه که ام پرست علی میرزای
کردن	با آنکه دل از دیدنش آتشوخ جنون کرد	از	سودا و سوز افزود ز مایه نیکندیش وحید قزوینی

فصل واو

مصطلح له جنگ سودا یکیکه فرسوده جنگ بود و این کنایه است از جنگ آزموده و تجربه کار ۱۲ بهار

عنه ناچند صلح و جنگ تو داری بجان ۱۲ فضائی عنه ز قحط دل میان خبر دیان جنگ اهد شد ۱۲ مخلص سه صد جنگ آتش بیجانی

۱۲ حسابی لعه با پسر خورشید که کردست جنگ ۱۲ خسرو سه بازم جنون عشق تبی بر دماغ زد ۱۲ طالب

مصدر	صله	شاعر
جواب پانچ ۱۲ ہمارے		
آدن	بیش ازین تاب انتظار نیست	میر و م تا جواب می آید
آوردن	نمی آرد جواب نامه از صد کجی	بیار او نیز چون من آتش بود دست نستم
بردن	نام قاصد چون برآمد قالب شدستی	مرغ روح ما جواب نامه دلدار برد
بودن	خاموشیم ز درد سر گفتگو رهاوند	ای خواجه از مسئله رایجو اب بود
خواستن	جواب نامه کلیم از سنگری خواهد	که مرغ نامه براوست تیر چار پرش
دادن	بصد می کشوم انجاش لبوال	نا امید کیش داد جوابیکه میرس
داشتن	نکنده فیض ادب پنج خموشی ضائع	هر سوالیکه نکردیم جوابی دارد
شکستن	چون سوال زلفت کند صائب	در لب خود جواب را بشکن
شنیدن	تویی که گوش بجرم نمی در نه	ز کوه با همه تکیں جواب می شنوم
فرمودن	چین ببرد تو برین رستخیز آرد فکیف	روز باشد تا نفرمودی سلام را جواب
کردن	جودت ز ما سوال تقاضا نمی کند	آسان بود سوال چنین را جواب کرد
گرفتن	کبوتر آمد وز چرخها زوق بیام	مگر که نامه در درم را جواب گرفته
گفتن	هر آنکه گفت جوابش مطابق حکمت	نه از دوا ویر و نهی و نهیت وادوار
نوشتن	در رزخ صلح بر افتد نقاب	معذر تش را چه نولیم جواب

ع قرت جواب ادب ز بان نشان ۱۲ ظیر عه اگر خواہد مسک جواب میگردد ۱۲ مخلص سے نوشتہ زراہ مقابلش جواب ۱۲ قاسمی

مصدر	صلہ	شاعر
یافتن	از	دلہا حوصلہ الٰہی زلبش جواب نیافت چو آن گد آسیر سیمہ کز نوالہ گذشت لفظی شیاو
جوانی مقابل پیری ۱۲ بہار عجم		
تراویدن	از	جوانی مے تراود از در و بام جہان پیر بر نائی رساندست تلمو شیریں
کردن		تاز چشم افادہ ساقی در ایام گلیم دل جوانی مے کند در در ساغر پیرست دانش شہد
جور با لفتح جفا ۱۲ بہار عجم		
آدن	از بر	ہر جور کہ از تو بر من آید از گردش روزگار دارم کمال اصفہانی
برداشتن	از	بر دباری حسیت جور از دشمنان برداشتن در نہ جا پیر و دست از دوستا برداشتن کلمہ ہدانی
بردن		سخت ست پس از جاہ حکم بردن خو کردہ بنا ز جور مردم بردن سعید شیرازی
خواستن		دل جور تو اے مہر گل مے خواہد خود را بغم تو متصل مے خواہد بہا علی
داشتن	از	ہر جور کہ از تو بر من آید از گردش روزگار دارم کمال اصفہانی
دیدن	از	چند آنکہ دید جور فغانے ز دلبران از سخت خویش دید و شکایت کن نفاذ شیرازی
رفتن	بر	برق عشق از رخ و لبش پیک سوخت خست جور شاہ کام اگر برگداے رفت رفت حافظ شیرازی
کردن	عبر	تو جور کن کہ نہ دار دچنان باقر کہ ہجو بلو الوسان دلبر در گیرد باقر کاشی
کشیدن		منم بر آنکہ جور کشیدہ ام در حشر قلم کشند گناہان بے حسابم را سلاساوچ
نگریتن		گردون در کینہ میزند جور نگر جانان غم دل نیمخورد طور نگر فالیض اہری
عہ آن جور ہا کہ بر من بچارہ کردہ ۱۲ کمال اصفہانی		

مصدر	صده	شاعر
نمودن	وقت آتش که در آبی ز در مهر و وفا	تا بکے جور غامی و جفا چند کنی
جوش ترجمه فور ۱۲ بهار عجم		
در آمدن	ملک را چنان گرم کرد این خبر	که جوشش در آمد چو منجل بسر
افتادن	جوش افتادن	بهار عجم
بر آوردن	چو زخم تیغ تو زخم که خون بر آرد جوش	اگر خطی بمر از شهید خویش کشی در کی قبی
بر خاستن	جوش برخاستن	بهار عجم
بردن	آن آهین تفتی ام که جوشم بردند	آن کهنه در آیم که خروشم بردند
بودن	اگر چه چشمه را صد جوش باشد	چو در دریا سد خاموش باشد
دادن	تبلخی در اندیشه را جوش ده	در افتادگی تن فراموش ده
داشتن	لیله خبر ندارد از آب چشم مجنون	صحرالشین چه داند دریا چه جوش دارد
دمیدن	بجوشیکه از سینه خرم دمید	بجوشیکه در مغز مستی خزید
ریختن	چنان زدوق می ریخت در سینه جوش	که پر میزد امت می فروش
زدن	نیست چیر چشم او اگر لاله رنگت از دهن	جوش مستی میزند میخانه در فصل بهار
کردن	از یک نگاه گرم که کردم بروئے او	تا حشر خون دیده من جوش میکند
گرفتن	چو زمرگان میشود خار در لوار با رنگین	چنین از ناله ام گر خون گلبا جوش میگیرد
عنه بر آرد و از شهید شان زهر جوش ۱۲ نلمدی عنه از کنج لب تو میزند جوش ۱۲ شغالی		

مصدر	صله	شاعر
نشاندن	از	صبح آمد و نشانزد دل جوش تبم
نشستن	در	شب آمد و جوش خلق بنشست
نهادن	در	نهد جوش در سینه آفتاب
جوشن بواو مجهول، سلامی باشد غیر زره ۱۲ بهار عجم		
انداختن	در از	آفتاب از کثادناوک او
بر کردن	به	گه و عید تو ناهید بشکند بر لب
پوشیدن	در	جوهر مکن خیال که از بیم غمزات
خامیدن	بر	نه هر که مشکافد به تیر جوشن خاک
دوختن	بر	جوشن چینی به تیر بر تن غفور دوخت
دریدن	بر	با چنان دست و چنان تیغ عجب نیست اگر
کردن	در	جوشن در بر کردن
گذاختن		جوشن گذار
گذاشتن		جوشن گذار
مصطلح		
له جوشن دوز، معروف ۱۲ بهار عجم له جوشن گذار، به تقدیم ذال مجهول بر اے حمل، تیر و تیغ که از جوشن بگذرد،		
و برین قیاس جوشن خاس، و جوشن گذار، و جوشن گسل ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صده	شاعر
گستن	میخ اگر بخون عدو تو تشنه نیست	زنگار خورده خنجر و جوش گسته باد ^{الو را بیورد}
جولان گردید و گشتن بالتحریک است و فارسیا بتخفیف نیز استعمال کنند و کارزار ۱۲ بهار عجم		
دادن	در عنان راه ده ظهوری را	تا دهر خش بر فلک جولان ^{نظیر تریبی}
زدن	را کبایش بمیدان راند و گفت	بر در از دهر میدانیست جولان ^{عربی شیراز}
کشدن	از آنجا سوخته صحران کشدند	به بصید انداختن جولان کشدند ^{نظمی گنجی}
کردن	آنجنان کز لفظ گرد معنی بیگانه دود	بر در سواد شهر و جولان در بیابانم ^{صاف صفا}
گرفتن	آمد و گردش و سه جولان گرفت	در نیفه روبا به بدندان گرفت ^{نظمی گنجی}
نمودن	کشته ز چو بد ریائگون غرق شود	جد آن کن که نماید بسو آب جولان ^{بدر چاچی}
جوهر مغرب گوهر ۱۲ بهار عجم		
داشتن	جوهر دار	بهار عجم
داشتن	دل طاقت حیرانی دیدار ندارد	آئینه ما جوهر اینکار ندارد ^{صاف صفا}
جومی نمر ۱۲ بهار عجم		
مصطلح له جوهر دار صاحب جوهر چون تیغ جوهر دار ۱۲ بهار عجم ۱۵ جوهر این کار ندارد یعنی بیاق و		
و استعداد این کار ندارد ۱۲ بهار عجم ۱۶ ران کشدن سوار شدن و راه رفتن ۱۲ بهار عجم		
عده بر سر زینش جولان نیز نم ۱۲ عربی عده ز اقبال محبت در مقام میز نم جولان ۱۲ صائب عه عاشقان هم بر باد		
ناز جولان میکنند ۱۲ صائب		

مصدر	صہ	شاعر
آمدن	از	تفکر از پی معنی ہی چنان باید
آوردن		کے از مشام دل دیدہ جو خون آید
بریدن	از	حرفیست اینکہ کو کہن آورد جو شیر
کشدن	از	جو شیر از جگر سنگ برید سہل است
	از	ہر کہ بر پا ہوس تشیہ زند کو کہن است
	از	نالہ کہ جس کو چو از استخوان آید بردن

فصل ہمار

جہان بالفح و بالکسر روزگار ۱۲ بہار عجم

آراستن	حسن کے اندازہ را کون دیکھا آئینہ است	گر چہ مہر آت جہان رو جہان آرا اوست	اسیر لاہجی
آشفتن	چون عقیق آبار چون کمند تابدار	آن لب جا پرور روز جہا آشوب یار	معز نیشاپور
بخشدن	جہان بخشش	بہار عجم	
پروردن	جہان پرور		
جستن	جہان جوے دار از قلب سپاہ	بر آشفتن چون شیر شتر زہ سپاہ	نظامی گنجوی
خوردن	جہان بہ است امر و زخو شخویم جہان	کہ دی گشت و زفر دایدینیت نشا	معز نیشاپور
داشتن	جہاندار	بہار عجم	

مصطلح

۱۔ جہان آرا، جہان بخش، جہان پرور، جہان جو، جہاندار، جہان سوز، جہانگیر،
 ہر گاہ بحسب مواقع در صفات بادشاہان مستعمل ہوتا ہے۔ جہان خوردن، تخریک کردن، منتفع شدن اذک ۱۲ بہا

مصدر	صلہ	شاعر
دیدن	گراز بندہ کو شنیدی مرغ	جہان دیدہ بسیار گوید دروغ
سوختن	جہان سوز و بے رحمت و خیر و شر	ز ترشیش روے جہانے ترش
کشادن	پشت شیر باید جہان را کشاد	تو از نیک مردان چه داری بیاد
کندن	سلطان دگر بشکر مر جہان بکند	بینی کہ جور مر در چون جہان کنست
گرفتن	اقبال سکند بر جہان گیرے نظم	برداشت بیک دست قلم را و علم را
گشتن	صہم از دست من گر خیت کنون	آن جہان گرد را کجا یا بند
نور دیدن	جہان نور	بہار عجم

جہد بالفتح توانائی و کوشش و پنج ۱۲ بہار عجم

کردن	بسر نیامدہ طور عمر جدے کن	کہ چون قلم ز تو در ہر قدم اثر ماند
ورزیدن	تو جہد و ز بدر گاہ قاہرہ پیوند	ازین پس تو دما و بقا جاویدان

باب جمیم فارسی

فصل الف

چاپک بضم موحده چست و چالاک ۱۲ بہار عجم

مصطلح جہان دیدہ، تجربہ کار، و جہان بین کنایہ از چشم دانند آن، لہذا اطلاق آن بر جام صحیح شدہ ۱۲ بہار
 جہان کشادن، تسخیر کردن آن ۱۲ بہار عجم جہان کندن، خراب و ویران کردن ملک ۱۲ بہار عجم جہان گرد
 و جہان لوز، سیاح و بسیار سفر کنندہ ۱۲ بہار
 عہ زینت جہان ملت حق گرفته ۱۲ جمال اصفہانی

مصدر	صله	شاعر
خاستن	دست حفظت بهر چابک خیز و ریتنگی	بر میا شعله بر بند و نطق از برگ کاه عرفی خیز از
خرامیدن	چابک خرام	بهار عجم
سرودن	بیارامی سخن گوے چابک ملرے	بساط سخن را یکایک بجایے نظامی
چاپه بیکافاری، قالب چوبے که بدان نقش بر جامه و جز آن کنند ۱۲ بهار عجم		
کردن	اگر ز وصل تو نقشم بکام نمیشند	از زبوسه چاپه کنم اطلس فرنگ ترا خالص
چادر معروف، و در ترکی بمعنی خیمه ۱۲ بهار عجم		
افگندن	کشیده برقع از خساره گستاخ	به از فگنده چادر از شوخی بیک شاخ
انداختن	بدست حسن چو برقع زرخ بر اندازد	به از زمانه بر سر خورشید چادر اندازد طالب آملی
بر افگندن	از پشت کوه چادر احرام بر کشد	بر کتف ابر چادر ترسا بر افگند خاقانی
بر کشیدن	سایه بید او بچهره روز	به بے سبب بر کشیده چادر قار انوری
بر کشیدن	از پشت کوه چادر احرام بر کشد	از برکتف ابر چادر ترسا بر افگند خاقانی
پوشیدن	چادر پوشیدن	بهار عجم
مصطلح		
۱۰ چابک خیز و چابک خرام و چابک سر، معروف ۱۲ بهار عجم ۱۱ چادر بیک شاخ افگندن، و در کردن چادر		
۱۲ بهار عجم ۱۳ چادر انداختن، چادر بر کشیدن ۱۲ بهار عجم ۱۴ چادر احرام، برف، چادر ترسا، کنایه از سفیدی صبح		
در دشتانی آفتاب، و طاس دوری گوید "چادر ترسا، چادر زرد و کبود" ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
زرد چادر قلندری از لاله در چین	از در	خالص اصفهانی
هو اچا در از گرد بر سر کشد	از بر در	طاهر شیرازی
باغ از شکوفه لیلی چادر گرفته است	از لاله کوه عاشق در خون طبعیده است	صائب اصفهانی

چاره علاج و تدبیر بمعنی وقت و زمان و مکروه حیل ۱۲ بهار عجم

بر انداختن	یکه چاره باید بر انداختن	به تزویر مردم خوری ساختن	نظاک نجوی
بودن	من از لب خرابم هم او دو اکینست	که هم شراب بود چاره شراب زده	ابلی شیرازی
پذیرفتن	دل صد پاره بمرهم نشود چاره پذیر	جام نازک چو شکستند نگر دینوید	کمال خجندی
جستن	صائب بسکه در دمراد میان گرفت	بیچاره شد چاره سن چاره جو سن	صائب اصفهانی
داشتن	همچو شمع رشته جاسخت آتشپاره	آه چو نازم که جز مردن ندارم چاره	بدیع سبزواری
دانستن	از غیر دوست چاره بغیر از کنار حصیت	بیچاره آنکس که ندانست چاره حصیت	شیخ اصفهانی
دیدن	همان چاره دید آن خردمند شاه	که بر دار داین بند از بندگاه	نظاک نجوی
ساختن	یکه بانگ ز در و به چاره ساز	که بند از دها ن سگان کرد باز	»
شدن	زخم دل چاره شد از آن عقده لاف	زهر این مار کم از مژه این مار نبود	تاثیر اصفهانی
شدن	در دلم چاره شد ز غنچه نماله	کز لے شکر کشیده اند گلابلش	»

مصطلح ۱۵ چادر زدن، خمیه بر بکردن، چادر قلندری، نو ۵ از خیمه ۱۲ بهار عجم ۱۵ چاره بر انداختن و چاره کردن یک معنی ۱۲ بهار عجم ۱۵ چاره شدن زخم و درد، به شدن زخم و درد ۱۲ بهار عجم

مصدر	صله	شاعر
شناختن	مے شد آن کس که چو او چاره کارم نوشت	من همی دیدم و از کالبدم جان میرفت حافظ شیرازی
کردن	صد شیشه چاره دل تنگم نمی کند	مے خانه عمارت رنگم نمی کند بدیع زبوار
گرفتن	مرا چاره خویش باید گرفت	ره خشک را پیش باید گرفت فردوسی طوسی
ماندن	بوطن شریف رو که ترانماند قدر	بجز این نماند چاره که سفر کنی نکرد شریف تبریزی
نمودن	چاره عقدہ خاطر نتوانست نمود	چون جرس در کف اگر نیخیزد فوادم بود خرمی اصفهانی
چاشت و چاشته طعام اول روز ۱۲ بهار عجم		
خوردن	در سفره وصال تو ای حقه نمک	ما چاشته خوب طبعی شام و چاشتم علی خراسانی
خوردن	آنکه در روز تو همه مویک او می خورد	چاشت خوانیم روز و در حد و شام سلمان ساوجی
دادن	دهی فتنه را که از چشم چاشت	از دهی مرگ را که از جور شام مختاری غزنوی
چاشنی نمونه، و فرہ، و اندک چیز از شراب طعام، و کم کم زدن چوب نقاره ۱۲ بهار عجم		
افتادن	چون کند ترک نیرف تو که خون دلم	در شانه را چاشنی در بن دندان افتاد طالبی
بخشیدن	بنام چاشنی بخش زبان با	حلاوت سنج معنی در بیانها وحشی بافقی
برگرفتن	نخست از همه چاشنی برگرفت	از وزان جالب که ماند خسر و شگفت نظامی گنجوی
چشانیدن	که خدا ویر و آمد بر وترش کرده	عجایب چاشنیها چشانے تلخ کا ما را مختاری اذری
دادن	بیت ز تو افتاد در افواه خلایق	با کان بیت دہ چاشنی قند دہان را فصیح ہرمی
عہ گیند جبارہ اش بزر و سیم مبرکن ۱۲ سلطان عہ چارہ ز بے کن دل افسردہ را ۱۲ ایام اصفہانی		

مصدر	معنی	شاعر
داشتن	از دلمان یار دارد چاشنی گفتارین	از خامه بارال به شوق از شیرینی مضمون کنم صا اصفهانی
دانستن	امروز رقیبان به بسویم نگرانست	دانسته مگر چاشنی کنج لب خویش نصیر مهدانی
شکستن	از بسکه گفتیم ز تلخا به کشیدن	در کام گل ارج چاشنی قند شکستیم عرفی شیرازی
شناختن	چاشنی شناختن	بهار عجم
فشاردن	چاشنی فشاردن	این نان چه قدر بکمال این آب چه شورست سالک یزدی
کردن ۱	دانست چو ماه که از آن چاشنه کردست	ز آب حیوان بلب خشک قناعت میکرد صا اصفهانی
کردن ۲	خضر اگر چاشنی تیغ شهادت میکرد	کمان سخت فلک را کباد می داند
کردن ۳	کمان ناز ترا هر که چاشنی کردست	از آه سینه گرم و لبس از دیده ترکنید خسرو بلوی
کردن ۴	چون چاشنی کنید تختین دامه را	در شکر وعده تقاضا چه حظا ملک شیرازی
کشیدن	گر نکشد چاشنی هر ز بان	دیده چند نیک از پسته خندان تو داشت نقاشی شیرازی
گرفتن	دل به چاشنی از چشمه نوش تو گرفت	در نظر دزد دلا و قباب را پنهان برد فونی یزدی
گرفتن ۲	مثل او من چاشنی گیر ندیدم در جهان	

مصطلح

۱- چاشنی کردن و چاشنی کردن چیز، چشیدن برای دریافت کیفیت آن ۱۲ بهار عجم ۲- چاشنی کردن تیغ و کمان
 اندک کشیدن تیغ و کمان را تا زور آب و دگر معلوم شود ۱۲ بهار عجم ۳- چاشنی کردن دامه و نقاره، کم کم زدن چوب بر نقره ۱۲ بهار
 ۴- چاشنی گیر، کسیکه کار و خدمت مصلح بر او مقرر باشد ۱۲ بهار عجم

مصدر	صدا	شاعر
نهادن	در دندارد دل بے حاصلم	چاشنی در دند اندر دلم خسرو دهلوی
یافتن	امشب ز وصال آن سر و بلند	از کر لعل لبش چاشنی یافته قند اشیر اخسیتی
چاک شگاف، وچاک امن؛ چاکمانیکه یمن ویا را امن کنند ۱۲ بهار غم		
اقتاد	بر دامن بنعم نزد دست تطاول	این چاک بجز خرقه درویش نیفتاد علی خراسانی
افگندن	چاک در پیرهن یوسف عقل افگندن	چشمه کارست که در در لیا دل ست صفا اصفهانی
انگختن	پیرهن اسید که چاک اجل انگخت	کز دامن چشم همه عطر کفن افشاند طالب آملی
انداختن	خنجر الماس چو بید آختند	چاک بتن چون گلشن انداختند ملا جامی
برزدن	هزار جان جان چاک میشود آندم	که بر زنی بمیان چاک های دامان باقر کاشی
بستن	اجل اتوان چاک در حبیب بست	اگر دامن دل در آید بدست تلو تشریفی
خوردن	چاکها از دم نسیم خورم	تار های کفیده را مانم مسیح کاشی
داشتن	دلم صد چاک ز میان آن پیمان گل دارد	از بر گریبانم ز دست پند گویان دل دارد اختری
دوختن	ای که غیر از دل شگاف هیچ چیز نیست	از هزاران چاک بیرحمی یکم میدوزد شفا اصفهانی
دیدن	اے آنکه چاک پیرهن یار دیده	باغ جنان ز رخنه دیوار دیده از واکبر آبادی
<p>عنه کز هر طریقه در بگرم چاک نیفتد ۱۲ خسرو عنه چاک اقتاد و لبش چو شتر ۱۲ سلیم</p> <p>سه چاکم چو گل افکنده بدامان چه میدوی ۱۲ جامی للعنه تا که ز پیکان غم در سینه چاک انداختن ۱۲ کاتبی</p> <p>صه نه همین گل ز غمش چاک بر اعضا دارد ۱۲ طاهر وحید</p>		

مصدر	صله	شاعر
رفتن	در	چمن جو یا وصل کیست که خود در میانش
ریختن	بر	ز لبیک چاک جنون نیت ست بر سرم
زدن	را در بر	زه جیب جانهار فو می زند را در بر
ساختن	را	نخواهد غنچه نغم شگفت آستان گل متو
شدن	از	مستی تابدا من چاک شد مصداق من تقو
کردن		دست اجل موم کند آهنت
کشدن		غم دشمنه زیر گشت مراد دست نارس
کشودن		بهارش چاک پیر اهن کشودن
گردیدن	از	از لبیک میریزد شراب چشم گریام چو شمع
ماندن	از	بگذشت بهار و دیده نمناک بماند
نمودن	از	یک گریبان ز غمت چنان نمودت قریب
نهادن	بر	اگر دراع جانم را تمی صد چاک بردا
		سر سر میرود چاک گریبان تابدا نش
		بسیه زه نبرد عافیت که داغ کجاست
		بنام بچاک که او میزند
		اگر صد چاک زدم چون گریبان
		بهر محفل که بخواهم نام آن گل پیر
		تیغ قضا چاک کند جوشنت
		کو مشفق که چاک گریبان کشایم
		خزانش رنگ رسوائی نمودن
		صد چاک آب دیده میگردد گریبانم چو شمع
		وز خنجر آرزو دلم چاک بماند
		دسترس بود مرا کاش گریبان چند
		هنوز از شکر انعامت علم برداشتن

چاکری نوکری و ملازمی ۱۲ بهار عجم

کردن	نیز در بخیل آنکه نامش بری	و گر روزگارش کند چاکری
------	---------------------------	------------------------

عه چاک درین بود اخضر زدم ۱۲ نصیر اهدانی عه غره چون بپاکشاید چاک بر جوشن زدم ۱۲ آملی سه سحر چون جیبم بر چاکش
خود را همان دیدم ۱۲ هادی شیرازی للعہ ترا هرگز گریانی نشد چاک ۱۲ حیاتی

مصدر	صده	شاعر
فصل بارفاری		
چپ بالفتح مخالف و دغا باز و کوچ و دغا و فریب ۱۲ بهار عجم		
افتاد ۱۰	از چشم همس عیش و طرب فتادست	بار است روان مانه چپ افتادست
انداختن ۱۱	راست میگویی این شکایت نیست	نظر او بما چپ اندازست
بستن ۱۲	حرفی ز پیچ و تاب محبت شنیده	چپ بستنی ز زلف چلیپا ندیده
دادن ۱۳	کجا بودی تو ای گلبرگ خندار است گوا	که چون چپ داده ام روز گلپویان غمارا
دیدن ۱۴	حرفی ز سحاب محبت شنیده	چپ بستنی ز زلف چلیپا ندیده
رفتن ۱۵	چپ میرود بر آروان طریق عشق	در گوش چرخ حلقه آهن کشیدن
شدن ۱۶	چپ شدن	بهار عجم
کردن ۱۷	راه چپ کرد و حریفانه بهار از جنم	غنچه اندام من بهنگام گفتن بگذشت
فصل تار فوقانی		
چتر بالفتح چیز می باشد پهن و مدور بشکل گنبد که در سوار ملوک سلاطین پیش پیش برزند و بر آسایه کردن هم بکار می آید ۱۲ بهار عجم		
مصطلح ۱۰ چپ افتادن، و رفتن، و بستن، مخالفت کردن، و مکاری و زیدن ۱۲ بهار عجم ۱۱ چپ اندازن		
مکار و خیال ۱۲ بهار عجم ۱۳ چپ دادن، و کردن، گذاشتن و طرح دادن، و بالفظ شدن لازم آن ۱۲ بهار		
عده در با چرخ چپ فتاد چرخم ۱۲ نظوری		

مصدر	صلہ	شاعر
افراختن	بر	طلاوس قلش برفق لفظ چتر افراختن
بارکشیدن	بر	چتر شب دامت چو باز کشی
داشتن	بر	ناگاہ سلطان باران چتر بر سر داشت
داشتن	از	چو آمد از رہ امید داری
زردن	بر	چتر بر سر زدن
زردن	بہر بہ	لے بہر سایہ چتر بفرقم زد آسمان
زردن	بر	زند خرمے چتر بر نارون
زردن	بر	چتر بر سر کسے زدن
زردن	بہ	دل بسیر فلک از رشک کنی دیوانہ
ساختن	بہ	چو خطے شر حسن خود را شناخت
ساختن	بر	چتر سازے ست ابر بر سر تو

مصطلح

۱۰ چتر دار و چتر ساز ہر کام معرود ۱۲ بہار عجم ۱۳ چتر بر سر زدن، و برفق زدن، و چتر زدن، معرود
 ۱۲ بہار عجم ۱۳ چتر بر سر کسے زدن، و انداز ہلاک ابلودن ۱۲ بہار عجم ۱۴ چتر طلاوس زدن، و زرنے ست
 کرکشتی گیران استادہ، و بابا ہار بسوے پشت خم کردہ میروند ۱۲ از بہار

۱۵ زداغ عشق چو ن خورشید دارم چتر شاہی را ۱۲ حزین

مصدر		صلہ	شاعر
کشادن	کشیدہ خنجر مصقولش آفتاب نہاد		کشادہ چتر ہمایونش آسمان کردار مسعود جہان
کشیدن	آن چتر سلطنت کہ تو در سر کشیدہ	در بر	در سایہ تو ہم نگذار دکہ بنگیم اوحدی کرمان
کشیدن	رتبہ عشق بین کہ نیلوفر	در	چتر در چتر آفتاب کشد خلکو تر تیزی
کشیدن	مہ ز فلک چتر کشش شاہ شد		چتر ہمایلی ماہ شد خسرو دہلوی
نہادن	مہ چو بر سر نہاد چتر سیاہ	بر	چتر اسرے کشید بر سر ماہ خسرو دہلوی

چراغ بالکسر و بالقہ معروف ۱۲ بہار عجم

آوردن	زمانہ از شب تارم چراغ باز گرفت		پس از وفات من آورد و بر فرازم خست کلیم ہدائی
افروختن	شبہائے سراغ دل خود را غما	از در	در تنگناے سینہ فروزم چراغما شاپو طرانی
افروختن	صنا ازین غزل کہ چراغ دل نیست	بہ	افروختم بخاک فغانے چراغما صفا صفا
باز گرفتن	زمانہ از شب تارم چراغ باز گرفت	از	پس از وفات من آورد و بر فرازم سو کلیم ہدائی
برافروختن	شبہ زیت فکرت ہمی سوختم		چراغ بلاغت بر افروختم سعد شیرازی
بردن	در آہمیکدہ و اعتقاد روشن کن	بہ از	کہ مے برند از نیجا نیجا نقاہ چراغ فغان شیرازی

مصطلح

۱۰ چتر در چتر چیزے کشیدن، مساوات و برابری در ترتیب کردن ۱۲ بہار ۱۰ چراغ افروختن، معروف و دیدن بدلت ۱۲ بہار عجم ۱۰ چراغ بخاک کسے افروختن، چراغ بجز ادا افروختن ۱۲ بہار عجم ۱۰ چراغ از خانہ کسے بردن

۱۰ چتر گل بر سر کشی ای مرغ خوشخوان غم مخور ۱۲ حافظ

کسب نور کردن از دے ۱۲ بہار عجم

مصدر	صلہ	شاعر
برکردن ^{۱۱}	در	اگر تو در دل شبها چراغ بر نہ کنی صا صبا
پریدن ^{۱۲}	از	آن روشنی دیدہ چو رفت از نظم از سیلی غم چراغ از چشم پرید
جستن ^{۱۳}	از	سیلہ باد بر رخ اولست کہ چراغ از چراغ چشمش جبت سلیم طرانی
جمیدن ^{۱۴}	از	یجمد از سیلہ دور چراغ از چشم من خانہ تار و چین گاہے منور میشود اثر از اندرانی
خواستن ^{۱۵}	از	چون گدایانے کہ میخواہند از مردم چراغ فیض از مے در شب آدینہ میخواہیم ما وحید قزوینی
خواستن ^{۱۶}	بہ	بدریوزہ زہر ز زین ایانے بقتش شاہ مے خواہد چراغ سلیم طرانی
خواندن		یا ز نشست مجلس نشانیہ چراغ روے اولو تجلی ست خوانید چراغ کمال خجندہ
داشتن ^{۱۷}	بہ	بفروغ چہرہ زلفش رہ دل زندہ مشبہ چہ دلا درت دزدی کہ بکف چراغ دارد حافظ شیرازی
در گرفتن ^{۱۸}	از	ز دیدار تو یوسف را ز لیخا مہر برگیرد چراغ دیدہ یعقوب از روی تو دگر گیرد صا صبا
رفتن ^{۱۹}		بے وصیت دلم از خود زود شام و فرات این چراغیست کہ از رفتن خود آگاہ است طغز امشد

مصطلح

۱۱ چراغ برکردن، و برگرفتن، روشن کردن چراغ، و رسید بدولت ۱۲ بار ۱۳ چراغ از چشم پرید، و از چشم جستن، و از چشم دیدہ ۱۴ جمیدن، گنایہ از آن روشنی ست کہ آدمی را از رسیدن فریب سخت پیش چشم بہرہ ۱۵ بار ۱۶ چراغ خواندن، و بقتش کسے چراغ خواندن ۱۷ خواستن، چیر از مردم، چنانکہ گدایانند، و چنانکہ غنیان میخواہند، و مہر گیران لایت و آخر مہر گیران کاویکنند ۱۸ بار ۱۹ چراغ بکف داشتن، مہر ۱۱ بار ۱۲ چراغ در گرفتن، لازمہ چراغ برگرفتن ۱۳ بار ۱۴ چراغ رفتن، لازمہ چراغ خاموش کردن ۱۵ بار ۱۶

عے جہد شبہائے تار از دیدہ روزن چراغ ۱۷ صا صبا

مصدر	صلہ	شاعر
ساختن	از	چراغ از آہ سازم تا براہ او خیم آنجا
سوختن ۱	بہ	چراغ دیدہ براہ تو تا سحر میسخت
سوختن ۲		ہر کرا سو د چراغ اور اکدورت میسخت
سوختن ۳	بہ	بروج مجنون میسون گاہ گاہ چراغ
سوختن ۴	بر	پس از وفات من آرد دو بر فرام خست
شدن ۱	در	چراغ ہر کہ اثر در زمانہ روشن شد
طلبیدن ۱	بہ	بغش لالہ رخایک چراغ می طلبم
کردن ۱		کردن چراغ شب ماداغ جبین را
کشتن ۱	از	کہ بود از پر تو روشن چراغ
گرفتن ۱	بر	مرا چراغ نخواہند بر مزار گرفت
مردن ۱		کین خانہ تاریک چراغش مردست

مصطلح

۱۔ چراغ سوختن، روشن شدن ۱۲ بہار ۲۔ چراغ کسے سوختن، مراحاصل شدن، و بدولت رسیدن ۱۳ بہار ۳۔ چراغ بروج کسے سوختن، چراغ بر مزار ادا و سوختن ۱۲ بہار ۴۔ چراغ سوختن، روشن کردن چراغ ۱۲ بہار ۵۔ چراغ کسے روشن شدن، مراحاصل شدن، و بدولت رسیدن ۱۲ بہار ۶۔ چراغ طلبیدن، روشن کردن ۱۲ بہار ۷۔ چراغ کردن، روشن کردن چراغ، و بدولت رسیدن ۱۲ بہار ۸۔ چراغ کردن، خاموش کردن چراغ ۱۲ بہار ۹۔ چراغ گرفتن، روشن کردن چراغ ۱۲ بہار ۱۰۔ چراغ مرد، خاموش شدن چراغ ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
نشان دادن ^۱	یا بنشست بمجلس نشانید چراغ	روا و نو ترکی است خوانید چراغ کمال خجسته
نشستن ^۲	از دم سرد دلم سوز جگر تشنید	از این چراغ است که از باد سحر تشنید
نمودن	به بے دیده نتوان نمودن چراغ	که جز دیده را دل نخواهد بباغ نظامی گنجوی
نهادن	رخ برفروز و غاشیه بردوش ماه نه	از به خورشید را حسن چراغ براه نه طالب آبی
<p>چراغان نوعی از تعذیب مقرری که عاصی اچند جازم کرده در غور زخم شمع برافروخته گذارند و این رسم ایران است ۱۲ بهار عجم</p>		
شدن	دست تیغ تو مریزا که از پر تو آن	از شد چراغان جگر جان خونین کفنان صا صفا
کردن	چراغ هر که اثر در زمانه روشن شد	به کنند خلق بچشم حسد چراغانش اثر شیرازی
<p>چرب بالفتح معروف و بمعنی غالب افزون مجازست ۱۲ بهار عجم</p>		
آمدن	اگرش شیر زرب چرب آید	از بد لیری ز شیر چرب آید خسرو دهلوی
گفتن ^۳	همان چرب گو مرد شیرین گزار	چنین چرب بے انگشت از مغر کار نظامی گنجوی
<p>چربی معروف و نیز کنایه از نرمی و ملائمت و ملاطفت ۱۲ بهار عجم</p>		
انگیختن ^۴	همان چرب گو مرد شیرین گزار	از چنین چرب بے انگشت از مغر کار نظامی گنجوی
<p>مصطلح</p> <p>له چراغ نشان دادن، خاموش کردن چراغ ۱۲ بهار عجم، چراغ نشستن، خاموش شدن چراغ ۱۲ بهار عجم، چرب گوی، چرب زبان، وضعی و فریبنده، و چالپوس ۱۲ بهار عجم، چربی از مغر کار انگیختن، فائده برداشتن ۱۲ بهار عجم</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
خاستن ^۱	از	زبون تر زمیں صید آور بزیں کہ چربی نخی ز پهلوی شیر
چرخ گردش و حرکت دوری و دہر چیز کہ حرکت دوری کند ۱۲ بہار عجم		
انداختن ^۲		شہا بطر چو تیر از کمان خود رانی شنائے شست تو گوید سپہ چرخ انداز
بہمیدین ^۳		برآمد بر آن سان کہ ناسود هیچ بدان چرخ بچان بعد چرخ بیج
نافتن ^۴		گراہ چرخ تاب کشید نقابا خواہد نشاند در پس چرخ آفتاب را
خوردن ^۵		خور و چرخ از چرخ آن دلربا بمن حال گردید چون آسیا
دادن ^۶		در دم اندیشہ چون بخشہ اقبال چرخ دہی خاتم سہیل نگین را
زدن ^۷		مہ کرد شبہ طواف آن کوئے صد چرخ دگر بدوق آن زد
زدن ^۸		چرخ زدن کمال خجندہ
فصل سین		
چست بالفم جلد و چالاک و نیز بمعنی تنگ و مقابل فراخ ۱۲ بہار عجم		
اقتاد ^۹	بہ	نسب کرد بر کیتبادے دست
مصطلح ^{۱۰} چربی از پهلوی شیر خاستن، قادر شدن بر کار شیر ۱۲ بہار عجم چرخ انداز و انکد از کمان سخت		
تیر اندازی کند ۱۲ بہار عجم چرخ تاب کشیدن نقاب ۱۲ بہار عجم چرخ خوردن و دادن و زدن، اینجا چرخ بمعنی حرکت دوری است		
۱۲ بہار عجم چرخ زن، سیاح و قاصد ۱۲ بہار عجم چست اقتاد و چیز بہ چیز موافق بودن چیز بہ چیز ۱۲ بہار عجم		
عہ زدے گر چرخ در میدان صحر ۱۲ ناظم عہ کہوتر آمد و ز چرخ خاز شوق بیام ۱۲ شاپور		

مصدر	صدا	شاعر
بستن ۱	زنهار که آن بند قبا چست مبنید	کز ناز کیش نجیه بر اندام بر آید
بستن ۲	چو در شیر مردے کمر چست بست	سیان پلنگ تکبر شکست
بستن	چست بستن کمر	بهار عجم
دوختن	که چست دوختن آبی قباے تنگ ترا	که آب داد در کمر و لاله رنگ ترا
کردن	چست کردن عنان	بهار عجم

فصل شین

چشم معروف و بمعنی چشم زخم مجازست و لکاه و امید و کلمه اجابت ۱۲ بهار عجم

آمدن ۱	چون رعد دست میند در خواب امید	بر	آنرا که چشم راحت بر یکد گر نیاید
آوردن ۲	چشم و رود در هم آوردن	در	بهار عجم
افتادن ۳	بتا بایج اگر سازند قسمت عضو	به	شوم ممنون که شاید ز امیا چشم بیار افتاد
افتادن ۴	چو آفتاب در آرد دم که از غم تو	به	بحال مرگم و چشمم بر وزن افتاد دست

مصطلح

۱ چشم بستن بنده و کمر تنگ بستن اینها و آماده شدن بر آگاه ۱۲ بهار ۱ چشم بر یکد گر آمدن، اندک خفتن ۱۲ بهار
 ۲ چشم و رود در هم آوردن، ترش شدن ۱۲ بهار ۳ چشم افتادن بچیز، دیده شدن آنچه ۱۲ بهار ۴ چشم بر وزن
 افتادن، عبارت است از حالتی که بوقت قرب موت چشم طاری میشود ۱۲ بهار عجم

ع که چست دوخت عفا صد قباے تنگ ترا ۱۲ خفانی

مصدر	صدا	شاعر
۱۰ افتادن	از تو گل در بستر از در افتاده است	لاله بیار تو چشمش لطاف افتاده است
۱۱ افگندن	بر من ننگند چشم و دانه	بر هیچ کس اینقدر نینداخت
۱۲ افگندن	چشم بر زمین افگندن	بهار عجم
۱۳ انداختن	ندارد تو تیا چشم من جز سره چشمیت	شود روشن اگر چشم بچشم من بنیدازی
۱۴ باختن	نیست کار هر کس دل امضا فاختن	باخت چشم انگس که این آینه را پر دازد
۱۵ بر آوردن	چسان بنیم برود خیز چشم نامحرم	که من از کاسه آرم بر چشم جایش را مخلص کاشه
۱۶ برخاستن	ز فریاد پندم چشم بدان خواب برخیزد	صا صفا
۱۷ برداشتن	سویک دل آتش شد از حسرت سپند اینجا	کسی چون چشم از آن خسار آتشک بردارد
۱۸ بردوختن	چشم بر چیز بردوختن	بهار عجم

مصطلح

لے بچشم لطاف افتادن عبارت است از حالتی که هنگام قرب موت چشم طارے شود و از آن جهت چشم در پستی افتد ۱۲ بهار عجم
 ۱۱ چشم افگندن و انداختن بر چیز و در چیز نگاه کردن و نگریستن بجزیر ۱۲ بهار عجم ۱۳ چشم بر زمین افگندن فرو
 نگریستن از شرم و حیا یا از تواضع و ادب یا از غم و اندوه ۱۴ بهار عجم ۱۵ چشم باختن نایب شدن ۱۶ بهار عجم ۱۷ چشم از کاسه
 بر آوردن از چشم خانه بر آوردن ۱۸ بهار عجم ۱۹ چشم از خواب برخاستن بیدار شدن ۲۰ بهار عجم ۲۱ چشم برداشتن
 از چیز، ترک نظاره کردن ۲۲ بهار عجم ۲۳ چشم بردوختن بر چیز، کمال توجه کردن بجزیر ۲۴ بهار عجم

عہ یکره بلطف اگر گفتم بر چہا چشم ۱۲ شاعی مشہدی .

مصدر	صلمه	شاعر
بردوختن ^{۱۵}	از	یکے حرف دروے نیاموختے سعد شیرازی
بستن ^{۱۶}	ب	چشم طمع برخند دیوار بستام حنین اصفا
بستن ^{۱۷}	از	چشم ہوس رنگشن ایام بستایم طالب آملی
بودن ^{۱۸}	در	چشم دروے آفتابش نیست مخلص کاشی
بودن	از	نوازش ستیے کز تو چشم بود مرا قدسی شمس
بودن ^{۱۹}	ب	چشم بدست کسے بودن بہار عجم
بودن ^{۲۰}	در	چشم چو رکاب در پیش بود روزیکہ سوارے نیش بود تاثیر اصفا
بودن ^{۲۱}	در	فتادم از نظر ہر کہ بود در عالم ہنوز چشم بداندیش در قفا نیست حاتم کاشی
بودن ^{۲۲}	ب	چشم بدنبال کسے بودن بہار عجم
پریدن ^{۲۳}	از	عجب اگر پر کاہی بکمشان ماند صفا اصفا

مصطلح

۱۵ چشم بردوختن، ترک نظارہ کردن ۱۲ بہار عجم ۱۶ چشم بستن بچیزے، کمال توجہ و اعتنا کردن بچیزے
 ۱۷ بہار عجم ۱۸ چشم بستن از چیزے، ترک نظارہ کردن ۱۲ بہار عجم ۱۹ چشم در روے کسے نمودن،
 بیجا بودن ۱۲ مصطلحات الشعراء ۲۰ چشم بدست کسے بودن، طمع داشتن از کسے ۱۲ بہار عجم ۲۱ چشم در پے،
 و در قفا و بدنبال کسے بودن، در فکر خرابی کسے بودن، و منتظر بودن ۱۲ بہار عجم ۲۲ چشم پریدن، جستن چشم و این اکثر
 از ریح باشد ۱۲ بہار عجم

مصدر	صده	شاعر
پوشیدن ^۱ چراندن ^۲ چراندن ^۳ خواباندن ^۴ خوابیدن ^۵ خوردن ^۶ داشتن ^۷ داشتن ^۸ داشتن ^۹	از از از از بر به	در کار دام کردیم پنجه را غوغایش نمیجو دیگران بشکم زنده ایم ما که خوابانید تیغست خوابانید چشمت چشم خوابیدن کاشک اهل جهان اهل بصیرت بودند ما زیاران چشم یارے داشتیم که ساغر بازیگر چشم برد سبب دارد چشم براه داشتن

مصطلح

۱ چشم پوشیدن از چیزی، ترک نظاره کردن، و نیز کنایه از نابینا کردن و شدن ۱۲ بهار عجم ۱۵ چشم چرانی، خیره چشم و زهره گاه
 ۱۲ بهار عجم ۱۵ چشم چراندن، دیدن چیز مرغوب ۱۲ بهار عجم ۱۵ چشم خواباندن، قنائل کردن، گویند "فلا چشم خورا
 خوابانیده است" یعنی دیده و دانسته قنائل کرده است چشم خوابیدن لازم آن ۱۲ بهار ۱۵ چشم خوردن، چشم زخم خوردن ۱۲ بهار
 ۱۵ چشم داشتن، بدون صله و بصله از توقع و امید داشتن، و بصله بر بمعنی انتظار کشیدن ۱۲ بهار ۱۵ چشم براه داشتن
 انتظار کردن ۱۲ بهار عجم

عده شود صاحب بصیرت هر که پوشد چشم از دنیا ۱۲ صاحب

مصدر	ص	شاع
داشتن ۱		چشم بے آب داشتن
داشتن ۲		نباشد سخت باطن چشم و رود کار اجابت
داشتن ۳		باغبان بر غم بلبل از صف نامحرمان
دوختن ۱	بر	بلبل عبت بخزده گل چشم دوخته است
دوختن ۲		چشم دوختن
دوختن ۳	بر	همیشه تا بره انتظار دوز چشم
دریدن ۱		شوخی ز گرسنگی پیش تو بشگفت
دویدن ۱	بر	چشم دویدن بر چیزے
دیدن ۱		ز چشم غولیش سیاهی مزین بالبیار
دیدن ۲	ب	نگه از دیده چون بالا دویدے

مصطلح

شتن

۱ چشم بے آب داشتن، بیجا بودن ۱۲ بهار ۱ چشم و رود داشتن، حیا و شرم داشتن ۱۲ بهار ۲ چشم ز اغوا
 باضافت، بیجا و دلیر بودن ۱۲ بهار ۳ چشم بر چیزے دوختن، چشم دوختن، کمال توجه کردن بآن چیز و انتظار کردن
 ۱۲ بهار ۴ چشم براه دوختن، انتظار کردن ۱۲ بهار ۵ چشم دیده، شوخ چشم، بیجا ۱۲ بهار ۶ چشم دوید بر چیزے
 رغبت چیز کردن ۱۲ بهار ۷ چشمها دیدن، تجربه بسیار کردن ۱۲ بهار ۸ چشم چیز ندید، تاب و طاقت آن نداشتن ۱۲ بهار ۹

عہ باغ دوخته برداغ لال ز گرس چشم ۱۲ قدسی عہ او دوخته چشم بر رے یار ۱۲ ہاتھی

مصدر	صده	شاعر
رسانیدن	دیدہ سیه کرد باحوال ما	چشم رسانید باقبال ما وحید فزونی
رسیدن	بجز آن ز گسستانه که چشمش مر ساد	زیر این طلام فیروزه کس خوش نشست حافظ شیرازی
رفتن	چشم بخواب رفتن	بهار عجم
زدن	یک چشم زدن غافل از آن ماه نباشم	ترسم که لگا ہے کند آگاہ نباشم بہرام بخاری
زدن	بر بد و عمر و زید جز تو یک چشم زد	لشکر چون کوه قاف بجا اگر شکست الورا بیوردی
زدن	نخستے چند خواب خواہی کرد	چشم زن از هجوم عیاران نخستے
زدن	دوخته بہ دیدہ ازین ناکسان	کابل نظر چشم زنند از خسان خسرو دہلوی
زدن	چشم بر ہم زدن	بہار عجم
زدن	از بسکہ سست گشت تن مبتلا مرا	سازد ہواے چشم زدن تو تیا مرا واعظ دہلوی
زدن	با غیر میلے ازہ دیگر گذشت یار	تو چشم انتظار براہ کہ مینر نی میلی برو
زدن	خاکستر مر از حد چشم مینرند	پروانہ مرا از نظر ہا نہان بسوز صا اصفہانی
<p>مصطلح</p> <p>۱ چشم رسید، چشم زخم رسید ۱۲ بار ۵ چشم زدن، چشم زد، کنایہ از زبان بغایت اندک ۱۲ بار ۳ چشم برہم زد مردن ۱۲ بار ۵ چشم زدن، گردش چشم ۱۲ بار ۵ چشم بر راہ داشتن، انتظار کردن ۱۲ بار ۵ چشم زدن، چشم زخم رسانیدن ۱۲ بار عجم</p>		
<p>عہ بہ بحر نفتم چشم گر رسید مرا ۱۲ قاسم مشہدی عہ چشم گر رسید بخود فراغ ما ۱۲ ظہوری</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
زردن ۱۷	بر	ایک بے لعل تباں از زندگی ہم میزنی چشم بر ہم می نمی تا چشم بر ہم می زنی
زردن ۱۷	بر	برق را نیست جز ایامے تو در مد نظر میزند چشم که عمر گذران را در یاب
سودن ۱۷	به	بے خاک پاش خامره در لبش شکست از بسکه سوده ایم بهر بگذا چشم
شدن ۱۷	بر	گفت بر من چشم شد اسرار عشق مینایم هر زمان تکرار عشق
شکستن ۱۷	از	ترسم ز گر چشم گهر بار بشکند این کاسه گدائی دیدار بشکند
شکستن ۱۷		چشم شکستن
غنون ۱۷		چشم ناغنوده
فرمودن ۱۷		دیدمش سرگرم استغفار را می گذشت گفتش دارم نگاه آرزو فرمود چشم
فرو بستن ۱۷	از	دلارامے که داری دل درو بند در چشم از همه عالم فرو بند
فرو دختن ۱۷	از	تخم سحر تو چشم از جفا فرو می دخت نوید وصل جمال تو داد جانم را
کردن ۱۷	از به	بکشا بشیوه نرگس بسیار خواب را وزر شک چشم نرگس رعنای خواب من
کردن ۱۷		که دود تلخی ازین لاله زار میخیزد

مصطلح

۱۷ چشم بر هم زدن، بند کردن چشم ۱۱ بار ۱۷ چشم زدن، اثار کردن ۱۲ بار ۱۷ چشم سودن بر چیزے، کمال تو به کردن ۱۲ بار ۱۷ چشم شدن، ظاهر و منکشف شدن ۱۲ بار ۱۷ چشم شکستن، کور شدن و کور کردن ۱۲ بار ۱۷ چشم از چیزے فرو بستن، فرو دختن، اعراض کردن ۱۲ بار ۱۷ چشم کردن، چشم زخم رسانیدن ۱۲ بار ۱۷

مصدر	صلہ	شاعر
۱۰ کردن	بہ	یہا بیکدہ و وضع قرب و جاہم بین
۱۱ کشادن	بر بہ	اگر چشم باز اید از حقارت کرد
۱۲ کشیدن	از	کہ ہر صبح چشمے بر دیت کشاد
۱۳ گرفتن	از	رو لطیف دلکش چشمے سیہ کشیدہ
۱۴ گرفتن	از	چشم از ہر کہ گرفتند بصیرت دادند
۱۵ گرفتن	از	دیدہ گستاخانہ بر رو تو روز باز کرد
۱۶ گشتن	از	از متاع آفرینش چشم میگیم ہم
۱۷ مالیدن	از	قریع آن کو رملعون چشم گشتہ
۱۸ نشستن	از	در جا مہ گیرم چو تقاضاے بامداد
۱۹ نمودن	از	از چشم نشینان سیہ چرہ گواہی
	از	از بہر ہمین روے بدیوار نشستم

مصطلح

۱۰ چشم بر چیزے کردن، نظر کردن، دنگریتن، بخیرے ۱۲ بہار ۱۱ چشم کشادن، دیدن ۱۲ بہار ۱۳ چشم کشیدہ چشم

خوش آیندہ ۱۲ بہار ۱۴ چشم گرفتن، نماینا کردن، و بند کردن چشم، و نماینا شدن ۱۲ مصطلحات الشرح و ترک نظارہ کردن ۱۲ بہار

۱۵ چشم گشتہ، احوال، و کج نظر ۱۲ بہار ۱۶ چشم مالیدن، ہوشیار شدن، و از غفلت بر آمدن ۱۲ بہار ۱۷ چشم نشستن،

کنایہ از معشوق ۱۲ بہار ۱۸ چشم نمودن، ترسیدن ۱۲ بہار

۱۹ ز شرم چشم نکردے بر آفتاب گوی ۱۲ فغانی

مصنف	صده	شاعر
نهادن ۱۵	بر	من نهاد گوش برد تا که از دم خبر معتر نیشاپور
نهادن ۱۶	بر	چشم تا و اگر دم و بر هم نهادم عمرت آنچه جزو عنصر من بود گویا صرست
هشتین ۱۷	از	شود ضابطه بر که پوشد چشم از دنیا کشاد این جباب چشم بر هم بسته آید صفا صفا
<p>چشم زخم چشم زخ و چشم زخ عبارت از آنست که شخصی چیز مرغوب یا بطریق حسد نگاه کند و بعضی گویند چشم زخم حسد و نیست نظر دویم کار میکند ۱۲ بار عجم</p>		
آدن		طاهر بودم من غوغا بال افشاندی چشم زخم آمد و شکست هم بال من وحشی بافقی
رسیدن	به	درین معامله بودند تا خبر آمد که چشم زخم عظیمه بفوج شاه رسید عالی شیراز
زدن		عطار در ابد وزم دید و بد که جادو خانه را چشم زخ زد عمیدازی
<p>فصل لام</p>		
<p>چله بالکسر و تشدید دوم و تخفیف آن، زه گمان و ایام معهود که مراضان در آن خلوت گزینند و ریاضت کشند ۱۲ بار عجم</p>		
افشاندن	از بر	بے عقاب تیر بر سوه شد کار افکنده چله از شصت هنر چون بر گمان افشاندن
بر آوردن	در	چله در خم بر آرد و چله اندر سبو همچو صافی شود آنگذردل سناشین باقر کاشی
<p>مصطلح</p>		
<p>۱۵ چشم بر راه نهادن، انتظار کشیدن ۱۲ از بار ۱۵ چشم بر هم نهادن، بند کردن چشم، و مردن ۱۲ بار ۱۵ چشم بر هم بسته، چشم بسته ۱۲ بار</p>		

مصدر	صله	شاعر
بستن	به به	از آسمان نتوان بجز از فغان بستن
کردن	از را	از زبردستان که خواهد این کمان را چل کرد باز در چله شاید باین کمان بستن باد به پر زور چو نکشود زار و چین ترا الهام اصفا صفا

فصل میم

چمن نشیب گاه میان باغ که پیرامون آن درخت نشانند و در میان آن گلها
دریا چین کارند و خان آرزو میفرمایند که چمن جگانه اند که در آن خیزه ها کارند و چمن
بباغ ندارد و بر کشت زار نیز اطلاق کنند ۱۲ بهار عجم

آراستن	فرج آباد گلستان بطیناے ملست	موج بال تدر چمن آرا محگلست	آفرینند
آسودن	بال خون آلوده بیرون زد ام آورده ام	باچمن آسوده مرغ ذوق پروازم کجاست	دانش مشند
افروختن	دل بے تو بهار چمن افروز ندانست	در مدت غمهای تو نوروز ندانست	نشان مشند
اندودن	شوق موسی انگهم رام تسلی نشود	تا دو عالم چمن اندود تجلی نشود	بیاد عظیم
پوشیدن	ز باغ وصف او طوطی چمن پوش	بهار بخیزان دارد در آغوشش	۱۲

مصطلح

۱۲ چمن آراے ، باغبان ۱۲ بهار عجم ۱۲ چمن افروز ، نام تاج خروس ، و اطلاق آن بر گل
آن مجازست ۱۲ بهار عجم ۱۲ چمن اندود ، معروف ۱۲ بهار ۱۲ چمن پوش ، معروف ۱۲ بهار

عنه فرج آباد جاعے ست از توابع مازندران که شما بدان ایران عمارت مازندران جاساخته اند ۱۲ منه

مصدر		صلہ	شاعر
پیر استن ^{۱۵}	زاصل خود گزرد شاخ و سایہ دار شود		زیکد گر چو جدا کردشان چمن پیرا کمال اصفا ^{۱۶}
خاستن ^{۱۷}	تعالی اللہ ازین شهر چمن خیز		کہ بادا دست برد لہا فرج نیز منیر لاہور ^{۱۸}
ساختن ^{۱۹}	گلرخان بر سر خاکے چمنے ساختا	بر	چمنے بر سر خونین کفنے ساختہ اند غفائی شیراز ^{۲۰}
شلغتن ^{۲۱}	چمن شگفت و نسیم زہر گلے برخت		زہر نہال گلے بانگ بلبلے برخت
طرازدن ^{۲۲}	خیز و بجلوہ آب دہ سر و چمن طرازا		آب ہوا زیادہ کن باغچہ نیاز را عرفی شیراز ^{۲۳}
گردیدن ^{۲۴}	بیادہ مصفیان نفس شو خوشتر دارم		چمن گردی زہر فرسودہ بال و پر نمیاید دانش مشہد ^{۲۵}

چمن چیز دوز و میان تہی ۱۲ ہاریم

آوردن	فریاد کہ وقت خطا آوردن تست	بر از	بر گل زنبشہ چمن آوردن تست شمس بلخی ^۱
دریدن	بدم چمنہ را بریزم ساغر شرا		اگر خواہند تاوانم ہم اوتاوا اس با سلاسا جی ^۲
کردن	برمہ از غنیمتی معشوق من چمن کند	بر از	ہیکس دیدی کہ برمہ چمن از غنیمت کند شاعر نوری ^۳
کشادن	جہا کشاے عدو بند میر شیخ حسن	از	کہ چمن فلک از اقتدار بکشايد سلاسا جی ^۴
گردیدن	گر نہ بر سمت حکم تو گردد	بر	چمن چرخ بگسلد در چین جمال صفا ^۵

مصطلح

۱۵ چمن پیرا، باغبان ۱۲ ہاریم ۱۶ چمن خیز، از قبیل مردم خیز ۱۲ ہاریم ۱۷ چمن سارا
 باغبان ۱۲ ہاریم ۱۸ چمن طرازا، باغبان ۱۲ ہاریم ۱۹ چمن گرد، آنکہ در چمن ہا بگردد

مصدر	صده	شاعر
گستن	گرنه بر سمت حکم تو گردد	چنبر چرخ بگسلد در حین جمال اصفا
چنگ پنجه آدمی و حیوان درنده و ساز معروف ۱۲ بهار عجم		
باختن	شاہین غمش چو چنگ بازو	در چنگش آسمان بنگیند
بر آوردن	گفتم که بیکم درم جامه ناموس	من گفتم و مطرب بنوا چنگ بر آورد نقاشی از می
بر آوردن	گفتم که بانظره گریم چو شفا	آنهم بدل آزاری ما چنگ بر آورد نقاشی اصفا
برداشتن	پر پیچہ برداشت و بنواخت چنگ	کمان خدنگی و تیر خدنگ
داشتن	در قلم داشتند فلاح نماد	خنگ آنکس که چنگ دف دارد حسن یزد
زدن	مے تواند چنگ در قراک ز درخشیدار	در قلع هر که چون شبنم گرفتار آمده صفا اصفا
زدن	من بنگ نمی خورم مے آرید	من چنگ نمی زنم نمی آرید اکبر شاه اکبر آبادی
زدن	بلبل خوشخوان چو بر آہنگ زد	بر دل مستان چین چنگ زد یحیی کاشی
فرد بردن	بخون عزیزان فرو بردہ چنگ	سر انگشتا کرده غناب رنگ سعد شیرازی
گستن	چنگ ست بسته خود را در دامن منی	از دامن مغنی زنہا چنگ گسل سلمان ساجی
نواختن	مطرب است شد چنگ لعلان بنواز	تا نگویند کہ در میکده بے فالو نم کاتبی نیشاپوری
مصطلح		
لہ چنگ بر دل زدن، کنایہ از تصرف کردن در مزاج ۱۲ از بہار عجم		
عہ چو بردمان نقاشی زنم چنگ ۱۲ فوقی عہ بسینہ چنگ ز دم دل در اضطراب آمد ۱۲ ایام مشہد		

مصدر	صله	شاعر
نهادن	در	نهادہ پدر چنگ در نامے خویش پسر چنگے و نامے آوردیش سعد شیرازی
چنگال پنجہ، مزید علیہ چنگ ۱۲ بہار عجم		
افگندن	به	ہمارے رامش در نرم او بر آرد پر ہنر رفتہ بر زمش ہینگند چنگال سلاسا سوچ
بر آمدن		اجل چو تیر تو بیند بر آیدش چنگال قضا چو تیغ تو بیند بر زیدش دندان عنقر بلخی
زودن	به	ہمان در صید وحشت بال میزد پرو ناخن بدل چنگال میزد ناظم ہر دو
کندن	به	بفرودت او شیر فرش ایوانش تواندار بکنند شیر چرخ را چنگال الوزا بیورد
فصل واو		
چوب بواو مجہول، معروف ۱۲ بہار عجم		
انداختن	بر	طفلی شکم نشست آفرود کت چیم چوب تعلیم برین خونی ناپاک انداز طغر آفشد
بستن	از	نخواہد بطاق دل او نشست کہ از زہد خشکش کند چوب بست وحید قزوینی
خوردن	در	در مطبخ تو چوب خورد تا ابا پزد آتش کہ از تکبیر سر مایہ ابا بست کمال اصغرائی
خوردن		چوب نرم را کرم می خورد بہار عجم
مصطلح		
لے چوب تعلیم، چوبیک سلطان و کشتی گیران شاگردان را بدان اوب دہند ۱۲ بہار عجم چوب بست، چوبہائے کہ با ہم بستہ		
سماران بر آن نشینند و تعمیر و کنگل کنند ۱۲ بہار عجم چوب خوردن، زود شدن چوب ۱۲ بہار عجم چوب نرم را کرم می خورد		
یعنی ہر کراہ جزو نامے مغلوب باشد با و اکثر آزادی رسد ۱۲ بہار عجم		

مصدر	صده	شاعر
داشتن ۱۰		ز ابد سالوس این نند دار چو بها سالک یزد
داشتن ۱۱	برای	بهار عجم
شدن ۱۲	در	خامه در علم سخن شد چو تبلی می مرا تاثیر یزد
شکستن ۱۳	بر	توان بر پهلو در باشکستن چو در بازرا علی سر بند
کردن ۱۴	در	سر و چهار و کا نرا چو کون کرده اند ضیا طهرانی
گذشتن ۱۵	به	که قدم از ره باریک د ب گذشت صفا اصفهانی
گرفتن ۱۶	به	چو نام سگ بری چو بے بکف گیر بهار عجم
نشستن ۱۷	در	بگرداندرش چو بهادر نشاخت فردوسی طوسی
نشاندن ۱۸	در	بهار عجم
چو گان بالفتح خمیده چو بمرج عمو ما و چو کبیری بازی و دهل نواز و نقاره نواز خصوصاً ۱۲ بهار عجم		
باختن ۱۹		قدم را چو سر چو گان زلف خود و تو خواهد حسن بدلی
پرستیدن ۲۰		بشب بازی آورد گوے درست نظامی گنجوی
مصطلح ۱۰ چوب برائے کسے داشتن، در عذاب داشتن کسے ۱۲ بهار ۱۰ چوب بر او داشته اند		
یعنی اسباب زد و کوب برائے او میاست ۱۲ بهار ۱۰ چوب شکستن بر چیزے، چوب زدن ۱۲ بهار ۱۰ چوب پیش راه		
کسے گذشتن، منع کردن و باز داشتن ۱۲ بهار ۱۰ چوب نشستن، و نشاندن در چیزے، استوار کردن چوب		
در چیزے ۱۲ بهار ۱۰ چو گان پرست، آنکه کمال شوق چو گان داشته باشد ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
زردن	فارس حکمش بجوآن راند و گفت	آفتابم گوست چو گان میزخم
شکستن	عجب نباشد اگر شد شکسته گو بے دم	زبکه می شکند زلف تو برو چو گان

فصل ہار

چہرہ بالکسر، روئے، و مجاز پیشانی ۱۲ ہار بحم

پرداختن	این چہر خاست گویا چہرہ پر داز بہا	آب رنگ صد گشت صرف یک گل کردہ است
دیدن	چہرہ دیدم و آہنگ تماشا کردم	غمزه اش رہن جان بود نمیدانم
شدن	شد چہرہ کہ با من کہ فراموش نکردم	این طور پسندیدہ ام از آئینہ یادست
شکستن	زبکہ دارم از ان چشم بے سرائجامی	شکستہ چہرہ من بچو رنگ بادامی
طرازدین	نوع و سہ نبود در تن خاطر من	کہ نہ از زیور مدح تو بود چہرہ طراز
کشادن	گر چنین چہرہ کشاید خط زنگاری دوست	من رُخ زرد بخوننا بنقش دارم
کشیدن	من آن زندم کہ چو بردوش بارغم کشم	دیدہ را بر ہم فشارم چہرہ را در ہم کشم
گردیدن	کجا با برہمن ناپاہ تو اند چہرہ گردیدن	ندار و بھاش آن ل رگ ز تار می باید

مصطلح

۱۰ چہرہ پر داز، چہرہ طراز، چہرہ کشاے، معروف ۱۲ ہار ۱۱ چہرہ شدن، حریف روکش و مقابل شدن ۱۲ ہار
 ۱۲ چہرہ شکستن، رنگ شکستن ۱۲ مصطلحات الشعراء ۱۱ چہرہ کشادن، نمایان شدن ۱۲ ہار ۱۱ چہرہ در ہم کشیدن
 بیدار شدن ۱۲ ہار ۱۱ چہرہ گردیدن، حریف روکش و مقابل گردیدن ۱۲ ہار

مصدر	صده	شاعر
مالیدن ۱۶	در	آنجا بال چہرہ و حاجت بخواد ازو حافظ شیرازی
نوشتن ۱۷	از	صد چہرہ نویس چون منوچہر تاثیر اصفہانی

فصل یار

چہرہ غالب و زبردست، و بمعنی دستار رنگین ہندی الاصل ست ۱۲ ہار عجم

بستن	سپہر بر سر خود چہرہ ز آفتاب بست	بر از	کہ تا کمہ بدر مالک لرقاب بست	والہ ہروی
پہچیدن	ز عکس ماہ و موج آب در شہا بجوش آیم		کہ پندارم بت من جیرہ ز تار می بچید	سلیم طرانی
شدن	بہ من عدل تو شاپین شود مسخر کبک	بہ	بر بدولت تو شود کبک چہرہ بر شاہین	مکرم نیشاپور

چین تہ، و شکیج کہ بر روے و جامہ و جزآن افتد ۱۲ ہار عجم

آوردن	آسمان را بزمین آوردم	در	تا در ابروئے تو چین آوردم	باتقرکاشی
افگندن ۱۳	گرد ہے چو چشم خرد خردہ بین	بر از	بر ابرو میفکندہ از خشم چین	،
افگندن ۱۴	مردا وقت فرو آمدن تیغ بفرق	بہ	چین فگندن چین ننگ شہاد شد	طالب آملی
افگندن ۱۵	بر عدل تو از پشت پادشاہوخم	بر	فگند تیغ تو بر روے بد سگالان چین	مکرم نیشاپور

مصطلح

۱۶ چہرہ مالیدن، انظار عجز و فروتنی کردن ۱۲ ہار ۱۷ چہرہ نویس، آنکہ چہرہ نوکران را نوشتہ سرشتہ آن در دفتر

نگہ دارد ۱۲ ہار عجم ۱۳ چین برابر و، و بہ چین، و بر روے افگندن، ناخوش

و بید ماغ شدن ۱۲ ہار عجم

مصدر	صله	شاعر
انداختن ^۱	از بر	زکین چین برابر وینداخته
برداشتن	از	اے خوش آندم که دولت از سر کین بخیزد
برداشتن	از	مشکل است از ابرو آتش و چین برداشتن
بردن	از	بردار ز پشت دولت تیغ او خم
خوردن		ناخورده میر قلمت چین توقف
داشتن	در	خطاست زلف ترا شبیه شک چین گفتن
رستن	از	دو نو گلشن ز گلستان مهر کین روید
ریختن	از	نارسانیت زلف تو در گیرائی
زدن	بر	الضاف نیست آیه رحمت شود غذا
زدن	در	نوبهار آمد که خوبان غازه ها بر روزند
زدن	از	بفرمود تا کوس رو بین زدند به
شدن	از	بے کنند از چین آن زلف مشکین شود
شگفتانیدن	در	نیزم باد و نه رقص جام و پریر و
		ز بازی به تمندی نپرداخته
		بنشین و از ابرو کس تو چین بخیزد
		جو شهر شیر نتوان از چین برداشتن
		ببردار از رو کس ملت را از چین
		نادیده نظام سخت ننگ تباهی
		که زیر بر شگنی صد هزار چین دارد
		تبسمش ز لب چشیش از چین روید
		از کند تو محال است که یک چین ریزد
		چینی که حق زلف بود بر چین مزن
		برکت یند از دوا بر و چین در گیرند
		بابر و از چینیان چین زدند
		این کند از شوخ چشم خود بخود چین بشود
		در این آشفتنی چو شگفتا م چین ابرو

مصطلح

۱ چین برابر و انداختن، و چین برابر و، و بر چهره زدن ناخوش شدن ۱۲ بهار ۵۲

چین شدن، کنایه از پر چین شدن ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
کشودن ^{له}	از	صدنا ز خفته در خم ابرو و انتعاش طالب آملی
کشودن ^{له}	از	تاقیاست نشود زم کمانی که تراست صفا صفا
کشیدن	از	انقوت از کجاست مرا کاین کمان کشم نفتی کمره
گذاشتن	در	هر نقطه از نافه مشک آگینی نخل و تر شیرک
گرفتن		اگر ابرویش چین گیر سوز چو روزگار بند که خدام پراز چین گشت چو رخسار مندا ابو شکور بلخی
نشستن	بر از	بر خاست فتنه که اجل بر زمینشست باقر کاشی
نشستن	بر از	چینی نشسته بود برابر او ز ناز از بهر قلم آمد و بر آستین نشست

باب حار حمله

فصل الف

حاجت بفتح نیاز مندی و مراد و امید ۱۲ بهار غم

آمدن	مرا با چنین گوهر از جند	بهین حاجت آمد بگوهر پسند	نظا کجوی
بر آمدن	خوشا حاجت که از دلبر بر آید	از	سراج سکزی
بر آوردن	حاجت بر آوردن		بهار غم
افتادن	یک حدیثیم یادگارست از پدر	کای پس چون حاجت افتد ترا	سلا ساجی

مصطلح^{له} چین از ناصیه ابرو کشود^{له} هم کردن ۱۲ بهار چین گرفتن ابرو و ناخوش دیدن ۱۲ بهار

مع درین وقت داعی را با مصطلح حاجت افتاد ۱۲ نصیر مدانی

مصدر	صله	شاعر
بردن	به	در انتظار زخم دگر جان اگر دهم حاجت نمی برم بدر قاتل دگر
بودن	را	نازکان باغ را حاجت ب رنگ بولود زین سبب کاسه کاله مشکین غازه بود فغانی شیرازی
تراویدن	از به	ظهوری صاف خواهد شد که از خود بگاه عرض حاجت می تراود طویلی شیرازی
خواستن	از	قصه خویش با تو دایم گفت حاجت خویش از تو دایم خواست معری شیرازی
داشتن	به	بدیده حاجت نظاره ات ندارد دل درایت از همه سو خانه باویران را والد هروی
شدن		ز خود میان چه میجویی بگو می بخودان نشین کآب خضر اگر حاجت شد از خمار می آرد نظیری شیرازی
ماندن		خرسند شو که هرگز زبان لبست از سوال حاجت نماندش که دگر جستجو کند فغانی شیرازی

حاشا انکار کردن، و سگند خوردن در نکردن کارے ۱۲ بهار عجم

زردن	حاشا چه زنگشته پیکان تو ام	آخر نه خدنگ تو نشانے دارد
کردن	رجیمت از بر اصلحتی دل اگر خواهم	کسے را اجنا جو بر تو حکم نیست حاشا

حاشیه طرف و کناره ۱۲ بهار عجم

کشیدن	هر کجا حاشیه رمفتی عدل تو کشد	کشتگان را دیت از گز نخواهند غنا
-------	-------------------------------	---------------------------------

حاصل بقیه و خلاصه چیزے ۱۲ بهار عجم

آمدن	در همه شران مرا حاصل نیاید نیم دوست	دوست خود نامکن بست آکاش بود آشتا
آوردن	مهرش حاصل من حاصل گل آزاری آورد	گهر میریزم و سنگ ملامت باری آورد

عبدوزفاک جناب تو حاجت سفر ۱۲ طهر ۳ تا از گدالم باد و هو حاصل آمدت ۱۲ شاهی

مصدر	صله	شاعر
افتاد	از	من مسجد خجرات بخود افتادم حافظ شیرازی
برداشتن	از	از لطافت زمین وجوهر آب هوا حاصل دلخواه برداشته نخل و ترنجیزی
بردن	از	از سیر باغ و بادیه حاصل نمے برد آنسکه گرد باد ز گرد و ان شناخت اشیرستانی
بودن		کام غیر از عشق غیر از عمر فرسائی مباد حاصل مدتش جز باد پیمائی مباد شایو طرانی
دادن		خیر نهان کن اگر داری طمع اجر و بخشش دانه چون خاک پنهان گشت حاصل میداد نامی گیلانی
داشتن		جز پشیمانی ندارد حاصل طول عمل چند پیمانی مکر این رزه پیموده را صفا صفا
دیدن	از	جز خون جگر ندیده ام حاصل خویش یارب بکه در میانم مشکل خویش مسیح کاشی
شدن	از	یک شیوه حاصل توانا که ادانش گوید دل شهید مرا خون نهان بود طالب آملی
کردن	از	چه کار بود که تو سودی آن نهادی روی که کام خویش بجاصل نکردی آخر کار فرخی سیتانی
اگر دیدن	از	علی ز اضطرارم کام دل حاصل نمیکرد خطاشد بارها از بیقراری با من تیش علی سرهندی
گشتن	از	بصدق مرشد خویش ست کامل مرادش از مریدی گشته حاصل نانم هرودی
ماندن	از	ز عمر یک نفس باقی و در دل صد پوس مرا حاصل عمر و زندگانی یک نفس مانده حیدر خراسانی

حاضر میقیم و ضد غائب ۱۲ از بهار عجم

عنه ختم تو از آن دیگ خصوصیت که می بخت + حاصل بگر سخته دید و طبع خام ۱۲ فیاض اصفهانی عنه حاصل نشود رضا سلطان ۱۲ سعدی
سه تو حاصل نکردی بکوشش بهشت ۱۲ سعدی الله که حاصل کنذ ان گل گورخت ۱۲ سعدی وصل تو بهیم و زنگرد حاصل ۱۲ افغانی

مصدر	صله	شاعر
آوردن	در	در پیشگاه سلطنت حاضر آوردند عالی شیرازی
بودن	در	زانکه حاضر بوده ام جایگاه جنت ساختند قفا شیرازی
ساختن	در	صلابت خان را بزودی در بارگاه به فلک استیلا حاضر سازند عالی شیرازی
کردن	در	دستیافت کرد حاضر از بر آخورنش در روش برگشتن لیکن فرشت شد سرگشته
گشتن		بزم نکر دیار که حاضر نگشت غیر هرگز جدا نگشت ز دوزخ بهشت ما داعظ قزوینی
حاضری طعنا میکه در اول روز خورد، اما سیر نمیخورد ۱۲ بهار عجم		
خوردن		چون در آید بجاضری خوردن یحیی کاشی
طلبیدن		ایکه همان منست شدی غیر شراب حاضری مطلبی نیست مرا حاضر هیچ آصفی شیرازی
حال کیفیت که بزبان موجود تعلق دارد، و مطلق کیفیت ۱۲ بهار عجم		
برگشتن		حال برگشتن بهار عجم
پرسیدن	از	تو که عالم پیری هرمان من که خواهی شد شکیب آموز جهان تا توان من که خواهی شد شقا اصفهانی
پوشیدن		مے کنم جدم تا به پوشم حال دیده با اشک بر منم آید جمال اصفهانی
جستن	از	تا بنحوی از زخم حال درون تنگ را شرم میگرداند اوراق کتاب رنگ را وحید قزوینی
دادن	با	عشق آنکو حال بنده با تو داد وصف شاهی در نهاد ما نهاد ایری لاهی
داشتن	در	اگر گویمت که بنیو دلم شب چه حال داشت خواهی تمام عمر من انفعال داشت شانی مشهدی
مصطلح حال برگشتن، متغیر شدن، عمام از یکداز بد بشود یا بالعکس ۱۲ بهار عجم حال دادن، حال گرفتن ۱۳		

مصدر	صلہ	شاعر
دانش		خدا یگانا حال دلم تو میدانی
دیدن	از	چکویمیت که دلم چون غم گران آمد
رسیدن	به از	رخ انجام کار هر کس ز آغاری تابد
زردن	را	که دشمنان پے در دم علاج می طلبند
شدن		همان فال بد او را حال بد زد
شناختن		خسته من نیم جادداشت احوالش چه شد
شنیدن		که بود یک شب از پهلوی عذر مانده
شوریدن	از در	غم دل عیان بازم که بدان رسیده باشی
کردن		بشورید حال و بگردید رنگ
کشودن	با	گویا سیاه خیمه لیل خیال کرد
گذشتن	به	مقیمی حال خود گر باد و دیوار نکشاید
گرداندن		اے سرت گردم چه پرسی بد شو اگر گشت
گردیدن		مبذل کرد در دت را بدر مان
		فضاحت بخن عشق نحو صرف ندارد

مصطلح له حال بد زدن، حال بد کردن ۱۲ بار ۱۳ حال کردن، وجد کردن ۱۲ بار ۱۳ حال کشودن،

نظار کردن حال ۱۲ بار ۱۳ حال گردیدن، متغیر شدن حال، عام از نیکد از بد بشود یا بالعکس، حال گرداندن، متعدی آن

عه زبجران دیده ام حالیکه کافر از اجل بیند ۱۲ حزین

مصدر	صله	شاعر
گفتن	سحر میگفت با پر وانه بلبس حال و مژنا لید بابہ را	نفاذ شیرازی
ماندن	خزان سید و گلستان بآن جمال نماند	سماع بلبس شوریده رفت حال نماند
نمودن	حال نمودند بد را سے ملک بہ	کاب در افزو بد ریا سے ملک
نوشتن	وہ کہ یک صدمہ کہ باشد محرم این از نیست بر	چند بر کاغذ نویسم حال مشویم دودہ را
حالت کیفیت، و انچه آدمی بران بودہ باشد ۱۲ منتخب اللغات		
انگشتن	شکر پیش زبان ہا سے شکر ریز	بشیرین نکتہ ہا سے حالت انگیز
پرسیدن	حال خسارہ زرم ز چنگ میرس بہ	حالت عاشق بچارہ باین رنگ پرس
داشتن	در نماز عاشقی شہا فغانے تا بروز در بہ	حالتے دار و بحر ایکہ میسوزد مرا
رفتن	در نماز خم ابرو تو چون یاد آمد	حالتے رفت کہ محراب بفریاد آمد
کشیدن	عاشق مسکین نمیدانی چہ حالت میکشد	اگر بگویم خاطر پاکت ملالت میکشد
حائل باز دارندہ، و مانع شوندہ میان دو چیز ۱۲ بہار عجم		
شدن	فرہ ام اسید وار پر تو سے از آفتاب	اے سحاب بے مروت میشوی حائل چرا
گشتن	علاج کند چشمی کردہ ام از تیر بینی ہا	بر آیم در تماشا تو عینک گشتہ حایلہا
فصل بار		
حب بغض اول و بار شد دوستی ۱۲ بہار عجم		
داشتن	بسکہ داری حب دنیا بعد مردن خاکتے	اگر نگردد بویہ نخواہد گشت ریگ زرگری

مصدر	صده	شاعر
حجاب بالضم و بالفتح گنده آب که بر روی آب پدید آید ۱۲ بهار عجم		
شکستن	کشد عقده خاطر شکست اهل است	کشیده شکند چون حجاب شیشه شکست تاثیر اصفا
فصل حیم		
حج قصد طواف کعبه کردن بنیت عبادت و بجا آوردن آن ۱۲ منتخب اللغات		
خریدن	حج خریدن دیار عشق بزان رسم نیست	هر کمر در اینجا بر آلوده شهادت میخند
کردن	حج کردن	بهار عجم
گزاردن	حج گزاردن	”
حجاب بالکسر پرده ۱۲ بهار عجم		
آمدن	دو عالم گریه بر روی نگار ما حجاب آید	ز پیدای جمالش در نظر پیش از نقاب آید
افتادن	نمی خواهم بر روی آن پری از دل نقاب افتد	مبادا در من معشوق یک دنیا حجاب افتد عاشق دهلوی
افکندن	از رخ حجاب بنیل شب زنگ برفکن	تا مرغ افکند ز حیا معجز آفتاب
بافتن	حجاب بافتن	بهار عجم
بر انداختن	حجاب سیاست بر انداختند	ز بیگانگان حجره پر داختند
برداشتن	بر خاست از میان من تو حجاب تن	این خرقة را بند حضور تو سوختم
برداشتن	ز ملک تا ملک تو حجاب بردارند	از کینه خدمت جام جهان نما بکند
مصطلح له حج خریدن، ثواب حج بدست آوردن ۱۲ بهار		

شاعر	صلہ	مصدر
حزین اصفہانی	در	داشتن در میکشے نگار من از بس حجاب داشت
خسرو دہلوی	از	رفتن چون ز میان رفت حجاب خیال
قاسمی گونا باد	در	شدن غبار آبخنان در هوا شد حجاب
خسرو دہلوی	از	نگافتن ایدل کہ حجاب صبر بشکافتن
صائب اصفہانی	از	کردن اگر حجاب کنی از خدا فرشتہ شوی
غنی نقوشی	از	کشودن بکشود سفیدہ دم حجاب از طرفے
جمال اصفہانی	در	گشتن بنود غم کہ جویم زدوستان دوری

حجت دلیل و برهان ۱۲ بار بزم

عالی شیرازی	حجت محکم بیدار دفع سازد شور و شین	شد در از این بحث الہی تاجر می از زیر باد	آوردن
لطیف گنجوی	نه اینگفتن حجت از کار تو	زبان تازه کردن بہ اقرار تو	انگفتن
صائب اصفہانی	تا تیر اصفہانی	بدل بر تو قد شیرین شمایلم کہ تراست	گرفتن
سعید شیرازی	بہ پر خاش در ہم کشد روئے را	چو حجت نماند جفا جوئے را	ماندن

حجلمہ بالتحریک، پردہ کہ برائے عروس مرتب سازند، و فارسیان بسکون استعمال نمایند ۱۲ بار بزم

بہار بزم	حجلمہ باید از صفا خاطر و اما دلبست	عقد بکر فکر ابا عالی المشبہ استہ اند	آراستن
عالی شیرازی	از	بستن	

مصطلح ۱۲ حجت محکم، آرد معنوی کہ زنان حکمہ پر بخود فرو کنند ۱۲ بار ۱۲ حجت گرفتن، اعتراض نمودن بر کسے ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
پرداختن	چون عصیت کمر کین به بست	جلد ز پرداختن آئین به بست
ساختن	باش تا جمله ساز طالع تو	بزم را فرش ز اختر اندازد
کشیدن	جمله کش جلوه بکران باغ	خاص کن عطر بقصر دماغ
فصل دال جمله		
حد نو ع از سیاست شرعی و جانب و طرف ۱۲ بهار عجم		
خوردن	بیگنا بان در حد گنگا ران خورند	میزند از خشم شیران بزمین و نبا لهما
زدن	در حرم هر کس گناه کرد حدش بنیزند	نگذازند عشق از هم صحبتان تقصیر را
یافتن	می ده که نوع و دس چمن حد حسن یافت	کار این زمان بصفت دلاله میرود
حدیث مطلق سخن و گفتار ۱۲ بهار عجم		
آمدن	حدیث تیغ تو هر جا که در میان آمد	دبان زخم شهیدان پر آب میگردد
آمدن	نخستین حدیثی که آمد فرد	ز شه داد پوشیدگان زار و درود
آوردن	خوش آمد حدیث که هر گاه بر زبان آم	لباز زبان بر باید ز باز لب دزد
افگندن	مجال صبر تنگ آمد بیکبار	حدیث عشق بر صحرای فگندم
انگختن	یک چند ادب طراز دیرین	انگخت حدیث تلخ و شیرین
بستن	لب حرف آفرینش تا حدیث را بهم بند	هزاران نفر انشا می کنند چمن سازش
مصطلح حد یافتن، بکمال رسیدن ۱۲ بهار حدیث بر صحرای افگندن، نوشتن و اظهار کردن آن ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
پرسیدن	از	حدیث محمد گل دورالاله از من پرسید که همچو آب روان با چنار می چمنیم سلیم طرانی
خواندن		بر خوان حدیث لحکم محمّی و سر پیچ بشنود موزد تک دمی و رخ متاب سودا شیرازی
دالستن		خویش را شته و لبش در گران میخوانم تا ندانند حدیث من و تو بخیران ملا جامی
راندن	از	لب لعل دل فریبت ز که حدیث راند منزلف مشک بارت ز نبفشه رازداد کمال اصفهانی
رسماندن	در	اعنی که حدیث دل فریم در مجلس بادشا رساند عرفی شیرازی
رسیدن	به	می گفت دل حدیث صال تو عقل گفت خاموش این حدیث بحالت نمیرسد کمال اصفهانی
رفتن		ساقی حدیث سر گل دلاله می رود این بحث با لاله غساله می رود حافظ شیرازی
شنودن	از	از زبان تو حدیثی شنودم هرگز از تو شنیده یک حرف نبودم هرگز مسیح کاشی
شنیدن		کس شد قصه مجنون حدیث در دمن شنید بهر افسانه غم خورد مکن ضایع ز من شنید شریف تبریزی
فهمیدن		حدیث من بجز مجنون نه فهمد ز بانم را شکست زلف لیلی است قاسم مشهدی
کردن	از سر	شرم دار دزمانه با چو توئی که ز حاتم حدیث جو د کند مسخر نیشابوری
گذشتن	در	در چینه که حدیث زلف تو گذشت گر چه پیشین گذرد قافله گمراه شود مسیح کاشی
گذاشتن		ببین چه کرد او با اهل بیت مصطفوی حدیث بتم بگذار و قصه بیزان جمال اصفهانی
گرفتن	به	حدیث عشق نگید و بزار اهدان هرگز سعد شیرازی

عه دم بتدیسیم از قصرات شاعرست، و الا در اصل لغت، حرف آخرش و اوست که حذف شده، و از کلمات مخدوف الاعجاز است علیحد

عه حدیث تلخ ز بادام گرنی شنوی ۱۲ صائب مه بر بمعنی پیش، حدیث فقیهان بر ما مکن ۱۲ رضی

مصدر	صلہ	شاعر
گزاردن	مراغرض نماز آن بود کہ بہ نہانی	مولوی روئے
گفتن	صفت دلا و حدیث نازک چنان من گفتی	سیفی بجا
ماندن	مردم من و حدیث غم در زمانہ باند	شامشید
نوشتن	آن قوم کہ قرآن کلام تو نویسند	آرزو اکبر آبادی

حدی سرودیکہ در عرب شربانان مے سرلیند ۱۲

خواندن	نادر ارمی خواند لیلی سوخته نگاہ خویش	ساربان در رعدی خواند و مجنون میگفت	اصفی شیرازی
کردن	بیا مطرب ترنم را حدی کن	سوارم بر ذلول بے خودی کن	ناظم ہرک

فصل ذال معجمہ

حذر پرہیز کردن ، وتر سیدن ۱۲ بہار عجم

داشتن	سرگرم داغ عشق ندارد حذر ز رنگ	از دیوانہ نیست آنکہ جہ چون شر ز رنگ	مخلص کا
کردن	بگشاید شمشیر نگہ را تیر بیسازد	از حذر کن از خیمہ کہ گرم سر سائی شد	شوکت بجا
گرفتن	چو تیغ تو بد رخسار قضا مفرجید	چو شست تو بکشاید قدر حذر گیرد	سلا ساجی

فصل راء محملہ

حرارت گرمی ۱۲ بہار عجم

دادن	شود با من مہم گرم عتاب آہستہ آہستہ	در حرارت میدہ صبح آفتاب آہستہ آہستہ	نجیب کا
------	------------------------------------	-------------------------------------	---------

عہ باتو چو گویم حدیث جان کہ داری ۱۲ سیف اسفرنگی عہ بر ہمینی پیش - بر طیب حدیثے ز در دل غم ۱۲ سالک یزدی

مصدر	صله	شاعر
داشتن	بر مجلس نوجوانان اکمن پیری ضرور آمد	حرارت ارد این معجون طباشیر ضرور آمد راج دہلوی
نشستن	ہزار و جہل کشیدیم و تشنگی باقیست	حرارت دل زین آب آتشین نشست باقر کاشی
حرام ناشایسته و ناروا ۱۲ منتخب اللغات		
آمدن	قید غفلت برد آل آزادگان آمد حرام	کو دکان با خواب نبود در شب آدینہ ہا عاشق دہلوی
شدن	ہر کس نگفت بادہ عشق ترا حلال	خوش حلال و عمر عزیزش حرام شد حسن دہلوی
گفتن	ز اہد حرام گفت مے لعل را دلی	ما ز اہدیم و میکدہ بیت الحرام ماست شاہی ہنواری
حرب جنگ ۱۲ بہار عجم		
کردن	شد وقت کہ باجن و پری حرب کنم	با نام تو نام خویش را ضرب کنم فو قی یزدی
حرج بختین، تنگی ۱۲ بہار عجم		
داشتن	کے بیابے از غم ہجران فرج	تا ز حکمش نفس تو دار د حرج اسیر لاہجی
حرز تعویذ ۱۲ منتخب اللغات		
بستن	ز ایمان گردلت آسیدے باید بدیش بر	کہ بر بندند حرز کفر بر بازوی ایمانش عرفی شیرازی
ساختن	دل از آفت مرہم آسودہ شد	کہ زخم تو حرز جگر سا ختم طلوع شیرازی
کشادن	کش جان صد آسید ز آب و گل	از کشاید باز و اگر حرز دل
حرص سخت آرزو مند شدن ۱۲ بہار عجم		
بردن	حرص از طینت پیران نبرد موی سفید	از این تہ نیست کہ ساکن بطلاب شیر شود صا صہما

مصدر	صله	شاعر
دادن	در	در شدن آسایش جانت دهد
داشتن	به	بسکه دارم حرص از چشم من اکنون چه چکد و اندر دل خلق منت شکنیم
شکستن	به	حسین بزد
هشتن	به	گردن حرص تو قناعت زند
حرف گفتار و سخن ۱۲ بار عجم		
آفریدن	در	سواد از سره روشن میکنند چشمیکه گویاند
آموختن	به	از علم حکمت آنچه بخواند زیاده رفت
آوردن	بر	از خجالت برین حرف دگر می آرند
بافتن	در	و انما خال مشک بیز مرا
برآمدن	در	صد گل هزار چاک گریبان برآمده
برداشتن	از	حرف سنگین تا یکچو گوش کبر برداشتن
بستن	از	یلادراق تغافل اچرا شیرازه بست
پرسیدن	از	بمجلس گرمین بیدار از حرف نهانم
مصطلح حرف آوردن و بافتن سخن گفتن ۱۲ بهر حرف برداشتن تا حل کردن ۱۲ بار ۳ حرف از زبان کسے بستن گفتن خبر از زبان کسے که او نگفته باشد و همچنین سخن از زبان کسے بستن و ساختن ۱۲ مصطلحات		
عه نیا مرخت ما را جز از حرف ریخ ۱۲ خسرو		

مصدر	صنعه	شاعر
پریدن ^{۱۵}	از	در چو بنگر مرغ وحشی رود بر دزن میکند تا سم شمشک
پوشیدن ^{۱۶}	از	شنید ستار لبش حرفی فمی خواند زین شفا صفتا
پیمودن ^{۱۷}		مرغ خاموشی بلب رطل گرانے شد مرا صفا صفتا
چاودیدن ^{۱۸}		بهار غم
چیدن ^{۱۹}		سیر کرده دندان خود همچو شین
خواندن ^{۲۰}	از	مجنون که تخته بر سر ابل جنون شکست قد شکست
خوردن ^{۲۱}	از	بر هم خور و حرف ز پیچیدن کاغذ
داشتن ^{۲۲}	از	که میگویی بدخواه من از من نهان دارد محشم کاشی
راندن ^{۲۳}		گوشت از بینوایی گوشت خواندے یحیی شیرازی
رفتن ^{۲۴}		میرفت پیش حرف تو اکنون نمیرود تاثیر صفتا
رفتن ^{۲۵}	از	نخلت بچشم روشنی ماه میرود
زدن ^{۲۶}	از	ایخرف بمن تابد در در مغان زد سلیم طرانی
مصطلح ^{۲۷} حرف پریدن، شایع و منتشر شدن، ۱۲ بار، حرف پیمودن، عرض دادن، ۱۲ بار، حرف چاودیدن، سخن بے فزوه و بے نتیجه، ۱۲ بار، حرف چیدن، و عیب گرفتن، عیب گیر و نکته چین، ۱۲ بار، حرف راندن، سخن		
۱۲ بار، حرف پیش رفتن، موافق گفته بآل بدن، ۱۲ بار، حرف رفتن، مذکور شدن، ۱۲ بار، حرف زدن، سخن گفتن، ۱۲ بار		
عه در چمن چون حرف آن بآکا موزون میرود ۱۲ صفا عه حرف از دور قی زن که کنایش همه خون ست ۱۲ امید همدانی		

مصدر	صله	شاعر
زردن ۱۵	از	رم کماز محبت که دشت از دور و کجاست با کسے نشین کج حرفش از قفا باید زردن
زردن ۱۶	به	در جلوه گش زخم نمایان بود آغوش ترکی که بشمشیر زند حرف میانش
زردن ۱۷	به	حد حوش نیست که عشق آن سلطان حسن حرف باید زدیج خوشی تن دریش را
ساختن ۱۸		نکته واضح زخامو شان شنو داستان حرف سازان مبهم است
ساختن ۱۹	از	گمانم میشود عیبر که از من مدعی گوید چو آن لاله که میسازد کسے حرا از زبان او
سنجیدن ۲۰	از	معلم کز این تنخته شد حرف سنج نیاموخت مارا جز از حرف رنج
شستن ۲۱	از	ز لوح سینه شستم پاک حرف بگیانهای بدست خود کشیدم بر رخ انگشت سیاهی
شناختن ۲۲		ز نقطه حرف شناسان کتاب آن شده اند بچشم کم مسگر نقطه سدید را
شفیدن ۲۳	از	ز غیرت از ریاضی دان رمیده که حرف جسم تعلیمی شنیده
کردن ۲۴		من محتر حرف آن خال از زرخدان چو کنیم ساحرے چون حرف بار و و چه یابل کند
کردن ۲۵	در	دفتر آداب در بر می شیراره نیست دختر ز حرف در کار فلاطون میکند
کشادن ۲۶	به	بدلها پیر از خون حرا آن زلف دو تابکشا سر برین نافه را پیش غزالان خطا بکشا
<p>مصطلح ۱۵ حرف از قفا زردن، عیب کردن ۱۲ بهار ۱۵ حرف بتمشیر زردن، معرود ۱۲ بهار ۱۵ حرف بخی خوش زردن، سخن باندازه خود گفتن ۱۲ بهار ۱۵ حرف از زبان کسے ساختن، گفتن خبرے از زبان کسے که او گفته باشد ۱۲ بهار ۱۵ حرف کردن، سخن گفتن ۱۲ از بهار ۱۵ حرف در کار کسے کردن ایراد گرفتن ۱۲ بهار ۱۵ حرف کشادن، سخن گفتن ۱۲ بهار</p>		
<p>عه از لعل فسون ساز تو هرگز نشنیدیم + حرفیکه در مصلحت ناز نباشد ۱۲ شغائی</p>		

مصدر	ص	شاعر
کشانده	از با	یکره بدم احیا کن اعجاز سیحارا
کشیدن	از	حرف زلفش می توان تا دامن می کشید
کشیدن	از	حرف شکایت از دل بیتاب میکشد
کشیدن	از	چون لفظ از دهن تنگ یار حرف کشند
گذشتن	در	دیگر کجا امید به وسال مانده است
گرفتن	از	این حرف گرفتارم از هوا من
گرفتن	از	بآسیا چو شدی پاسدار نوبت را
گرفتن	از	مرا از همه حرف گیران چه غم
گفتن	با از	این حرف با طیق توان گفت بر هر اس
نشان دادن	به	که حرف شجاعت بکرسی نشاند
نشستن		حرف بر کرسی نشستن

مصطلح

له حرف از لب کشادن، و از دهن کشیدن، و از هوا و دهن گرفتن، معروف ۱۲ بار ۲ حرف کشیدن،
 در از کردن سخن ۱۲ بار ۳ حرف گرفتن، عیب گرفتن ۱۲ بار ۴ حرف گفتن، سخن گفتن ۱۲ بار ۵ حرف بر کرسی نشاندن

سخن خود راست و درست ساختن، و از عهده دعوی خود بر آمدن، حرف بر کرسی نشستن، لازم آن ۱۲ بار

ع حکیم از نقطه موهوم حرفی گفت در مجلس ۱۲ احبابی نظنری

مصدر	صله	شاعر
نوشتن	چون فغانچه حرف در دل خواهم نوشت	اگر چه کس پروا نخواهد کرد مکتوب مرا
نهادن	نگوهرست که باشد بجهت گرداب	نهاده بود تو حرف بناف در یارا
حرکت بالتحریک، و فارسیان بسکون نیز استعمال کنند ۱۲ بهار عجم		
شکستن	ز مردک نرسد نور تا ابد بمرثه	در چو شکنجی حرکت در مفصل انظار
کردن	جهان بجایه و جلالت بغایت پر شد	که آسمان حرکت می کند بدشواری
حرمت بالضم، معزز و ارجمند شدن ۱۲ بهار عجم		
داشتن	مے که مختب شیخ حرمتش دارند	مے که تیز کند فم غافلان بلبید
شکستن	گزلے از ایشان صادر شود روست	از نتوان شکست حرمت ایشان زجالی
ماندن	مے ده که گز فرشته شوم همچنان بدم	بدنام چون شدم بر کس حرتم نماند
یافتن	یافت هر بیت جدید حرمت بیت العقیق	خاصه آن بتی که مبنی بر دعای پادشاه
حرلیف هم پیشه، و انباز در امر ۱۲ بهار عجم		
باختن	حرلیف باخته بے صرفه باز می باشد	ز هر که دل بیری قدر جان نمیداند
بردن	آدمی تا کسب نیا کرد بے آرام شد	خواب خوش هرگز نمی آید حرلیف برده
مصطلح ۱۵ حرف بناف کسے نهادن و عرافت و استن کردن ۱۲ بهار ۱۵ حرلیف باخته، آنکه اکثر شایر خود را		
ببازے داده باشد ۱۲ بهار ۱۵ حرلیف برده، کسیکه قمار از دے حرلیف برده باشد ۱۲ بهار		
عہ دلم مقیم در دست حرمتش میدار ۱۲ حافظ		

مصدر	صده	شاعر
حریفی انہازی در امرے ۱۲ بہار عجم		
کردن	گر چه بسی طبع لطیفے کنی	با تن تنہا چہ حریفے کنی
نظامی گنجوی		
فصل سین		
حساب بالکسر الفم شمردن، و شمار، و معاملہ ۱۲ بہار عجم		
بر انداختن	حسابے کہ خاقان بر انداختے	بفرمان او کار آن ساختے
برداشتن	ز چہرہ تو بہشت آب و تاب بردارد	از قامت تو قیامت حساب بردارد
برودن	ناظم بد ز سلسلہ آہ جو کہ باز	چرخ ابرو حساب ازین دودمان برد
بر کشیدن	بر سواد عمر چون زد سو کا فوری بیاض	یک قلم باید حساب آرزو ہا بر کشید
بودن	تاج و تخت و خاتم ملک ترا بنود قرین	جیش و جود و بندہ و گنج ترا بنود حساب
بودن	حساب بدست بودن	بہار عجم
بودن	حساب در انگشت بودن	”
جستن	ز روئے عدالت بچو یزد نہر کس	حساب و کتاب طو امیر و دفتر
رجا اصفہانی		
مصطلح		
۱۔ حساب بر انداختن، برائے زدن و جواب اندیشیدن ۱۲ بہار عجم حساب از کسے برداشتن، و بردن،		
ترسیدن و عبرت گرفتن از چیزے ۱۲ بہار عجم حساب بر کشیدن، و در کردن حساب ۱۲ بہار عجم حساب بدست،		
و در انگشت بودن، برائے سہولت حساب با انگشت میکنند ۱۲ بہار		

مصدر		صله	شاعر
دادن ۱۵	اگر چه دو رم از ان بزم میتوانم داد	با	حساب خنده گل با شمار گریه شمع صاف صفا
دادن ۱۶	هنقد دل کمر بر داندست خوش نگار	به به	آخر با حساب بانگشت میدهد تاثیر اصفا
داشتن ۱۷	خاکساری پیش مغروران ندار اعتبار	از	اگر حساب داری از خود در حساب باش سلیم طرانی
داشتن ۱۸	حساب شب فردا بزله و همیدارم	به	شمار ظلم بیداد کسی بر هم نمیگردد نظیر کیشاپور
داشتن ۱۹	بسیار کم شمردن مالایق تو نیست	را	شاه آن بود که خوب ندان حساب را یحیی کاشی
زدن ۲۰	شکر لب می شیند و دم نمیزد	را	حساب ناز را بر هم نمیزد ز لاجو انسا
شدن ۲۱	حساب سر بسر شدن		بهار عجم
طلبیدن ۲۲	فردا که حساب جمله عالم طلبند		آن درّه که در حساب ناید مایم افضل کاشی
کردن ۲۳	قرمی بیجیائی خود مسترف شود	را به	چون سرور ابا ان قدو لچو کند حساب طغر آشمنه
کردن ۲۴	بمردم کن امروز آن سان حساب	به	که فردا تو اینش گفتن جواب هاتفی جامی
گردیدن ۲۵	سر یکم یطلبیدی بنجرت دادیم		حساب ما و تو گردید سر بسر امروز اشرف مازندران

مصطلح

- ۱۵ حساب دادن، حساب کردن ۱۲ بار ۱۵ حساب بانگشت دادن، بار ۱۵ سهولت حساب بانگشت میکنند ۱۲ بار
- ۱۷ حساب از خود داشتن، بخود مغرور بودن ۱۲ بار ۱۷ حساب بر هم زدن، سر رشته حساب از دست دادن ۱۲ بار
- ۱۹ حساب سر بسر شدن، حساب پاک گردیدن ۱۲ بار ۱۹ حساب کردن، برابر شمردن، مساوی داشتن ۱۲ بار
- ۲۱ حساب سر بسر گردیدن، حساب پاک شدن ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
گرفتن	را	باین شادی آزادی ز کتب میگیرد
گرفتن	از	حساب عمر میگیرد همی آدینه خود را که در قلم و انصاف خود حسابانیم
حسد بالتحریک، کینه، و بدخواهی ۱۲ بهار عجم		
آمدن	از	گرچه قدر ملک از قدر بشیر بیشتر
بردن	از	شکر باگو میت ایچ که از گردش تو
داشتن	از	بذوقه تکیه بر بشیر جسم لاغرم دارد
کردن	را به	حسد کنند حسودان ترا باصل و حسب
ورزیدن		حد و رزان یوسف با مدادان
حسرت بالفتح، دریغ، و پشیمانی ۱۲ بهار عجم		
بردن	به	تأثیر خفته است بنجاک درت شب
بردن	با	حسرت کجا به بستر سنجاب می برد
مصطلح حساب از کس گرفتار میسریدن از ۱۲ مصطلحات ۱۲ خود حساب، کس که افعال و اعمال خود را خود		
محاسبه کند ۱۲ بهار ۱۲ حسرت بردن، بصله به ما و با و از حسرت کردن، و نیز بصله، با، مقابل آوردن ۱۲ بهار		
عج آتجیات را حسد آید نیز بهار ۱۲ عدا و غزنی عه حسد برد بدل از بارگاه صدر اجل ۱۲ مختاری سه بر هر که حسد بری امیر تو		
شود ۱۲ افضل کاشی للعنه خود از محبت جانان بخور حسد دارم ۱۲ نظیری عه برد بر گنج قارون حسرت انجم ۱۲ ناظم غری		
حسرت برم همیشه نظیری نصیدگاه ۱۲ نظیری		

مصدر	صلہ	شاعر
برودن	از	خواہی کہ از دم برے حسرت شراب
بودن	در	دامن اوگر بدست آید دم بسمل مرا
خوردن		نامزد شد بخیات دل بے کینہ ما
دادن	ما	کتابت کی تواند داد و ادب قراران را
داشتن	از عجب	حسرت یکدم آید گرازیج تو داشت
رفتن	از	از دم حسرت پرواز گلستان زرد
ریختن	از	زند جوش خون ناب دل در جگر
ساختن		گرمی بودم تلف مگشت مہما جہان
فروختن		در گلستانے کہ من آہی کشتم تار و جشتر
کشیدن	از سب	نہ تنہا شائے حسرت میکشد از تار گیش
گذاختن		حسرت گداز
ماندن	در	قاتل من چشم می بندد دم بسمل مرا
حسن خوبی ۱۲ بہار عجم		
افزودن		ز بسکہ حسن افزود و غمش گداخت مرا
مصطلح ۱۱ حسرت فروش ۱۲ حسرت کش ۱۳ حسرت گداز ۱۴ معروف ۱۵ بہار		
عہ برب کوثر ز شرم حسرت خم داشت ۱۲ عرفی عہ ہلال سایا د نو جوانی حسرتے دارم ۱۳ آرزو سہ مست حیرت شد حسرت بزم با کشید ۱۴		

مصدر	صده	شاعر
بالیدن	از	گدازد دیدن سنگ محک لعل عیار از
برداشتن		گل دل زما بزور صباخت نمی برد
داشتن	به	بلوغ خوبی آن گل مه چو حسن بدل
ربودن		تا از آن حسن ربانیده نظر یافته است
ساختن		حسن ساخته
سوزن		گل دل زما بزور صباخت نمی برد
شستن		این حسن شسته که تو داری ندان
یافتن		چو علم هند سه حسن قبول در یابد
		و گرنه حسن کمال خط تبرنگ می باله
		حسن برشته سوخته لاله دیدنی ست
		که در وصف خوش هر غنچه جز در لعل
		آب آینه ربانیده ترا سیلاب ست
		بهار عجم
		حسن برشته سوخته لاله دیدنی ست
		هر چند گرد چیده او آفتاب شست
		کنند شکل حماری بدل به کل عروس

فصل شین

حشتر بالفتح و برانگیختن و محشور و بالتحریک فوج و قوایع و لواحق ۱۲ بهار عجم

آمدن	بر بوک و مگر عمر بسر برد حسودت	بر	وز حادثه بر جاننش نهاد جاحشتر آمد	ظییر فاریابی
آوردن	بیدار کنی برین دادم ندی هرگز	از	بیدار تو بر جانم هر روز حشتر آرد	معز نیشابوری

مصطلح حسن برشته سوخته، حسن بلع ۱۲ بهار حسن ربانیده، حسن کریمک دیدن بخردند و از خود برد ۱۲ بهار حسن ساخته، حسن که بگلن کنند، و این مقابل حسن خدا داد است ۱۲ بهار حسن شسته، حسن در غایت بهاد و صفا ۱۲ بهار

۳ بوک، بضم واو، بمعنی شاید و مگر ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
انگیختن	چون بمیدان مدح تو مباحات کنم	طبع انگیزد بر لفظ ز معنی حشری
بردن	فلک را بر دلرزه بر سر حشر	کواکب بریزند بر یکدگر
داشتن	حشر داشتن	بهار عجم
رسیدن	تا حشر میرسد گله پامال میشود	امروز را خوشست که روز جزا گفتی
فرستادن	بقمان عباس چندی دگر	فرستادشان بر سر آن حشر
کردن	گر لبان قلعه خیر نخ هست استوار	و ندر و چون قوم خیر دشمنان کرده
کردن	صبح وصل تو کو تا قیامت انگیزم	بسیه حشر کنم داغماے پنهان را
کشیدن	آرزو بر بر حشر حشری گر چپ کشید	آه بر خاست لوی ظفر خواهم بست
حشم بالتحریک، چاکران، که بر اے صاحب خود با حریف جنگ کنند ۱۲ بهار عجم		
آراستن	آن روز که امکان حشم حادثه آراست	در سایه انصاف تومی خواست حشم را
خواستن	آن روز که امکان حشم حادثه آراست	در سایه انصاف تومی خواست حشم را
گرفتن	بندست اینکه زلف اند پس گشت علم	منفر عارض خوزیر را که خط حشم کرد
حشو بالفتح آنگذ که در بالش و امثال آن کنند و بمعنی سخن بهیوده مجازست ۱۲ بهار عجم		
بودن	قبا گر حریست و گر پرینان	بناچار حشوش بود در میان
پوشیدن	تو گر پرینانے نیابی مجوش	کرم کار فرماے وحشوم پیش
هه غره او حشر فتنه بر جا برد ۱۲ وحشی عه از سر شک خون حشر کردی، مکن خاقانیا ۱۲ خاقانی		

مصدر	صلہ	شاعر
گفتن	گوش و لب اغزل کن طاریت دیو عاشق	حشو گفتن طر ز نر ندیان شفتن بریمیت طالب آملی
فصل صا د		
حصار بالکسر، قلعه ۱۲ بہار عجم		
بر آوردن	ترسم کند خراب تمنائے راحتش	بر از برگرد دل زد اغ حصار بر آوردم
بر کشادن	بتان شکستہ و بتجانہا فلندہ ز پکا	حصار با قوی بر کشادہ لا د از لا د
بستن	عکس رخ تو آئینہ را چون نگاہ بست	بر از برگرد شہر حسن ز آہن حصار بست
بودن	اگر از دل حصار باید کرد	جز دل من ترا حصار مباد
زدن	در آن بہین صحرائے دریا شکوہ	از حصارے زد از موج لشکر چو کوہ
ساختن	گرد دل خود ز دوستی شان	بر دیو حصار ساز و پیر چین
شدن	یکدل روشن نگہبان جہان میشود	عصمت یوسف حصار کارو آیشود
کردن	اگر از دل حصار باید کرد	از جز دل من ترا حصار مباد
کشیدن	بر آرم سر زیر دستان او	در حصارے کشم در شبستان او
حصار بالفح، گرد گرفتن چیز را ۱۳ بہار عجم		
طلبیدن	بدان کریم کہ گر حصر نعمتش طلبی	شمار آن نتوان کرد تا بروز شمار
کردن	گیرم کہ خرد حصر کند مایہ نعتش	آن حوصلہ آخر ز کجا نطق و رقم را
عہ پر چین، خار بست کہ بر اطراف باغ وغیر آن برا سہ نگہداشت بندند ۱۴ بہار		

مصدر	صلمه	شاعر
حصن بالکسر قلمه ۱۲ بہارِ عجم		
بستن	ز حصنیکہ معمار رائے تو بست	طلسم غرورِ اعدای شکست
کشادن	حصنیکہ بصدیغ کس آنرا نکشاد	کلک تو کند عالیہا سا فلہا
حصہ بہرہ ۱۲		
آمدن	درازل خاک وجودِ کرسی بیختند	حصہ من کتر آمد غم در دامنچند
دادن	ندہ حصہ تارِ فغان را	در ادب خانہ مے خورِ دنان را
فصل ظار		
خط نصیب، قسمت، وعیش، و خوشی ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	بہارِ ملاقات دوستدار است	از
	چہ خط کند خضر از عمر جاودان تنہا	صنا اصفہانی
فصل فار		
حفرہ بالضم، مغاک کہ در زمین کنند ۱۲ بہارِ عجم		
زودن	موش در انبارِ ماحفرہ زدست	در
	از کفش انبارِ ماویران شدت	مولوی دم
حفظ بالکسر نگہداشتن، و یاد گرفتن ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	اہل بہت راز گوہر انچہ باید حفظ کرد	در
	در محیطِ آفرینش آردی مسائل ست	صنا اصفہانی
کردن	نکردی صفحہ اش گر حفظ صورت	از
	بتان را آبر و رفتہ ضرورت	جلال ازوارہ
عہ ادب خانہ، بیت الخلاء ۱۲ بہارِ عہ حفظ صورت، روئے کسے نگاہداشتن ۱۲ بہار		

مصدر

صلہ

شاعر

فصل قاف

حق حصہ، و نصیب، و راست، و انچہ تدارک آن با حسان کنند، و مردن ۱۲ بہار عجم

اکاہیدن

حق آگاہ

انفرختن

جمالش حق فرزند کمالش حق پذیر آمد

اندیشیدن

بجہ دبال و پڑ پٹا ہر اکتفاے خاطر

بودن

حق بجانب کسے بودن

بودن

حق بر طرف کسے بودن

پذیرفتن

جمالش حق فرزند کمالش حق پذیر آمد

پرستیدن

ترک حد شرق است روم حد مغرب است

پڑ و ہیدن

حق پڑوہ

پسندیدن

واسطۃ العقد سعادتمندی حق پسند

جوئیدن

بخاطر حق جو میرسد

خواستن

شبے نعل بندے و پالان گرے

از

حق خویش می خواستند از خرے

نظامی گنجوی

مصطلح

لے حق بجانب کسے، و بر طرف کسے بودن، معذ و بر بودن در کارے و بے اختیار سرزدن کار از ۱۲ بہار

لے حق پزیر، و حق پرست، و حق پڑوہ، معذون ۱۲

مصدر	صله	شاعر
خوردن	با محاسب بگوی و ترسان کس کمال	گر باده میخویم حق کس نمی خویم کمال خجندی
دادن	آزوبیاله میخوری من به خندان که دهمم	حق لجم می دهی از لب خود پیاله را خضر دهلوی
داشتن	بسته حق نمک دار دلبرت بر سینه شرم	سلطان سادگی
دیدن	در کل وجود هر که جز حق بیند	باشد ز حقایق الحقیقت غافل ابوالفخوار
رسیدن	حق بجهت دار رسید	به
رفتن	ترا عادت ای باد شه حق روی ست	دل مرد حق گواز آنجا قوی ست سعد شیرازی
شناختن	یار اگر رفت حق صحبت یرین نشانت	حاشا لشکر روم من ز پنه کار درگرم حافظ شیرازی
طرازیدن	حق طراز	بر با قاطع
طلبیدن	در یک که حق شناسی و حق طلبی	بیشتر باشد ابوالفضل اکبر آبادی
کردن	خویش را نابود مطلق کرده	در عیش را در کار غم حق کرده نزار خواجه انصاری
گذشتن	حق خدمت صداره بر کنار گذاشت	بر بهر بیکد و بوسه کزان سنگدل طلب کردم صفا صفتی
گذشتن	حق نعمت شاه بگذاشتند	نظامی گنجوی
گزاردن	ز بهر بندگان را خداوند گار	خداوند را بنده حق گزار سعد شیرازی
معطلاح له حق چیزه داشتن بر چیزه، در اینجا حق بمعنی چیزه است که تلافی آن با حسان باید کرد ۱۲ ابصار		
۱۵ حق طراز ظاهر کننده حق ۱۲ بر بان ۱۵ حق کردن، اینجا حق بمعنی مردن است ۱۲ ابصار ۱۵ حق بر کنار گذاشتن		
و حق گذاشتن، ترک حق نمودن ۱۲ ابصار ۱۵ حق گزاردن، ادا س حق کردن ۱۲ ابصار		

مصدر	صلہ	شاعر
گزیدن	پیش نهاد خاطر حق گزین خود سازد	ابوالفضل اکبر آبادی
گستر دن	رایت رایتی ست حق گستر	ابوالفضل اکبر آبادی
گفتن	تو منزل شناسی و شہ راہرو	سعد شیرازی
نمودن	یار بنما حقیقہ باطل بہرہ	ادہم کاشمی
نواختن	جمالش حق فرو آمد کمالش حق پذیر آمد	ابوالفضل اکبر آبادی
نہادن	بہنا در مانہ حق بموضع	ابوالفضل اکبر آبادی
نیوشیدن	خبر معدلت آن بلا بمسامع حق	ابوالفضل اکبر آبادی
<p>حقہ ظن چو بی کہ در آن جواہر دارند و در ہندوستان قلیان را نیز گویند اما در شعر امامی واقع شدہ حقہ نیز دطر از گلمائے رنگارنگ و خوشترست از بونے ریحان دو دتبا کو مرا ۱۲ بہار عجم</p>		
باختن	صوفی نہادہ دام و سر حقہ باز کرد	حافظ شیرازی
کشیدن	کشیدی حقہ و در آتش غم سوختی مارا	نابت الہ آبادی
<p>حقیر خوار و خرد ۱۲ منتخب اللغات</p>		
داشتن	راست گویم رہ مخالف را	در زوال اے صنم مدار حقیر بدر چاچی
<p>مصطلح حق نواز، سرفراز کنندہ حق، مثل بندہ نواز ۱۲ بہار ۱۲ حقہ باز شعبہ باز و مجازاً مکار ۱۲ بہار</p>		
<p>عہ خلش از خال حقہ باز شدت ۱۲ صائب</p>		

مصدر	صله	شاعر
فصل کاف		
حک بالفتح، تراشیدن، و دور کردن ۱۲ بهار عجم		
ساختن	دل چو یافت ترا دیده شد سفید از تنگ	چو نقطه کپس از انتخاب حک سازند مانی شیرازی
شدن	چشم تو افتاد و جدم همه حک شد	هر چیز که در کان نمک رفت نکشد خسرو بلوی
کردن	خنجر خور نقطه از خط شب	از کرده حک و روز نهادش لقب
حکایت قصه، و داستان ۱۲ بهار عجم		
بستن	جمله وصف عشق من بگوشه حسن رو تو	از آن حکایتها که از فرهاد و شیرین بسته اند حافظ شیرازی
پرداختن	هر چند جهان شود حکایت پرداز	جز راز تو نیست گر شوی محرم راز سخا اتر آباد
پرسیدن	از جهان من حکایت جانان من پرس	از غافل چه دانای سخن از جهان من پرس فتاح شیرازی
جستن	باز جستند از و حکایت حال	از او شد از راز خود فسانه سگال خسرو بلوی
داشتن	بیا که هم ز دیوان تو بابت لب من	از حکایت خوش و شیرین و مختصر دارد سلمان ساوجی
رسانیدن	ز چشمش نکته کردم روایت	بهر رسانیدم بگوشش او حکایت کاتبی شایان
سنجیدن	حکایتها بیهوشیارانه سنج فم هر	را ولیکن نکته مستانه را بشیاری باید عرفی شیرازی
مصطلح		
له حکایت بستن، و پرداختن، ترتیب دادن و ساختن آن را ۱۲ بهار عجم حکایت سنجیدن، مشخص کردن ۱۲ بهار		
عه کرده حک از صفحه ایام نقش کافری ۱۲ آرزو		

مصدر	صله	شاعر
شنیدن	از	اے آنکہ دلم غیر جہا از تو ندید
کردن	با پیچ از	وے کر تو حکایت و فاکس نشید بہار آملی
گذشتن		بالیم سحری از شکریں پستہ تو
گذشتن	از	حکایت شب ہجران فرو گذار ایدل
گفتن	از	کیم و چقدر دادم کنی شکایت از من
		خجلم کہ بزر بابت گذر حکایت از من یہ بجلی لاجبی
		خمش و مشی از انکار عشق او کا یخوف
		حکایتیت کہ گفتی ہزار بار در گرجی بافتی
<p>حکم فرمان و فرمودن، و حکم کردن بر چیزے، عام ست کہ بزبان بود یادست پس نوشتن بقلم، و کشتن بہ تیغ نیز حکم بود ۱۲ بہار عجم</p>		
آدن	از	گرزدیوان قضا حکم بجائے آیدم
آوردن	از	حکم آوردہ ام از جانب سلطان جہا
پذیرفتن	را بہ	حکم قضا ر ابرضا در پذیر
خاستن		جرم بمن بخش و بہادر پذیر
دادن	را	کس را چہ کہ حکم خداوند چنین خاست
داشتن	بر	تشد لب عشق را ذوق چشیدن دہم
راندن		در آن دم کہ بگذشت و عالم گذاشت
		برین حکم ران دان در حکم تست
<p>مصطلح ۱۱ حکم خاستن، صادر شدن حکم ۱۲ بہار عہ از و حکایت و اسوقن بمن نکلید ۱۲ تشبہی کاشی</p>		

مصدر	صده	شاعر
رفتن	از	حکم چنان رفت ز زرین سریر
شدن	از	که صفت شکر زد و سوچند امیر
شنیدن	از	که حکم خیر و شر هر کس از نخست شود
فرمودن	از	حکم ترا بسع رضای توان شنید
کردن	از	که در شهر و ملک از شعله تادود
کردن	از	شاه بدین حکم کرد و خواجده رضا داد
کشیدن	از	که ناز بر فلک و حکم بر ستاره کنم
گرداندن	از	برق عالم سوزم و حکم گیا به کشم
نمودن	از	گر نیست رضا حکم قضا بگردان
یافتن	از	ز سلطان شریعت لیک نمانی بجای
		آن حکم منتسخ بود آن نسخه ابرست

حکومت داری ۱۲ منتخب اللغات

دادن	دادش حکومت همه روی زمین امام	از شرق تا بغربش و از بحر تا برش	بد چاچی
داشتن	شبه دار حکومت شمع و از موم میسازد	نمی داند که تا جوش تخت با معدوم میسازد	تیکه کرمانی

فصل لام

حل کشدن ۱۲ بهارجم

مصطلح ۱۲ حکم کشیدن، فرمانبرداری کردن، ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
دانستن	به	سرت گروم چغم از عقده زلف تو برد لما
شدن	چه	که میدانم بعلوم شانه سازی حل مشکلا
طلبیدن	از	فوقی زیدی
کردن	به	روزیکه ز مشکلات حل می طلبند
گردیدن	به	مشکل خویش بر پرینا بردم دوش
گشتن	را	کوتاباید نظر حل معما میکرد حافظ شیرازی
یافتن	از	جز باب زندگی یعنی شراب
		حل نسیکرد و مرا این مشکلات
		بست هوا بردل آب از عمل
		عقده بمشکل کنی گشت حل
		زحل حل یافت هر مشکل که بودش
		ملا جامی

حلال مقابل حرام، و فارسیان بمعنی مباح استعمال نمایند ۱۲ بهار عجم

آمدن	به	مے کو چو آب زلال آمدست
بودن	بر	بهر چار مذہب حلال آمدست
داشتن	از	که در رمش همه را صرف انتظار کند
دانستن	را	فرح الله شود سر
شدن	به	داشت اصول طریبا ز قیل و قال
کردن	را	ریختن خون صراحی حلال
گردیدن	بر	خود دهلوی
		اگر جدا تو مے را حلال میدانم
		خدا به تیغ تو خون مرا حرام کند
		کلیم بهدانی
		الکون مے معانے بعرنی حلال شد
		کز بخودی گذاشت ره مستقیم خوش
		عرفی شیرازی
		خونم که ریخت چشمم تو باد احلال تو
		مے با کسے مخور که حلالست مے کم
		حافظ شیرازی
		همیشه تا که نگر دو حلال بر فرزند
		جمیله که شود با پدر به جمله مقیم
		عرفی شیرازی

عه اسرار حقیقت نشود حل بهوال ۱۲ اودهی عه مشکل من از کرمش گشت حل ۱۲ خسرو

مصدر	صده	شاعر
نمودن	خواهی خای پاکن خواهی نگار دست	من مشت خون خویش نمودم حلال تو صفا صفا
حلالی استغفا حقوق از دیگران، و بخشیدن خواستن ۱۲ مصطلحات الشعراء بهار عجم		
خواستن	جان لب فکر دامن بر کمر بچیدن است	از اگر حلالی خواهی از بیمار ما وقت است و صفا صفا
طلبیدن	خون با سخت فشردست دم تغیش را	از زخم بر خیز و حلالی طلب از قاتل ما و اعظاف زو
حلاوت با الفتح شیرین شدن، و شیرینی ۱۲ بهار عجم		
تراویدن	می تراود از مساماتم حلاوتها گیس	از اگر چه تا مفرکان بخون آرزو افتاده ام طالب لبلی
حلق با الفتح گلو ۱۲ بهار عجم		
افتاد ^ن	بر سر هر خار که بلبل گذشت	حلق دی افتاد و خراشیده گشت خود دلهوی
خراشیدن	بر سر هر خار که بلبل گذشت	حلق دی افتاد و خراشیده گشت
دریدن	مغز ما خورد و حلق خود بدرید	سعد شیراز
رہانندن	فرو شوید از دور بیداد را	از رہا نذر خون حلق آزاد را نظا گنجوی
حلقه هر چیزید و در شکل دایره و بمعنی مجمع و مجلس ۱۲ بهار عجم		
انداختن ^ن	ز غلیانها دماغ جنگلی ساز	از ز تنباکو دهن با حلقه انداز اشرف مازندرانی
مصطلح ^ن حلق افتادن، گرفته شدن آواز ۱۲ بهار ۱۵ حلق آزاد ما حلقه که بهیچ وجه ریختن خون او درست نمود ۱۲ بهار ۱۵ حلقه انداز از صاحب زبانی تحقیق شده که جوانانیکه حقه میکشند و دود آن از دهن آهسته آهسته بر می آید بصورت حلقه از دهن بر می آید ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
بافتن	از	وانگه بربخ چو ماه بر تافت ^{طلمه موزی}
بستن	از بر	که نظر با تماشای تو پیوسته شدست ^{صدا صفا}
جنبانیدن		نگر تا حلقه اقبال نامکن نخبانی ^{حافظ شیرازی}
دادن	از	نقوس قزح حلقه دادش سپهر ^{قاسمی گنابادی}
ربودن	به	به نیزه حلقه بر بودی گره را ^{نظا گنجوی}
ریختن	به	حلقه بدر مدینه ریزم ^{زکاء السکر}
زدن	بر عبه	مارسیت که حلقه بر سر گنج زدست ^{یحیی کاشی}
زدن	بر عبه	بر در بن آن حلقه که در گوش نکرند ^{غالب دهلوی}
زدن	بر	گرت جانیت در باز دست در باز ^{کمال خجندی}
ساختن		سلسله چون کعبه شده حلقه ساز ^{خسرو دهلوی}
شدن		چشم سوزن حلقه زنجیر عیسی میشود ^{شوکت بخارا}

مصطلح

له حلقه اقبال نامکن جنبانیدن، طلب محال کردن ۱۲ بهار ۱۳ حلقه بر در ریختن و زدن، و برندان زدن،
در کوفتن، و آنچه آن بود که تنگ آهنی را بر تخته در نصب کنند تا اگر کسی بر در آن خانه آید و خواهد که از آمدن خود صفا خانه را آگاه سازد
حلقه را بر آن تنگ بزند ۱۲ بهار

عه بدیر حلقه زدم کعبه در جواب آمد ۱۲ هادی مشهدی عبه بر در دیگر وزن این حلقه جز در گاه حق ۱۲ صائب

مصدر	ص	شاع
شدن	به	خنده سو فار گردد غنچه پیکان او صا اصفهانی
شدن	از	نامم شد دست حلقه زرق خمیده ام تاثیر اصفهانی
کردن	به	که پیش زخم بلا با سپر تواند بود کمال اصفهانی
کردن	بر	باز طوق بندگی در گردن مینا گذاشت خالص اصفهانی
کردن	را	طره را تاب مده تانده بی بر بادم حافظ شیرازی
کردن	در	بر در بن آن حلقه که در گوش نکرند غالب بلوی
کردن	را	گر باین عنوان برییری باد و تا خواهم شد صا اصفهانی
کشیدن	بر	کشد گر حلقه نامم خط در رنگین گردد اثر مازندرانی
کشیدن	به	تا نیاید در رون خانه پرے سعد شیرازی
کشیدن	را	بسکه بیکار از سخن کشیدن ست مخلص کاشی

مصطلح

۱ حلقه شدن، و کردن نام، و حلقه بر نام کشیدن، نام کسی از دایره اعتبار بر آورده شدن

چو فشان و فروقت اخراج نام کسی حلقه بر میکشند ۱۲ بهار ۲ حلقه کردن انگشت بر گلو

شیشم، انگشت بر گلو نیز حلقه کرده شراب یا گلاب در شیشه ریختن تا بر زمین نریزد ۱۲ از بهار ۳ حلقه کشیدن،

عبارت از آنست که رعیت خوانان گرد خوشتن دایره میکشند تا از آفت دیو پری محفوظ بمانند و از نادر عین طالع صهار گویند ۱۲

ع حلقه بر نام شراب از خط ساغر و کشم ۱۲ از اهد تبریزی

مصدر	صلہ	شاعر
کشیدن ^{۱۵}	در	بہارِ عجم
کو فتن ^{۱۶}	بر	بستہ بہترین در گزینت کے و اشود خدا اصفہانی
گردیدن		حلقہ گردیدن
گرفتن		تا دید ہا کہ خط آن پر حجاب را
گشتن		دلہم خون چو دیدم حلقہ حلقہ گشت گشتی
حلو ا چیزے کہ از شیرینی ساخته باشند ۱۲ بہارِ عجم		
خوردن		چہ خوش بود بدلا رام دست در گردن
		بہم نشستن حلو ا می آشتی خوردن سعد شیرازی
حلقہ مطلق جامہ و حلق جمع آن ۱۲ بہارِ عجم		
بافتن	را	باز طفلانِ حچین را حلہ می بافند صبا
بستن	را	زمانہ حلہ نو بست روی صحرارا
پوشیدن	بہ	کوہ بر بست یکے سبہ عامہ بر سر
پوشیدن		حلی بست و حلق پوشید باز آمد ز منیا
		نوع و سان طبیعت یافتند از نم نما جمال اصفہانی
		کشید دل بچین لعبتان رعنا را خود دہلوی
		دشت پوشید یکے حلہ حمر ابدن مولفہ
		اگر در ماہ تشرین از حلی و حلیہ عریان شد سبز نیشاپوری
مصطلح		
۱۵ حلقہ در گوش کسے کشیدن، محکوم و مطیع گردانیدن اورا ۱۲ بار ۱۶ حلقہ بر در کو فتن، در کو فتن		
تا صاحب خانہ را از آمدن خود آگاہ سازند ۱۲ از بہار ۱۷ حلو اے آشتی، شیرینی کہ بعد از مصالحت با ہم		
بفرستند ۱۲ بہار		

مصدر	صله	شاعر
نشکافتن	بر از	در دم اندیشه قدر تو بشکافد ز هم فلک آماده شود زهره میاگرد
طرازیدن	بر	آن یک حلقه از آید و این غالیه سا نه شام گیرد برکت حله اکسون
گرفتن	بر	نه صبح بندد بر سر عمامای قصب جمال اصفا
حلی ز یور ۱۲ بهار عجم		
بستن	از بر	بناف غنچه گل را نافه پیوند ز گل بر شاخ گلبن حلی بند
ملاحامی		
فصل میم		
حامل بالفتح، دو ال شمشیر، وانچه در بر اند از ند ۱۲ منتخب اللغات		
اقتادان	در	بگردم ز تو تعویذ دوستی این لب که زخم تیغ شهادت حمل اقل فتادست
نشستن	در	راست رو بچو عصار کف سائل میاش رو بکه گو که حمل نشیند اینجا
قائم مشهد		
حمایت بالکسر، نگهبانی کردن ۱۲ منتخب رشیدی		
کردن	را	کسے کو که دین را حمایت کند مگر کفر عشقت هدایت کند
ظهور تشریف		
حمد ستودن، و ستایش ۱۲ منتخب رشیدی		
سرودن		حمد خداوند سرایم نخست
کردن		تا شود این نامه بنامش درست
		حمد خداوند کند بے دمان
		خسر و دهلوی
مصطلح		
له حامل نشستن، کج نشستن نیاز و نوح ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
<p>حمله بالغ با شکم منتخب و گمان بردن و قیاس کردن ۱۲</p>		
بستن	قطره احسانش بفیض عیم	به از
شدن	در زخم تیغ بر آن تیغ زن	به
کردن	بطرب حمل مکن هرخی رویم که چو جام	به
<p>حمله باز گردیدن بر دشمن بر اے زدن یا راندن، و آهنگ کردن بجنب ۱۲ بهار عجم</p>		
آوردن	یکه حمله آورد کافور سخت	بر
افگندن	تو باین حمله که افگندی	بر
انگختن	بهر حمله کایگخت از هر درے	از
بردن	برو حمله برد چون شیر مست	بر
داشتن	بهر کس بر او کعبه توفیق رفته است	بر
ساختن	بفرمود پیران که یکسر سپاه	یکه حمله سازند ازین رزمگاه
کردن	از خیال عشق دل غم زمیدن میکنند	بر از
گراییدن	دیده در مرکز آورد و گم حمله گرای	نیزه و تیغ سوار فرس تنهائی
گرفتن	حمله گیری	بهار عجم
<p>مصطلح</p>		
<p>۱ حمله دار و حمله گرای، معروف ۱۲ بهار ۲ حمله گرفتن، محله کردن حریف بر حریف ۱۲ از بهار</p>		

مصدر	صله	شاعر
فصل نون		
حنا بالکسر تشدید نون، و نیز بالقصر بزرگ معروف که بدان دست و پا را نگار بندند ۱۲ بار عجم		
بستن ۱	ز هر حال نکو قابل گرفتار لیست	را عبر
بستن ۲	امشب این مجلس نگین خاندان است	
بستن ۳	مسوده نامهای من کج غدتو تیا می کرد ام	
بستن ۴	گیر در لطف رنگ حنا و دوباره بند	
تراشیدن	عروس مست عشاق را در سرا	
دادن	بدست و پا عروس حین گل و منبل	به
ساختن	نباشد حنا ساز آن گل عذار	
شستن	بس که درم گریه آمد بر سر بالین من	از
مصطلح		
<p>۱- حنا بستن، استعمال کردن حنا، اما در محاوره حنا بستن مخصوص زنان است، و بالیدن، بمزاج، بر نیقیاس حنا بست، و حنا مالیده ۱۲ بار ۲- حنا بندان، و حنا بندی، جشنی باشد که در که خدایها هنگام حنا بستن عروس کنند ۱۲ بار ۳- حنا بند کاغذیکه در آن حنا بندند ۱۲ بار ۴- حنا و دوباره، حنا یکبار بکر بندند بر اے از دیاد رنگ ۱۲ بار ۵- حنا تراش، و حنا ساز، آنکه خانه زین از چوب تراشد و درین صورت "حنا" بمعنی تمام خانه زین خواهد بود ۱۲ بار</p>		
ع ۵ شعله می بندد و خا بر دست خاشاک مرا ۱۲ ملی مهر بندی		

شاعر	صله	مصدر
چو بندی تهمت خون جهان کف جالبش آرزو اکبر آبادی		کشد آن عالم را کشته حسرت ز بیکاری
آن به خنابرید بیضا نگذاریم خناب صفت	بر ع	محتاج برینیت نبود حسن خدا داد
زالے بر موحنا گرفت ز لاج انسا	بر	گردون ز شفق چا گرفت
غیاث سنگارین را حنا مالیده است مخلص کاشی	را	چون بجز رنگین نباشد پیچ مرگان من
هناد پر تو گلها خناب دست چنار کلیم همدانی	بر ع	کشید و سمه برابر روی موج سبز تر
در بر آن عزیزیکه از نوک قلم کردی خناب انور ابیوردی	بر	منع حکمت در گردون را نمید بر کف

فصل و او

حواله و حواله سپردن ۱۲ بار عجم

زاهد تودان خلوت و تنهایی و نیاز	به	عشاق را حواله بعیش مدام رفت حافظ شیرازی
حواله شد از دل عشق و مابین شادیم	از	که دولت ابدی از ازل حواله یاست حیرت آورده انور ابیوردی

مصطلح

۱۰ خنکاشادان، دور کردن حنا ۱۲ خنکداشتن و گرفتن، و مالیدن، و نهادن، بستن حنا ۱۲ بار

۱۳ خناب کف کس نهادن، معطل و بیکار کردن آن را، ۱۲ بار

۱۴ تونیز پیچ زمره رنگ کن که با دوزان + خناب دست عود سان شاخسار گذاشت ۱۲ کلیم ع بطون کعبه باز دیده پاکرم نمی خنندد

بجز خار مغیلاں کس کف پار حنا آنجا ۱۲ وال سه اگر بنکوبین به آلت شد حواله + چه آلت بود در تکوین آلت

۱۲ نظامی گنجوی

مصدر	صله	شاعر
کردن	علاج در دلد باب ب حواله کن	که این مفرج یاقوت در خزانه گشت حافظ شیرازی
کردن	کردم حواله با کرم غدر خویش را	خود به که راند از کرم رسم اعتماد سلا ساجی
حاصله بقع اول و سوم، تاب و تحمل ۱۲		
پروا داشتن	باده حوصله برد از لب چشم بتان	نیست از سلسله تاک ز میخانه گشت صفا صفائی
داشتن	پیاله از سر نفغور می زند تیغش	که باده میخورد از شاه کاس حوصله اثر شیرازی
فصل یار		
حیا شرم ۱۲ بهار عجم		
بالیدن	خزان عاشقان باشد بهد بزم مستقان	که آنجا تا حیا می بالد اینجار نگ میگردد بید عظیم آباد
زدن	چنین جایزه رفتی بسیر باغ و نداشت	رخ نر زاکت شرم تو تاب خنده گل فیاض لاهی
کردن	می خواست تحفه تو کند باغ خلد را	از ازر و سبب توحیا کرد روزگار عرفی شیرازی
حیات زلیتن و زندگانی ۱۲ بهار عجم		
آمدن	مژده دادندم که کوآنی وزین شادی مرا	هم حیات رفته آمد هم غم آینده رفت وارسته راز
بخشیدن	چون دم عیسی نسیم او ز لطف	مرده صد ساله را بخشید حیات حافظ شیرازی
پذیرفتن	از اثر آن خوط نفس پذیرد حیات	وز اثر این جنا عشق بر دونهها علوفه عظیم آباد
خواستن	حیات جاودان خواهی بصحرای قناعت	که دار دیار هر مور و مرغ درین آدمی سلیمان صفا صفائی
عده می بین و مکن حواله غیر ۱۲ فیضی عده حواله کردیم کرشمه ساز توام ۱۲ شغائی سه بیگن ز تبسم حیات بخشنده ۱۲ حبیب		

مصدر	صله	شاعر
خواستن	حیات جاودان خواهی بجز کفایت	که دارد یاد هر مور درین مادی سلیمان با صفا
دادن	دهی حیات ابد ایندم از تو نیست عجب	بیک کرمه کشی اینهم از تو نیست عجب
داشتن	زکشت اجل دل نگردید مات	اگر دل نداری نداری حیات
رفتن	کرده پاکلاش که از رفته حیات	بگذر از غیر چه بخواهی ازین کهنه کلات
سپردن	چون شمع اگر شام گرفتیم حیات	ناظم بصدا فوسوس سحرگاه سپردیم
گرفتن	چون شمع اگر شام گرفتیم حیات	ناظم بصدا فوسوس سحرگاه سپردیم
ماندن	غیر پیغام تومی آر و کجا ماند حیات	کس بدشمن چون سپارد شربت بیمار
یافتن	از داغ تازگی جگر پاره پاره یافت	از آفتاب صبح حیات دوباره یافت
حیرت و حیران سرگشته شدن ۱۲ بهار عجم		
آفریدن	حیرت آفرین	بهار عجم
افزودن	جدا پترو اتانے کاندرو لقاش چین	حیرت افزاید حیرت آفرین بر آفرین
چکیدن	خوش آنسا که میفتی و طامیر سید از من	تغافل از تومی بارید و حیرت می چکیدن
داشتن	روز و شب ماگر یزان بلبر لخواه ماست	حیرت دارم که تا کشتن چسان به راه ماست
زدن	حیرت زده رو تو بر هم زند چشم	چون دیده تصویر که بیگانه ز خواست
مصطلح ۱۵ حیات سپردن، جان سپردن، داین غریب ست ۱۲ بهار ۱۵ حیرت آفرین و حیرت افزا ۱۲ بهار ۱۵		
عنه نبات از بیک حیرت زان لب شکر شکن دارد ۱۲ مشفق بخاری		

مصدر	صله	شاعر
زودن	اندوه گرانهاست سرمایه شوق	حیران زده در دو غم از زانم
گرفتن	هر مضوکان جمال و صورت موز و کشت	حیرتش گیر که ناز و غم و او چون کشت
حیران سرگشته ۱۲ بار عجم		
بودن	سرپا دیده شد آئینه دل	که حیران تماشا میتو باشد
داشتن	طالع بد بین که حیران من و کار نیست	چشم خونباری که بر روی تو حیران داتم
شدن	خال در حلقه زلفت که نمایان شده است	دید که تا که بر روی تو حیران شده است
کردن	کند لطائف طبع تو بحر را حیران	و در شمال حلم تو کوه را تشویر
گرویدن	گر آتش دوزخم نشیمن گردد	دو زخ حیران سینه من گردد
ماندن	ای مردم به آبی چون پیش لب و دهانت	و می ماند عقل حیران شکل من را شام
حیف جزو ستم و افسوس و انتقام و کلمه السیت که در وقت افسوس گویند ۱۲ بار عجم		
آمدن	گر بچو نیست در سخن من عجب مدار	حیف آیدم که زهر در آب بقا کنم
بردن	گر همه خلق جهان بر من تو حیف برند	بکش از همه انصاف ستم و اور ما
خوردن	تا چشم را به خنجر او آب داده ام	آب بخورده ام که نخوردم نه را حیف
داشتن	روی بر تابی ز من هر که به بنیم سویتو	حیف میداری که افتد چشم من بر تو
مصطلح حیف بردن و خوردن، در لغت و افسوس خوردن ۱۲ بار		
عده ز بسکه دیده بنظاره تو حیران بود ۱۲ شانی عده حیران شده ایم هر دو در کار شما ۱۲ سیف الملوک مه بسکه حیران مانده ام بر قد با که تو من ۱۲ غم		

شاعر	صله	مصدر
شاپور طهرانی	به از	رفتن ۱۴ شاپور حیفابن از روزگار رفت
عرفی شیرازی		کردن ۱۵ زدم فروخت حیف و جفا کرد روزگار
صفا صفهانی	از	کشیدن ۱۶ می کشد از عشق حیف خود بے تابا
مسیح کاشی	از	گرفتن ۱۷ اینچه عدست و پافصا که این چرخ بلند
اصفی شیرازی	به	نمودن ۱۸ میر مجلس همه را باده بدستور دهد

حیلہ مکرو فریب ۱۲ بہار عجم

نام گیلانی	در	انداختن ۱۹ گریز پا افتاده ام ز نمار دست از من
عرفی شیرازی		انداختن ۲۰ در معرض عشق بے محابا
حافظ شیرازی	از	انگختن ۲۱ ہزار حیلہ بر انگخت حافظ از سرمہ
صفا صفهانی	عہ	باختن ۲۲ نہ بوعده شد کیلئے بوصل شد تلی
خسرو دہلوی		پڑوہیدن ۲۳ مرد حیلت پڑوہ گفت کہ من
میلی ہروی	از	ساختن ۲۴ تافتد از من باده دل ز پرده برون

مصطلح

۱۴ حیف رفتن بکسے، ستم رفتن بر کسے ۱۲ بہار ۱۵ حیف کشیدن و گرفتن از کسے، انتقام گرفتن ۱۲ بہار

۱۶ حیف نمودن بر کسے، ستم کردن ۱۲ بہار ۱۷ حیلہ انداختن، حید کردن ۱۲ بہار

عہ باین پرفتن کلامی حیف باز ۱۲ کلیم

مصدر		صدا	شاعر
کردن	باشد حصول مطلب شان ترک مدعا	با	آرزو و اکبر آباد
نمودن	حیل و بصد گونه نمودن توان	به	عرفی شیرازی
ورزیدن	کس را در عشق لاف عقلی نرسد		سجاک استر آباد

باب خار معجمه

فصل الف

خاتم بفتح تاء و کسر آن، انگشت که در دست کنند و فصاحتی معجم بفتح تاء استعمال نمایند ۱۲ بهاء معجم

بستن	نقش بنیان بسکه بر این جسم پر غم بستام	از	خویش را گوئی ز سر تا پایم خاتم بستام	واله هروی
رفتن	فریدون را سر آمد بادشاهی	از	سلیمان را بر رفت از دست خاتم	سعد شیرازی
کردن	تا خاتم اقبال در انگشت تو کردند	در	بر خشم تو شد گیتی چون حلقه خاتم	معز نیشابور

خار معروف ۱۲

افشاندن	همین چشم از صباد ارم که خار این بیابان	به	ز راه دوست بردار و بخشم دشمن افشاند	حزین اصفهانی
افگندن	خار در جیب گلستان فلکند گلخن ما	در	خنده بر نغمه داود ز ند شیون ما	طالب آملی
بر آوردن	در دم را بغیر چه نسبت که مدعی	از	خار از قدم بر آرد و من از جگر شرم	ابلی شیرازی
برداشتن	همین چشم از صباد ارم که خار این بیابان	از	ز راه دوست بردار و بخشم دشمن افشاند	حزین اصفهانی

مصطلح ۱۳ خاتم بستن، بر استخوان فیل و شتر و غیر آن، گلهاء و تصویر یا کنده کردن ۱۲ بهار ۱۳ خار در جیب افگندن، ایدادادن ۱۲ بهار

شاعر	ص	مصدر
از سبز و خالیست بشکر کشیده است نصیر بدشت		بستن له برگرد اصل تو که زمر و کشیده سر
خار غم اندر ره عقبی می پاش کاتبی نیشا پور	اندر	پاشیدن طالبان گلشن دینی میباش
نه آن باغیکه باید خارجین از بیم در دشت عرفی شیرازی		چیدن چناباغ کز گلچین بنایه گل بردن
بهار غم		چیدن خار چیدن
هر روز که بے سانی گلچهره شستیم فغانی شیرازی	از	خاستن صد خار بلا از دل دیوانه ما خواست
بسی زلزله در دیده ام خلد خار عرفی شیرازی	در به	خلاندن و گزلبوته خار که کم شبیه بالش
اگر از پرده چشم ملائک سپهرین پوشد شفا صفا	در عجب	خلیدن سر آن زمین گرم که در بستر خلد خارش
بالا که در دوزخ دن یکجا مشکلست فغانی شیرازی		خوردن هر دم بدل هزار سنان آب می کشم
محرورم بوستانم و مردود آتشم فصیحی هرک	از	درودن خار ترم که تانده ز باغم دروده اند
گه جنت کشاید رو گه نار محمود شیری	از در	دمیدن کز دو گه گل دهد در باغ و گه خار
خار میسوزد اگر در یکا مجنون می رود سلیم طهرانی	در	رفتن در میان جنوازل که گرم جستجوست

مصطلح

له خالیست، و خار بند، و خار چین، و انچه گزراحت، و سر دیوار باغات از خار بندند تا سوار و پیاده و حیوانات
موزیان داخل نشوند از بهار له خار چیدن، محافظت راه کردن، خواه براس خود، خواه براس دیوان

عده برداسن که خلیفه خار مارا ۱۲ ملک مشرقی عده گریپای عاشقان خارے درین محراب خلیفه ۱۲ رکعت کاشی

مصدر	صله	شاعر
رویدن	از	یابد دل مجروح من آن خارها آزارها کامی همدانی
ریختن	بر ع	خار حست هر چه داری بر من نشا و زلفه شکست
سوختن		گل و خار آن باغ را سوختند قاسمی گونا باد
شکستن	به از	حسن غزلوی
شکستن	در	بے تامل پاک در دامن منزل بشکند صفا صفا
شکستن	در	بهار عجم
شکستن	در	کمان در کار ده ده می شکستی نظامی
کشیدن	از به	باناخن شکسته ز پا خار می کشم صفا صفا
کشیدن	به	دیگر با شیان خود خار می کشم
کندن		در کر را غمی از ز بگزار مجنون ست در ویش قدی
نشاندن	در	نشاندیم همه خن جگر بار آورد سلا ساجی
<p>مصطلح ۱۰ خار ریختن بر چیزه، ایذا دادن ۱۲ بهار ۱۳ خار در جگر شکستن، بهیتر کردن ۱۴ بهار ۱۵ خار در راه شکستن، محافظت راه بر اے خود یا بر اے دیگران کردن ۱۶ از بهار ۱۷ خار کشیدن، بعد با بهمنی در آوردن، و بعد از بهمنی بر آوردن ۱۸ بهار ۱۹ خار نشاندن، از قبیل نهال نشاندن ۲۰ بهار</p>		
<p>ع خارش اگر ریخت پایا لب ۱۲ قاضی خجانی</p>		

مصدر	مصله	شاعر
نشستن ^۱	بر در	که خار تفرقه اش بر دل غمین نشست شافی شهید
نهادن	به	دوران روزگار بپا بر نهاد خار خلیف خاریابی
نهادن ^۲	بر	قامت او در شام تل تاب عرعی دهل بجیب باو کج
نهادن ^۳		نهاد در ره شان خار کرده خطم والد هروی

خار اسنگ سخت، و نوعی از قماش ابریشمی ۱۲ بهار عجم

پوشیدن	نسبت فر باد شیرین ظاهر است	اینست خارالپوشم آن خاراکن است
پیراستن	بخشی خاره پیرا سه هنرمند	ز آب دست شبنم بر شمر ریند
سفتن	کو بکن تعلیم خار اسفتن از استاد داشت	هر چه کرد از کاوش ترکان شیرین یاد داشت
شگافتن	طلب فرمودش خار اسنگافه	ز خاراموج خون بر خاره بانف
کندن	نسبت فر باد شیرین ظاهر است	اینست خارالپوشم آن خاراکن است

خار خار دغدغه، خواهش، خواه امر مرغوب باشد یا غیر مرغوب ۱۲ بهار عجم

داشتن	در	به نیم جلوه که در کار گلستان کردی هنوز در ته دل خار خار دارد گل
-------	----	---

مصطلح

۱۵ خار نشستن، دچیزه، خار خلیدن، دچیزه ۱۲ بهار ۱۵ خار نهادن، بر چیزه، ایذا دادن ۱۲ بهار

۱۶ خار در راه نهادن، محافظت راه کردن ۱۲ بهار

۱۷ عین قافیه که در دل ببل نشسته است ۱۲ صائب

مصدر	صله	شاعر
داشتن	از	دل و دارم که دار و خار خار از یاد گیش
داشتن	از در	زیاد و غمره او خار خاری در جگر دارم
دیدن	از	دلستان وصل تو از وعده خلاف جز خار خار داغ تقاضا چه دیده اند
خاصیت طبیعت، و نحو ۱۲ بارجم		
بردن	از	دیدنش از دور ناخن میزند داغ مرا
بریدن	از به	بد و روز از عدم عقابنا دوک
بودن		از جنبش پیر این گرفت دل از جاک
دادن		تا تیر عشق خاصیت سنگ سرمه داد
داشتن		مزلت چون شمع در دل بد و میرد عاشق
گرفتن		خواب اگر چه کند پس از بیهوشی غنچه را
نهادن	در	در خاک در که تو که باشک هدم ست
خاطر خیال، و میل، و دل ۱۲ بارجم		
آوردن		تغافل تو با غیار خاطر از آری ست
پذیرفتن		لب آراست سرخیل خاقان سریر
پیشیدن		بگردان سخن هائے خاطر پریش
مصطلح ۱۲ خاطر پذیر، مرغوب و پسندیده خاطر ۱۲ بارجم، پریشان کننده خاطر ۱۲ بارجم		

مصدر	صله	شاعر
جستن ^{له}	در	بهاران خاطر بلبل بختا در خزان
پسندیدن ^{له}	رقم	سرخ این نقش خاطر پسند
خواستن	آه	در دل ناله بلب سینه چاک
خوردن	همچو	عکس گلستان در آب مر سوز جهان
داشتن	سردس	عشق دارد دل مستند ^{فظ}
رمیدن	خاطر	رمیدن
رنجانیدن	بمستی	دوش رنجانیدم از خود خاطر پاران ^ن
شدن	خاطر	از وضع مکر زود برهم میشود
شستن	بیوسف	آبی ان بخشیدم کاردانی را
کشدن	ازین	لیلی دشنام خاطر نداشتد نکشاید
کشیدن	آینه	ام ز روشنی آزار میکشد
گرفتن	شراب	نورست و شاه نورس نغمه نورس
ماندن ^{له}	دل	چو رویش دید جهان را در نیافت
مصطلح ^{له} خاطر جوئی، دلجوئی ۱۲ بهار ۱۳ خاطر پسند، مرغوب و دلپسند ۱۲ از بهار ۱۳ خاطر ماندن		
گرانی خاطر، داکزدگی بهم رسانیدن ۱۲ بهار		
عه آن ناله کرد و خاطر خرسند شکستیم ۱۲ شغائی		

شاعر	صلہ	مصدر
صفا صفحہ ۱۲	صد اقم تبو خاطر نشان نمیکرد	نشان ۱۲ ز صبح صادق اگر پیر بن کنم در بر
طغر آشوب	که غیر از تو کس نیست خاطر نواز	نواختن ۱۲ مغنی بیا ای بت لغمه ساز
<p>خاک معروف، وقبر، و نقش، و بمعنی خالی مجازست ۱۲ بہار عجم</p>		
صفا صفحہ ۱۲	شود گردندہ چو زنبور گشت خاک آلود	آلودن ۱۲ ز خاکساری بد باطنان فریب مخور
جنتی بافتی	خاک کو تو یابا د صبا بر سر خویش	افشاندن ۱۲ آنچنان گشته ام از ضعف کہ می افتانم
نظا گنجوی	کہ خاک افگنی در تر ازوئے من	افگندن ۱۲ نہ ترسیدی از زور بازو و من
نظیر نیشابوری	با دم نیست کس بر سر مخنون آید	افگندن ۱۲ غیر خاک کہ بسر از غم لیسے افگند بہ از
طغر آشوب	نشود یافته آن گم شدہ در خاک انداز	انداختن ۱۲ خاک بر ہر طرف از تودہ افلاک انداز
ملاحامی	کنی مانند طفلان خاک بازی	باختن ۱۲ دلالتا کہ درین کاخ مجازی

مصطلح

۱۲ خاطر نشان، بمعنی نشانہ شدہ در خاطر، چنانکہ ز نشان، بمعنی ز نشانہ شدہ در چیزے دیگر ۱۲ بہار

۱۲ خاطر نواز، از قبیل دل نواز ۱۲ خاک آلود، کنایہ از خاک پوشش ۱۲ بہار ۱۲ خاک

بر سر افشاندن، معروف ۱۲ بہار ۱۲ خاک در تر ازوئے کسے افگندن، کنایہ از ذلیل و خوار کردن

کسے را، و استہزاء ریشخند کردن ۱۲ بہار ۱۲ خاک بسر افگندن، خاک بر سر افشاندن ۱۲ بہار ۱۲

خاک انداختن، انداختن خاک در جاسے تا دزد چیز بزدی رفتہ را بہ پنهانی در آن اندازد و رسوا

نشود ۱۲ از بہار

مصدر	صده	شاعر
بودن ^{له}		اگر خاک شد سعدی آن با چه غم
بر آوردن ^{له}	از	که در زندگی خاک بود دست هم
بختن ^{له}		سپاهان از آن زلزله لرزه ناک
بختن ^{له}		که بستانم و باز ریزم بجای
پاشیدن ^{له}		نظا گنجوی
پاشیدن ^{له}		بهار غم
پاشیدن ^{له}		عکس من خاک بستم آئینه رامی پاشد
پاشیدن ^{له}		پر تور و رے تو آئینه ناکر دمرا
پاشیدن ^{له}		که بر خطا ترسم ست خاک شک پاشیدن
پاشیدن ^{له}		نظا گنجوی
خفتن ^{له}		بهار غم
خفتن ^{له}		بفرمود تا مطبخ در نهفت
خوردن ^{له}		خاک دیوار خوردن

مصطلح

له خاک بودن، خویشتن را بهیچ و نا چیز نداشتن ۱۲ از بهار ۱۳ خاک بر آوردن، خواب و دیر کردن ۱۲ از بهار ۱۳ خاک بختن، خاک کارخانه زرگران و خاک ره گذر ها بآب شستن و بختن تاز ریا چیز گرفته از آن بر آید ۱۲ بهار ۱۳ خاک بیزی، کنایه از غربت و سفر ۱۲ بهار ۱۳ خاک در چشم پاشیدن، خاک در چشم انداختن ۱۲ از بهار ۱۳ خاک خفت، چیزی که در خاک بجا بانند، چون گوشت بلفه حیوانات که بوئے ناخوش داشت باشد مثل بلاء و مایه و غیر آن ۱۲ بهار ۱۳ خاک دیوار خوردن، قناعت کردن ۱۲ بهار غم

مصدر	صده	شاعر
خوردن ۱		تمام عمر خورم خاک اگر چو تیر خطا قدی مشد
رفتن ۲		آید بخاک روب درش بر سر آفتاب علی خراسانی
ریختن ۳		ز خورشیدش افتاد از سر کلاه قاسمی گونا باد
ریختن ۴		گفت سیفی خاک ریزم گر بمن درمی گمان سیفی بخاری
ریختن ۵	بر	خطایحان چمن خاک بسر میریزد صفا صفا
ریختن ۶	از در	خاک قبر از دشمنی در مجلس ماریختند اثر شیرازی
زدن ۷	بر	خاک پائے تو که بر چشم ترا زده اند باقر کاشی
زدن ۸	بر	خاک نو میدی بریده روز زده ایم طالب آملی
زدن ۹	در	همه خانه یاقوت اسکندری نظام گنجوی
زدن ۱۰	بر	همه لشکرش خاک بر سر زدند فردوسی طوسی

مصطلح

۱ خاک خوردن تیر، بر زمین افتادن و بهدف نرسیدن تیر ۱۲ بار ۲ خاک روب، معروف و مجازاً بمعنی

جاروب ۱۲ از بار ۳ خاک ریز، جائے که بالائے قلعه برائے قلعه خاک ریزه انداختن، و سنگ و کلخ بر سر

انداختن سازند، خاک اندازم رادف آن ۱۲ از بار ۴ خاک ریختن، انداختن خاک در جائے تا در چیز بزدی

رفته را در آن اندازد و رسوا نشود ۱۲ از بار ۵ خاک قبر در خانه ریختن، ساحران بر خاک قبر فوسنی خوانده در خانه دشمن

اندازند تا خانه اش خراب شود ۱۲ از بار ۶ خاک بر چشم و بر دیده و در دیده زدن، خاک انداختن در دیده ۱۲

مصدر	صلہ	شاعر
شدن ۱۵		اگر خاک شد سعدی آن را چه غم
شستن ۱۶		کلید گنج سعادت ز موج مے باشد
کردن ۱۷	ب	در ازل خاک چو دبا می گل کرده اند
کردن ۱۸	بر	ساقیا برخیز در دہ جام را
کشیدن ۱۹	ب	خرم و مکر مرقہ پاکت بر کشم
کشیدن ۲۰	ب	جو کہ قیمت کشیدش با احتیاط
لیدن ۲۱		خاک لیدی پیشی می باید نمودن بچو آب
مالیدن ۲۲	بر ۱۲	گر چہ می مالید بر لب چشم او از سر خاک
مالیدن ۲۳		پایے خم من مخمور بر لب خاک و مالم
نهادن ۲۴	بر	ہمہ سر بخاک سیہ بر نہند
		کہ در زندگی خاک بود دست ہم
		لگین جم طلب از خاک شوی میخانہ
		منع مے خوردن مکن سلمان با کہ ہم در
		خاک بر سر کن غم ایام را
		بے منت کفن کف خاکت بر سر کشم
		من ہم بدیدہ مگر کشم این خاک اہ را
		بہر زانی تا بکہ ہر سودوان باشد کہے
		شد ہر دم عاقبت خو خوار ی او آشکار
		سبکو قسم خشک دل عمان برون آید
		از ان بہ کجا خاک بر سر نہند

مصطلح

۱۵ خاک شدن، خود را بیچ و ناچیز نپداشتن ۱۲ از بہار ۱۵ خاک شستن، خاک کا رخا نہ زرگران و خاک رہگز ہا بآب
 شستن ۱۶ تازہ ریاحیز گم گشتہ از ان بر آید ۱۲ از بہار ۱۵ خاک گل کردن بچیزے، سر شتن ۱۲ بہار ۱۵ خاک بر لب لیدن
 اخفا کردن امرے ۱۲ از بہار ۱۵ خاک بر لب مالیدن، افکار کردن ۱۲ از بہار ۱۵ خاک بر سر نہادن، خاک

بر سر افشاندن ۱۲ از بہار

۱۵ ز بس خون خوردم و بر لب ز غیرت خاک مالیدم ۱۲ صاب

مصدر	صدا	شاعر
خاکستر ترجمه راد و فسرده از صفات اوست ۱۲ بهار عجم		
افشاندن	سرو از قری بسعدشت خاکستر فشاند	از به تاب بنبل راه دادی شانه شمشاد را
ریختن	بسکه بچون شمع سرگرم پش عشق توام	از در دو دخیز دگر ز مایزند خاکستر در آب
زدن	خاکستر اگر زنی بمرآت	به خاکستر مرا دست در ات
خاک مال کنایه از ذلیل و خوار کردن ۱۲ بهار عجم		
خوردن	از آن مخجور دسایه این خاک مال	از که یکجا باشد قرارش محال
دادن	بر گوهرم غبار یتیمه فزون شود	چند آنکه چرخ بیش دهد خاک مال من
کردن	خاک مال کردن	بهار عجم
خال نقطه سیاه که بر اندام باشد ۱۲ بهار عجم		
افتادن	خال زیر لب آن ماه لقا افتادست	در چشم بد دور که بسیار بجا افتادست
برداشتن	گردست رسی لسیم وزر داشتی	از به خال از رخ تو بوسه برداشتی
زدن	خال سیاه بر لب شیرین زدی چنانکه	بر عهده آنکس ز مشک نقطه بر شک زدند
گذاشتن	مشاطه بحسن سعی بر رخارش	از از مردک دیده خود خال گذاشت
نشستن	این خال از نازل بر رخ طالع نشست	به واضح دیکو
نهادن	بمشاطگی سر بر آرد نه سال	از نهند بر رخ لاله از مشک خال
مصطلح له خاکستر بر آت زدن جلادان آئینه را ۱۲ بهار عجم آن خال غیرین که نگارم بر وزده ۱۲ مهری جلاییزی		

مصدر	صلہ	شاعر
خالی معروف		
بودن	من پیش تو خواہم کہ بوم در ہر وقتے	خالی نبود مجلس خوانت ز شناخوان معز نیشاپور
داشتن	ندارد در غم و رنج و وفا و مهر تو خالی	لب لب بادہ سر از خاک رخ از آب لب از آہ جلی غر جستان
دیدن	جائے اعدا را خالی دیدہ پنداشت	عالی شیرازی
شدن	جہا از داد او گشت خالی شد بیداری	از کہ داد او حقیقت گشت بیداری مجاز آمد معز نیشاپور
کردن	خوش آنکہ باتو دہم شرح مشکل خود را	از بگریہ افتم و خالی کنم دل خود را دلی دشت بیابا
گذشتن	آن بر ہمارا ہچو خانہ کا بے پناہ	عالی شیرازی
گردیدن	تنہا بردن این کیسہ بالکاشی یاد فتنہ	از کیسہ کا بدن از نقد حیات خالی نگردد
گشتن	کہ چون جسم نظامی گشت خالی	از نظامی رفت و باز آمد زلالی زلالی خوانسار
ماندن	نخواہد این چین از مزل الخالی ماند	از یکے ہمیر و دو دیگرے ہی آمد حافظ شیرازی
یافتن	تا خلوت جان خالی از اغیار نیابی	از بام و در اینجا نہ پر از یار نیابی کمال خجندیہ
خام مقابل پختہ، خامان مزید علیہ آن ۱۲ بہار عجم		
در آئینک	تا عالم روحی نشود عالم جسمی	تا مردم پختہ نکنند خام در آئی
عہ آسیا سے دہر خالی دیدم از جنس و فانا ۱۲ فوقی یزدی عہہ بارے نقد پر گفت کہ لبشوق کلاش اتواب از گواہی معطلہ		
دہواریت موزنہ خالی کردند ۱۲ عالی		
سہ نخواہد گشت خالی ساغر از سہ شاد کامان را ۱۲ فغانی		

مصدر	صله	شاعر
سوختن ^{۱۵}	تیزست آتش را دل دیوانه دورتر	هشیار خام سوزن سازی کباب را
کردن ^{۱۶}	خام کن پخت شد بیرها	عذر پذیرنده تقصیر با
گرفتن ^{۱۷}	خام گرفتن کس را	نظا گنجوی
گرفتن ^{۱۸}	خام گرفتن کار	بهار عجم

خام قلم و مراد کلک ۱۲ بهار عجم

افشاندن ^{۱۹}	آتش ز عرق ابر و او خام افشان	نخون کرد دلم را همه چون نامه افشان
تراشیدن ^{۲۰}	خام تراشیدن	بهار عجم
جنبانیدن ^{۲۱}	زمرگان لنگاهی نیست در دلبا از پرتو چشم	کن نتوان کرد انشای نامه بی خام جنبانی
زودن ^{۲۲}	خام مزین سوختن عامه را	آله تنز ویر مکن خامه را
گذاشتن ^{۲۳}	هر چه بهشتی نقش حرف جوست	خامه گذار قلم صنع اوست

مصطلح

۱۵ خام سوز، چیزی که از بالا سوخته گردد و از اندرون خام باشد ۱۲ بهار ۱۵ خام کردن، محو کردن و برهم زدن
 ۱۶ بهار ۱۵ خام گرفتن کس را، نوعی از سیاست است ۱۲ بهار ۱۵ خام گرفتن کار، ناتمام و ناساخته
 گرفتن کار را ۱۲ بهار ۱۵ خام افشان، خامه که بر آن افشان نقوه یا طلا کرده باشند ۱۲ از بهار ۱۵ خامه
 جنبان، نویسنده و محرر ۱۲ بهار ۱۵ خام زودن، خام تراشیدن ۱۲ بهار ۱۵ خامه گذار، چیزی که آرا
 خامه نوشته باشد، مراد نقش، در قلم ۱۲ از بهار

مصدر	صده	شاعر
نهادن ^۱	بر	خامه چو بر تخت دیگر نهاد تیر قلم شد بختش سه نهاد خسرو دهلوی
خان و مان، خان مخفف خانه و مان رخت خانه ۱۲ بهار عجم		
بر انداختن	از	دل پاکست که گشته رویت باشد خان مان باز شر خنده بر انداخته نیکو نیشاپور
مرفتن		بدوستان گله آغاز کرد و حجت خواست که خانمان من این شیخ دیده پاک برفت سعد شیرازی
سوختن	از	ز برق خرمن گل خان بان شبنم سوخت بشاخ گل گذارید آشیان گستاخ صنا اصفهانی
نهادن	در	در گلستان محبت عاقبت چون فاخته بر سر سر و کنه نام خانمان خویش را سلیم طهرانی
خانه مطلق مکان و ماوای چیز ۱۲ بهار عجم		
آراستن		خانه آراے
بافتن ^۲		خانه باز
بافتن ^۳		ز کتان شتالی خانه بافت
بر انداختن		صانع حال مردم غافل شنیده ایم شکر جنون خانه بر انداز کرده ایم صنا اصفهانی
مصطلح		
<p>۱ خامه بر تخت نهادن، تنبیه نوشتن کردن ۱۲ بهار ۱۳ خانه باز، قمار بازی که اثاث البیت را پاک باز و ۱۲ بهار ۱۳ خانه باز</p> <p>۲ قاشق که آنرا غلامان و خانه زادان تربیت یافته بافته باشند، چنانچه در اصفهان چیزهای کار غلامان شهرت با تیار دارد و ۱۲ بهار ۱۳</p> <p>۳ خانه بر انداز، کسی که هر چه داشته باشد همه را بباد دهد خواه از ان خود باشد، خواه از ان دیگرے، و این مقابل خانه نگه دارست ۱۲ بهار</p>		

مصدر	صده	شاعر
بر انداختن ^{۱۵}	از	آتش درین خونین جگر انداخت فراق سانی شیرازی
برداشتن ^{۱۶}		برینم قدرت ایسا که دارد از بهار
بردن ^{۱۷}	از	هرگز نبرد از دو طرف خانه کمانی وحید قزوینی
بردن ^{۱۸}		پردۀ پرهنر کسان مے درمی سعد شیرازی
بریدن ^{۱۹}		بریدی خانه مردم ازین پیش سلیم طهرانی
پرداختن ^{۲۰}		نمیگرد و غبار آلود سیلاب ز سر کمان صفا صفائی
پروردن ^{۲۱}		خانه پروردی چه تا آردم چندین غریب حافظ تیراز
پروردن ^{۲۲}		با جنس خانه پرور رخ دکان نگنجد نسبتی تهماسبی
تابیدن ^{۲۳}		مشعل خانه تاب را چه غم ست خسرو دهلوی
خاستن ^{۲۴}		چو بوطالبی را کنی سنگ ریز نظامی گنجوی

مصطلح

۱۵ خانه بر انداختن ، ویران کردن ۱۲ بهار ۱۵ خانه برداشتن کمان ، کج شدن گوشه های کمان از وضع اصلی خود ۱۲ بهار

۱۶ خانه بردن کمان ، خانه کردن کمان ۱۲ بهار ۱۶ خانه بردن و بریدن ، کنایه از دزدی بسید که در خانه چیزی نماند ،

گو یا خانه را برده است ۱۲ مصطلحات ۱۵ خانه پر داز ، مراد از خانه بر انداز ۱۲ ۱۵ خانه پرورد ، آنکه در خانه پرورش یافته باشد

و گرم در روزگار پخته شده ۱۲ بهار ۱۵ خانه پرورد ، مراد از خانه پرورد ، و کالای نفیس که در خانه نگهدارند و قیمت گران بفروشند

۱۲ بهار ۱۵ خانه خیز ، چیزی که بے قصد از خانه خیزد ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
خواستن ^۱		خانہ خواہ ہر بلا و اعظمت در عشق
خوردن ^۲	بر ہم	از ستون آہ بر پا کردہ ام افلاک را
داشتن ^۳		ہنوز کتبہ من از متاع بے برگی
رسیدن ^۴		چو من میوہ در سایہ خانہ لبس
رمیدن ^۵		ما خانہ رمیدہ ہا کے ظلمیم
ریختن ^۶	از بر	از ہوا جوئی درین دریا گوہر چون جبا
زادن ^۷		غنائی زین نظر بازی رسیدن ملت نامو
زادن ^۸		بے فرزند کی خانہ زادے دارد
زادن ^۹		خانہ بر ہم زدن

مصطلح

۱ خانہ خواہ، شخصہ کہ جہانان بسابقہ معرفت در خانہ کو فروکش کنند و اسباب جہان داری را اور سر انجام دہد ۱۲ از بار مصطلحات

۲ خانہ بر ہم خوردن، دوران شدن خانہ ۱۲ از بار ۳ خانہ دار، ملازمے کہ سر انجام ضروریات خانہ و پاسبانی خانہ بدو مراد باشد

۱۲ بار و مصطلحات ۴ خانہ رس، میوہ کہ بر شاخ چختہ نباشد، لیکن بجیلہ آنرا چختہ ناسازند، چنانچہ در ہندوستان انبہ را چختہ ناسازند ۱۲ بار ۵ خانہ رمیدہ، آنکہ از خان و دمان دور افتادہ باشد ۱۲ بار ۶ خانہ ریختن، ہمسار و منہدم ساختن ۱۲

۷ خانہ زاد، در عرف بر اولاد نوکران و غلامان اطلاق کنند، وزیر قدیمی ۱۲ بار ۸ خانہ بر ہم زدن،

مرادف خانہ برانداز ۱۲

مصدر	صله	شاعر
ساختن ۱		یاد آن شورش که با طوفان شد میساختم دانش شهید
ساختن ۲	در	خط پایست گمانی کلفت گوشه گیران سیاهی در گمین ناداران خانه می سازد صا اصفهانی
سوختن ۱		در خرمن نشاطم افتاد آتش غم تما عشق خانه سوزم در سینه گردنمل تنک شهید
شوراندن ۱		چند ترکان را بخون اغرا کنی خانه ز بنور شورانیده گیر خرد دهلوی
فروختن ۱		می توان گفت که حاجی شده بعد طواف خانه کعبه اگر خانه فروشت بکند رفیع تهرانی
فروختن ۲		عشق بگستره نطاع پایے فرو کوب ها خانه فرو شو کمن آشتی بر فشان خاقانی شیرازی
فرو رفتن ۱	بر	زگریه بر سر مردم یقین که خانه چشم فرو رو شب هجران ز بسکه باران ست کمال خجندی
کردن ۱	از	بلب نمیرسد از ضعف آه تلگیم ز بازوے چو کمان خانه میکند تیر صا اصفهانی
کردن ۲	به	رحمی کز اشتیاق قد چون خدنگ تو خمیازه خانه کرد بدل چون کمان مرا مفید طنجی
کردن ۳	در	ندهد شوق نشانت نفسے آرامم خانه هر جا که درین باوید چون تیر کنم

مصطلح

۱ خانه ساختن، قایم شدن، مکان گرفتن، و اقامت کردن، و بمعنی خانه آراستن، و تعمیر کردن ۱۲ بهار ۱ خانه سوز، معروف

۱۲ بهار ۳ خانه شوراندن، ویران کردن خانه ۱۲ بهار ۴ خانه فروش، تانک دنیا، و مغس ۱۲ بهار ۵ خانه فروشی،

انظار تجمل و ثروت ۱۲ بهار ۶ خانه فرو رفتن، فرو شدن خانه در زمین، و منهدم شدن، و این اکثر آنا سیب سیل و باران صورت

۷ گیرد ۱۲ از بهار

۸ خانه کردن، قایم شدن، مکان گرفتن، و اقامت کردن ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
کندن ^{۱۰}		برو خانه آباد گردان به زن
گردیدن ^{۱۱}		میسید نشین است این باه خانه گردستان
گردیدن ^{۱۲}	از	این دراز پاشنه پائے گدا میگردد
گرفتن ^{۱۳}	به	کافر بسر کوے بتان خانه بگیرد
نشستن ^{۱۴}		که خانه چون بنشیند غبار برخیزد
نشستن ^{۱۵}		عاقبت خود نشست خانه ما
خایه تخم مرغ و غیر آن ۱۲ بهار عجم		
بستن ^{۱۶}		بهار عجم
جستن ^{۱۷}		خایه بر کله اش بست
		خایه بر کله جستن
مصطلح		
<p>۱۰ خانه کن، کنایه از پسر ساده که باعث محبت دارد و هر چه در یابد از ایشان به صرف خود آرد ۱۲ بهار ۱۱ خانه گرد، مثل کوچ گرد ۱۲ از بهار ۱۳ خانه گردیدن، رونق و مصفا یافتن خانه ۱۲ بهار ۱۴ خانه گرفتن، اقامت کردن، و مکان گرفتن ۱۲ بهار ۱۵ خانه نشستن، دو معنی دارد، یکی آنکه بعد ساخته شدن، و تمام نشدن بعضی از خانه ها، یک گونه در زمین فرو شود، ازین وجه در دیوار و سقف، رخنه و چاک پدید آید، و این معروفست، و دوم به معنی فرو افتادن خانه ۱۲ بهار ۱۶ خایه بر کله اش بست و خایه بر کله جستن، یعنی خیلی ترسید، و</p>		
سر اسیمه شد ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
گذاشتن ^۱	روز عید است بتان در تخم بازی مهربان	ایدل بیتاب آخر خایه خواهی گذاشت
گرفت ^۲	بر دوست بدگمان بودن شاید بر آنکه	ماکیان چون نیک باشد خایه گیر بجوز علی محمد
نهادن ^۳	بچو مرغیکه هرزه گردافتاد	نیست جایی که خایه نهسد

فصل بار موحد

خبر آگاهی و گفتار و حدیث ۱۲ بهار بم

آدن	در این معامله بودند تا خبر آمد	از عهده که چشم زخم عظیمی بفوج شاه رسید
آوردن	خبر صحت بیمار تو آورد نسیم	از گرجو باور کنند عقل خبر برایه تقیم
آوردن ^۳	تا فتد از من ساد دل ز پرده بردن	از حیل سازان ز زبان تو خبری آرند
افتادن	این طرفه که راز تو بخود نیز نگفتم	در تاشد خبرم در همه شهر این خبر افتاد

مصطلح

لای خایه گذاشتن نهادن، بیفیدن، دان، و آن معروفست، و کردن کارے که موجب تنگ و عار باشد، چون از کسی چنین امر نرزد گویند فلان کس خایه نهاد، و در مقام رسیدن نیز مستعملست، گویند فلان کس در روز جنگ هزار تخم خایه بگذازد، و بچال کشیدن، و پشیمان کردن، و این از اهل زبان تحقیق شده ۱۲ از بهار ۳ خایه گرفتن، بمعنی بیفیدن دادن ۱۲ بهار ۴ خبر از زبان کسی آوردن، گفتن خبرے از زبان کسی که او نگفته باشد ۱۲ بهار و مصطلحات

عه آه هرگز از غیب مانی آید خبر ۱۲ از می عه بسو ما خبر از پیج باب نیاید ۱۲ اوحدی سه عشقت خبر از عالم بیوشی آورد ۱۲ خرد

مصدر	صله	شاعر
انداختن	در از	تاغیر بمیرد ز شغف یک شمع از وی
باختن	از به	آگند از روش یک صبا گام بگام
بردن	از به	پای صبا بربند و سر شیشه باز کن
بستن	از	مژده وصل ضرورت تو هم باور کن
بودن	از را	هر چه کند در کل و در جز اثر
پرسیدن	از را	یار ب من بیدل که پرسم خبرت را
جستن	از	می جستم از زمین خبر صدق لب بلب
خواستن	از	بے نشان شو گراز و خواهی نشان
دادن	از را	خطا موجه اش نزد اهل بصر
داشتن	از	بود موج تبسم جفیش گواره نازش
رسانیدن	لے	یکبار نسیم خبر او نرسانید
رسیدن	از به	نزدیکی آتچنان بدلم کزدلم بتو
		چندین خبر رسد که نباشد خبر مرا

مصدر مطلع

لے خبر از زبان کسے بستن ما گفتن خبرے از زبان کسے که او نکتہ باشد ۱۲ از بهار

عہ ز انمان کہ ترا خبر نبودست ۱۲ شانی عہ خبرده ز خروج آن شعاع مطرب را ۱۲ اثر سے میدہ از دل بدل اینجا خبر ۱۲ رضی

لے خبر من برسانید بمرغان چین ۱۲ سعدی صہ دین خبرے از ہمد می رسد ۱۲ خسرو

مصدر	صله	شاعر
رفتن	بر ع	ناصر حق وارث این تنگگاه خرد پلوی
شدن	از ع	در جان درآمدی و دلم را خنجر شد شرف قزوینی
شدن	از ع	دل شد کشاده میکده مست بهار شد تنها شهرستان
شناختن		گوش دل ما خبر شناس ست طوطو ترشیزی
شنیدن		من دعا کردم و از شنش حجت آواز آمد علی خراسانی
فرستادن		خبر فرستادن بهار عجم
کردن	از را	غم را که خبر کرد و بلار که نشان داد حسن پلوی
گرفتن	از	می تواند خبر از عالم بالا گیرد مخلص کاشی
گفتن	با ع	نتیجه های خیال ترا بود انباز عرفی شیرازی

مصطلح

له خبر شدن، بمعنی خبر داشتن، ۱۲ بهار ۲ خبر گرفتن، استفسار احوال کردن، و با صلاح لطیفان ایران بمعنی فعل بدر کردن است،

لیکن بعد از، این قیاحت دوری شود، و لهذا بمعنی اول احوال گرفتن استعمال کنند نه خبر گرفتن ۱۲ از بهار

ع خبر در من به علم رفت ۱۲ و طوطا ع تا شد خبرم ز پرده این رازم ۱۲ سخانی سه خبر شد نصیحا بدر روزگار ۱۲ فردوسی

لعه ایدل ز نفیض گرد در پیش گزینشوی ۱۲ نجات ع خواهیم ز حال خلیش اجل را خبر کنیم ۱۲ افضل صفایانی سه همین آینه نیگیذ

خبرگاه از نفس مارا ۱۲ صائب ع از شادی بسیار مبادا که بکیم + با من خبر وصل بیکبار مگویند ۱۲ شرف له ز سرگوشی

و هم گوید خبر ۱۲ طهوری

مصدر	صله	شاعر
نیوشیدن	سامعه را کرد به بیرون دودر	ملا جامی
یافتن	فارغم از غم جان تا به غمت مشغولم	امین نجفی

فصل تمار

ختم باخر رسانیدن چیزه را ۱۲ بار بختم

آمدن	باخر گشت نازل نفس انسان	بر	که بر ناس آمد آخر ختم قرآن	محمود شبستری
بودن	بالقاب مالک رقابے که باشد	بر	برو ختم دارائی هفت کشور	رجب مصفا
شدن	کار عالم ز سخن ساخته شد اول بار	بر عب	ختم اینکار هم آخر بسخن خواهد شد	صادق گیلانی
کردن	چه لازم ست کنی ختم میسمانی را	بر عب	بجمیع که روی ختم کن تلاوت را	مصطفی
گشتن	خدایو ملک محمد ستوده جوگی شاه	بر	که ختم گشت برو منصب جهان داری	شهاب شیرازی

فصل حیم

نجالت بالفتح شرم، و حیا ۱۲ بار بختم

بردن	هر چند ابرو باد بفرط سخا و بذل	به از	بسیار برده اند نجالت ازین میا	جمال اصفهانی
دادن	تا آن زمان که دست و دل مهت بلند از	را	در موهبت نجالت دریا و کان دهد	فخر استرآباد
داشتن	ز راستی نبود شاخه ای بے بر را	از	نجالتی که من از قامت و دوام دارم	مصطفی

عه خلعت که برود شدت خوبی به ختم + پیغمبر آخر الزمان حسن است ۱۲ آرزو عه سخن بر همین ختم کردیم دلبس ۱۲ قاسمی

سه ز آب چشم نجالت در هم طوفان را ۱۲ قوام الدین شیرازی

مصدر	صده	شاعر
رسیدن	از را	بزرگ دیده که زباده خورد سرخ میگردد
کشیدن	از	زخوت میرسد دامن خجالت خود نمایان چرخجالت که کشد ز گس مخمور از تو گر چنین ز گس مست تو ببیند در خواب
خجالت با تحریک شرم، وحیا، و فارسیان بسکون استعمال نمایند ۱۲ بهار عجم		
بردن	از	من آشفته نیم در خواب دیشب کاش میبوم
بودن	از	آند خیالش نشینش جان دارم گشتم خجل
پذیرفتن		به پذیرفته بود چون خجالت
دادن		کم از انم که در معذرتم باید زد
داشتن		گر چه طلب نیست در پیغام در آکوون
زدن		دور از تو پسندم آتش شده صد بار
شکستن		کاسه تنی گر بود عیب نباشد علی
کشیدن	از	زخم گل آبانوای آید ارم می کشد
خجل بفتح اول و کسره دوم شمرنده ۱۲ بهار عجم		
بودن		سخن شناسا اگر بیت بنده رد کردی
داشتن		گل پیاده اوسو را خجل دارد
رفتن	از	امیدم این نبود کزین در خجل روم
خجل میباش که من هم ز خجالتم آزاد		
اگر سوار شود در میان زمین چه کند		
با داغ دل در آیم و باد در دل روم		
عنه خجسته گاه عشق را یارب چه صید لاغرم + کز تنگ صیدم تا ابد خجالت بود صیدا را ۱۲ خضری لاری		

مصدر	صله	شاعر
ساختن	از	تحصیل ثواب شرف نسبت نعت
شدن	از	زینگونه نخل ساخته حسان عجم را
کردن	عجبه	که کس مبادر کردار ناصواب نخل
گردیدن	در	چشم و زخ نخل کندر گیسو شالاه را
گشتن	از	کسی روز محشر نگر د نخل
		که شبها بدرگه برد سوز دل
		زین ره باریک نخل گشته است
		نظامی گنجوی

فصل دال جمله

خدا

برداشتن	برداشتن	کار در گری نیست خدا بر دالاد
برداشتن	تا که از جور تو دل بار خدا بر دارد	آفتد ر جور با کن که خدا بر دارد
بردن	هر جاد و چارے شود از کار میرد	یکبار از غور پیرسد خدا بر د
پسندیدن	عاشق و شکوه معشوق خدا پسند	در شکست از دل مانگ صد انشید

مصطلح

له خدا بر دارد، یعنی برآید، و از میان بردارد ۱۲ بهار له خدا بر دارد، بمعنی رد او دارد، ۱۲ مصطلح له خدا بر دارد،

بجائے کجا میری، استعمال کنند ۱۲ بهار له خدا نه پسندد، یعنی خدا نکند که چنین واقع شود ۱۲ بهار

عه تا نخل از تنگدستی سازدم در بزم خویش ۱۲ میلی هر دی عه بمعجز بدگمانان را نخل کرد ۱۲ نظامی

سه نگر در دستار بندان نخل ۱۲ سعدی

مصدر	صله	شاعر
پسندیدن	بوم خویش نکردی نماز بے خللی	خدا پسند نمی باشد اینچنین علمی مخلص کاشی
ترسیدن	امید رحم بود کفران خدا تا ترس	که گر بکعبه رود از فرنگ می آید صاف صفا
خواستن	گذشت مات زاهد فرنگ عالم را	خدا نخواسته میخانه گز خراب شود
دادن	خوب رویان جهانی همه زیور بستند	دلبر است که با حسن خدا داد آمد حافظ شیرازی
داشتن	معنی زلفظ گر چه نباشد جدا جدا	دارم بر اے وصل تو هر دم خدا خدا عالی شیرازی
ساختن	مژده در دوستی یافت شفا از ازل	بیم زوال که بود عشق خدا اے سازا شفا صفا
فروختن	خدا فروشان	بهار عجم
کردن	مرا با آنکه در خواست بخت بد باین روزم	خدا نا کرده گردیدار می بودی چه میکردم اشرف مازندرانی
کردن	خدا خدا کنم از کثرت تبار شب روز	که در میان نشود گم ره خدا دانی طغریاشهد

مصطلح

۱ خدا پسند، علمی که پسندیده خدا باشد ۱۲ بار ۲ خدا نا ترس، آنکه از خدا ترس ۱۲ بار ۳
 خدا نخواسته، یعنی خدا نکند که چنین واقع شود ۱۲ بار ۴ خدا داد، چیزی که خدا بخشیده است آزا، و کس را
 در آن دخی نبود ۱۲ بار ۵ خدا خدا داشتن، پناه بخدا بردن ۱۲ بار ۶ خدا ساز، ساخته خدا
 چون کعبه خدا ساز، و کار خدا ساز ۱۲ بار ۷ خدا فروشان، صوفیان مکار که بظاهر خود را بیارایند، و ملامین
 که دعوی خدائی کنند ۱۲ بار ۸ خدا نا کرده، بمعنی خدا نخواسته ۱۲ بار ۹ خدا خدا کردن، پناه

مصدر	صلہ	شاعر
کردن ۱۵	چسان دست گدازم قبول دامانش	که یاقم بت خود را خدا کرده قبول کشمیری
گرفتن ۱۵	کسے از قیب ہر دم سخی چرا بگیرد	ز گرفت ماچہ چیز و گمش خدا بگیرد باقر کاشی
خدمت پرستاری، و سلام، و کورنش ۱۲ از بہار عجم		
آمدن	ز ما خود خدمت شایستہ ناید	از کہ شاد و روان عزت را بشاید نظامی گنجی
آوردن	خدمتش آرد فلک چنبری	باز رہد ز آفت خدمت گری
پسندیدن	خدمت پسند	بہار عجم
داشتن	چرخ داند خدمت را بندہ زانم داشته	خونہما کی من ندارد زندہ زانم داشته مسیح کاشی
رساندن	احو صبا گر بچوانان چمن بازرسی	خدمت ما برسان سرو و گل بریحان حافظ شیرازی
طلبیدن	باز و طلبیدم ہمیشہ خدمت تو	به روانہ از کزین آرزو رسد ضررم خلیفہ ریائی
فرمودن	یا ازین شغل دور کن اورا	را یا مرا خدمت دگر فرماے خالد وردی
کردن	میکند ہر جرحہ درد و کشت مخانہ ام	را خدمت رندان کینم تا پر شود پیمانہ ام ابدال مصفا
گذاشتن	گر بندہ دور و ز خدا را بگذاشت	را نے نقش عبادت تو بر آب لگاشت کلیبی
گرائیدن	وزیران بدستور خدمتگر اے	ز مردی ادب دیدہ بر پشت پای قاسمی گونا باد
گزاردن	چو خدمت گزاریت گرد و کھن	حق سالیانش فراموش کن سعد شیرازی
<p>مصطلح ۱۵ خدا خدا کردن، مرزا عبدالغنی قبول معنی "بسیار یاد کردن خدا را"، البتہ چون براسادی اینان و ثوقی تمام</p> <p>ظاہر ابدین معنی جائے یافتہ باشند ۱۲ بار ۱۵ خدا اگر گرفتن، بغضب آئی، و آفت ناگمانی گرفتار آمدن ۱۲ از بہار</p>		

مصدر	صله	شاعر
گزیدن	هوای خواجه گیم بود بندگی تو کردم	امید سلطنتم بود خدمت گزیدم حافظ نیرازی
گفتن	گفت بجا جب که بشه باز گوے	خدمت من گوی و پس آنگه بگوے خسرو دهلوی
نمودن	ششم خانہ را کرد مرتج جاے	چون خدمت گران گشت خدمت نماے نظامی گنجوی
خدمتی پیشکش ۱۲ بہار عجم		
آوردن	خدمتی جان بر تو آوردم	بجز این خدمت دگر داری انیر اخیسکتی
رساندن	داد بشہ زادہ کہ بر جدرسان	خدمت من خدمتی خود رسان خسرو دهلوی
کشیدن	مشکن اگر جان کشم پیش غمت خدمتی در	شیر شکاری بے آہوے لاغر شکست الورا بیورد
خندنگ تیر و در اصل نام دخت کہ از چوب آن تیر سازند و بعضے گویند چوب گزست و بجا بمعنی تیر شہرت گرفتہ ۱۲ بہار عجم		
آدن	بازم خندنگ غمزدہ ز بردل آدست	بازم ز عشق واقعہ مشکل آدست شاعر سبزواری
افگندن	خندنگ افگنی از کہ آموختی	کہ صد حسرتم بر جگر دوختی ظہیر شیرازی
انداختن	شب خندنگ نالہ بر آسمان انداختم	بے نشان شیر بان ریکدان انداختم طغرائی شہد
باریدن	خندنگ غمزدہ می بار و قدر انداز مرغانش	چسان تاثیر گوید شکر این رزق مقدرا تاثیر اصغرائی
بستن	بتان ز بسکہ بجایم خندنگ کین بستند	ز چار سو بر خم سداہنین بستند شانی شہد
مصطلح		
لے خدمت نماے خدمت گذار ۱۲ بہار عجم خندنگ بستن تیر بہ زہ کردن ۱۲ بہار		

مصدر -	صله	شاعر
خوردن	همیشه در صفت عشاق کسشم چو بدست	بدین هوس که نمایان خورم خدنگ ترا شانی مشنگ
داشتن	که کند عنبرین راز و دو سو حلقه کردست	که خدنگهای مشکین چو زبان بار دارد کمال اصغنا
زدن	خدنگ غمزه بظلمی زدوی و آه کشید	زبان بریده مگر آفرین نمی دانست نظمی هر دی
کشیدن	نازک اندامی که مارا جامه رخون میکشد	بر گرفتاران خدنگ از قد موزون میکشد تاثیر اصغنا
کشیدن	ز سینه بک کشیدم خدنگ جور ترا	والی قمی
گذشتن	مراقب چو کمان رفت زیر خاک هنوز	از خدنگ آه ز سنگ مزار میگردد کاتبی نیسا پور
نشستن	بستم خدنگ نازش چه بکبر یا نشسته	چو شکسته استخوانی که برده داشته سخانی لاری

فصل ذال معجمه

خدلان بالکسر، فرو گذاشتن، ویاری می مدد نکردن ۱۲ بهار عجم

کردن	خسروایر که نصرت خواهد از پیکار تو	بر را زخم پیکان تو نصرت را بر و خدلان کند معز نیسا پور
------	-----------------------------------	--

فصل راء محمله

خراب ضایع، دست گزاره، و بمعنی ویرانه عربیت ۱۲ بهار عجم

افتادن	من از چشم خوش ساقی خراب افتاده ام لیکن	از بلائی که ز حبیب آید هزارش مر جا گویم حافظ شیرازی
افگندن	خرابم افگند آن مست حسن از شیوه هر دم	ز به حسن جوانی که مباد این باده در جاش فغانی شیرازی
بودن	جهان بود چون کان گوهر خراب	به آبادی او فتاد زین آفتاب نظامی گنجوی

عده خدنگ خورده ام از کیش خرگان شمرگاه ۱۲ خرین عده خدنگ تو بر سینه زان ان نشست ۱۲ غلوری

مصدر	صله	شاعر
گزیدن	هوای خواجگیم بود بندگی تو کردم	امید سلطنتم بود خدمت گزیدم حافظ شیرازی
گفتن	گفت بجا جب که بشه باز گوے	خدمت من گوی و پس آنگه بگوے خسرو دهلوی
نمودن	ششم خانه را کرد مرتج جاے	چون خدمت گران گشت خدمت ماے نظامی گنجوی
خدمتی پیشکش ۱۲ بهار عجم		
آوردن	خدمتی جان بر تو آوردم	بخزاین خدمت دگر داری انیسر اخسیکتی
رساندن	داد لبش نهاده که بر جدرسان	خدمت من خدمتی خود رسان خسرو دهلوی
کشیدن	مشکن اگر جان کشم پیش غمت خدمتی	شیر شکاری بے آهوه لاغر شیکست انور ابیوردی
خدمتک تیر و در اصل نام درخت که از چوب آن تیر سازند و بعضی گویند چوب گز است و بجا زبمعنی تیر شهرت گرفته ۱۲ بهار عجم		
آمدن	بازم خدمتک غمزه زنی بردل آمدست	بازم ز عشق واقعه مشکل آمدست شاکسب واری
افگندن	خدمتک افگنی از که آموختی	که صد حسرتم بر جگر دوختی ظهور شیرازی
انداختن	شب خدمتک ناله بر آسمان انداختم	بے نشان شیر یاران یکدان انداختم طغرا مشهدی
باریدن	خدمتک غمزه می بار و قدر اندازم گانش	چسان تاثیر گوید شکاریان رزق مقدرا تاثیر احمدی
بستن	بتان ز بسکه بجا خدمتک کین بستند	ز چار سو بر خم سداهین بستند شانی مشهدی
مصلح		
له خدمت نماے و خدمت گذار ۱۲ بهار ۱۵ خدمتک بستن و تیر به زه کردن ۱۲ بهار		

مصدر -	صله	شاعر
خوردن	همیشه در صفت عشاق کسشم چو بدست	بدین هوس که نمایان خورم خدنگ ترا شانی مشنگ
داشتن	که کند عنبرین راز دوسو حلقه کردست	که خدنگما می مشکین چو زبان بار دارد کمال اصغما
زدن	خدنگ غمره بظلی زد می و آه کشید	زبان بریده مگر آفرین نمی دانست نظمی هروی
کشیدن	نازک اندامی که مارا جامه رو خون میکشد	بر گرفتاران خدنگ از قد موزون میکشد تاثیر صفها
کشیدن	ز سینه بس که کشیدم خدنگ جور ترا	از والی قمی
گذشتن	مراقب چو کمان رفت زیر خاک هنوز	از خدنگ آه ز سنگ مزار میگردد کاتبی نیشاپور
نشستن	یتیم خدنگ نازش چه بکبر یا نشسته	چو شکسته استخوانی که برده داشته سخانی لاری

فصل ذال معجمه

خدا لان بالکسر، فرو گذاشتن، و یاری نمی مدد نکردن ۱۲ بهار عجم

کردن	خسرو ابر که نصرت خواهد از پیکار تو	بر را زخم پیکان تو نصرت را بر و خدا لان کند مغز نیشاپور
------	------------------------------------	---

فصل راء رحله

خراب ضایع، دست گزاره، و بمعنی دیرانه عربیت ۱۲ بهار عجم

افتادن	مر آن چشم خوش ساقی خراب افتاده ام لیکن	از بلا می که ز حبیب آید هزارش مر جا گویم حافظ شیرازی
افگندن	خرابم افگند آن مست حسن از شیوه هر دم	ز سه حسن جوانی کم مباد این باده در جاش فغانی شیرازی
بودن	جهان بود چون کان گوهر خراب	به آبادی او قنار دزین آفتاب نظامی گنجوی

عده خدنگ خورده ام از کیش فرکان شمرگار ۱۲ خزین عده خدنگ تو بر سینه زان ان نشست ۱۲ نلدوری

مصدر	صله	شاعر
خواستن	از	بنائے بقار انخواهی خراب
داشتن	از	نمکن پائے بستش ز لای شراب
دیدن	از	ز غصه خون بجگر کرده نیکخواه مرا
داشتن	از	نمیگرد ز من غافل که سوی من نمی بیند
داشتن	از	چو ز بند خرابم سویم آن پر فن نمی بیند
داشتن	از	بیا و چشم تو خود را خراب خواهم ساخت
داشتن	از	بنای عهد قدیم استوار خواهم کرد
داشتن	از	خراب ساخت سوارے بنیم تاخت مرا
داشتن	از	سواد اعظم اقلیم عافیت بودم
داشتن	از	چنان ز گریه من شد خراب عالم آب
کردن	از	از خستین نکتست و خرابم کردی
کردن	از	بمی عمارت جان را خراب میگردم
گذاشتن	از	گذشت عمر بستی و کاهلی عرفی
گذاشتن	از	نام عدلت چون بر معمور گردد جان لفظ
گذاشتن	از	خراب گشتم و بر خویش بس نمی آیم
گذاشتن	از	که بیچ باجو توئی همنفس نمی آیم
خرابی دیرانی ۱۲ بهار عجم		
آوردن	در	برون آمد قمر از برج آبی
پذیرفتن	در	که در شهر کتان آرد خرابی
پذیرفتن	در	کفر شد از بس که خرابی پذیر
عه خراب از چشم تری خواستم کاشانه خود را ۱۲ حزین عه از یک نگاه خانه مردم خراب کن ۱۲ نجیب کاشی		
سه گشته بنا س دل من زد خراب ۱۲ بهار الدین یزدی .		

مصدر	صله	شاعر
خاستن	از	این بخود می وستی عشق ست فغانی
دیدن	از	اینگونه خرابی ز مے ناب نخیزد
کردن		در باغش آشیانه بلبل ندیده ام
		خرابی کند مرد شمشیر زن
		نچند آنکه دو دلدل پیر زن
		سعد شیرازی
خراج آنچیز از جاس حاصل شود مطلقاً ۱۲ بار بعم		
آدن	از	چنان دهمی که برسم سلامی و پالوس
آوردن		خراج آورش حاکم روم ورے
بودن	بر	بهستان گنج بردل ویران نماده
خواستن	از	طلعت من خواسته از مہ خراج
خوردن		از شہ کشور دل آباد ست
دادن	به	غمیکه شادی عالم باد خراج دهد
ستاندن	از	بادشاهان جهان طرفه گد اطعاند
ستدن		سران را تبارک رسانید تاج
طلبیدن	از	نماند در جگم آب و این سیه چشمان
فرستادن	به	زینے که از مشک تر خواست بواج
		بدین خاک خوشبو فرستد خراج
		طغر آرمشده
مصلح		
له خراج آور، آنکه خراج رساند ۱۲ بار له خراج خوردن، خراج گرفتن ۱۲ بار		

مصدر	صله	شاعر
گرفتن	از	بر تو زبید که خراج از همه خوبان گیری شاه حسنی و ترا لیل و شیرین باجی
و اگر رفتن	از	که چون بود کز گوهرین تخت و تاج ز درگاه ما و اگر فتنی خراج
نهادن	بر	شهر روس را نیز با طوق و تاج رها کرد و نهاد بر دوش خراج
خرایش معروف ۱۲		
دادن	از	پیش سپهر روشنی و در باش داد جگر گاه عدو را خراش
داشتن	از	خراش و دارم از هر ناله و در کاش مگر رسید هم در آن آشوب و غوغا نیکه من بودم
کشیدن		منکه خراش ز خسان می کشم نار پی خود بهر کان می کشم
خرام بالکسر رفتار بنابر ۱۲ بهار عجم		
دیدن		جمال را نگرم یا خرام را بنیم که ام را بگذارم که ام را بنیم
کردن	در	خرام کرد میان دیار هندستان گذشت رایت عالمی ز گنبد دوار
نمودن	با	زاع که با کبک نموده خرام خنده فرو خورده شگوفه بکام
خرج بالفتح، بر آمدن، مقابل دخل که به معنی درآمدست، و فارسیان بمعنی مال		
نیز استعمال کنند، و بحکم فارسی غلط عوام است ۱۲ بهار عجم		
آمدن		پلاس و بگز کمکشان به پیویم برای خرقه ما خرج هست و بود آمد
مصطلح		
خرج هست و بود آمدن، موافق و برابر آمدن ۱۲ بهار		

مصدر	صلہ	شاعر
دادن	سمران را بتارک رسانید تاج	نظامی گنجوی
ساختن	زہر نقدی کز ایشان خرج سازم	ز حکمت تازہ گنجی درج سازم ملا جامی
ستاندن	نہ خرج از مال حاصل می ستانند	پریر و دیان بھی دل می ستانند کلیم ہدانی
شدن	در راہ چون پیادہ حج خرج میشود	در جمیعکہ فکر تو شہ عقیبی نمی کنند صفا اصفہانی
شدن	و در آن ہمیں عشق و عاشقی خرج شود	نکھوتر شیری
کردن	خرج کردن کسے را	بہار عجم
کردن	سکہ مردان نداری معرفت کم خرج کن	فتنہ ہا دارد بنام بادشاہان زرزدن صفا اصفہانی
کردن	فریب جو فرومایگان مخور ز نہار	کمی کنند ترا خرج تا عطا بخشند
گشتن	ستار باب جہل خرج زبان میگردد	رگ گردن چو قوی گشت سنان میگردد
گشتن	اگر عشق دکان نمی کرد باز	کجا خرج میگشت کالائے ناز نکھوتر شیری

خرد و بکسر اول و فتح دوم عقل ۱۲ بہار عجم

پروردن	بیشتر از فکر خرد پروران	بیشتر از فہم فراستگران	خرد و ہلوی
--------	-------------------------	------------------------	------------

مصطلح

لے خرج چیز شدن، در تلاش آن مردن ۱۲ از بہار ۳ خرج کردن کسے را، فروختن اورا، چون کسے اظہار حاجتہ پیش آشنائے کند کہ توقع اعانتے از او دارد، او گوید ”مرا خرج کن“ اے بفروش و کار خود را سر انجام دہ ۱۲ مصطلحات، و نیز بمعنی ہلاک کردن، و گشتن ۱۲ بہار ۳ خرج چیزے گشتن، در تلاش آن مردن ۱۲ از بہار

مصدر	صلہ	شاعر
پرستیدن	خرد پرست	بہارِ عجم
پژوہیدن	اگر ز بخیر دی حاسدی سخن گوید	خرد پڑوہ شناسد کہ پایہ تو کجاست
پوشیدن	در کندے شمشیر زبان قاتل سیفیم	در پردہ اندیشہ خرد پوش ظہیرم
گستن	ہر حرف از خرد گسل یافت	ہر سطر ہے بسوے دل یافت
<p>خردہ مطلق ریزہ ہر چیز، و ریزہ زر، و خصوصاً بدل کردن رویہ پول سیاہ، و اثر فی برد پیہ، و پول سیاہ بدمری، و اعتراضی کہ بر قول و فعل کسے گیرند ۱۲ بہارِ عجم</p>		
داشتن	از خردہ کہ داشت نیند وخت حاصلی	آز کہ بچو گل کف ہمت کشادہ بود
دانستن	ہر خردہ دان کہ یافت نشان وہان او	گم گشت آہنخانکہ در خویش را نیافت
دیدن	خردہ بین	بہارِ عجم
فرو رفتن	خالش بکشک اندم و صد عذر خواستم	این خردہ نیز بر من سلکین فرو رفت
فرو رفتن	ز خردہ فرو شدم دل زار سوخت	ز غم خردہ چون شد ہیچم فروخت
کردن	ستارہ نیست کہ درست چرخ دولابی	درست مغربی آفتاب را خردہ
کردن	گر پیہ صبح خردہ بدمری کنند شام	از حاتمیں گداے در بانیا شوند
<p>معطلاح</p> <p>لے خردہ دان، و خردہ بین، نکتہ دان، و باریک بین ۱۲ بہار ۱۳ خردہ فرو رفتن، صحت شدن گناہ ۱۲ بہار ۱۳ خردہ فروش، شخصے کہ چیز ہائے سہل و کم قیمت بفروشد چون آئینہ و شانہ و غیر آن ۱۲ بہار</p>		

مصدر	صده	شاعر
کردن	ز جام ساز سبوی شرب را خرده	کنون که ابر کند سیم آب را خرده اشرف مازندرانی
گرفتن	بگرفت فتن بند انگشت بر جرم حسود	خرده گیری خرم با خوش چینی کردن است
خرسند قانع و خوش ۱۲		
بودن	هر چند ز شکر نتوان کرد به ناله صلح	با وعده بے مغر تو خرسند توان بود صفا صفتی
ساختن	از وصال و نصیبم وعده خام ست لبس	آنکه گاهی سازم خرسند پیغام ست لبس شفا صفتی
شدن	من و از دور تماشاے گلستان کسے	به نسیه شده خرسند ز بستان کسے وحشی بافقی
کردن	بدان سکنه عصمت که در خرسندش	پرده داری یک عنکبوت بر در غار ظفر یابی
گردیدن	روان شد سوز آن غم دیده فرزند	چو دیدش مطمئن گردید خرسند تاظم هرودی
گشتن	روز بیک قرص چو خرسند گشت	روشنی چشم خردمند گشت نظامی گنجوی
خرقه بالکسر، جامه که از پارها و دوزند ۱۲ بهار عجم		
افشاندن	پیش مردم اقدسی از زهدی لافد و	خرقه اش را اگر بنیشانی شراب آید برون اقدسی مشهدی
مصطلح		
له خرقه افشاندن، معروف، اظهار آنست که در اینجا بیفتاری، از ماده افشردن باشد ۱۲ بهار		
<p>ص حسن بخش خرده با بر گلستان گرفت ۱۲ سلطان ص از مرگ رقیبان تو خرم نتوان بود + خرسند بزرگ همه عالم نتوان بود ۱۱ ابلی</p> <p>ص بوعده خاطر شاپور کرده خرسند ۱۲ شاپور للع بنشین ددل از دوسه خرسند کنی ۱۲ نظیری ص بسلام پیام</p> <p>خرسند نگرود ۱۲ نصیر اهدانی</p>		

مصدر	صله	شاعر
انداختن ^{له}		خرقه انداختن
انداختن		خرقه انداختن
انداختن		خرقه انداختن
انداختن		خرقه انداختن
انداختن		خرقه انداختن
باختن ^{له}		فلک هم خرقه باز یما کند برد و میخانه
برکشیدن	از	خرقه انجم ز فلک برکشید
پوشیدن ^{له}	از	مشرین خرقه از دست صد پوشید
پوشیدن		که خرقه ریائے پوشم که شیخ و قتم
دریدن		صبح که همچو صوفیان خرقه سبز میدرید
ساختن ^{له}		خرقه ساختن
		بها بعم
		خط خرابی بجهان در کشید
		تنظیم گنجی
		صنای صفا
		که زیر خرقه زنا ر بندم که بت پرستم
		بهای آملی
		آنهمه آه سروش از بهر بیالذرت
		بدر چاچی
		بها بعم

مصطلح

له خرقه انداختن، معروف، و کنایه از جامه بخشیدن، و اعتراف و اقرار نمودن بگناه، و عاجز شدن، و از هستی پاک گشتن، و از خودی بیرون آمدن ۱۲ بهار له خرقه باختن، و خرقه بازی، بازی کردن صوفیان بخرقه در وجد و حال ۱۲ از بهار له خرقه از دست کسے پوشیدن، مرید شدن ۱۲ بهار له خرقه ساختن، پاره کردن و س ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
سوختن شدن شستن کردن گشتن	برخاست از میان من تو حجاب تن خرقه شدن به پیش روی تو شستم خرقه را بشرب خرقه کردن چون خرقه گشت برکتش شب را قار	این خرقه را بنذر حضور تو سوختم که خرقه را چو بود آفتاب باید شست شد غرق در غلا که ز رفیق کوه سار خرد غرق در غلا که ز رفیق کوه سار
خرگاه جنبی از خیام مراتب بادشاهان ۱۲ بهار عجم		
زدن کشیدن	یار بلیکه روی پروا کی کس نه گنج بر چرخ بکش ز عشق خرگاه	دست محبت آنجا خرگاه عشق چون زد جهد از تو و همت از شهنشاه
خرم تازه، و سیراب ۱۲ بهار عجم		
آمدن بودن داشتن	چنان زیاده بر سر بنم خرم آمده گویی خسران ملک از تو خرم باد خرم نبوداشتم دل بنم را	که سرفقامتش از دست خفرت آب گرفته گل گیتی ترا مسلم باد مجدر شیری
مصطلح		
له خرقه شدن و کردن و گشتن، پاره شدن و پاره کردن دے ۱۲ از بهار		
عه گل گیتی، بمعنی گل زمین است کذا فی البرهان، و آنچه خان آرزو میفرماید که گل گیتی به معنی گل زمین سندش در هیچ جایافته نمی شود، از کلام انوری پیدا است که آن از قلت اعتناست ۱۲ لمولفه		

مصدر	صله	شاعر
شدن	می و نیارگون چو آبجوان باد بر دست	از مجلسگاه تو خرم چو نرنگاه رضوان شد معریشاپور
کردن	دور دزی دلی کرد خرم بغم	به چولاغ که فریه شود از درم ملکوترشیر
گشتن	مجار به چکس خرم گشت ست	از تو خوش بنشین که از تو هم نگرود مجریلقانی
خرمن بالکسر توده هر چیز عموماً و توده غله خصوصاً و حلقه و باله ۱۲ بهار بغم		
انپاشتن	بهر جا که تخم و فاکا شتند	از نزدیکانه صد خرمن انپاشتند ملکوترشیر
انداختن	ایمن ز تواند دخته صد خرمن غم	از بر راه تو دل نشسته بر روزن غم کمال صفت
بردن	گروهی فراوان طمع ظن برند	که گندم نیفشانده خرمن برند سعدتیرازی
پیام دادن	دهقان فلک خرمن عمر مارا	به میباید کیل ماه و خورشید واله هروی
دادن	خرمن کنه گل چند توان داد بباد	به خرمن آنست که این موریانان دارند صا صفت
زردن	در دیده ام آن رخ چو لاله	از خرمن زده یک مه از دو باله واله هروی
زردن	که ز سنبل لعل تو خرمن زنده بر لاله زار	از بر که ز عنبر جعد تو بر چین نهند بر بوستان معریشاپور
سوزختن	از صغیر بلبل پیر مرده گرد گلشنم	از به پای مور گر بنگ آید بسوزد خرمنم تصنیف صفت
طرازیدن	خرمن طراز	بها بغم
مصطلح ۱۲ خرمن کنه بباد دادن، بدولت گذشته لاف زدن، و غور کردن ۱۲ بهار ۱۲ خرمن طراز، از قبیل انجمن طراز ۱۲ بهار		
عنه رجب در ایتی مرتکبان دل شو خرم ۱۲ شاهی عهه در آتش بجز خرم نم سوخته اند ۱۲ مسج صد خرمن مراد بیکدانه سوختیم ۱۲ شانی		

مصدر	صله	شاعر
کردن	ماه عزمت هر کجا خرم کند بر چرخ ملک	آفتاب از کمر با گرد دنیا در بر دوگاه مختاری چرخ
نهادن	خرمن چینی برگذر آه ضعیفان	بر در کین سوختگان دور و صفت شعله تبار و اله هروی
خروج بر آمدن، و بیرون رفتن ۱۲ منتخب اللغات		
کردن	سعد از دکن خروج اگر کرد پیشد	دجال زبند هم بیرون آمده است شفا صفا
خروش فریاد، و آواز بلند ۱۲ بهار عجم		
بر آمدن	بر آمد ز خورش بیا بان خروش	از برفت از سر شیر افلاک هوش قاسمی گونا باد
بر آوردن	خاطر گویا و زبان خموش	از دل پر جوش بر آرم خروش ملاجای
بر خاستن	ای بشک خواب سحر داده هوش	از خیز که برخاست زمرغان خروش
برودن	آن آهین تفته ام که جوشم برزد	آن کمنه درایم که خروشم برزد مسیح کاشی
تراویدن	خروش ناتوانی می تراود از شکست من	از زبان هر مه آلودست که خویش چینی را بید عظیم آباد
رفتن	خروش ستوان و آواز زنگ	از زانقصا چین رفت تار و دم و زنگ قاسمی گونا باد
زدن	هرگز زبده زبان خروشی ننخیم	از داریم بدل دوزخ و جوشی ننخیم جوشی
کردن	از نارسید گیس که صوفی کند خروش	سیلاب چون به جرسد میشود خموش مخلص گاشی
کشیدن	شتابنده گر کشیدی خروش	خروش از تقایش رسیدی بگوش با تفی جامی
نشان دادن	خروش از شهر نشانده آن گاه که نشیند	از هزار آفت بر انگیزد هر آن گاه یکم بر خیزد معز نیشاپور
عه که در خوشه ام برق خرم نند ۱۲ ظهوری		

مصدر	صلہ	شاعر
فصل سین		
خسارت بالفتح، زیان کشیدن، و گمراہ شدن ۱۲ بہار عجم		
بردن	عشق رافاندہ در کوہ زیان کارانست	ہر کہ زمین کو می سفر کرد خسارت بردہ
کشیدن	چشم و دم فلکند درین رخ موی کشم	گاہ ہر خسارت دل و گاہ ہر زیان چشم
خس کاہ ریزہ عموماً، و نوع از کاہ ۱۲ بہار عجم		
افتادن	تا بے تو نگہ را بتماشا ہوس افتاد	در چشم من از جوہر نظارہ خس افتاد
افتادن	در دیدہ افتادن	بیدل عظیم آباد
پوشیدن	چند از آتش خس پوش بر انگیزی دود	اے نجوش جوہر آئینہ حسن تو مثل
نشستن	ابر نور دوزی ز پاک گل خوش فاشاک شست	اگر یہ مست غبار از رو برگ تاک شست
کشیدن	خس کشی میکرد پیش از میدان جہا	او چو نگہ نقش تبگ خوش خاک رو بگشت باز
گذاشتن	خس بدہن گذاشتن	خسر و دہلوی
مصطلح		
<p>۱۲ خس در چشم افتادن، و در دیدہ افتادن، معروف ۱۲ ۱۲ خس پوش،</p> <p>چیزے کہ آن را بخس پوشیدہ باشند ۱۲ بہار ۱۲ خس و فاشاک شستن از چیزے</p> <p>پاک و صاف کردن چیزے را از خس ۱۲ بہار ۱۲ خس کشے کردن، مراد خس و فاشاک شستن</p>		
از چیزے ۱۲ از بہار		

مصدر	صله	شاعر
گرفتن ۱۰	خس بدین گرفتن	بهار عجم
گرفتن	خس بدندان گرفتن	"
خسک بالتحریک گویا ہے دروائی، واطلاق بر خار آن مجازست ۱۲ بہار عجم		
افتادن ۱۱	گل اندر خوابگاه گرفت چو در و باد	در
بودن ۱۲	خسک در بستر بودن	در
ریختن ۱۳	ز گفتگوئے محبت چہ میکنی منعم	در
ریختن ۱۴	شب شوق تو خشک جگر محفل ریخت	در
ریختن ۱۵	جو ہر بنیش خسک ریز بساط کس مبلد	در
	ولیکن عشق باز آن خشک خوابگاه افتد خس در ہوی	بہار عجم
	خسک ز ریخت کسی در رہ صبا ہرگز والہ ہوی	بہار عجم
	شعلہ شمع بہ بیتابی فانوس نبود بید غلام آباد	بہار عجم
	بچو شبنم در گداز مجلتم از چشم حلش	"
فصل شین		
خشت آجر، و نیزہ کوچک ۱۲ بہار عجم		
انداختن	در خشت انداخت آن شیر زر	بر
	بر آن کشتن ہم نشد کارگر	نظاک گنجوی
مصطلح		
<p>۱۰ خس بدین گرفتن، کنایہ از نہایت عجز و زنا خواہی، و این در شعر امیر خسرو واقع شدہ و ملاحظہ فرمائی،</p> <p>خس بدین گذاشتن بیتہ، و محمد قلی سلیم خس بدندان گرفتن استعمال نمودہ، و این محاورہ ہندی است ۱۲ بہار ۱۳ خسک</p> <p>در خوابگاه افتادن، و در بستر بودن، آزار یافتن بدان ۱۲ از بہار ۱۳ خسک در راہ، یاد و جگر، یاد و بساط</p> <p>کسے ریختن، برائے ایذا رسانیدن بدیگرے بود ۱۲ بہار</p>		

مصدر	ص	شاعر
برداشتن		خشت برداشتن
برگرفتن	از	گرفت از رخ خشت پیر باده فروش
خوردن	به	کار مخرودن خشت ست بسردانستم
ریختن	از	پے فرش دگر دون آب خاک شتاقان
زدن		ندهند به بکویت چکنم چرا نسوزم
زدن		غلام آبکش باید و خشت زن
ساختن	از	بسز قید قالب تن کار برین گشته تنگ
شدن		شوم خشت و فکر تنعم کنم
شکستن	بر	سوم همچنین خشت بروئے شکست
کردن		شر فست خاک را بگل سبوفروشان
کندن	از	نفس هر دم ز قصر خشته می کند بیدل
گذاشتن	به	خشته بخیر چون خم می بر زمین گذار
مالیدن		یکے ست مرتبه خشت مال اعدادی

مصطلح

له خشت زن و خشت مال و آنکه خشت بار بار سازد ۱۲ بار له خشت بخیر گذشتن عادتش محض و سجد و سجده خدا ۱۲ بار

عه اعدای کسے ست که خانه های نقش شست و مرصع و غیره با اعداد پیر کند ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
نهادن	بنائے روزگار که این خشت زرنگار	بر طاق چارمین بلند آسمان نهاد سلاسل ساجی
خشکخاش درخت کو کنار و اطلاق آن بر تخم مجازست ۱۲ بهار عجم		
کردن له	سنگ روے خفته را خشکخاش کرد	این مثل بر جمله مردم فاش کرد مولوی روے
خشک مقابل تروچیزیکه انتفاع از و نتوان کرد ۱۲ بهار عجم		
آوردن له	ستی فزود اندر سرمه فاش کنم خشک آدم	خواهی تماش لبثوی امشب بدو فرمایا مولوی روے
باختن له	چشم من بارخ تو هر دو جهان	با خشک میبازد و تر میماند خاک خنیرانی
بستن له	زخم فراق را تو انگر خشک بند	دست بریده را بنودنجیه سودمند قاسم مشنگ
بودن	خشک بودن	بهار عجم
جنباندن له	اندرین ره نماز روحانی	زان نکوتر که خشک جنبانی سنگ غزنی
شدن	گل داشت لختو بویو آند بدعوی سویتو	از آفتاب و تیوش خشک باچندان تری خضر دهلوی
مصطلح		
له خشکخاش کردن، ریزه ریزه، و مجرد کردن ۱۲ بهار له خشک آوردن، کنایه از راضی شدن، و خاموش بودن از غایت اعراض و بیدماغی ۱۲ بهار له خشک باختن، بے گرد باختن ۱۲ له خشک بستن، زخم را بدون بستن مرهم علاج کردن، و خشک بند، زخمیکه بغیر بستن مرهم علاجش کرده باشند ۱۲ از بهار له خشک جنبان، تشویه حرکات بے فائده از و سرزند ۱۲ بهار		

مصدر		صلہ	شاعر
شدن ^{۱۶}	از خیال امر آلبے بروے کار بود		پنجرام بے مو او شد بچہ دست شانه
کردن	اسے آمدہ و نمادہ چندان از ناز		کین دیدہ تر خشک کند اشک نیاز
گذشتن ^{۱۷}	از جگر خوختگان خشک گشتن ستم ست	از	توشہ آباہ بہر مغیبلان بر دار
گردیدن	ز ترکاری نکمت بید مشک	از	نگردد دماغ گل و لاله خشک
گشتن	چو لاله خوان بہم گشتہ خشک از لعل	از	تراوشیکہ نہد مرہمی بداع کجاست
ماندن	اگر بزم شہیدان خشک ماند و نیست		جو ہر تیغ تو در زنجیر دارد آب را
نہادن	ز باو ہوسے تری ذوق دارم ای مطرب		برائے خشک نہاد آن بہانہ میخوانند

خشم غضب ۱۲ ہمار عجم

آمدن	چو خشم آیت برگناہ کسے	بر	تامل کنش در عقوبت بے
سافتن ^{۱۸}	سپاہے عرب پیشہ خشم تاب		چو دیدند روئے چنان بے نقاب
خوردن	عیب پوشی قباے مردانست		خشم خوردن غذاے مردانست
داشتن	سنہ پیش او در گہ خشم پاسے	از	چو خشم از تو دارد تو پوزش نماے

مصطلح

لہ خشک شدن دست و پا و مانند آن، معروف، و نیز بے حس و حرکت شدن ۱۲ ہمار ۱۷ خشک گشتن،

شہید دست و بے خبر شدن ۱۲ ہمار ۱۷ خشم تاب، کیلکہ خشم و تاب دادہ، و پیچیدہ باشد ۱۲ ہمار

مصدر	صلہ	شاعر
در آوردن	دیگر ره یکے روسی گریه چشم	نظامی گنجوی
رفتن	آن یا خشم رفته که با ما بجنگ بود	دیو سنباشن تاب مے آشفته رنگ بود
گرفتن	سلطان چو خشم گیرد بر بندگان حضرت	حکمش رسد ولیکن جد بود جھارا

فصل صا

خصل بالفتح، گرد و وانچه بر سر داؤ نهند ۱۲ بهار عجم

باختن	چسان در نزد عشق او نیاز خصل ایمان را	در	ز بے نقشه و دوشش گریه نرم خیال میاید	طغرائی
برودن	کسے خصل دولت درین عرصه برد	در	که دانسته از خولیش بازی نچورد	طغوری

خصلت بالفتح، مخوے نیک، و گاہے برخوے بد نیز اطلاق کنند ۱۲ بهار عجم

گرفتن	در پختیاب خصلت سنبل گرفته ایم	در	در جوش ناله عادت بلبل گرفته ایم	لطیف نیشاپور
گزیدن	هر خصلت و هنر که گزید از جهان خرد	از	دولتیت تو تعبیه کردست کردگار	ظفر فاریابی

خضم دشمن ۱۲ بهار عجم

افگندن	خضم افگن		بهار عجم
تاختن	چو سلجوق صید گیر آمد چو پیو جنگ آمد		سمر نیشاپور
شکستن	گه مجاوره چون آفتاب نور افشان		جمال صفهائی

خصومت دشمنی ۱۲ بهار

مصطلح له خضم افگن، و خضم تاز، معدون ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
کردن	خواستم که ز مهربانی بوسه بر رویش بزم	چشم او با من خصومت کرد و از من کشید مهر و نیش پلور
فصل ضا و معجمه		
خضاب گلگونہ و دوسمہ ہر رنگ عموماً ۱۲ بہار عجم		
بستن	بر کلمکشان کہ کن چرخ راست ریش سفید از	ز خون خیم چرم تو کس خضاب بہ بست
دادن	قیمت یا قوت بدل من نداند چرخ ہم از	میدہم با آنکہ از خون لاش ہر شب خضاب
رساندن	سرخ گل بہشت بخاک افتاد رویش زد	جرعہ میریزد رویش را خضاب دہیران
زدن	عروس بخت در آن مجلہ با ہزاران ناز	شکستہ گشتہ دہر برگ گل خضاب زدہ
ساختن	لاف بر تافزن چون ریش میازی خضاب	نوقی ز بردی
شدن	زان گل کہ اندکی بہ مشکناں شد	بسیار خلق را مرقہ از خون خضاب شد
کردن	از فلک در بندگی تو سپہر ہم نفکتم	گر بخون من کند تیغ حوادث را خضاب
نہادن	بلکہ دست شد آن روز رنگ انفعی چسبیت	یکے ہلال کہ بر مہ ز شب خضاب نہند
فصل طار و حملہ		
خط سبزہ رخسار و کتب و تحریر و محضو و محبت ۱۲ بہار عجم		
آمدن	آنہد یاد باد کہ از بام و در مرا	دایم پیام یار و خط دلبر آمدے
آمدن	توقع ہمایون تو بر صفحہ منشور	خطیت کہ در گردن دہ از ظفر آمد
عہ سیکر و خصومت ز پے تاج و نگین ۱۲ شاہ شجاع		

مصدر	صلہ	شاعر
آوردن ^۱	ب	من چہ دانستم کہ دلبر خط بنجوم آورد
آوردن ^۲	از ع	مکتوب من کہ باز پس آئے چہ میری
آوردن ^۳		چون خط آزد بتان ناز فروان نکنند
آوردن ^۴	ع	نیست حاجت کہ خط بروان آئے
انگختن ^۱		سبزہ بسے خط ترا نگخت
بالیدن		خط بالیدن
بر آمدن	ب	خطش بگرد عارض موش بر آمده
بر آوردن ^۲		خط بر آورد دہمان چہرہ او سادہ نماست
بر آوردن ^۳		گفتش بوسہ مرادہ کہ زکوة حسنت
بر خاستن ^۱	از	زان رو خط مشک سود بر خاست
بردن		قاصد بغیر چند بری خط دوست را
		یکبار ہم براے فغانی بیار خط

مصطلح

۱ خط بنون کسے آوردن، محبت قتل او مہیا کردن ۱۲ از مصطلحات ۲ خط آوردن، و بر آوردن، خط کشیدن
 جوان سادہ رو، خط بر آمدن، لازم آن ۱۲ از ہمار ۳ خط انگختن، خط کشیدن، ۱۳ خط آوردن، و بر آوردن،
 آنکارا کردن محبت براے دعوی خود ۱۲ ہمار ۴ خط بر خاستن، رد کردن خط ۱۲

عہ یکبار ہم نام نشانیا خط ۱۲ عہ کہ عارض تو خط آورد و صدق دعوی را ۱۲ بغیر امدانی سہ تا بر خط از لبت جان بر آمدہ ۱۲ صاحب

مصدر	صله	شاعر
بریدن ^{۱۵}		چون خط بریده پندارند مکتوب مرا باقر کاشی
برانگیختن ^{۱۶}	به	برانگیخت زاندازه هندسی نظامی گنجوی
بستن ^{۱۷}	بر	تا لبش خط از مردنگ بر بیجا ده بست شافی مشهدی
تراشیدن ^{۱۸}	از	رونی که رفته بود از اسلام تازه شد آرزو اکبر آبادی
خواندن ^{۱۹}		که هر کور فهم ست و انا فتاد ظهوری شیرازی
دادن ^{۲۰}		واشخط غلامی که ندا دیم دیدیم وحشی بافقی
دادن ^{۲۱}	به	خطی بسیر خویش قلم با دادند ظهور شیرازی
دادن ^{۲۲}	به	همه خط بخوش خطیش داده اند وحید فروغی
داشتن ^{۲۳}	به	بهار عارضش خط بخون ارغوان دارد حافظ شیرازی
دریدن ^{۲۴}		واشخط غلامی که ندا دیم دیدیم وحشی بافقی
دمیدن ^{۲۵}	به از بر	بگرد عارض گلزار خط سبز دمید و اصف بخار

مصطلح

۱۵ خط بریده، مصحف که خط را بریده آن مصحف را بر مغز دیگر چنانچه ۱۲ ابد ۱۵ خط برانگیختن، خاکشتین ۱۲ ابد ۱۵ خط بر لب بستن

ریش بر آوردن ۱۲ ۱۵ خط خوانا، خطیکه به تامل خوانده شود ۱۲ ابد ۱۵ خط بسیر خویش دادن، حجت قتل خود دادن ۱۲ ۱۵

خط بطلان چیز دادن، اقرار کردن بکمال آن چیز ۱۲ ۱۵ خط بخون کسے داشتن، حجت قتل ادعیا کردن ۱۲ ابد ۱۵

خط دمیدن، ریش بر آمدن ۱۲ ابد ۱۵ خط است ایگد دمید از لب جان پر ورتو ۱۲ اصداب

مصدر	صلہ	شاعر
ویدن	در	گرو یا قوت لب لعلت عجب خلمو دید
رستن	بہ	ہیچکس دور یا قوت این چنین خط بندید
رسانیدن	از	خطیکہ رستہ بہر سود ہاں تنگ ترا
رسیدن	از	قاصد زیار اگر برسانی ہزار خطا
ریختن	از	بے قرۃ وصال تسلی چه صورت است
زردن	از	ز بسز بلب جو خط تازہ بد مید
ستر دن	از	بتازگی خط آیندگان باغ رسید
شستن	از	چو بر دارم قلم خط عباد از کلک من بزد
شکستن	بر	خط انسیان بدال زاندیشہ باطل نرم
فرستادن	بہ	آیہ رحمت بابتغ شستن خوب نیست
کردن	از	نشد سترده ہرگز غمت از شرت مارا
کشیدن	بہ	کہ توبہ نامہ بخط شکستہ میدباید
کشیدن	بر	ہر دم بسوئے یار فرستد ہزار خطا
	از	خط چنانکہ ز شک سیاه نتوان کرد
	بہ	خط چنان لطیف باہی توان کشید
	بر	خطا بر سر کسے کشیدن

مصطلح ۱۰ خط از قلم ریختن، مرقوم شدن ۱۲ بہار ۱۰ خط بر چیزے زردن، محو کردن، و گذاشتن ۱۲ بہار

۱۱ خط شکستہ، با صلاح خوشنویسان نام خط است ۱۲ بہار ۱۱ خط کشیدن، ریش بر آوردن ۱۳ بہار ۱۱ خط

بر سر کسے کشیدن، کسے را بخطا و عیب مشوب کردن ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
کشدن ^{۱۵}	بر صفحه آرزو خط انبیا کش	نئے وصل طلب نے محنت ہجران کش
کشدن ^{۱۶}	میکشم در حساب وعدہ او	خط ز مرقان ہمیشہ بر دیوار
کشدن ^{۱۷}	ز بعد مرگ کسی خط بقبر ناکشد	ز بہر آنکہ نبودیم در حساب کسے
کشدن ^{۱۸}	چونم تیغ تو ترسم کہ خون بر آرد جوش	اگر خط بمزار شہید خویش کشی
کشدن ^{۱۹}	گل ز انفعال دلش در خاک گشت پنهان	از بر ریحان ز شرم خطش برخاک خط کشیدہ
کشدن ^{۲۰}	تا صفیہ مرگان آہو چشم مارا دیدہ است	خط بمترگان بر زمین رخ شید تابان میکشد
کشدن ^{۲۱}	بر خاک مانظر غرض آلودہ میکنی	خط میکشی بخون شہیدان چرا چرا
گذاشتن ^{۲۲}	خط گذار	بہار عجم
گردیدن	ہزار تہ جگر را باب خضر رساند	در خطیکہ گرد لب لعل دستان گردید

مصطلح

۱۵ خط بر چیزے کشیدن، مخدو ناپدید کردن ۱۲ بہار ۱۵ خط بر دیوار کشیدن، برائے حفظ اعداد خطوط بر دیوار
 کشیدن ۱۲ خط بر قبر و مزار کشیدن، بعد تدفین میت بر قبر سورہ "انا انزلنا" خواندہ ہفت خط می کشند و این
 را موجب مغفرت اعتقاد دارند ۱۲ بہار ۱۵ خط بر خاک، و بر زمین کشیدن، اظہار عجز و خجالت خود کردن ۱۲ بہار
 ۱۵ خط بخون کسے کشیدن، محبت قتل او میا کردن ۱۲ از بہار ۱۵ خط گذار، کنایہ از نویسنده ۱۲

عہ سپیدہ دم چو خط نور بر ظلام کشید ۱۲ جابر غزنوی

مصدر	صده	شاعر
گرفتن	خط بندگی گرفته ستم آفرین از من	از که بصغر محبت نوشته اند نامش شفا صهبا
ماندن	حرفیست از بنفای تو ای ترک تند خو	بر از هر جا خطی که بر تغم از تازیانه ماند فنا شیرازی
نشتن	غباریست خطت نشسته بر آن لب	بر بلی خط یا قوت باشد نشسته شاهی جزوار
نمودن	بود لوحش آیین در شمار	در نموده درو خط مشکین یار قاسمی گمناباد
نوشتن	بهر مرزبان خطی از خون نوشت	که در مرز ما خاک با خون شربت نظامی گنجوی
نوشتن	چو سر نوشت مرا کلک روزگار نوشت	عجبه خط غلامی خوبان روزگار نوشت جرتی تونی
نهادن	دشمن بیار نامه سربستی نوشت	بر نگذاشت از حد که نعم بر کنار خط شفا صهبا
یافتن	همین تازو خط فرمان نیابند	از بلطف پیچ پیکر جان نیابند نظامی گنجوی
خطا ناصواب، و سهو، و گناه ۱۲ بهار عم		
آمدن	چون بوم مست و بنیخ خفته	از نه خط آید از من و نه صواب نظام تبریز
افتادن	در صید وصل ناوک تدبیر غمگشان	در با این همه ملاحظه آخر خط افتاد ظفر شیر
انداختن	خداوند ابا عز از شهیدانت که در محشر	بر خطا قتل من بر جانب قتل نیندازی نسبی تهاجر
باختن	خطا باختی و تیر اصابت از کمان گمان	بر هرف یقین نینداختی نصیر اهدانی
بخشیدن	غلام همت آن عاشقان با کریم	که یک صواب بر بیند و صد خطا بخشند آذر اسفرائینی
مصطلح ۱۳ خطا شسته، خط پنجه که با سانی خوانده شود ۱۲ بهار ۱۳ خط بخون کسه نوشتن، برای کارزار و غوریزی با عنوان خویش نوشتن ۱۲ از بهار ۱۳ خط نهادن، خط نوشتن ۱۲ خطا باختن، خطا کار دن ۱۲		

مصدر	صدا	شاعر
بودن	در	سر نهادن بر ضایع غلط بود غلط محتمل کاشی
پذیرفتن		تا که خطا مانیز یافتن این چنین نقاشی نازی
پوشیدن		آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد حافظ تیراز
خوردن		دم نگه دار تا خطا نخورد با ذکر کاشی
دادن	به	خطا وزارت بهر که داد خطا داد معجز نیشاپور
داشتن	در	نبود عجب که دارد در اصل خود خطا را ناصر نجار
داشتن	بر	این تیر بر نشانه دلهما خطا داشت علی خراسانی
در گذشتن		خطا در گذار و صواب هم نما سعد شیرازی
دیدن	از	چه خطا دیدی که بسد فرمودی
رفتن		تا باز چه اندیشه کند را صوابت حافظ تیراز
رفتن		چون رفت حکما همه چشم بر آنست نقاشی نازی
رفتن	از	که عذر بنده قابل بلندست سنج کاشی
زدن	از	بجز شیشه دل بجای نزد وحید قزوینی
شدن	از	گفتا بنوش تا نکنی در خطا غلط والہ ہروی
کردن		سرود نموده کن شرم لب ز موج عفانی فصیحی ہروی

مصطلح ۱۰ خطا خوردن، ۱۱ شدن، ۱۲ بهار ۱۳ خطا زدن، و کردن، یک معنی است ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
کشیدن	از بر	نہد بطق خنابر کف صواب و خطا انوری سپورد
گرفتن	بر	کے گیر خطا بر نظم حافظ کہ پیش لطف در گوہر نباشد حافظ شیرازی
گشتن		پدر پیر ز عیب پسران میلزد تیر چون گشت خطا پشت کمان میلزد معصوم تبریزی
گفتن		حافظ انجم خطا گفت نگیم بر آن و بر حق گفت جدل با سخن حق نکنیم حافظ شیرازی
نگریستن		خطا نگریکم ہزار شیشہ دل شکست ز اہد خود را و در دین دانست نقاشی شیرازی
نمودن		اگر چرخ گردان خطائے نمود باین خانہ دست آزمائی نمود نظامی گنجوی
نہادن	بر	ترک خطا آفت جان شد خطا آنکہ بر دیدہ عیب گیریم و بر دل خطا نہم حسن دہلوی

خطاب سخن، حکم و لقب، سخن گفتن رو برو ۱۲ بار عجم

آمدن	از ع	سحر بابادی گفت حدیث آرزو مندی خطاب آمد کہ والثن شوبالطا خداوندی حافظ شیرازی
بخشیدن		کرده بار ادست انتخابم بخشید مرید خان خطا بم ماہر اکبر آبادی

مصطلح

۱۱ خطا بر رخ کسے کشیدن، خطا برو گرفتن ۱۲ بار، فراہانی علیہ الرحمۃ در شرح ابن بیت نوشتہ کہ در نویسنگی و وزارت صاحب مرتبہ ایست کہ خطا بر نوشتہ قضا و قدر میگردد، و در نظم و نطق قدرتی دارد کہ گاہ نطق او از بیج کلامی (و را حکام او) خواہ صواب و خواہ خطا کارے نمی آید، چہر کہ را خنابر کف باشد از کارے نیاید ۱۲ بار ۱۱ خطا گفتن، خطا کردن ۱۳

مصدر	صده	شاعر
بودن	از	بچو نمنی ز تو چندین خطاب میباشند مشرقی شمس
خواندن	از	چو این خطاب بپیش جان فرو خوانی بدست بوسن و آتش چو خامه سجده کنند بدرجایی
دادن	از	کجکلا بان قبله عالم خطابش داده اند هر که اینی برنگی کرد تسخیر آئینه اریه شهرستان
داشتن	از	دارم از غنچه لعل تو خطاب که میسر است لطف دهر یکد گونا زو عتباتی که میسر است فغانی شیرازی
رفتن	با	مراتو عهد شکن خوانده وی ترسم که با تورو روز قیامت همین خطاب دود حافظ شیرازی
کردن	را	گمے لقب نهم آشفته زنگی را حور گمے خطاب کنم شخص سفله اراد طایفه فاریابی
کردن	به	بگل خطاب چنین کرد ز گس شهلا که دیده مثل تو کم دیده است بلکه ندید و اینجاری
کردن	از	نرسد هیچکس آنسر و بسر منزل ما و رسد میکند از ناز خطاب یکم میسر فغانی شیرازی
یافتن	از	چو این قصیده در افواه خاص عالم افتاد خطاب ترجمه الشوق یافت از احراق عرفی شیرازی
یافتن	از	چار چیزش گاه بزم و چار چیزش روز رزم آورد از چرخ یابند از جنابش خطاب جنتا صفتی

خطبه کلام خطیب در حمد و لغت و موعظت خلق ۱۲ بهار عجم

پرداختن	خطبه لولاک بپرداخت	منبر نه پایه از ان ساخته خسرو دهلوی
خواندن	سکه توزن تا امر اکم زنند	خطبه تو خوان تا خطبایم زنند نظامی گنجوی
دادن	فلک بنام تو تا خطبه داد در عالم	زمانه جز تو کس را بباد شاه نخواند سلمان ساوجی
سرودن	گمے که قاضی افلاک خطبه تو سر آید	نند به مسجد عیسی از مهر منبر جو بدین خسرو دهلوی

عنه که شد منبر کلام از خطبه خوان ۱۲ بطوری عنه چو خطبه لمن الملک بر بقا خوانند ۱۲ جمال اصفهانی

مصدر	صله	شاعر
شدن	بهر شیرین گر کند صد بار جان و نیاز	خطبہ عشقش بنام کوکین خواهد شدن
کردن	کجا خطیب سمرقند خطبہ کرد برد	سعادت آند و بوسید پایہ منبر
خطر قدر و بزرگی، و اندیشه، و ضرر و بهلاک نزدیک شدن ۱۲ بهار عجم		
افتادن	دوش یکویش گذرے افتاد	بخطری را خطرے افتاد
برخاستن	بے شکست دال ازین بر طبل سال نغم	نگار انداخته ام تا خطرے بر خیزد
بودن	ز دل برآمد کنون درد آند ارم	که گر لطق بزخم تا بجان بود خطرم
بودن	جهان بفتنه چشم تو پر حذر باشد	ز خنجر قره ات خلق را خطر باشد
داشتن	اساس شهر کو از اشک پر شورم خطر دارد	بها مون میفشانم گریه مستانه خود
رسیدن	نرسد خطر به عشقت چو شوی غیثی این بحر	همه سائل نجات ست گذری چو از کرا
کردن	گر بر ابریم خطر کرد شد از کعبه برون	ز فرم از پاک سخیل گرفتست خطر
کشیدن	خود را چو تخته پاره بر آیم زین میان	تا که ز چار موج عنا صر خط کشیم
گرفتن	در چنین فصلی گرفتی از خطر کردن خطر	از خطر کردن شود مرد جوان دول خط
فصل فار		
خفت سبک شدن ۱۲ بهار عجم		
آوردن	اگر خفت نمی آرد بسر ترک ادب کرد	چرا بر سر نهاده تخفیف هر کس که تکلف شد
عنه خطبہ بنام رفعت و قدرش بھی کنند ۱۲ خاتانی عجب باز دے توندار و خطر گرفتن ملک ۱۲ ظمیر		

مصدر	صده	شاعر
دادن	از طرف رسمائے فلک در تعجبم	کامی بکس نداد که خفت نمیدهد
کشیدن	در حقیقت جمل کامل از علم ناقص است	از زرکش از کم عیاری خفت از رنگ کام
خفته فشرده شدن گلو ۱۲ بهارجم		
نمودن	تا نماید خفته از دو خودم غنچه صفت	از مشعل لاله نه انگیخت ضیاء کشمیر
فصل لام		
خلاص رستن، ورهائی، ورهائی، آزاد، خلاصی مزید علیہ آن ۱۲ بهارجم		
آمدن	یکه رفت از چار سوائے قصاص	چه کردی که آمد بجا نیت خلاص
خواستن	شکارش بخوید رهائی ز بند	از اسیرش نخواهد خلاص از کمند
خواستن	خلاصی خواهی از قید علایق گوشت گیر کن	از نیارد هیچ صیادی بدام خویش غتقارا
دادن	سفر از غم خلاصی که به محنت نصیبان را	از همان بر بحر باشد که چشتی بر کنار آید
دیدن	اگر خیل ماهی در آمد بجنگ	از نه بیند خلاصی ز کام نهنگ
ساختن	عقل نگذار در یکدم ز در خلاص	از رهبری کوتا مرام سازد ازین رهبر خلاص
شدن	جان شود آسوده هر که دل قبول عشق کرد	از میشود چون عاشق آئینده خوشتر خلاص
کردن	خونم بریز و ز غم بجران خلاص کن	از منت پذیر غمره خنجر گذار مست
گردیدن	فضا دل خلاص انهار غار غم کجا گردد	از ز چنگ خابن دلمان صحرای را گردد
همه از قید حادثات جهان چون شوم خلاص ۱۲ علی خراسانی		

مصدر	صله	شاعر
گشتن	از	ازل مانند سیرابیکه با آئینه می باشد
یافتن	از	خلاص از صورم منگشتم بعد مردن هم از کما نیچه ابرو و تیر غمزه نجات حافظ شیرازی
خلافت ناسازگاری کردن با هم ۱۲ بهار عجم		
افتادن	در	چو در لشکر دشمن افتد خلافت تو بگذار شمشیر خود در غلاف سعد شیرازی
افگندن	از	زناردانی و تیره را می که اوست خلافت افگند در میان دو دوست
بودن		دروغ بود که من از غمش صبور شدم خلافت بود که از خدمتش نفور شدم کمال صفهائی
جستن		بیکی جهود و مسلمان خلافت می جستند چنانکه خنده گرفت از نزاع ایشان سعد شیرازی
دیدن	از	شه چو خلافتی ز مخالف ندید ز آنچه همی گفت ز بان در کشید خسرو دهلوی
رفتن		گر با همه کس بهر خلافتیکه رود در کار شومی و در از کار شومی سوز شوقی
کردن		عشاق خود بند هب عشقند متفق در دین عشق کفر بود گر کنی خلافت اسیر لاهی
نمودن		چندان خلا و عده نمودی که پس ازین پیغام وصل با تو امید می دلست صابر صفهائی
خلال چوب دندان کاو ۱۲ بهار عجم		
کردن	از به	رسان بطرح چه بازی ملکه پیروین را زنوک نیزه بدن دندان خلال خواهی کرد خسرو دهلوی
کردن		خلال کردن
ماندن	از	کس آمد که آن ملک آراسته خلالی نماندست از آن خواسته نظام گنجوی
مصطلح له خلال کردن دست از طعام باز نداشتن ۱۲ بهار عجم		
مستطلاح له خلال کردن دست از طعام باز نداشتن ۱۲ بهار عجم تمام و کمال تالیف شدن آن ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاء
خلل تباهی کار، ورخته ۱۲ بهار عجم		
آمدن	در	که آمد خلل در حوالی مصر
افتادن	در	خلل در کار عشق افتد از روز یکمین میگر
افکندن	در	زاهد صومعه را چشم تو مد بهوش کند
انداختن	در	بیند از خلل در وحدت آئینه صوت با صاف
داشتن	از	که آهین گذار خویش آتش در بغل دارد
رفتن		گر خلل رفت خطا بر منست
شدن	در	رخنه نادر دل نیفتادش خلل در دین
کردن	در عجب	بحکم تو مغز دل شد از عمل
یافتن		پیش مردم گر بتقریبی گسی یام کنی
خلعت بالکسر جامه که از تن خود کند بکسی دهند، و در عرف جامه که امر بکسی بخشند، و خطیکه خوشنویسان هنگام اصلاح دادن ایشا گردان بر گرفته که خوب نوشته باشد می کشند ۱۲ بهار عجم		
آوردن	از	آورده اند خلعت و فرمان معتبر
بخشیدن	به	شاه می بخشد بخواص خلعت پوشیده آتی
عجبه بلکه حسن تو گوئی خلل کند که دمی + شان غزه بخون دمی نیالائی ۱۲ مسعود لبنانی		

مصدر	صله	شاعر
بریدن ^۱	از به	خلعت توحید بهالای تو ملا جامی
پوشانیدن	را	شاه می بخشد نجا صانع خلعت پوشیده اثر شیرازی
پوشیدن	را	میان روز میدیدیم شب بامه باش بدر چاچی
دادن	را	بند را خلعت دهد ضارب بنگی ایما اصفهانی
دادن ^۲		عین خوبی دیده است استاد خلعت داده است خالص اصفهانی
در کشیدن	به	در می کشید خلعت عباسیان بهر بدر چاچی
ستاندن	به	خلعت تو دهمی و داستانی خاقانی شیرازی
افگندن	در	هر که که فگنده خلعت مشکین در بر فیضی آبرویی
فگندن	بر	بگفتش خلعت احسان فگند ملا جامی
کردن	در	خلعت مخمومی خرسید در بر میکند فتاح شیرازی
گرفتن	در	نگیرد باطن عشاق خلعت در زانوئی اثر شیرازی
یافتن	از	خلعت نوروز زرشه یافته خسرو دهلوی

مصطلح

۱ خلعت بریدن، قطع کردن خلعت باندازه قامت ۱۲ از بهار ۲ خلعت دادن استاد چون شاگردی حرفه

بقاعده نوید استاد خطی به در آن میکشد و آن را خلعت استاد می گویند ۱۲ بهار

۳ بریده رای تو بر قدر خلعت نور چنان بلند که بر خاک میکشد و امن ۱۲ ملک مشرقی

مصدر	صله	شاعر
خلوت بالفتح جاي خالي ۱۲ بهار بم		
آراستن	چو گرد و دشت نهانی خلوت آراے	نه هر کس را در آن خلوت بود جاي خوشی باقی
بر آوردن	یا خلوتی بر آورد یا بر قعے فرو دل	در نه بشکل شیرین شور از جهان بر آری سعد شیرازی
بر ساختن	صبح خیزان کز دو عالم خلوتی بر ساختند	از خلوتی بریادی از خلد خوشتر ساختند خاقانی شیرازی
بودن	بز میگرد و خلوت محبوب نباشد	در اگر خلد برین ست که مطلوب نباشد شامشید
جستن	خلوت انس و صالح کبهر چه جستم	به دست دادست بآزاد و جهان را بس حافظ شیرازی
خوردن	نیست جز مهر خوشی حلقه بر در مرا	از میخورد بر یکدگر از چشم گو یا خلوت تم صنایع صفا
داشتن	با خیالت خلوتی خوش دارد اما نفس	با مدعی اوقات سلمان را بهم بر میزند سلمان حاجی
ساختن	صبح خیزان کز دو عالم خلوتی بر ساختند	بر خلوتی بریادی از خلد خوشتر ساختند خاقانی شیرازی
کردن	با خیالت خلوتی در انجمن خواهیم کرد	در سیر نسرين را از چاک پیر بهر خواهم کرد دانشمند
گزیدن	ایکه با وصل و آرام گزیدی خلوت	با به غنیمت شمر این عیش که کام داری حافظ شیرازی
نشستن	گرت مال جهاست زرع و تجارت	چو دل با خدا نیست خلوت نشینی سعد شیرازی
خله چیزه سرتیز که بجایه فرد و برند چون سوزان و جوالد و زوز خم و جرات		
و در در که در پهلوی و مفصل بود ۱۲ بهار بم		
خوردن	هر خلّه خار که خوردم بگشت	به صد خلّه ز جربجام گذشت خسرو دهلوی
مصطلح له خلوت بر یکدیگر خوردن، بهر خوردن خلوت ۱۲ بهار له خلوت گوین خلوت نشین ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
دادن	در	ز ان خله ہر بار کہ در ابر داد
داشتن	به	برق ز جاجست و دیگر جاقاد
کردن	از	ماہ نخبید نہمہ شب تاسحر
گدہ مشق	به	کز سر سختش خله دار دیبر
یافتن	از	گلہ کرد آن بت شیرین ز بر خور سخت
		ہر خله خار کہ خور دم بگشت
		شدلہ او گر چنین آشوب یافت
		صد خله از سیخک جابوب یافت

فصل میم

نخم بالفتح، و تخفیف، و ایضاً بتشدید، خمیدگی، و خمیدہ ۱۲ بار بعم

آوردن	در	در تن ہر شاہ فرمان تو آورد دست خم
انداختن	در	خمیکہ ابر و شوخ تو در کمان انداخت
بردن	از	بیر داز رومے ملت را ادا چین
خوردن	از	نجاک رہ شہ قسم میخورد
خوردن	را	شانہ دش میسکنم خلال بمو طالب ملی
دادن	را	البتہ کمان خم بدہ حکم قران را
دادن	را	زلف مرہ و میان مگر شپت مراد است خم

مصطلح

لخم خم خوردن، قریب خوردن ۱۲ بار ۱۳ خم دادن، معروف، درد کردن، و دفع نمودن ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
داشتن ۱۵	به	بخون دل شدگان تیغ او خمی دارد
داشتن ۱۶	در	بکار من برد از جور تا دمی دارد
زردن ۱	از	مژگان تو خم در خم اعجاز ندارد
زردن ۲	در	چون بسحر گلشن شبنم زده
زردن ۳	از	سرموے کشیدن کم نمے زد
زردن ۴	از	باز و عقاب خم زند از کبک از غراب
زردن ۵		خم زدن
شدن		قوت بسیار تو چون کم شود
فگندن	به	بیکل پیلان بزین خم فگند
کردن	عینه	فال تسلیم زن شوکت جابه در یاب
کشیدن	از	اگرد ز پہلوے او خم کشد
گردیدن	از	دل بردن ده غمی چون قفا گردید خم

مصطلح

۱۵ خم بجزیرے داشتن، و خم در خم کسے داشتن، در صد و خرابی او بودن ۱۲ بهار ۱۵ خم تر از زردن، میل کردن

کف تر از و بطرف بسبب گرانی دے ۱۲ بهار ۱۵ خم زردن، اگر یخین، و خم کردن ۱۲ بهار

عده که ابروے تو خمی باز در کمان افگند ۱۲ رفیع لبنانی عده پشت طاعت کے کند دیگر بسوئے قبلہ ۱۲ جامی

خم نگردد حلقه از جوشن مقدار من ۱۲ بدر چاچی

مصدر	صله	شاعر
گرفتن	از	خوشم هر چند خم گیر قدم از بار سحرانش
گشتن	از	قامت خم گشت پشتت با طابریندا
نشاندن	در	کمانگر خم ابرو کے دلبران
یافتن	از	از حسرت قد الفت پشت پدر
خم بالفم و تخفیف و تشدید نیز آمده سبک و سبک و غلظت مانند آن یعنی کوفت لغاره مجازست ۱۲ بار عجم		
بستن	بر	ز دند و به بستند بر پیل خم
رفتن	به	بزبان رفت خم نیل فلک
زدن	به	بته جر علی خم لباب زند
کشیدن	بر	ما خم گران کشیم بر تارک سر
خمار بالفم بقیه مستی که در سر بماند و گلو گیرد ۱۲ بار عجم		
آلودن		خمار آلوده
آوردن		چو همان خراباتی بعشرت کوشن بارندان
که در دگر کشی جانان گرت مستی خمار آرد حافظه تیرا		
مصطلح		
<p>۱۲ خم بستن بر چیزے، بار کردن لغاره ۱۲ بار ۱۲ خم نیل بزبان رفت، هرگاه خم نیل بپوش آید که از سر نیزه، بواسطه فروزش فلک جوش آن حرفه کلمات واقع در محل تعجب میگوبند ۱۲ بار ۱۲ خم لباب زند، و خم بر تارک سر کشیدن، خوردن شراب با فراط ۱۲ بار ۱۲ خمار آلوده، مخمور ۱۲</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
بر خاستن	ز فیض ذات تو شاید کہ بچو کیفیت	ز خواب کلفت ازین پس خمار بر خیزد سنگز نوی
بردن	از سرمه کے برد بگردش ایام	بادہ جائے دگر خمار ہری را والد ہری
دادن	حسن است حسن باقی مجلس کہ میدہد	از شب بیدیش بادہ چشیش خمار را
داشتن	چو بسے بگفتم اور ابکر شمر گفست با من	سر گفتگو ندارم کہ مرا شمار دارد کمال صفا
دیدن	ہرگز خمار بجز شفا فی ندیدہ ایم	زین بادہ وصال کہ جاوید خورد و آفتاب صفا
ریختن	بنائے زندگی خضر ہم باب رسید	ہنوز از دم تیغش خمار میریزد صفا صفا
شستن	از فیض بادہ نشہ ناز تو گل کند	بشکن بنیم جرعه خمار کر شمع را منیر لاہوری
کشیدن	ہمیشہ ساغر از می تہی چون نرگس	چرا خمار کشد آن کسے کہ زرد دارد دانش مشہد
نشاندن	نہ دماغ می ساند نہ خمار می نشاند	بچہ کار آید آن می کہ بسو سو نباشد ایری لاہی
نہادن	رہو د ازین دلم آن زلف بتیوار قرار	نہاد در سرم آن چشم پر خمار خمار معریت پور
<p>خمیازہ بالفتح دہن درہ و حالت حرکت کہ از کاپی و سستی کشیدگی در بدن پیدا شود و در آنجا بناچار دست بالا کنند و حق تحقیق اینکه خمیازہ و فائزہ عام ست کہ بردہن درہ و برتید بدن ہر دو اطلاق کنند بل خمیازہ و دہن درہ بیشتر معاً واقع شود ۱۲ ہا رجحان مصطلحات</p>		
دمیدن	مخمور گرفتاری کیسوسے ترا	از خمیازہ دم چو شانہ از ہرن مو بید عظیم آباد
ریختن	دل و دلم کہ در آغوش مہم زخم ناسور ش	بر نمک میریزد و خمیازہ بر خمیازہ میریزد طالب آملی
<p>عہ کہ شاپا بکنہ زان لعل نوشین + خمار بوسہ ہائے بکر شیرین ۱۲ زلالی</p>		

مصدر	صله	شاعر
فرمودن	خیالشیخ چون خمیازه فرمودم	لبالب شود چون بالاز متنازعو شتم
کشیدن	مستی و خمیازه بر خون دل مامی کشی	صدخم می داری و حشر بمیدامی کشی
فصل نون		
خنجر کار و بزرگ که آزار داشته گویند و فارسیان مثل تیغ بمعنی کار و قلم تراش نیز استعمال کنند ۱۲ اباجیم		
آختن	خنجر الماس چو بید آختند	چاک بتن چون گلش انداختند
اقدادن	سمندر چو پروانه بے پرفتد	چو بر شعله شمع خنجر افتد
انداختن	آنکه از ناز و غمزه بر جامم	از گسنان گاه خنجر اندازد
بر آوردن	قصه قلم می کنی بدنامی خواهی کشید	زانکه خنجر تبار آری انتظار می کشد
برداشتن	شهنشیکه چو برد آرزو کین خنجر	بخون خصم بی اغاشت خاک را یکسر
بر کشیدن	سپهر بزنکشد باد و خنجر صبح	اگر شب نزند بهمت تو برفش
بستن	نیشکر بر بند بن خویش خنجر بسته است	تا بدانی هیچ نوش در جهان بیش است
خلیدن	آه اینچه عادت است که خواهم نمی برد	در سینه تانمی خلد م خنجر بلا
خوردن	در بن هر خار خنجر می خورم	بر سر هر نیش جولان می زخم
دادن	از مژه خنجر مده غمزه خونیز را	شانه مزین هر طرف زلف دلا ویز را
مصطلح خمیازه کشیدن بر چیزے کا درخار آرزوے آن بودن ۱۲ مصطلحات الشعرا		
عہ بے لعل بیت اگرے ناب خورم + گوے بگلر خنجر قصاب خورم ۱۲ زمانا اردستانی		

مصدر	صده	شاعر
داشتن	چو مرتخ فلک شد صاحب نام	بنخجرداری او شاه بهرام اثر شیرازی
زدن	جوش غمخیزند خون شفق از اشک من	برق از ترکان آتش دست من خنجر دست صفا صفا
زدن	سپهر بزنشد باد خنجر صبح	بر به اگر شب نزنند همت تو بر فنش تلمیذ فاریابی
کشیدن	بگ سر خنجر کاغذ گران کشید اشب	ازین جان سختی من بسند اند تیغ ابرورا عالی شیرازی
کشیدن	بتقابل جگر خیم زبون می سوختم	نیستم برق که خنجر برخ یار کشتم صفا صفا
گذشتن	ز مردان شمشیر زن ده هزار	همه نامداران خنجر گذار فردوسی طوسی
مالیدن	بهر فرمان شهنشاه بچم که ترک انجم است	بر گوی بزه می مالید هر دم خنجر سلیمان ساجی
نهادن	نیست ممکن که من از خطا تو بردارم سر	بر اگر ننهدم چو قلم خنجر بران بر سر

خندق گوے که گرد بگرد حصار کنند ۱۲ بار عجم

زدن	حصار کرده برین آگینه گون طارم	از بگردوی زده از بحر سیکران خندق انوری بیوردی
-----	-------------------------------	---

خنده مقابل گریه، و خندیدن ۱۲ بار عجم

آمدن	زمان بگو گیتی دشمن و دلدار مستغنی	بر از مرار آرزو پاكستانی خنده می آید شاکستنده
------	-----------------------------------	---

مصطلح

له خنجر بر فنس زدن، و بنگ کشیدن، تیز کردن خنجر ۱۲ بار عجم خنده آمدن بر چیزے، معروف ۱۲ بار

ع خنجر کشیدم و برخویشتم زدم ۱۲ قاضی انوری ع زغرده در خنجر کشیدی ۱۲ کمال اسمیل ع چگن می نشینم شعله خنجر میکشد برین

۱۲ تلمیذ للع خنده می آمدش از مستی پیانے چند ۱۲ فالین مازندرانی

مصدر	صلمه	شاعر
طرازیدن	خنده طراز لب گلهای باغ	دید هکاشم دل عاشق زرداغ والہ ہروی
فرو خوردن	ز اغ کہ بالیک نموده خدام	خنده فرو خوردہ شکوفہ لکام خسرو ہروی
کردن	با خود چو شمع گریہ کنان خندہ میکنم	تا با تو سنگدل چکند سوز و ساز من حافظ شیراز
کردن	نازم گران رکابی تمکین یار را	گل گل تنگفت و خندہ بدیوانہ نگرد قاسم شندک
کشیدن	صد خندہ بلبل از گل تصویر واکشید	آن غنچہ لب ہنوز بہمن دانمی شود صفا صفہا
گرفتن	یکہ جہود و مسلمان خلاف می جستند	چنانکہ خندہ گرفت از نزاع ایشانم سعد شیرازی
از گرفتن	اے غنچہ کہ خندہ ہر دم از سر گیری	دل مید بدت کہ لب زہم بر گیری ایما صفہا
نہادن	ز لب خندہ بہنادر روے ہم	رسانید در گر پیہ باغم بہنم ظہور شیرازی
نہفتن	لبش نے خندہ از من نے تبسم می نہفت آ	از ان یک غنچہ خرم خرم گل می اشب و قومی تبریزی

فصل واو

خوباد و معروف، عادت ۱۲ بار بجم

بردن	خو مبر از خورد بیکبار گے	از خوردہ نگہدار بکم خوار گے نظامی گنجوی
دادن	تہ کہ چشم و دلم را بگریہ خود ا دست	با شکر لبی ست کہ خمیازہ اش شکر خندست صفا صفہا
داشتن	گوئی کہ بہت مردم چشم چو آ بچو	با یا خود چو ماہی ست کہ دارد آب و خا غصری بلخی

عہ گریہ ابر اگر شوم خندہ بہمن ہمیکند ۱۲ الہی بہدانی عہ بردار زشت گیتی خندہ بہمانہ کن ۱۲ علی خراسانی سہ باوصالم بیشتر

خوید ہ ۱۲ میل للعہ بارد تو خودارم حاشا کہ دوا خواہم ۱۲ حامی

مصدر	صله	شاعر
شدن	به	تویی در پیش چشم دیده هر سو نیکه نام بخوبان دیدم خوشدعج بخوگم نام خسرو دهلوی
کردن	به با	در دفتر طبیعت با عشق نیست احمد دل بدر دو کفن نام دو امیرس حافظ شیرازی
گرداندن		نمی گویم که آتش رنگ گل بگریزد آلی آن بت آتش طبیعت خوگر داند شرفی
گرفتن	به عبه	خون شیرین است و حذر اخذ آسان کند باز مشکل شد که با ما تیغ نازش گرفت وحدت قمی

خواب مقابل بیداری، و آنچه در خواب دیده شود ۱۲ بهار عجم

آشفتن	همه شب همچو دسته سنبلی	خواب آشفته ام ببالینست	اشرفی مازندرانی
آلودن	در یعقوبی ندارد چشم خواب آلود	ورنه از کف دادن دامان فرسخت	صا اصفهانی
آدن	پس از ما هم دوش از قرده دیدار خواب	گه برخاستم کاند رسمن آفتاب آمد	خسرو دهلوی
آوردن	عشق آن فسانه نیست که خواب و بچشم	این قصه تا بر روز جزا میتوان شنید	باقراکشی
بخشیدن	خدا این طفل بدخوار بخش خواب آسایش	شبه صد بار از فریاد دل بیدار میگردد	صا اصفهانی

مصطلح

له خوگرداندن، تغیر دادن و ۱۲ بهار ۱۵ خواب آشفته، خواب پریشان ۱۲ از بهار ۵۳
خواب آلود، خوابیده ۱۲ بهار

عه چنان خو کرده با ناز آفرین قدش خرامیدن ۱۲ طالب عه اگر بباغ روم دل بگیرم آنجا که خو گرفت دل من
بگو شمای غمش - خسرو مدگر بیدیده مرا خواب از کجا آید ۱۲ خسرو للعنه گذشت مدشب و در دیده هیچ خواب نپدید

مصدر	صده	شاعر
بردون ^{۱۵}	از ^{۱۵}	آسان نمی برد خواب چون خواب بگذشت ایما اصفهانی
بردون ^{۱۶}	از ^{۱۶}	تا وقت سحر ناله من زار نبود می معجزه پادشاه
بردون ^{۱۷}	از ^{۱۷}	تا نبرد از دیده ما خواب سایش نداشت فطرس مشهدی
برداشتن ^{۱۸}	از ^{۱۸}	رجیم صور مخمل فغانش خواب بردارد وحید قزوینی
برگشتن ^{۱۹}		بآن بیار میمانم که اورا خواب برگردد سالک یزدی
بریدن ^{۲۰}		چو مخمل بریدست خواب مرا وحید قزوینی
بستن ^{۲۱}		گمان برم که مگر خواب بسته اند مرا حیا گیلانی
بستن ^{۲۲}		خواب بند
بودن ^{۲۳}		کو دکان را خواب نبود در آیدینه با عاشق دهلوی
پریدن ^{۲۴}	از ^{۲۴}	پرید از چشم خواب ز با و هو عند لیبا نم صفا اصفهانی

مصطلح

۱۵ خواب بردن کسرا خواب آمدن ۱۲ خواب از کس، و از دیده بردن، قطع کردن خواب ۱۲ بهار
 خواب از چشم برداشتن، قطع کردن خواب و بیدار کردن ۱۲ بهار و چراغ ۱۵ خواب بستن، پریشان کردن خواب، و گذاشتن
 که بخواب رود ۱۲ بهار ۱۵ خواب بند، افروخته کردن خواب مردم بسته شود ۱۲ بهار ۱۵ خواب از چشم پریدن،
 دور شدن خواب ۱۲ بهار

عنه اکنون مراب یکل خواب می برد ۱۲ هابت عنه از دیدن توانی ز را خواب می برد ۱۲ قاسم مشهدی

مصدر	صده	شاعر
جستن ۱۰	از	بهار عجم
دادن		در خور بیداری ایجا خواب را میدهند صاحب
داشتن		صیاد خواب داشت که غافل دام شد کمال خجسته
دوختن ۱۱	از	که از موم خود خواب را دوختند نظام گنجوی
دیدن ۱۲		مرکبان داغ ناکرده قطار اند قطار فرخی سیتان
ربودن ۱۳	در	ترا چنانکه دلم خواست آنچنان دیدم قاسم مشهد
ربودن ۱۴		بیداری ما کن فراموش خلق تر نیزی
رفتن ۱۵	در	بهار عجم
رفتن ۱۶	از	خواب از دیده رفتن
رمیدن ۱۷	از	نخل از دیده خویشم که آسایش ندید از من شاپور طرانی

مصطلح

۱۰ خواب از دیده جستن، دور شدن خواب ۱۲ بهار ۱۱ خواب دوختن، پریشان کردن خواب ۱۲ بهار ۱۳ خواب نادیده، نابالغ، چنانکه خواب دیده بمعنی بالغ ۱۲ بهار ۱۴ خواب ربودن کس را خواب آمدن ۱۲ بهار ۱۵ خواب ربودن، قطع کردن خواب ۱۲ بهار ۱۶ خواب در چشم رفتن، خواب در چشم آمدن ۱۲ ۱۷ خواب از دیده رفتن، و خواب رمیدن، خواب دور شدن ۱۲ بهار

ع که داغ دور و هجران خواب را از من ربودا ۱۲ مغزی ع ایرگان بمعنی مردمان ۱۲ برهان

مصدر	صده	شاعر
روفتن ۱۰	از	از پیش گاه دیده برویم خواب را
ریختن ۱۰	در	خواب غفلت ریخت گرد چشم بیدار از کجا
زدن ۱۰	در	خواب راحت میزند در چنگل شهباز من
شدن ۱۰		فتنه چشم تو شد خواب من شکسته را
سوختن ۱۰	در	خواب در دیده غفلت زد گامی سوز
سوختن ۱۰	در	سنگین فتاده خوابت و زنه فغان من
شدن ۱۰		بر دست نگیری ار من ناب شوم
شدن ۱۰	از	خوابم باشد از دیده درین فکر جگر سوز
شستن ۱۰	از	از بسکه تنم میگذرد جو نبار عسر
شکستن ۱۰	در	چشم پوشیم و در دیده من خواب شکست
شکستن ۱۰	از	در چشم ستاره خواب شکست

مصطلح

۱۰ خواب از دیده روفتن، دو کردن خواب ۱۲ بار ۱۰ خواب ریختن، بخواب آوردن ۱۲ بار ۱۰ خواب زدن، بخواب آمدن ۱۲ بار ۱۰ خواب در دیده سوختن، و در چشم سوختن، و از دیده شدن، و از دیده شستن، و در دیده، و در چشم شکستن، دو کردن خواب، و دور شدن آن ۱۲ بار

۱۰ همچو گرد در چشم غزالان خواب ریختن ۱۲ بار ۱۰ منور خواب خوش بر لب میزند ۱۲ بار ۱۰ چشم اول من هم ز ناله خواب شکست ۱۲ دید

مصدر	صده	شاعر
شکستن ۱۵	از	صیکه بیدار شد شکسته است خواب را صیکه بیدار شد
طلبیدن ۱۶	از	خواب آسودگی از چشم نگهبان مطلب صنا اصفهانی
فرومالیدن ۱۷	بر	برخیز و بشو فرومال خواب را خسر دهلوی
کردن ۱۸	بر	گردید از دهن شیر فلک مادرش صنا اصفهانی
کردن ۱۹		نتوان کرد مرا خواب با فسانه خط
گردیدن ۲۰	در	کجا خواب در چشم بیدار گردد خسر دهلوی
گرفتن ۲۱	در	درین زمانه پر انقلاب خواب گرفت صنا اصفهانی
گریختن ۲۲		بچشم اشک پراننده و گریخته خواب زلالی خوانندگار
گزاردن ۲۳		ز فال گوئی و اختر شناس خواب گزار معجز پاشا پور
گستیدن ۲۴		خواب من بگست آری بگسلد و سوا خواب
گسلیدن ۲۵		خواب من بگست آری بگسلد و سوا خواب

مصطلح

۱۵ خواب بیدار شد شکستن، استوار شدن خواب، و استوار کردن ۱۲ بهار ۱۵ خواب فرومالیدن، دور کردن خواب ۱۲ بهار
 ۱۶ خواب کردن، بخواب آمدن، دور خواب کردن ۱۲ بهار ۱۶ خواب گرفتن، خواب آمدن ۱۲ بهار خواب گزار تعبیر کننده
 خواب ۱۲ بهار ۱۵ خواب گستیدن، دور کردن خواب ۱۲ بهار

عده کش خواب از فساد بیدار گرفت ۱۲ میلی

مصدر	صده	شاعر
گفتن ^{له}	به	مانند سیکه خواب گوید بچراغ تاثیر صفت
ماندن	با	در رخ برفت اینک در چشم ماند آب جمال صفت
نهادن ^{له}	از	می ناب ده عاشق ناب را نظامی گنجوی

خوار مقابل از جند و بمعنی کم مقابل بسیار ۱۲ بهار عجم

آمدن	خوار آمده ز انکوی بید آرم و سوزم	آن پند نکو خواه که نشنمم در فتم فغانی شیرازی
افتادن	سر بلندی می کنم دعوی گواه افتاد گیت	از عزیزانم دلیلم اینکه خوار افتاده ام نکو شیرازی
بودن	نه پر شسته نه نگه کردنی نه دشنامی	کس چنین بر جانان خویش خوار مباد حسن قزوینی
داشتن	ز بسکه داشتی ای گل همیشه خوار مرا	نماند پیش کسان هیچ اعتبار مرا نقاشی شیرازی
داشتن	ندانم همین دشمن خرد خوار	ترسم همی از بد روزگار فردوسی طوسی
ساختن	جسم همی یوسف بود اما نتوان یافت	در مصر عزیزیکه مرا خوار نسازد راقم مشهدی

مصطلح

^{له} خواب بچراغ گفتن، آن سست که چون خواب پریشان بینند و در شب بیدار شوند، آن خواب را پیش چراغ نقل کنند، گویند که این عمل از اثر بد خواب محفوظ میدارد، و تحقیق آنست که تخصیص خواب پریشان بیجاست بلکه مطلق خواب را پیش چراغ نقل کنند از جهت آنکه مباد اگر بانا سست بگویند و تعبیرش به لفظ قبیح کند همان اثر می بخشد ۱۲ بهار

^{له} خواب از سر نهادن، دور کردن خواب ۱۲ از بهار

مصدر	صله	شاعر
شدن	زان باز نگیرم دل زان گل که شو خلد	هر چس که از دست خریدار برآید
کردن	خدا یا بعزت که خوارم مکن	بذل گنه شر سارم مکن
گردیدن	در کوے تو غیر تم همین بس	کز دولت عشق خوار گردم
گشتن	دل خوار گشته من که ندید عزت از تو	بکس دهم که دارد بهزار احترامش
نگزیدن	خوار منگر که خسر دم آخر	گر غلام تو را نیگان شده ام
خواری دشنام، و زیان کاری ۱۲ بهار غم		
بخشیدن	عزیزی و خواری تو بخشی و بس	عزیز تو خواری نه بیند ز کس
بردن	آن همه خواری که ز بد خواه برد	یکدلی گندمش از راه برد
خواستن	خدا که خواری اهل فاخته باشد	چرا تو خواسته باشی خدا نخواسته باشد
دیدن	ازین خواری که من دیدم ز جام آن دارد	که ذوق رسم عزینت آدم بردیرد
رسانیدن	ناکس به تو جز محنت و خواری نرساند	گر تو به مثل بر فلک ماه رسانیش
رسیدن	نه تنها با حجاب خواری رسید	چه خواری که اسباب شاهی کشید
کردن	خواری کردن	بهار غم
کشیدن	سره مشک چند کشتی خواری از جهان	چون ابرایق درند آب چین مباحش
نهادن	گزیدر با خوارگان چون دهم	بخود بر چنین خواری چون نهم
عمر گزیدر بشده توافش خوار کرد ۱۲ ظمیر عه دین دیدار با خوان چاکشم خواری ۱۲ سالان		

مصدر	صله	شاعر
خوان معروف		
آراستن	خوان زیبائی بنمتهای ناز آراستی	نصرت یار خج ان مبارک باد همان ترا خوشی بافتی
افکندن	مگر افکند عشق خوان کرم	که گردند هم کاسه لا و نعم <small>طو کز شیرین</small>
انداختن	لطف تو بهمانی ارباب خود	از انداخته خوان سخن از خوان خلیل
برآراستن	سیم روز خوان را بمرغ و بره	به برآراست خوان از خورش یکسره فردوسی <small>طو</small>
برداشتن	خوان برداشتن	بهار عجم
چیدن	برد نامح چین خوان نصیحت	که گوشم امتلا می پند دارد <small>طو کز شیرین</small>
چیدن	خوان تعریف بهار وصل هم چیده ام	در تموز بهر مغز استخوان آورده ام <small>طو کز شیرین</small>
ساختن	در حکمت پوشم و بر ترس گویم اتصال	خوان بخشش سازم و بر بخل گویم کالصال <small>طو کز شیرین</small>
کشیدن	بخلق و فریش گریبان کشید	عبر بخانه در آوردش و خوان کشید سعدی <small>طو</small>
گستردن	چنان پهن خوان کرم گسترد	که سیم رخ در قاف قسمت خورد
نهادن	بروز چهارم که بنهاد خوان	عبر خورش داد از پشت گاو جوان فردوسی <small>طو</small>
خواهش آرزو و دعا		
آراستن	سرا ن جهاندار برخواستند	از سب از ان پهلوان خواهش آراستند فردوسی <small>طو</small>
عمر بر سر کشیده تو شامش + خوانی که بکنج بهن خوانست ۱۲ سحر عمر بر چرخ اگر توان ز عطا تو خوان نهاد ۱۲ ثنای		
سه بزرگان زهر جاع برخواستند + بخانان چین خواهش آراستند ۱۲ فردوسی		

مصدر	صله	شاعر
خاستن	از	خواهش جان خاسته از خدا و راستی آراسته از قدا و کاتبی نیشاپور
داشتن	از	فقیر خواهش بوسه ازان دهن دلم از دگر هیچ کس نیست هیچ کار مرا فقیر دهبوی
کردن		گر خواهش کند دل شیدام را چه جرم عشقت و صد هزار تمنای چه جرم ولی دشت بیا
نمودن		بخواهش نمودن زبان بر کشاد پس از آفرین شاه را کرد یاد نظا گنجوی
خود ذات، که نقیض غیرست، و زائده، و براسه تکیه کلام ۱۲ بهار عجم		
افگندن ^۱		چو بر خش عصیان شوم خود فگن
انداختن ^۲	از	عنانم بدست کرم باز زن
باختن ^۳		خود را باخته است
پرستیدن ^۴		چو بام بلندش بود خود پرست
پسندیدن ^۵		خود پسندی چو قدر بر ذرا ^۶ طفل
مصلح		
<p>۱ خود فگن، یک تازی مصطلحات ۲ خود را از ته نمی اندازد، یعنی در حالت افلاس نیز آبرو و خود را از دست نمیدهد، و ذلت نمی کشد ۱۲ بهار ۳ خود را باخته است، یعنی ترسیده، و نگش شکسته است ۱۲ بهار ۴ خود پرست مردم فرومایه، و متکبر، و خود ستا ۱۲ بهار ۵ خود پسند، آنکه حرف دیگر را نپسندد، و تنها بر آخود اعتماد دارد و پس، مثل خود سر، و خود را ۱۲ بهار</p>		
<p>۶ چنان کشید طاقت ز قدر دانی خویش + که خود حسابی تاخیر خود پسندی شد ۱۲ تاخیر اصفهانی</p>		

مصدر	صله	شاعر
داشتن ۱۰		خودداری ازین آئینه چون آئینید تاثیر اصفهانی
داشتن ۱۱		خوددانی میکند بهار عجم
دوختن ۱۲	بر	جیب از دست ز شوق تو درید دارد ظاهر شیرین
دیدن ۱۳		دیدن همه کس را و ندیدن خود را صفا اصفهانی
رساندن ۱۴	ب	شعله کوشد که بان خو برساند خود را تاثیر اصفهانی
روئیدن ۱۵		پشتاره داغماے خود رو طغرائی
ساختن ۱۶		بهر خود سازی در آد خلوت آغوش ما ایما اصفهانی
ستودن ۱۷		آب لب بست از صد چون گوهر یکدانه علی میرزا
شکستن ۱۸		جهان یوچ را گریست معتر خود شکن دارد صفا اصفهانی

مصطلح

۱۰ خودداری، ضبط، و خود را از حرکات لغو محفوظ داشتن ۱۲ بهار ۱۱ خوددانی میکند، یعنی تعریف جد و آبا و جدات آناه پیش مردم میکند ۱۲ بهار ۱۳ خود را بر چیزے دوختن، نهایت شیفته و داله اولودن ۱۲ بهار ۱۴ خود بین و خود ستا، شکوه و مغرور ۱۲ بهار ۱۵ خود را بکسے رساندن، با کسے برابری و محبشی حاصل کردن ۱۲ بهار ۱۶ خود رو، انچه ناکاشته بر وید، ۱۲ بهار ۱۷ خود سازی، به تهذیب اخلاق کوشیدن، و ظاهر خود را راستن ۱۲ بهار ۱۸ خود شکن، انگه از فرونی در شکست خود باشد ۱۲ بهار و مصطلحات

مصدر	صله	شاعر
شکستن ^۱	دار و آسید نیکت دل غم پیشه ما	از بهار
شناختن ^۲	حق پرستی قطره را در کار دریا کردن است	خود شناسی بحر را در قطره پیدا کردن است
فروختن ^۳	ای خواجہ تو مرد خود فروشی	رخت تو درین دکان ننگید
فروختن ^۴	خود فروشی میکند	کمال خجند
کردن ^۵	خود کرده را در مان نیست	بهار عجم
کشتن ^۶	تدرو و کبک بر آچه خود کشتی نکنند	که در شمشیر شان شاه باز همان شد
گذشتن ^۷	تو باش ای هم نشین گری انتظار دوستان ای	از بهار
گذشتن ^۸	برداشتند شست عبا ز خاک ما	که من از شوق نزدیکت بگذام بجای خود غافل کاشی
		آن خود گذشتی که بگوئی فنا گذشت ناظر تبریزی

مصطلح

۱ خود بخود شکستن از چیزے، انا از چیزے شکستن بے آنکہ آن چیز را بشکند ۱۲ خود شناسی، عارف بر حق
 ۱۱ بار ۳ خود فروش، خود نا ۱۲ خود فروشی میکند، یعنی تعریف جد و آبا پیش مردم میکند ۱۲ بار
 ۵ خود کرده را در مان نیست، یعنی بلاے کہ خود بر سر خود آورده باشد تدارک آن دشوار است ۱۲ بار ۶
 خود کشتی، زیادہ از حد مقدور خود سامان ضیافت و هماننداری دادن، و جہد بلیغ در امرے و زیادہ از مقدور
 در کارے کوشیدن ۱۲ بار و مصطلحات ۵ خود را بجا گذشتن، مردن و بچود شدن ۱۲ بار ۵
 خود گذشتہ، از خود رفته، و از جان سیر آندہ ۱۲ بار

مصدر	صده	شاعر
گرفتن ^۱	تا قیامت نتوانست گرفتن خود را	هر که لغز پذیر نظاره سیمین بدنان صا اصفهانی
نمودن ^۲	میخوار و زنده باش ولی خود ناما باش	سے نوش در طریقت مابن خود فروش اسیر لاجبی
خود نمائی خوشتن را بر کس نمودن ۱۲ بهار عجم		
کردن	خضر گاه خود نمائی با بزم میکند	یافت هر کس دوست خود را چرا گو میکند میک بر بزرگ
خورشید آفتاب از بهار		
اندودن ^۳	خرد زان طیر گشت لاجی بکین کبابم بهم	بگز متاب چائی بگل خورشید اندائی انوری ابیوردی
رفتن ^۴	بر هر د که بر تو خورشید عشق تافت	خورشید عقل بر سر دیواری رود عمار رازی
مردن ^۵	چه نسبت باز در طبعان طرب را	که خورشید مرد از غم کامرانی والہ ہروی
خوش مراد نشاد، خوب و بتشید شین نیز آمده ۱۲ بهار عجم		
آمدن	خوش آمد هر که را گفتی خوش آمد	
افتادن ^۶	زلف معشوق سرکش افتاد دست	عاشقان را بان خوش افتاد دست کمال خجندی
مصطلح		
۱ خود را گرفتن، خود را از حرکات لغو محفوظ داشتن ۱۲ از بهار ۲ خود نمائی یا بر کس نمودن و تشکر نمودن ۱۲ از بهار ۳ خود را اندودن، پنهان کردن امر که در غایت ظهور بود ۱۲ از بهار ۴ خورشید بر سر دیوار رفتن، کندی از فرو رفتن آفتاب، و آخر شدن عمر ۱۲ از بهار ۵ خورشید مردن، استعاره است ۱۲ بهار ۶ خوش افتاد، یعنی با احوال خوش افتاد ۱۲ بهار		
عمر را با شکل رسوائی خوش افتاد ۱۲ خسرو		

مصدر	صله	شاعر
بودن	خوش باش حفظا که حرفیان مژدوش	جام طرب بعاشق خوش باش میدهند حافظ شیرازی
بودن	محتسب چون بد بسیکه آید گوید	پیر میخانه که خوش باشد اگر جا باشد سلیم طرانی
پیشیدن	تو که خوش هیچ مالی غارت نه اتوانی کرد	چه مطلب همچو گل دستار اگر خالی بشی از بهار
خوردن	آنکه بلبلیه بعسل پرورند	دارد دئے خوشخوار نکوتر خورند خسرو دهلوی
داشتن	ز بس بجزم این روزگار خوش دارم	نشست هر که به پهلوی من صاحب قاسم مشهدی
کردن	من آن نقش که هر سالگی من خوش کنم	چون نیم خوش نشین بر دم زین خوش کنم حکیم نیشابوری
کردن	ز شا عر همه غائبان حاضرند	خوش آنانکه خوش کرده شاعرند
گذشتن	عمر گر خوش گذرد زندگی خضر کم است	در بنا خوش گذرد نیم نفس بسیار رفیع مشهدی
گفتن	خوش گفت پرده دار که کس در سر کانیست	سعد شیرازی

مصطلح

له خوش باشد، جمله ایست خبریه که بمعنی انشاء می آید، یعنی بیا (امرا از آمدن) ۱۲ بار له خوش بیچ، شخصی که صافیه
 دمر زامنش باشد، خوش بیچایی، صاحب سلیقه ۱۲ بار له خوشخوار، دوا له خوش ذائقه ۱۲ بار له با او خوش
 دارم، یعنی با او حال خوش دارم ۱۲ بار له خوش کردن، مرغوب و پسندیده کردن، و خوش کرده شاعر،

کنایه از ممدوح بود ۱۲ بار

عکس با من آن پسر خوش دارد دمر و ز ۱۲ لانی

مصدر	صده	شاعر
گواریدن ^{۱۵}	بدین خوبی زلال خوشگواران	چرمی ریزی بهر خاکه چو باران
نشستن ^{۱۶}	صریحی بود کدک خوش نشین	ندارد چسان گریه در آستین
نشستن ^{۱۷}	سیرگاه خوش نشینان حیا آئینه است	رو بخود کن خار خار گل چو آزارت کند
خوشامد چاپلوسی ۱۲ بار عجم		
شنیدن	تعظیم مابهر تبه کرده است یار	کز مدعی نهر خوشامد شنیده ایم
کردن	چون خوشامد نکم زان که بد آمد کفرست	خاصه جانیکه حقیقت بود اینجا گفتار
گفتن	بدرویش ناما خانخاندان موی کنی آری	خوشامد گونه بتار و حشمت در میان
خوشه معدن		
آوردن ^{۱۸}	چو کشت عافیتم خوشه در گلو آورد	چو خوشه باز بریدم گلو کوی کام و هوا
برداشتن	شمع روشن شد چو اشک از دیده بینا نشاند	خوشه بردا هر کس دانه اینجا نشاند
بستن ^{۱۹}	این قطر با که بر قره ام خوشه بسته بود	چشم شوق لعل لبست دانه دانه سا
مصطلح		
<p>۱۵ خوش گواران، بمعنی خوشگوار ۱۲ از بهار ۱۶ خوش نشین، یکیک هر جا خوش آید و همه جا بنشیند ۱۲ بهار ۱۷ خوش نشین، شش که در شهر یا دیه بطور خود معاش کند، بندی آن را خوش یا گویند ۱۲ بهار ۱۸ خوشه در گلو آوردن کشت، بخت شدن و نزدیک در رسیدن کشت ۱۲ بهار ۱۹ خوشه بستن دانه، کنایه از جمع گردیدن دانه ۱۲</p>		

مصدر	صده	شاعر
جستن	از	در مزرع و فاب ازین حاصله دگر فقیر دلهوی
چیدن		چون سوخته دیده بخرمن قتاده ام
دواندن	به	کز خرمن ریش خجالت انبیا کنی
کردن		بهار عجم
یافتن		زهر خرمن خوشه یافتن
خوض در رفتن بچیز بلفکر ۱۲ بهار عجم		
نمودن	در	آشنا دشمن خور آن خوض نتواند نمود
خوف بافتن ترسیدن، و ترس ۱۲ بهار عجم		
خوردن	از	نه ترس از گذراشک سائل کردی
دادن		پروانه را ز آتش دادن نهیب تاکی
کردن	از	فرزانه ایم خون ز دیوانه می کشیم
خون معروف، و قصاص ۱۲ بهار عجم		
آشامیدن		کاین دل و گزارد رگ جان بستر اندازد
مصطلح		
له خوشه بگلو دواندن کشت، پنجه شدن، و نزدیک در رسیدن کشت ۱۲ بهار عجم خوشه کردن دانه را،		
کنایه از جمع کردن دانه را ۱۲ خون آشام، کنایه از ظلم، و دل آزار ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
آشامیدن	از	باشانی خون جگر آشام بر آید
آمدن	از	ز داغ لاله های تزییم ناخشنود آید
آمدن	از	سرخان گرفته ام تو چرا خون گرفته
آوردن	در	خون دل در ناخن آوردن
آوردن	در	زهره ز رشک دل در بن ناخن آورد
افتادن	بر	که شیرین کشت و خون بر خور افتاد
افتادن	از	ز تاب جعد شکینش چه خون افتاد در دلبا
باریدن	از	مایه بینش بود در چشم خونبارم چو شمع
بر آوردن	از	خون از قره عاشق دلتنگ بر آورد
بر آوردن	از	در گون نباشد ز تب حال او
بر آوردن	از	روزگارش از بن ناخن برون می آورد

مصطلح

له خون آمدن از چیزی، خون بر آمدن ۱۲ بهار ۵ خون بجوش آمدن، بر رغبت و شوق افزودن ۱۲ بهار

س خون دل در ناخن، و در بن ناخن آوردن، سینه خراشیدن، و نیز گریه کردن ۱۲ بهار ۵ خون افتادن

بر کس، کنایه از اجابت قصاص شدن ۱۲ بهار ۵ خون باریدن، معروف ۱۲ ۵ خون بر آوردن، فصد کردن،

درگ زدن ۱۲ بهار ۵ خون از بن ناخن بر آوردن، انتقام گرفتن ۱۲ بهار

مصدر	صلہ	شاعر
۱۰ بردن	از	ریخت خونم را برد از پیش آن میدا کوش
۱۱ بستن	از	خون چون من ناگسار توان دن ز پیش وحشی بافقی
۱۲ بودن	از	از چاک سینه بسمن خونم دو انداشت کلیم همدانی
۱۳ پاشیدن	در	چنین کرد دست حشر آتش از غصه خون بالا شاپور طرک
۱۴ پالودن	از	زمین بچو روے خراشیده بود اسکطوسی
۱۵ تراویدن	از	تا دست بخون چون منے نالائی طلحه مروزی
۱۶ جستن	از	خون تراویدن
۱۷ جوشیدن	از	که با تو حرف شهیدان عشق می گوید
۱۸ چکانیدن	از	خون شبم ترز آفتاب می جوید صا صفا
۱۹ چکیدن	از	برند از انجمن مشتب شمع کشته بیرون نقاشی از
۲۰ چکیدن	از	لگا ه کن که چه خون می چکانم از گنقا عوفی شیرازی
۲۱ چکیدن	از	رگ چراغ ز دم خون آفتاب چکید قاسم مشهدی
۲۲ چکیدن	از	خون سلاح جامه بپالیش چکید به

مصطلح

۱۰ خون از پیش بردن، کشتن کس را و از عمد جواب آن بر آمدن ۱۲ بار ۱۰ خون بستن، بسته شدن خون

۱۲ بار ۱۰ خون جستن از کس، قصاص گرفتن، مقابل خون بخشدین و قصاص گرفتن ۱۲ بار ۱۰ خون سلاح

جامه بپالیش چکید، یعنی سخت دست همان را دیده و تجربه کرده ۱۲ بار

۱۰ بر هر گل زمین که چکید دست خون ۱۲ صائب

مصدر	صله	شاعر
خسپیدن ^{۱۵}		خوابت آرنگین قباخسپیدن ^ع خون ^ع علوفه فرج آباد
خریدن ^{۱۶}	از	بہا عجم
خفتن ^{۱۷}		کہ خون خفتہ ما شکناب مری با نیست ^ع قاسم شمشک
خوابیدن ^{۱۸}		کفن با شیدان لبہ بر اطراف محلما ^ع والہ ہروی
خواستن ^{۱۹}	از	کہ در روز جزا خواهند خون ^ع شہید از ^ع نقاشی از بی
خوردن ^{۲۰}	از ^ع	نہ در جو زدم نے برا احسان رفتم ^ع عفی تیرازی
خوردن ^{۲۱}		مگر از غریبے و بیچارہ ^ع نظام گنجوی
دادن ^{۲۲}		در دے زلفہ در درگرمید ہدم ^ع نقاشی از بی
دادن ^{۲۳}	بہ	دہد خون خود را بآن شوخ مست ^ع طغر آشہد

مصطلح

لے خون خسپیدن، و خفتن، و خوابیدن، در معرض باز پرس نیامدن آن و خون خفتہ، خونیکہ بکل کردہ باشند، و باز پرس آن نگنند ۱۲ ہمار لے خون خریدن، و خلیستن را از قتل رہانیدن بچیزے ۱۲ ہمار لے خون خواستن، قصاص خواستن ۱۲ ہمار لے خون خوردن، بمعنی خون آشامیدن ۱۲ ہمار لے خون خوار، و خونخوارہ، ظالم دل آزار ۱۲ ہمار لے خون دادن، بخشیدن خون، و قصاص نگرقتن ۱۲ ہمار

عہ دیدہ خون گشت، و خون نمی خسپد ۱۲ مولوی رومی عہ تا چند خون دل خورم از آرزوے خویش ۱۲ باقر

مصدر	صده	شاعر
داشتن ^{۱۰}		گلها بزرش سپهر مرغان خرنده اند صا صفتان
داشتن ^{۱۱}		چشمان تو به کام نگاه از قره کاری صیدی هر آن
داشتن ^{۱۲}		همچو عقرب خون ندارد که بر کف اندیشه است فخلص نشی
داشتن ^{۱۳}	در	خون در بدن ندارد
داشتن ^{۱۴}		خورده ام خون شراب لالگون دانستم ففانی از ی
داشتن ^{۱۵}		گریه شیشه خون در اندازد عرفی شیرازی
داشتن ^{۱۶}	از	برو زمین خون دویدن گرفت قاسمی گونا باو
داشتن ^{۱۷}	از	خون دل من از بن ناخن بدوید خسرو دهلوی

مصطلح

۱۰ خون دار، هم قاتل، و هم دارث مقتول ۱۲ بار ۱۳ خون ندارد، یعنی خوش بدست، و قصاص ندارد ۱۴ با
 ۱۵ خون در بدن ندارد، یعنی بی غیرت و بی حمیت است، (منقول از مجمع التامیل) ۱۲ بار ۱۳ خون در اند
 خون ریختن، بعضی از محققین، در شرح این بیت نوشته اند که استعمال انداختن، با سلاکات و مائعات در نظر نیامده،
 و این محل تا مل است ۱۲ بار ۱۳ خون دویدن، روان شدن خون ۱۴ خون از بن ناخن دویدن،
 در کمال محنت و تعب بودن ۱۲ بار

عنه ز شرم خون دودم از بدن بجای عرق ۱۲ انوری

مصدر	صلا	شاعر
رسیدن	به	بناخن رسد خون دل بحر و کان را
رفتن	در	جائیکه همچو آب رود خون زیر کان
رفتن	از	از دیده ام که الم نفس خون نمی رود
ریختن	از را	بسکه دیده ام ریختن خون دل خراب را
ریختن	عج	مریز خون من آبت بروز گار خزان
زدن	به	چایک از اکران صف لشکر برون فتاد
زدن	در	جرعه جرمه خون دل باید زد در نیم شب
ساختن	به	اگر زخاره کنی دل بعشو خون سازد
ساختن		کسے خود جان نبر از شیوه آنچه خون ساز
ستران	از به	همین ستر در زخار خون دیده بدست
		بخون دیده ده انگشت خویش کرد خفا

مصطلح

۱۰ خون دل بناخن رسیدن، کنایه از سینه خراشیدن، و نیز گریه کردن ۱۲ بار ۱۰ خون رفتن، مراد خون چکیدن
 از چیز ۱۲ بار ۱۰ خون ریختن، لازم و متعدی هر دو ۱۲ بار ۱۰ خون زدن، خون خوردن و خون افشاندن
 ۱۲ بار ۱۰ خون ساز، کنایه از قاتل، و کشنده بے تقرب، و بے تعصیر ۱۲ بار ۱۰ خون ستران از چیز ۱۰، و دور کردن خون

از دے ۱۲ بار

عہ خنجر عشق خون من ریخت بجاکپاے تو ۱۲ کاتبی نیشاپوری

مصدر	صله	شاعر
سوختن	در	کز دیده بجای اشک خاکستر نخت قیری بغداد
شدن	از به	چون مرغ گرفتار که در دام بمیرد وحید قزوینی
شدن	در	در میان شیشه و پمیان خون خواهد شد مفید طغی
شدن	بر	بیشتر خون بر سر تیغ تقاض می شود صفا اصفهانی
شستن	از	ما خون خود را من قصاب شسته ایم صفا اصفهانی
فروختن		خون فروش بهارجم
فشاندن	از	بره تو خاک گشتم که گذر کنی نکردی تیراف تبریزی
فگندن	بر	خون خلقی مغن سبیده برگردن خویش علی خراسانی
فگندن		خون در دل پیاله و ساغر فگنده کمال اصفهانی
فگندن	در	خونش فگنده بیم سنان تو در جگر عرفی شیرازی
کردن	چه	فشردم آنقدر در سینه تنگش که خون کردم عکوفی بلبادی

مصطلح

له خون شدن، جگ شدن ۱۲ بار ۲ خون شستن از چیزی ۳، دو کردن خون از ۷ ۱۲ بار ۳ خون فروش ۴
آنکه خون مقتول را بچینه سسل معاوضه کند ۱۲ بار ۴ خون در دل کس ۵ و در جگر فگندن ۶ کنایه از آزار دادن ۱۲

ع به گلو، گفگلو خون کنند ۱۲ ظهوری

مصدر	صله	شاعر
کردن ۱۵	در	این کنج لب و کنج دہانی کہ تو داری صا اصفہانی
کردن ۱۶	از	در آن زمان کہ کند و من لب پان سنج
کردن ۱۷	در	در میان غنڈ لیبان گل مگر خون کردہ است مفید بلخی
کشدن ۱۸	از	خون کشادن از چشم بہار عجم
کشودن ۱۹		غمش را از عدم با خود دل را در وجود آورد
کشیدن ۲۰	از	چون ز گس تو خونی بیباک نباشد علی خراسانی
گردیدن ۲۱	از	گر بدانم کہ گریہ را اثر است کامی شیرانی
گرفتن ۲۲	از	بہار حسن تو رنگ لب پیا کہ گفت علی خراسانی
گرفتن ۲۳	از	نبود ارجہ بر جاسے خود استوار فرخی سیستانی
گرفتن ۲۴	را	کہ خون گرفت ست کاید بہ پیش خسرو دہلوی
گرفتن ۲۵		گفت قبح کہ مر ترا خون دل زان گرفت بدر چاچی

مصطلح

۱۵ خون در جگر کسے و در دل کسے کردن، کنایہ از آزار دادن ۱۲ ۱۵ خون کردن، کشتن ۱۲ ۱۶ خون کشادن از چشم، خون گریستن ۱۲ ۱۷ خون کشادن و کشیدن، فصد کردن ۱۲ ۱۸ خون گرفتن از کسے، قصاص گرفتن ۱۲ ۱۹ خون گرفتن از چیزے، خون شدن (لا زہمت) ۱۲ ۲۰ خون گرفتن کسے را، واجب القتل شدن ۱۲ ۲۱ خون گرفتن، با انتقام خون کسے گرفتار آمدن ۲ ۲۲

مصدر	صلا	شاعر
گرفتن ^{۱۴}	خونم بچش آمده تا خون گرفته	از حسین کاشی
گرفتن ^{۱۵}	اگر نسیم سحر بر ختن گذار کند	در زر شک مشک چه خونما که در جگر گیرد
گرایتن	بگذارید تا بگرید خون	عبید
گشتن	اے بر خط جالت خورشید بر نهاده	دگر از هواے لعلت خون گشته جام باه
گشتن	دل گشت خون داد بگریه منرا چه چشم	چشم بلامی دل شد دل شد بلا چشم
مالیدن ^{۱۶}	نماند از گریه بسید در دل آنقدر خونم	بر که گزوا هم برسم داد خواها بر جبین بالم
ماندن ^{۱۷}	در ساغر قیام لاله گون مباد	بر خونم برو نماند که بر روش خون مباد
مردن ^{۱۸}	هر کش را بآن لب جان بخش خورده است	آب حیات در نظرش خون مرده است
مکیدن	خون گرم از ریشه دل می کم	جام زهر از شیشه جان می زخم
نشان دادن ^{۱۹}	چرا هو اکبت خون من بچش آورد	اگر نشان خون از خواص غنابست

مصطلح

۱۴ خون گرفتن، رگ زدن ۱۲ بار ۱۵ خون گرفتن در چیزے، بستاندن خون ۱۲ بار ۱۶ خون بر جبین مالیدن، رسم بود که دادخواهان خون مقتول را بر جبین خود مالیده پیش داد و میرفتند و داد می خواستند ۱۷ از مالیدن خون برو نماندن، نهایت ضعیف و بی طاقت شدن ۱۲ مصطلحات ۱۸ خون مرده، خونیکه از رسیدن ضرب در بدن جمع شود و جاری نباشد ۱۹ خون نشان دادن، مشکستن جذب خون ۱۲ بار

عنه خون از رگ من نشتر فساد گرفته ۱۲ علی عنه از تیغ که بر کشته خود خون گریه ۱۲ شمس الدین ساوجبی

مصدر	صده	شاعر
نشتن نوشیدن	از	خورد و بوی بفضل چنین خون نه نوشد کس چرا گام گلگون نه نوشد کس
خومی بود او بمجول، عادت ۱۲ بار عجم		
بردن	خو میر از خورد به یکبارگی	خورد و نگه دار بکم خوارگی
دادن	ز بسکه وعده او بخوابتظارم داد	بوصل او چو رسم باز چشم بر راهم
داشتن	گوئی که هست مردم چشم چو آب جو	یا خود چو ماهی ست که دارد آب خو
شدن	تویی در پیش چشم دیده هر سوئی که من دارم	بخوبان بدیدم خوشدخبت میکه من دارم
کردن	در دفتر طبیب خرابات عشق نیست	اے دل بدر دخی کن نام دو امیرس
گرداندن	ز زندان ماه کنعان چو خود متنا نگر داند	نخواهد کس در سنگ فت از باد آتش را
مصطلح		
<p>لے خون نشتن، ترجمه محاوره هندی ست بمعنی خون دادن از راه اسفل چنانچه در بواسیری باشد، و امیر خسرو در بیت</p> <p>از راه کمال قدرت بسته و مراد از بلبل جانورے داشته که در هند بهمن نام شهرت دارد، و چو رنگ پر باے گرد اگر دسوارخ مقعد او</p> <p>بود، نه بلبل ولایت که عاشق گل ست ۱۲ بار لے خون نوش، ظالم، دل آزار ۱۱ بار</p>		
<p>عنه باوصالم بیشتر خمیدہ ۱۲ میلی عنه با در دو تو خود ارم حاشا که دو او اہم ۱۲ جامی سے بخوردی داشتی خودی بزرگان</p> <p>۱۲ اجلال بزدی للعہ چنان خوکرد باناز آفرین قدش خوا میدان ۱۲ طالب آبی</p>		

مصدر	صَله	شاعر
گرفتن	صائب نازدای بے مہر فارغ ست	طفلی کہ با یکیدن انگشت خو گرفت
خومی بواو معدله، ایضاً بواو معروف، عرق بدن ۱۲ بہار عجم		
بر آوردن	فرد زندہ گردیم چون گل بمی	بآن کوزہ از گل بر آیم خوی
چکاندن	حسن عمل نشانہ شرم ست و باز گشت	نہ آنکہ خوی چکاند ز رخ شہ سار شد
چکیدن	گر چشم مست یار بہ بند غزال چین	خوے خجالت از بن ہر موکی او چکید
چیدن	بگاہ موج عطایت فلک خو خجلت	بآستین سحاب از چین ہم چمید
دویدن	چون خجالت بر کسے غالب شود	خوے دود ناچار اور از سام
ریختن	چو ریزند خوے از رخ آتشین	زند جوش یا قوت سرخ از زمین
زدن	میرد خورده آن خنجر سیراب بکف	عاشق دل شدہ گوازد دل جان دہشو
فتادن	لالہ فرو ریختہ در پیش باد	خون خود آنجا کہ خوے گل قتاد
فتاندن	تو پانی ہمیلدن سن شتویم از جان	تو خوی فشانی از رخ من چکانم از دل
کردن	در جنب جگر سوزی سخر چہ نمائی	اے شمع من از شرم تو خوی کردہ ام آشب
مصطلح		
لے خوی بر آوردن از کسے، خجل گردانیدن کسے ۱۲ بہار ۱۵ خوی چکیدن، پاک کردن ۱۲ بہار ۱۵ خوی دویدن		
خجل شدن ۱۲ بہار ۱۵ خوی زدہ، عرق آلودہ ۱۲ بہار ۱۵ خوی کردن، از بدن عرق بر آوردن ۱۲		
عہ کہ خو گرفت دل من بگوشتاے غمش ۱۲ خسرو عہ گرفت در بزرگی خوی خودی ۱۲ جلال یزدی		

مصدر	صله	شاعر
گرفتن ^{۱۵}	آن سروسی چون قبح می گرفت	از آتش می برگ کفش خمی گرفت
نشان دادن	مشکل که بشعر ریزی رطوبت خوی	بر خجلت بر جبین منکران نه نشاند
<p>خویش و خویشستن مراد خود، لیکن در عرف حال در معنی خود خویش تفاد است</p> <p>چرا که خود فاعل فعل و مبتدا واقع شود بخلاف خویش زیرا که میگویند خود میکند و نمیگویند خود</p> <p>خویش میکند و بمعنی من ۱۲ بهار عجم</p>		
باختن ^{۱۶}	سالار سپاه بے نیازان	بیاع متاع خویش بازان
داشتن ^{۱۷}	کسی بهتر از خویشستن دار نیست	که با خوب زشت کشتش کان نیست
دیدن ^{۱۸}	بزرگان نکردند در خود نگاه	خدا بینی از خویشستن بین نخواه
دیدن ^{۱۹}	پرد هرخ بر گیر تاشوی خود پرست	آئینه را بر مدار تاشوی خویش بین
زدن ^{۲۰}	دستش بداع عشق هم دراز است	از پردانه که خویشش نزد بر چراغ ما
ساختن ^{۲۱}	این بان با من نمی سازد و گرنه پیش ازین	خویش را می ساخت چون از دور پیداشدم
کشتن ^{۲۲}	بخند گفت که من شمع جمع امی سعدی	مرا از آن چه که پردانه خویشستن بکشد
نمودن ^{۲۳}	عیب از پس صدر پرده کند خویش نمائی	از بے پرده شوا می شیخ که روانگشت منفرد بریزی
<p>مصطلح^{۲۴} خمی گرفتن، عرق بدن بر آوردن ۱۲ خویش باز کند از فانی فی الله ۱۲ بهار ۱۳ خویش دار</p> <p>مال اندیش که با حقیقت تمام معاش کند ۱۲ خویشستن بین، منفرد و متکبر ۱۲ بهار ۱۳ خویشستن زدن بر چیز، بمعنی خویشستن</p> <p>رازدن بر چیز ۱۲ بهار ۱۳ خویش را ساختن، خود را لے و قطعی کردن ۱۲ بهار ۱۳ خویش کا، خود نما ۱۲ بهار</p>		

فصل یار

خیال بالک گمان، و صورتیکه در خواب یا بیداری تخیل شود، و عکس که در آئینه نماید ۱۲ بهار عجم

آمدن	بجواب آمد خیال و کشیدم در غفلت گش	از در	خزان می گشت دیدم مجدم در گشت گش علی سمرندی
آمیختن	خیال و آن گل آسپهان آسخت با جام	با	که بعد از سوختن خاکستر من کج آن دارد معجزی یزد
آوردن	ز نیرنگ این پرده دیر سال	از عجب	خیالی شدم چون نیسارم خیال نظام گنجوی
افتادن	فغانی زین نظر بازی سینه نامه ات تا کم	با در	خیالت با خطا و خیر و خال فتنه زاده افتد فغانی شیرازی
اندودن	باز شاه از دل خیال اندود		در عجب ماند کین چه شاید بود خسرو بلوی
باختن	بسم نهانی که زدی بگریه من		مژه خیال بازم چه که کسفت مشب فغانی شیرازی
بافتن	خیال بافی از آن شیوه ساختم طالب		که اختراع سخنها خوش قماش کنم طالب آملی
برانگیختن	خیال بر انگیزم از پیکر	از	که نار و چنان بیج باز گیر نظام گنجوی
بستن	نه خیال غنچه بندم نه به گل کنم نظاره		که مرادل فکر و جگسیت پاره پاره فغانی شیرازی

مصطلح

له خیال ندود، و خیال از و خیال باف، و خیال بند، هر کدام معروف ۱۲ بهار

عه هر شب از صد سوے در می آیم در دل خیال ۱۲ خسرو عه ز خود روم چو بدل آورد خیال ترا ۱۲ لطفی مع خیالش در نظر آورده ۱۲

گرد او کردم ۱۲ نیازی للع خیال نوک مرگانت گرافتد در دل دریا ۱۲ فضلی

مصدر	صله	شاعر
پنچتن لے	در	بسیار خیال پنجم و خام افتاد
تراویدن	از	هر ورق در جیب تا بگذاشتم تصویر داشت
خاستن	از	که از تاج سرفرازان خیالی خام می خیزد
داشتن	عجیب از	جزین خیال ندارم خدا گواهنست
دیدن	از	خیال نگر مست تو بیند اندر خواب
رسیدن	در	با صفت تو عقل لاف کمال کے رسد
رفتن	از	بیمات ازین گوشه که معمور نماندست
رنجتن	از به	خیال قرب و خارش با گل آمیخت
زدن	بر	برگ جانم خیال غمره قلاب زد
ساختن		پیغام ده خیال سازان
سنبیدن		دین هنر در دلش نمی گنجید
فشردن	به	بهر کجا که نگاهم فتاد رشک ختن شد
کردن		تو دست کوه من بین و آستین دراز

مصطلح لے خیال پنچتن، طبع و توقع داشتن ۱۲ بار

۵۵ بدل خیال تو دارم خواب چون نشوم ۱۲ روحی همه دارد بخود فکرده بالمش خیالگر ۱۲ غریب مرزا سه باکے دقتے

خیالے داشتم ۱۲ خسرو لعلہ نہ کیمیاست کرنی میچکس ندید خیال ۱۲ عصارہ

مصدر	صده	شاعر
کشیدن	جامی با از ان لب نوردن رسیده است	یعنی خیال و بکش ایدل نفس بکش وحید قزوینی
گذشتن	خیال رو تو اندر ضمیر من بگذشت	مرا چو آئینه شد مفر استخوان روشن کمال صفهائی
گرداندن	گرد و خیال یار همه گرد چشم من	آرے خیال دوست نگر داند آشتا سلا ساجی
گردیدن	در خیال شرابم بدل چنان گردید	کو اشتیاق تو ام آب در دمان گردید شانی مشهد
گشتن	از غم عشقت مرا تن نه جانمانده است	این خیال گشته و آن یک گمانی مانده است حسینی هرد
گنجیدن	چیران فوسازی عشقم که خیالت	از دیده درون آید و در سینه بگنجد فیضی الکرباباد
ماندن	در دیده ام خیال رخ خوب یار ماند	این نقش بر چویده لیل و نهار ماند قطره مشهد
نگاشتن	بر دیده خیال دست بنگاشته ایم	دیدار بدان خیال بگماشته ایم مسعودی جانی
نمودن	چه چالوک دتیت بازی سگال	که در پرده داند نمودن خیال اسکطوی

خیانت و غلی و ناراستی ۱۲ بهار عجم

کردن	راستی پیشه خود کن که خیانت کردن	در دیوار جهان را عیسی میسازد صفا صفهائی
ورزیدن	هر که خیانت ورزد دستش از حساب زد	سعد شیرازی

خیر نیکو و نکوئی ۱۲ بهار عجم

اند و ختن	آنکس که بد یار و درم خیر نمیند و خت	به سر عاقبت اندر مرد پیار و درم کرد سعد شیرازی
-----------	-------------------------------------	--

عه بر دل من تا خیال آن پری بیکر گذشت + کافرم گرد خیال صورت دیگر گذشت ۱۲ سلمان

مصدر	صله	شاعر
دادن	چو گویمش که بگیرم دل از تو گوید خیر	خداش خیر دهد آنکه خیر می گوید تاثیر اصفهانی
داشتن	همه خیر دارد دل آرام لیکن	در لیا که با ما وفا می ندارد حافظ شیرازی
دانستن	موسم گل بخودی بار اشگون دانستم	خیر خود درستی دشو و جنون دانستم آرزو الکبر آبادی
دیدن	ز راحت دل آزرده خیر دید	که زخمی ز شمشیر جور می خرید طوطی شیرازی
کردن	یارب چه خیر میکنی ای بادشاہ حسن	کز پیش در که تو گدا کم نمیشود فغانی شیرازی
یافتن	ز دل زبده فروشان نیا فتم خیرے	غبار دامن زندان جامه چاک ندم
خیر باد کلمه ایست که وقت رخصت گویند ۱۲ بهار عجم		
کردن	ما خیر باد لذت پرواز کرده ایم	تعویذ بال چنگل شهباز کرده ایم صفا اصفهانی
گفتن	بافت بر محراب خیر یاد می توان گفتن به	ندیدم آفرین در آتشا و جستی نگاهش را آفرین لاهیجی
خیره بالکسر حیران، و سرگشته ۱۲ بهار عجم		
خندیدن	خیره خند	بها عجم
گشتن به	جهان سوز و بے رحمت و خیره گشت	ز تلخیش روئے جهانی ترش سعد شیرازی
ماندن	چون بخت تیره گشت بهوشد رخ هنر	چون عقل خیره ماند بنیدر ه صواب جمال اصفهانی
مصطلح ۱۵ خیره خند، بهره خند ۱۲ بهار ۱۵ خیره گشت، بے سبب و بے تقریب گشته ۱۲ از بهار		
عه خیر باد صبر باید گفت ایوب مرا ۱۲ آرزو		

مصدر	صدد	شاعر
خیمه بالغوغخانه پلاس یا کرپاس ۱۲ بهار عجم		
افگندن ^۱	بسیگن خیمه تا محل برانند	که همراهان این منزل روانند از بهار عجم
انداختن ^۲	توقه شیشه طبل کوچ زند	بر هوشش را خیمه بر سر اندازد عرفی شیرازی
بردن ^۳	خیمه بصحرای بردن	بهار عجم
بردن ^۴	خیمه بصحرای بردن	"
برکردن ^۵	در سوادے بتازگی چو بهار	در بهار خیمه بر کردگار روان سالار خسرو دهلوی
برکندن ^۶	مگر به تیغ اجل خیمه برکنم ورنه	به رسیدن از در دولت ندرسم و راهت حافظ شیرازی
برپاکردن ^۷	خبر آمدن لشکر خاست بدشت	از بر خیمه از آبله گردست دهد برپاکن غنی کشمیری

مصطلح

۱- خیمه افگندن، فرود آوردن خیمه استاده، در پیاکردن خیمه، خان آرزو، میفرمایند که "اگرچه استعمال خیمه افگندن در معنی فرود آوردن خیمه استاده، است چنانکه در شعر بسیگن خیمه الخ، لیکن گاهی بمعنی برپاکردن، هم متعل می شود، علی الخصوص چون معنی توقف، و اقامت در موضعی ملحوظ باشد، چنانکه بگویند که پادشاه برکنار دریا خیمه افگند و این را در عهد هند چهاونی گویند، پس خیمه افگندن از عالم چه افگندن بود؟ درین ماملست چه بدین معنی افگندن، ترجمه عبارت هندی می شود و این در فارسی است نیست ۱۲ بهار ۲ خیمه بر سر انداختن، مضطرب گردانیدن ۱۲ بهار ۳ خیمه بصحرای بردن، غایب شدن، پنهان گشتن، و آشکارا شدن و پاره شده بودن ۱۲ که انی البرهان ۴ خیمه برکردن، نصب کردن خیمه ۱۲ بهار ۵ خیمه برکندن، فرود آوردن خیمه استاده ۱۲ خیمه برپاکردن، نصب کردن خیمه ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
داشتن	با	عارف ندانی منیج را در دل ده در گل زده آرزو اکبر آبادی
دوختن		بهار عجم
زردن ^۱	در عجم	جمله باد نظر مردم کنعان داریم صفا صفا
زردن ^۲		بهار عجم
زردن		"
زردن		"
کشیدن ^۱	بر	نیمه بر فرق هفت طارم کش بدر چای
کندن		بهار عجم
گستران ^۱	بر	برگشان چون قاصد الطاف فی تحت النخيل سلاما جی
بشتن		که پیش آهنگ شد بیرون از منزل ملا جامی

مصطلح

له نیمه زدن، و کشیدن، و گستران، نصب کردن نیمه ۱۲ بهار له نیمه در خرابی زدن، بقرار گشتن، و سفر کردن، و بیابک و بی شرم بودن ۱۲ بهار

عه تا چو گلبن میل ازین نیمه بگلزار نیم ۱۲ نظیر عه حساب میل اشکم نیمه برالای گردون زد ۱۲ رشدی

تمام شد

اعلان

ارمغان آصفی

کے تمام حقوق بذریعہ رجسٹری باضابطہ محفوظ ہیں کوئی صاحب قصد
طبع نفرمائیں، جس کتاب پر مشتمل کی مہر یاد دستخط منہوں گے وہ
مسرودہ خیال کیجائیگی

المشہور

محمد عبد الحمید خان

آگرہ

والله هو الغنى الحميد

ارمغان

ملقب بہ

ارمغان آصفی

حصہ

تالیف

عالمیغاب مولانا محمد عبد الغنی خان صاحب غنی مؤرخ آبادی

سلمہ اللہ العالی القوی

بہ تصحیح بندہ سچدان محمد عبد الحمید خان عفاعنہ اللہ المنان

در مطبع منبع النور اگر ہا ہتمام نصیر الدین احمد چاپ کر دیا

۱۳۲۳ھ

والله هو الغنى الحميد
ارمغان

ملقب :-

ارمغان آصفی

حصہ

تالیف

عالیجناب مولانا محمد عبد الغنی خان صاحب غنی مؤرخ آبادی

سلمہ اللہ علی القوی

ب تصحیح بن علی محمد عبد الحمید خان خفاعة اللہ الننان

دستخط مطبع النور اگرہ باہتمام نصیر الدین احمد چاہل گروید

۱۳۲۳ھ

بسم الله الرحمن الرحيم

باب دال محمله

فصل الف

داد و عدل، و عطاء، و فریاد، و ناله، ۱۲ بهار عجم

مصدر		صله	شاعر
بخشیدن	بنام بزرگ ایزد داد بخشش		نظام گنجوی
بردن	تا چند کسی داد برد بر در ایزد	بر	سبحر کاشی
برخواستن	ز رفتار الا مان از عالم ایجاد برخیزد	از به	صفا اصفهانی
خواستن	باز پسان را فکن از پیشگاه	از	ملاحامی
دادن	منم که داد لم داد هرزه افشانی	از	فوقی یزدی

عه فصل گل داد فراغت ز محراب دهید ۱۲ والذیرازی

مصدر	صله	شاعر
دادن	از	اگر تو می ندی داد روز دادی هست سعد شیرازی
دیدن	از	ز بیدادی تیغ من یاد کن حاسمی گوناباد
زدن	از	آن دل که جرعه زد داد ایراکلابی
زدن	از	داد این آهوه حرم نزنند ملکوتی شیرازی
ستاندن	از	تا از تو داد من بستاندم حبیب تو شفاک صفتی
سندان	از	بستد آخر دور گردون داد کمال صفتی
کردن	از	تو داد و دهش کن فریدون توئی فردوسی طوسی
کردن	از	که کند حرف مرا گوش که فریاد کنم مولوی بیستانی
کردن	از	خواه فرمان تهم فزاید خواهی داد کن خسرو بلخی
گرفتن	از	صبر آن ام که خاک درخش پیدا شود صفا صفتی
دادخواهی انصاف خواستن ۱۲ بار عم		
کردن	بر	مشت خاکی هم ز بار چهره سودم کاشکی سالک قزوینی
دار و مدارات و مصالحت و موافقت ۱۲ بار عم		
کردن	با	با مدارش کمال دار و مدار واله هروی
فتادن	از	برافت دوار و مدار از میان باقی جایی
عه چو امن اینم بر در که تو داد کم ۱۲ محشم کاشی		

مصدر

صده

شاع

دار و ترجمه دوام دارف در ما و شراب و این نیز در هند و ستاد کنشای ست ظاهر در قلات هم
 بدین معنی آمده باشد و تدبیر و معالجه و با لفظ زدن بمعنی آمیختن و نوره که بر آرد در شد مو بر اندام مانند لاله

افگندن	بجام دار و میوه شوی افگند که باز	به	خراب سوسه چون چند خویشتنم	عرفی شیرازی
بخشیدن	روزی که گفت دار و سه حرامان بخشید		از حال من شکسته دل یاد آور	کمال اصغری
چشیدن	تلخ است بے توجیه دل غم فروده را		نتوان چشید دار و می ناز سوده را	شاهی بزرگوار
دادن	مگر بفضل خداوند هیچ ممکن نیست		که دار و سه دهد این درد مداد ادا را	نزار گشتی
ریختن	ریخت پس آن گاه بمهر تمام	به	دار و سه تلخش به نصیحت بکام	خود دهلوی
زدن	باده عقل سوز را دار و می بهیشتی مزین		نیست بسیر حاجت آن چشم خون فزا را	صفا اصغری
ستدن	از بس که ز رانی تو ستد دار و می صحت	از	عینسی بطبابت بنشاند سقم را	عرفی شیرازی
طلبیدن	از نرگس خان مطلب دار و می دلما	از	کان جادو می مستی است که با تیغ و سنان	بدر چاچی
کردن	گفت هر دار و که ایشان کرده اند		آن عمارت نیست ویران کرده اند	مولو کورومی
کردن	گراز شیشه دار و کفی در قلع	از	شود شیخ عطار مست فرج	طاهر مشهدی
کشیدن	بمستی بود پیکش نرم و صاف		که از میکشی کرد دار و کشی	اشرف نازداری

مصطلح

دار و سه میوه شوی، دار و سه که مستی آن را خصوصاً چون در شراب اندازند مستی افزاید ۱۲ بار ۱۵ دار و کشیدن،

نور بر اندام بالیدن نامود در گردد ۱۲

مصدر	صده	شاعر
داستان حکایت، وقصه، و مشهور ۱۲ بهار عجم		
بستن	بر که خواهشین داستان چربندم	سقیفه سازی طبع سخن طراز گذشت
بودن	ز جو تو من از گیتی نبعت داستان بودم	بخشمت مر مرا همچون فرید و داستان کردی
پرداختن	داستان شش پردازی بهشت سادگی	میتوان پرداختن بر صغیر ننگ زن
پرسیدن	چه می پرسی فغانی داستان از خراش من	که گر بر کو میخوانیم در فریادی آید
خواندن	کتاب هفت ملت گر بخواند آدمی	نخواند تا ز جزو آدمیت داستانی را
زدن	سحار انجور رشید و دریا و ابر	همی زد و خرد پیش ازین داستان
شناختن	حکایت می کنم از حسن یوسف	عزیزان داستانم می شناسند
شنیدن	یا از زبان دوست شنود داستان دوست	یا از زبان آنکه شنید از زبان دوست
کردن	ز جو تو من از گیتی نبعت داستان بودم	بخشمت مر مرا همچون فرید و داستان کردی
گفتن	ز سنگ غاره روان گرد و آب چون چشمه	اگر بکوه بگویند داستان مرا
ماندن	بر آرم من این نامه پاستان	بگیتی بماند ز من داستان
داعیه خواهش، و اراده ۱۲ بهار عجم		
باریدن	با خود شگنی داعیه سرکشی ناز	مبارد ازین طرف کلاه که تو داری
مصطلح ۱ داستان کردن، مشهور کردن ۱۲ بهار		
عده موفیان آن داستان جانگداز بسر خوانند با آن سر و ناز ۱۲ بهار و گیلانی عده مبارک مجلس گرم تو داستان گفت ۱۲ فغانی شیرازی		

مصدر	صده	شاعر
ماندن	حافظ زغم از گریه نپداخت بخنده	ماتم زده راداعیه سورنماندست حافظ شیرازی
داغ نشان، ۱۲ بهار		
آوردن	بآب که لخت جگر آورد	باشک که داغ نظر آورد
افتادن	داغ می گل گل بطون انهم افتاده است	به عجب مینامی کشتی برگردم افتاده است
افکندن	چشم غزال داغ سیاهی فکنده ست	در معرض سیاهی چشم سیاه تو
انداختن	هر داغ که از بهر تو انداخته بودیم	خورشید شد از طلعت غرامی تو مارا
بخشیدن	بصبر کوش اگر اهل عزتے شانی	که در و داغ باندازه جگر بخشند
برچیدن	مرهم طلسم ز سینه داغ بر چین	از زهر بنالم شکرم پیش انداز
برداشتن	گل پر مرده رنگی غیر حسرت بر نمی دارد	دل فسرده داغی جز خیالت بر نمی دارد
بردن	جدا از ان شاخ گل صد داغ حسرت بر چین	بهین گلباشگفت از عشق او بجیکه من برم
برافروختن	داغ مرا یک نگه گرم بر فروز	روغن بر خون شعله مرا در چراغ کن
برکشیدن	بفرمود تا داغ شان برکشند	جش زان سبب داغ بر برکشند
برهم چیدن	ز لبس داغ تو برهم چیده ام در سینه سوزان	چراغ اهل دل روشن شد از کاشانه ام
مصطلح ۱۳ داغ افتادن، لازم از داغ افکندن ۱۲ بهار ۱۳ داغ سیاهی افکنده، داغی که نزدیک بردن رسیده باشد ۱۲ بهار ۱۳ داغ برچیدن، دور کردن آن ۱۲ بهار		
عنه زخون دیده که بر جامه داغ می افتد ۱۲ خمر عنه میزدن زین خاکدان وین داغ با خودی برم ۱۲ نغانی شیرازی		

مصدر	صده	شاعر
بستن	بدل صد داغم از هر تار کاکل می آید	باین تا محبت دشته گل می توان بستن
بودن	اشبهت را بدامن صحرا	لاله خواهد که داغ ران باشد
چسبیدن	چو لاله داغ نجسید بر دلم هرگز	ستاره سوخته داغهای خوشیستم
چیدن	کند سینه خویش را پس باغ	که چید بر آن نعل رخس تو داغ
خواستن	هر دم تو بر سینه صد داغ جفا خواهم	با در تو خود دارم حاشاکه دو خواهم
داشتن	ز شوخی عرق شرم سخت می ترسم	که داغدار کن سیدبان ز رخدان را
داشتن	محبت تو ندارد بسینه ام داغی	که هست سونش الماس و معنی ناسور
داشتن	هر تو سن فتنه که دیدم	داغ نگه تو بر سر من داشت
داشتن	تمام روز دارد داغ از شوخی معلم را	تمام شب نشیند گوشه و زبر کند بازی
دوختن	داغ دوختن	بهار غم
دیدن	دلکا داغ دیده بزم تو چون سپند	از جاجند گرم نمایند جابهم
رستن	خود بخود سامان عشقم شد درست	بر تنم چون فلس ماهی داغ رست

مصطلح

له داغدار کنایه از معیوب ۱۲ بار ۵ در چیز داغ داشتن کسی را کنایت از زده کردن کسی را ۱۲ ۳ داغ دوختن معروف ۱۲ بار ۵ داغ دیده چیزیکه باو داغ رسیده باشد از عالم متعلق آب دیده ۱۲ بار

عه ز شوق لاله رخس داغ بر جگر دارم ۱۲ جامی ز دشت رشک هر داغی که پنهان در نظر دارم ۱۲ صفا

مصدر	صده	شاعر
فردودن	بر	افروخت از رخ تو چراغ دگر مرا فغانی شیراز
فلکندن	به	داغیکه مابسینه صحرای فلکند ه ایم سلیم طرانی
کردن	در	ستوروار بر اعدا نهاد داغ دروش سور سمرقند
کردن	از	الکون که داغ کرد چه آزا میکند فغانی شیراز
کشیدن	بر عجب	کش داغ بر جبهه آفتاب نظیر شیرازی
گذاشتن		داغ افسوس بر آینه جهان نگذاری صا اصفهانی
گردیدن		چون آب داغ گردد در هم ز کس نخواهد تاثیر اصفهانی
گردیدن		میرم یکداغ میسوزم بهفت اندام خوش شاپور طرانی
گرفتن	از	چو لاله دامنم از آب داغ میگیرد سلیم طرانی
گشتن	از	ز حسرت داغ میگشتم گریه پاره میگویم از کواکب آباد
ماندن	بر	داغ بر روی خج ماندن بهار عجم
ماندن	در سحر	شبهای دوریت ز کبریم سرخ صبح دانش مشهد
<p>مصطلح ۱ داغ کردن، نشان منکر کردن ۱۲ ابد ۱۳ داغ گردیدن، آزرده شدن ۱۴ ابد ۱۵ داغ بر روی نخ ماندن، آزار شخصی رسانیدن که او متاثر نشود ۱۶ مصطلحات ۱۷ داغ ماندن، معنوی مقابل داغ رفتن ۱۸ ابد</p> <p>عده فردوس را ازین خبر تازه داغ کن ۱۹ فیضی عده داغی بکش بسینه غلام کینه را ۲۰ کمال خجندی سه پس از پلاک بدل نیز داغ میماند ۲۱ آنکه لاله ازیر غافل که از خون داغها بر آستین ماند ۲۲ بیانی</p>		

مصدر	صلمه	شاعر
نشاندن	در	بزم صحبت گرم خوابی شمع آئین بر فروز
نشستن	در عر	داغ تو در میان جهان دشتین نشست باقر کاشی
نمودن		گریبان از دم چاک نمودم داغ پنهان را
نهادن	عنه در	داغ محرومی منه بر دیده اهل سوال
نهادن	بر	داغ بر روی خنج نهادن
نهفتن		داغها دارد در دلم چون لاله و نتوان نهفت
یافتن	بر	وان قلمی زان خط نو بافته
		داغ را در سینه بنشان ناله را آواز کن مخلص کاش
		بعد این گنبد پیش تو میگیم گریبان را نفی کمره
		نور اسحق گو در جبهه سائل مباش صفا صفا
		کانه داغ درون سید از بیرون او بلالی است آباد
		داغ خطا بر سر چین یافته خسر دلهوی

دام معروف ۱۲ بهار عجم

افگندن	به از	بروے آب موم افگند صبا گرام
انداختن	از بر	دامی از زلف بتان بر دل نشاند انداز تاثیر اصفا
بازچیدن		کاینجا همیشه باد بدست است دام را حافظ شیرازی
بافتن	از بر	بنگ چو باد صافی زندان باصفارا حالی هر وی
	به از	سپه منع طائر آبی نماید از طیران
	از بر	صید زوقی مگر از خاطر غمناک کنی
		عقاسکار کس نبود دام بازچین
	از بر	صوفی ز خود چه لافانی دام ریاحیه بانی

مصطلح

ل داغ بر روی خنج نهادن از آن شخصه رسانیدن که او متازی نشود مصطلح ۱۲ دام بازچیدن دام برداشتن ۱۲ بهار عجم

عه چه داغها که ز چرخ نم نشست بر سینه ۱۲ ظمیر فارابی عه در دل نهادن شک رخت داغ لاله را ۱۲ اثر لیل آملی سه چند سینه از هوس

داغ جنون مند کس ۱۲ فغانی لعه دام از تارنگ بر صیدا و دیگر مبات ۱۲ ظهوری

مصدر	صده	شاع
برداشتن	هزار دام تصور نسیم و برداریم	تو مرغ وحشی فارغ ز بند راجه خبر نظر کنش پادشاه
بستن	در نگاه شاه معنی عالم غوط زن	تا بجولان گاه صورت بسته دام نگاه عرفی شیرازی
چیدن	آن همه دام خیالاتیکه برهم چیده ام	بید غنیمت آباد
چیدن	طرفه دامی چیده برهوشیاری سبب بر	نوشین در خانه بخار میباید کشید قاسم مشهد
داشتن	دام داشتن	بهار
زدن	دایست آنکه از پی دل تو همی زنی	دام از همی ز بهر دل من زنی مزن فرخی هیت
ساختن	بر نشان پای از دوایر و نقطه دام	ودانه های نگاه ساخته
کشیدن	غافل مشوزفتنه دوران که این حرف	دام سیه بخاک سیاهی کشیده است قاسم مشهد
کندن	اے شاخ گل شکسته طرف کلاه تو	و سبب شانه دام کنده زلف سیاه تو مفید بلخی
گذشتن	غافل مشوز حلقه تسبیح شماران	زان دام بندیش که از دانه گذارند صا اصفهانی
گستردن	غمزه ساتی بنمای خرد تیغ آخته	زلف جانان از برای صید دل گسترده حافظ شیرازی
گستن	چه خاک بر سر بطاقتی کنم یارب	مرا که دام گسست شکار رفت بگرد صا اصفهانی

مصطلح

له دام برهم چیدن، بمعنی دام برداشتن ۱۲ بهار ۱۵ دام کنده، بفتح کاف تازی، طائر یکروزه و پیش از دام برآمده باشد ۱۲ بهار

عه گلرخان دام نگاه از صید الفت چیده اند ۱۲ میل عه کسیکه در ره مرغان قدس دام کشید ۱۲ قدسی

مصدر	صده	شاعر
نهادن	صوفی نهاد دام و سر حق باز کرد	بنیاد مکر با فلک حق باز کرد حافظ شیرازی
دامن و دامان مقابل گریان ۱۲ بهار عجم		
آلودن ^۱	و گرنه بایزد که تابوده ام	بمی دامن لب نیا لوده ام
افتادن ^۲	دامن در پافتادن	در
افشاندن ^۳	شرمی از بهمت ظهوری چایلو سی تابک	بر کم و بیش جهان امان استغنا نشان
افشاندن ^۴	سخن گفت و دامان گوهر فشاند	بنطقیکه شد آستین بر فشاند
افشاندن ^۵	با عجز محبت سازش روشن و دودل	اجل چون بر چراغ زندگانی دامن افشاند
افشردن ^۶	دامن افشردن	بهار
افشردن ^۷	در هم شکفته غنچه دل لاله را جگر	بر هر زین کج دامن ترکان فشرده ایم
بر افکندن ^۸	ریخت پرواز نگه دامان برقع بر فلک	در جلالت دیدۀ ما را بجزرت گونه
برچیدن ^۹	تا تیر دانه گرا زین دام چیده ایم	دامان رغبتی ست که بر چیده ایم ما
مصطلح		
<p>۱ دامن آلودن بجزیره کنایه از مصیبت گناه کردن ۱۲ بهار ۲ دامن در پافتادن گنجین از اضطراب ۱۲ بهار ۳ دامن افشاندن از چیز و بر چیز کنایه از دور داشتن خود را از آن چیز ۱۲ بهار ۴ دامن افشاندن بر چراغ کنایه از چراغ کشتن ۱۲ بهار ۵ دامن افشردن معروف و معروف دامن بستن که مقابل امن نشاندن است ۱۲ بهار ۶ دامن برچیدن اعراض کردن ۱۲ بهار</p>		
ع بر دامن دام بمرغ و گرنه ۱۲ حافظ		

مصدر	صله	شاع
برداشتن	به	بناله دامن خرگاه آسمان بردار کلیم همدانی
برزدن ^۱		گل سیر بازار بر سر زد دست
برزدن ^۲		کمال آشنایم اش از بیگانگیهایش والد هروی
برگشتن		گرد بر روی مهر و ماه نشست طالب آملی
برفشاندن	از	تا شوی باقی چو دامن برفشانی زیر دامن خاتاشیردانی
برگرفتن ^۳		بنجا کشیدین چون سی برگیر دانت واضح اصفهانی
بستن ^۴		بست محکم دامن خود را گره بادامنش خورشیدلوی
بستن ^۵	به	بستست بدامان تو دامان قیامت صفا اصفهانی
بستن ^۶	اندر	دوستی را دامن اندر دامن او بستام سحرینشاپوری
پوشیدن	به	زلف دامن بچراغ دل مای پوشید صفا اصفهانی

مصطلح

۱- دامن برزدن، کنایه از آماده و میاشدن ۱۲ بهار ۲- دامن بر میان برزدن، برگشتن دامن بگرد و بند کردن در بند کردن سوار یا کاری دیگر ۱۲ بهار ۳- دامن برگرفتن، کنایه از اعراض کردن ۱۲ بهار ۴- دامن خود بدامن کسی بستن، و دامن خود گره بدامن کسی بستن، و دامن بدامن کسی بستن، موافقت و معاونت یکدیگر کردن ۱۲ بهار ۵- دامن بچراغ پوشیدن، کنایه از محافظت چراغ کردن بدامن تا آسیب باد و نرسد ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
چیدن ۱۵	بر	جان ز لب فکر دامن بر کمر چیدن است گر بلای خواهی از بیمار ما وقت است و صاف صفت
چیدن ۱۶		چو صبر دامن اندیشه چیدایو بزم طالب آملی
خوردن ۱۷		شعله سوز دُخار را از هر که دامن میخورد هر که عاشق شد بر دامن شوخ بر من باز کرد و حید قزنی
زدن ۱۸	بر	نگاه گرم تو زد دامن بر اخگر من که همچو شعله بر افروخت پیکان من باقر کاشی
زدن ۱۹	بر	باز بر آتش گل باد صبار دامن باز بر طرف چمن بخت هوا در عدن علف نواز آباد
زدن ۲۰	به	روشن نمیشود شب ما اے علی مگر این ناله دامن بچراغ سحر دست علی خراسانی
زدن ۲۱		آنجا که شمع روی تو افروخت باغبان دامن زند چراغ گل نو میدهد را کلیم مدانی
زدن ۲۲		دو چشمت صف برگشته قرکان سیاه دامن خمیه لیلی است که بالا زده اند تلیف آملی
زدن ۲۳	از	در رکاب آن سوار مست میخواید رود سر و دامن در نه از بهر چه بالا میزنند سلیم طرانی

مصطلح

۱۵ دامن بر کمر چیدن، بر شکستن دامن بر کمر بزم سواری یا کاری دیگر ۱۲ بار ۱۵ دامن چیدن، اعراض کردن ۱۲ بار ۱۷ دامن خوردن شعله، بر افروخته شدن آتش از باد دامن ۱۲ بار ۱۸ دامن بر اخگر و بر آتش زدن، روشن کردن اخگر و آتش از باد دامن ۱۲ بار ۱۹ دامن بچراغ زدن، دامن بر چراغ زدن ۱۲ بار ۲۰ دامن خمیه بالا زدن، دامن خمیه برداشتن ۱۲ بار ۲۱ دامن بالا زدن، میاشتن بر اے خدمت ۱۲ بار

۲۳ تا که بر آتش دل از غم دامن زده ایم ۱۲ طالب آملی

مصدر	صَله	شاعر
زردن ۱۵	از به	سر و گرجلوہ آن قامت موزون بند
زردن ۱۶	بر	چون کشتی خنجر بقتلم بر میان دامن مژ
شکستن ۱۷	در	جمع تا کردیم خود را نو بہار ان رفتہ بود
شکستن ۱۸	به	ہنوز حسن بشوخی نہ بستہ بود کمر
شکستن ۱۹	بر	شوخی چشم غزالان پاک خواب آلودہ شد
کردن ۲۰	به	دلش را خار غم در دامن آویخت
کشادن ۲۱		ز نینجا دامن امید را بیہودہ نکشاید
کشادن ۲۲		دامن فلان کشادہ است
کشیدن ۲۳	در	تا دامن کفن نکشم زیر پائے خاک
کشیدن ۲۴	بر	جامہائے درازی پوشیدند و
		بزنند از پے خدمت بکمر دامن را
		دامن آلودن بچشم خون بہا خواہد شدن
		در لباس غنچہ میایستد اما نہ از شکست
		کہ چشم من بمیان دامن نگاہ شکست
		چشم او تا بر میان دامن مژگانہ شکست
		خرد دامن بدن ان کرد بگرخت
		عجیب پیرین چشم چون دستار می باید
		دامن فلان کشادہ است
		تا دامن کفن نکشم زیر پائے خاک
		جامہائے درازی پوشیدند و

مصطلح

۱۵ دامن بکمر و بر میان زدن، و دامن شکستن، و بر میان شکستن، آمادہ و مہیا شدن برائے خدمت ۱۲ بہار ۱۶ دامن بدن ان کردن، اظهار عجز و فروتنی کردن، و بہرعت رفتن، و گریختن ۱۲ از بہار ۱۷ دامن کشادن، مقابل دامن بستن ۱۲ بہار ۱۸ دامن فلان کشادہ است، یعنی جو انہر و فیاض ۱۲ بہار ۱۹ دامن زیر پائے کشیدن، فرش کردن دامن را زیر پائے کے ۱۲ بہار ۲۰ دامن کشیدن، اظهار رعنائی کردن ۱۲ از بہار

مصدر	صلہ	شاعر
کشیدن ۱۵	از بر	بوحید داغدار دازد و بیہ الفت یام
کشیدن ۱۶	از	نہ ہین مید آن نو گل خندان از من
گرفتن ۱۷		سحر شرک و انم پی خرابی داشت
گرفتن ۱۸	از	ہر کہ ز دل دامن پیران گرفت
گرفتن ۱۹	بر	بر ما خجاک کف پاے تو گفتند
گرفتن ۲۰		با خرابیہاے ظاہر و نشین افتادہ ام
گرفتن ۲۱		دامن باغی گرفت
گنجیدن ۲۲	در	پے صلاہی خلائیق زمانہ بند شود
نشستن ۲۳		فراق تو دامن نشین کرد دل را
		کے سر و از گریبان من کشید از من راجح سیالکو
		میکشت خار درین باد و امان از من کلیم مہدانی
		اگر نہ خون جگر میگرفت دامن چشم حافظ شیرازی
		گنج بقا زین دہ ویران گرفت خسرو دہلوی
		دامن بگرفت اشک ندان دوان رفت کمال خجندہ
		سیل تو اند گذشت از خاک انگیر من صا اصفہانی
		بہار
		گئے کہ دامن کین تو در کمر گنجد شمس المہدی
		بطوفانے آور دہ شبی را والہ ہروی

مصطلح

۱۵ دامن و دامن کشیدن از چیز و بر چیز، غوثیق را دور داشتن از چیز ۱۲ بہار ۱۵ دامن گرفتن، باز داشتن کسی را
 ۱۲ بہار ۱۵ دامن کسے گرفتن، متابعت و پیروی کسے کردن ۱۲ بہار ۱۵ دامن بدندان گرفتن، اظهار عجز کردن و بدعت
 رفتن و گریختن ۱۲ بہار ۱۵ دامن باغے گرفتن، در گوشہ نشستن، خلوت گزیدن ۱۲ بہار ۱۵ دامن گیر، حقا، و مدعی
 و فراحم، و چیز کہ موجب سکون، و منع چیزے باشد ۱۲ بہار ۱۵ دامن در کمر گنجیدن، بر شستن دامن بکر ۱۲ بہار

عہ کہ بہتاع غور جهان کشم دامن ۱۲ جلی عہ زمان ثریا دامن افلاک دندان گرفت ۱۲ خسرو

مصدر	صله	شاعر
دانش علم و فضل ۱۲		
آموختن پرستیدن پژوهیدن	توی برترین دانش آموز پاک دلیر و سخنگوی دانش پرست شاه مملکت گیر و دانش پژوه	زدانش قلم اندوه بر لوح خاک به تیر و به شمشیر گستاخ دست منوچهر فرو فریدون شکوه
دانه معروف ۱۲		
افشاندن افکندن بر آمدن بر افشاندن بر آوردن بر چیدن بر گرفتن بستن پاستیدن	بزرگی بایست بخشدگی کن دانه ز اشک نیاز میفکشم هر سحر بر سیخانه تنگی نزنند برق اینجا بجای بنه شر میزد خاک اوجی پای نثار گشت میر کی ز دیده و دل دانه بر چیدن تانه بنیم پیش پدبار سوش ننگم فیض مادیو انگان کم نیست از ابر بهار چشمش از زردیده دید نهاد در قصد دلم	که دانه تانیشانی نروید بلبل بستان عشق مرغ سرای نیست علی خراسانی بچه امید بر آید ز زمین دانه ما سلیم طرانی به رکی که بر افشاندن ایم دانه چشم اوجی شمیری نزار دانه لعل و گهر بر آورده میک بطنی بهار مرغ زیرک بے تامل بر نگیرد دانه را صفا صفا خوشه بند دانه زنجیر در زندان ما همچو صیاد یک پاشد اندک اندک آنه را وقعی تبریز
مصطلح ۱۳ دانش پرست و دانش پژوه خردمند ۱۴ دانه بر چیدن دانه برداشتن ۱۵ بهار دانه پاستیدن دانه افشاندن ۱۶ بهار		

مصدر	صده	شاعر
چیدن ۱	زمر غایک سوزن بال دیده	که جز اشک شمر دانه پنجه ده زلاخوان سار
چیدن	دانه چیدن	بهار عجم
خامیدن	نه مورش خایدا ز سختی نه مرغش چنیدا از تلخی	از نمی پیغم ز جنس هیچ خرمن دانه خود را نظیر نیشاپور
خوردن	دانه خوردن	بهار عجم
داشتن	خوش است بلبلم از پیش جادو دانه خویش	از که دارم از گره بال خویش دانه خویش خزین اصغنا
رستن	نادیده بخال و مهرش ز دلم سر زد	ناکاشته میر وید این دانه چنین باید عرفی شیرازی
ریختن ۲	نیست ممکن کز شرک دیده دل ارم شود	در چند تبوان در ره مرغ هوایی دانه نخت سلیم طرانی
ریختن ۳	برو کلاله رنگ عرق مشر که آن جادو	بر مرا تصید خود سازد بر آتش دانه می پزد سالک یزد
ساختن	مار در لبع سبز نشد کشت آرزو	در بسیار در زمین هوس دانه خستیم فیضی اکبر آباد
فشردن	تا پائے قدر دانه انگور فشرد	بر تربت مایاله از هم بگسیخت نظامی گنجوی
کاشتن	هر کس تخمی بجاک افشاند و مادیو انگان	در دانه زنجیر در دامان صحر اکاشتم صنا اصغنا
کردن ۴	تخم چون سوخت بر دمنده دگر دصا	در دانه اشک بامید چه در خاک کنی
کردن	مره از اشک چه در ها که نه در رشته کشید	بامید یک بیای تو مگر دانه کنم خلکو شیرازی

مصطلح

۱ دانه چیدن، کنایه از گدائی کردن ۱۲ بهار عجم ۳ دانه ریختن، دانه پاشیدن ۱۲ بهار ۴ دانه بر آتش ریختن

بیقرار گردانیدن خواستن ۱۲ از بهار ۵ دانه در خاک کردن، جادو پریشان کردن ۱۲ بهار عجم

مصدر	صلہ	شاعر
کشدن ^۱	عج	چنانکہ دانہ کشد سور سو خانہ خویش مولو جامی
گرفتن		تانیہ بنیم پیش و پس صد بار سوش ننگم مرغ زیرک بے تامل برنگیرد دانہ را شانی شہد
نشستن ^۲	در	برومندی نصیب خاکساران میشود صائب نگر و سبز تاد خاک چسبے دانہ نشیند صاف صفا
داؤ نوبت قمار و نیز بمعنی قمار ۱۲ بار عجم		
زدن ^۳		عشرتی داؤ کلان بین و اندیشہ مکن بردنی میبرد و باختنی میبازد عشرتی اصغر
کردن		دل اچو کعبتین فگندم ز دست و حیث آن بد قمار داؤ حریفانہ نکرد وحید قزوینی
یافتن ^۴		داغ تو اگر چہ نقش بسیار نشاند تادرد دلم نکرد کم داؤ نیافت ظہوی شیرازی
داؤر مخفف دادور، دادگر، و انصاف کننده ۱۲		
کردن		لالہ ساغریہ و ز گسست بر نام فستق داؤر محمد امیر یارب کراؤ اور کنم حافظ شیرازی
داؤری ہر قضیہ و معاملہ عموماً قضیہ کہ پیش داؤر بر بند خصوصاً ۱۲ بار عجم		
افتادن	با	پیش داؤر بروم اور افتنہ شد داؤر برو تازہ شکش داؤر می افتاد باؤر مرا معزیشاپوری
انداختن	بہ	یکے از عقل لافید کو طامات میبافد بیا کین داؤر میباراہ پیش داؤر اندازیم حافظ شیرازی
مصطلح		
۱ دانہ کشیدن بمعنی دانہ رسانیدن از عالم استخوان کشیدن ۱۲ بار عجم ۲ دانہ و خاک نشستن، جہاد پریشان شدن ۱۲ بار		
۳ داؤ زدن و داؤ کردن، معروف ۱۲ بار عجم ۴ داؤ یافتن، نشستن نقش براد ۱۲ بار		
۵ سور از رحم مگردانہ باین دام کشد ۱۲ صائب		

مصدر	صلہ	شاعر
بردن	داوری بردن	
بودن	روز قیامت کہ بود داوری	عذر بیاور کہ چہ عذر آوری نظامی گنجوی
جستن	جست قضا داوری از پُر کار جهان	عقل بدو افتد اگر د کہ این کار است سلمان ساجی
داشتن	سوار نازک من باز غم شکری دارد	دل من برد پارسان با جادوری دارد خسرو دہلوی
دیدن	صاحب دلست چو در آن داوری	دیدہ ز دارای خود آن داوری
زدن	تو ای شاہ اگر اثر دہا پسکری	بباید ز دانش زنی داوری فردوسی طوسی
کردن	کسے را کہ دولت کند یاوری	کہ یار د کہ باوے کند داوری نظامی گنجوی

دائرہ حلقہ و سازی معروف کہ بانگستان بنوازند ۱۲ بہار عجم

بستن	دائرہ خیمہ چوپر کار بست	نقطہ خاکی بمیان نش نشست خسرو دہلوی
زدن	بگردہری حلقہ بست آن سپاہ	چو ہالہ کہ زد دائرہ گرد ماہ ہاتھی جامی
ساختن	ہر جا کہ بنام اُمرا دائرہ سازند	زان دائرہ نام تو شمارند نخستین سمرقانی پور
کشیدن	یک لبائل کے از بوسہ کند سیر مرا	بہرین دائرہ کاش نکو یان بکشند وحید قزوینی

مصطلح

۱۰ دائرہ زدن، حلقہ بستن ۱۲ بہار عجم ۱۱ دائرہ ساختن، و کشیدن، آن باشد کہ سائے برائے خود یا برائے غیرے بہت فراہم آوردن زر کاغذے بگیرد و در آن شکل دائرہ کشد و تمام ہر یکے چیزے بنویسد یا از دہندہ بنویسد کہ باور ساند و این را در عرف ہند چندہ گویند ۱۲ بہار عجم

مصدر	صده	شاعر
کشیدن ^{۱۵}	از	دائرہ کشیدند و نیز دست بکمان برد عالی شیرازی
فصل بار		
دوبہ بالفتح و تشدید با طر فی کہ از چرم خام سازند بهندی کپا ۱۲		
افگندن ^{۱۶}	در	دب دزیر پائے شتر افگندن
انداختن ^{۱۷}	در	زیر خاش او پیش گیرم رحیل نیزند از م اینج در پائے سیل نظامی گنجوی
فصل خار		
دخان بالضم دود ۱۲ بهار		
بر آوردن ^{۱۸}		بغل اسپ خاکش بر آوردند دخان
شکستن ^{۱۹}	از	از آب تف بهیت تو بشکند دخان از سنگ جذب همت تو برکت بخار
مصطلح		
<p>۱۵ دائرہ کشیدن، بمعنی حلقہ کشیدن ۱۲ بهار ۱۵ دُوبہ دزیر پائی شتر افگندن، کنایہ از منگبشان با مخطی و بر سر برخاش آوردن و فتنہ ایگختن، و نیز بعضی از متاخرین کنایہ از مردادن است، و غالباً دب در پائیل انداختن و دزیر پائی شتر انداختن یکو است ۱۲ بهار ۱۷ دب در پائیل انداختن، بمعنی کہ پیلا را برای دیر ساختن دب با بر از کلخ و غیرہ کردہ در پائیل انداختن می اندازند و جنبہ انداختن از آن صدک محض مکرر بر آید چون اینہا بران ثبات درزند و مکرر ہا از آواز تفنگ و غیرہ وحشت نکنند ۱۲ بهار ۱۸ دخا از خاک بر آوردن کنایہ از خستہ گردانیدن خاک و این ادعاست ۱۲ بهار ۱۹ دخا از آب شکستن، ایجا کردن دخان از آب ۱۲ بهار</p>		
عہ چون دایرہ کہ شب بہ کنشی گردنہاری ۱۲ شنائی		

مصدر	صله	شاعر
دخل آمدنی، اعتراض ۱۲ از بهار		
بودن	مشاط بنجال سید است جبینیت	در صرع ابرو میتوانین دخل بجا بود عالی شیرازی
فصل رابع		
در بالفتح، معروف ۱۲		
برآوردن ^۱	اگر فدا درستی بگل برانداید	ترا چه پاک نه ذات تو مستعد فنا ^۲ انوری میورد
بر آوردن ^۲	بر آورد دیگران و آشنا ^۳	در آشنائی بخت جفا ^۴ غلو شیرازی
بر آوردن ^۳	میرساند بوی خود را بنحو ان خویش	گو برآرد محتسب با گل در میخانه را ^۵ صائب
بستن ^۴	بجز چشمش که چشم از دیدن من از حیابند	که امی شنایدی که در بر آشنابند ^۶
بستن ^۵	در بسته بروی خود ز مردم	تا عیب نگسترند ما را ^۷ سعد شیرازی
بستن ^۶	خدا اگر بحکمت به بند دروے	کشاید بفضل و کرم دیگرے ^۸
بستن ^۷	بر زخم دلم پنبه مرهم نه پسندند	رسم ست که در بر سر بجای نه بندند ^۹ نقی کمره
مصطلح		
<p>۱ در بگل یا بخت برآوردن، بند کردن در بگل و جزآن ۱۲ بهار ۲ در بگل یا بخت برآوردن، بند کردن</p> <p>در بگل و جزآن ۱۲ بهار ۳ در بستن و بر کس بستن و بروے کس بستن، بیک معنی ست ۱۲ بهار</p>		
عه گو برآرد محتسب با گل در میخانه را ۱۲ صائب		

مصدر	صله	شاعر
بستن ۱۵	داده در کشتی خضانه در دست بدست	به نگاه هر چه را گشت و در کشتی بست نجات اصفا
پوشیدن ۱۶	چو چشم خویش در پوشیده ام بر فتنه دولان	نگیر در شک هر گشت و در گاه حصاران را وحید قزوینی
زردن ۱۷	بر گل یکباره نتوان زرد را میداران	اگر مار انخوانی نامه ما خواندنی دارد صفا اصفا
زردن ۱۸	در گردن بخوابشک نامکن مزن چنین	منخواه از وی نه لرزان یا ز بخت محمودی واله هروی
زردن ۱۹	همیشه پیشه من عجز و کار است استغنا	ز گل چین زردن آید و از باغبان بستن کلیم بهدانی
ساختن ۲۰	در فردوس یک میز در حرمت گفت	در مزن کز پت خونی کفنه ساخته اند شفا اصفا
شکستن ۲۱	همه سختی از بستگی لازم است	چو در لشکری خانه پر بهیزم است نظامی گنجوی
فرو کردن ۲۲	رندان بحر حوصله مستی بگویند	چون پرده بر فتد در دیدن فرو کنند نثار گنجوی
کردن ۲۳	دل بزلفت سپردم و رفتم	در بر بنخیر کردم و رفتم خسر دهلوی
کشان ۲۴	ستم اگر بهوت کشد کبیر سر و همسرا	توز غنچم کند میدۀ در دل کشا بچمن در آید عظیم آبادی
کشودن ۲۵	خدا اگر بجلست به بند دداری	کشاید بفضل و کرم دیگرے سعد شیرازی

مصلح

۱۵ در کشتی بست یعنی کشتی را تمام کرد همچنین در فلان خبر بست یعنی آن چیز را تمام کرد ۱۲ بار عجم ۱۵ در پوشیدن، بند کردن در ۱۲ بار
 ۱۷ در به گل و جز آن زردن، بند کردن در ۱۲ بار ۱۵ در زردن، در کوفتن ۱۲ در شکستن، تخته ها در شکستن
 و آن اکثر از چوب باشد ۱۲ در فرو کردن، بند کردن در ۱۲ بار ۱۵ در بر بنخیر کردن، در راز بنخیر کردن ۱۲ بار

عده در وصال تو بر کس کشاده نیست دلی ۱۲ رفیع لبثانی

مصدر	صده	شاعر
کشدون ^{۱۵}	به	بر کوه دل در حمت کشود از سینه چاکم خزین اصفهان
کوفتن ^{۱۶}		چه آرام گیر دلت با چنانی فرخی سیستانی
گرفت ^{۱۷}	از	بیوده چند حلقه زنی در گرفته است سلیم طهرانی
گرفت ^{۱۸}		نگذارم که کسی از عدم آید بیرون مسیح کاشی
گردیدن ^{۱۹}		کز فراق خانه آئینه در گردیده است اشرف مازندرانی
گشتن ^{۲۰}		ازین در گشته یکست نیا سودم که در گردد ناطق تبریزی
نهادن	بر	نهاده بود مهندس بر آن دوازده در معز نیشابوری

در بالفهم و تشدیداً، و تخفیف آن، مر و اید ۱۲ بهار

خاستن ^{۲۱}	از	چو لفظ عذب تو هرگز نخواست در ز عدن جمال اصفهان
ریختن ^{۲۲}		بهار در ریختن
ریختن ^{۲۳}		گو اترم بخانه در شب چراغ ریز باقر کاشی
ریختن ^{۲۴}		از ان شب که نگیر کس از رخان منست لموتف

مصطلح

۱۵ در کشدون و بروی کسی کشدون، معدون ۱۲ در گرفت^{۱۷} بند شدن و بند کردن در ۱۲ بهار ۱۵ در گردید و در گشتن^{۲۰}

خراب و دران شدن از این باب تخفیف بیرون ۱۲ بهار ۱۵ در ریختن^{۲۲} اش ریختن و سخن پاکیزه گفتن ۱۲ بهار

ع کز پرده عکبوت در منظر گرفت ۱۲ والقی

مصدر	صده	شاعر
سفتن ^{له}	در سفتن	
سفتن ^{له}	چو انشور این در معنی بسفت	بگفت این کزین به محال است گفت سده شیرازی
فروختن	بزیر زلف دو تار و بدعی منها	کسے بکورد شب چراغ نفروشد باقر کاشی
فتاندن	چو اینسان از شب چراغ فتاندن	تمام روشن کردی بساط خاکی مانی خسرو دهلوی
درج بالغه یچیدن چیزے را در چیزے ۱۲ بار		
ساختن	ز هر نقده کزیشان خرج سازم	از زحمت تازه گنجی درج سازم ملا جامی
کردن	هر چه عیان داشت برو خرج کرد	در هر چه نهان داشت در درج کرد
گردیدن	و مواظ و نصاح در دیگر اقسام	در درج گردد غلو تر شیرے
دُر د و دُر دمی، آنچه از روغن و غیر آن بتنه نشیند ۱۲ بار عجم		
آشامیدن	جمله چشم و طیر مست جام عشق	جان هر یک گشته در آتش عشق اسیری لاهیجی
خوردن	زند باید که دُر د ناب خورد	از دُر دل خویش کباب خورد غلو تر شیرے
رنجیدن	شفا صا در خویش میریزم میکساغر	کدنبال سب خویش ننگ خار دارم شفا صغری
زدن	اول قلع از دست دلارام کشیدیم	روزی که زمرے روژ ما دُر د زد شد شافی مشهدی
مصطلح ^{له} در سفتن، معروف و نیز سخن پاکیزه گفتن ۱۲		
عشقم بر دم بریز خود در نشان ۱۲ نطاشی گنجی عده دُر د از سفال خویش برغت کشیده ایم + گوئی ز کاسه جمشید خورده ایم ۱۲ نطاشی		

مصدر	صده	شاعر
کشیدن	خوش آن حریف که هر چند درود در کشید	گره بگوشه ابرو ز نو زخمین نه نشست
کشیدن	دردی که شایعش چو سازند بزم خوش	الماس در پیاله زهری فرو کنند طالبانی
ماندن	صرف لب که در قضا صاف رنگ بو	دردی که ماند در قبح غنچه وا گذاشت
گذاشتن	صرف لب که در قضا صاف رنگ و بو	دردی که ماند در قبح غنچه وا گذاشت
نوشیدن	اهل معنی مست جام وحدت اند	اهل صورت در دلوش کثرت اند
نوشیدن	گاه به امیر صومعه گاه به اسیر تنگه	که زند دردی نوشتم گنج و گه فسیستم
و کرد بالفتح، مقابل درمان ۱۲ بهار عجم		
آلودن	ایم و صالت آرزوی جان غم فرسودن	وز فرقت شد بگردون آه درد آلودن
آمدن	مرا از تنگستن چنان در دنیا بد	که از ناکسان خواستن مویائی
آوردن	در درد گر بسیار مسیح از بر اے ما	داغ دست این بد واکم نمیشود
افتادن	اینچنین مرا بچنان را سجده کرد	کز سجودش در سرم افتاد و در
بخشیدن	بصبر کوش اگر اهل عزتی شانی	که در دو داغ پاندازه جگر بخشند
برودن	بگفتم حال رفتم چون فغانی از مرکبش	غم و در دیکه در دل آتم با خویش بر دم
بودن	بخودی از عشق بازی باد و روی مباد	در دل باد و ملامت باشکيبانی مباد
عه درد از سفال خویش بر غبت کشیده ایم ۱۲ فغانی		

مصدر	صده	شاعر
برچیدن ^۱ برچیدن ^۲	از	بیا که چشم بمارت هزاران درد برچشم حافظ شیرازی بهار
برخاستن	از	که در داز دل هر بے تحملی برخاست شاپور طهرانی
برسیدن		برسد ز من قوت گفتار نباشد ضمیر صفای
پروردن		دلے درد و بردن درد و درون درد حشی بافقی
پسندیدن		گر درد تو باشد که بجان نپسندم کرمی یزدی
پیشیدن	در	که دردی نه پیچیده در سینه ات نادر گزینی
تراویدن	از	که چون نگ از رخ گشته عیان درد قاسم مهدی
چیدن ^۳		از خیال چشم بمارش دل من خسته بود وحید قزوینی
چیدن ^۴	از	چیده درد از بدنش ز گس بیمار بتان طالب آملی
خائیدن		سینه را ناله در دغاے هست نادر گزینی
خواستن		دردی خواهم که تاب آن نارد مرد محمّد مصفا بانی
خوردن		و این زان بود که عاقبت کار ننگی فرخی سیستانی

مصطلح

۱ در برچیدن، کنایه از دور کردن درد و برداشتن بیماری دیگر بر خود ۱۲ بار ۲ در وچیدن، کنایه از بیماری داری

درد دیگر بر خود گرفتن ۱۳

مصدر	صده	شاعر
دادن	جان ز تن بردی و در جانی هنوز	خسرو بلوی
داشتن	هزار در بدل داشتیم چو می خوردم	ب
داشتن	خطا نگردد بیکدل هزار شیشه دل	نکست زاهد خورامی در دین داشت
دیدن	از خستگان بنیت بهبود یاد کن	الکون که در دیدی و بیمار گشته
رسیدن	یار عاشق گشت دردی بزل شیدارید	بر منت ایزد را که یار ما بدر ما رسید
رفتن	عشقت مدام خون جگر میدهد مرا	از دردی زفته در دگر میدهد مرا
ریختن	همیشه در بر عضو ضعیف از عضو باریز	بر از که برق بیروت بر نیتان بیشتر افتد
ستاندن	درستانی کن و در مان دهی	تات رسانند بفرمان دهی
شنیدن	حدیث عشق مارا از کس نتانند و خواهم	کس غیاز سگای و نشود در دل مارا
فزدون	هجرت فزود در دل من که جاکست	در بیش است رحمت از همه جایا تخت را
کردن	صندل سرخ شرکم بر رخ زرد که دید	که هماندم بر عشوقی او در دنگرد
کشیدن	در عشقه کشیده ام که پیرس	زهر هجره چشیده ام که پیرس
کشیدن	بوسه در دم از دل می کشیدی	از به

مصطلح ۱۵ در بر عضو ضعیف میریزد و تقریب بقول الطیبات که ماده بر عضو ضعیف میریزد ۱۲ بار ۱۵ در دنگرد
رحم نکرد ۱۲ بار

عجم نگردد شانه گویند که از دلم در دهن از ساله بیک ناله میرود ۱۲ باقرعه در دل من در دافزودی و میگوید مثال ۱۲ حسابی کاشی

مصدر	صده	شاعر
گذاشتن	به	در محرومی این باده بمنصور گذار
گفتن	با	شب باسگان کو تو گفتم در خویش
نمودن	بر	این درد در دلیست که بر دل نهاده اند دین داغ از کجاست که غافل نهاده اند
در دلدل معروف ۱۲		
ز دل	با	سینه صافم باده با گبر و مسلمان میزخم
کردن	در	نیستی بیا خود ای ناله بالا پا گذار
گفتن	به	در دلدل گفتم تغافل کرد خواری را بسین
نوشتن	از	عشاق سر کویتو در دلدل خود را از خون جگر بر در دلام تو نویسد
در دلدل معروف، و نیز کنایه از رنج و محنت ۱۲ بهار عجم		
آوردن		گر نیاد در دم بخت در دلدل مغرور دار
آوردن		منکه در دلدل دارم در دلدل چو آن آورم
بردن	از	نمی بریم میخانه در دلدل صائب
دادن		بجرم آنکه شبها در دلدل میاید اوجانانرا
مصطلح ۱۲ در دلدل زدن، و کردن، زاری کردن و دزدل گفتن و بدین معنی تنها در دلدل نیز آمده و از اهل زبان		
بتحقیق پیوسته که در دلدل کردن بمعنی دل خالی کردن، و حاصل این نیز همان است ۱۲ بهار		
عنه نمی گویم با در دلدل خود بعد از این باقر عنه بتقریب حکایت تا گویم در دلدل با او ۱۲ شغائی		

مصدر	صله	شاعر
داشتن	از	دارم این درد سوز بوی گللابی که پیرس
در یافتن	از	بلبل از مهربان او اش بساید صندل
دیدن	از	جز در دوسر در دو تسلسل ندیده ام
رساندن	از	ره نتوان رفت بیایه کسان
رفتن	از	سرفت در هوایتو این درد سرفت
کردن	از	از صندل از سخن گذر در دوسر کنم
کشیدن	از	بهر چه روز میکشم در دوسر طیب را
گرفتن	از	کز حرف اشتیاق منش در دوسر گرفت
ماندن	از	برفت از سر در دوسر خمار بماند
نشان دادن	از	نشاند جهان از جهان در دوسر
درس خواندن کتاب ۱۲ بهار		
آموختن	از	درس ازل تا ابد آموخت
خواندن	از	میخواند دوش در مقامات معنوی
دادن	از	سیستی مبین کز دست مطرب ساز میگردد
مصطلح له درس خوان، شاعر، و تعلم ۱۲ بهار		
ع تا چند در دوسر کشم از گفتگو خوش ۱۲ خانی ع		

مصدر	صده	شاعر
کردن	در پیشروان شرع کن درس	از پیش نهاد گمر بان ترس
گرفتن	گلنیکه درس تبسم ز غنچه تو گرفت	چرخنده های نمک ریز بر صبا که کند
گفتن	محبت درس معنی گوید افلاطون مطلب کو	که صفری خندد و کبری فردگرید بر بالانش
درست بضم تین، راست، و مقابل شکسته، و مقابل غلط ۱۲ بهار عجم		
آدن	صد نقش درست آید و کس از خبر نمیست	چون رفت خطا که هر را چشم بر آنست
اقدادن	هم معنی میوه چین بخت و درست افتاد	خسرو دهلوی
برگرفتن	حیانه نهشت که نقش درست برگیرم	از
برآمدن	خواهی اگر درست بر آید بدو سے تو	حسن صلائی
بودن	فلکند زلف سبز بر پا و روشن شد	صدا صغنی
خاستن	این را در محمل صرف کند که هر سه معنی	درست بخیزد
دانستن	من عهد تو سخت ست میدانم	خسرو دهلوی
دیدن	کمکشان را که بر دوش فلک بینی دست	بشکستن آن درست می دانم
ساختن	گل ز کم زرد دها نر که جست	ما رضحاک است اما مغر و انا میخورد
شدن	که یک چیز درو نباشد درست	وز پے خود جامه نازد درست
یقین شد که در کار سختی تو مست یحیی کاشی		
مصطلح له درست بر آدن از آب، کنایه از سلامت حال و عافیت ۱۲		
عنه ناید خود از شکسته دل اندیشه درست ۱۲ کمال صفائی		

مصدر	صله	شاعر
کردن	طالع مردم ز شمار نخست	خضر دهلوی
گذاشتن	چشم شوخ بیهیة اسلام را بر رنگ زد	زلف کافر کشش و نگذاشت ایما در دست
گردیدن	نیز ادا کار درست از شکست ما گردد	طلسم ما شکن و بر خور از دینۀ ما
گرفتن	درست گرفتن	نظیری پیشاپوش
گشتن	درست گشت که جان نمی بدین معنی	که تاز من بگبستی بمن نه پیوستی
ماندن	با صبا زلف تو بلوے باغ برد	یک غنچه را نماند بتن بر قبا درست
نمودن	منشور نیز درست نموده کلاه گوشه تفاخر	بر آسمان شکسته اند
یافتن	اگر چه در خلل یابی درستش	نگرد و تا نگردانی نخستش
درستی مقابل شکستگی، و غلطی ۱۲ بهار عجم		
دادن	راست رو می برده ز بیجا صلا	داد درستی بشکسته دلان
داشتن	نیار در قبو لش عقل سستی	که پیش عاقلان دارد درستی
درستی سختی، و ناهمواری ۱۲ بهار عجم		
کردن	درستی کند با غریبان کسے	که نابوده باشد بغربت بے
درم معروف ۱۲ بهار		
افشاندن	عکس مست درم افشان تو بر بحر افتاد	از ریخت چون شاخ شگوفه درم از نایم
ع محضر درست میکند از جوهر آئینه ۱۲ صائب عه موج دارا کج بر اندامش درستی میکند ۱۲ اثر شیرازی		

مصدر	شعر	مصدر	شاعر
رنجستن	شوم بر درم ریز خود در فشان	کنم سر کشی لیک با سر کشان	نظا گنجوی
یافتن	شادم ز نشانهام کف پامی سگانت	مانندگد امی که بیابد در می چنند	کاتبی میثاق
درمان علاج ۱۲ بهار			
پذیرفتن	دل یوانه از ان شد که پذیرد درمان	مگرش هم ز سر زلفت تو زنجیر کنم	حافظ شیرازی
پرسیدن	اے همد از مسیح لب جان فرا او	در ماورد گم شده درمان من بپرس	نظا اصغری
جستن	درمان دل خود از که جویم	افسانه خویش با که گویم	الوزیری
دادن	در دستانی کن و درمان دهی	تا که رسانند بفرمان دهی	نظا گنجوی
داشتن	مسلمانان ندارد در دین جز بگن	کتیری خورده ام کار نمی کشی نامسلمانی	نظا زیدی
دانستن	طبییم دید و در مانم ندانست	دواے در دینمانم ندانست	نظا شیرازی
رسیدن	سیرم بجان خود بسراستان دلم	بیچاره را چه چاره که درمان نمیرسد	حافظ شیرازی
کردن	ساقی در آتش نظری در ایغ کن	یعنی بیاد مرهم و درمان داغ کن	نظا شیرازی
درنگ بختین، و کسر اول، فرصت و آهستگی ۱۲ برهان			
افتادن	چون نفس از فرمایش گشته تنگ	در رهش افتاد ز مانی درنگ	ملاحامی
اندوختن	کوهی اندوزد از حکم گران گشت درنگ	برق می آموزد از غم بکیت شتاب	سلا ساجی
بخشیدن	از اگر انجانی غم ما باد از بخش درنگ	کوه را در اضطراب آرد شباهای ما	سید فخری
عده در دست که در مانش هم از در کنند ۱۲ صغی صفایانی			

مصدر	صله	مشاعر
داشتن	در	دو فلک رنگ ندارد شتاب کن
کردن	در	با آنکه من درین صدد جا زدنگ کردم
کشیدن	از	نه از پیک باز سچ گرفت این درنگ
گرفتن	از	هر دو نمودند زمانه درنگ
نمودن	در	سرشت غم تو در خلقت شمال شتاب
نهادن	به	بوفاد رنگ در زدی بجا شتاب دارد
وزیرین		
در واژه مرادف در ۱۲ بهار		
بر بستن	بر	در واژه دل بخشش نسیان
کشیدن	بر	من برخ وصال تو در واژه میکشم
و ر و و بالضم و و او معروف رحمت و دعا و استغفار ۱۲ بهار		
بودن	بر	بر اصحاب و بر پیر و ان تو باد
دادن	بر	بسی داد بر شاه عالم در و د
خواندن	بر	بوسه کاکل وز در دماغ مردم
مصطلح ۱۲ در واژه برخ کس کشیدن بند کردن و بر آوردن در واژه ۱۲ بهار		
عز زده داد پوشیدگان را در و د ۱۲ نظامی عه در و دشمنش بر آن غار خواند ۱۲ نظامی		

مصدر	صله	شاعر
رساندن	در و دم رسانی رسانم در و دم	بیائے بیایم ز گنبد فرود
رسیدن	در و در رسیدن	نظا گنجوی بهار
فرستادن	بستان نوید سر و دے فرست	بیاران رفته در دے فرست
گفتن	آداز اورنگ بزرگی فرود	دست به گل برزد و نقش درود
در و غ مقابل راست ۱۲ بهار		
آوردن	من عجب دارم ز فردوسی تا چندان	از کجا آورده بیوده چو گفت آن سحر
انکاردن	بر میا و سر از ایشان که دروغ انکارند	هر کجا راستی از تو مشتهر گردد
بافتن	با خود از بهر تلی از تو میبافد دروغ	دل که بر امید و چاه محنت جا آوست
بر بافتن	بهر یک چند بر بافد دروغی	دهد زان گوهر خود را فروغی
بستن	دل چون بدید موی میان تو در کم بر	گفت این دروغ بین که برین است بستند
بودن	از یک حدیث لطف که آنهم دروغ بود	امشب دفتر گل صد باب شسته ام
پرداختن	قلم بشیر محبت دروغ پردازست	ببال شوق رقم گز نامه بر نه برد
ترا دیدن	و عده بوسه چه میفرمائی	میترا و ز ادایتو دروغ
دیدن	دل چون بدید موی میان تو در کم	گفت این دروغ بین که برین است بستند
زدن	جماعتی که ندانند بازیم از ضرب	همه دروغ زن خراب اند و خیره سر اند
عه که میترسم دروغ بسته باشد از بر آو ۱۲ باقر کاشی		

مصدر	صده	شاعر
فرو گفتن	چندان دروغ زشت فرو گویمش بس	تا چون کدو شود سر آن قلعیان باد میر سلیقانی
گفتن	چند اصلاح خطا یتو کنم	از بر چند گویم ز براسے تو دروغ مختتم کاشی
درون مقابل بیرون اندرون کمزید علیہ آن ۱۲ بہار		
باختن ^۱	ز استخوان بدم تیغ یار دست رسید	از ز بیم باخت درون را غلاف وارا نگشت طغرا مشہد
پروردن ^۲	اے درون پرور برون آرای	دیو خرد بخش بنجر و بخشای شما مشہد
پروردن	درون پروردن	بہار
داشتن ^۳	مستبیر عالم و جاہل شدہ	گر چہ درون دار سیہ دل شدہ خسرو دہلوی
سجیدن ^۴	بمیزان درون سنجان بسنج این بخت پیش	کہ در افشان کنی بہر بود یار افشان عرفی شیرازی
نشستن ^۵	درون نشین	بہار
دریا ترجمہ بحر ۱۲ بہار		
بستن ^۶	سج گویہر میزند در بحر پر شور سخن	بہ خامہ اقم طرفہ دریا بجوی خوش بست راقم مشہد
مصطلح		
<p>۱ درون باختن، کنایہ از قالب تہی کردن ۱۲ بہار ۲ درون پرور، کنایہ از اہل دل و نیز کنایہ از حق سبحان تعالیٰ ۱۲ بہار ۳ درون دار، کنایہ از منافق و کذب پرور ۱۲ بہار ۴ درون سنج، کنایہ از مجاہد اہل دل و صاحبہ ۱۲ بہار ۵ درون نشین، کنایہ از خلوت گزین ۱۲ بہار ۶ دریا بجوی خوش بستن، آب بجوی خوش بستن کہ ہمیشہ ہما بخا باشد و بجا دیگر نرود ۱۲ بہار</p>		
عہ تا چو ایرمن دروغ مگر گفتی بر بسر ۱۲ مغزی		

مصدر	صند	شاعر
خوردن ^۱		تشنه گوهر اگر دریا خورد میراب نیست قاسم مشهد
دیدن ^۲		چشم دریا دیده در بحر کمان عنبر ندید تاثیر اصفا
رفتن ^۳		برآراسته خود همه روی آب با تفتی جامی
زدن ^۴	به	برویم گزنی دریا بهوش خود نمی آیم قاسم مشهد
کشادن ^۵	به	کشاده لبش شیر دریا میخون نظامی گنجوی
کشیدن ^۶		چون دور خرد آید می در سبب نماند خسرو دهلوی
کشیدن ^۷	بر	قطره خونی چه دریا با خون بر سر کشید مناصفا
نور دیدن		دریا نور د
نوشتن		دریا نوش
در بیغ مضائقه نمودن و کلمه که در محل تاسف و تحسیر گویند ۱۲ بهار		
آمدن		لیکنم از تیغ خود آید در بیغ
چون کنم از خون سگ آلوده تیغ خسرو دهلوی		
مصطلح		
<p>۱ دریا خوردن کنایه از خوردن شراب آب و مانند آن باقی غایت ۱۲ بهار ۲ دریا دیده کنایه از دیدن و یا یادیده باشد ۱۲ بهار ۳ دریا رود آنکه در دیار و از عالم آتش ۱۲ بهار ۴ دریا بر روزدن و مبالغه در بیدار کردن چو تناب زدن هم بر آیین کار کفایت میکند ۱۲ بهار ۵ دریا کشادن کنایه از دریا بر آوردن ۱۲ بهار ۶ دریا کشیدن و بر سر کشیدن مراد دریا خوردن و گشت ۱۲ بهار ۷ دریا نور و مراد دریا و دریا نوش کنایه از شراب خواره که بهر دست شود ۱۲ بهار</p>		

مصدر	صده	شاعر
بودن	به	بخت که شکم آید که نظر کنم برویش
خوردن	بر	کفش خورده بر تیغ او صد دروغ طغاشنه
داشتن	از	که مستحق زکوة اند مردمان فقیر فانی هر دی
گفتن	به	چو اندازد افراسیا بانه تیغ ظهور ترشیز

در یوزده گدائی ۱۲ بار

کردن	از	کنم در یوزده فیض از بزرگ و خرد بخانه ملا جامی
نمودن	از به	در یوزده آرام و قرار نمساید صادق شیرازی

وزر و معروف و ایضا دزدی ۱۲ بار

افتادن	در	بسان دزد که در خانه گدا افتد کلیم همدانی
بردن		بر دزد او شهنه دزد گیر نظر گنجوی
گرفتن		بر دزد او شهنه دزد گیر

مصطلح

۱ دروغ خوردن بمعنی تاسف خوردن ۱۲ بار ۲ دروغ داشتن ۳ مضائق نمودن ۱۲ بار ۴ دزد افتاد و زدن ۵ دزد بردن ۶ دزد گرفتن ۷ دزد بردن ۸ دزد بردن ۹ دزد بردن ۱۰ دزد بردن ۱۱ دزد بردن ۱۲ دزد بردن ۱۳ دزد بردن ۱۴ دزد بردن ۱۵ دزد بردن ۱۶ دزد بردن ۱۷ دزد بردن ۱۸ دزد بردن ۱۹ دزد بردن ۲۰ دزد بردن ۲۱ دزد بردن ۲۲ دزد بردن ۲۳ دزد بردن ۲۴ دزد بردن ۲۵ دزد بردن ۲۶ دزد بردن ۲۷ دزد بردن ۲۸ دزد بردن ۲۹ دزد بردن ۳۰ دزد بردن ۳۱ دزد بردن ۳۲ دزد بردن ۳۳ دزد بردن ۳۴ دزد بردن ۳۵ دزد بردن ۳۶ دزد بردن ۳۷ دزد بردن ۳۸ دزد بردن ۳۹ دزد بردن ۴۰ دزد بردن ۴۱ دزد بردن ۴۲ دزد بردن ۴۳ دزد بردن ۴۴ دزد بردن ۴۵ دزد بردن ۴۶ دزد بردن ۴۷ دزد بردن ۴۸ دزد بردن ۴۹ دزد بردن ۵۰ دزد بردن ۵۱ دزد بردن ۵۲ دزد بردن ۵۳ دزد بردن ۵۴ دزد بردن ۵۵ دزد بردن ۵۶ دزد بردن ۵۷ دزد بردن ۵۸ دزد بردن ۵۹ دزد بردن ۶۰ دزد بردن ۶۱ دزد بردن ۶۲ دزد بردن ۶۳ دزد بردن ۶۴ دزد بردن ۶۵ دزد بردن ۶۶ دزد بردن ۶۷ دزد بردن ۶۸ دزد بردن ۶۹ دزد بردن ۷۰ دزد بردن ۷۱ دزد بردن ۷۲ دزد بردن ۷۳ دزد بردن ۷۴ دزد بردن ۷۵ دزد بردن ۷۶ دزد بردن ۷۷ دزد بردن ۷۸ دزد بردن ۷۹ دزد بردن ۸۰ دزد بردن ۸۱ دزد بردن ۸۲ دزد بردن ۸۳ دزد بردن ۸۴ دزد بردن ۸۵ دزد بردن ۸۶ دزد بردن ۸۷ دزد بردن ۸۸ دزد بردن ۸۹ دزد بردن ۹۰ دزد بردن ۹۱ دزد بردن ۹۲ دزد بردن ۹۳ دزد بردن ۹۴ دزد بردن ۹۵ دزد بردن ۹۶ دزد بردن ۹۷ دزد بردن ۹۸ دزد بردن ۹۹ دزد بردن ۱۰۰ دزد بردن

مصدر	صلہ	شاع
<p>دست مقابل پائے و بمعنی پنجہ و نفع و قدرت و ظفر و فرصت و قابو، و نوبت و طرز و دستور ۱۲ ہمار</p>		
آختن ۱	چون توان بر افلاک دست آختن	بو
آزموں ۲	بششیر گشتند دست آزمائے	به
آزموں ۳	اگر چرخ گردان خطائے نمود	به
آمدن ۴	بر گیشیشمی و اہستہ اش بکش	از به
آمدن ۵	چنانکہ دست بدست آمدت ملک	به
آموختن ۶	شیر گردون پیش شیر رایت	
آوردن ۷	از ان ابر عاصی چنان ریزم آب	بر
آوردن ۸	چو در میان مراد آوری دست اُمید	در
آختن ۹	خردی ست با گردشش ساختن	سعد شیرازی
آزموں ۱۰	در آنم نشد قالبی زخم سائے	خسرو دہلوی
آزموں ۱۱	باین خانہ دست آزمائے نمود	نظا گنجوی
آمدن ۱۲	دست تو گز کوہ غم آید بزیر سنگ	خسرو دہلوی
آمدن ۱۳	بدست ہامی در گنجین بخا ہد رفت	سعد شیرازی
آموختن ۱۴	سخرہ چون آہوی دست آموز باد	انور اکبر
آوردن ۱۵	کہ نار دگر دست بر آفتاب	نظا گنجوی
آوردن ۱۶	ز عمد صحبت مادر میانہ یاد آرید	حافظ شیرازی
<p>مصطلح</p> <p>۱ دست آختن، دست دراز کردن و حرکت دادن، آزمایطون چیز ۱۲ ہمار ۲ دست آزمائے، بمعنی مصدر و اسم فاعل ہر دو آمدہ ۱۲ ہمار ۳ دست درتہ سنگ و زیر سنگ و زیر سنگ آمدن، کنایہ از مغلوب شدن و مبتلا ہوا و عقوبت گشتن ۱۳ ہمار ۴ دست بدست آمدن، جلد و شتاب آمدن ۱۲ ہمار ۵ دست آموز، مرغی کہ آزا بر دست تعلیم دادہ باشد کہ اگر بر طرفہ دست از انجا برگشتہ باز بر دست بیاید ۱۲ ہمار ۶ دست آوردن، بچیزے، کنایہ از غالب توانا بودن بر چیزے ۱۲ ہمار ۷ دست در میان آوردن، معروف ۱۲ ہمار</p>		

مصدر	صله	شاعر
آوردن ^۱	بر	سليم قطره آبی نمیتوان خوردن
آوردن ^۲	از	از ان تمیست کف آرزو گدای ترا
آویختن ^۱	به	ز اینجا چو گشت از من عشق مست
آویختن ^۲		حلقه زلف گر بگیر تو دست آویز است
افشاندن ^۱	از	طبع سیر آمد طلاق از و سیر براند
افشاندن ^۲	در	پس از کشتن خلاصی هز بند خویش با تو را
افشاندن ^۳		وقت حاصل نخورد غیر تاسف نمک
افشاندن ^۴	بر	خج سچ آن دلبر قاصد کز افشاندن دست
افشردن ^۱		ز بسکه مغرم اگر د عشق دست افشار
افگندن ^۱		طایفه بنگر کزان تیغ که بر سر خورده ام
		چپ دست بود که غم بر گلو می آورد
		که دست پیش تو نتواند از حیا آورد
		بدامان یوسف در آویخت دست ملا جامی
		گرچه زاهد است صد دانه دستا و زیارت
		پشت بروی کرده دست از وی افشاند مولانا رومی
		مبادا دست بپا در دم جانکنان افشاند باقر شاشی
		تخم این مرز عهد پیدا که دست افشان است اثر شیرازی
		پشت دستی بزند بر سر اندوه و محن
		خمیر مایه دیوانگی شد آخر کار
		در دم از دامان لب دست فضا افگنده

مصطلح

۱- دست بر گلو آوردن، کنایه از گوفشردن ۱۲ بهار ۱۵ دست پیش آوردن، کنایه از دیوزنه کردن ۱۲ بهار ۱۵ دست بدان
 کس آویختن، اقرب بمعنی دست بدان کس زدن، و دست بدان کس دامن کردن بعد ازین باید ۱۲ بهار ۱۵ دست افشاندن از چیز کنایه
 از جفا شدن و ترک گرفتن از وی ۱۲ بهار ۱۵ دست و پا افشاندن در وقت نزاع لعل بود ۱۲ بهار ۱۵ دست افشاندن، چیزیکه دست افشاندن
 و نیز کنایه از حرکات و سکنات که در حالت رقص پیدا کنند ۱۲ بهار ۱۵ دست افشار، چیزیکه نرم که بر در دست افشرد ۱۲ بهار ۱۵ دست
 از دامن کس افگندن، کنایه از جفا کردن ۱۲ بهار ۱۵ قدح میان بر عرش دست افشان کنند ۱۲ سعدی

مصدر	صله	شاعر
افگندن ^۱	بر	دست بردوش دل افگنده ز جانیخیزد ایر شه سرستان
افگندن ^۲	به	هر دم نتوان دست بشاخه در افگند صفا صفتان
افگندن ^۳	در	چو کا کل در میانش دست افگند ز لاجو انار
افگندن ^۴		دست افگن بهار
انداختن ^۵	به	زلف خورشید پناه تو بیا دم آمد صفا صفتان
انداختن ^۶		دست اندازی که هست در رقاصی طهور شیرینی
انداختن ^۷	بر	در ره افتادگی پر چرخ دست انداز کن مخلص کاشه
انداختن ^۸		ورنه دشمن را نباشد تاب دست انداز ما سالک یزد

مصطلح

۱ دست بردوش افگندن، بنا بر کثرت ضعف دست بردوش کسه گذاشته را افتن ۱۲ بهار گوید که تخصیص ضعف بجاست
در حالت مستی و نشه نیز توان گفت چنانکه از کلام منظوری ظاهرست و هو اندا ۵ چنان مست از شوق هر چه هست + که بردوش افگنده خود
جلوه دست ۱۲ دست بشاخ افگندن، کنایه از یار و گرفتار و در ادو خواستن ۱۲ بهار ۵ دست افگن، کنایه از حاکم
و مغلوب و یادگار که از دست گذارند چون تصویر و خط و جز آن ۱۲ بهار ۵ دست بردوش انداختن، بمعنی دست بردوش
افگندن ۱۲ از بهار ۵ دست انداز حرکت دادن را برای کاره چون گره بریدن و نیز انداختن و مصدر گستردن و شکار

و جمله بردن ۱۲ بهار و مصطلحات الشرا

مصدر	صله	شاعر
باختن ۱	بدست بازی در مصفا سلم شغول	وگر نه در دل خویش را کم اظهار کلیم هدانی
باختن ۲	من داغ پسندیدم و یاران مرهم	در عرصه عشق دستبازی این ست طاهر شیرازی
باختن ۳	چو جاک بزم به بیند بجام باز دست	چو وقت رزم بود تیغ جانستان گیرد حافظ شیرازی
بر آوردن ۱	چون برادر شوکت حسن تو دست از این	شق چو ماه عالم آرا میکند آئینه را صفا صفا
بر آوردن ۲	محراب ابروان بنما تا سحر گمان	دست دعا بر آرم و در گردن آرم حافظ شیرازی
بر افشاندن	قاضی اربابانشیند بر فشانند دست را	محتسب گر مخور معذور دار دست اسعد شیرازی
برداشتن ۱	شمر را میباید اول زمین برداشتن	که با سانی تو دوست از دمان برداشتن واعظ قزوینی
برداشتن ۲	کرد از بس عرصه بر تنگ دور روزگار	مرجع آخر غنچه سنان دست از دهن برداشتم فرخ نوری
برداشتن ۳	دست برداشتن	بهار
برداشتن ۴	در خرابات چه حاجت به نجات نیست	دست برداشته دایم بدعا تاک اینجا صفا صفا

مصطلح

۱- دست بازی، کنایه از انبساط و ملاعبت با عشوق کردن و در شرطیج بهر مهره که دست کنند جهان را باز نیکو عوام این را دست می‌گویند ۱۲ بهار و مصطلحات ۱۵ دست از آستین بر آوردن، بمعنی دست از آستین بیرون آوردن ۱۲ بهار ۱۳ دست دعا بر آوردن، کنایه از بلند کردن دست در وقت دعا خواندن ۱۲ بهار ۱۴ دست از دمان برداشتن، بجهت برده بخش گفتن و نیز صرف نکردن در دشنام دادن و بدگفتن ۱۲ بهار و مصطلحات الشعرا ۱۵ دست بدعا برداشتن، مراد دست بدعا بر آوردن ۱۲ از بهار

مصدر	صله	شاعر
برداشتن ۱۰	دست بردار چو فلک تاب نداشت	پشت دستی زنده مهر پیش تو گذاشت نجات اصغر
برداشتن ۱۱	از و تانقد آمرزش نمیگیم نمی میرم	چو مز دوری که دست از کار فرما بر نمیدارد یقین کاشی
بردن ۱۲	گوهر مدحی که من در حرمت ریختم	دست بدستش بر نداشتا حرم کبریا قدس شده
بردن ۱۳	دست بدست بردن	بهار
بردن ۱۴	بداد و دهنش در جهان بے فشرده	بدین دست برد از جهان دست برد نظر گنجوی
بردن ۱۵	ایم برده انظر اوت دست از بهار دست	از خون کیست باز ترا در نگار دست شاکه مشد
بردن ۱۶	بهمه در سودا بود دلال او	مے برد دستی بزیر شال او اشرف مازندران
بردن ۱۷	تا جهان رسم دست برد نهاد	دست بردے چنین نداشتا دیاد نظر گنجوی

مصطلح

۱۰ دست برداشتن، با مصطلح کشی گیران دست خود بر زمین بند کردن و حرفین را بدعوی گفتن که بردارد ۱۲ بهار و مصطلحات الشعرا
 ۱۱ دست از کسی برداشتن، از سرش و اندن بدون حصول مقصود ۱۲ بهار و مصطلحات الشعرا ۱۳ دست بدست بردن،
 بعضی زود حرمت بردن و نیز کنایه از زود و شباب بردن ۱۴ بهار و مصطلحات الشعرا ۱۵ دست برد، کنایه از غلبه و قدرت و نعمت و بمعنی
 بازی بردن یا خود از معنی اول است ۱۶ بهار عجم ۱۷ دست از چیزی بردن، کنایه از سبقت کردن و پیش دستی نمودن ۱۲ بهار
 ۱۸ دست بزیر شال بردن، کنایه از شخص و معین کردن قیمت در هندوستان این رسم مخصوص دلالان نخاس است ۱۹ بهار
 بهمه، با لکسر یعنی ست با نام نیجه که میرنگاران بر نیجه کشند و در هندوستان خراطی طوریکه همراه اهل دول باشد و زخیرات و کاغذ
 ضروری در آن بود ۱۲ از بهار عجم

مصدر	صله	شاعر
۱۵ بردن	از	دست بد عا بردن بهار
۱۶ بردن	از	دست از پے چیزے بردن بهار
۱۷ بردن	در از	کسے ز غمره خونریز یار جان نبرد اگر ز بیم اجل دست در میان نبرد باقر کاشی
۱۸ بر کشیدن		دست بر کشیدن
۱۹ بر کنندن	از	کم از دواغِ بتان بر کنده ام دست نیاز اندک اندک نقد بسیار بدست آورده ام لسان شیرازی
۲۰ بر مالیدن	ب	بساطور غم استخوانم شکست بسلاخی غصه بر مال دست غلو تر شیرے
۲۱ بر نهادن		تو در آن اندازه از کبریا اندر وجود هیچکس را دست بر نتوان نهادن کمتر التور ابیورد
۲۲ بریدن		یلان را سر و سینہ و پا و دست برید در دید و شکست و به بست فردوسی طوکی
۲۳ بریدن		دستی که نتوان برید باید بوسید بهار
۲۴ بستن	ب	خوش اختلاط گرم با آن طره میکند آخر به تخته باد صبا دست شانہ لبست تاثیر اصغرائی

مصطلح

۱۵ دست بد عا بردن، بلند کردن دست وقت دعا ۱۲ بهار ۱۵ دست از پے چیزے بردن، بکنان رسیدن ۱۲ بهار
 ۱۶ دست از چیز بر کنندن، ترک آن کردن ۱۲ بهار و مصطلحات الشعرا ۱۵ دست بر مالیدن، کنایه از آماده شدن برائے کار ۱۴ بهار ۱۵ دست بر نهادن، کنایه از نشان دادن ۱۲ بهار ۱۵ دست بریدن، معروف ۱۲ ۱۵ دست که
 نتوان برید، باید بوسید، یعنی چیزی را که از خود جدا نتوان کرد یا عز از تمام پیش خود نگاه باید داشت ۱۲ بهار ۱۵ دست تخته بستن، عاجز ساختن و بیکار کردن و نوحه دست از سیاست ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
بستن ^۱	بر	که دست شعله را بر چوب بسته زلالی خورشید
بستن ^۲	بر	دست ارباب قلم را یک قلم بر چوب بست در سخن چون ضامن بچکیل ستاد نیست صفا اصفا
بستن ^۳	بر	دست بر کسے بستن بهار
بستن ^۴	بر	دست فرکان بر قفا بندیم کز آسید در دل هر پاره دل شتر ستانی شکست طالب آملی
بستن ^۵	بر	دست یگان یگان بر کف بستند سعد شیرازی
بستن ^۶	بر	اینکه بر قتل مخلص دست داری بر کمر خوش دگر دستی برین نخچیر لاغر بسته مخلص کاشی
بستن ^۷	بر	ساعتی دست بند سیکردند بر سمن ریش خند سیکردند نظا گنجوی
بستن ^۸	با	گفت چون فرشته بلند می دهد گفے با دودان دست بندی دهد بهار
بستن ^۹		دست بسته بهار
بستن ^{۱۰}		دست بسته بهار

مصطلح

۱- دست بر چوب بستن، بمعنی دست بر تخت بستن ۱۲ از بهار ۵- دست بر کسے بستن، در خرابی او بودن ۱۳ بهار ۳-
دست بر قفا بستن و بر کف بستن، معروف ۱۲ بهار ۴- دست بر کار بستن، ابرام و استادگی در آن کار کردن ۱۲ بهار ۵- دست
نوعی از رقص و آهنگان است که رقاصان دست یکدیگر گرفته می رقصند ۱۲ بهار ۶- دست بندی، آن است که یکیک دست حیوانات را در سن
بسته به بیخ می بندند ۱۲ بهار ۷- دست بسته، کنایه از مصلی و مغلوب و زبون و خجل ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
بودن ^۱	بر	هر کجا سکه زد بنام سخاش
بودن ^۲		دست و بغل بودن
بودن ^۳		دست و بغل بودن
بودن ^۴	در	ازین دیار شدن سخت مشکست مرا
بودن ^۵	به	دست بزرنگ بودن
بودن ^۶	در	بست طوق بندگی راه نفس بر قهرمان
بودن ^۷		از در آسمان چه می طلبی
بودن ^۸		آزادست از سخاوت تو
بودن ^۹	در	دست فتنه در زیر سر بودن
بودن ^{۱۰}	بر	ز عکس روی او مهر ز راند و د
بودن ^{۱۱}	بر	نر پا افتاد دستش بر سر من
<p>مصطلح ۱۰ دست بردن یا بودن کنایه از خاموش بودن ۱۲ بهار ۱۳ دست و بغل بودن دست و بغل یکدیگر را در دست داشتن یا بر زمین برنزدن کنایه از کمال اختلاط و گرمی ۱۲ بهار ۱۳ دست در تنه سنگ دان دست بزرنگ دان کردن دست بزرنگ آمدن کردن دست ۱۲ بهار ۱۳ دست و بغل بودن کنایه از مصلحت و یکبار بودن ۱۲ بهار ۱۳ دست در گریبان کسی بودن کنایه از آویزش و بیکار کردن ۱۴ دست فتنه در زیر سر بودن باعث فتنه بودن و یکبار زیر سر داشتن ۱۲ بهار ۱۳ دست بردن یا بودن از خیرگی ختم دست بردن بودن و نابینا یا نه با ستعانت آن راه خانه رفتن ۱۴ دستش بر سر من یعنی آنچه او میسر شد مرا هم نصیب باد ۱۲ بهار</p>		

مصدر	صده	شاعر
بوسیدن	دست و پا بوسیدن	بهار
بوسیدن	دست خود بوسید هر کس دامن پاکان گرفت	شد ز لیخا رفته رفته یوسف از سودا عشق صبا اصفهانی
بوسیدن	ز روزگار خوش ست این همه جز آنکه بلم	ز دستبوس خداوند روزگار جداست الزکریا ابوردک
بوسیدن	از بهر دستبوسی آن شوخ همچو زلف	شد که چهره بستاند شمشاد رفته ام منفید بلخی
پختن	همان روشنی که دخت منست	بدان نازکی دست پخت منست نظام گنجوی
پروردن	تیرش تمام مینه پسندست و دلنشین	این غمزه دست پر و چشم سیاه کیست قدشندک
پروردن	طفل شکم دست پر و در نیم صبح نیست	داغدار و باغبان را لاله خور و درمن طالب آملی
پیشیدن	بر لب آب بقا از تنگی جان میدهد	دست هر کس که حیرت بر قفا پیچیده است صبا اصفهانی
پیشیدن	دست پیچ نیست زین بهتر برای اعتبار	یار مکتوبم بدست خویشتن پیچیده است مخلص کاشی
پیشیدن	کنم دست پیچی بسجا بیان	زخم سکه بر سیم سقا بیان نظام گنجوی

مصطلح

۱۰ دست و پا بوسیدن، بمعنی در دست و پا افتادن که گذشت ۱۲ بهار ۱۰ دست خود بوسیدن، چون از دست کسی کار عمده برآید این عبارت در آنوقت گویند ۱۲ بهار ۱۰ دست بوس دست بوس، از عالم پالوس و پا بوسی ۱۲ بهار ۱۰ دست پخت، چیریکه بدست باشند اعم از اینکه حیوان بود یا نبات ۱۲ بهار ۱۰ دست پرورد دست پرورد پرورش یافته بدست ۱۲ بهار ۱۰ دست بر قفا پیچیدن مراد دست بر قفا بستن ۱۲ بهار ۱۰ دست پیچ، مراد دست انداز و پیچ کردن با کسوتان و در وقت او معلوم شود ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
چیدن ۱	کتاب دلپسندان حلو شیخ را باعتبار	نظم دست چین گفته طغریک مشهور
چیدن ۲	درستان پس از چهار پنج روز برگها	بگردانند و دست چین سازند ابو الفضل کلبادی
خوردن ۱	ترازی میلی استاد رخ فسرده شود	متاع از نظر افتد چو دست خورده شود افخر مازندرانی
دادن ۱	قماش دامن پاک تر اندارد گل به	مرد حسن تو ام میدهم بدامن دست مفید بلخی
دادن ۲	رخصت اشک بچشم گوهر افشان میدهم به	هر چه بادا باد خود را دست طوفان میدهم افخر مازندرانی
دادن ۳	داد و گشتی خصمانه در دست بدست به	به نگار هر چه را گشت و در گشتی بست نجی اصغری
دادن ۴	ز ضعف دست بدیوار داده آمده ام به از	بهر دو گام زمانی ستاده آمده ام میا اصغری
دادن ۵	واعظ مکن مضافه را دست پیچ زهد به	که خود فروش دست بدلال میدهد تاثیر اصغری
دادن ۶	گر بتیش اجل دهد دستی به	کیسه پر کنم ز سود و زیان طغریک مشهور
دادن ۷	از تو متاع حسن در زمان نقد جان دل به	دستم بده بدست که سودا مبارک است سیحی شیرازی

مصطلح

۱ دست چین؛ برگزیده و خلاصه و چیزیکه از ابدست چنند و انتخاب کنند ۱۲ بار ۲ دست خورده؛ متاع متعل و تباها شده ۱۲ بار ۳ دست بدامن دادن؛ مرد بدندان ۱۲ بار مصطلحی الشعرا ۴ دست دادن؛ بمعنی بدست کسی دادن ۱۲ بار ۵ دست بدادن؛ در ذریع نشانی دست یکدیگر گرفتن ۱۲ بار ۶ دست بدیوار دادن؛ از خیرگی دست بدیوار بودن یا بینایان یا استعانت آن راه رفتن ۱۲ بار ۷ دست بدلال دادن و بدست دادن؛ در صد بیع و ثمر بودن چو دست که در حالت تنگی قیمت کالا دلال نخستین دست با آن زیاده خود گرفته با مارات معینه اصل به تعیین قیمت کند بعد از آن همین دستور بیشتر اخبار کنند ۱۲ بار و مصطلحی الشعرا

مصدر	صده	شاعر
دادن ۱	دست دہی	بہار
دادن ۲	تا چند نند روی برو آن کف پارا	می ریز اگر دست دہ خون صبارا
دادن ۳	این نگارست کہ چون دست بہم داد حناست	بہ
دادن ۴	اوتخواہد کہ بار باب جنون دست دہد	بہ
دادن ۵	اگر بسا ابلیس آدم رو سے ہست	بہ
داشتن ۱	نگرد عقد ہا کی من چراہ روز شکستہ بر از	کہ چون سوز رعنوت دست اتم بر کردار
داشتن ۲	غنجہ دست از شاخ در زیر رخ دارد وحید از	در
داشتن ۳	چو دست پیش تو دارد کسے گرہ گردی	در وقت خراش دل آہنیں چنگی
داشتن ۴	گفت خاموش کہ ہر کس کہ جمالے دارد	در
داشتن ۵		ہر کجا پاکند دست بداندش پیش

مصطلح

۱ دست دہی، کنایہ از امداد و اعانت ۱۲ بہار ۳ دست دادن، و دست بہم دادن، کنایہ از غلبہ و تسلط و نیز کنایہ است از حاصل شدن و مدد یستن و بہت کردن بہر معنی از اہل زبان بہ تحقیق پیوستہ ۱۲ بہار ۴ دست بر کمر داشتن، رعنائی و خود نمائی از اہل زبان بہ تحقیق پیوستہ ۱۲ بہار ۵ دست در زیر رخ داشتن، این احوال در وقت تعجب و تاسف و تحسّر بآدمی عارض میشود ۱۲ بہار ۶ دست پیش کسے داشتن، کنایہ از نگہائی و در یوزہ گری کردن، و اعزاز و اکرام و محرک کردن، و منع کردن ۱۲ بہار ۷ دست پیش داشتن، تجسس کردن ۱۲ بہار

مصدر	صده	شاعر
داشتن ۱	در	اگر حجاب نمیداشت دست پیش مرا ^{شاعر مشرق}
داشتن ۲	در	ولیکن بکون دست در پیش داشت ^{سعد شیرازی}
داشتن ۳	در	دست اگر پیش ندارم سر من در پیش است ^{ناتیر اصفهانی}
داشتن ۴	از	یا جان رسد بجانان یا جان تن بر آید ^{حافظ شیرازی}
داشتن ۵	در	دست خود را در بغل پیوسته دارم همچو سرو ^{صائب اصفهانی}
داشتن ۶	در	دست در روغن داشتن ^{بها غم}
داشتن ۷		دست و تیغی دارد
داشتن ۸		کشتار کار خود را از در میخانه می جویم
داشتن ۹	بر	دست بر کمر داشتن ^{بهار}
داشتن ۱۰	در	ز بیم لرزه زمین دست در کمر دارد ^{سجده کاشی}
داشتن ۱۱	در	دست در گل دارم اما پای در گل نیستم ^{صائب اصفهانی}
مصطلح		
<p>۱۲ دست پیش داشتن، و در پیش داشتن، بکنایه از منع کردن و باز داشتن ۱۲ بهار ۱۲ دست پیش داشتن، بجنبش کردن ۱۲ بهار</p> <p>۱۳ دست از چیز داشتن، باز ماندن از آن چیز ۱۳ بهار ۱۳ دست در بغل داشتن، بمطل و بیکار بودن ۱۲ بهار ۱۳ دست در روغن داشتن، شربت و کمکت داشتن ۱۲ بهار ۱۴ دست و تیغی دارد، یعنی شجاعت ۱۲ دست و دل دارد، یعنی نجی و جوانمرد ۱۲</p> <p>۱۵ دست بر کمر داشتن، بخت و غرور کردن ۱۲ بهار ۱۵ دست در کمر داشتن، بکنایه از آماده بر تیر بودن ۱۲ بهار</p>		

مصدر	صده	شاعر
داشتن ^{۱۵}	در	بهار
داشتن ^{۱۶}	به	نگد اشتمی تا بقیامت که بر آید سعد شیراز
داشتن ^{۱۷}	به	بهار
داشتن ^{۱۸}	به	بهار
داشتن ^{۱۹}	به	میر ساهم من بیادت بر بحر دستی باب بسمل تبریز
رسیدن ^{۲۰}	به	همچو پیاله شراب ست بدست میرسد قدسی شمشک
رسیدن ^{۲۱}	به	بهار
رسیدن ^{۲۲}	به	هر دل و حلقه زلف تو یارب یارب ست حافظ شیراز
رسیدن ^{۲۳}	در	کاخ ناز رسید دست عشاق فیضی اگر آباد
رفتن	در	که دست در کمرش جز لبیم وزر نرود حافظ شیرازی

مصطلح

۱۵ دست در آستین داشتن به پنهان داشتن در آستین و نیز بکار بودن ۱۲ بهار ۱۳ دست داشتن غالب و آنا بودن ۱۲ بهار ۱۴ دست داشتن معروف و از حضرت افسوس سیر کردن ۱۲ بهار و مصطلحات الشعر ۱۵ دست آستانه و وضو کردن و از اهل بیان تحقیق بر پرتکه معنی رسیدن است ۱۲ از بهار و مصطلحات الشعر ۱۶ دست بدست رسیدن باغ از اکرام رسیدن ۱۲ بهار ۱۷ دست بدست رسیدن زرد و شتاب ۱۲ بهار ۱۸ دست بر چیز رسیدن معروف و نیز کنایه از غالب و آنا بودن بر چیز ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
رفتن ۱۵	با	بافلک دست بغل میم اینجو اجمه بین مسیح کاشی
رفتن ۱۶	از	از دست کار رفته مایه خبر مباحث چون بهله دست در کمر یار می کنم صفا اصفهانی
رفتن ۱۷		طاوس ش زبس بعمارت مقید دستم نمیرود که زنگی پا بر آورم طالب آبی
ریختن ۱۸		مریزاد دستی که انگور چید ملغزاد پائے که در خم فشرد حافظ شیرازی
زدن ۱۹	به	فوت شد بسکه زمن مطلب ناخواستنی بد عادت زد چشم اجابت تر شد تاثیر اصفهانی
زدن ۲۰	بر	بهر مرقان سیاهت سرمه در کار نیست بر میزنی بر صید دلهما دست بر ترکش چرا ایما اصفهانی
زدن ۲۱	بر	صد قلب بیک کرشمه پا مال شود زان دست که ترکان تو بر ترکش زد ملکوتی شیرازی
زدن ۲۲	از	پهچو طغرا بر در بے التفات میزنم از تابک از بهر صحبت دست بر هر در زدن ملغز اصفهانی
زدن ۲۳	به	دست که دوش زدن آن طفل شوخ چشم دست نواز شوست که بر دوش میزند صفا اصفهانی

مصطلح

۱۵ دست و بغل رفتن، مراد دست و بغل بودن ۱۲ از بهار ۱۵ دست کار رفته، بمعنی از کار رفته ۱۲ بهار ۱۵ دست او نمی رود یعنی کار سے از دست او نمی آید ۱۲ بهار ۱۵ مصطلحات الشعراء ۱۵ دستش مهر نیراد، دعایست در حالت تحمیل شخصیکه از دستش کار نیاید و بانه گویند ۱۲ بهار ۱۵ دست بد عازدن، مراد دست بد عابر آوردن ۱۲ بهار ۱۵ دست بر ترکش زدن، میگوید جنگ شدن و با مصطلح آراستن معشوق خود را که آنهم در معنی مستعد جنگ بودن است ۱۲ بهار ۱۵ دست بر دوش زدن، رخصت باز کردن در خوان ۱۲ بهار ۱۵ دست بر دوش زدن، مهر دانی و شفقت ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
زردن ۱ ^{هـ}		دست پس زده بہد
زردن ۲ ^{هـ}	در	نخو شتم کہ خام ست جوش بہد زخم دست در عیب پوش بہد
زردن ۳ ^{هـ}		دست زردن بہار
زردن ۴ ^{هـ}		غم را چہ زہرہ باشد تا نام ما برد دستی بزن کہ از غم و غمخوار فارغیم مولوی روئے
زردن ۵ ^{هـ}		دست با کسے زردن بہار
زردن ۶ ^{هـ}	بر ک	بر ک پرودہ پوش کس چہ دست پازند اشرف بدلو آ کہ از اعضا خود باشد گواہ آنجا اشرف مازندرانی
زردن ۷ ^{هـ}		دست از پیے چیزے زردن بہار
زردن ۸ ^{هـ}	در	دست در دامن پر خار علایق فرزند تا بر آئید ازین خرقہ تن دست زنان صاف صفا

مصطلح

۱^{هـ} دست پس زده یعنی در سودا ویر میکند و ہمانہی کرد تا چیزے از رخ کم شود ۱۲ بہار ۷^{هـ} دست در کاری زردن یعنی شروع کردن در آن کار
 ۱۲ بہار ۷^{هـ} دست در کیسے زدن یعنی کتاک و انگری کردن ۱۲ بہار ۷^{هـ} دست زدن یعنی کت زدن وقت سردی و برف ۱۲ بہار ۷^{هـ} دست زدن
 نشاناد و شغالی کردن ۱۲ بہار ۷^{هـ} دست با کسے زدن یعنی براری کردن یا در ۱۲ بہار ۷^{هـ} دست و پازدن یعنی بر کاری و در کاری
 سعی و جد و جد کردن ۱۲ بہار ۷^{هـ} دست از پیے چیزے زدن یعنی بکشد آن رسیدن ۱۲ بہار ۷^{هـ} دست در دامن کسے زدن
 تادم و پشیمان شدن و نیز مرید شدن ۱۲ بہار

۷^{هـ} دست و پا کسے کہ در خون دل مازدہ ۱۲ فی ثیریازی

مصدر	صله	شاعر
زردان ^{۱۵}	به	تا پشت دل گردد قوی دست باز و نیمه طغر مشهور
ساختن ^{۱۶}		یا بے نمک است یا سر اسر نمک است خاقانی
سودن ^{۱۷}		مرگ عیش این چنین جزو برهم سود نیست صا صغنی
شدن ^{۱۸}	بر	نیوشده را دست شد بر فلک نظامی
شدن ^{۱۹}	با	کے باتو دست کو تہہ مادر کمر شود حافظ شیرازی
نشدن ^{۲۰}	به	دست بسر نشدن بهار
شدن ^{۲۱}	به	دست بدندان شدن بهار
شدن ^{۲۲}		دست و گریبان شدن بهار

مصطلح

۱۵ دست باز و زدن در شروع کشتی یکدیگر گرفتن ۱۲ بهار ۱۵ دست ساز و چیز دیگر بدست ساختن باشند ۱۲ بهار ۱۵ دست برهم
 ۱۶ سوده مغلوب و زبون ۱۲ بهار ۱۵ دست بر فلک شدن بلند شدن وقت دعا خواستن ۱۲ بهار ۱۵ دست در کمر شدن نشود ۱۲
 ۱۷ دست بر نشدن قبول کردن ۱۲ بهار ۱۵ دست بدندان شدن در هنگام غضب و تاسف دست را بدندان گزیدن ۱۲ از بهار
 ۱۸ دست و گریبان شدن با کسے نهایت قریب شدن ۱۲ بهار

عمه محفل که دست باز و زدن کنایه از آن باشد که پہلو انان در شروع کشتی پنجه بین کرده بر بازو زنند و در مہند تال ٹوٹنا گویند ۱۲ المولفہ عفی عنہ

مصدر	صده	شاعر
فرد کو فتن	با	دست با هر کفر و کوفت دگر گرفتند بخت اصغری
کردن	به در	بآب خضر کند دست در کمر آتش تنگ شهید
کردن		پاچه اش دست پاچه چون نکنند بجای شیرازی
کردن	در	دست در آستین کردن بهار
کردن	از	دست بیرون زین لباس از بهر سار کرده ایگ تا تیر اصغری
کردن	به	تا بود مهر زمره نور گرفتن ستم ست صفا اصغری
کردن	با در	نامسلمان تیغ از بالا کافر نیزند اثر شیرازی
کردن	با	ساقی که کرده دست کمر با سبوسه ما تنها شهید
کردن	به	چون بوقت فکر خدا دست بالین میکند صفا اصغری
کردن	به	نزدیک شد که دست به تیغ زبان کنم طالب آملی

مصطلح

۱۰ دست با حریف فرد کو فتن، این صورت کشتی گرفتن پیدا می آید یعنی آماده برابری با دشمن ۱۲ هار ۵ دست پاچه کردن؛ مضطرب و ملر به شدن ۱۲ هار ۵ دست در آستین کردن؛ پنهان کردن ۱۲ هار ۵ دست از لباس بیرون کردن؛ پوشیدن جامه یا بنظر که دست در آستین کنند بر ساعت نیک و باز بزنند و پوشیدن آن بوقت دیگر اندازند ۱۲ هار ۵ دست پیش کردن؛ در یوزه و گدائی کردن ۱۲ هار ۵ دست با کسی یکدیگر کردن؛ با او اتفاق کردن ۱۲ هار ۵ دست بالین کردن؛ دست را خم داده زیر گنجانستن چنانکه مردم مغلس بسبب نبودن تکیه باین نوع دراز می کشند ۱۲ هار ۵ دست به تیغ کردن؛ دست بسوخته شدن ۱۲

مصدر	صده	شاع
کردن ۱	در	دست و پا چند درین خانه چو زبور کنی صفا صفا
کردن ۲	با	دست خود چو بند اگر بادست کوی تا هی کنی مسیح کاشی
کردن ۳		ز ره در خود دست در خون کنیم خرم دلهوی
کردن ۴	در	چون بهله هر کرد دست کند در میان دست صفا صفا
کردن ۵	از	از در میکده اش دست بس باید کرد اشرف مازندران
کردن ۶	در	دست در آغوش باخو شید عالم تاب کرد صفا صفا
کردن ۷	با	که بے حجاب کند با تو دست در گردن
کردن ۸	با	دست در یک کاسه باخو شید چون عیسی
کشدن ۹	بر	کشید غمره او در کمان ابر و تیر الکواکب یورد
کشدن ۱۰	در	وجود سائل مسکین بر سابعقد سوال حافظ شیرازی

مصطلح

۱ دست و پا کردن در کار کسی و جد و جد کردن در کار ۱۲ بار ۲ دست بد کسی پیوند کردن با او و اعانت او کردن ۱۲ مصطلحات
 ۳ دست بیرون کردن بجدال و قتال کردن ۱۲ بار ۴ دست در میان کردن مشورت ۱۲ بار ۵ دست بگردن رخت دادن ۱۲ بار
 ۶ یعنی بر آغل سلام رخت کردن ۱۲ مصطلح ۷ دست در آغوش کردن معروف و کمال غلبه و قدرت و قبض و تصرف ۱۲ بار ۸ دست در
 گردن کردن معروف ۱۲ بار ۹ دست کشادن بر چیز دوست دراز کردن ۱۲ بار ۱۰ دست کشادن سخاوت کردن ۱۲ بار

مصدر	صلہ	شاو
کشان ۱	سحاب تیرہ ہیاست باران شود و خا	زر و صدق درو کما شبت مابکشا
کشان ۲	دست کشان	بہار
کشیدن ۱	بہ پہلوے شیر افگنی دست کش	کہ داری بشیر افگنی دست خوش
کشیدن ۲	در لاسا پریشا نام مباحش از شان کم	کز نوازش لغار دست بر سر میکشد
کشیدن ۳	دست چرب بر سر کسے کشیدن	بہار
کشیدن ۴	پیہر گرگست کہ بر پیہر بنم مالیدند	دست چربی کشیدن د عزیزان بسم
کشیدن ۵	پسر نفر است دریافت و دست	از طعام باز کشید
کشیدن ۶	بخود نمادہ بکنار م سرمی و من	دست نگاه خویش بر دیتیوئی شتم
کشیدن ۷	دست کشی	بر بان قاطع

مصطلح

۱۔ دست کشادن، بلند کردن دست ۱۲ بار ۲۔ دست کشادن، مقابل دست بستن ۱۲ بار ۳۔ دست بر پہلو کسے کشیدن، اشارت بان دست کچون و پہلو این با ہم کشی می گیرند هر دست بر پہلو دیگر میزند تا بگو آوا کشیده بر رخ و دیار ۱۲ بار ۴۔ دست بر سر کشیدن، اظهار شفقت کردن ۱۲ ۵۔ دست چرب بر کشیدن، اظهار شفقت و مدارا کردن و ریشخند کردن ۱۲ بار ۶۔ دست از چیر باز کشیدن، باز ماندن از آن چیر ۱۲ بار ۷۔ دست پیچیرے کشیدن، دست مالیدن و لمس کردن ۱۲ بر بان قاطع ۸۔ دست کشی کفایت مند از کارے ۱۲ بر بان قاطع

شاعر	صده	مصدر
بهار	به	کشدین دست به تیغ کشیدن
سیلم طرانی	از	کشدین کرشمه تو اگر دست از شراب کشد
»	به از	کشدین کرشمه تو اگر دست از شراب کشد
معین شاپور	از در	کشدین کاشک دیدی بمیدان رستم دستان ترا
طاهر شریعتی	در	کشدین دست در آستین کشید طلیب
نظامی گنجوی		کشدین ساقی شب دستکش جام تست
صا اصفهانی		کشدین دوست کش سجد و زنا رنکشتیم
کیم همدانی		کشدین کور بخت که باد تنگش خویش نسازد
صا اصفهانی	در به	کشدین نیست بادیر و حرم دیده حق بین اکا
بهار عجم		کشدین دست در و باب کشیدن

مصطلح

۱۰ دست به تیغ کشیدن، مراد دست به تیغ کردن ۱۲ از بهار ۱۰ دست از چیزی کشیدن، باز ماندن از آن چیز ۱۲ بهار ۱۰ دست و دهمان آب کشیدن، دست و دهمان شستن ۱۲ بهار ۱۰ دست آستین کشیدن، پنهان کردن دست در آستین و بیکار شدن ۱۲ بهار ۱۰ دستکش، مغلوب و زبون، و شاطو چیزی است از عالم بهد که بر دست کشند و نیز کنایه از کداده و عاصا کش کور ۱۲ بهار ۱۰ دست بدیوار کشیدن، مراد دست بدیوار دادن که گذشت ۱۲ بهار ۱۰ دست و در و باب کشیدن، وضو کردن غسل دست و در و تازه کردن

مصدر	صلمه	شاعر
کندن ^۱	ب	بهار
کندن ^۲		این بھی گفتم و او دست ہمیکند کہ ہے
گزاردن ^۳	در	ترک فرمان بہمہ رو گناہ ست گناہ انوری بیوردی کہ از بوسے کباب دل شرمی مست غنیمت گنجاد کے
گذاشتن ^۴	بر	دست بردوش گذاشتن بہار
گذاشتن ^۵	بر	ایکہ میگوید بندہ در عاشقی دستے بدل مے تیزان سان کہ بردل ست تو انم گذشت وحید قزوینی
گذاشتن ^۶	در	دست پیش دہن گذاشتن بہار
گذاشتن ^۷	در	دست در حنا گذاشتن بہار
گذاشتن ^۸		ہمیش بر تر از توانائی ست داندش بیشتر ز دست گزار فرخی سیستانی
گذاشتن		از سحر بنان تو و اعجاز کف تست گردست گذاری ست قلم را و کرم را انور بیوردی

مصطلح

۱۔ دست بزدان کندن، ۲۔ دست کندن، ۳۔ دست بزدان کشیدن، ۴۔ دست بزدان کشیدن، ۵۔ دست بزدان کشیدن، ۶۔ دست بزدان کشیدن، ۷۔ دست بزدان کشیدن، ۸۔ دست بزدان کشیدن

دست بردوش گذاشتن، بنا بر ضعف دست بردوش کمر گذاشتہ راہ رفتن، ۱۲۔ بہار ۱۳۔ دست بردل گذاشتن، ضبط دل کردن سی

دادن، و اغلب کہ دست بر سینه نہادن نیز بہ همین معنی بود ۱۴۔ بہار ۱۵۔ دست پیش دہن گذاشتن، در وقت حرف زدن دست پیش دہن

از ادب گزارند تا آب دہن یا بوسے آن بخواہد طلب فرماید ۱۶۔ بہار ۱۷۔ دست در حنا گذاشتن، مصطلح و بیکار بودن ۱۸۔ بہار ۱۹۔ دست گزار

مددگار و تحفہ دیا دگار و ہر چہ آنرا بدست فراہم کردہ باشند ۲۰۔ بہار

مصدر	صله	شاعر
گذاشتن	چنانکه بودند انتمش تمام ستود	جزین نبود مادر دروغ دست گذار فرخی هستان
گرفتن ۱	از بس که نو بهار تبخیل میرود	یہ شاخ شکوفه دست بدندان گرفته است صا اصفهانی
گرفتن ۲	خورشید در مشا بده آفتاب تو	یہ در بے اختیار دست بابر گرفته است نجای اصفهانی
گرفتن ۳	پئے نظاره مهر از تاب آن رو	بر گرفته دست بر بالا ے ابرو زلاخوانسار
گرفتن ۴	سحر که باد صبا از رخ نقاب گرفت	یہ دو دست خویش بر خود آفتاب گرفت صا اصفهانی
گرفتن ۵	دوشیزگان خاطر من بین که غنچه دار	از بر بر رخ گرفته اند ز تو شرمسار دست کمال اصفهانی
گرفتن ۶	زمانه دست بسر گیر داز شنیدن آن	یہ از زرد دست اگر شمه کم اظهار قدسی مشهد
گرفتن ۷	دست از سر کسی گرفتن	از بهار
گرفتن ۸	نہان سرگوشتی از غنچه بالو بی تومی فهم	در که دست برگ زردی ادب پیش دهن گیرد طغی ترشیز

مصطلح

۱ دست بدندان گرفتن، در هنگام غضب دست بدندان گزیدن ۱۲ از بهار ۳ دست برابر گرفتن، و برابر بالای ابرو گرفتن،

تاب نظاره نیاوردن ۱۲ بهار ۳ دست بر رو گرفتن، و بر رخ گرفتن، و روی پوشیدن و این از جهت شرم و حیا بود ۱۲ بهار ۳ دست

بسر گرفتن، در هنگام حسرت و افسوس بی بر سر زدن ۱۲ بهار و مصطلح الشعر ۳ دست از سر کسی گرفتن، از اعانت و امداد دریغ داشتن ۱۲

۵ دست پیش دهن گرفتن، در وقت حرف زدن از غایت ادب مخاطب دست پیش دهن گیرند تا ناگاه آب دهن یا لب

دهن بر مخاطب نرسد ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
گرفتن ۱	در	که چون خواهم بگویم شرم و دهم در دهن گیرد ^{نیکاشد}
گرفتن ۲		دست اندیشه را شراب گرفت ^{نیکاشد}
گرفتن ۳		ز بیم آنکه بگیرند دست یار مرا ^{آصفی خیر کرد}
گرفتن ۴		دست از دهنده نیست نه از ایشان گرفت ^{مخلص کاشی}
گرفتن ۵		که چون بگو چنان زلف دستگیر شدست ^{سلیم طرانی}
گرفتن ۶		فلکش پاکباز شد ملکش دست گرا ^{انوری میورد}
گزیدن ۱		آتش ز دم چو گل بر تن لخت لخت خویش ^{حافظ شیرازی}
گزیدن ۲	به	دست بدندان گزیدن
گستن ۱	از	دست طرب از دامن این زفره گسل ^{حافظ شیرازی}
گستن ۲	از	حلال ست بردن به شمشیر دست ^{سعد شیرازی}

مصطلح

۱ دست در دهن گرفتن، بازداشتن از گفتن ۱۲ بار ۲ دست گز گرفتن، امداد و اعانت و عی کردن و دست بریدن و بازداشتن از کار ۳ دستگیر کسی که او را دست گرفته و اسیر کرده باشند ۴ دستگیری، مغلوب و زیون ۱۲ بار ۵ دست گزیدن، و دست بدندان گزیدن ۱۲ بار ۶ دست گستن، در هنگام غضب بر آوی طاری می شود ۱۲ بار ۷ دست از دامن کسی گستن، جدا کردن ۱۲ بار ۸ دست گستن از چیزی، جدا کردن ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
گشتن ۱	با	او بر غم دست و گردن گشته با مصیبتان
گشتن ۲	با	دامن بر آتشم وزن افسرده نیستم
گشتن ۳	از	نشان مجلس شسته دست پاچه گشته ز دور
مالیدن ۴		دست خشک بر سر مالید و مار را بهی کرد
مالیدن ۵		دست مال
ماندن ۶	در	خفته بر خاست از زمین خندان
ماندن ۷	به	سیل چو گیس دست بسر مانده و خلق
ماندن ۸	بر	دست بر کرماندن
نشاندن ۹		پهچون نهال دست نشان بهر تربیت
		بردم بدیده خار گراز پاکشیده ام کلیم همدانی

مصطلح

۱ دست و گردن گشتن با کسی کمال اختلاط و گرم جوشی ۱۲ بار ۲ دست و بغل گشتن دست و بغل یکدیگر در آوردن تا حریرت و آب زین
 بیندازد ۱۱ بار ۳ دست و پاچه گشتن سر اسیمه و پرنیان شدن ۱۲ بار ۴ دست خشکی بر سر مالیدن یعنی چربی بماند و دهمدار را خنک
 گذراند ۱۱ بار ۵ دستمال آنچه دست مالیده شود و مطلوب و زبون نیز ۱۲ بار ۶ دست در دندان ماندن چران ماندن ۱۲ بار
 ۷ دست بسر ماندن اکثر در وقت فقدان مقصود می باشد و نیز بمعنی دست بر زانوی زدن ۱۲ بار ۸ دست بر کرماندن یکبار ماندن
 و خود نمائی کردن ۱۲ بار ۹ دست نشان نهال که آزار دست خود نشاند ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
نشان ۱	دست نشان	بهار
نشان ۲	دست نشان	بهار
نشان ۳	از سر کویتو یکدل شده برپا نشود	که بجایش و گری دست بنشیند
نمودن ۱	یکم بر خروشید چون پیل مست	سپر بر سر آورد و نمود دست
نمودن ۲	دست بدامن کس نمودن	بهار
نوشتن ۱	تا بخط تو اے صنم گشته سواد و شرم	نامه در نظرم از دست نوشته دیگران
نهادن ۱	از و چون نواخته صاحب اصول	نهاد دست بر چشم دست قبول
نهادن ۲	شوق نگذاشت که دستم بر دل خویش	در نه این باز منور از تو نهان می بایست
نهادن ۳	بیم صداع گل نمیش دست بردمان	افغان ازین زیاده ببلبل حواله است
نهادن ۴	سعی نا کرده پر از درد گهر میگردد	چون صدف دست وحید از بنی بر سر دست
نهادن ۵	نام خود را کو کهن کرد از بسکدستی بلند	دست خود بر روی دست آ آهنی باز و من
نهادن ۶	خفته در راه تو از عجز کمال شیر گیر	دست بر بالا کس یکدیگر نهاده شیر با

مصطلح ۱۵ دست نشان، نگاشته و محکم ۱۲ بهار ۱۵ دست بنشین، در هنگام حیرت و انقوس سیله بر سر زدن ۱۱
 بهار و مصطلحات الشعر ۱۵ دست بدامن کس نمودن ۱۲ از بهار ۱۵ دست نوشتن، چیزیکه بدست نوشته باشند
 ۱۲ بهار ۱۵ دست بر چشم نهادن، کنایه از قبول کردن ۱۲ بهار ۱۵ دست بر دل نهادن، کتبی دادن ۱۲ بهار ۱۵ دست
 بر روی دست، و بر سر دست، و بر بالا کس یکدیگر نهاده شیر با، بیکاری و بی شغلی ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
نهادن ^{۱۵}	بر	دست و پاتا هست بر سر و پیش کس منه بر سر مردی بنام دی میغن معجری
نهادن ^{۱۶}	بر	سپهر معالی زلف الخفیب بفرمان او دست بر سر نهاده
نهادن ^{۱۷}		دی آمدی کرشمه کنان همزه رقیب دست بر سر نهادم و دست بسینه ام
نهادن ^{۱۸}	در	مرد بازنده پوشان شام و شبگیر چو رفتی در بغل نه دست تدبیر
نهادن ^{۱۹}		ساحران در قف از دست خدا که نهند این دست و پاد دست و پا
یافتن ^{۲۰}	به	بر چوبه غیرت من دست شانه را دست انجین بر لعل نسیم صبا نیافت

دستار مرکب است از دست و آرا که کل نسبت است ۱۲ بهار

اشفتن	دستار اشفتن	بهار
انداختن	خوش آن مستی که از اینجا در باز ارم اندازد	یکه گیر و گریبان دیگر و دستام اندازد
بستن	در حوزه تعلیم سخن جائزه دارد	ز آن مرد که دستار بن بست سر آن را

مصطلح

۱۵ دست بر سر دست نهادن، بیکار و بی شغل بودن ۱۲ از بهار ۱۵ دست بر سر نهادن، نوع از تعظیم
مقرری هندوستان است که آنرا اسلام گویند و قبول کردن نیز ۱۲ بهار و مصطلحات الشعرا ۱۵ دست بسینه نهادن،
تسلیم دادن ۱۲ بهار ۱۵ دست در بغل نهادن، محفل و بیکار بودن ۱۲ بهار ۱۵ دست و پا نهادن چیرنه را
توجه کردن بجال آنچیز محترم داشتن آنرا ۱۲ بهار ۱۵ دست یافتن، غالب شدن بر چیز

۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
بیچیدن	اگر چه سستی جسم از سرش برستد و آن خط	زیر کار و همان دستار را ستانم و بیچیدم
چیدن	دستار چیدن	بهار
زردن	تا کشودیم نظر رزق فنا گر دیدیم	چون شگوفه زمین پیش که دستار زیم
کردن	امرت بصلحت قدمی گر بنگ زد	دستار در گلوئی تضا کر در زگار
سنادن	منه و اعطا و گزینگونند دستار کلان بر	که آخر چون عرق چین در تبه دستار مان
یافتن	آنجا کشد و یافته خود را نتوان یافت	غم نیست که سریابی و دستار نیابی
دستار و نیز چیزیکه بدان تمسک کنند ۱۲ بهار عجم		
یافتن	حلقه زلف گر بگیرد تو دستار ویز ماست	گر چه زاهد سجده صد داند دستار ویز یافت
دستار خوان سفره زیر اکبالا خوان کرده مجلس می آرند ۱۲ بهار عجم		
افتادن	خلق را برداشت از خاک نند فغتش	در زمان او همین دستار خوان افتاده است
کردن	نخست خور و باز آنکس که نان را	کند معجز خویش دستار خوان را
دستان نغمه و صدا، و لهذا بلبل را نیز اردستان گویند ۱۲ بهار عجم		
زردن	دستان زردن	بهار
طرازیدن	دستان طرازیدن	بهار
مصطلح له دستار بر زمین زردن، عاجز نالی و دادخواهی کردن ۱۲ بهار ۱۵ دستار در گلو کردن، رسوا و تشهیر و بی حرمت شدن ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
دست رنج و دست فرو کسب و پیشه و مزد و اجرت ۱۲ بهار		
آموختن	بیاموز فرزند را دست رنج	اگر دست داری چو قارون بکنج سعد شیرازی
خوردن	زوجه رنجی که دست رنج تو خورد	گرگ پرورده را چه خواهی کرد او کد گزافی
خوردن	چو مردان دست کاری پیشه کردم	چونیکان دست فردی خویش خوردم خسرو بلوی
دسترس کنایه از امکان و مقدور و قدرت و ثروت بهار		
بودن	مرا کاشک بودی آن دسترس	که نگذاشتم حاجت کس بکس نظامی گنجوی
دستک دست بردن زدن برای خواندن و طلب کردن کس و باصطلاح ارباب لغته		
آواز دادن بدو دست باصول مقابل یا کوفتن ۱۲ بهار		
زدن	دستک زدن	بهار
زدن	بود در طب صاحب دستگاه	ناستد ز دستک زدن بیچگاه طغریاشته
دستگاه و دستگه سر بایه که در قبض و تعین کسی باشد ۱۲ بهار		
بردن	ولی چه دست سخن آدم برت پیدا است	که موزن سلیمان چه دستگاه برد مسیح کاشی
چیدن	امید بوسه هر دم دستگاه تازه بچیند	ز خطا هر چند وقت آن دستگست میداد صاعقه
دادن	این دستگه یوسف مصری نداده اند	یک چشم حیرت زیبا تا سر آئینه
داشتن	فرد کوب ستانه راه سماع	که دارد دلم دستگاه سماع طوطی ترغیزی
نهادن	باد شهیک می نهند بادشهان عهد را	کسب گدائی درش دستگه تو نگری سلمان ساجی

مصدر	صله	شاعر
نهادن ^۱ یا فتن	درین چار سو چون نهم دستگاه توان ز فیض سخن یافت دستگاه لم	که ایمن نباشم زد زردان راه که وسیع خرمن از جیب شه چین پیداست نظامی گنجوی حزین اصفهانی
دستگردان و بدست گردان چیزیکه به عاریت بگیرند ۱۲ بهار		
دادن کردن گرفتن گرفتن	چون تهنیدی ز حد بگذشت سامانید دستگردان کنم بے رخ جانان ساغر گرفتم از کف ساقی پیا که زرین دستگردان گرفتن	گوهر سلطان صد را دستگردان میدهند قرض بویجو افتاد بلا می باشد چو مغلسه که بگیرد بدستگردان زر مخلص کاشی آنرا از دند بهار
دستگیری کسی را دست گرفتن، و نواختن، ۱۲ بهار		
کردن	غرق در یکایک پایان هجران را اگر دستگیری میکنی در یکایک سرگزشت	سلا ساجی
دستور اجازت، و رخصت ۱۲ بهار		
آمدن بستن ^۲ بخشیدن دادن گرفتن	چو دستور آمد بدستور شاه امور ملک را دستور بندم تا نمازی نشود دیده من بند باشد گریه شور بدستور کنم اشب زیار رخصت آهی گرفته ایم	که گیر دو واسپه سوے روم راه بتدیر و بر آیم از که کمتر عشق دستور نه بخشد که کنم در تو نگاه گرد خنده شیرین دستور دستور عاجزانہ لگا ہے گرفته ایم نظامی گنجوی سجده کاشی انیر خسیکی خلوت تشریفی شفا اصفهانی
مصطلح ^۳ دستگاه نهادن ^۴ سر پایه دادن و سر پایه گذاشتن ۱۲ بهار ۵۴ دستور بند و متصدی ۱۲ بهار		

مصدر	صلہ	شاعر
دستوری اجازت، ورنخت، مزید علیہ دستور ۱۲ بہار عجم		
خواستن	نخستی ز تدبیر او دور رہے	بہ از بہر کار از و خواست دستور رہے
دادن	سودا تو ز فکر خودم دوری داد	شوق خودم از حیات دستوری داد
دستہ ہر چیز فراہم آوردہ چون دستہ گل و جزآن و مسخرہ و مضحکہ ۱۲ بہار عجم		
بستن	بدل صد داغ از ہزار کاگل میتوان بستن	بایں تار محبت دستہ گل میتوان بستن
بستن	بر آوردن زوہین ز بازوے دست	یکے دستہ بر کوہ البرز بست
چیدن	کسیک او سر دستار سر و من چنید	از دگر باغ چرا دستہ سمن چنید
دمیدن	گر بوزد صرصر قہر تو بر کوہ سار	از دستہ سنبل مدتا باید از دمن
شدن	بنفشہ دستہ از ان میشود بجلس باغ	از کہ در بہار پوشد لباس تقویٰ را
کردن	دستہ گل میکنند اندیشہ را رخسار تو	از حلقہ ماتم کنند آئینہ را سیمائے تو
گستن	ہوا گستہ کند دستہاے مر و ازید	از زمین نہفتہ کند فر شہماہی بو قلمون
فصل شین		
دشت صحرا ۱۲ بہار		
پیمودن	بروادمی لم از هیچ گوشہ پیدا نیست	بغیر آہوی چشم تو دشت پیمایے
مصطلح ۱۵ دستہ کردن، جمع کردن، و فراہم آوردن ۱۲ بہار ۱۵ دشت پیمایا، صحرا نوردد ۱۲ از بہار		
عہ ز رویت دستہ گل سے توان کرد ۱۲ کمال اصفہانی		

مصدر	صده	شاعر
کردن	اشرف افتتاح اوراد عامی هم نکرد	رفت روز عمر و دشت کربلا می هم نکرد
نور دیدن	سخت سوزنده دل دشت نور داده است	طفل اشکم مگر از دامن مجنون برخاست غیاث شیرازی
<p>دشمن مرکب است از دُش بیهی زشت و من بعهی دل یعنی کسی که دل زشت داشته باشد</p> <p>و این مرکب مقطوع الاضافت هم آید ۱۲ بهار عجم</p>		
داشتن	ز بیم تیغ تو آنرا که دشمن دار تو باشد	همه ساله دو رخ برگزیده دینار تو باشد
کا بهیدن	دشمن کاه	بهار
گزیدن	بدشمن گزائی و خصم افکنی	کشاده برو بازو سے بهمنی
<p>دشمنی بغض، و عداوت ۱۲ بهار</p>		
آمدن	بد دوستی که ز ما دشمنی نمی آید	از
داشتن	چود دوستی است بان سنگدل رضی دیگر	با
<p>مصلح</p> <p>۱۰ دشت کربلا کردن، طواف آن مقام واجب الاحترام کردن ۱۲ بهار ۱۰ دشمن دار، آنکه همراه دشمنان باشد</p> <p>۱۲ بهار ۱۰ دشمن کاه، کاهنده دشمن ۱۲ بهار ۱۰ دشمن گزائے، رنجانی ن، د هلاک کردن</p> <p>۱۲ بهار</p>		

مصدر	صله	شاع
کردن	روز خفاش است کور از کوی بختی آنکه او	دشمنی در خفیه با خورشید خاور میکند سلمان بهانجی
ماندن	از برای تو بهر کسکه شدم تلخ سخن	تو باو یار شدی دشمنش ماند بمن محیی لاری
ورزیدن	با دو قف بر دوت آنکه بمن	از ره کینه دشمنی ورزید فتوی یزدی
دشنام معروف و بنام زشت خواندن ۱۲ بهار عجم		
بر آمدن	او کرد ترش گوشه ابر و ز خشم	من منتظر آنکه چه دشنام بر آید ابو شکور بلخی
دادن	بر خاستم که دست دعا بے بر آورم	دشنام داد و دشمن در گراهِ راند و رفت وحشی بافقی
رسیدن	زان کبک مرده نفسش آینه گیت	دشنام خشک بهم بدعا گوئی رسد سالک قزوینی
زدن	اگر دعای کنند از پله غرض مشن	دعاش کن که ز ناله یحیی دشنام خسرو دهلوی
شنیدن	خوشوقت آن کسان که زبان بچو کاتبی	دشنام یار را شنیدند و دعا کنند کاتبی نیشابوری
فرستادن	و اعطاف صفت میکرده سر کرد مجلس	در پرده بردان همه دشنام فرستاد والہ ہروی
کردن	من از اخلاص میخواندم دعا بے	از ان بر ختم من دشنام کردند حسن دهلوی
کشیدن	در یوزہ خواری نتوانند عزیزان	دشنام کشیدن زلبت حد دعایت تلمو ترشیزی

عہ من آتشم بمن توان کرد دشمنی + چون شمع سوخت ہر کہ مرا بر زبان گرفت ۱۲ جامی

عہ با خستہ کہ لازم ارباب دولت است + دشنام می دهند با کل غنیمت است ۱۲ خالص

سہ ز دلش اندر قفا صد گونہ دشنام ۱۲ خسرو لعلہ بدعا و کشم از لعل تو دشنامی چند ۱۲ ناظم تبریزی

مصدر	صلمه	شاعر
گرفتگی گفتن	امروز چو نتو قابل بجز بکار نیست گیرم جواب ندی دشنام گوئی باری	دشنام گیر ترز تو در روزگار نیست تا من بدان غنایت دلم اسکن نسیم شفا اصفهانی خسرو دهلوی
دشمنه بالفح کارد بزرگ ۱۲ بهار عجم		
آراستن بر بستن خوردن دادن ریختن زدن شکستن کشیدن گرفتگی نهادن	دشمنه غمزه بیار ای که آشوب دلم بالب خصمش اگر باشد دها خنده باز انتاشی لعل از پی دو بالا می کنم سپیشانش از مرگان خونریز غم دشمنه ریگشت و مرادست نارسا دشمنه را که کس بر دل کافر نزنند خنده عشرت هزاران دشمنه در جام شکست تیغ دو دسته گزند خار چشمم رو شخم دشمنه کین کف غمزه بدست گیر دشمنه که بر دل کافر نزنند کس	نشیند بجگر کاوی تر گانه چند طالب آملی دشمنه بر بند و بختش شاخ و برگ عفران دشمنه بر دل میخوم گر خاری از پایشم طالب آملی بدست غمزه داده دشمنه تیز کوشه بدانی کوشقی که چاک گریبان کشایم طالب آملی میزند بر دل مایه ترک و فادشمن مایه گریه ماتم نزد چینی در ابرویم هنوز طالب آملی شعلین نمیشد دشمنه انتقام را صفا اصفهانی منع من چند که با سینه صد چاک سایش شفا اصفهانی امروز عشق بار نهد بر گلو من نصیر دشتی
مصطلح ۱۱ دشنام گیر آنکه دشنام بشنود و بچش نیاید ۱۲ بهار		
عده دشمنه که بر دل کافر نزنند کس نصیر دشتی		

مصدر	صده	شاعر
دشوار مشكل		
آمدن	اگر بر من نسیمی میوزد دشواری آید	اگر گل میزنی بر خاطر من باری آید مشهور شیرازی
بودن	هر چه دشوار است آسان باد بر شاه جهان	هر چه آسان است بر بدخواه او دشوار باد معری نیشاپوری
پسندیدن	دشوار پسندند بتان ستم آیین	زین قوم جفا پیشه پسند که قتادی اسیری تربتی
زردن	دشوار زردن	بهار
شدن	جمع گشتن شد بجان دشوار و بر من بتنیه	قافیه تنگ نمانده هر دو جاجز جیتین عالی شیرازی
فهمیدن	چهر کاران طح قتل من افکنده آن بد خو	که آنا غضب از چهره اش دشواری فهم محتم کاشی
کردن	بیکل شاره و یک لفظ او شود آسان	هر آنچه دهر بر آزادگان کند دشوار معری نیشاپوری
دشواری معروف		
داشتن	ای حسا ترک او دشواری دارد و	هر چه در آسان کند بر خوشی دشوار حسا طنطنی
کشیدن	ملول از هر بان بود طریق کار و انا آن نیست	بکش دشواری منزل بیا و عهد آسانی حافظ شیرازی
فصل عین		
و حاجت خواستن ۱۲ منتخب اللغات		
آموختن	بکدامی دعوات خواهم یافت	تار و دم آن دعابیا سوزم مولوی رومی
خواستن	چو نقش اینچنین بنشست و بر خاست	بر آورده دعای از پدر خواست ناظم هروی
عه مردن بر ایران تو دشوار نباشد ۱۲ کا کای قزوینی		

مصدر	صله	شاعر
خواندن	فرد ریخت آب از مژه مادرش	دعاها همی خواند کرد اندرش فردوسی مگو
دالستن	ز بهر خسر و ازین به دعائی دانم	که باد تا ابد از عمر و جابه بر خور دار طغیاریابی
رساندن	بلا زمان سلطان که رساند این عارا به	که بشکر بادشاهی ز نظر مران گذار حافظ شیرازی
رسیدن	بطراز دامن باز او چه ز خاک ساری ماید چه	نزد آن مژه به بلند می که بگرد سر دعا بل غلام آباد
رفتن	بر بونے آنکه جرعه جامت بهارسد در	در مصطفی عایتو هر صبح و شام رفت حافظ شیرازی
شنیدن	در ددل ز عاشق دلخسته گوش کن از	از در دمنده خویش دعای شنیده رو فغانی شیرازی
کردن	دعا کن به شب چون گدایان به سوز	اگر میکنی بادشاهی به روز سعد شیرازی
کردن	دعا کردن	بهار عجم
گفتن	بر تن و جان تو هر مومن دعا گوید می بر	وان دعا در دولت تو هست و تمیستجا مسخر نیشاپور
گفتن	دعا گوے این دو لطم بنده دار	خدا یا تو این سایه پانیده دار سعد شیرازی
دعوت خواندن، و طلبه داشتن ۱۲ از منتخب		
رسیدن	کاخ ب که محمد اندر آمد	دعوت نرسد پیمبران را حافظ شیرازی
فرمودن	نجلدم دعوت اے زاهد مفرما به	که این سبک نخ زنان بوستان به حافظ شیرازی
مصطلح		
اے دعا کردن و گفتن، معروف، و نیز دواع شدن ۱۲ بهر		
عہ بد امان او کز فلک برده تاب + عجب که رسد دعوت مستجاب ۱۲ قاسمی		

مصدر	صله	شاعر
کردن	بروای زاهد و دعوت نکم سوی بهشت	که خدا از ازل ز اهل بهشتم بفرست حافظ شیرازی
دعوی خواسته شده ۱۲ بهار		
آمدن	دعوی عشق زهر بود الموسی می آید	از دست بر سر زدن از بهر کسی می آید صفا اصفهانی
آوردن	نقص بهت بین که از میدان ز بهت گاه	شکر قاتل برده دعوی خون آورده ام طالب آبادی
افتادن	فتاده اند شهیدان بفکر زخم بها	به چه صحبت است که دعو قاتل فتاده است ظهوری تهریزی
بردن	بابی پر و بالان چه برد دعوی پرواز	با خاشاک باین شعله سواران بفروشم اسیر تهرستانی
داشتن	بخون خود قسمها میخورد شاید اگر نیست	با عجب نمی دانم بر دوشتر دعوی با چس دارم تنها تهرستانی
داشتن	ز بهر طغیان جنت بترکست کار من با	ظهورت بر زوال عقل دعوی دار من با محتشم کاشی
رسیدن	دو جهان حسرت بالات الف کش دارد	با سرور با تو بیک فاخته دعوی زرسد کلیم بهدانی
رفتن	رفت بے دعوی ازین بیشتر	تا دوسه بهت بهم آمد مگر نظا گنجوی
ساختن	اگر چه خصم تو دعوی سلطنت دارد	زمانه گرد بر آرد ز تخت و افسر او ظریفاریا
شنیدن	قاضی ماد دعوی مان نشود	تا نه برم سو ز نش پاره کیر سوز سمرقندی
کردن	باد پیا نیست پیش اهل تجریدار کنی	با عجب سایه تابا نیست داله دعوی دارنگی داله هرودی
گذشتن	چه میتوان ز پریشان تیره روز گرفت	به کلیم دعوی دل را بزللف یار گذاشت کلیم بهدانی
مصطلح ۱۵ دعوی داری، بخود گمان کمال غیر واقع داشتن ۱۲ بهار		
عنه بر دعوی بخون من دارید ۱۲ افضل عنه کند دعوی همسری با چنار ۱۲ گنجو گنجوی سه ستر که دعوی خویش کنم بطره یار ۱۲ نوعی		

مصدر	صله	شاعر
گفتن	این دعوی جمله نامشروع گفتن زین پس	ذیل غنوکردگار دوست استغفار من بدر چاچی
نمودن	که در زاویہ قائمہ قلعہ باستقلال نشسته	دعوی تساوی طرفین مے نماید عالی شیرازی
هشتن	قیامت کسے باشند اندر بهشت	که معنی طلب کرد دعوی بهشت سعد شیرازی

فصل غین

دغا بالفتح مکرو فریب ۱۲ بهار عجم

باختن	در بزم عشق نردم را دگر نمی زنیم	زان رو که چون رقیب دغا باز نیستیم وحشی بافقی
خوردن	چو در سیت بوسها خورده ام	بفتو اے عشرت دغا خورده ام طغرا مشهدی
کردن	بداد وصل مدہ بوسه جان نخواهد داد	ولیکه گاه شمردن دغا نخواهم کرد خسرو دهلوی

دغده تشویش خاطر دادن ۱۲ بهار عجم

بردن	شکر قندج تلخ مکافات چه گویم	از کز خاطر من دغده روز جزا برد صفا صمدی
------	-----------------------------	---

دغل ناراستگی، و ناسرگی، و بمعنی ناراست، و ناسر نیز ۱۲ بهار عجم

باختن	معنی مدارت بنا ساز نیست	مقامات کاخ دغل باز نیست طغرا مشهدی
کردن	ز نهار که تن در ندی تعب کس را	تا نخم دغل کرد تو انداز دغا کن والہ ہروی

فصل فاء

دف بالفتح نام ساز معروف، و بالضم و تشدید معرب آن ۱۲ بهار عجم

مصدر	صده	شاعر
دست رنج و دست مزد کسب، و پیشه، و مزد، و اجرت ۱۲ بهار		
آموختن	بیا موز فرزندان دست رنج	اگر دست داری چو قارون گنج سعد شیرازی
خوردن	زوجه رنجی که دست رنج تو خورد	گرگ پرورده را چه خواهی کرد اوحد کرمانی
خوردن	چو مردان دست کاری پیشه کردم	چونیکان دست تندی خویش خوردم خسرو بلوی
دسترس کنایه از امکان، و مقدور و قدرت، و ثروت، بهار		
بودن	مرا کاشک بودی آن دسترس	که نگذاشتم حاجت کس بکس نظام گنجوی
دستک دست برد دست زدن، برای خواندن، و طلب کردن، و با صطلح ارباب لغته		
آواز دادن بدو دست باصول، مقابل یا کوفتن ۱۲ بهار		
زدن	دستک زدن	بهار
زدن	بود در طب صاحب دستگاه	ناستد ز دستک زدن بیچگاه طغریاشته
دستگاه و دستگاه سر بایه که در قبض و تصرف کسی باشد ۱۲ بهار		
بردن	ولی چه دست بخش آدم برت پیدارت	که مورخ سلیمان چه دستگاه برد مسیح کاشی
چیدن	اسید بوسه هر دم دستگاه تازه بچیند	ز خطا هر چند وقت آن در دستگاهت میدانم صفا صفا
دادن	این دستگاه بیوسف مصری نداده اند	یک چشم حیرت ز پاتا سر آئینه
داشتن	فرو کوب مستانه راه سماع	که دارد دلم دستگاه سماع طغریاشته
نهادن	بادشیکمی دهند بادشهان عمدا	کسب گدائی درش دستگاه تو نگری سلمان سنجی

مصدر	صله	شاعر
نهادن یا فتن	درین چار سو چون منم دستگاه توان ز فیض سخن یافت دستگاه دم	که ایمن نباشم زد زردان راه که وسع خرم از جیب شه چین پیداست نظامی گنجوی حزین اصفهانی
دستگردان و بدست گردان چیزیکه به عاریت بگیرند ۱۲ بهار		
دادن کردن گرفتن گرفتن	چون تهنیتی ز حد بگذشت سامانید دستگردان نکم بے رخ جانان ساغر گرفتم از کف ساقی پیا که زرین دستگردان گرفتن	گوهر سلطان صد را دستگردان میدهند قرض میجو چون اقتاد بلا می باشد چو مغلسه که بگیرد بدستگردان زر مخلص کاشی آنرا از دست بهار
دستگیری کسے را دست گرفتن، و نواختن، ۱۲ بهار		
کردن	غرق در یک بے پایان هجران را اگر دستگیری میکنی در یک کابل سرگزشت	سلا ساجی
دستور اجازت، و رخصت ۱۲ بهار		
آمدن بستن بخشیدن دادن گرفتن	چو دستور آمد بدستور شاه امور ملک را دستور بندم تا نمازی نشود دیده من بندک باشک گریه مشور بدستور کنم اشتب زیار رخصت آهی گرفته ایم	که گیر دو اسب سو سه روم راه بتدبیر و بر آیم از که کمتر عشق دستور نه بخشد که کنم در تو نگاه گردد خنده شیرین دستور دستور عاجزانہ لگا ہے گرفته ایم نظامی گنجوی سجرا کاشی انیر خسیکی طو تر زبیری شفا اصفهانی
مصطلح دستگاه نهادن، سر پایہ دادن، و سر پایہ گذاشتن ۱۲ بهار ۱۵ دستور بند، متصدی ۱۲ بهار		

مصدر	صلہ	شاعر
راندن	بدان دقیقہ کہ راندم گمان گد یہ مہر	انوری امیر
کشادن	میان او کہ خدا آفریدہ آت بیہج	حافظ شیرازی
نہفتن	عشق آن دقیقہ نیست کہ از کس تو انہفت	مردم مگر نگاہ بسیا نمی کنند جشی بافقی

فصل کاف

دکان بالضم و تشدید، معروف و نیر بہ تخفیف

آراستن	دکان آراے	بہار
بر بستن	دکان بر بند عیسی کا ندرین عمد	سیحائی کم از بیمارے نیست طالب آملی
برچیدن	ضرر و نفع چون دکان برچید	یاس اندر حقیقت ست اُسید حاذق گیلانی
بستن	کم ہر باز چو آن پر حجابے بندد	دکان جلوہ گری آفتابے بندد تاثیر اصفہانی
چیدن	از متاع عاریت بر خود دکان چیدہ ام	وام خود خواہد ز من ہر دم طلبگار خدا صفا اصفہانی
چیدن	ز سودایت تو انگشتہ ام با این پریشانی	دکان آرزو چیدم تماشا کن چہا دارم عالی شیرازی
داشتن	میرم از ہر کہ ایما خود فروشی میکند	مشتہی کہ میتوان کرد از دکانداری ایما اصفہانی
فتادن	ای سرکش مہم سہل است کہ مغلس شدن	دادہ خواہد گشت فرصت چو در وقتا مسیح کاشی

مصطلح ۱۵ دکان آرائی، معروف ۱۲ بہار ۱۵ دکان بر بستن و برچیدن و دکان بستن، بند کردن دکان
 ۱۲ از بہار ۱۵ دکان بر خود چیدن، و دکان چیدن، اشیا را جدا جدا بہ ترتیب ہندان تا ہر کس ہر چہ خواہد فریاد ۱۲ از بہار
 ۱۵ دکانداری، کنایہ از چرب زبانی ۱۲ بہار ۱۵ دکان در رفتادن، بر ہم شدن دکان ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
کشان	یک زمانے بر سر پل ایستاد	باز دکان نظر بازی کشاد محمود گیلانی
کشیدن	لے خائن از برای خیانت سپرد	لے دزد بہر کیسہ بری را دکان کشد خسرو دہلوی
گرداندن	عیش را بازار گرم از گردش ساغر بود	ہچو ساقی کس نگرداند دکان زندگی انتر مازنی
گردیدن	نمود عمر کسے جاودان نمیگردد	خراب تان شود این دکان نمیگردد صفا اصفہانی
گرفتن	دکان گرفتن	بہار
گشتن	خانہ آباد بجمہوری سیلا کسید	تاجر میرا کہ بدولاب دکان میگردد صفا اصفہانی
نہادن	اگر بدست کند گرد راہ او بہند	از عید دکان سر مہ فروشی ز دیدگان نگرے عرفی شیرازی

دل معروف ۱۲

آراستن	آراستی از آفت نازت دل عرفی	از	اے ناز دلار اے تو آرایش آفت عرفی شیرازی
آرامیدن	دل آرامی کہ داری دل درو بند		و گر چشم از ہمہ عالم فرو بند سعد شیرازی
آزردن	دلی کو ندارد بخوبی نظر		بانددک دلازار تر کش مگر

مصطلح ۱۵ دکان کشیدن؛ یعنی دکان دان ۱۲ دکان گرداندن؛ رونق در واج دادن متاع ۱۲ بہار ۱۵ دکان گردیدن رونق
 و رواج یافتن متاع و تحقیق آنست کہ گردید خصوصیت بہ دکان ندارد و بلکہ یعنی رونق در واج عام ۱۲ از بہار ۱۵ دکان گرفتن؛ کن نیز رونق بازار ۱۲ از بہار
 ۱۵ دکان بدولاب گشتن؛ ہمال دیگراں خرید و فروخت کردن ۱۲ بہار ۱۵ دکان نہادن؛ دکان داکردن ۱۲ بہار ۱۵ دل آراے
 معروف ۱۲ بہار ۱۵ دل آرام و دل آزار؛ معروف ۱۲

عہ چو برعل معنی کشید دکان ۱۲ نظوری عہ تا نظوری در سخن دکان نہند

مصدر	صله	شاعر
آسودن ^۱		از کنار و بوم اکنون دل نمیگیر و قرار
آشفتن ^۲		دل آشفته
آشفتن ^۳		دل آشوب
آمدن ^۴		بالب آماده فریاد هر شب بردت
آوردن ^۵	به	دل بدست آورد کم حج اکبرست
آویختن ^۶		بغیر از خط که پیچیدست بر رود لاویش
افتادن ^۷	در	چون دم در تنگنای این نفس افتد کمین
افتادن ^۸		اجر با باشدت ای خوش شیرین نهان
افتادن ^۹	از	افتاد دل از یار ندانیم چه افتاد
افتادن ^{۱۰}		بر دلکار خود ای و اعطا اینچه فریادست
افروختن ^{۱۱}		جان طالب جمال دل افروز یار راست
<p>مصطلح^{۱۲} دل آسایش دادن بدل و آسایش دهنده بدل و آسایش یافته شده بدل و دلاسا میثوم از قبیل تسمی شوم بطریق مجاز ۱۲ بار ۱ آشفتن پریشان شدن، پریشان کردن ۱۲ بار ۲ دلم نمی آید یعنی خست نمیدهد ۱۲ بار ۳ مصطلح^{۱۳} دل بدست آوردن، قبض و تصرف کردن در دل ۱۲ بار ۴ دلا و نیز مرغوب و دلخواه ۱۲ بار ۵ قاطع ۱۲ بار ۶ افتادن از چیز و در چیز قرار و انس گرفتن با چیز ۱۲ بار ۷ دل افتاده عاشق ۱۲ بار ۸ دل افتاد از چیز و نیز از شدن ۱۲ بار ۹ دل زلف افتادن و ضایع شدن ۱۲ بار ۱۰ دل افروز، روشن کننده دل ۱۲</p>		

مصدر	صله	شاعر
افسردن ^۱	دل افسرده	بہار
افسردن ^۲	سخت میخوام کہ در آغوش تنگ آرم ترا	ہر قدر افسردہ دل را بیفشارم ترا صا صفا
افگندن ^۳	طفلیکہ بدخونی کند از مهر سوزد آید آتش	دل در گریبانش فلک نشاید کہ بیمارش کند مخلص کاشی
افگندن ^۴	دل بدریا افگندن	بہار
انداختن ^۵	اشرف از گردون نیابو گو بہر مطلوب را	تا نیندازی درین رہ دل بدریا چون جہا اشرف نازند
انداختن ^۶	دل نیندازم اگر تیر تو از جان گذرد	تا نگونید بسہم سپر انداختہ جہا گیلانی
انداختن ^۷	در آب دیدہ یاد رسیدہ پرازد اندازم	دل بیمار خود را بر کد امی بستر اندازم حزن صفا
باختن ^۸	دل باختہ	بہار
بردن ^۹	دل از کار بلہاے شکر بار برد	ز آنکہ شیرینی بسیار دل از کار برد مسیح کاشی
بردن ^{۱۰}	گفتش دلہاے مشتاقان بہر	گر ترا خفتی ز روز محشر ست واصف بجاک

مصطلح

۱ دل افسردن، دل سوزندن از چیزے ۱۲ بہار ۲ دل افسردن، معروف ۱۳ بہار ۳ دل در گریبان افگندن، ز زنان ولایت
 ۴ جہت بدخونی طفل، دل گو سپند در گریبان طفل اندازند ۱۴ بہار ۵ دل بدریا افگندن، و انداختن، وجود و سخاوت فوق مقدور و
 ۶ برود توکل زندان، کو بہر سوخ جہت بر کار ہولناک کہ بستن ۱۵ بار و مصطلحات ۷ دل انداختن، دل دادن و میل شدن ۱۶ بہار ۸
 ۹ دل انداختن، بمعنی غلطاندن ۱۷ دل باختن، دل باختہ کنایہ از عاشق صلوٰۃ ۱۸ بہار ۱۰ دل از کار بردن، بیکار کردن ۱۹
 ۱۱ دل بردن، معروف، و عاشق و مفتون کردن ۱۲ عہ باز دل برد زمین پختن با تہیرے ۱۳ نجات

مصدر	صلمه	شاعر
برداشتن ^۱	از	که دل برداشتن کار نیست مشکل سعد شیرازی
برودیدن ^۲	به	همه برودیدش دل از تن بروی فردوسی طوسی
برشتن ^۳		بهر تسکین دل بریان من ملاحامی
برکندن ^۴	از	سر اسیمه بر قلب دشمن زنند شکو ترشیزی
برگرفتن ^۵	از	کسی چون بالو بنشیند چسب از تو برگیرد قاسم شمشک
بستن ^۶	اندر ^۷	که دل برداشتن کار نیست مشکل سعد شیرازی
پذیرفتن ^۸		سخن کز دل آید بود دلیزیر نظامی گنجوی
پسندیدن ^۹		دل پسند بهار
پرسیدن ^{۱۰}		چون زنده نیست مار با سوسپ احتیلاج رفیع قزوینی
پیچیدن ^{۱۱}		چرا بر گیسوی پر پیچ خود پیچی دیگر پیچی شیدا آهندی
پیوستن ^{۱۲}	اندر	نشانید گریه پیوند دل اندر خد سلطان معجز نیشاپور

مصطلح

۱ دل برداشتن از چیزی، بے رغبت شدن از آن چیز ۲ دل بروی برودیدن، کنایه از خون گریستن ۳ بهار ۴
 دل برکندن و دل برگرفتن از چیزی، نفرت کردن، متقابل دل بستن بر چیزی ۵ بهار ۶ دل پذیرا، مقبول ۷ دل سیر
 احوال پرسی ۸ بهار ۹ دل پیوستن در چیزی و پیچیده، دل بستن بآن چیز ۱۰ بهار

عده گزینش با ده دل بر نشه آواز بند ۱۲ غنی عده دل اسے خواجہ درخبر دیان بهند ۱۲ سعدی

مصدر	صله	شاعر
تا فتن ۱ ^{هـ}	از	کسی کو پیچید ز فرمایش سر مغزی میا پور
جستن ۲ ^{هـ}		جواب صاف بآئینه میداد رویش واقف لاهور
چسپیدن ۳ ^{هـ}		آه از جلوه قدرت چه قدر روز و ناست تلمو بی ترشیر
خائیدن ۴ ^{هـ}		دل بدندان شانه خائیدن طالب آملی
خراشیدن ۵ ^{هـ}		چنانکه بانگ شست تو میخراشد دل سکه شیرازی
خستن ۶ ^{هـ}		چشم مستش که بهر گوشه خرابی دارد حافظ شیرازی
خواستن ۷ ^{هـ}		روکش طبعش از نیایم خوش کرده ام ملک شیرازی
خوردن ۸ ^{هـ}	از	باب خشک مجالست آسیا گردد صفا اصفهانی
خوردن ۹ ^{هـ}	به	این میوه عزیزت بخامی نتوان خورد وحید قزوینی
خوردن ۱۰ ^{هـ}	بر	در بهار آسایش دیوانه برهم میخورد جانناوندی
دادن ۱۱ ^{هـ}		برنگ نقش پا در هر قدم افتاده دارد طائف اصفهانی
دادن ۱۲ ^{هـ}		باغبان چنین از جبین بکشا که میار دلم دانش مشهدی

مصطلح

۱^{هـ} دل تا فتن از چیرے، نفرت کردن از چیرے ۲^{هـ} دلجوئی، بمعنی مطلوب دل ۳^{هـ} دل چیست، معروف ۱۲ بار ۴^{هـ} دل

خائیدن، کنایه از غم و غصه خوردن ۱۲ بار ۵^{هـ} دل خود خوردن و دل خوردن، غم و غصه خوردن ۱۲ بار ۶^{هـ} دل از کف دادن،

عاشق شدن ۱۲ بار ۷^{هـ} دل دادن، تلی دادن، و تقویت دل کردن ۱۲ بار ۸^{هـ}

مصدر	صله	شاعر
دادن ۱		باغبان چین از چین بکشا که بیمار دل و دانش شهید
دادن		جگر از سینه عقاب کشد ^{خاک و ترشیری}
دادن		اگر دل دهد دلربای که دارم ^{صفا صفت}
دادن		تا دل ندی که میتواند دل داد ^{خاک و ترشیری}
داشتن ۲	در	منکه دل بر سر زبان دارم ^{طالب آملی}
داشتن		عزم کجا داری بگو گفتم سر کوه شما ^{حافظ شیرازی}
دوختن ۳	به	جز آرزوی خام و خیال محال نیست ^{قدسی شهید}
دوختن ۴		راه گردانیدن از تیر قضا دار امید ^{صفا صفت}
دویدن ۵		آسایش که در قدم دل دوید گیت ^{اسیر شهرستان}
دویدن ۶	به	دل بفلان چیز میدود ^{بهار}

مصطلح

۱ دل دادن، بچهار معنی استعمال است اول استمال و تقویت دل کردن، دوم دلیر ساختن سوم عاشق شدن و گرم الفت گردیدن
 چهارم اجازت دادن دل در کار بی ادبخت دادن دل ۱۲ بهار و مصطلحات الشعراء ۱۳ دل بر سر زبان داشتن، آنچه در دل باشد
 بر زبان آوردن ۱۲ بهار و مصطلحات ۱۳ دل دوختن بجزیره، دل بستن بجزیره ۱۲ بهار ۱۴ دل دوختن، اثر کردن
 در دل ۱۲ دل دویدن، عاشق شدن ۱۲ بهار ۱۵ دل بفلان چیز میدود، یعنی
 جویای آنست ۱۲ بهار

مصدر	صلہ	شاعر
دویدن ^{۱۵}	بر	دلش برب دویدے، ہیچو تخیال ناظم ہروی
دویدن ^{۱۶}	بہ	ہر کہ کہ یاد شانی آزد وہ دل کفم شائستہ
دویدن ^{۱۷}		ز آزدوے طمع در گد از خجلت باش اسیر شہرستانی
ربودن ^{۱۸}		کراست فرصت مرد کہ کار با بایست لا اعلم
رفتن ^{۱۹}		بادل از دست رفتہ میگفت سدا شیرازی
رفتن ^{۲۰}	بہ	عاشقان را دل بصد جا میرود شایستہ وار
رمیدن ^{۲۱}		دل رمیدہ بہار
زدن ^{۲۲}		محبست بنشین کہ مار ابادہ خود کرد احتیاج رفع قزوینی
زدن ^{۲۳}		دوستہ ساغر زدیم زندانہ حنین اصفہانی

مصطلح

۱۵ دل برب دویدن و بروے دویدن، کنایہ از گریہ خونین کردن، و خون گریستن ۱۲ بار مصطلحات

۱۶ دل دویدن، طمع کردن ۱۲ بار ۱۷ دلربا، ربایندہ دل و مطلوب ۱۲ برہان قاطع ۱۸ دل از دست رفتہ

کنایہ از عاشق صادق ۱۲ بار ۱۹ دل بصد جا میرود، در حالت بدگمانی می باشد ۱۲ بار ۲۰ دل را

زدن چیزے، سیر کردن چیزے کہ دیگر میل باو نماند بلکہ نفرت بہرہ ۱۲ بار ۲۱ دل و دین زدن،

بتاماج بردن دل و دین ۱۲ بار

مصدر	صلہ	شاعر
زردن ۱	از	دل عدو نزد از خور و نمان در رزم چنان ہزار زند دل اگر نمان این خسرو باوی
زردن ۲	از	تبار تیغ تو کردم بر غبتے جانرا کہ خضر دل زده از عمر جاودان گردید صفا صفا
زردن ۳		دل زدای بہار
سپردن ۱	بہ	چون سخنگو سخن سپایان برد کہس آن دل بآن سخن بسپرد نظا گنجوی
ستاندن ۱		دلستان بہار
سوختن ۱	بہ	کی بجای نامی گرفتار دلش خواہد خست یوسف مصر اگر رحمت زندان نبرد صفا صفا
سوختن ۲		صوفیان جملہ حریفند نظر بازولی زمین میان حافظ دل سوختہ بنام افتا غلطی زانی
شدن ۱		بس تجربہ کردیم درین دیر مکافات بادل شدگان ہر کہ در افتاد بر افتاد " غلطی زانی
شکستن ۱		بید مانعانہ نشکند چہ کند شیشہ میخواست دل فرستادم نظا گنجوی
شکستن ۲	از بر	دل رویان از چنان زور دست بر آن دشمن دشمن افکن شکست " غلطی زانی
شکافتن		اسے لمعان خجرت صاعق زای معرکہ نیزہ دل شکاف تو قلب کشاے معرکہ سلما ساجی

مصطلح

۱۔ دل زردن از چیز کے ملول و ناخوش و لبریز شکایت بودن از چیز کے دیر شدن از چیز کے کہ دیگر باو میل نہاند بلکہ تنفر بہم رسد ۱۲
 ۲۔ دل زدای پاک کنندہ دل از غم و غصہ ۱۲ برہان قاطع ۳۔ دل سپردن سوا کہ کردن و تسلیم نمودن ۱۲ از برہان قاطع ۴۔ دل سوختن برہم کردن و دلسوزی آنکہ دلش بر حال دیگران سوزد ۱۲ بہار ۵۔ دل سوختہ آنکہ او دارد و میبویستہ رسیدہ باشد ۱۲ از برہان قاطع
 ۶۔ دل شکرہ عاشق صادق ۱۲ بہار ۷۔ دل شکستن بہ معرفت و بر چیز شکستن کنایہ از ترسیدن ۱۲ بہار

مصدر	صلہ	شاعر
فرستادن	بید ماغانہ نشکند چه کند	شیشہ میخواست دل فرستادم
فرو ریختن	دل فرو ریختن	نظارہ گنجوی
فرو گرفتن	بہا شام خیال تو مرا جانے نیست	دل فرو گیر تر از گوشہ کا شائہ چشم
فریفتن	تیرے نزدیک سے کہ از من خطا شود	آن دل فریب ہرچہ کند و لغشیں کند
فشردن	شب بھرت چہ دانی باد پر خون کہ چو کرم	فشردم آفتاب در سینہ شمس کہ خون کرم
کاویدن	دل کاویدن	کاویدن
کردن	کے بدست سنبل فروس دل خواہیم داد	ماکہ در سودا زلف یار دل میکینم
کردن	دنبال چشم او دل و دل کردہ و درم	از گریہ راہ را ہمہ گل کردہ میروم
کردن	جای بدل نشینی آنجا ندیدہ است	کے دل کند خدنگ تو کہ دل گذر کند
کردن	چون جبابہ شہر کو دل بدریا میکنم	ناخن موجم گرہ از کار خود و امیہ کنم
کردن	در محیط آفرینش از جبابہ کم ہماش	کز نظر واکر دنی دل را بدریا کرد و رفت

مصطلح

۱۔ دل فرو ریختن، بمعنی دل افشردن ۱۲ بہار ۱۔ دل فرو گیر، مکاتے کہ دل در آن جاذبہ گیر ۱۲ بہار ۱۔ دل کاویدن، کاویدن بمعنی کافتن و بدست در زبان کے لٹا زار دادن ۱۳ برہان قاطع ۱۔ دل دل کردن، و دل و دل کردن، اضطراب و بیقراری کردن ۱۲ بہار ۱۔ دل کردن رغبت کردن ۱۲ بہار ۱۔ دل بدریا کردن و دل بدریا کردن بہت برگشتن و بر و توکل زد ۱۲ بہار

مصدر	صَلَة	شاعر
کردن ۱ کردن ۲	تو دریا کن الیاتی و خم را در میا آور دل یکے کردن	سر ماگرم ازین پیمانہ کم نمی گردد بهار عجم
کشدن کشودن	همچو آن قفل که از حرف کلیدش باشد دل کشودن	دائم از حرف شناسان بکشاید دل من وحید قزوینی
کشیدن کشیدن	چسان ز روی تو میل آیدم بسوی بهشت دل کشیدن	چه دل زباغ بصحر کشد تماشا را بهار عجم
کندن کوفتن	دل کندن از چیزے در خمار بادہ دل کوب است یگرستان	بهار در دمر از خندہ گلما چرا باید کشید کیم ہدانی
گداختن گردانیدن	دل گداز مرا اگر چه نہ بینی و رو بگردانی	بهار عجم دل چگونہ ازین آرزو بگردانی شاهی بنبردار
<p>مصطلح</p> <p>۱ دل دریا کردن، جو دو سخا زیادہ از مقدور کردن ۱۲ بہار عجم ۳ دل یکے کردن، اتفاق کردن دو کس در امر ۱۲ بہار ۳ دل بفلان چیزے کشد یعنی آنرا خواهد ۱۲ بہار ۳ دل کشاودہ دل خوشدل جو اندر بخشنده ۱۲ بہار ۳ دل کشای یعنی فروزہ بگیر ۱۲ بہار ۳ دل کندن از چیزے دل برداشتن از چیزے ۱۲ دل کوب، دل گل، دل شکاف، دل آزاد و قریب یعنی ہم اند ۱۲ بہار ۳ دل گردانیدن از چیزے، مقابل دل بستن ۱۲ بہار</p> <p>عہ دل بآن زلف چلیپاے کند بے اختیار ۱۲ صائب</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
گرفتۂ دل	از	دور از تو نیست طاقت دیدار گل مرا
گرفتۂ دل	از	غنی ز ترک محبت بسے پشیمانم
گرفتۂ دل	در	بگرفت همچو لاله دلم در ہوا سرد
گشتۂ دل	از	ہرگز نگو کہ دل بمن آن دل گسل دہد
لرزیدن	بہ	دلم بپاکی دامان غنچہ میلرزو
مردن		دل مردہ کہ بگریبان خواب برد
نشان		دل نشان
نشستن	عجبہ	تا جاکہ پیلوے آن نازنین نبود
نگریستن		رفتن زورت کار من دل نگرانیت
		نخل صنوبر ز چین دل گرفتہ ام
		ز زلف یار گر ختم دل و شدم دلگیر
		اے مرغ وصل کے شوی آخر بام حافظ شیراز
		ایکاش جان بگیرد و یک مشت گل دہد قاسم مشہد
		کہ بلبان ہر مستند و باغبان تنہا صفا صفی
		کافور ساخت یاسمن آنتاب را
		بہار عجم
		ہرگز میانہ من و او دل نشین نبود تاثیر اصغرا
		گر گشتہ شوم خونم از آن کوی روانیت حکیم جہانی

مصطلح

۱۔ دل گرفتۂ دل، ملول و ناخوش شدن، کنایہ از جد کردن و برداشتن دل و خاطر از چیزے، و بستہ شدن دل و چیزے، بصلہ در
 ۲۔ دل گشتن از چیزے، دل برداشتن از آن چیز ۱۲ بہار ۳۔ دل بچیزے و بر چیز کار زیدن، کنایہ از مردی و نحواری، و
 رحم کردن ۱۲ بہار ۴۔ دل مردہ، مقابل دل زندہ، کنایہ از بیدار دل و داناست ۱۲ بہار ۵۔ دل نشان و دل نشین، آنچه در دل
 خوش نماید ۱۲ بہار ۶۔ دل نگران، کسی کہ حسرت بسیار در دل داشتہ باشد ۱۲ بہار

۷۔ دل نیک بادت کہ دل از دو بگسستی ۱۲ سعدی ۸۔ دلم جلقہ زلف تو تا نظر انداخت، دگر بہیج نگین خانہ چون نگین زلفت ۱۲ سعدی

مصدر		صده	شاعر
نمودن ^۱	دل نمودن		بهار عجم
نواختن ^۲	دل نواز		بهار عجم
نهادن ^۳	هم جان بدان و ز گسج دو سپرده ایم به آرز	هم دل بر آن دو سنبل هندی نهاده ایم	حافظ شیرازی
دلالت راه نمودن ۱۲ بهار عجم			
کردن	بسخت حافظ و بوی زلف یار نبرد	چه	مگر دلالت این دو تشخص صبا بکنند حافظ شیرازی
دلاسا آسایش دادن بدل و آسایش دهنده بدل و آسایش یافته بدل ۱۲ بهار عجم			
شدن	جلا و جفا پیشه میجاشد فی نیست		این آهوی رم خورده دلا ساشد فی نیست خزین اصغری
شدن	از کنار دلبوسم اکنون دل نمیگیر و قرار	از به	مسکله از شوقش به پیغامی دلا سایشتم اشرف نازندران
دلالی معروف			
کردن	بیش ازین سم میانداری نمی آید بمن	در	در دکان خود فروشی چند دلالی کنم نایز اصغری
دلدار می معروف			
کردن	ایحسان لطف نما با همه دلدار می کن	با	با میانیکه ترا هست میانداری کن محتاج اصغری
مصطلح			
^۱ دل نمودن کنایه از مردی در محرم کردن ۱۲ بهار ^۲ دل نواز از خوش کننده دل و مرغوب ۱۲ بهار ^۳ دل نهادن دل بستن ۱۲ بهار			
همه دلالات خیرت کنم راه نجات ۱۲ حافظ شیرازی			

مصدر	صده	شاعر
دلیر معروف		
آمدن	در بحر	دلیر آمدی سعد یاد سخن چو تیت بدست است فحی بکن سحر از
بودن	در از	در گریه زان دلیر نباشتم که بنخبر از دل مباد آبله را بدر کنم آلی بهانی
دیدن	در	مبین دلیر در آن چشم های خون آلود که چشم بسته کند صید شاه با ز اینجا صفا
ساختن	در بحر	عشق ساز حسن عالم سوز را در خوان دلیر ذوالفقار شمع باشد بال و پر روانه
شدن	بر	بر آفاق شد گاو گردون دلیر بر آمد ستاره چو دند ان شیر افکانه گنجوی
کردن	به	تو باین گمان نهودی که بمن چنین توان بست بجای چند دلیرت دل بردار من کرد صبر اصفا
گردیدن	از	و گرفتش را فریب ست زیر زبان حسابش نگر دد دلیر سحر از
نمودن	از	ز طعن گرسنه چنمان دلیر ننماید هلال عید که ابرو و پر خمی دارد نظیر تیشا پور
دلیری جرات ۱۲		
بخشیدن		دلیری بخشم آغوش ادب را کشم در بر سیه پوش عرب را ناظم هروی
کردن	به	بهر کار بروی دلیری مکن بر گو پیش او چون همالان سخن اسکطوسی
نمودن	به	بتکلیف فطرت دلیری نمود بستی که تکلیف بروی نبود عبدالحمید
دلیل برهان و راه نمایند ۱۲ بهار نجم		
آوردن		قول تو هر کجا که دلیل آورد فقیه دیگر مجال بحث نماند حکیم را فغانی شیراز
همه بر کشتن خویشتن دلیر آمده ایم ۱۲ حیاتی همه در این فتن نمرود را ساخته عشق ۱۲ عالم کاشی سه نگر دد گز از آیش دلیر ۱۲ فردوسی		

مصدر	صله	شاعر
دادن	به	دو صد باغ نورس بود پیش و پس طغر اشهد
داشتن	بر	داریم چون دلیل برین کو چنان نبود عالی شیراز
شدن	در	دو دلیل میشود آتش ناپدید را خرب اصفهان
گردانیدن	در	دلیل راه خود گردان برین ادنی فلاخن را غنی کشمیری

فصل سیم

دم بالفتح، نفس، و وقت، و بوی ۱۲ بهار عجم

او قنادن	در	پرمیزند هنوز زخامه کباب ما صفا اصفهان
بر آمدن	به	دم بر آمدن بهار عجم
بر انداختن	به	شکاری ز بلون دیده نشناختش انظار گنجوی
بر زدن	به	دم گاو یان را بهم برزند
بستن	به	نیستم از گفتگو خاموش اگر دم بسته ام والد هر وی
بستن	به	بسته زخمه ام سر و دهن خیز در تار شان شفا اصفهان

مصطلح

۱- دم به شمار افتادن و کنایه از حالت نزع ۱۲ بهار ۲- دم بر آمدن مقابل دم فرو رفتن ۱۲ بهار ۳- دم بر انداختن و دم بهم بر زدن مانده کردن و دم گیر ساختن ۱۲ بهار ۴- دم بستن و سکون گرفتن و توقف کردن و بند شدن نفس ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
۱۰ خوردن	بمنزل کے این باری بردل	دم مصلحت اگر نمیخورد دل
۱۱ دادن	آنکه دمت داد سیج ست اگر	مرده بی هیچ دمش را مخور
۱۲ دادن	چند از بتیابی دل تیغ او را دم دهند	قائم را راست سازند بازو را خم دهند
۱۳ داشتن	باجو هر مردی اندر چید و لیک	چون خنجر مومین دم نرمی دارند
۱۴ داشتن	دم گرمی دارد	بهار عجم
۱۵ داشتن	دم نرمی دارد	بهار عجم
۱۶ در کشیدن	شنیدم که شاپور دم در کشید	چون خسرو بر اسمش قلم در کشید
۱۷ زدن	پیکس یک سرباز دهنش آگه نیست	دم از آنجا نتوان زد که سخن را رهنیست

مصطلح

۱۰ دم خوردن، فریب خوردن ۱۲ بهار ۱۱ دم دادن، فریب دادن ۱۲ بهار ۱۰ دم دادن تیغ را،
 ظاهراً است که تیغ اصیل باخم داده زور میکنند اگر اصیل می باشد نمی شکنند چنانکه در هندوستان رواج دارد ۱۲ بهار ۱۱
 دم نرم داشتن، باندک گرمی حریت از جارتن ۱۲ بهار ۱۱ دم گرم داشتن، یعنی دم گیر او موثر
 دارد، و نیز گویند وقت را گرم کن یعنی گپ بزنی ۱۲ ۱۱ دم نرم داشتن، یعنی سلیم النفس است، و نیز گویند پیش فلانی رفتیم
 دم نرم دارد یعنی تن درین کامیید ۱۲ بهار ۱۱ دم در کشیدن، سکون گرفتن، و توقف کردن، و بند کردن نفس ۱۲ بهار ۱۱
 دم زدن، کنایه از سخن گفتن ۱۲ بهار

صدر	صله	شاعر
ز دین ۱۵	هر کج چو منادش گوهر شناس وقت شد	دم زدن را عمر جاویدان تصور میکند
ز دین ۱۶	ایماه دل افروز بگردان قدح می	چون ماه فلک دم مزین از دور بیاید
ساختن ۱۷	دماز	برهان قاطع
سپردن ۱۸	چو عیسی ازین خانه اسباب بُرد	دم خود بشیر نازش سپرد
سپردن ۱۹	خم ابرو چو تیغ زنگ خورده	بسته شیر اجل دم را سپرده
شمردن ۲۰	با سان گذاری می شمار	که آسان زید مر و آسان گذار
شناختن ۲۱	زبان دان یکم مردم دم شناس	طلب کرد کز کس ندارد دهر اس
فرورفتن ۲۲	ز بس خروش بر افتاده کوه را رزه	از زبس نیب فرورفته آسمان را دم
کردن ۲۳	تا شکسته زرد از طرف تختبش	دم بخود کرد صراحی و سر خلیش گرفت
کشیدن ۲۴	زبان را مضطرب بزم دهن کرد	نفس را دم کش ساز سخن کرد

مصطلح

۱۵ دم زدن، کنایه از خاموش بودن، و توقف کردن ۱۲ بار ۱۵ دم ساز، محب و موافق ۱۲ برهان قاطع ۱۶
 دم بکس سپردن، وقت مردن را از خود بااد گفتن، و قایم مقام خود کردن ۱۲ بار ۱۷
 بسپردن ۱۲ بار ۱۸ دم شناس، کنایه از یکم حاذق ۱۲ بار ۱۹ دم بخود کردن، کنایه از خاموش ماندن ۱۲ بار
 ۲۰ دم کش، سرودگو، و فتنه زن ۱۲ بار

مصدر	صده	شاعر
کشیدن ^{۱۵}		زاهد بیاد پرده بر افکنن ساز خبث
گرفتن ^{۱۶}		هو از دم گاؤ دم گرفت
گرفتن	در	بر سرم تا میرسد صیادی میزن شوق
گرفتن	از	شمشیر را گرفت دم از بیم غمزهات
گرفتن		دم عیسی در زندگانی نگیرد
گرفتن ^{۱۷}		دم گرفته
گسستن ^{۱۸}		دلم خرید غم و جان فشانند در قدمش
دم بالضم معروف		
بریدن ^{۱۹}		دم بریده
بستن ^{۲۰}	بر	دم گرگ را بست بر پائے میش
رستن ^{۲۱}	از	جذبت بدر خانه یاران بکجا رفت
مصطلح		
<p>۱۵ و مکش، آنکه بر او کس در سر و دهنه مواقت کند ۱۲ بار ۱۵ دم گرفتن، سکون کردن و توقف کردن و بند شدن نفس و راست کردن ۱۶ نفس ۱۲ بار ۱۶ دم گرفته، تف گرفته و پوسته که در وقت دباغت کردن بدو شده باشد ۱۲ دم گسستن، معروف بهار ۱۷ دم گرگ بر پائے میش بستن، کنایه از انتقام ضعیف از قوی گرفتن ۱۲ بار ۱۷ دم گاؤ از سینه رستن، باول مضموم دم گاؤ بر سینه بستن بهنگام گیران و سخنران ایران ۱۲ بار و مصطلحات الشعرا</p>		

مصدر	صَله	شاعر
زردن ^۱	در کام مار دُم زده انگشت مارگر	هرگز نبوده است ز من دل گزیده تر صفا صفا
گستن	مار با چون دم گستی سر بیاید کوفتن	کار مار دم گسته نیست کار سر سری سلا ساجی
دم آب اندک عذاب ۱۲ بار عجم		
داشتن	شمشیرم داز بر اے صفائی خصم	گریبچ ندارم دم آبلے دارم از بهار
زردن	سیر آنا نکه نشیند بخوان غم تو	آتش آنا نکه ز تیغ دم آبلے ترزند ملک کمر تیزی
دمار بالقع، هلاکی ۱۲ بار عجم		
بر آوردن	مار را هر جا که می بینی دمار از وی بر آر	از آلودن شمن بید و پا چون یادت از شیرازی
دماغ بالقع، مغز سر، و معنی غور و نخوت، و نشه، و کیفیت، و خواهش، و در خوا مجاز ۱۲ بار		
آشفتن ^۲	همچو شاخ گل طلیب هر دماغ آشفته شو	هوشمند از گل مویو اگان ایوب باش سلیم طرانی
باختن	سنبل دماغ باخته عطر سنبلش	گل صد زبان که نقل کند حرفی از گلش ظهوری ترش
بردن	دماغه ببالا عبث برده	چه جوئی ز خود انچه بسپرده
پختن	هر آنکه تخم بدی کا چشم نیکی داشت	دماغ بیده پخت و خیال باطل است سعد شیرازی
مصطلح		
<p>۱ دم زده دم بریده ۱۲ بار ۲ دمار از چیزے بر آوردن، کنایه از هلاک کردن ۱۲ بار ۳ دماغ آشفته و دماغ باخته، آنکه دماغ او پلکان بوده باشد ۴ دماغ ببالا بردن، و غور کردن ۱۲ بار ۵ دماغ پختن، کنایه از ریج و محنت بسیار کشیدن ۱۲ بار عجم</p>		

مصدر	صلمه	شاعر
دادن ^۱	از	دیمان تلخ مست از خمیان خان شاعر افغان و اله هروی
داشتن ^۲	از	بازین نخیده باشی گل باغ آشنائی نسبتی تمایزی
داشتن ^۳	از	اثر شیرازی
دزدیدن ^۴	از	زبوی سیب ز نخلان دماغ سید زرم صفا صفا
رساندن ^۵	بر	سرم گرم است از میو گل از بادی آید دانش شهید
رسیدن ^۶		دماغ تا برسانیم بید دماغ شدیم نسبتی تمایزی
رفتن ^۷	به	نیست ممکن که دماغی تو بالا نرود سلیم طرانی
ساختن ^۸	از	مئے هو اے تو پیوسته در کد و دارم اثر شیرازی

مصطلح

۱ دماغ آرایش دادن، ساز کردن دماغ و سرخوش کردن دماغ ۱۲ بار و مصطلحات الشعر ۱۵ دماغ داشتن، کنایه

از قوت شام صبح داشتن ۱۲ بار ۱۵ دماغ دار، مرد مغرور و متکبر و سرخوش، تازه دماغ ۱۲ بار ۱۵ دماغ دزدیدن

از چیزی، اعراض کردن، بید دماغ شدن ۱۲ بار ۱۵ دماغ رساندن و دماغ رسیدن، کنایه از سرخوش کردن

و تنگ شدن دماغ ۱۲ از بار ۱۵ دماغ بالا رفتن، غوت و غرور هم رسیدن ۱۲ بار ۱۵ دماغ ساختن، کنایه

از سرخوش شدن ۱۲ بار

۱۵ چنان دماغ نگار من از شراب رساند ۱۲ بار

مصدر	صده	شاعر
سوختن ۱۰	برآز	برای سوختنم این قدر دماغ مسوز باقر کاشی
شستن ۱۱		کویک بگویم که بشویم دماغ را عالی شیرازی
تنگافتن ۱۲		دماغ تنگافتن بهارنج
فروختن ۱۳		دماغ فروختن
فشردن ۱۴	به	گوئی بدست شعله دماغ فشرده اند طالب آبادی
کردن ۱۵	به	بیش ازین خود دماغ نتوان کرد خسرو دهلوی
گرفتن ۱۶	از	در بوستان دماغ ز سنبل گرفته اند طاهر تهرانی
گزیدن ۱۷		گل میخراشد دیده ام بلبیل دماغ میگذر منیر لاهوری
دما مه نقاره ۱۲ بهارجم		
نواختن	خروس سحر در وصول هلال	دما مه نواز دهنامش زبال ملنگر شکی
مصطلح		
<p>۱۰ دماغ سوختن، کنایه از رنج و محنت بسیار کشیدن ۱۲ بهار ۱۰ دماغ شستن، پاک کردن</p> <p>دماغ از دما و ۱۲ بهار ۱۱ دماغ فروختن، نخت و غرور کردن ۱۲ بهار ۱۱ دماغ کردن، نخت</p> <p>و غرور کردن ۱۲ بهار ۱۱ دماغ گرفتن، اعراض کردن و بیدار شدن ۱۲ بهار ۱۱ دماغ گزیدن و فشردن</p> <p>و تنگافتن، هر کدام معروف ۱۲ بهار</p>		

مصدر	صدد	شاعر
و مدامہ مکرو فریب ۱۲ بہارِ عجم		
افگندن	از حیل بفریم ایشان را ہمہ اندر	و ندرا ایشان افگم صد مدامہ مولانا رومی
فصل نون		
دنبال بالضم پس نیزے، و گوشہ چشم و ابرو ۱۲ بہارِ عجم		
گرفتن	محضر قتلش بٹہ بال و پر آمادہ شد	ہر کہ چون طائوس دنبال خود آگفت ضا صفتنا
ماندن	دنبال ماندگان را ہر کس کہ دست گیر	در منزل ست ہر چند دنبال کاروانست
دنبالہ گوشہ چشم و ابرو ۱۲ بہارِ عجم		
داشتن ۱	چشم ترا بسہ کشیدن چاہتیاج	کو تہ کن این بہانہ دنبالہ دارا ضا صفتنا
داشتن ۲	مباش از سر مہ دنبالہ در چشم او امین	کہ دو را آہ بیاران عجب دنبالہ دار مخلص کاشی
دویدن ۱	فرداست کہ دنبالہ و داشتک نیازم	دل جمع ازین چشم پریشان نظر نیست رضی صفتنا
کشیدن ۱	بتیلیل میکشد دنبالہ آہنگ مرا	بوئے گل تعلیم تکمین میدہ رنگ مرا صفتنا
دویدن ۲	یارب دل آشنا بنگاہ کسے مباد	دنبالہ گر چشم سیاہ کسے مباد رضی صفتنا
مصطلح		
۱ بہانہ دنبالہ دار بہانہ دراز ۱۲ بہارِ عجم ۲ دنبالہ داشتن، انجام داشتن و این در محل نفرین گویند ۳ دنبالہ و دنبالہ گرد، بفع کان فارسی تھیک پس کسے نہ گردیدہ باشد ۱۲ بہارِ عجم ۴ دنبالہ آہنگ کشیدن، شد و مد بند کشیدن		
سر ایندہ دمکش کہ با سر ایندہ دیگر موافقت کند ۱۲ از بہار		

مصدر	صلہ	شاعر
دنبہ بالفہم، معروف و سُرین ۱۲ بہار عجم		
دادن ۱۵	دنبہ دادن	بہار عجم
دادن	دنبہ دادن	بہار عجم
داشتن	شیخ مرطوبی مادنبہ سستے دارد	گو سپندیت کہ انداز درستی دارد سجا اصطفا
فروختن	دلبرو دنبہ فروشم کہ ز جان مے چربد	بصفا از ہمہ خوبان جهان می چربد سیفی اسفندی
کردن	دشمن غزل خوان باتنک زانبان	در رقص دنبہ کردن بسیار خسرو گل عالی شیرازی
گداختن ۱۵	تپ و تاب فروغ اواز ناز	شمع را کرده است دنبہ گداز اشرف مازندرانی
نہادن ۱۵	اجلم دنبہ نہاد از برہ چرخ دہنوز	ہیچو آہو برہ مشغول چہ ایم ہمہ خاقانی شیرازی
نہادن	دنبہ نہادن	بہار عجم
مصطلح		
<p>۱۵ دنبہ دادن، کنایہ از سحر کردن، و فریب دادن، و افسون خواندن برائے کاستن و گداختن کے ۱۲ بہار ۱۵</p> <p>دنبہ گداز، جادوگران چون خواہند کہ کسی یا ہلاک کنند بنام اوسوزن بر دنبہ بخانند و افسون خوانند و در زیر آن ہفت</p> <p>دفعہ کہ تماشہ گداختہ شود شخص مذکور زار و زار شدہ ہلاک گردد ۱۲ بہار ۱۵ دنبہ نہادن</p> <p>کنایہ از فریب دادن، و سحر کردن، و افسون خواندن برائے کاستن و گداختن کے ۱۲ بہار</p> <p>برہ چرخ، کنایہ از برج محل کہ محل شترن آفتاب است</p>		

مصدر	صله	شاعر
دندان معروف ۱۲ بار بحر		
آمدن ^{له}	از بر	دندان ز لنگ آمد بر سنگ خدا را تاثیر اصفا
آفتادن		چون تل دندان طلع گیری سخن گوے دست اثر شیرازی
افشردن ^{له}	از بر	گل ز شبنم بے تو دندان بر جگر افشرد و فاقه
افشردن	بر	دندان فشر در دل و دین باخلال کرد قاصد شمس
انگندن	را	چو شیر او فلند پیل مست را دندان سحر نیشاپور
بر آوردن	به	چو طفلی که دندان بر آرد برنج و حیدر وینی
بردن ^{له}	به	ز حلقوم بید اگر خون خورد سحر نیشاپور
بودن ^{له}	از در	همه ز خون جگر رنگ چون انا گرفت خسرو دهلوی
بودن	بر	چگونه میت که مر ابر لبست چه دندانست نزاری قهستان
مصطلح		
<p>۱- دندان بر سنگ آمدن، سنگ ریزه داندندان بر دندان آمدن، مراد حالتی که در خوردن طعام از رسیدن سنگ ریزه در دندان بهم رسد بعد دندان بیکرا افشردن تا بمرکوبات آوردن و تحمل آن بودن دندان بر دل افشردن مراد آن ۱۲ بار ۳ دندان بخون در بردن، کنایه از مصیبت تحمل کردن بر امر نامرغوب ۱۲ بار ۳ دندان بودن طلع و قلع داشتن و خواهش آن کردن ۱۲ بار</p>		

مصدر	صله	شاعر
برکندن ^۱	از	کدام حادثه دندان نمود با تو بعر
برکندن ^۲	از	که صولت تو زین برنگند دنداننش
خامیدن ^۳	از به	دل ز لب با تو دندان طمع برنگند
خامیدن ^۴	از به	که دون پر درست این فرومایه دهر
خامیدن ^۵	از به	سعد شیرازی
خامیدن ^۶	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^۷	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^۸	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^۹	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۰}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۱}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۲}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۳}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۴}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۵}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۶}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۷}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۸}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۱۹}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس
خامیدن ^{۲۰}	از به	بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس

مصطلح

۱ دندان ازین برکندن، کنایه از نهایت ذلیل و رسوا کردن و مغلوب و زبون گردانیدن ۱۲ بار ۲ دندان زین برکندن
 ۳ خامیدن، گفتن سخنی که از نهایت عداوت و دشمنی بود ۱۳ بار ۴ دندان طمع برکندن، دندان که از طمع
 بهم خوردن، حالتی است که از سر برآید بهم رسد و دندان بهم خورد ۱۴ بار ۵ دندان بخاید شتم دندان خامس
 آوردن و تحمل آن بودن ۱۵ دندان بخاید شتم دندان خامس، در برهان کنایه از چشم داشتن ۱۶ بار ۶ دندان
 تر بر کس دندان بخاید شتم دندان خامس، در پئے هلاک و بودن ۱۷ بار

مصدر	صده	شاعر
داشتن ^۱	بر	زدرگه اینک بجهت هم بدنجان باز کرد خسرو دهلوی
داشتن ^۲	بر	دندان بر چیزے داشتن بهارغم
داشتن ^۳	بر	دندان بر چیزے داشتن
داشتن ^۴	بر	دندان بر چیزے داشتن
داشتن ^۵	به	بگاه عریده گر با سپهر بستیم کمال اصفهانی
زینختن ^۶		دندان زینختن بهارغم
زدن ^۷	به	چون گهر دندان بدنجان میزخم طالب آملی
زدن ^۸	بر	هر گوشه از و خال کبودیست نشانها اصفی تیار
زدن ^۹	با	خدمت اول ضرورت زین دندان کرد معجز نیشاپور
زدن ^{۱۰}		چونخیه مدارش بدنجان ز نیست طغرا مشهد
زدن ^{۱۱}		لعل لبش که باده بآن رنگ و لون بود انطیری نیشاپور

مصطلح

۱ دندان بر کاسی داشتن، کنایه از بغض داشتن و زیدان ۱۲ سروری ۲ دندان بر چیزے داشتن، کنایه از توقع کردن و در کاری بجهت شدن و اقدام نمودن ۱۲ برهان ۳ دندان بکام در شکنم، نهایت ذلیل در سو کردن و مغلوب گردانیدن ۱۲ بهار ۴ دندان زینختن، معروف ۱۲ بهار ۵ دندان بدنجان زدن، محضرت و افسوس خوردن ۱۲ بهار ۶ دندان زدن، کنایه از جنگ کردن و برابری کردن و بعضی بمعنی خوردن هم نوشته اند ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
شکستن ۱	به	تمی آن خون خود از لب با و آسان گرفت
فرو بردن ۲	به	خیالش فرو برده دندان بکام
فرو بردن ۳	در	گهر در سینه دریا فرو بردست دندان را خسرده لوی
فرو بردن ۴	در	چرا باید چنین در کار ما دندان فرو برد
فرو بردن ۵	به	امید ما بر آن لب با شکوخته خواهد بود
فرو بردن ۶	به	سنا پشت کا و ماهی آسان فرو برد
کردن ۷		دندان کردن
کردن ۸	با	لب چو بکشایم که با من او چه دندان میکند
کردن ۹		او سرگران با گردان من در پیش بر سران
کشیدن ۱۰	از عجز	زمانه بهر چه دندان کشد کام صدف
<p>مصطلح ۱ دندان شکستن، معروف ۱۲ بهار ۲ دندان بکام فرو بردن، کنایه از کامیاب شدن و بغضب آمدن تواند درین تامل است ۱۲ بهار ۳ دندان در سینه فرو بردن، کنایه از گزیدن و تکلیف دادن ۱۲ بهار ۴ دندان در کار کسر فرو بردن خشم داشتن ۱۲ بهار ۵ دندان بچیرے فرو بردن، کنایه از چشم داشتن ۱۲ دندان بکار کسے فرو بردن، اقدام نمودن و چیرے ۱۲ بهار ۶ دندان کردن، کنایه از اعراض کردن و دریغ داشتن ۱۲ بهار ۷ دندان کنان، بغض کاف نهادن کنایه از ازاری کنان ۱۲ بهار ۸ دندان کشیدن، کنان دندان و دور کردن آن ۱۲ بهار</p>		
عه دندان مار را به ندهے توان کشید ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
کندن ^۱	از	چون کنم از دل خونین دندان
کندن ^۲	به	کسیکه با تو بدندان زنی بر دین آید
گذاشتن ^۳	بر	گشته از رویا سپه منکر پیمان چرا
گذاشتن ^۴	به	چون قلم محرم اسرار جهان میگردی
گذاشتن	بر	دندان باید گذاشتن بر سر حرف و حدیث قبی
گذاشتن ^۵	به	خواند کشیده ام ز سخن با کسی با مزه
گذاشتن ^۶	به	بسکه در لقمه من سنگ نفست فلک
گرفتن ^۷	از	از آن دندان پیران گردش فلک میگیرد
گرفتن	از	چند دندان بجای غوطه هم بخت کجاست

مصطلح

۱ دندان از چیزی کندن، بفتح کاف تازی اسید بریدن ۱۲ بار ۲ دندان کندن دور کردن دندان ۱۲ بار ۳ دندان بر حرف خود گذاشتن، و بر سر حرف خود گذاشتن، کنایه از حرف خود برگشتن و بجلالت قرار و اعلی آوردن و نیز بر حرف خود قیام کردن و از اهل زبان بر تحقیق پیوسته گویند که فلانی دندان بر حرف خود گذاشت یعنی سخن است که سخنی گویند گفته خاموش ماند و تمام کرد ۱۳ دندان لغاری گذاشتن، فنییدن حرف، و قبول کردن ۱۲ بار ۴ دندان بجای گذاشتن، تاب مکررات آوردن و تحمل آن بودن ۱۲ بار ۵ دندان گرفتن از کسی، بر کندن دندان، متعدی از دندان بر تحقیق و نیز کنایه از پیوسته گرفتن ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
ماندن ^{له}	بر از	بدلیح دلربا حال دل مانیک میداند دل از دلبری بر فارسی دندان نمی ماند بدلیح سمرقند
نشستن ^{له}	به	از بس فشرده ام بهم از جور روزگار دندان من چو بنجیه بدندان شسته است سیدم طرانی
نمودن ^{له}	به	چون نمود او بدشمنان دندان تنگ شد بر عدد جهان چو دهان تنک مشهد
نمودن		صدف زار لب خود بجنده نکشاید اگرش تو منع کنی از نمودن دندان صید طرانی
نمودن ^{له}	از	دندان از دور نمودن بها عجم
نمودن ^{له}		گریه بحال چرخ زمین چشم منظره دندان نماشود ز پے عجز کنگره طرک مشهد
نمودن ^{له}		عقد سخن بجنده دندان نمابه بند خاکه بفرقی شهرت در دندان بریز تاثیر صفا
نهادن ^{له}	بر	دل که بار آسمان نابرده را برجا نهاد فرستش باد که دندان بر دندانها نسج کاشی

مصطلح

له دندان لغاری ماندن، بمعنی دندان لغاری گذاشتن که گذشت ۱۲ ۵۲ دندان بدندان نشستن، کنایه از بسته شدن دندان با هم، چنانکه بزور بسیار توان کشاد و این حالت در صرع و بیوشی و مانند آن می باشد ۱۲ بهار ۵۲ دندان نمودن، کنایه از تهدید و تخویف نمودن، و عجز و فروتنی کردن، و خنده زدن ۱۲ بهار ۵۲ دندان از دور نمودن، مأخوشتن را دشمن و معاند قرار داده مستعد پرخاش شدن، و بر جریف بدگمان گشته از رفتن نزدیک و یا احتراز نمودن ۱۲ بهار ۵۲ دندان نمابه بیا نایان و آشکارا چون بنجیه دندان نماده دندان کنایه از خشکی و غصبناک و کینه اظهار عجز و فروتنی کند ۱۲ بهار ۵۲ دندان بر سر دندان نهادن

کنایه از تحمل کردن امر نا ملائم ۱۲ بهار و مصطلحات الشعرا

مصدر	صله	شاعر
نهادن ^{له}	به	مابیرومی حافظ شیراز کرده ایلم
نهادن ^{به}	به	اشرف مازندرانی
نهادن ^{سهم}		بهار عجم
نهادن		"
نهادن		"
وندانه چیزیکه مشابه بدنندان باشد ۱۲ بهار عجم		
افتادن	به	هم سهربد خواه بر د بید رینگ
ریختن	از	این کلید از پیچ و تاب فعل مازندانه ریخت
کردن		آه عاشق نه کلید است که زندانه کند قاسم مشهدی
دنیا بضم، این جهان ۱۲ بهار عجم		
باختن		زهره رامی بازی از خصل قمار مایرس
پرستیدن		بیاران آن سرزمین ارمنانی
داشتن		یا قناعت پر کند یا خاک گور
مصطلح		
له دندان لغاری نهادن، فصدین جرت و قبول کردن آن ۱۲ بهار ۵ دندان بر جگر نهادن، کتاب مکرویات		
آوردن و تحمل آن بودن ۱۲ بهار ۵ دندان نهادن، کنایه از قبول کردن، و غیبت نمودن، و طبع بستن بر چیزی، و بون نفی		
بر خلاف آن ۱۲ بهار		

مصدر	صلہ	شاعر
کردن ^۱	از	بمن وہ کہ ازوے دواے کنم
کردن ^۲	از	طبیعت عشق میساحم و مشفق لیک
نمودن	به	واسوختش علاج تب عشق میکند
نوشتن	بر	نرود از زمین شاخ گیاے
بنهاند	را	غمزه شوخت جرات میکند

دوات معروف ۱۲

داشتن ^۳	چو در ز سحر بکش سیه بر آمیزی	دوات دار تو زید نبیره مشکان	معز نیشاپور
--------------------	------------------------------	-----------------------------	-------------

دوا سپہ سرعت، و آن عبارت از آنست کہ ہر سوار دو دوا سپہ ہراہ گیر و تابریکے

سوار شود و دیگرے خالی ہراہ باشد ۱۲ ہار عجم

تاخفتن ^۴	عبار قافلہ عمر چون نمایان نیست	دوا سپہ تازمی لیل و نہار رادیاب	صا صفا
شتافتن	دوا سپہ شتافتن	بہار عجم	
شدن	پیر خاش زنگی شتابان شوند	دوا سپہ بسوئے بیابان شوند	ننگا گنجوی

مصطلح

لے دوائی کردن، معالج کردن ۱۲ ہار ۳ دوات دار قلم بردار را گویند ۱۲ ہار ۳ دوا سپہ تاخفتن، و دوا سپہ

شتافتن، و دوا سپہ شدن، شتاب رفتن ۱۲

۴ دوا از خاکپاے مصطفیٰ کن ۱۲ نظامی

مصدر	صله	شاعر
دوال بالفم تسبیح می ۱۲ بار بحم		
باختن ۱	دوال بازی	بها بحم
باختن ۲	مشته ابله دل و دوالک باز	آستین کوهنمان دست دراز جلا از دوا
زدن ۳	خروس غنوده فرو کوفت بال	دول زن بر دیر تبیره دوال
کردن ۴	قصب پوش مکن در گلو دوال قصب	در که در گلو می مازوی دوال خواهی کرد
کشادن ۵	چوباز از نشین کشاید دوال	از شکسته شود کبک را پیر و بال
کشیدن ۶	از تور و باه ساز دار پیچ	از کش از پشت شیر شتر زه دوال
دوام معرون		
داشتن	بکجا برم شکایت بکه گویم این حکایت	که لبست حیات مایه دوندن داشتی دوامی
دو باره مکرر ۱۲ بار بحم		
کردن	اگر بروی تو بار و گر نظاره کنم	چو صبح زندگی خویش را دوباره کنم
مصطلح		
<p>۱ دوال بازی متعارفست معنی ۱۲ بار ۲ دوالک باز مکار و حیله گر ۱۲ از مصطلحات ۳ دوال بر دهل زدن</p> <p>کنایه از دهل نواختن ۱۲ بار ۴ دوال در گلو کردن کنایه از خفا کردن گلو ۱۲ بار ۵ دوال کشادن کنایه از پرواز کردن ۱۲ بار</p> <p>۶ دوال از پشت شیر کشیدن کنایه از کمال قوت و زور مندی ۱۲ بار</p>		

مصدر	صده	شاعر
دو بالا دو برابر ۱۲ بهار عجم		
رفتن	بر لبیل از فراق گل و گلستان پیرفت	بر من ز بهر دوست دو بالا آن رود
شدن	آرزو ما در کمن سالی دو بالا میشود	نعل حرص پیر از قد و نو آتش است
کردن	هر کس ندیده سر و مراد کنار جوی	در باغ عمریش دو بالا نکرده است
گردیدن	سنگ اطفال بدیوانگی ما فروود	خنده کبک کسار دو بالا گردد
دو بحر شعر گفتن بنوعی که بدو بحر توان خواند ۱۲ بهار عجم		
زدن	مرزا فیضی هر وی در بیت و بحر زده بود	طاهر نصیری یاد
دو چار مقابل رُو بار و ۱۲ بهار عجم		
افتادن	چنان مسم که شمع از شخص و شخص از شمع	اگر ناگه دو چار افتم شب در کشت مهتاب
بودن	مستم چون تاک هر عضو برای میزد	کاشیکه باشد دو چارم خضر راه از شجرت
زدن	منصوبه بود ای تو حافظ کنون چو خات	در شش غمت دلش افتاد و زد دو چار
شدن	ای خوشا ساعت که از بهر پلاک یگان	تین و کف از هر آید دو چار من شود
کردن	مرا سیکه دو چار تو کرد در ره عشق	خدا کند که ترا هم بمن دو چار کند
گردیدن	قدح چون نگر در بعثت دو چار	که صد بوسه میگیرد از لعل یار
عنه پیر حرص و نال نفس طامع را دو بالا شد ۱۲ صفا درین بهار نشد نو گل و دو چار مرا ۱۲ میز شیری		

مصدر	صله	شاعر
گشتن	در به نخله دو چار گشته خزان	کردم چون حرارت از آبان
دود ترجمه دخان ۱۲ بهار عجم		
انداختن	زادگان تیره دل کز خطه علم اللہند	دود شمع کشته راورد دودمان انداخته
بر آمدن	تا بنزه خطا از لب جانان بر آمده	دود از نهاد چشمه حیوان بر آمده
بر آمدن	دود از دماغ بر آمدن	بهار عجم
بر آوردن	عشق آمد دود دم ز دل تنگ بر آورد	صد آه که آئینه من زنگ بر آورد
بر آوردن	تا بیک جولان بر آورد دود از خرمن مرا	در میان فرسواران برق جولانی کجاست
بر انگیختن	آتش بهیت تو دود بر انگیخت زبند	هندوان راز ازان دود گشته چو قیر
بر خاستن	زان رو خط مشک سود بر خاست	آتش نیشست و دود بر خاست
پیچیدن	در سرم پیچیده آخر دود سودا می کسے	در نه عمر کسے بود کین دیوانه بود
پیچیدن	دود پیماے	بهار عجم
خاستن	سردودیت که از آتش دل خاسته است	تا که ز دافنس گرم بهستان آتش

مصطلح

له دود از دماغ بر آمدن کنایه از هلاک شدن در پنج و محنت کشیدن ۱۲ بهار ۵ دود بر آوردن و دود بر انگیختن از چیز
سوزن و خراب کردن آن چیز از بهار ۱۲ دود پیماے در صفات آه مستعمل است ۱۲ بهار عجم

مصدر	صله	شاعر
خوردن ^۱	ستاره ریزی کلک سیربان صاب	ز فیض خوردن دود چراغ میدانم صفا
داشتن	سرفمودانیکه بیدل در چین بالیده است	از خیال قاتش دودک بسردار دهباید عظیم آباد
رفتن	سیاه نامه ترا خود کس نمی بینم	چگونه چون قلمم دود دل بسر زود حافظ شیرازی
کردن ^۲	شد عمر با که گرم تغافل گذشته	من سوختم همان نغمم دود میکند قائم شهید
کشیدن ^۳	ای بینی تو دودکش شعله تیز	اے ریش تو تیز بجزراد ستا و نیز شفا
دور بالضم مقابل نزدیک ۱۲ بار عجم		
افتادن ^۴	گرها از نظر همت تو افت دور	شوم و دیر از نشین گردمانده کوچ محمود
افتادن ^۵	مه برآمد بر رخس گفتم که لاجش ساده است	آفتاب بین لاف زد گفتم که دور افتاده است تاثیر صفا
مصطلح		
<p>له دود چراغ خوردن پنج کشیدن در تحصیل علم مطالعه کتب ۱۲ بار ۵ دود کردن منظور کردن ۱۲ بار ۳ دود کش روزی که بر اسیه برون رفتن دود از مطبخ و جز آن سازند پس آنکه گفته که دودکش لغت هندی است از عدم متبوع بوده است ۱۲ بار عجم</p> <p>۵ دور افتاده کنایه از کسیکه حقیقت حال را خوب ادراک نتواند کرد و فهم سخن کسی نیفتی تواند گویا از ادراک دور افتاده است ۱۲ بار</p>		
عنه از کلاه ندی دود کند افکار عشق ۱۲ عنه گرچه دور افتاده ام کامل بر دان عشق را ۱۲ اسیر سه رئیس فخر الدین محمود ۱۲		

مصدر	صده	شاعر
افگندن	از	چشم بدروزگارم از تو
انداختن	از	کز خویشتنش دور همی اندازی
بردن	از	چشم خود از خود نتوان دور بود
بودن	از	جان و تن من فدا سجانیت بادا
داشتن	از	از دولت بجز تو کنون دور نماندست
دانستن	از	که خاکستر دهاد آینه را نور
دیدن	از	در قصر چاهم از نظر در بین خویش
رفتن	از	مرحمت کن که بسا غم صبور
ساختن	از	زیاده دور ساخت
شدن	از	شمع از گداختن همگی دور میشود
کردن	از	گل پژمرده هم در بوستان است
گذاشتن	از	راه نزدیک چو داری بخدا دور گذار
گردیدن	از	در خرابات جهان معنی بیگانه است
گردیدن	از	خیال دور گرد یا ترنهای کند مارا

مصطلح ۱۵ دور بین، مرد عاقبت اندیش در هر چه بدان ۱۲ بار ۱۵ دور گرد، آنکه دور دور گردد ۱۲

مصدر	صله	شاعر
گرفتن	از	باو در وصل هم مکتوب میاید فرستادن
گرفتن	از	ز حرف آتش از بس که خود را دور میگرد
گرفتن	از	زمن جا همیشه در جان هم نه برد
گشتن	از	مطلایی دهد آتش خ نور
ماندن	از	دیده من مانده ز نور تو دور
دور باش نیزه دوشاخه سنان که پیشاپیش بادشاهان برزند که مردم از دور دیده بیکطرف شوند ۱۲ بار عجم		
خوردن	از	ز آه صبحدم در هر خراش
زدن	از	چنان می کشد آه سینه خراش
دوری ضد نزدیکی ۱۲ بار عجم		
جستن	از	نخست ز تند بیر او دوری
خواستن	از	چون خاک درت مقام خواجوست
دادن	از	سودایت و از فکر خودم دوری داد
کردن	از	آداز پرده مجلس عشقش پاک کنید
گزیدن	از	گفتم بصلاح کوشم و مستوری
مصطلح دور گیر یعنی چیزیکه دسترس بدان دشوار باشد و میگویند از من دور بود در منزلت آنرا میگویم ۱۲ بار		
عنه ممکن دوری خدا را از سر بالینم ۱۲ وحشی		

مصدر	صله	شاعر
<p>دور بالفتح، گرد و پیرامن چیزے، گردیدن، گردش، و حلقه، و دائره، و دوران بتحریک و تخفیف مثل آنست از بهار عجم</p>		
آمدن	از	کز عدل تو دوران حوادث بسیر آمد
افتادن	با	دو چون با عاشقان افتد تسلسل باشد
رسیدن	به	تا رسد دور بمن دختر ز پیر شدست
رفتن	به	بشکن با غری سر و دست خمار را
زدن		دور زندمباش بدان غره زینهار
زدن	از	بچو پر کار از برای جفت دوران می زند از تن ما زند را
زدن		که باشد از دل پر خون خویش صهباش
کردن		آلقد ربیده گردد که سرش دور کند
گذشتن	در	تمام دور نشاظم بیک پیاله گذشت
گذشتن		نفس کشیدم و عمر هزار ساله گذشت
گردیدن		تا نباشی همچو ابرایه نایب یا درم
گردیدن		چون توان کردن بلو دورایق تقاضای مسکن
<p>مصطلح دور کردن سر گردیدن سر ۱۲ بار ۱۵ دور کسے گردیدن، گرد کسے گردیدن ۱۲ بار</p>		
<p>عه که دور خوبی سر در حصار هاله گذشت ۱۲ صائب</p>		

مصدر	صده	شاعر
گرداندن	چنین ساقی اگر در شراب ناکند	بساط خاک را در یک نفس گردانند صفا صفا
گرفتن	نماید در زمان عشق بابا زانچه طفلان	فلک گرد و عشق لیلی و مجنون ز سرگرد
گرفتن	پذیراے پند و زیران شدند	که از جمله دور گیران شدند
نگریستن	مطرب حرفی نمی زند حال بهین	ساقی قدمی نمی دهد و زنگر فایض آب
نهادن	در شرف در صدف دل نهاد	دور افتی بر کمر گل نهاد

دوست ضد دشمن ۱۲ بار عجم

اینگیختن	که بود از پدر دوست انگیز تر	بدشمن کشی تیغ او تیز تر
بودن	باندک بخش خاطر که دشمن تو فهمیدم	بمن هر کس که روزی دوست بود امروز دشمن
داشتن	نشود که خصم باشد دل مهربان مومن	برستی که دوست دارد دل کافر نکش
داشتن	بهره دام اگر از هوش آن بیاک را	با کمال دشمنیها دوست چون دام
زدن	قبله من تبدیل کرد خیال تو جاس	میزندم عضو عضو بر در دل دوست
ساختن	اگر چند بدخواه گشتی نکوست	با خنجر جهان به که سازیش دوست
شدن	بهر قسم مران بران از در خود رقیب را	دشمن جان بشود دوست بدعا من

مصطلح

له دور گیر یعنی ترکیبی آن تخیل کننده آفاق است ۱۲ بار عجم ۵ دوست دوست زدن بمعنی دوست گرفتن ۱۲ بار

عه یعنی سهل است دوست بودن با دوست سخاوت

مصدر	صله	شاعر
کردن	چو گشتا پ میثوی را دوست کرد	بدانش و را چون رهو پوست کرد فردوسی طو
گزیدن	یا دوست گزین کمال یا جان	یک خانه دو میهان نخبه کمال خجسته

دوستی مقابل دشمنی ۱۲ بهار عجم

افزودن	بلطف دلبر من در جهان بینی کس	که دشمنی کند و دوستی بیفزاید سعد شیرازی
بودن	در دل همان محبت پیشینه باقیست	آن دوستی که بود در این سینه باقیست جوشی بافتی
داشتن	بسکه دارم دوستی در عشق باد کما کنگ	در با غنچه هر جا که بنیم چنینش تا شکفت سعیدی
دیدن	دوستی گردیده ام دانش ز دشمن دیده ام	از چون تنگ میان زمین و آسمان شد دانش شهید
رسیدن	سهل باشد که رسد دوستی از دوست	از به اگر توانی دوسه خار از ره دشمن بردا و فانی بزرگ
کردن	با کائنات کرده ام آن دوستی که یار	با چه در هر دلیکه جلوه کند در دل نیست اکبری و اراکلی

دوش شانه آدمی ۱۲ بهار عجم

بر زدن	بے سراز اسرو گردن مفراز	بر ضرب دوش که مارا چه غمست خاقانی شیرازی
خوردن	دوشم خور و قصر شهبان خانه بدوشم	بهر حلقی از ماست ولی حلقه بگویم طاهر شیرازی

مصطلح

۱۵ دوش بر زدن: کندی از شادی کردن نوشته اند لیکن ظاهر آنست که کندی از مغرور شدن و خوش شدن را گویند بود ۱۲ بهار ۱۵

دوش خوردن: بمعنی صدمه دوش خوردن امثل پیلو خوردن ۱۲ از بهار

ع ۱۲ بهر کس دوستی کردی شد آخر دشمن جانت ۱۲ حیدر خراسانی

مصدر	صله	شاعر
دادن ^۱	وضع تکمین خرد محرم این راز نبود	نغزش پامدی کرد که دوشم دادند علی سرحد
دزدیدن ^۲	دوش می دزد ز بارش زود چو باد از جبا	از هوایت گرتی بیند سرے را گردنی والد هرک
زدن ^۳	زاید چه حرف تو به خود میزند سلیم	هر دم سبکو باد بهمن دوش میزند سلیم طرانی
زودن ^۴	هر زدن تنک بسبود دوش نمی زد	میخانه ازین پیش نظام و سستی داشت خالص صفی
دو گانه دورکت نماز ۱۲ بار عجم		
گذاردن	ز جفت ابرو اطلاق یافت محرابم	از برک دو گانه ز بر اے یگانه بگذارم طلوع شیشی
دولت گردش زمانه بسعادت ۱۲ بار عجم		
آمدن	گر صبر کنی ورنکنی موسی بنا گوش	این دولت ایام جوانی بسر آید سعد شیرازی
اندیشیدن	بدامان گل کند از باغ بینش دولت اندیشی	که پیش آید بکار دیگران از کار دانیما دانش شهید
جستن	دولت مجوگرت هنرمی هست زانکه چرخ	فضل هنر ترا عوض آب و نان دهد جمال صفی
مصطلح		
<p>۱ دوش دادن، کنایه از ادا کردن ۱۲ بهادر و صحت این محاوره تا س ۱۲ منته ۱ دوش دزدیدن، دور داشتن</p> <p>دوش را از چیزے مثل میل دزدیدن ۱۲ از بهار ۳ دوش زودن، کنایه از ترغیب دادن و اشتهاء کردن بدوش و آگاه گردانیدن کسی</p> <p>بر قیاحت کاری ۱۲ از بهار ۴ دوش زودن، برابری کردن ۱۲ بهار</p>		
<p>۵ سمن که خواگی بر گل زدی دوش ۱۲ نظامی</p>		

مصدر	صله	شاعر
خوابیدن	ز جرم زیر دستان از تحمل چشم پوشیدن	دو چشم دولت خوابیده را بیدار می سازد صفا
خواستن	ازین به دولت خواهیم به ایام	که تا خرسید باشد باشدش نام وحشی بافقی
دادن	پدر و ده تو که و سه دون و وسط	دولت ند به خدا که کس را بغلط بدر صفا
داشتن	تعالی الله چه دولت داشتندش	که بود آن نجات بیدارم در آغوش خرم دهلوی
راندن	خار و صحبت گل دست تیزی می راند	گل چو بر بادش آند دولت خارا خرسند حافظ شیرازی
رسیدن	مردم دیوانه را دولت پیروی میرسد	بید مجنون چون خزان گردید زنجیر طاعت شوکت بجا
سراییدن	بیاساقی آن آب حیوان گوار	بدولت سراسر اسکندر سپار نظام گنجوی
گزیدن	پذیره شوارنی سپهر بلند	بدولت گزایان رساند گزند
نگریستن	که سگ خویش خوانیم گاه گدا منوخلسی	دولت خواجگی نگر بنده یک و نام دو مفلسی مشهد
یافتن	دولت جاوید یافت هر که نگو نام نیست	کز عقبش ذکر خیر زنده کند نام را سعد شیرازی

دویم دو پارہ ۱۲ بہار عجم

بودن	تا بیکتا حملہ را رسید بہت	از	حادثش را دل دو نیم از بیم باد ملکوتی
زدن	چو عزمش بر آنخت شمشیر بیم	بہ	بمجنز میسان قمر زد دو نیم سعد شیرازی

مصطلح

۱ دولت سمرقند بضافت بمینی تارک دولت ۱۲ بہار ۲ دولت گزائی آنکے بسبب دولتی بودم ایذا رساند ۱۲ بہار

عہ اگرچہ دولت و ملت چون منہ نرسد ۱۲ آذری

مصدر		صله	شاعر
شدن	دلزم زین پیاده بدو نیم شد	از به	وزو لشکر ما پُر از بیم شد
کردن	از لطف جزو لای تجزئی دو نیم کرد		بس مثبت کلام حکیمان بیان اوست

فصل ہار

دہشت حیرت و سرا سبکی ۱۲ ہار عجم

برون	دہشت بردن		بہار عجم
خوردن	بجائیکہ دہشت خوردند انبیا	به	تو عذر گنہ را چه داری بیا
کردن	کہ دہشت نکردی ز ہنگام مام	از	ز آوردن این چنین نام مام

دہل بضم تین ساز معروف ۱۲ ہار عجم

برون	کرد چو شب نوبت خود را تمام	به	صبح دہل برد بالا سے بام
دریدن	صبا بلبلانرا دریدہ دہل		زنا محرمان رو سے پوشید گل
زدن	دہل زن چو شد بردہل خشناک		بر آورد دفریاد از آب و خاک
زدن	گاید کس پر زلشتم و پنهان دارد	در	تا چند توان زدن دہل زیر گلیم
زدن	چو دانی کہ من خود چو فن می زنم	بر	دہل بر در خویش تن مے زنم

مصطلح

لے دہل بالا نثری بام بردن کنایہ از نوبت خواندن ۱۲ ہار لے دہل دریدن کنایہ از کردن افشاری را ز کردن ۱۲ ہار لے دہل زیر گلیم زدن پنهان کردن امیر کنایہ از افکار باشد ۱۲ ہار لے دہل بر در خوش زدن کنایہ از طلب حریف کردن ۱۲ ہار

مصدر	مصلح	شاعر
کوفتن	ستاده از دہل کوبی دہل کوب	ہجوم خواب دستش بستہ بر چوب ملا جامی
دہن و دہان ترجمہ نم و استعداد و لیاقت چیزے ۱۲ بہار عجم		
آفریدن	کلک تراضا من ار زاق کرد	پس ز پے رزق دہان آفرید جمال اصغری
بر بستن	اول از زرد ہانش بر بستند	بعد از ان مہر از لب شکستند خسرو دہلوی
بستن	شبانان بحرف معد تشش	در دہان بند گرگان نوشتن غلام ترشیز
بستن	بہتر از سیری دہن بندی نباشد شیرا	خافل ست آنکس مال از دشمنان دار و دیغ صفا اصغری
بوسیدن	لاکہ کشد باد دہن بوس او	دیدہ ز گس شدہ جاسوس او خسرو دہلوی
خواندن	عشق مرا چہم زد دہن خوانی رقیب	سیمائے آتش از دم حداد بشکند واعظ قزوینی
داشتن	غنچہ سیاح طلب بوسہ از ان لب چکنی	دہن گفتن اینمانہ تو داری و نہ من آفرین از نادر
دریدن	آہ دہن دریدہ مرا فاش کردہ راز	اورا گناہ نیست منش بر کشیدہ ام سلمان ساوجی
دوختن	بسیار زخم ہاست کہ خاکست مہروش	نتوان سر شدہ دوخت دہان دریدہ صفا اصغری
مصطلح		
<p>۱۔ دہان کہ بر بستن کنایہ از رشوت دادن و راضی ساختن بخیرے ۱۲ بہار ۱۳ دہن بند چیزیکہ باد دہان کہوند توان کرد اعظم نیکہ</p> <p>از توید باشد یا غیر آن ۱۲ بہار ۱۳ دہن بوسہ آنکہ بر دہن کسے بوسہ دہد ۱۲ بہار ۱۳ دہن خوانی کہ تقلید سخن کردن و التماس دانستن</p> <p>از رویہ تخیر ۱۲ بہار عجم ۱۳ دہن دریدہ کہ مرد ہرزہ گوی ۱۲ از بہار</p> <p>۱۴ دہن خوانی کنہ بر بادشاہان زنگ نہ خیرم ۱۲ از بہار</p>		

مصدر	صله	شاع
شستن	هزار بار بشویم دهن بشک و گلاب	هنوز نام تو گشتن کمال بر ادبی است لا اعلم
شستن	اگر کشید گل دهن او را دهن بشکست	و کشد سوسن بان او را از بان باید کشید نظر دهلوی
کشادن	اگر کشید گل دهن او را دهن بشکست	و کشد سوسن بان او را از بان باید کشید
کشیدن	زاهد حباب وارد دهان را کشش بآب	چون موج عاقبت ز تو قطع نفس شود تنها شترانی
گرفتن	اگر چه مطلع عمر من جهان گیر است	دلی چه چاره کنم مدعی دهان گیر است قبول کشمیری
گشتن	حدیث تیغ تو هر جا که در میان آید	دهان زخم شهیدان پر آب میگردد صفا صفتی
گشتن	ز عدلش ذره ذره فاش گشته	دهان فتنه پر خشخاش گشته خسرو دهلوی

فصل بابر

دیت بکسر اول و فتح دوم و نهما و فارسیان بمعنی مطلق جرمانه استعمال نمایند ۱۲ بهار بم

بودن	دیت مصیبت با همه جابر عشق است	بر	مست بودیم و بسوی میکده خافل فرقیتم تاثیر صفتی
خواستن	اگر دم بیتی زمر دت نشان مخواه	از	صد جاشنید شودیت از دشمنان خواه عرفی شیرازی

مصطلح

دهان بآب کشیدن و شو کردن ۱۲ بهار دهان گیر آنکه دهن مردم از بوی گشتن به بند دو میرزا عبد الغنی قبول بمعنی بوی گشتن نوشته داین محل سال ۱۲ سنه دهان پر آب گشتن و حلص شدن و طبع کردن ۱۲ بهار

عه بلغظی اول کشید دهان ۱۲ دهلوی

مصدر	صله	شاعر
دادن	به در	بهر شهید تو صد جادیت دهم در حشر
نوشتن	در	حاشا که ملایکیت خون فغانی در حوصله دانه و دام تو نویسد
دیدار مراد دیدن ۱۲ بهار خج		
پرستیدن		بتخانه و کعبه پیش شان یکسان است
دیدن		میرس از نکته دیدار دیدن
گرفتن		برویش اندر چندان نگاه کردم تیز
نمودن	به	چنان نمودم دوش ماه نو دیدار
دیدار مراد چشم و نگاه ۱۲ بهار خج		
باختن		ز غمزه تو گرفتست رسم پرده دری
بالیدن	به	قاسم این پیام گردی آرد از کولیش صبا
بر آوردن	به	بنام که منکر حسن رخ تو کیت
بر بستن	از	زدیدنت نتوانم که دیده بر بندم
بر دوختن		یکه باز را دیده بر دوخت
بر دوختن	از	خردمند از و دیده بر دوختی
بر کردن	به	من جز بفتح بر نگم دیده چو زنگس
مصلح له دیده باز بمعنی نظار ۱۲ بهار خج دید بر دوختن دیده بند کرد نیز فقال ۱۲ بهار خج دید بر کردن دیدن شاد و نگارین ۱۲		

مصدر	صدا	شاعر
بودن ^۱	در	بہارِ عجم
پریدن ^۲		”
پریدن ^۳	از	صنّ اصغرائی
پوشیدن ^۴	از	بہارِ عجم
داشتن ^۵	بہ	بہارِ عجم
داشتن ^۶	بر	صنّ اصغرائی
دوختن ^۷		بہارِ عجم
رفتن ^۸		صنّ اصغرائی
کردن ^۹	بر	صنّ اصغرائی
کردن ^{۱۰}		صنّ اصغرائی

مصطلح

۱ دیدہ در قفای کسی بودن، منتظر خرابی او بودن ۱۲ بہار ۱۳ دیدہ پریدن، همان ختم پریدن و نیز کنایہ از شتاق بودن ۱۴
 ۲ دیدہ پوشیدن، بند کردن دیدہ ۱۵ دیدہ براہ کسی داشتن، انتظار کسی کشیدن ۱۶ بہار ۱۷ دیدہ جال کشیدن داشتن،
 اعتنا بجال او نکردن ۱۸ بہار ۱۹ دیدہ دوز، کنایہ از متوجہ و نگریاندہ بچیزے ۲۰ بہار ۲۱ دیدہ رفتن، زائل شدن ۲۲
 ۲۳ بہار ۲۴ دیدہ برہم کردن، غنودن، خواب نرم کردن، ختم بستن ۲۵ بہار ۲۶ دیدہ چون دستار کردن،

نابینا کردن ۲۷ بہار

مصدر	صده	شاعر
کردن له	از	چون میسر شدش دیده کنان باز آمد خضر دهلوی
کشدن	به	دانی که ز روی تو چهار دلی من رفت مشهور شیرازی
گذاختن	از	گداخت از ورق لاله دیده ام صبا
گرفتن	از	دیده از هر که گرفتند بصیرت دادند
مالیدن	بر	دیده بر پای خواجه مالیده سلمان ساوجی
نهادن	بر	دیده بر هم نهادن
<p>ویر بالفتح، گنبدیکه کفار در آن پرستش کنند و این مقابل حرم بود و فارسیان بمعنی مطلق گنبد استعمال نمایند ۱۲ بهار عجم</p>		
کشیدن	در	کین نامه بر و سزد کتا به فیضی الکبر آبادی
<p>ویر بالکسر مقابل زدود ۱۲ بهار عجم</p>		
آمدن	به	زیوسف بگو سیرا هین بکنان دیر می آید محتشم کاشی
پاییدن	در	یادست مرا این سخن از تجربه کاران ملا جامی
رسیدن		چندین هزار قصه مشکل کجا برم کمالی صفا
شدن		قلقل مینا بگو گل بانگ بر ساغر زند تنها شمر شانی
<p>مصطلح له دیده کنان باز آمدن، نگاه کردن و تامل در چیز ۱۲ بهار عجم دیده گرفتن، دور کردن بصارت ۱۲ بهار عجم</p>		
<p>دیده بر هم نهادن، بخودن چشم بستن ۱۲ بهار عجم دیر شدن، معرون و ضالچ شدن ۱۲ بهار</p>		

مصدر	مله	شاعر
شدن	چند پر سے کہ حال دل چون ست	دل من دیر شد حیات تو باد نصیب بخششی
کردن	بیار جهان تاجی بر بستر مردن قد	خوش دیر کردی ای اجل خانه ات شیدون ابوالمعالی صفت
کشیدن	غم تو گفت که زود آیم و کشم شمشیر	چرا و فتاد که بسیار ماند و دیر کشید کاتبی نیشاپور
گذاشتن	در خون من مشکو بے دیر نگذرد	تا خون خوری تو دنیا بے ز من اثر بهار غنیان
گرفتن	دیر گیر	بهار عجم
ماندن	چو دیر مانده مجلس که آید آخر بزم	چمن خزان شد و ما فلک نشیان داریم لا اعلم
ماندن	تو بان دیر که خستاقانی را	دل نمادست ز دیر آمدنت خاقانی روائی
مردن	تو بجا خواهی من بخت جانی دیر میمیرم	شدم شمرنده آخر تا که این مساکن غما هم کرد شاکا صفت
نگریستن	گرد دیر می نگرم درخت مرغ	خود را بدوری تو بد آموزی کنم فیضی کبر آباد
دیگ بر وزن ریگ ظرف معروف ۱۲		
آوردن	بدینگونه می زیست بار ای دهنوش به از	زهر دانش آورد دیگی بجوش نفاذ گنجی
پختن	ختم تو از ان دیگ ختمو که نمی بخت	حاصل جگر سوخته دید و طمع خام جمال صفت
دین بالکسر، کیش، و سیرت، و کار، و شان ۱۲ بهار عجم		
افشاندن	دین افشاندن	بهار عجم
مصطلح		
۱۵ دیر گیر، سخت گیر ۱۲ بهار ۱۵ دیگ بجوش آوردن، کنایه از پخته و کامل شدن و تامل کردن ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
باختن	دین باختن	بهار عجم
پروردن	جهان بان دین پروردادگر	سعد شیرازی
داشتن	دین داشتن	بهار عجم
گستران	گرتنایستی که دین را گستریدی هری	خسرو دهلوی
دینار نوس از زر سلوک رائج ۱۲ بهار عجم		
داشتن	از ان جزو دینار گردید نار	میرک نبردار
سجیدن	شنید از دبیران دینار سنج	نظام گنجی
دیوار بالکسر ترجمه جدار ۱۲ بهار عجم		
افتادن	بسکه از گرد و دوت خانه پاشدست	سقف مابر جا ماند چون قند دیوار ما
افتادن	که دادیلا عجب کاریم افتاد	بسرنا بهره دیواریم افتاد
اندودن	خانه مارا چو گل از خون ل رنگین کند	آنکه دیوار خزان را از طلا اندوده است
مصطلح		
له دین پرور، آنکه با حکام دین عمل کند ۱۲ و نیادار مثل مال دار ۱۲ بهار ۳ و نیاسنج، آنکه بحقیقت دینار خوب دارد و طریق پیداکردن آنرا داند ۱۲ از بهار ۳ دیوار بسرا افتادن، صدمه عظیم رسیدن ۱۲		
عه قند ز انسان که از افتادن دیوار دیوار ۱۲ آرزو		

منصرد	صله	شاعر
بر آوردن ^۱	دیوار بر آوردن	بهار عجم
برداشتن	غبار خاطر از اهل عالم جمع شد چندان	که میخوام به پیش رو خود دیوار بردارم غنی کشمیری
بستن	ریزم عشقت آبر و خاک لخت گل گم	در پیش خشم دشمنان دیوار ندانم عافیت ناصر بخاری
ساختن	ز رنگ زچ دیو دیوار ساخت	نخست از برش هندسی کار ساخت فردوسی طوس
شکستن	در بند تو زنجیر گرفتار شکسته	زندان شده صدر خنجر دیوار شکسته نظیر نیشاپور
غلطیدن ^۲	دیوار غلطیدن	بهار عجم
کشیدن	ایکه می جوی چهار عیار دور خویش	چون می از میان می دیواری بایکشید سحی شیرازی
گردیدن	در آن کو بکه راه غیر بستم بعد مردنم	غبارم در ره اهل غرض دیوار میگردد مرشد یزدی
نهادن	دیواری نهد بره سیل تندرو	گردادی که پئے کاروان است صفا اصفهانی
دیوانه مجنون ۱۲ بهار عجم		
بودن ^۳	دیوانه چیزے بودن	بهار عجم
بودن	دجله را امر و ز رفتارے عجب بانه بود	پایم در زنجیر و کف بر لب مگرد دیوانه بود ناصر بخاری
خاستن	مگرد عشق تاثیر فسون ز افسانه نمیخیزد	که شب با هر که بنشینم سحر دیوانه نمیخیزد لندی کشمیری
مصطلح		
۱ دیوار بر آوردن، و برداشتن، و بستن، و ساختن، و کشیدن، و نهادن، یک معنی است ۱۲ بهار عجم ۲ دیوار غلطیدن		
دیوار افتادن ۱۳ دیوانه چیزے بودن، کنایه از طالب و عاشق آن بودن ۱۲ بهار عجم		

مصدر	صله	شاعر
خواندن	مجنون بگوشه ز جفا سے زمانه رفت	دیوانه اش خوان که عجب عاقلانه رفت والی قمی
رفتن	دیوانه رو	بهار
ساختن	که زند بر سر من تیغ و گهر سنگ جفا	غالب آنست که دیوانه ترم میسازد سیفی سحرنگی
شدن	ناگاه پریر نه بمن در گذرد	برگردم از آن حدیث و دیوانه شوم سحر سحر قند
کردن	دل را نگاه گرم تو دیوانه میکند	آئینه را رخ تو پیری خانه میکند صفا صفا
گشتن	خرد که قید مجانین عشق می فرمود	به بوی حلقه زلف تو گشت دیوانه حافظ شیرازی
<p>دیویم بالفتح تاج، و تحت و چیر و کلاه مرصع و جامه بالاسه تخت که بانها مان بر آن نشیند ۱۲ بهار عجم</p>		
برداشتن	ای قناعت فروده شاه هفت اقلیم را	از کلاه فقر بردارش ز سر دیویم را سلیم طرانی
جستن	دیویم جو	بهار عجم
داشتن	چو دیویم و تاجش بسر بر نهاد	به ز دیویم داران نیاورد یاد فردوسی سکو
گستران	بگستر دیویم در پیشگاه	در بر آراستش زیب رخگاه گاه باغی جامی
نهادن	نهاد فکر صائب بنظم ترکیبی	به از زنج او بسر خامه و سخن دیویم واله هروی
<p>مصطلح دیوانه رو بفتح را که بر دوش دیوانه گذاشته باشد ۱۲ بهار ۱۳ دیویم از سر برداشتن از کلاه از سر برداشتن در ولایت رستم که چون کیخسرو شاهی که کلاه از سرش بردارد و تا فر دگانی نگیرد فروده می گوید ۱۲ بهار عجم ۱۳ دیویم جو و دیویم دارا پادشاه ۱۲ بهار</p>		
<p>عده شدم زلف تو دیوانه و ای مسکینی ۱۲ خسرو عده دیوانه میکند یا باغ و گرمرا ۱۲ شانی</p>		

مصدر	صله	شاعر
باب ذال معجمه		
فصل خار		
ذخیره انچه نگاه به دارند که دقت ضرورت بکار آید ۱۲ بهار عجم		
بردن	مرو به بزرگان کز اختلاط اکابر	از ذخیره نتوان برد جز ذخیره خاطر
برداشتن	ز روی و موتیو برداشتم به نیم نظر	از ذخیره که مرا عمر با بکار آید
بزرگ رفتن	زاد تو فیت و ذخیره اقبال برگرفتند	نصیر کجایانی
بستن	تا سال دیگر ذخیره بندم	از هر سال زار مغسان تنه
داشتن	درین زمین آو بیت گزیده در چشم	در از ذخیره دارم از انعامای ربانی
کردن	بسکه ذخیره میکنند زان گل و شمیم را	از پامی بگل فرو رود هر دو قدم نسیم را
کردن	ذخیره بر سر هم تا بکے کنند بلی	بر باعث اخسیان خداے رازق نیست طالب آملی
گرفتن	گیرم ز رخس ذخیره کز پس مرگ	از جلال یزد
نهادن	او بقلعه رفت و اند قلعہ اقبال خویش	در از از علوم تو ذخیره حشمت و تکلیف نهاد
فصل کاف		
ذکر بالکسر یاد کردن ۱۲ بهار عجم		
آمدن	اندازه خسرو بود کاید بر آن لب کراو	بر یعنی که نام چو نمئی پس بر زبان چو نتونی
بودن	نکونامی بزرگان با پیر کار از اثر ماند	از در ز رفیع جام ذکر خیر در دوران بود هم را
		خود دلهوی
		صنا صحنه

مصدر	صده	شاعر
خواندن	مناجاتیان ذکر خوان من اند	خواباتیان خود از آن من اند
رفتن	در چمن میرفت ذکر قاست دلدارا	سرود امن بر زد و آمد بستان است پال
شنیدن	ذکر شنیدن	بهار عجم
کردن	بیلی تمام گوش و ندیمان بزم خاص	ذکر اسیر بادیہ قطعاً نمی کنند
گرفتن	مرآت دلش ز ذکر گیرے	آزاد شد از صور پزیرے
گفتن	گویند ذکر خیرش در خیل عشقبازان	هر جا که نام حافظ در انجمن بر آید

فصل و او

ذوق لذت و نشاط و چاشنی و چشیدن ۱۲ بهار عجم

آمدن	بدرس عشق خواندن که کلیم و گم خلیل آید	بدو گریه و زاری نیاید ذوق و جدا نش
آموختن	دلم ز غنچه تصویر ذوق در دآموخت	که خنده بر رخ مشاطه بهار نکرد
اینگختن	ز بس هوا چمن ذوق اتحاد اینگخت	بزار غنچه بیک لب تبسم افشان شد
بخشیدن	چه گویم که بدوق بخشیم جدا انگیز و طرب	افزاید باو حالت آور چپا کو بهیاد و آستانه طرا افروشی
بردن	گلرخان ذوق طبعش از مرغ بسمل می بند	دل ز ما گرو برو با شیم غافل می بند
بودن	بنود خزین از انهم بزلال خضر ذوقی	که برات عمر ساقی بقدرے نوشت را
بیمودن	کسے چون قنح ذوق پیمان شست	که زانو بر الوے مینا شست
تراویدن	لاله زاری شد جهان بکشته ناز و هنوز	می تراود ذوق خون از خنجر جلا آمدن

مصدر	صلہ	شاعر
چشانیدن		از حجت تو ما را هست اینقدر شکایت کمال خجسته
چشیدن		ذوق این باد که کسرا پخت چون داند خور و بلوی
دادن	از	که بزم صبحم شود بزم شام طهر آشوب
دانستن		اگر بداند محاسب ذوق میو میخانه را آبی تریخی
داشتن	در عجب	که ذوق ذکر تو در خلوت حجاب ندارد تسلی تیرازی
در یافتن		کیک سیب نخلان دلبری نگزید حافظ شیرازی
دیدن		ذوق من ناتوان ندید ست شاکر مشهد
ربودن		ذوق مستی ز بودی نانی نکشید فقیر دهلوی
رسیدن	از	و زلفت ذوق حیاتم رسید ملا جامی
ریختن	در	چو سودا دیر خاصیت ز غنبر ناظم هر دی
زدن	از	شکر خواب آورد افسانہ لکھا شیرینش فطرس مشهد
شدن		چنانش ذوق شد که ز خندہ غلطید بلسمرقند
شکستن	از در	آن ذوق را ز لذت دیدار بشکند شاکر مشهد
شناختن		سنگ از روزیکہ ذوق صحبت آہن خشت صفا صفا
فرورفتن	ہ	برای تو عیش است کاخین تیرست طہر تیریز

عہ بمشوق کے ہرگز ندارم ذوق آئینش ۱۲ سلیم

مصدر	صلمه	شاعر
کردن	از	ارباب هوش و بمعانی نمی برند
گذاشتن	از	دیوانه ذوق می کند از داستان ما
گذشتن	در	ظلمت بپیش چشمه حیوان تن کشید
ماندن	در	رفیق و ذوق چشمه حیوان گذاشتیم
یافتن	از	ذوق سخن تو در دل جمع گذشت
	در	خواب تلخی دشنام آن لبهای شیرینم
	از	ذوق نیشکر کجایا بد مذاق از بوریا

باب ر ا ر محمله

فصل الف

رابطه انچه با آن چیز را بجزیره بندند ۱۲ بهار عجم

کردن	بس رابطه بائے محترم کرد	مشیر ازه حادث و قدم کرد	والد هر دی
گستن	انگلسد رابطه اهل و فایا بهم اند	هم چون حلقه زنجیر گرفتار هم اند	دانش شهید

راحت آرام و آسایش ۱۲ بهار عجم

آزردن	نبود از دوستی در یوزه زخم	ز شوق راحت آزار تو کریم	طهر ترشیزی
افزودن	رنج راحت می فزاید خاطر آگاه را	یوسف آغوش پدر داند کنار چاه را	وحید فزونی
انگختن	بیاساقی آن راحت انگیز روح	بده تا صبحی کنم در صبح	نکا گنجی
برانداختن	راحت همه از غمت برانداخته ام	در بویه روزگار بگذاخته ام	ساکر نوبی
بردن	زیر دستان را از رنج زیر دستان برند	خواب مغل کرد و محل بان بیدار کشید	تایر اصفا

مصدر	صله	شاعر
بودن چنانکه راحت پروانه سوختن باشد		شب صیبت می فریشت من باشد غنی مهدانی
پرستیدن سایه گل از سحر راحت پریشان کم مباد		بوته خاری درین گلشن پناه مایست دانش شهید
تراویدن پیش غمزه دل در خریدست	از	زریش سیند راحت می تراود ملک ترشید
دادن خاک پایش مغز را آرد چون غالیه	را به	گرد اسپش دیده را روشن کند چو توتیا رود کی سحرشید
داشتن اگر مرگ خود هیچ راحت ندارد	به آرز	نه بازت رباند همی جاودانی شگام شهید
دیدن سفله از دولت بغیر از محنت و خواری ندید	از	راحت چون گاو ماهی از جهان داری ندید مخلص شاه
رساندن ز دور باد به جان راحت رسان ساقی	از به	که ریخ خاطر از جو در گردونست حافظ شیراز
رسیدن گاه به چشم احسان بحال مانگا به	را	کز خوان پادشاهان رست آرد گدارا سکه شیراز
شماردن عاشق که میسوزد دلش از طعن بالین که بوی	را	شمع که آتش می خورد در آتش دگازرا خضر دهلوی
طلبیدن نیستم راحت طلب دانش طلبیده برده است		قوت پرواز این بستان بال پر مرا دانش شهید
فروختن راحت فروش		بهار غم
فتاندن هر کجا تا شیر غم را داده اذن عموم		شادی راحت فتانزانا توان انداخته عفی شیرازی
کردن سنگ بالین خود از سنگ قناعت کردم	از	راضی از داده حق گشتم و راحت کردم تاثیر اصغری

عده ساقی بده که دهد راحتی برنج ۱۲ حسن دهلوی عده که از نطیدن دل راحتی بجاک ندارم ۱۲ شهیدی سه گونج بر که کرد آتش از داغ تو پنبه کاری ۱۲ دهلوی ترشیری

مصدر	صله	شاعر
کشیدن	به	طلب اسخن از زبان می کشد
گذشتن	بر	بر شما بگذشت و بر ما هم گذشت
نشستن		که داغهای تو در سینه خانه میخواند

راز و راز به مانی الضمیر و چیز نهانی پوشیده ۱۲ بهار عجم

آوردن	له	راز برون آوردن
افتادن	به	تضییع گل کند و راز بصحر افتد
افتادن		راز برون افتادن
افتادن	بر	راز بروی روز افتادن
افگندن	به	عشق بصحر افگند راز دل تنگ را
پرسیدن	از	از گفتگوی عشق تو محفل نناده اند
پوشیدن	از	بخواب جام می گفت راز پوشیدن
جستن	از	کلیم را بگلو سرمه کرد آتش طور

مصطلح

له راز برون آوردن و برون افتادن و بروی روز افتادن و بصحر افگندن کنایه از بسیار فاش شدن

کردن و شدن راز ۱۲ بهار

عه راز درونی پرده ز زندان است پرس ۱۲ حافظ عه اگر سپهر بپوشد ز ارمین رازی ۱۲ ظهیر قاری

مصدر	صله	شاعر
خواندن ۱	از	هر آنکه رازدو عالم ز خطا ساعز خواند
دادن ۲		اگر بیرون دهم از راز دل خویش
داشتن ۳		شب تیره رازدار دل عاشقت و
دانستن ۴		راز درون پرده چو دانند فلک خوش
دیدن ۵		توان دید راز درون نقاب
زدن ۶	بر	راز بر سنگ زدن
سگالیدن ۷		اگر قیصر سگالدر از زردشت
سپردن ۸	به	راز دل خود اگر بصحرای فگنی
شنیدن ۹		فریاد ازین درد که راز دل عاشق
فرمودن ۱۰		آن رازنمان که دوست می فرماید
کردن ۱۱	با	بر من شبی نمی گذرد که ز جاسی تو
		رموز جام جم از نقش خاک ره داشت حافظ شیرازی
		کند پروانه شکر سوزش خویش ز لاله خوانساری
		بیک آه می توانم در صبح باز کردن شیخ شمس
		ای مدعی نزاع تو با پرده دار حقیقت حافظ شیرازی
		اگر عینک آرد قدح از حباب ملک شیرازی
		بهاجم
		کنم زنده رسوم زنند و استا حافظ شیرازی
		بهتر که سپاری بدل غمازش باقر کاشی
		گفتن نپسندند و شنیدن نگذارند
		در پرده طعن دشمنان یافته ام سخا شیرازی
		تا روز راز دل نکم با خدا تو باقر کاشی

مصطلح

۱- راز خواندن کنایه از راز دانستن و دریافتن ۱۲ بهار ۲- راز بیرون دادن و بر سنگ زدن کنایه از بسیار فاش کردن
 ۱۲ بهار ۳- راز دار و راز دان محرم راز ۱۲ بهار ۴- راز دیدن کنایه از دانستن و دریافتن راز و این اوج است چه را چه چیز
 نیست که آنرا محسوس توان دید بلکه عقل می تواند یافت ۱۲ بهار ۵- راز دل با کسی کردن کنایه از راز خود
 با کسی گفتن ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
کشدن ^{له}	به عجب	عربی شیرازی
کشدن ^{له}	در	بنگه هروی
گذشتن	در	غیرتی شیرازی
گفتن	با عجب	سناغری
نهادن ^{له}	بر	طاهر شیرازی
نهادن ^{له}	بر سر	کمال صفا
نهفتن	در ^{له}	حافظ شیرازی
یافتن	در	سجانه شیرازی

راست دست، وقایع، استوار، خوش، و مقابل کج، و مقابل چپ، و برحق، و

واقعی، و راستن، و راستی مزید علیه آن ۱۲ بهار عجم

آمدن ^{له}	راست گویم صفا بے قد تو	کارمایه چرخ نمی آید راست	خواجو کرمانی
--------------------	------------------------	--------------------------	--------------

مصطلح

له راز کشاندن، و راز کشودن، آشکارا کردن، راز ۱۲ بهار^{له} راز بر سر باز از نهادن، و بر صحران نهادن، کنایه از بسیار

آشکارا کردن راز ۱۲ بهار^{له} راست آمدن صحبت، موافق شدن صحبت ۱۲ بهار

عنه بزنج کندم تا با و کشدم راز ۱۲ کاتبی عه آنگس که با اهل درو گوید رازش ۱۲ با تو کاشی سه راز من ترسم که در صحرانند ۱۲ خسرو

لعه سادگی بین که زهر بیرون پنجم + راز عشق که ز کونین نهان می بایست ۱۲ سنج کاشی

مصدر	صله	شاعر
آمدن	با	تیریک لخطہ در آغوش کمان می باشد صفا صفت
آمدن	به	سرود امن بر زد و آید بستان رستا پا کمال خجسته
بودن	از	ناید خود از شکسته دل ندیشہ درست کمال صفت
رفتن		تیریک لخطہ در آغوش کمان می باشد صفا صفت
شدن		آن بخت کو که راست شود خواب عاتق خرد دهلوی
شدن		شکر خدا که راست شد آخر گمان دوست ملا جامی
کردن	بر	من قبله راست کردم بر سمت کجکلا ہے خرد دهلوی
کردن		راست کردن آهنگ
کردن		راست کردن ساز
کردن		راست کردن شغل
کردن		راست کردن قدم و قامت
کردن		راست کردن کار

مصطلح

۱۵ راست پا آمدن از جایجاے آمدن بر تاخیر ۱۲ بار ۱۵ راست رو مقابل کج ۱۲ بار ۱۵ راست شدن خواب

بمعنی مطابق خواب بطور آمدن ۱۲ بار ۱۵ راست کردن آهنگ و ساز و شغل و مانند آن و راست کردن قدم و قامت

بمعنی مستقیم کردن اینها و بر تقیاس راست کردن کار ۱۲ بار

مصدر	صده	شاعر
کردن		رهر و صادق و سامان افتا بهیات صبح چون کرد نفس آروان خواهد شد صفا صفا
کردن		راست کردن لباس بهار عجم
کردن	از	اگر از سینه من آئینه راست کنند راز پوشیده عالم همه پیدا گردد صفا صفا
گشتن	از	هر دو صف از صف شکنا گشت راست تیغ زنان دست چپ دست راست خسرو دهلوی
گشتن	در	چنان راستی طبعش از دهر خواست که پر کار در کج روی گشت راست نیکو شیرازی
گفتن	در	چون دیوانه ام در را گوئی با مثل خواه ره از من بگردان خواه روز من بیا خوشی با فقی
نمودن	در	شکوه لان سوسن در رقص کجکلاه عجب سر راست نموده طاهر آق قزوینی
راستی معروف		
آراستن	از	خواهش جان خاسته از خداو راستی آراسته از قداو کاتبی نیشاپوری
بخشیدن		
بردن	از	جنبش کلک تو ز ناراستی برده ز بالا ای الف راستی ملا جامی
جستن		ز نهاد آذمی ز کجایان راستی بجز نموان نمود راست دخت خمیده را ابراهیم اسفغانی
خواستن	از	چنان راستی طبعش از دهر خواست که پر کار در کج روی گشت راست نیکو شیرازی
دیدن	از	آن زلف کج گرفت شفا ز هر چه هست جز راستی ندید ز طبع سلیم خویش شفا صفا
راضی معروف		
بودن	از	بر خلق خدا حکم چنان کن که اگر آن بر تو کند کس که راضی باشی مجید شوشی

مصدر	صده	شاعر
داشتن	به	چیدارم تا ترا راضی تو انم داشتن جانان
ساختن	به	راضی به غم جدا نیم خواهی ساخت
شدن	از	چند از سیاه کاسه کنم قوت خویش جمع
کردن	از	مرا به بند تو دوران چرخ راضی کرد
گردیدن	از	شکار راضی برخیز آفرینان گردد که تا محشر
گشتن	از	سنگ بالین خود از سنگ قناعت کردم
راضی شدم چو خامه بقطع زبان خویش بهیحی کاشی		
ولے چه بود که مر رفته در رضای تو بخت محافظت از		
بدسته ساغر و دست در زلف صنم گیرد شکار صفت		
راضی از داده حق گشتم در احت کردم تاثیر صفت		

راحم مطیع و محکوم، و این مقابل تو سست بود و در هندی یک از اسامی بارستقالی و بتکار
مثل الله الله فارسیان بالفظ گفتن وزون استعمال کنند ۱۲ بار عجم

لودن	با	دل را سیکه با من بود از من میداخر
زدن	در	در و بسکه بند زوده رام رام
ساختن	به	عاقبت رام سازمت بفضون
شدن	به	در عالم مستی هم هرگز نشود راحم
کردن	با	گریه با من بام کرد آن دلبر بیگانه را
نمی دانم که آن بهیوده پنج از من چه دید آخر		
بریده رم از طبع مرغان بام طغر آشفته		
تو پری خوی دمن پری خوانم سیح کاشی		
با آنکه ز خود رفت ست از من خدی دارد جویا کشمیر		
که فتد صیده بدست گز زینتی از عیسی یزدی		

عنه زمن راضی که خواهد شد که از من جهان دهم شانی ۱۲ شانی عجم بچه را این قوم از یک یه یو پان راضی کنند ۱۲ فنی سه میر از بکر
ندانم که بمن رام نشوی ۱۲ خاری برونزی للع با من نشوی رام مگر گردش چرخ ۱۲ مجد بکر

مصدر	صده	شاعر
گردیدن	با	سارام نگردد بتو دم دیده خال به با عزت شیرازی
گشتن		شده ام سگ خالی که گشته رام هرگز گشتی بافقی
گفتن	با	خود بخود هستن چون با عاشق خود کام را از چه میگویند با خویان هند و رام رام اشرف مازندران
یافتن	از	ز و صلم کام خواهی یافت آخر زمان را رام خواهی یافت آخر ناظم هروی

ران عضو معروف ۱۲ بهار عجم

فشرده	شاه تمام حوصله با یکجهان شکوه	بر پیل مست گشته سوار و فشرده ران	سنجر کاشی
کشیدن	در آنجا سوختی صحران کشا دند	بصید انداختن جولان کشا دند	افغان گنجوی

راه طرز و طریق دروش در فتار و قاعده و مقام و نعمه و ثبوت و مرتبه ۱۲ بهار عجم

آمدن	تا دل شیفته از بزم تو مست آمده است	به	راه اندیشه اغیار بلبست آمده است	یقین کاشی
آموختن	ره آموز تو اندر کارها روح الامین باو		همه شغل تو بانیگان سالاران بن باو فرخی هدایت	
آوردن	مایه ره آورد در گرجشتم ندایم	از	یاران همه خواهیم که تشریف بیارند	غنی کشمیری

مصطلح

له ران فشرده کنایه از تیز کردن و برانگیختن چپه عموماً و اسپ خصوصاً ۱۲ بهار ۵ ران کشادن کنایه از سوار شدن
در راه رفتن ۱۲ بهار ۵ راه بلبست آمدن کنایه از بند شدن راه ۱۲ بهار ۵ راه آموز معروف ۱۲ بهار ۵ راه آورد و سرخا
کلا سفر آرد ۱۲ بهار

۵ پس ره آوردی بیاوریم ز خاک کوثر و ۱۲ شرف شغره

مصدر	صله	شاعر
افتاد ^۱	از	خیل خوشخو خیال اطراف چشم من گفت آنچنان کز دیدن آن خواب افتاده است
افتاد ^۲	اندر	ز چشمت کاروان صبر من تاراج کافر شد مسلمانان کسودیدست کاندز شهر راه افتد
افتاد ^۳	در	اگرچون قطره در دریا کثرت راه افتد خیال دور گردیدار تنها میکند بار
افتادن ^۴	در	آن حرم قدس چو دایم پس فگند راه در اقصای مقدس فگند
انجام ^۵		از پشت ره انجام به بینید که شمر را پیر و زنی و ناسید و ظفر بر سر راه است
انداختن ^۶	بر	بر کوچه لب راه در گزیده نینداخت تا خانه چشم ز غمت گریه نشین شد
بردن ^۷	به	گرچه دایم که بجای خود راه غریب من بودم آن زلف پریشان بردم
بردن ^۸	به	امشب شمر جانان هر در ددل گفتم را به بدنه نمیدر چنان حرف روستایی
بردن ^۹	به	را به کمر عقل بیکال می برد در یک نفس جوان سبک بال سیرد

مصطلح

۱- راه افتادگان غارت شدن راه، از آنکه دروان بر جمیع یزدند و غارت کنند اما در عرف بعضی مطلق زیان و خسارت استعمال یافته، و بعضی وقوع راه حقیقت است، و بعد با و در و در مستعمل و نیز کنایه از ازیل شدن ۱۲ بهار ۱۳ راه افتادن در جاس کنایه از راه رفتن ۱۲ بهار ۱۳ راه انجام کنایه از هر مرکب عموماً و اسب خصوصاً ۱۲ بهار ۱۳ راه انداختن ۱۲ بهار ۱۳ بهر بجا س بردن، باندک چیزی منتفع و کامیاب شدن ۱۲ بهار ۱۳ راه بدنه بردن کنایه از صورت معنویت و نشانی ۱۲ بهار ۱۳ راه بردن، بمعنی راه رفتن و راه یافتن ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
بردن ۱۰	اندر	وزیر اندرین شمشه راه برد
بردن ۱۱	به	غیر داغ جنون ز گمنامی
بردن ۱۲	به	راه بسر بردن
برادن ۱۳	به	نمانی بمن مردمی اهل روم
برداشتن ۱۴	از	خویش را مرده در جهان انکار
برداشتن ۱۵	از به	چون گشت و صید افکند تا چاشت
بریدن ۱۶	به	بیابان حرم را طوطی پاکردم خطا کردم
بریدن ۱۷		در عهد سبکستی آن غمزه خونریز
بستن ۱۸	از	فریاد که از شمش جهنم راه به بستند
مصطلح		
<p>۱۰ راه بردن، راه رفتن، در راه یافتن ۱۲ بهار ۱۳ راه بسر کس بردن، بسر وقت او رسیدن ۱۴ بهار ۱۵ راه بسر بردن، به آخر رسانیدن عمر، لیکن در غیر راه هم آمده چون ایام، دهر، و عهد، و عمارت بسر بردن ۱۶ بهار ۱۷ راه بر آوردن بچیز، بزد کردن راه بسنگ و جز آن ۱۸ بهار ۱۹ راه پیش پا س برداشتن، ترک تلاش کردن، و غیرت گرفتن، و دیده درمی بکار بردن ۲۰ مصطلحات، و بهار ۲۱ راه فلان جا برداشتن، راه رفتن ۱۲ بهار ۲۳ راه بریدن، معروف، و راه بریده، (باضافت) راهی که بسبب تنگنا رهبران مسدود باشد ۱۴ بهار</p>		

مصدر	صدا	شاعر
بستن ^۱	سگ من گرگ راه بند من است	نکات گنجوی
پوئیدن ^۲	راه پوئیدن	بهاجم
پیمودن	پای کو بان میشود از اوزه طبل حیل	خویش را پیش از سفر چون راه پیا جم کرد
خفتن ^۳	راه ملک عشق راه خفته است	صد درازی خفته در پناے او
خوابیدن	در بدست آوردن زلفش مرقص نیست	این ره خوابیده کوه میکند شبگیرا
خوردن ^۴	بر مانده طے مکان همانست	در راه خوری نقش سمش گشته در بان
خواستن	پیش آن لب چون شکر راه سخن میخواهم	بوسه و آجاد آن کنج دهن میخواستم
دادن ^۵	از کوچه تنگ که خرمی میکند	ره دادن او نه از ره تعظیم است
دادن ^۶	راهم دهد چو فال بر رفتن ز دوستی	با هر که شورت کنم از اهل این دیار قدسی
مصطلح		
<p>۱- راه بند، رابزن ۱۲ بار ۲- راه پوئیدن، راه رفتن ۱۲ ۳- راه خفته، راه خوابیده، راه دور دراز</p> <p>۴- راه خوردن، راه بریدن سرعت ۱۲ بار ۵- راه دادن، گذاشتن راه بر اے کس تا بگذرد ۱۲ بار</p> <p>۶- راه دادن فال، مصحف، حسن ارتکاب امر محمود از فال و استخاره معلوم کردن ۱۲ بار</p>		
<p>عنه همچو میل سر ز عاشق راه پیمودی چشم ۱۲ از عنده چندان ره انتظار را پیمودم ۱۲ نظمی</p> <p>سه مصحف ره عاشق ندید جانب معشوق ۱۲ از بنار</p>		

مصدر	صلا	شاعر
داشتن ^۱	به	بهار
داشتن ^۲	به	دل برگشته اگر راه بجای می داشت صفا صفت
داشتن ^۳	به	این سخن راه نمونست و بده دارد راه فرخی بدست
داشتن ^۴	در	هر که درین آستانه راه ندارد حافظ شیرازی
داشتن ^۵		گر نیاید کاروان بر گوشه ماند را بهار انوشیروانی
داشتن ^۶		آورده ام از شیشه بکف دستک دیگر از بهار
داشتن ^۷		ز به شاه مرکب ز به شهسوار انشائی گنجوی
داشتن ^۸	به	در گردش اندیشه تبه دانست حافظ شیرازی
دویدن ^۹		مجنون ترا سود سفر راه دویدست تائیر صفت
رفتن ^{۱۰}		ز راه کوه رفتن باشد او را غل بجایش انوشیروانی

مصطلح

۱- راه بحساب داشتن؛ و راه بجای داشتن؛ و راه بده داشتن؛ کنایه از صورت معقولیت داشتن ۱۲ بهار
 ۲- راه دار؛ کسب و بحفاظت راه از طرف حکام مامور باشد؛ و بمعنی رهن، و مسافر نیز آمده ۱۲ بهار ۳- راه دویده؛
 (باضافه) سعی و تلاش بیفایده؛ چون کسی به سفر رود؛ و بجهت حصول مقصود برگردد؛ و آنرا پسند سفر بی فایده دارد؛
 گوید راه دویده ۱۲ بهار ۴- راه کوه رفتن؛ و اطاعت کردن ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
رفتن	از	چون ره آدم بجایه بیکدانه زدند حافظ شیرازی
رفتن		که رهبر در از پیش بکایدن باز میدارضا اصفهانی
زدن	به	چون ره آدم بجایه بیکدانه زدند حافظ شیرازی
زدن		چون ندیدند حقیقت هافسانه زدند
زدن		که در میان غزل قول آشنا آورد
زدن	را	ز چو مار زلف او راه من بجایه را وحید قزوینی
سپردن		باید ره بر شدن سپاری والهرودی
سجیدن		که از جوشش دل مغزش آمد برنج نظامی گنجی
سجیدن		بدار اسپر دآن گرانمایه گنج

مصطلح

۱- راه زدن، تاراج نمودن اموال مسافران، و گمراه کردن آنها، و سرود گفتن ۱۲ بهار
 ۲- راه زدن مار، آن است که بعضی از ماران خبیث در راه باشند و آیندگان در وندگان را
 بزنند ۱۲ بهار ۳- راه سپردن، مراد از راه سپردن، و راه بریدن ۱۲ از بهار ۴-
 راه سنج، تحقیق آنست که راه سنج در اصل عبارتست از کسیکه نیک و بد راه خوب دریافته سلوک کند،
 و مجازاً را هر دو ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاع
شدن ^۱	راه بسر شدن	بهار
فرو بستن ^۲	زمره زهرنگی چتر شاه	از بر
فرو کوفتن ^۳	فرو کوب ستانه راه سماع	که دارد دلم دستگاه سماع
کردن ^۴	ره نبردیم بمقصود خود اندر شیراز	وقت آنست که حافظ ره بغداد کند
کشادن ^۵	بکف عنان و طوفان نگاه نتوان داشت	چو راه گریه کشادم در فغان بستم
کشودن ^۶	راه کشودن	بهار عجم
کوفتن ^۷	چو از گام او بر ره کوفت	شود شکلهائے مدور عیان
گذاشتن ^۸	ملاواری راهی گذارد پیش من در نه	چنان خود را نگردم کم که خضم رهنمون گردد
گذاشتن ^۹	لعل سیر آن کلم بدست آورده است	از بدخشان دل پر خون برسم به گذار
گراییدن ^{۱۰}	را بگرای	بهار عجم

مصطلح

۱- راه بسر شدن؛ به آخر رسیدن راه ۱۲ بهار ۲- راه فرو بستن؛ مقابل راه کشادن ۱۲ بهار ۳- راه فرو کوفتن؛ یعنی راه کوفتن؛ و راه کوفتنه (باضافه) را بسبب در آن آمد و رفت کنند ۱۲ بهار ۴- راه کردن؛ راه سر کردن و این حذف بالجهاز است ۱۲ بهار ۵- راه کشادن؛ و راه کشودن؛ مقابل راه بستن ۱۲ بهار ۶- راه پیش گذاشتن؛ رهنمائی کردن و راه گذار؛ سوغاتی که از سفر آرند ۱۲ بهار ۷- راه بگرای؛ راه رود ۱۲ بهار

مصدر	صلہ	شاہ
گرفتن ۱	دل میرا شب من آن ماہ بگیرد	وز دست و شب تیرہ بر و راہ بگیرد
گرفتن ۲	میخواند اجل بر آستان	بوسے بزیم و راہ گیریم
گرفتن ۳	بفرست کمالین غزل تر سو بتریز	چون سیل شریک رہ سہرا گرفت
گستر ۱	در آن رہ چنان راہ گستر براند	کہ وہم از پیش چند منزل بماند
نشستن ۱	راہ نشین	از بہار
نشستن ۲	دلخواہ کہ بہت ماہ خرگاہ نشین	خوشید بود بکوئے او راہ نشین
نشستن ۳	راہ نشین	از بہار
نمودن ۱	دلہ راسوئے تیغش خضر توفیق	بالگشت شہادت رہنمون ست
نور دیدن ۱	بجوان اندیشہ رہ نور د	ز پہلو بہ پہلو شدم گرد گرد
نوشتن ۱	دستہ کہ گریختہ مر آن زلف چو شست	پایے کہ رہ وصل نوشتی پیوست
نوشتن ۲		خاک نشین و

مصطلح

۱۔ راہ گرفتن بر کسے، راہ بقی بر کسے ۱۲ بار ۵۰ راہ گرفتن، و راہ فلان جا گرفتن، کنایہ از راہ رفتن
 ۱۲ بار ۳۰ راہ گستر، ہر مرکب عموماً، واسطہ خصوصاً ۱۲ بار ۵۰ راہ نشین، گدائی کہ بر سر راہ نشستہ گدیند
 و طیبیہ کہ بر سر راہ نشستہ دارد وافر و شد، و کنایہ از مسافر رکذری ۱۲ بار ۵۰ راہ نور دیدن، و راہ نوشتن

راہ پیودن ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
رای فکرو اندیشه ۱۲ بهار		
آوردن	بازردن کس نیاورد راے	ب عجر برون از خط خویش ننهاد پایم
آمدن	بجینید مرسام را دل ز جاے	ب بدیدار آن کودک آمدش راے
افتادن	بگلشت گلستان رایش افتاد	بخدمت آسمان برپایش افتاد
افتادن	مهد بر ایهم چو راے افتاد	بیم ره آمد دوسه جای افتاد
برانداختن	بر انداز راے که یاری دهد	ازین چشم رستگاری دهد
جستن	خلاف را سلطان راے جستن	بچون خویش باید دست شستن
داشتن	زمانه نوشد و گیتی ز سر جوانی یافت	ب امیر بر شد و اینک بباده دارد آ
دیدن	در رزم بجز تیغ زدن رای نمیند	در بزم بجز دل ستن کار ندانند
رفتن	رویتو بدید عقل را رای برفت	قدت بحمید و سرو از جای برفت
زدن	دلا همیشه فن را زلف دلبندان	بچو تیره را کشیدی که کشایدت کارے
کردن	گر روی نهند شاه کو شهر سپاهان	ب در رای کند شاه سوے شهرت پاور
نهادن	چو این هر چه گوئی تو پاسخ دهم	ب بدیدار تو راے فرخ نهم
رایت نیزه ۱۲ بهار عجم		
افراختن	میکند خون در جگر باد خزان	ب از سچ رایت بنرے که از آزادی
افراختن	میکند خون در جگر باد خزان	ب از سچ رایت بنرے که از آزادی
عجم چنانکه بر صلح را ز آوریم ۱۲ قاسمی گونا باده کهن گریباده کرد را ۱۲ فردوسی سه بدولت ز تو رایت افراختن ۱۲ قاسمی		

مصدر	صله	شاعر
افراشتن	از	جامه از صابری برد و ختم رایت از شاطری افراشتیم جلی گجستانی
انگیختن	بر	بر آن دژ که اورایت اینگخته سر کو تو ال از دژ آویخته نظر گنجوی
جفیدن	در	چون در سواد ملک بجیند رایت آن در هوا سایه اویخ و بار ملک انوار میورد
زدن	بر	چو رایتیست که سر من دست بر کسار که شد به لون دگر عالم بدیع آئین معجز نیشاپور
کشیدن	بر	کنون نشاء کشیدست بر فلک رایت کنون سرور نهادست بر سپهر سریر رضی نیشاپور

رایگان و رایگانی مفت و آسان ۱۲ بهار عجم

خوردن	که لقمه کوشش که سجده خواب	ز به رایگان خوار بالا نشین خسرو دهلوی
دادن	جنون رایگان دهنده ز گوهر	بد اندیش تو جان دهر رایگانی معجز نیشاپور

فصل بار

رابط بر بستن ۱۲ بهار عجم

افتادن	رابط بدختر زرش افتاد از منش	بیگانه کرد الفت گیسو بریده والد هر دی
بردن	اشفتگی زلف تو رابط از سخم برد	زین پیشتر این شسته شوریده شد کلیم بهدانی
داشتن	دلدارم که باغم رابط از روز ازل دارد	از ان در خواب هم با سایه شادی دلدار طالب آبی
زدن	مباد انا له رابط و اغما می دل زند بهیم	مسوزان ای جنون این شعله زنجیر بر پارا اید عظیم آباد

مصطلح له رایگان خوار، مفت خوار ۱۲ بهار

عه کشیدند رایت زمیdan جنگ ۱۲ قاسمی عه در دگر باره بر دم اندر کشته رایت خویش ۱۲ رضی نیشاپوری

مصدر	صله	شاعر
ربع بالفتح، منزل ۱۲ بهار عجم		
زردن	ارجم حضرت سلی خدا را تابه کے	ربع برابر ہم زخم اطلال را بحول کفر حافظ شیرازی
فصل تمار		
رتبه بالضم، پایه، و منزلت ۱۲ بهار عجم		
افزودن	رتبه گزار را افزود و دوش مصطفیٰ	کرد جابر آسمان شیر غریب صفدی
داشتن	کوه ماران به کمر لعل بدخشان دارد	اینقدر رتبه کجا تخت سلیمان دارد صفا صفتی
داشتن	ز شاہان سخن رس رتبه افکار صائب را	بغیر از شاه والا جاہ ایران کس نمیداند
رسیدن	خواهی که ترا رتبه ابرار رسد	پسند که بر کس ز تو آزار رسد سجایی تبر آباد
گرفتن	گر به گفتار توان رتبه کردار گرفت	صائب خوش سخنان خانه من در پیش است صفا صفتی
فصل حیم تازی		
رجوع بازگشتن ۱۲ بهار عجم		
افتادن	کاشفتند ز اوج عروجت رجوع	باز کند نور جمالت طلوع
داشتن	زلافت به پریشانی من داشت رجوع	جمع آرد گر طره بر آشفتم و رفتم
نمودن	بسا بر ابواب فصول و فروع و اصول	آن کتاب معانی نصاب رجوع نمود نصیر احمدانی
عه کنون که رتبه حکمت گرفت شعر از من ۱۲ عنی		

مصدر	صلہ	شاعر
رجحان بالضم		
دادن	پرے رامی کند بر روی بالے	برے ہرے رامی دہد رجحان لبالے
نمودن	رجحان کی طرف تو بدیشان ناکہ بہت	زیر نگین طبع تو ملک سخنوری
فصل چار		
رحم و رحمت بالفتح، مہربانی ۱۲ بار عجم		
آمدن	چنانچہ بر رحمت آمد ز دل	کہ بہرشت بر خاکش از گریہ گل
آمدن	رحمی آید از بلبل آن بوستان	کہ ز زکات ہا گل فریاد نتوانست کرد
آوردن	عجب گر تو رحمت نیارے برو	کہ بگریت دشمن بزارے برو
آوردن	امو ہم شکستہ دلان التفات تو	رحم آبر فغانے افکار اند کے
براقادن	تعلیم بر آورد و فریاد خواند	کہ رحمت بر افتاد و شفقت نماند
بردن	نوازندہ ترزان شد انصاف شاہ	کہ رحمت برد خاصہ بر بیگناہ
بردن	انچہ رحم از دل برد تاثیر فریاد نیست	وا انچہ لیسان آورد خاصیت یادت
<p>عہ رجحان بر آب خضر دم آب دیدہ را ۱۲ بیت شیرازی عہ این شعرا از جملہ قطعہ فضلاے کاشان ست کہ در زمان ابا قاسم ابن ہلاکو خان بہ مجد ہگر شیرازی نوشتہ اند ۱۲ سہ ز انچہ پیش آمد مراد آتشا نیماہ او + رحمی آمد بحالم مردم بیگناہ را ۱۲ مسمی</p>		

مصدر	صلہ	شاعر
بودن	بر	اولت سکباد ہند از چہ گنگہ شوربا علی خراسانی
جستن	از	دل دیم بغارت میدیہ یار این سزا آن کہ رحم از چشم مست غمرہ ترکان می جوید
خوردن	بر	لالام پیر مرد می گردم اگر سچا شوم رحم بردا غم خورد بگذارد در صحرا مرا رفیع قزوینی
دادن	را	رحمی بدہ خدا یا آن نازنین جوان را یا طاقی و صبرے این پیر ناتوان را ملا جامی
داشتن	بر	توئی کہ رحم نداری و گرنہ برحالم بمین چہ سوز و گدازست شمع بالین
داشتن	را	یکدم بمراعات دلم گرم نداری یکذرہ مرا رحمت آزر م نداری فتوحی مردکی
در آوردن	به	رحمی بدل در آ کہ جائے ترحم است فغان شیرازی
فرمودن		درت کسبت ما را باب حشا رحمتے فرا رخت عیدت ما زندانیا آزاد کن مارا شایہ ہندو
فتانیدن	بر	امروز بر منشہ رحمت ہی فشانند ہم در بہشت رضوان ہم بر سپہ اختر
کردن	بر	از فضولیکما خود صفا خجالت کو کشم سنگہ باشم تا کنم تلقین کہ رحمت کن مرا صفا
کردن	بر	گردہ سر تو گشتن و مردن گناہ من دیدن ہلاک و رحم نکردن گناہ کیست

رحیل کوچ کردن، و بجای رفتن ۱۲ بہار عجم

آوردن	چو در لشکر دشمن آ رہی	در	بمغان کشی فیل و اصحاب فیل	نظا گنجوی
-------	-----------------------	----	---------------------------	-----------

عہ نہ رحم بدول امیدوار سن داری ۱۲ اولی دشت بیاضی عہ بیچ رحے نہ برادر بہ برادر ۱۲ حافظہ رحمتی پراشک مردم

زاد میبایست کرد ۱۲ سلطان للعہ بر آن اندام نازک رحم کن بند قبا بکش ۱۲ صاب عہ گاہے رحے بہ خنا باید کرد +

کہ قناد دست بپا از دست ۱۲ شوکت اصفہانی

مصدر	صده	شاعر
کردن	رسید عهد هایلون دروزه کر حیل	بجام داد فلک روشنائی قندیل مکرمیشاپور
فصل خار		
<p>رُخ بالفهم خسار و خساره، فرق در هر دو آنست که اطلاق رخ بر تمام چیزه کنند بر خلاف خسار که ترجمه خست بمعنی رنج مستعمل می شود و این مجاز بود ۱۲ بار عجم</p>		
بردن ۱	راه ما غمره آن ترک کمان ابروزد	رخ ما سنبل آن سرو سسی بالا برد
کردن ۲	پیر بهن بر تن خار خن وادی تنگست	یار باز تنگدلان رخ که سوے صحر کرد
گرفتن ۳	خونم مخورای دوست که این با ده غم آرد	چون دید توان آن رخ گلغام گرفته خن و دیوی
نهادن ۴	قطره رخت نغز بندد اگر از کف ابر	چون رخ خولیش ز اعلی نهد اندر اسفل
رخت بالفهم کالا، و متاع ۱۲ بار عجم		
افتاندن ۵	دلدارم که چون رخت فنا بر حشر افتاند	خبار آرزو خیزد هم از دامن بیانش
افکندن ۶	دور بینان در فراز کوه سیدارند و ما	در ره سیل حوادث رخت خواب افکندیم
مصطلح		
<p>۱ رخ کسے بردن، آبر و دار بختن ۱۲ بار ۲ رخ کردن بچیزے، متوجه شدن ۱۲ بار ۳ رخ گرفتن، رد و پوشیدن و محب شدن، و پرده برد و گرفتن ۱۲ بار ۴ رخ نهادن بچیزے، متوجه شدن بچیزے ۱۲ بار ۵ رخت افکندن در جا، قرار گرفتن، و اقامت کردن ۱۲ بار</p>		

مصدر	صله	شاعر
افگندن ^{له}	بر آن میدارم این چاره گر بخت	که عصمت ابا بازار افگنم رخت خسرو بلوی
افگندن	چرا خون نگریم بر آن تلج و تخت	که دارنده را بر در افگنده رخت نظام گنجوی
با فتن	سرور اگر در آن رخت ثنا بافته اند	لیک این جامه قضا و خست ببالا دلم شاعر شهید
بر بستن ^{له}	چو کتاسپ را داد لهر اسپ رخت	فرو آمد از تخت و بر بست رخت فردوسی طو
بر چیدن ^{له}	رخت بر چید ز سودا گمن آن غنوه فروش	سر بازار دگر می طلبد دانستم کمال جند
بر درن ^{له}	اگر اسفند یار از جهان رخت برد	نسب نامه خود به بهمن سپرد نظام گنجوی
بر درن ^{له}	رخت بیرون بردن	از بهار
برداشتن ^{له}	ترک سودا عی خام کن خسرو	که وفا رخت ازین دکان برداشت خسرو بلوی
بستن	برنگ غنچه ز کویتو رخت می بندم	ز داغ بسته بر پشت سخت می بندم مفید بلخی
پوشیدن ^{له}	رخت سلام علیکم پوشیده به طمطراق	هر چه تا مگر بخانه آن گرسنه چشم درآمد عالی شیراز
ریختن	لکن شکوه گرد در جوابم خموش	که رخت شنیدن بیرون بخت گوش نظام گنجوی

مصطلح

له رخت بازار افگندن، معروف ۱۲ بهار ۵ رخت بر بستن، و رخت از جهان بردن، گنایه از مردن ۱۲ بهار

۵ رخت بر چیدن و برداشتن، یک معنی است ۱۲ بهار ۵ رخت بیرون بردن، مردن ۱۲ بهار ۵

رخت سلام علیکم، و رخت سلامی، لباسی که بر اے رفتن در بار در بر کنند ۱۲ بهار

مصدر	صده	شاعر
ریختن ۱۵	در	که آتش زیر پا از لاله باشد که سحر را صفا صفت
زدن ۱۵	از	نجات از جهان رخت بیرون زده نگاهجوی
کنان ۱۵	به	تا رخت چو سیلاب بدریا نکشایم صفا صفت
کشیدن ۱۵	به	کلیه رخت بازار می فروشان کش کلیم هدانی
کشیدن ۱۵	از	رازداران صد را آب گوهر بسوخت طالب آملی
کشیدن ۱۵	از	زور یا رخت بر صحرای کشیدیم سلیم طرانی
کشیدن ۱۵	به	کشیم رخت بنیر زمین و خاک شویم سنجش آری
کشیدن ۱۵	به	داغ بر دل که نهد لاله صحرایی را خالص صفت
کشیدن ۱۵	از	بیرون کشیده باید ازین رخت خوش حافظ شیرازی
نهادن ۱۵	بر	چو دقت آمد که بر مهر اندر رخت خسرو دهلوی
نهادن ۱۵	از	اوجده صفت
نهادن ۱۵	بر	هوس اگر دنی برکش چو تیغ بر فسان بینی والہ ہروی

مصطلح

۱۵ رخت ریختن و کشادن در جا که قرار گرفتن و اقامت کردن آنجا ۱۲ بار ۱۵ رخت بنیر زمین کشیدن و بصحرای نهادن

مردن ۱۲ بار ۱۵ رخت براه نهادن و قرار گرفتن ۱۲ بار

مصدر	جله	شاعر
رخصت بالفم، اجازت ۱۲ بهار عجم		
خواستن	از	بغزم خانه خود شد مصمم ناظم هروی
دادن	از عجم	خوشم که رخصت نظاره ام زد و رود بد شفا اصفهانی
داشتن	در به	جست دلی رخصت جای نداشت نظام گنجوی
ستاندن	از	در خانه خود چراغ روشن نکنم کلیم بهدانی
کردن		مرغ دلم در آشیان رخصت بال و پر کند طغر آهسته
گرفتن	از لعه	سوی زمین رخصت جولان گرفت وحید قزوینی
یافتن	از	مگر چون نکست گل آشیانی در بهار بندم نصیر بهدانی
رخنه سوراخ دیوار و جزآن ۱۲ بهار عجم		
آمدن	به	هست اگر این چاشنی با خنده چو گلشن رضا اصفهانی
آوردن	با به	آورده اند رخسار سکندری طالب آملی
<p>ع رخصت نمی دهد تماشای ماه نو + میل نظاره تخم ابرو می او را ۱۲ فغانی شیرازی ع رخصت یک</p> <p>جلوه ده در باغ نزد خویش را ۱۲ شغالی ع رخصت شکوچکم گوهر افغان می دهم ۱۲ اشرف از مد رانی لعه اشب زیار رخصت</p> <p>آه گرفته ایم ۱۲ شغالی اصفهانی</p>		

مصدر	صده	شاعر
افتادن	در	چون زد و مصراع کند ابروان
افگندن	در	ناله جانگاه عاشق خنده در کوه افگند
انپاشتن	به	رخنه دیوار را که از پریدن برجا
بستن	به	لیک نیارند بکر و حیل
دادن	از به	درین زمان که بزرگان پناه کس نشوند
رسیدن	از به	رخنه دیوار را که از پریدن برجا
زدن	در	مزن رخنه در خاندان کهن
شدن	از به	این ست که رخنه بکاشانه من شد
کردن	در	رخنه در سد سکند می کند اقبال حسن
گرفتن	از به	گل بگش لبیک از انشم فراوان شد کلیم
ماندن	از به	هر یک رهست سوتیو غمگین دل مرا
یافتن	از	شکرا نیز که ازین باد خزان رخنه نیفت
رخش اسپ ۱۲ برهان		
برانگیختن	لعبه	برانگیخت رخس و بر آورد تیغ
ز جابر بدان کوه را بید رنج	قاسمی گونا	
عه ز آب دیده بر آن رخنه کا قدم در چشم ۱۲ خسرو عه بچو جرس فگنده ام خنه پرخ سنگدل ۱۲ خیزن سه این رخزا بنیبه		
گرفتم چو راه گوش ۱۲ مفید بخی لعبه بخاک کشته خود رخس اگر بر انگیزی ۱۲ حاتم کاشی		

مصدر	صله	شاعر
تاخشن	چرخش کمینہ بازی بروزگار بنزد	کہ گرتخت شری بر سپہر شائے عرفی شیرازی
راندن	زمانہ جمع کند شش جہت بیک جا	اگر تو خوش حکومت بیک جہت رانی
کشیدن	بخت آن کو کہ کشم خوش و سوارش نام	دل جنیت کش و جا غاشیہ دارش نام و جشی بانفی

فصل دال حملہ

رو باز گردانیدن، دقتی، واستفراغ، مجازاً ۱۲ بہار عجم

زدن	کسیکہ روز دہ تست روز حشر اورا	شفاعت ہمہ پیغمبران ندارد سود بدر چاچی
ساختن	زدند این رقم بر من از نیک و بد	کہ خواہم ہر اساخت عرض تو رد طہور شیرازی
شدن	گر از در گہ ما شود نیز رد	از پس آنگہ چہ فرق از صنم تا صمد سعد شیرازی
کردن	نازد کردہ اند از فسون ساز تو بود	یوسف آن غمزدہ کہ در کار زنجیا میکرد علو و فوج آباد
کردن	اے آنگہ خاطر تو ہمہ فکر بد کند	ہر رطب و یابس کہ شنیدست رد کند اشرف مازندرانے

ردہ رستہ، وصف ۱۲ بہار عجم

شدن	پئے دیو ارایمان بود کارش	از ولی شد چار ردہ از چار یارش ملا جامی
کشیدن	شدہ بسکہ لشکر کشیدہ ردہ	ز آہن چہ سومان زمین آجہدہ وحید قزوینی

فصل زار معجمہ

رزق بالکسر روزی ۱۲ بہار

تراشیدن	مژ تراشم رزق خود چون ماہ از پہلو خوش	از سیکم تا بہت مکمل جغظاب رو خوش صفا اصفہانی
---------	--------------------------------------	--

مصدر	صله	شاعر
جستن	از	رُزق هر چند بیگمان برسد شعر طاعت است جستن از درها سعد شیرازی
رسیدن	از	رُزق هر چند بیگمان برسد شعر طاعت است جستن از درها
رزم بالفتح، پیکار ۱۲ بهار		
آوردن	با به	بر انم میاور که عزم آورم بهم پنجگی با تو رزم آورم قانع نوبادی
افگندن		پسند آمدش گفت اینک سپاه سواران رزم افکن و کینه خواه فردوسی
برایختن		برایخت رزمی چو بازنده میخ نگرش ز پیکان و باران تیغ نظام گنجوی
خواستن		قبادانگ آمد بنزدیک شاه بگفت آنچه بشنید از آن رزم خواه فردوسی
دیدن		ز آهنگران کاوه پرهنر پیشش یک رزم دیده پسر
راندن	بر	چو رزم رانده بر کار خویشتن یچند به رزم نیز طرب جو کام خویش بر آن معز نیشابوری
زودن		منوچهر باقارن رزم زن برون آمد از بیشه ناردن فردوسی
ساختن		گر پسر راز جوانی و ناز عزم بر آن شد که شود رزم ساز خسرو دهلوی
فصل سین		
رستمی قیامت ۱۲ بهار جم		
آوردن		چین ابرو تو بر من رستمی آرد فلیف روز باشد تا نفرمودی سلام را جوا ابوالریح
مصطلح ۱۰ رزم راندن، ظفر یافتن ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
بر آوردن	از	آن باغبان که تربیت این نهال کرد ضمیر صفا با
بر آمدن	از	ز گیتی بر آمد یک رستخیز نظامی گنجوی
بر انگیختن	از به	بر انگیخته از جهان رستخیز
بر خاستن	به	که رستخیز جهانم ز خانه برخیزد اهل شیراز
شدن		رستخیزی شد که از خاک شهیدان ناله خاست شاه شهید
رستگاری، بالفتح، ربائی ۱۲ بهار عجم		
دادن	از	که گیرد چو تورستگاری دهمی سعد شیرازی
داشتن	به	دلا این نکته ات معلوم از بخون شود روز قضا شیرازی
رسم بالفتح، روش، و آئین، و مجازاً راتبه، و وظیفه ۱۲ بهار عجم		
آمدن	از	در دکان خود فروشی چند دلالی کنم سایه اصفهانی
آموختن	را	هم تواند کرشم داد من مسکین داد حافظ شیرازی
آوردن	در	ماتم گرفته رسم سیه پوشی آورد اصفی شیرازی
بر افتادن	به از	چونست کلاین رسم به عهد تو بر افتاد کمال خجندی
عه زباد و کتان رستگاریش داد ۱۲ نظامی عه عشق تو در عجم آورد یک رسم در ۱۲ مغزی عه رسم مردن دیگر از اولاد آدم بر فند ۱۲ آذری		

مصدر	صده	شاعر
برافکندن		دست نگر دودگر رنگ شان از خنا
بر انداختن	از	بیفشان تافوریز دهن اران جازه هر سو ^ن حافظ شیرازی
بر خاستن	از	که عطا تو رسم ششمار بر خیزد ^ن نهای شمشک
برداشتن	از	زمانه رسم سستن از آن مکان برداشت
بردن	از	کز لطف بقیار تو رسم قرار برد ^ن والد هروی
بودن	از	منسوخ کرد آن رسم هم کم لطف بسیار تو ^ن فضل اردستانی
پرداختن		و گرنه معنی الفت عبارت را نمی تابید ^ن عظیم آبادی
جستن		رسم شش جهت را بازی جست ^ن نظام گنجوی
داشتن		حاشا که رسم جور و طریق ستم نداشت ^ن حافظ شیرازی
داشتن	بر	علمها پیشینه بر پاے داشت ^ن نظام گنجوی
دانستن		نماید آنجنان خود را که پنداری نمیدانند ^ن جابجاصفا
دیدن	از	نمود آنچه رایش پسندیده بود ^ن نظام گنجوی
زدودن	از	بر آورد ز آتش پرستنده دود
شکستن		چو جود شاه جهان رسم انتظار شکست ^ن شاکر شمس
گذاشتن	به	رفیق و رسم عشق بعالم گذاشتیم
گرفتن	در از	آخداوندیکه در دین رسم پیگیر گرفت ^ن معز نیشابوری

مصدر	صله	شعر
نمودن	به	رسم وفا ب مردم عالم نمود و رفت شرف تو زونی
نهادن	در	رسمی چنان نهاد که توان از ان گذشت حقاقتی ازنی
یافتن	از	کرم مردم جهان رسم دست یافتست خسرو دهلوی
رسن بالتحریک؛ ریسمان که بآن چیزهای می بندند ۱۲ بهار عجم		
باختن		پای رسن باز که گردد بر راه کے بر رسن بر رود از روی چاه خسرو دهلوی
پیچیدن		رسن پیچ از دلو آن چرخ اخضر نگون عکس از جام آن مرتابان احسن خوانند
تابیدن		بر اوج جنابت نرسد پیچ کندے بیهوده رسن تاب خیال اند فغانها بید عظیم آباد
ساختن	از	که این را که آنرا رسن ساختی خطر بین کز انسان رسن ساختی نظا گنجوی
تافتن		خصمت آمد تبه و خوار ز رفعت طلبی مدد چرخ برایش چه نکو تافت رسن نکود شیر
ساختن		که این را که آنرا رسن ساختی خطر بین کز انسان رسن ساختی نظا گنجوی
گستن		رسن گستن
گسیختن		شد یوسف آنکه رشته جلا وطن گسخت
<p>مصطلح ۱ رسن باز، مراد ریسمان باز و دار باز که در عنق می بندند گنبد ۱۲ بهار ۲ رسن پیچ، چرخه که رسن دلو بر آن پیچیده می شود ۱۲ بهار ۳ رسن تافتن، فکر بر اصل کردن بر اے هلاک یا تخریب کس ۱۲ بهار</p>		
عنه زعفران تو گرفت ست رکم دیده درمی ۱۲ خسرو		

مصدر	صدا	شاعر
رسوا فسیح، وفاش ۱۲ بار عجم		
بودن	پیش ازین برگزین چنین سواند	از این بنا می خام را پروانه در محفل گذشت صا اصفهانی
ساختن	محبوب گوی ماه روزه جام می شکست	آن شکست جام را سوا می خواور ساختند خاقانی شیرازی
شدن	چه خیالست که دیوانه و شیدانشویم	بوی شکم محالست که رسوا نشویم صا اصفهانی
کردن	آن بر که لب خواهش الماس بندم	رسوا نکم داغ نمک خواره خود را طالب آملی
گردیدن	ز صبح تیغ تو گردد بیک نفس رسوا	از به اگر چه ساز و خست شب سیاه پرده ایما اصفهانی
گشتن	بر سر کویتو هر گاه که پیدا گشتم	سگ کویت به فغان آمد و رسوا گشتم محتشم کاشی
ماندن	گله زین سوختگی با که کنم چون خیزل	نیست سوزنده کس بر من رسوا مانده خسرو بلوی
نمودن	چنان رسوا نمودم تقوی دیرینه خود را	که کردم ریش قاضی خرقه کشیده خود را آرزو اکبر آبادی
فصل شین		
رشته بالکسر رسیان ۱۲ بار عجم		
بریدن	بگشتن از تو مخلص نگلد مر	به به تیغ این رشته را نتوان بریدن مخلص کاشی
پیچیدن	بلکه بیار می شتم به رگ جان پیچید	به ساعد رشته با انگشت طبعیان پیچید صا اصفهانی
مصطلح ۱۳ رشته با انگشت پیچیدن، چون چیزی را خواهند که فراموش نشود و هر وقت بیا باشد، این عمل میکنند خواه انگشت خود باشد یا انگشت دیگری، و مطلق یاد داشتن ۱۲ بار		
عه رسوا کند ز شکوه داغ بگر مرا ۱۲ عرفی		

مصدر	صده	شاع
پیوستن	بر	از طمع چون دگوشه ز بان گرد در آن شفیع مازندران
بستن	در	رشته بکندگی در گردن آزاده بست شانی مشهد
بستن	به	موی سفید رشته با گشت بستن ست صفا اصغارا
بستن	به	این رشته بسته آببال و پریم هنوز ایر شیرستانی
تافتن	از	دوخت بیه چپیشکین ز مهر خسرو دهلوی
داشتن	در	رشته در دست خواب و خورد داشتن بهار عجم
رستن		رشته رستن
رشتن	در	این رشته باریکین خرقه که رشت کمال خجندی
ریختن		گشت بیک رشته سر رشته زمین خسرو دهلوی
ریدن		رشته ریدن بهار عجم
زدن		بر رشته زدن رشته ساز کرد نظام گنجوی

مصطلح

له رشته بر انگشت و پیچیز بستن، مردان رشته بر انگشت پیچیدن ۱۲ بار ۱۵ رشته در خواب خورد داشتن، کنایه از خصلت همی داشتن ۱۲ بار ۱۵ رشته رستن و رشتن، رسیدن، رسیدن پنجم و نهم و مانند آن ۱۲ بار ۱۵ رشته در زمین ریختن، کنایه از گهر زمین ریختن ۱۲ بار ۱۵ رشته زدن، پیچیدن زمین به جریب، و هموار کردن، و مستقیم ساختن ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
شدن	هر کوفتانی رشته ز نار شد	تابنا می عهد با آن ناسلمان اده بست نقاشی اری
کشادن	لعل تو در خنده شد رشته پروین کشاد	جرع تو برست گشت ساغر و برکت الکر ابورد
کشیدن	زنجیر خم کمن پاره میکند زنجیر	که ام رشته بسوزن کشید اندام روز صفا اصفا
گستن	تا چو سوزن رشته الفت گستم از جهان	سر بر و ن از یک گریبان با سحر میغم غنی کشیری
گستن	رشته عشق چو بگست فنا خاموشی	تا رطوبت چو برید صد ایشش بر د قاسم مشنگ
گسیختن	خواهد گشت رشته طاقت ز پیچ تاب	از دیگر کلیم آرزو می آن میان بس ست کلیم بهدانی
رشته و رشته آب که از جاس تراوش کند و بجای چکد ۱۲ منتخب		
افشاندن	بیا ای پری نام ساقی لقب	بمن برقتان رشح جام طرب طکون شیر
بردن	برد رشی گراز بحمد دلم بر	از شود در گوهر معنی شنادر ناظم هروی
رساندن	رشته از ان باده بجای رسان	از رونق نظمش بنظامی رسان ملا جامی
ریختن	درین شطرات گفتید غریب کواری بنیزد	مشکل که بر شریزی رطوبت بنجلت برین نشان طایر افروزی
فتادن	بنیم جرع شورست در دلم گوئی	از به کزان لب نکلین رشح قناد بجام عرفی شیرازی
رشدک بالفتح، غیرت ۱۲ بار عم		
آدن	مرا بر اختر اقبال ساغر رشک می آید	از که در هر گوشه جان در گیسو از دنیا صفا اصفا
افزودن	تو چنین غیظ لب عشق چنین رشک افزا	خود بگو چون زغم عشق تو رسوا نشوم مولانا جری
عفتانی از ورشته بر بال راغ ۱۲ نظوری عه ز دل رشک آیدم چون بگذرد در دل خیال او ۱۲ حامدی		

مصدر	صله	شاعر
بردن	عہ عہ را بہ بر	من نیز بے نصیب نیم رشکے برم کاکا قزوینی
بودن	بر	رشک می بودست بحر شکش دیدار ہم حسنا طنطنہ
خوردن		بالب خندہ خیر ز او دیدہ گریہ زای را کلوثر شریک
دادن	از	در دوزخی انداخت تماشائے تو مارا شام شمشد
داشتن	از سہ چہ	رشک از کسیکہ خون دلش دریاغ نیست
شدن	از	شد از خرمی رشک خلد برین قاسمی گونا باک
فرمودن		چنان پہلو نشینے رشک مایکہ من بود شفا اصفا
کردن	بر	صد قیام رشک بر جان خموشان میکنم علی خراسانی
کشتن		میشود رشک کش دواے چند کلوثر شریک
گشتن		شدہ بر نخل سرو از شکنا بے فکندہ ادم کاشی

رشوت بالکسر والضم، انچه برای کار سازی ناحق یکسی دهند ۱۲ بار عجم

خوردن	انچه ز دست تو دهن می خورد	رشوت آسایش تن مے خورد خسرو دہلوی
-------	---------------------------	----------------------------------

مصطلح رشک کش، آنکہ از رشک گشتہ شود ۱۲ بار

عہ فرشتہ رشک برد مجلس شراب مرا ۱۲ غفانی عہ صد رشک می برم بد باغ اسیر تو ۱۲ اسیر مے دوش بر نعش
رفعی رشک ما بردم کہ تو ۱۲ رفعی للعہ بر حجاب رشک دار دمدعی خوش محبتہ ست ۱۲ حبابی عہ دل بہر کس کہ ہی رشک
بمن خواہی داشت ۱۲ حالی

مصدر	صله	شاعر
دادن	چو باخس نتوان شدن در جوال	طغرائی
ستاندن	رشتن سستان	بهار عجم
گرفتن	بر شوت عامل خود گردان صاحب سلطان را	مسکافات عمل از بیچ کس رشتن نمیکرد رضا صفا

فصل صا و جمله

رصد بالتحریک، و سکون، چشم داشتن ۱۲

بستن	می توانم بست در دانائی بهیت رصد در	قال افسر نیز انداز گردش اختر سرم	سجرا کاشی
بستن	رصد طلوع کوکب فتح از بریدن آن بخت	از	عالی شیرازی
گزیدن	تفتین دیده با در بدین محطی نشایا رصد		نصیر احمدانی
نشستن	هست از تور رصد نشین بتشویر	سد ویرنه و کمال تدویر	والده پروی

فصل ضا و مجمله

رضا بالفح نحو شنودی، و اجازت، و بعضی بالکسر خوانند، و بمعنی خوشنود مجازست ۱۲ بهار عجم

آوردن	جهان مرا خرید خیالش به بندگی	از	این بنده آن تست از آن لب ضایار	خسر دهلوی
بودن	میان سینه و لب سالها شود محبوب	اندر	هر آن نفس که رضایتواند رزون نبود	کمال صفا

مصطلح

۱۰ رصد در کار می بستن، کار همه کردن ۱۲ بهار ۱۵ رصد نشین، پنجم دستاره شناس ۱۲ بهار ۱۳ رضا آوردن

اجازت آوردن، و دادن ۱۲ بهار

مصدر	صله	شاعر
دادن ۱۵	حکم تو سیاره مضامینان بدان داده رضا	رایتو غالب الجن قضا تو قادر چون قدر جلی غر جستانی
دادن ۱۶	باشکت خاطر مور رضا نمید بیم	ختم مگر سادگی شیشه زنده بسنگ ما سنجو کاشی
گردیدن	بهشت لنید اول نقد میشود صائب	اگر به حکم قضا آدمی رضا گردد صفا صفا
گرفتن	رضایم بوسه گفتمی ز روے شاهد مدح از	کش لش گره مدعا مبارکباد عرفی شیرازی

فصل طار حمله

رطب بضم اول و فتح دوم خرماے تر ۱۲ بار عجم

برخوردن	اگر کنی بمنفسه با ادب آموزان کن	برخوری چون طبیب ز نخل برومند کس نظیر نیشاپور
چیدن	رطب چین در آمد ز دوشینه خواب	دماغی پر آتش دهانی پر آب نظا گنجوی

رطل بالفتح و الکسر پیانه ۱۲ بار عجم

خوردن	ستان بنرم شوق که رطل گران خورد	خون جگر رنگ مے ارغوان خوردن شفا صفا
دادن	ساقی غم دوران مخور و رطل گران ده	شادست جهان تا محسن تو بجام است نظیر نیشاپور
زدن	راهی زن که آه بر ساز آن توان زد	شعری بخوان که با آن رطل گران توان زد حافظ شیرازی
کشیدن	بیادش آن مشتری پیکران	چو زهر کشیدند رطل گران نظا گنجوی
کشیدن ۱۵	در خرابات محبت شیشه بظرف نیست	دوره بر سر کشد رطل گران آفتاب صفا صفا

مصطلح ۱۵ رضا دادن بخوشنود شدن و اجازت دادن ۱۲ بار ۱۵ رطل بر سر کشیدن مراد از رطل کشیدن ۱۲ بار

عده بر قضا حق بده جانان رضا ۱۲ اسیری عده پیانه کلان پراز شراب ۱۲ بار

مصدر	صده	شاعر
فصل عین جمله		
رعایت بالکسر نگداشت چیزے کردن ۱۲ بہار عجم		
بودن	علم ازلی علت عصیان کردن	نزد عقلار رعایت جبل بود نصیر طوسی
فرمودن	رعایاں جمیعکہ بر ایشان دیدہ افلاخندگی اصطلاح آرا تعلق آفتاب عالم تابو و افلاخ زمانہ با فرمایم وحید قزوینی	
کردن	اگر حقوق آشنائی را رعایت می کنی را عمر چندان نیست آنا آشناء وقت است وقت صانعان	
رعجب بالفهم ترس و ترسانیدن ۱۲ منتخب		
نشستن	تا بسیر عرب آن جم نشست در	رعجب عرب در ہمہ عالم نشست خسرو دہلوی
رعشہ بالفح و بالکسر لرزیدن، ولرزہ ۱۲ بہار عجم		
افتادن	ہیچنان غافل مرگم گریہ از موی سفید در از	در گ جان عشق چون شمع سحر افتادہ صانعان
افکندن	سایہ برہر کس کہ آن سرو خدایان افکند در	رعشہ چون آغوش در گ جان افکند
انداختن	از گ دریشہ غم بکشد در	رعشہ در جان غم در اندازد عرفی شیرازی
برچیدن	بکوشش نیست مکن عشق از سیلاب برچیدن از	تکیہا کے تو اند کرد ناصح ناشکیبارا تکیہ تریشہ
داشتن	از انقلاب چرخ میل زرم باب رکوع خویش	جام لبریزم بدست عشقہ دار افتادہ عرفی شیرازی
شدن	زیادہ گرز تو بہرام را شود رعشہ از	ز عکس تیغ تو خورشید را شود خفقا وحشی بافقی
کشیدن	بدستش دہد نبض اگر روزگار از	کشہ رعشہ از پیچہ شاخار تکیہ تریشہ
گرفتن	رعشہ گرفتن	بہار عجم

مصدر	صد	شاعر
رعنائی خوشن آرا شدن، و دورنگی ۱۲ بہار عجم		
فروختن	سایہ پرورن و جوانان را بگلزار آورد	شوق رعنائی فروشان چمن بے اختیار دانش مسد
فصل غنیمت مجملہ		
رغبت بالفتح، بصلہ درخواست نمودن، و بصلہ از و بر تافتن ۱۲ بہار عجم		
آمدن	جان خود را شکار او کردم	بر رغبتش بر شکار می ناید خسرو دہلوی
افتادن	بگیرشن اند کے رغبت افتد	یہ گرا آئینہ در گلستان نباشد والد ہروی
انگیزمتن	قلم بردار نوک زخمہ کن تیز	بشیرین نغمہ ہائے رغبت انگیز دشتی بافتی
داشتن	تا بر محک زدم نئے شیرین و تلخ را	دارم ز بوسہ رغبت دشنام بیشتر صفا صفا
کردن	چنان بشہر دم جنس در دازانست	عہ کہ بوالہوس کندش رغبت خریداری عرفی شیرازی
نمودن	چو رغبت نمودی بشاگردی من	یہ بتو تحفہ وصلہ و سیم دادم نظام گنجوی
فصل فار		
رفاقت بالفتح ہمراہی ۱۳		
داشتن	آبدندان حریف ماشدہ است	طلوع خوش رفاقتی دارد طلوع شیرازی
عہ رعنائی فروشان چمن، گلہا و ریاحین ۱۲ بہار عہ رغبت اگر بکے ساتی خون خود شوم، و سطر یا لکائی تاکہ ناز را زمین		
۱۲ خسرو سہ بہ حکمت چون دلش رغبت ناید ۱۲ ناظم		

مصدر	صده	شاعر
رفقار معروف ۱۲		
آموختن	از	که چون استعانت بدیوار برد
برودن	از	بمور پردی و زیامی من بری رفقار
بودن	در	که در مجاری خون و گردش بود رفقار
کردن	به	بره آسوده ترکند رفت
رفع بالفتح، برداشتن ۱۲ بهاء عم		
ساختن		حجر محکم بیار و رفع ساز دشو دشمن
شدن		سرش در سجده شکست پیش طاق محراب
کردن	از	که بصدر رنگ نجالت دل با چاک نکند
کردن		نگاه را بنگاه آشنا تواند کرد
نمودن	از	چرا که خاندان مذکور نصب است بهزار
رفعت بالکسر، بلندی ۱۲ منتخب رشیدی		
بودن	به	چگونه دود از آتش فرو دے
جستن		مکن مقراض عمر خوشتن بال و پر خود را
شدن	از	وز سکه عدل کار با چون زر شد
عمر با جماعت در تانچ جلوس الیری تاملش این است بهشت تین ملطنت اکبر شاه + تاریخ جلوس نصرت اکبر شد ۱۲		

مصدر	صلہ	شاعر
گرفتن	از	آفتاب چاہ شہزاد شرف رفت گرفت از خنم زان چون سایہ چہ در حیف از ماند بدر چای
رقص بفتح اول دو او معروف، نیکو کردن دریدگی جامہ تبار و پوستن بخیر ۱۲ بار بزم		
برداشتن		دل بیک وصل ز معشوق تسلی نشود زخم دیگر یکف آور کہ رفویت برخاست قاسم شہد
داشتن		نفس نیست رہ در سینه از بیا کریم نبات جگہ تار از بس گریہ بزم رفوداد
زدن		ہر چند، فوز دیم شد چاک این سینه ہمہ بد و ختن رفت حیاتی گیلان
ساختن	عج	چو بگسخت از چہرہ نغمہ رنگ رفوساز داز موئی خود بید رنگ طفر آشتی
کردن	عج	چون گلرخان بجانب عشق تور کند صد چاک دل تبار نگاہے رفوند محمد خواست
گرفتن	از	چہ شک نیزنی ای سوز عیسی بزم من رفو این دل شک از شہ مریم نمگیرد صا صفت
گشتن		نہ رفو گشتہ چاک سینه من بخیمہ دل بروئے کار افتاد او کد کارون

فصل قاف

رقص بالفح مجنید، دو یا کو فتن باصول، اصطلاح اہل لغت و تصنیف مصد جعلی فارسیات ۱۲ بار بزم

افگندن	در	بلبل طوبی کہ نواز د بلبل رقص در ادیس و میجا فگند خرم دہوی
برداشتن	از	از پیش سازندگان خنم بزم اگر از پاشیند بر گما از دستن فی باز نمائند خنم تر شہ
پیراستن	از	بود تا از دف اور رقص پیراے سبک خیزی کند کہ گران پاے طفر آشتی

عہ ہزار سینه تبارنگہ رفور از د ۱۲ حزین عہ از تار ما ہتتاب کتان رار رفو کند ۱۲ تقی سہ رفو میکنی با فخر خوشگوار

مصدر	صله	شاعر
دادن له	به	که داده است ندانم بیادستان قصه بید عظیم آباد
زدن		هین بزن دستی که آن شاهد رسید
کردن	در از	شوم سرور قصه روحانی کنم طایفه افشاری
رقعه بالفم، پاره کاغذ و جامه و غیر آن، لند اذلق فقر ارام قع گویند ۱۲ بهار عم		
آوردن	از	که صبا آمده ورقه از گل آورد سلیم طرانی
بردن	از به	که رقه نبرد از دعوت در منقار طایفه فاریابی
دوختن		هم رقه دوختن به و الزام کج صبر
زدن	بر	همچو آن رقه که بر خر قشیمه زنند نظام شیراز
بنشتن	از به	از خلد به و رفته جام تو نویسد شفا اصغرا
رقم بالتحریک، نوشته، خط و لیکون، نوشتن و فاریان بدین معنی نیز تحریک استعمال کنند ۱۲ بهار عم		
آردختن	از	یعنی که صلائیست عرب را و عجم را از لاجان سار
افزودن	بر	در دایره عشق بهمانیم که هستیم نقاشیه از
افگندن	از بر	رقوم هند سے بر تخته خاک نظام گنجوی
انگختن	از	زان قلم انگخته خدایان رقم خسرو دهلوی
مصطلح له رقص بیادستان دادن، ظاهر اشتهاست از قبیل سرود بیستان یاد دادن		
۱۲ بار	معنوعه از رقص است ۱۲ از بهار	

مصدر	مصله	شاعر
پذیرفتن	نام حافظ رقم نیک پذیرفت دله	پیش زندان رقم سود و زیان اینهمه نیست حافظ شیرازی
پروردن	رقم پرور	بهار عجم
پیمودن	شرح متن غم از ان بیش است	که رقم بر کتاب پیام
چکیدن	رقم چکیدن	بهار عجم
خواندن	خط خواندست برویش رقم مغزولی	پیش هر کس شفاعت ندید هنوز نجای اصفهانی
خوردن	صفحه سینه بانگر کز داغ	رقم انتخاب خورده دلم
دادن	پیشترک شد قدر زان سواد	نصب علم را رقم فتح داد خسرو دهلوی
داشتن	هست بر اثبات حسن چشم تو نفس حلی	دارد از ان روگون بر صدای رقم بدر چاچی
راندن	ایم خط خوش از رشک برانگیخته شد را	بر دفتر طاعت رقمی رانده گنه را حسن دهلوی
رفتن	رقم مهر و موم از صفحه افلاک رود	نزد نقش جمال تو ز آینه ما نقاشی ارمی
ریختن	چنان ریزد از وجود و احسان رقم	که سر سچید از نام حاتم قلم
زدن	که میزند رقم گریه کز در و دیوار	صیر خامه ترکان بگوش می آید طالب آملی
زدودن	رقم زدودن	بهار عجم

مصطلح ۱۵ رقم پرور، نویسنده، و محرر ۱۲ بهار

ع ۱۲ گریه از خون زرد رقم عنوان مکتوب مرا ۱۲ فقیر ع ۱۳ رقم زدم بر نامه حرف پایان را ۱۲ والد بهروی

م ۱۳ زدم بر نام شاهنشده رقم را ۱۲ نظامی

مصدر	صده	شاعر
ساختن	نامه تمهید چون ساز در قم	در کفش تیغ دو دم گرد د قلم
سجیدن	هنگام رقم سنجی احکام کو اکب	بر حصی نهد معیره در پیش دیرم
شدن	وصف رخس در سفینه که رقم شد	برگ گل ترکند جلد کتابش
شستن	مشکن رقم زلف که دل کا و من افتاد	کین طره آهیم خفقان شکن افتاد
طرازیدن	رقم طراز	بهار عجم
فتاندن	رقم مشکین نشان کلک اقم غالباً سوس	ز چین زلف او بچیده هر نوک قلم دارد
کردن	چو مدح شد دین رقم کرد زبید	قلم را خطاب جهان پهلوانی
کشیدن	آبجیوان اگر دهند کشم	رقم انتخاب بر آتش
نگاشتن	کلک روزگار رقم سواد و بیاض	بر صفحات لیل و نهار نگارد
نمودن	رفع ترین کلامیکه منشیا فصایان	بر بیاض صفحه صحیفه انشا رقم نمایند
نوشتن	بخوان بکفایت اوز بنهار از مهر سوز	تخته که نوشتم بخون دل قمرش
یافتن	چون وجودش عدم آوازه یافت	تخته هستی رقم تازه یافت

مصطلح رقم سنج، رقم طراز، در قم کش، نویسنده و محرر ۱۲ بهار

عنه زلف بمشک اگر رقم بندگی کند ۱۲ صائب عه بر خامه رقم زخامه یافته ام ۱۲ وحشی یزدی

+ زندها در محل اثبات نیز آمده ۱۲ منته

مصدر	صده	شاعر
فصل کاف تازی		
<p>رکاب بالکسر چیزیکه طرین زمین بندند تا پای در آن نهاده سوار شوند و فارسیان بمعنی اسپ سواری و پایی پیاله استعمال کنند مجازاً ۱۲ بار عجم</p>		
افشاندن ^۱	پس از سالی رکاب افشاند بر راه	بر عجم
جنیدان ^۲	چون بجنبد رکاب منصورت	
دادن ^۳	زان پیشتر که ساقیش آرد عنان بچنگ	به
داشتن ^۴	ماه رکابدار که جانم خراب اوست	
داشتن ^۵	تا آتش گرم نرسد سوارست	
زدن ^۶	آسمان اندر ز مهر از چرخ و میگیردش	با
زدن ^۷	از پشته یزید شب دلش کاب ز زدند	از
سوی ملک سیاهان راند بگاه	سوی ملک سیاهان راند بگاه	نظامی
اے قیامت که آن زمان باشد	اے قیامت که آن زمان باشد	انوار میرود
گلگون مے تیرک نگاهت رکاب او	گلگون مے تیرک نگاهت رکاب او	طغرل امشید
هر جا که میرود دل جان رکاب اوست	هر جا که میرود دل جان رکاب اوست	سیفی اسفرنگی
دست همه کس رکابدارست	دست همه کس رکابدارست	کلیم بهدانی
بارکبت ماه نوگر نه رکابی میزند	بارکبت ماه نوگر نه رکابی میزند	سنا مشهد
نقره خنگ آسمان را فلزین برزد	نقره خنگ آسمان را فلزین برزد	سلطان ساوجب
مصطلح		
<p>۱ رکاب افشاندن جنیدان تهیه اگر گردن ۱۲ بار ۲ رکاب دادن پیاله دادن ۱۲ بار ۳ رکابدار کسیکه نعلکی و پیاله نگه دارد و در عرف حال آنکه انواع حلواها خوب پزند و ملزخام سفره امرا کنند و نیز شخصیکه رکاب گرفته اغیارا بر سوار سازد و خودش در رکاب دود^{۱۲} ۴ رکاب بارکاب زدن همراه رفتن ۱۲ بار ۵ رکاب زدن رکاب ساختن ۱۲ بار</p>		
۶ رکاب افشاندن سوسه قصر شیرین ۱۲ نظامی		

مصدر	صده	شاعر
سائیدن ^۱		نصرت اور اہم برست و دولت و دارا ہیر معتریشا پوہ
شکستن ^۲		بگست عنان رکاب بشکست نصیر اکبر شکتی
کشیدن ^۳	از	زکیسور کابلش کشد آفتاب نظام شیرازی
کشیدن ^۴		رکابش را عباسی کشیدے تاثیر اصغری
گرفتن ^۵		رکاب گرفتن بہار عجم

فصل کاف فارسی

رگ معروف ۱۲

آمدن ^۱	چون بدست آمد ز بانم را گ خواہن	بہ	مرکب مضمون بمضار فصاحت تاختم تاثیر اصغری
آوردن ^۲	ہر کہ آورد گ خواب سخن را در دست	در	بیریدن ز قلم پاے بد فتر نکند صا اصغری
افتادن ^۳	کرد بخود از نگہ چشم سخنگوی مرا	بہ از	خوش گ خوابی بدتم از سخن افتادہ است
برخاستن ^۴	از بے رگی سمند سیم	در از	رگ در تن تازیانہ برخاست نکلوتر شیری
بریدن ^۵	ز زنگی رگ زندگانی برید	از	نظاک گنجوی

مصطلح

۱۔ رکاب سائیدن، تنہی سواری کردن ۱۲ بہار ۱۲ رکاب کشیدن، و گرفتن، دو رکاب گرفتن، در وقت سواری دادن ۱۲ بہار
 ۲۔ رگ خواب کسی بدست آمدن، آوردن، و افتادن، کاری کردن کہ آن شخص در دست اختیار این کس باشد و دست نداشت
 ۳۔ رگ در تن تازیانہ، رگ برخاستن، گنایہ از استیلاے غضب و خشم ۱۲ بہار

مصدر	صده	شاعر
پچیدین	از	که می پچید از غصه رگهای تن
جستن	در	رگ در تن جستن
جنبیدن		رگ جنبیدن
خاریدن		مرغ چون بردام و بر جبین نظر افکند
خراشیدن		چنگ را بر دست مطرب زده
خوابانیدن		رگ خوابانیدن
داشتن		اگر لیل و شب من بآل تسخیر میگردد
راندن	در	که رگ رانده در مغز گاو زمین
زدن	از	رگ جان زندکس نیا بدخبر
سفتن	را	توان گوهر نغمه از خاک رفت
سوزتن	از	آتش از جان و در رویتو حیرانم چو شمع
شکافتن	از	تنک که چو من چشم پریمندارد

مصطلح

۱۰ رگ در تن جستن، کنایه از استیلا و غلبه چشم ۱۲ بار ۱۰ رگ بسمل خاریدن، کار کردن که مباشر آن را بکشتن دهد
 ۱۲ بار ۱۰ رگ خوابانیدن، کار بی دستی کردن در کار ۱۲ بار ۱۰ رگ چیر خوردن، استعدا آن نداشتن ۱۲ بار
 ۱۰ رگ راندن، ریشه دو اندیدن ۱۲ بار ۱۰ رگ زدن، فصد کردن ۱۲ بار

مصدر	صده	شاعر
شناسیدن		از دوستان زیاده زد دشمن خد کنید از بهار
فشردن		رگ این خشک منفر را بفشار
گرفتن	از	وزنیش محبت رگ جان کافیه ایزدی قزوینی
کشادن	عجب	رگ ابری نکشودم که بطوفان رفتم عرفی شیرازی
کشودن		شعله نمایان شد و برخاست دود نجاتی گیلانی
گرفتن	عجب	نگرفته حریفی رگ جانم که توان گفت سنجیری
گرفتن		بهار عجم
گرفتن		ماه من گوش با فسانه بدگو کند انجیری
گسیدن		ناخوشتر از آواز مرغ پدر آوازش سنجیری
گسیختن	در	رگ خواب در چشمم تحمل گسیخت وحید قزوینی

مصطلح

له رگ شناس، فساد، و جراح ۱۲ بار ۵ رگ چینه گرفتن، مغلوب و مطیع خود کردن ۱۲ بار ۳ رگ بازگرفتن، سستی و کاهلی کردن در کار ۱۲ بار ۵ رگ خواب کسه گرفتن، کاره کردن که آن شخص در دست اختیار این کس باشد و دست و پا نتواند زد و چهره در بدن بعضی جاهاست که بجز گرفتن آدمی را یک گونه میوه می آرد ۱۲ بار

عنه بنوک نیزه رگ جان دشمنان بکشی ۱۲ اخیر عنه بر انگشت انفس تارک تاثیر گرفت ۱۲ خلوری

مصدر	صده	شاعر
فصل سیم		
رم گرختن ۱۲ بهار جم		
خوردن	از بس که رم زدیدن صیاد خورده ام	از پهلو بگو چه عدم آباد خورده ام
دادن	دل رادم شد ولی بر میفش آستین	ترسم که ناگرم دمی این مرغ دست آسوز را خوشی بافتی
داشتن	بکام دل زان در بیشه عزلت بسر بردم	از که سخت آهوی طر ز منین ملازارم دارد فونی نیک
دیدن	چشم شوخی که مراد دل غمیده گشت	از که پدید دلم از آهوی گرم دیده گشت صفا صفتنا
زدن	آن آهوی خوشی ز برم رم زد و رفت	از چون زلف دو تا خویش پس خم زد و رفت باقر کاشی
کردن	بروادی که حشمت رو دهم می تو انگرد	از ولی آزاد از قید و دو عالم می توان کرد عزت شیرازی
نمودن	چنان بیند کس در روز روشن چهره خویش	از که رم از سایه برق نماید رنگ محجوبش قاسم شمس
فصل نون		
رنج محنت، و بیماری ۱۲ بهار جم		
آوردن	شراب لعل با معشوق سیم اندام نوشید	فرج دارد ولی بنجی صد آن تقداری در نقاشی ادبی
آوردن	قرب خوابان رنج باریک آورد	رشته در عقد گمراغ شود صفا صفتنا
ارزیدن	دل رنجه مکن بر آسایش بختنا	رنج تو نیز ز آسایش من کمال صفتنا
مصطلح ۱۵ رم خورده، و رم زده، و رم کرده، گرختن ۱۲ بهار ۱۵ رم دادن، و گزینیدن ۱۲ بهار		
عه کوه و صحرا رم کند از سایه بنجیر ۱۲ صاب		

مصدر	صلہ	شاعر
بردن	رخ بہر عیا د تم مبرید	مردہ رانیدہ انگا رید
برداشتن	بردار رخ من کہ بدردم ز روزگار	جان مرا حادثہ آسمان بخر
بودن	زویرائے عالمش بود رخ	نہان گشت در خاک مانند گنج
پیمودن	مرا چون مخزن اسرار گنج	چہ باید در ہوس پیو در بنج
دادن	گفت بد و لاغری مدح سنج	فرہیت میدہا خواجہ رخ
داشتن	ایمانک ز فقر فاقہ رنج داری	پیوستہ در ابروان شنج داری
دیدن	بردی ہزاران رخ دل یک ہزار شنج	از شنج تن در رخ دل کردی ہزار نگین
رساندن	خارجام پیشانیست رساند رخ	مرد بخانہ غیر دمی شبانہ مکش
رسیدن	بہ چاکس گلہ از بوریائے فقر مکن	اگر از تو برنج رسد بتن بردار
زدن	داغش نبود برین دل رنج زدہ	خوش کردہ مرا ز خلق و نارنج زدہ
کاستن	جہان را بجنوبی من آراستم	ز روی زمین رنج من کاستم
کشیدن	کے حسن بہر ایران تو آشد کامیاب	ہر کہ اطاعت باید رنج ہندستان کشد
گرفتن	کس آن نازک بد را چو بہ کام دل برگیرد	کہ از نشو و نما اندام او رنج سفر گیرد

عہ فریدون کہ برد از پیکے گنج رنج ۱۲ قاسمی عہ جداگانہ بر ہر درے برد رنج ۱۲ نظامی عہ رنجے کہ این ضعیف

درین باب ۱۲ سلطان لعلہ اگر از تو برنج رسد بتن بردار ۱۲ رنج

مصدر	صلہ	شاعر
نشتن	آزودہ ہجرت شود از نامہ تسلی	چون ریخ خمارم کہ بافیون پشند
نہادن	نہد عامل سفلہ بر خلق ریخ	کہ تدبیر ملکست و تو فیر گنج
رنگ معروف، و مکڑ و حیلہ و خجالت ۱۲ بہار عجم		
آمدن	مرا از بادہ وصلش ریخ گر رنگ می آید	دلے زان بنگدل میناسن برنگت آید
آوردن	سپہر نیلی شمرندہ گشت رنگ آورد	چو آستان سمراسے مرا منور کرد
آوردن	بر تو مجلس بود همچون گلشن بے آب رنگ	رنگے و آبے بروے کار ما آوردہ
افتادن	از طلوع سہیل کامش رنگ	برادیم ز بانہا افتادہ
افروختن	افروخت رنگ از خود دلہا خراب شد	رویتو ماہ بود کنون آفتاب شد
افگندن	چون غضب رنگ گلش بریاسمین افگند	شعلہ را چشم از حجاب زمین مے افگند
مصطلح		
۱۔ ریخ نشتن، زائل شدن ریخ ۱۲ بہار ۲۔ رنگ آمدن، رنگین شدن، و تازگی و نشاط ۱۲		
۳۔ رنگ آوردن، متغیر شدن رنگ بسبب خجالت و انفعال ۱۲ بہار ۴۔ رنگ و آب بروی کار آوردن، کار بآب و تاب		
کردن ۱۲ بہار ۵۔ رنگ افتادن بر چیز، و در چیزے، لازم رنگ انداختن ۱۲ بہار ۶۔ رنگ افگندن		
بر چیزے و در چیزے، معروف ۱۲		
عہ ہدایان جہانگیر شاہ، محوطہ ہر نصیر آبادی احوال اور در تذکرہ خود نوشتہ ۱۲ منہ عہ نہری جلالہ گل آوردن جمال تو رنگ		
۱۲ نجیب جہاد قافی سہ فتادہ رنگ بادہ در گلالت ۱۲ زلالی		

مصدر	صله	شاعر
انداختن	در	رنگ بیتابی درین گلزار باز انداختند واضح دهلوی
باختن	از	رنگ مے باز در نام بوسه یا قوت لبش از اشارت آب میگردد بلال غنیش صفا صفا
بالیدن	به	به بوستان وفادر گل گل محمود به در هنوز رنگ بجوایا ز مے باله ناک تر شریک
برافشاندن		خون گشته دلم رفت بر اعش نتوان یافت رنگی که بر افشاند بیاعش نتوان یافت آرزو اگر آباد
بر آوردن	از	هم رنگ با نیقوم سیه دل شود آخر آلوچه با لونگر در رنگ بر آرد صبوچه دهلانی
برخاستن	از	از طعیده نما سحر دل در کلبه دیرانه ام سقف همچون رنگ خیزد در خوانم عدا صفا
برداشتن	از	ز بهیبت تو توان کرد کوه را سیما ب ز بهیبت تو توان رنگ را غوان برداشت نیک مشد
برداشتن		گل پژمرده رنگی غیر حیرت بر نمیدارد دل افروخته در آخر خجالت بر نمیدارد اسیر شهرستان
بر کردن		چو من در هر لباس پیشانم شیوه او را بهر ستا چرا بر میکنند آن لاله رو رنگی وحید قزوینی
بردن	از	که از روستای مارنگ خجالت ببرد کلیم دهلانی

مصطلح

۱ رنگ باختن، رنگ شکستن ۱۲ بار ۵ رنگ بر آوردن، رنگ تازه پیدا کردن ۱۲ بار ۳ رنگ برخاستن، و برداشتن، و بردن، معروف، و رنگ برداشتن، و رنگ بردن، بمعنی قبول کردن رنگ نیز آمده ۱۲ بار ۵ رنگ بر کردن، رنگ روشن کردن ۱۲ بار

۵ چون شاخ گل از یاد خوش رنگ بر آورد ۱۲ عالی ۵ از رخ خشم برد بهیبت او رنگ عذار ۱۲ علی

مصدر	صده	شاعر
برون	از	چنان در راه غارت پز فشر دهند
بریدن	از	که رنگ هندیان را نیز بردند
بریدن	از	چو ماهی در تخم خون شد سفید از زخم فشر با
بریدن	از	که رنگ سمر بریده است تیغ ابرویش
بستن	به	می زدو این رنگ بر چهره مالمه است
بستن	از	اوچی فطنی
بستن	از	ولیکن بر از نعمت رنگ بست
بستن	از	مستاب را همیشه بیک رنگ دیده ایم
بودن	به	از خنده بر خساره من رنگ نبودست
پذیرفتن	به	ز هر چه رنگ تعلق پذیرد آزادست
بریدن	از	اگر رنگ رخ گل می پر دید اریگرم
تراشیدن	از	که از دیوار تو رنگی تراشیم
جستن	از	چون بویی مغلس از تو دارد رنگ
جستن	از	زیلک از آن کو بگذرد بوی گلاب آمد
همیدن	از	رنگ یو گشته از روی زلیخا می هم
<p>مصطلح ۱ رنگ بریدن، برهم خوردن، و زائل شدن رنگ ۱۲ بار ۱۵ رنگ بست گنایه از رنگ ثابت و پائدار ۱۲ بار ۱۵ رنگ جستن از کس، بهره و نصیب جستن از کس ۱۲ بار</p> <p>ع رنگ بر رویم سپهر از گردش ساغونه بست ۱۲ کلیم</p>		

مصدر	صلا	شاعر
چسپیدن	به	ترسد که بپویش جدا ماند از د کلیم جہانی
چسپیدن	در	رنگ رویت در ارغوان چسپیدند طو ترشید
خوردن	به	که رنگ من بگاہش نیم رہ و خورد شوکت بخار
خندیدن		رنگ خندیدن بہار عم
دادن	از عہ	رنگ سخن از خون جگر داد فغانی این طو عبارت نہ طریق دگر است نقاشیراز
دادن		مید بدرنگی و رنگی میتاند ہر زمان بسکہ دار و انفعال ز چہرہ دلدار گل صفا
داشتن		گلے بوے کہ بوے زیار ما دارد داعی شیراز
داشتن	از	کاش عریانی من رنگ کتا فمیداشت جہا اورنگ آباد
رزیدن		مرارنگ ز اینچنین رنگ کرد وحید قزوینی
روئیدن		رنگ روئیدن بہار عم

مصطلح

۱۰ رنگ دادن، معروف، و متغیر شدن رنگ از خجالت و انفعال ۱۲ بہار ۱۳ رنگ داشتن از چہرے، بہرہ

و نصیب داشتن از چہرے ۱۲ بہار

عہ از خون کشتہ رنگ گل ارغوان دہد ۱۲ ظہیر عہ دادہ زہر رنگ بیا قوت رنگ ۱۲ خسرو

سہ بہرہ قوت مے روی را داد رنگ ۱۲ نظامی

مصدر	صله	شاعر
رفتن	بر آرز	نہ بہشت آب کہ رنگش بعد آتش نرود انچہ باخرقہ زاہدئے انگوری کرد
ریختن	از	زیاران تگر از رخ من رنگ میریزد دل این شیشہ نازک نام سنگ میریزد
ریختن	بر	از نگہ بیوش اُرد و رنرب ناب ریخت ساقی ماباز رنگ تازہ بر آب ریخت
ریختن		رنگ کاری ریختن بہار عجم
ریختن	از	کے بود در سوختن نسبت بہم خاشاک را رنگ آتش خانہ از خاکستر من ریختند
زردن	بر	از من بدان چون باغ اگر ہم برنگر شوم بے رنگی او نیزند بر آب نیسان رنگا
زردن	بر	زودہ رنگ حنا چون گل رعنا بکفت زودہ رنگ حنا بکفت و رعنا زودہ
زردن	بر	معمار وجود از زودی رنگ تو بر عشق در آب محبت گل آدم سرشتی
ساختن		لعل شقایق و سفید آب نسوین بہم بر آمیختہ رنگ چہرہ سازد

مصطلح

۱۔ رنگ ریختن، زائل شدن رنگ و تعمیر کردن ۱۲ بہار ۱۵ رنگ بر آب ریختن، منصوبہ بر این ریختن ۱۲ بہار ۱۵
 رنگ کاری ریختن، شروع کاری کردن ۱۲ بہار ۱۵ رنگ بر آب زدن، منصوبہ بر این ریختن ۱۲ بہار ۱۵
 رنگ زدن، مراد رنگ بستن، و تعمیر کردن ۱۲ بہار

۱۵ زردن وقت رفتن میرود در رنگ ۱۲ کمال بخندی

مصدر	صده	شاعر
سوخن		باتف سینه ساختم طره ناله آتشین
شدن	از	رنگ ز رخ چمن شد و برگ خست ریخت
شدن	به	رنگ برنگ شدن
شدن	به	بر فلک نیست شفق این که عیاست سح
شدن	از	باشک از چهره شستم دوش رنگ عفرانی را
شستن		ترسم که شکسته بگستان تو آید
شگفتن	از	تا رنگ گلرنگ گدا از تابش خورشید
فروختن		رنگ فروش
فروختن		رنگ فروش
کردن	به از	سفال گلش بچوغبان مشنگ
کردن	به از	بسه تیغ بتان را رنگ کرد دست

مصطلح

رنگ شدن، و رنگ برنگ شدن، متغیر شدن رنگ از خجالت، و رنگ شدن، بمعنی رنگین شدن نیز آمده ۱۲ بهار ۱۳
 رنگ فروش، آنکه رنگ فروشد (حقیقت ست) ۱۲ مهند و آبرشیم فروش، و مکار (مجازاً) ۱۲ بهار ۱۳ رنگ کردن، رنگ دادن
 (حقیقت ست) و دغا و فریب دادن (مجازاً) ۱۲ بهار

عده چو از خون خضای زمین رنگ کرد ۱۲ قاسمی عده چو آن کسی که کند رنگ با خفا کاغذ ۱۲ سلیم

مصدر	صده	شاعر
کشیدن ^۱	به	که خواهند خوبان دیت از شهید
کشیدن ^۲		بهار عجم
گرداندن		اشک بلبلی رنگ چون گردانند بنمیشود
گردانیدن	عج از	"
گردیدن		رنگ آن سبب خندانند گردیده است
گذشتن	در	لاله از تربت من زرد برون می آید
گرفتن	از	وز آب گل کلاه شبنم وفا گرفت
گریختن	از	نقد و لمار بر چنان چهره رنگ ن گریخت
گیختن	بر از	رفوساز از موی خود بید رنگ
ماندن	بر بر	کز تنگی دهمان بلبش رنگ باده ماند قاسم مشد
نمودن	از	که رنگ آتش از دے می نماید
نوشیدن		چنان باید که از خاطر دورنگی را بر د آورد
نهادن	از	شکر از شور خنده تنگ نهاد
<p>مصطلح^۱ رنگ کشیدن، مراد رنگ کردن و رنگ دادن بمعنی حقیقی ۱۲ از بهار^۲ رنگ زردی کشیدن</p> <p>کنایه از نجات کشیدن ۱۲ بهار</p> <p>عج بیا قوت لب رخ رنگ یگرداند آتش ۱۴ صاعه از شرم رنگ صورت دیگین ۱۲ از شرف سه رنگ از ضعف آن ماندت خبر شد ۱۴ تنگ</p>		

مصدر	صده	شاعر
یافتن	از	از مے شربکه خشن یافت رنگ کرد فراموش خورشدهاے بنگ خسرو دلهوی
رنگ بوی رونق، و کرد فراموش، و طمطراق ۱۲ بهار عجم		
بر گرفتن		لب خوشدلی های و هو بر گرفت
تراشیدن		رنگ و بو تراشیدن
چکیدن		رنگ و بو چکیدن
داشتن		ندانم آن گل خندان چه رنگ بودارد
دیدن	در	که مرغ هر چینه گفتگو سے او دارد رخواب هم ندید گل چشم رنگ و بو علا راجو دینی
کشیدن	از	آسان توان گلاب گل برگ از و کشید آسان توان گلاب گل برگ از و کشید وحید قزوینی
گرفتن		رنگ و بو گرفتن
رنگین معروف و معنی خوب، و خوش آینده مجازت ۱۲ بهار عجم		
بودن		حدیث چو گل بکه رنگین بود
ساختن	از	سخن چین بزم تو گل چین بود مچو گل ساخته رنگین ورق دقیرنا طالب آملی
شدن	از	بر لے باد در دم زمر جان لب که رنگین شود نفما سے طرب امیر منصور
فتادن		رشته معنی بار یکم زبس رنگین فتاد مے توان فیضی ربابان شیر از به بست فیضی الکرباد
مصطلح له رنگ یافتن، رنگین شدن ۱۲ بهار		
عنه رنگین نشد بخون و دو عالم سفان تو ۱۲ حزین عنه زبس گل شد خاک رنگین ۱۲ کوثری		

مصدر	صده	شاعر
کردن	به از	در سحر طلب کنی ز پانشتینم
گردیدن	از	تا دست بخون وصل رنگین نلنم
نمودن		ز خون مانگد و تیغ رنگین
		آبیاری میکند آتش گلستان ترا
		باده رنگین میناید روی تابان ترا

فصل واو

روا جایزه و مباح و معنی برآمده و برآزنده مستعمل نمی شود مگر به ترکیب آن گام روا و چهاروا ۱۲ بار

بودن	به از	روا بود که دو منزل یک کند در راه
داشتن	به	چو دانستم که عالم جمله بر عکس مرا افتد
راختن		کام تو جست حاجت خود را رواخت
شدن		بازار هنرمندان یکبارہ روا شد
شدن	از	این جا طلب کج حاجت از اینجا شود روا

روائی برآمدن حاجت و بر آوردن آن ۱۲ بار

پذیرفتن	به	پذیرفت مدام بجا هست روائی
دادن	به عیب	پرتوا ز نور خدایش داد

مصطلح روا شدن بازار و متاع، رواج یافتن و گرمی بازار ۱۲ بار
روا شدن حاجت و تمنا و امید برآمدن حاجت و تمنا ۱۲ بار

ع کتند از سم پیران که ریش خویش را رنگین ۱۲ و جد ۵۰ سوز ده کلام را روا ۱۲ و جشی

مصدر	صله	شاعر
کردن	از	ای هیو فایض و فاکر و است این ملا جامی
گردیدن		نشد بالادماغم هرگز از جوش خیر ازان مخلص کاشی
گردیدن		چون تمنّا تو و الزان نمیگرد دروا عرض میکنم پیش او هر دم تمنّائے دگر والہ ہروی
رواج بالفتح روانی یافتن کالا و جز آن ۱۲ ہمارم		
آموختن		خیر ازانہ گرمی دل بیاصل من کن
بردن	از	دہان تنگ تو داده بآب خضر بقا لب چو قند تو برد از نبات مصر و اج حافظ شیرازی
بودن	در	در غریبیش میباشد ہنر و رواج چون شہرا از سنگ بیوش چو اغش روشن وحید قزوینی
دادن		چنین منادی عشقت درو خراب کہ آنکہ میدہد این ملک رواج کسیت وحشی بافقی
داشتن	در	حرف دعوی در میا باطلان دارد و رواج ہست در تجانہ گلہا بگو دگر ناتوس را صفا صفا
دیدن		رواج جلوہ حسن و ہجوم غیرت بین کہ سایہ قرعہ بردیدہ کوہ الوندست کفری تربتی
ربودن	از	بر فغن برقع زرخ کرنازکی مانی بدان تازہ گل کرد و ر باید بادشگیری و اج حافظ شیرازی
شکستن		گر محاسب رواج مے ناب نشکند از لعل میکش تو رسام دماغ را نصیر احمدی
طلبیدن		منم کہ رو دلم در شکست کار خودست و اگر نگبر و سلمان رواج می طلبند صفا شیرازی
ماندن		زغم در زبانا حکایت نماند رواج متاع شکایت نماند ظہیر شیرازی
عہ کلام کہ دارد زمینی رواج ۱۲ قاسمی		

مصدر	صده	شاعر
گرفتن	از	کابل لک کا عشرت زان ہی گیرد و ج حافظ شیرازی
یافتن		تا کہ کلا می بدست یابد رواج مولوی روم
روا رو کنت اند و خلق و بد بنال کس تعجیل رفتن ۱۲ برهان		
زدن		سرا پرده بر پشت پروین زدند نظامی گنجوی
روان و روانه در اصل معنی جاریست زیرا که اسم فاعل از رفتن است و نفس ناطقه را از آن روان گویند که همیشه در حرکت فکر میست و بر جان نیز اطلاق کنند و زود و دشتاب ۱۲ بهار		
بودن	از	از پیش پیش مشعل دولت روان بود تاثیر صفحہ
داشتن		خمش مانده خط سوج را روان دارد شفا صفحہ
داشتن		روان داشتن درس بهار عجم
داشتن	بر	که حکم بر سر آزادگان روان داری حافظ شیرازی
ساختن	به	ولی بعلم جهالت یگانه استادند شفا صفحہ
ساختن	از	بود معنی سیلاب را ان همان سیلابی صفحہ
ساختن	به	سیل بلا بجان صبر روان ساخت شفا شیرازی
مصطلح روان داشتن حکم نافذ داشتن آن ۱۲ بهار روان داشتن خط و درس، یاد و از برد داشتن درس و غیره ۱۲ بهار		

مصدر	صله	شاعر
شدن	وجود کاتبی از غم روانه شد بعدم	کاتبی نیشاپور
شدن	سیل اشکم شد روان بر آتش لطف کن	کمز در اهل کرم نو مید سیل نگزد آبی تریزی
کردن	عارضه فرزانہ بفرمان شاه	کرد در روان سوئے مخالف سپاه
کردن	کند از قد چو روان ابجد یکتائی را	سهرور باد دهد دفتر عنائی را
کردن	نبود مکتب ایجاد جائے آن همت	که طفل اشک تواند بشق روان کردن
گردانیدن	چون زرد کو کین بستون گردد سخا	صورت شیرین بگرداند روان در دیده آ
گردیدن	روان گردید آن تاج سر بخت	بسوئے آسمان چون شاه بر تخت
گردیدن	گرم از در برانی بے بهانه	چو خون کشته ات گردم روانه
گردیدن	بمکتب معلم از وقصه خوان	که گرد و سبتهای طغیان روان
گستن	وقتیکه کم شود ز سر سرکشان خود	روزم که بگسلد ز تن بیدلان روان
گشتن	روان گشتش از دیده بر چهره خود	که برگرد و ناپاکی از من بجوئے
نمودن	نشر پردازان از فقره تازه برگ سبز همکار	بجانب طوطیان چین روانه نموده اند

رو بارو، و رو برو مواج، و مقابل ۱۲ بابی

شدن	با کد این رو نمیدانم سلیم	با	میشود آئینه رو باروئے او	سلیم طرانی
-----	---------------------------	----	--------------------------	------------

عده بعزم خراسان روان شدن جای ۱۲ قاسمی عده در و حکم روان کرد هفت سیاه ۱۲ انوری
 سه روان کردم کوبش اشک بیتا بانه خود را ۱۲ خزین لعه روان گردید خواب دلم از ساغر دیده ۱۲ فغانی

مصدر	صله	شاعر
نشستن	همچون بنزه رو بارون نشسته	چو داغ لاله بهزن انو نشسته ز لاله خوانند
روح جان ۱۲ بار عجم		
افزودن	عیش فرشت دران محفل روح افزا	که جدیش می جا و ساقی جباری صفا صفا
بخشیدن	صفاح تو در طبع روح بخش نیست	ورای نور کرامات در دل زهاد ذوالفقار تو
پروردن	میخانه ایست باغ که گلها ساغوش	ترکن داغ جان ز روح پرورش صفا صفا
دادن	از ان شراب کنی در قح که باوصبا از را	ز فیض نکمت او روح داد عیسی را انظیری شراب
داشتن	هم گم کنی تنیج اخبار بنگرے	گشته ز معجزش چه قدر مرده و جدا واضح دیو
دیدن	بگو دمید تو روح تازه در تن سرو	بطرز رشت بگفتی که در وجود دمید واصف بخار
رود تار ساز ۱۲ بار عجم		
زدن	گر سطر به رود ز ندبی بخندار دآبرو	در بلبله عیشی کند ز گل ندارد رنگ لب سلا ساجی
ساختن	تار با ناله که گرا باشد روان اتم نفور	تا همیشه دل بیانگ و ساز ناید فراز قطران تبریز
نواختن	حریفتم نم خیز و بنواز رود	دلم تازه گردان بیانگ سرود انگلی گنجوی
روز مدت زمان طلوع آفتاب تا غروب، و بمعنی اجزای روز که از طلوع صبح تا شب بجهج		
دیگر و بمعنی آفتاب ۱۲ بار		
آمدن	ای اجل روز فراق آمد و دلسوز نیست	من اگر شتیم بهتر ازین روز نیست نقی کره
مصطلح له روح دار، جاندار ۱۲ بار		

مصدر	صله	شاعر
آوردن ^۱	روز محشر را با سانی شب می آورد	هر که یک شب را بر ز آورد و در بحر ان او صفا صفت
افزودن ^۲	حسن روز افزون نگه داشتن بدین نقاب	دی بلالی بود و ماه و امر و آفتاب
افکندن ^۳	روز افکن	بها عجم
دیدن ^۴	عمر بگذشت و ندیدم روزی	ششم از یک شب نزدیک است
شدن ^۵	شد چو همان الشیخ شب افزو از شب	کاش تا صبح قیامت شود روز از شب
شدن ^۶	روز فرو شدن	بها عجم
کردن ^۷	جمع بودن پریشان صفت آسان نیست	روز را در قدم زدن شب باید کرد
گذشتن ^۸	بیدلانی که بختت سر و کاری دارند	چشم بد دور که خوش و گذاری دارند
گذراندن ^۹	امید بحکیم قیامت نمانده است	از یک روز میگذرانند بهانه اش
گذشتن ^{۱۰}	بر تو همه شب همچو شب گل گذرد	بر من همه روز روز بلبل گذرد
گردیدن ^{۱۱}	روز گرد	بها عجم

مصطلح

۱ روز شب آوردن، و روز به شب کردن، بسر بردن روز را دام که شب شود، و روز به شب و شب به روز آوردن نیز محاوره است ۱۲ بهار ۱۳ روز افزون، چیزی که بر روز میفزاید و ترقی کند ۱۲ بهار ۱۴ روز افکن، پتی که یک روز بمیان آید ۱۲ بهار ۱۵ روز فرو شدن، عمر بسر آمدن ۱۲ بهار ۱۶ روز گذار، شتله که بان ایام بسر توان برد ۱۲ بهار ۱۷ روز گذراندن، دفع الوقت کردن ۱۲ بهار ۱۸ روز گرد، آفتاب ۱۲ بهار

مصدر	صلہ	شاعر
روزگار زمانہ، و شغل، و نوکری ۱۲ بہار عجم		
بر آوردن	روزگار سے بہوے او بردم	روے نمود و روزگارم برد
بردن	با فرومایہ روزگار مبر	کزنے بور یا شکر نخوری
خوردن	ہمہ راستہ جنگ فرزندہ کین	روزگار ہی بخشی خورده و ناخورده مر
شدن	روزگارم بشد بنا دانی	من نکردم شماسدز بکنید
یافتن	مدہ امان نشانین پیش و روزگار مبر	کہ از دہانشودار روزگار یا بد مار
گذشتن	نکرد لطف تو کار و تو کار گذشت	نشد وصال تو روزی روزگار گذشت
روزہ ترجمہ صوم ۱۲ بہار عجم		
بردن	از غایت اساک بر روزہ بروزہ	گر کو فتنہ بنو لب رخوان دیوئی
بستن	من بے قرار ماندہ و تو برقرار خوش	در ویش روزہ بستہ و علوا ہنوز غام
خوردن	مے کشتہ کو ز منہ سال ندارد خبری	نہیں روزہ کہ ماہ رمضان ہم خورد
داشتن	در تمام عمر زاہد روزہ نتوان داشتن	روزی خود را چرا ایام ازین اساک خورد
مصطلح		
<p>۱۔ روزگار بر آوردن، و بردن، و خوردن، عمر من کردن و روزگار خوردن، بمعنی ضایع کردن روزگار</p> <p>نیز ۱۲ بہار ۲۔ روزہ بروزہ بردن، فاقہ بردن فاقہ کشیدن ۱۲ بہار</p>		

مصدر	صله	شاعر
شکستن	خضر گریبش آید شکند روزه خویش	کان پس در رتبه لب چشمته حیوان دارد خضر دهلوی
کشادن	از تیغ او چشید دلم شربت وصال	باشد بآب روزه کشادن اثر ثواب
کشودن	درین دهران چو هستی پاک بجای	بمردار استخوانی روزه بکشای
گرفتن	یک ابروت نگرم روزه گیرم از پی وصال	بدیدن دگر ابرو کنم قضا روزه خضر دهلوی
روزی نصیب، و حصه ۱۲ بهار جم		
افزودن	رو کاینه بخت تو نرو اید کس	روزیت نه کا هد و نیفزاید کس
بودن	این نامه که خامه کرد بنیاد	توقیع قبول روزیش باد
جستن	ربودن همچو موران نه تا که از دهان هم	چو جوی روزی دراز روزی خیره دیگر
خواستن	مغ آتشواره ام روزی نمی خواهم خلق	شوق می آرد برون از سنگ ب دانام
خودن	گر می پردهم دلمای پریشان باشی	روزی از زخم پراکنده مخو چون جراح
خوردن	اگر روزی بعلتسته و دالش	چرا هر دام و در روزی خورسته
دادن	آنکه دستش بدادن روزی	آمد اندر زمانه روزی مند
مصطلح		
۱۵ روزه کشادن، افطار کردن ۱۲ بهار ۱۵ روزی خوردن از زخم پراکنده بهم رسانیدن روزی از اطراف		
بر صحت ۱۲ بهار ۱۵ روزی مند، مقابل روزی خوار ۱۲ بهار		
۱۵ تا چند بهر تو زغم روزه کشیم ۱۲ حیدر خاسانی		

مصدر	صله	شاعر
رساندن	روزی هر کس برساند بے	منت روزی نه مند بر کسے
رسیدن	روزی خونین بلان از غیب صائب میرد	لعل اگر رنگ باشد در جگر میدار داب
شدن	نکرد لطف تو کاری و وقت کار گذشت	نش وصال تو روزی روزگار گذشت
کاشتن	رو کایینه بخت تو نزو اید کس	روزیت نکا بد و نیفزاید کس
نوشتن	گردیم بجان بنده قضا را و قدر را	گر روزی مادانه و دام تو نویسد
روشن معرون، وظاهر، آشکار ۱۲ بهار عجم		
بودن	فروغ میچو برق از کلبه بن بگذرد و تهریب	چراغ تیره روزان پیش ازین روشن باشد
داشتن	در پیشگاه کعبه و در پیش طاق دیر	دارید روشنم که چراغ محبتم
دیدن	چه صورتی که در آئینه رخت ز صفا	بچشم سربتوان دید نقد جان روشن
ساختن	از ان بسبب شده پروانه چمن بلبل	که غنچه ساخته روشن چراغ بیکانش
شدن	ز عکس لاله و گل خاک شد چنان روشن	که مرده را بنود حاجت چراغ مزار
کردن	شود زیاد تو امید را دها ن شیرین	کنند خیال تو اندیشه را روان روشن
<p>ع ۱ یک جرم کز جام توام روزی شود یا نه ۱۲ غفانی ع ۱ جهان روشن از تاج محمود باد ۱۲ فردوسی</p> <p>ع ۱ ماه من امشب بجز خویش این کاشانه را + ساز روشن در نه آتش نیز نم این خانه را ۱۲ صبحی ادیبی</p> <p>لعه شده روشنان چشم روشن بدو ۱۲ نظامی</p>		

مصدر	صله	شاعر
کردن ۱۵		روشن کردن خانه
کردن ۱۶		روشن کردن خون خود
کردن ۱۷		روشن کردن سبق
کردن ۱۸		روشن کردن سخن
کردن ۱۹		روشن کردن سواد
کردن ۲۰		روشن کردن مغز
گردیدن	از	پروانه بلبلان را گوید چراغ روشن
گشتن	از	چشم کند سیاهی تا دیده چشم او را
نمودن		نمود فضل تجرد نجایان روشن
		بر آفتاب چو همسایه ساخت عیسی را

مصطلح

۱۵ روشن کردن خانه در تنوع و جان کندن افتادن ۱۲ بهار ۱۵ روشن کردن خون خود بجوش آوردن خون خود
 و همیا گشته گردیدن ۱۲ بهار ۱۵ روشن کردن سبق حفظ و از بر نمودن سبق ۱۲ بهار ۱۵ روشن کردن سخن
 به شرح و بسط گفتن سخن ۱۲ بهار ۱۵ روشن کردن سواد کلمه خواندن بهم رساندن ۱۲ بهار ۱۵ روشن کردن مغز
 صحیح الفکر گردانیدن مغز را ۱۲ بهار

۱۵ شنیدم از زبان شیخ در روشن گشت بر من ۱۲ فرغ

+ چراغ روشن کلمه الیت که در وقت مبارکباد گویند ۱۲

مصدر		صده	شاعر
منمودن	درین لحظه اگر فقیه لقب را بپوشد	عده	خطوط شاعر روشن نمایند عین صلیحت عالی شیراز
روشنائی تاب، وضیاء، و نور ۱۲ بهار عجم			
آوردن	اگر نارد نمودار خدائی	در	در اصطراب فکرت روشنائی
افکندن	روشنائی افکندن		نظا گنجوی بهار عجم
بخشیدن	خرد را اگر نه بخش روشنائی	را	بماند تا ابد در تیره رانی
جستن	ز هر شعیه که جوئے روشنائی	از	بو حد انیتش یابی گوانی
دادن	اندک خسار زیما باز کن تاب سنگرم		چون هنوزم دیده اندک روشنائی نمی بود
داشتن	ندارد راه فکرم روشنائی		ز لطف پر تو می دارم گدائی
کردن	شع جانم را بکشت آن بیوفا	در	جا می دیگر روشنائی میکند
روشنی تاب، و فروغ ۱۲ بهار عجم			
افتادن	روشنی در دل تنگم فتاد	در	تیرگی غصلم آمد بباد
بردن	صائب لم سپاه شد از روی گرم چرخ	از	شمع لیتم روشنائی از خامه می برد
بردن	شام را تیرگی از موتومی باید برد	از	صبح را روشنی از موتومی باید خواست
پذیرفتن	سیاه روز چنانم که روشنی نپذیرد		اگر ز کلبه من آفتاب دماه بر آید
خواستن	شام را تیرگی از موتومی می باید برد	از	صبح را روشنی از موتومی باید خواست
عه بباد دامن روشن شمع مزمار را ۱۲ حزین			

مصدر	صله	شاعر
دادن	بر	را
داشتن	از	از
رفتن	از	از
شستن	از	از
گرفتن	از	از
گستریدن	از	از
یافتن	از	از

روغن سمرود ۱۲

افتادن	بر	بر
بر آوردن	از	از
چکانیدن	از	از
دادن	را	را
داشتن	از	از
داشتن	از	از
رفتن	روغن رفته	بهاجم

مصطلح روغن رفته، یکبار از عمود دولت سیر شده باشد ۱۲ بار

مصدر	صله	شاعر
رنجتن	کتر شراب لطف که پر شد ایام	روغن چنان مرز که میر چراغ ما
رنجتن	ازین نصیحت میبوده اے فقیه ترا	چه حاصل است که روغن بر یک میریز
زدن	جو هر روح از شراب کمنه ماند با صفا	تا نگیزد رنگ این شمشیر را روغن زینم
زدن	پیر زن هر چه مینمود گریز	روغن میزدش بر آتش تیز
زدن	مانده در ملک کان خوش فرانت روا	ز دنجو و تصویر روغن از برای شاطری
شستن	ز دست چرب غنا پیشگان مشو مسموم	که شسته اند بعد آب روغن خود را
کردن	نبرد بهر دل از چرب نرمی خوبان	درین چراغ نکرند روغن خود را
کشیدن	روغن کش ز دانه دلها هزار بار	این خال نیلگون که بکج دمان تست
کشیدن	پهلو چرب عنا از زانی دون بهمان	من ز خاک آستان فقر روغن میکشم

مصطلح

۱۰ روغن بر یک رنجتن، حرکت نکر کردن ۱۲ بار ۱۰ روغن زدن، روغن بالیدن ۱۲ بار ۱۰ روغن بر آتش زدن، مشتعل کردن ۱۲ بار ۱۰ روغن بنجود زدن، ادعای کار سے کردن ۱۲ بار ۱۰ روغن بر آب شستن، معروف و معمول اطباء است که روغن را با آب شسته بر عضو میمالند، لیکن از خوردنش منع کرده اند که سمیت می آرد ۱۲ بار ۱۰ روغن در چراغ کردن، معروف ۱۲ بار ۱۰ روغن کشیدن، معروف ۱۲ بار ۱۰ روغن از خاک کشیدن، تحصیل کردن چیزی از چیزی که حصول آن از آن چیز ممکن نباشد ۱۲ بار

مصدر	صدد	شاعر
کشیدن ^۱	از	مردم از بسکه خاکالم دادے
کشیدن ^۲	از	مثل تو کسے زریگ روغن نکشد
کشیدن ^۳	از	از کدو خشک مرد پیر روغن میکشد
کشیدن ^۴	از	روغن از سنگ کشد جاذبه شیشه ما
گرفتن ^۱	از	رحم دارد بدل مادل بے رحم کسے
گرفتن ^۲	از	ز تنهائی دل سودا پرستان کام میگیز
گرفتن ^۳	از	جنون از ریگ صحرا روغن بادام میگیز
گرفتن ^۴	از	مے توان از گل او روغن بادام گرفت
مالیدن ^۱	بر	قاسم مشہد
مالیدن ^۲	بر	ناله تالطمی بر بر و تش روغن قازی
مالیدن ^۳	بر	قبول کشمیری
مالیدن ^۴	بر	بر آن شہباز وحشی روغن قاز
مالیدن ^۵	بر	ناظم ہروی
رونق خوبی، آب کار دو تیغ، و غیر آن ۱۲ ہار ہم		
افزودن	از	بنفشہ سایہ بر اطراف ارغوان انداخت
بردن	از	ز پتہ تنگ شکر ریخت لعل خندانیش
بودن	از	پیدا بود کہ چند بود رونق سہما
انوار آفتاب چو پیدا شود ز شترق		
مصلح		
لے روغن از ریگ، و از کدو خشک، و از سنگ کشیدن، و از ریگ گرفتن، تحصیل کردن چیز و از چیز کے حصول آن ازان چیز ممکن نباشد ۱۲ ہار لے روغن قاز بر بر و ت مالیدن، منور گردانیدن ۱۲ ہار لے روغن قاز		
مالیدن، تملق و خوشامد خشک کردن ۱۲ ہار		
عہ رونق ز کعبہ لک خرابات برده است ۱۲ سلیم		

مصدر	صله	شاعر
پذیرفتن	زیر گیر داد داغ تازه باغ سینه را	گاه باشد کز گهر رونق پذیرد گلشنه جعفر زبانی
دادن	رونق کار ما که خواهد داد	گر تو روزی بمانه پردازی انوری بیوردی
داشتن	ز شرق تا حد مغرب شناسد هر کدین دارد	کدین رونق بتابد ایلمر مینین دارد مصطفی پور
دیدن	نمی بینم سجده رونق از دل مرده اصحابش	همان پیشه می را کنم قدیل محرابش حزین اصفهانی
رساندن	رشته زان باده بجای رسان	رونق نظمش بنظمی رسان ملا جامی
رسیدن	ملک باز و قومی شد دین سهر از می نمود	شروع را حرمت فرون شد رونق ایمان بدر چاچی
رفتن	رونق پالیز رفت اکنون کبیل نیم شب	بر سر پالیز بان که زند پالیز بان از بهار
شدن	شد رونق بازار همه عطر فروشان	آفتابیه کز طرف بنا گوش بر آورد خسرو دهلوی
شکستن	افروختی زیاده و رنگ بتان شکست	یک گل شکفت رونق صد بوستان شکست قدسی شندی
گرفتن	گرفت حسن تو رونق ز آه سرکش ما	کشید سر سیم تو دو آتش ما مسفید بلخی
ماندن	نهاد کاسه از خور بدین کبوتر طبق	نماند سفره گلریز سبز را رونق بدر چاچی
<p>رو درو معروف، و مجازا بمعنی رضا و طراوت و روش و خوبی و رونق و شرم و حیا و نظر و جانب چرخ و محل و طرف سخن و تقریب چیز و خود و آبرو و توجیه و میل ۱۲ بار بزم</p>		
آوردن	سکه پشت خویش بر زرداد و زر غوطه زد	در تیر و تی و در داز هر چه روگردان شوی صفا اصفهانی
<p>مصطلح آوردن، متوجه شدن ۱۲ بار تا سلام تازه شد ۱۲ آرزو عه از شتر زت رونق بازار شکسته ۱۲ باقر ص با و آ از همه روزه ارادت ۱۲ جامی</p>		

مصدر	صله	شاعر
آوردن ^{۱۵}	روے ازان رنج در خدا آورد	عذر تقصیر را بجا آورد
آوردن ^{۱۶}	فرغ ماه میدیدم زبام و قهرا وانش	که مهر شرم آورد در دیوار می آمد
افگندن ^{۱۷}	پیش او از تیر کجی رو فگندم بر نداشت	آفتاب سر سوداے نیلوفر نداشت
انداختن ^{۱۸}	هر که روانداخت پیش من گرفتم روم واد	مختر امید چون آینه از حیرانیم
انداختن ^{۱۹}	گرفتن آنقدر عیب در آئین ما خالص	که بر ما هر که روانداخت گفتیم رویش را
انداختن ^{۲۰}	مدعی را چه شود کشته کشتی سازه	رو می مارا تو برین در بر زمین نیندازی
باختن ^{۲۱}	رو باخته است	بهار بزم
باختن ^{۲۲}	رو باخته	"
بر آوردن ^{۲۳}	رو بر آورد زخم عشق و همنوز	در دآن در جگر نمی گنجد

مصطلح

۱۵ روے در خدا آوردن، رجوع بخدا کردن ۱۲ بار ۱۵ روے بدیوار آوردن، حیران و سرسید بودن ۱۲ بار
 ۱۶ رو می افگندن، روانداختن، عجز و الحاح کردن ۱۲ بار ۱۵ روے انداختن، بر چیز، بویچیز، مستوجان شدن
 ۱۷ ۱۲ بار ۱۵ روے بر زمین انداختن، پاس ابروے کس نه کردن و بغایت دلیل و زبون گردانیدن ۱۲ بار ۱۵
 رو که رو باخته است، یعنی از سخته که بر شش گفته نخل و شرمند است ۱۲ بار ۱۵ رو که رو باخته، ترسیده و رنگش
 ۱۵ روے بر آوردن زخم، به شدن آن ۱۲ بار

ع که گر بیند از ندو بان رو بمن ۱۲ مخلص

مصدر	صله	شاعر
بر آوردن ۱۵		یار بیلین آئینه دز رنگ چراند غماز ۱۵
بردن ۱۵	به	گر لگستار بری روئے عفتناک را ۱۵
برگشتن ۱۵	از	مباد آنروز که ز من روئے کلف یار برگردد ۱۵
بستن ۱۵		ابر و نمود جلوه گری کرد و روئے بخت حافظ شیرازی ۱۵
بستن ۱۵	بر	بطر بنجودی بکشد آغوش طالب آملی ۱۵
بودن ۱۵	از	گزن گن خاره باشد روئے همچون خاتم کلیم بهدانی ۱۵
پوشیدن ۱۵		گنقم ای جان از جمال خود بر افکن روئے اسیراجی ۱۵
پوشیدن ۱۵		ورنه سرا از برکا در دسر داریم ما ۱۵
پیچیدن ۱۵	از	سر نظاره ز گلهاے باغ می پیچ طالب آملی ۱۵
تافتن ۱۵		روئے تافتن بهار عجم ۱۵
دادن ۱۵	را در	غیر آه بے اثر دیگر چه از ما سرزدست سلیم طرانی ۱۵

مصطلح

۱۵ روئے بر آوردن داغ، بردن آن ۱۲ بار ۱۵ روئے برگشتن از چهرے، دید باغ شدن از چهرے ۱۲ بار

۱۵ روئے بستن، رو پوشیدن ۱۲ بار ۱۵ روئے بستن داغ، اعراض کردن و دید باغ شدن ۱۲ بار ۱۵ روئے پیچیدن

و تافتن، اعراض کردن، دید باغ شدن از چهرے ۱۲ بار ۱۵ روئے دادن، متوجه گردانیدن ۱۲

مصدر	صله	شاعر
دادن ^۱		ایقدر آئینه را روداد و حسن دهلوی
دادن ^۲		کرده ام برخویشتم بهوارنیک بد قبول
دادن ^۳		رو با بجایرگان که آن جفا جو میدهد
دادن ^۴		پاک طینت را چه پاک از خوبی زشت عالم است
دادن ^۵		رو کج بعاشرت آن بت بد خو نمیدهد
داشتن ^۱		روے باز گونه داشتن
داشتن ^۲		بنوع خاک عالم داده غم در کج تنهایی
داشتن ^۳		نباشد سخت باطن چشم رودار از اجاش
داشتن ^۴		آه از بس شد مکرر بے اثر افتاده است
		لایق دولت دیدار تو نیست
		رو خواهم ستا چون آئینه از رودادها
		چون ببیند بوالهوس اخلاص میدهد
		میکم آئینه خود را هر چه خواهد رودهد
		قانع میوسه شده ام رونمیدهد
		که دار صحبت آئینه بے اور و بدیوار
		بود آئینه پولاد کی حاجت بیهایش
		گریه سر کن که دار داشک رو تازه

مصطلح

۱ رو دادن، واقع شدن، توجه و التفات کردن، و معزز و مکرم داشتن، و حاصل شدن، و موافقت کردن، و سازش نمودن، روداد، انچه از نیک و بد پیش آید ۱۲ بار ۲ روے باز گونه داشتن، از راه راست برگشتن ۱۲ بار ۳ رو بدیوار داشتن، چران و سر اسید شدن ۱۲ بار ۴ روداری، شرم حضور داشتن ۱۲ بار ۵ روے تازه داشتن، معتبر بودن در نظر ۱۲ بار

عنه این سعادت یا حنا یا بمله را دادست رو ۱۲ اثرن عنه از رخ آئینه را خوش دولت روداده است ۱۲ صائب

مصدر	صلہ	شاعر
داشتن ۱	روئے تنک داشتن	بہارِ عجم
داشتن ۲	جنونم دل از ننگ طفلان بکنده	از ز شرمندگی روئے صحراندارم کلیم بہانی
داشتن ۳	دل زیاد بہشت رودارد	از در کہ نگارے بہشت رودارد خلجہ تریخ
داشتن ۴	بتاراج حیرت داشت مرفقہ بالایش	بہ کہ از ننگِ خانہ بہار افتاد و پایش بید عظیم آباد
دیدن ۱	رو دل از پیالہ درین بزم دیدہ ام	مینا ہد صدائے جواب سلام ما دانش شہد
دیدن ۲	آنکہ گوید روئے او خورشید را ماند بنو	روشم گردید کہ خورشید را رودیدہ است کاتبی شاپور
دیدن ۳	روئے کس دیدن	بہارِ عجم
رفتن	روئے بر قفار رفتن	”
ساختن ۱	تار و مو تو دیدہ رفتہ دستش از کار	ہر کہ کہ قلم گرفت رو میسازد سیحی شیراز
ساختن ۲	رو ساختن	بہارِ عجم
تکستن	بزرگس تو نظر کردم و خموش شستم	بہارِ عجم

مصطلح

۱۔ روئے تنک داشتن، بہرچہ تکلیف دہند تن دادن ۱۲ بہار ۱۳۔ روئے چہیزند داشتن، از شرمندگی محال رو برداشتن نداشتن
 ۱۲ بہار ۱۳۔ رو داشتن، شرم حضور داشتن ۱۲ بہار ۱۳۔ رو داشتن، توجہ داشتن ۱۲ بہار ۱۳۔ روئے دیدن،
 توجہ و التفات ۱۲ بہار ۱۳۔ روئے چہیزے، و روئے کس دیدن، رو داری او کردن، دانیدن کردن، و باک
 از کس داشتن ۱۲ بہار ۱۳۔ رو ساختن، شرمندہ شدن، و اوضاع کردن ۱۲ بہار

مصدر	صله	شاعر
شناختن ^{۱۰}	از	داغ رار و دشناس از جگر ماسیکرد
فرمودن ^{۱۱}	به	روئے فرموده مشکبویان را
کردن ^{۱۲}	به	چشکایت از فرقت که نداشتیم لیکن
کردن ^{۱۳}	به	بخود کردست رود هر دو عالم چون نرگان
کردن ^{۱۴}	به	کے مراد نظر آدر که از غایت ناز
کردن ^{۱۵}	به	در طلب سستی چو ارباب س کردن چرا
کشادن ^{۱۶}	روکشادن	
کشیدن ^{۱۷}	در	عیش طالب تلخ نذر انسان که از آسودگان
کشیدن ^{۱۸}	در	بود تکرار نیت در وضویت
گذشتن ^{۱۹}	به	جمعے کہ پیش خلق گزارند رو بنجاک

مصطلح

۱۰ روشناس، کسے کہ بچہ دیدن اور اتوان شناخت ۱۲ بار ۱۰ رومی فرمودن، نمرندہ کردن ۱۲ بار ۱۰
 باز کردن، مقابل رو پوشیدن ۱۲ بار ۱۰ رو بخود کردن، متوجہ گردانیدن کسے را ۱۲ بار ۱۰ رو بدیوار کردن، ۱۲ بار ۱۰
 ۱۲ بار ۱۰ رو پس کردن، معروف ۱۲ بار ۱۰ رو کشادن، مقابل رو پوشیدن ۱۲ بار ۱۰ رومی در ہم و ہم کشیدن
 احواف کردن ۱۲ بار ۱۰ رو با کشیدن، وضو کردن ۱۲ بار ۱۰ رو بنجاک گذشتن، کمال اتمام عجز کردن ۱۲ بار ۱۰

عہ از صحبت اغیار ہم رومی کند ۱۲ صائب

مصدر	صله	شاعر
گذشتن ۱۵	رو در نقصان گذارد ماه چون گردنما	چون شود بریز مجاز شراب نیش کن صا اصفهانی
گذشتن ۱۶	رفت سمن بر چمن را گذاشت	زانکه خزان روی نگاهش نداشت خسرو دهلوی
گردانیدن ۱۷	در دواغ عشق از دل روگردان گشته است	این صفت برگشته را برگشته ترکان کجاست صا اصفهانی
گرفتن ۱۸	چون لعل روی ماه لقائے گرفته ایم	برپای او فتاده و بجای گرفته ایم مفید بلخی
گرفتن ۱۹	آخر گرفت از ما آن روی دلکش را	از ما گرفت رو را نگرفت روی ما را سنا اصفهانی
گرفتن ۲۰	دیدم بجانبش ز حیار وے خود گرفت	راه نگه بر ز گس جاد وے خود گرفت طاهر اشهد
مالیدن ۲۱	میاالم از خجالت عصیان بنجا کرد	از به مطلبم از ناصیه سائی نماز نیست آصف قلی
مالیدن ۲۲	خضر دارد داعها بر سینه ز استغنا گمن	روی آب زندگی را بر زمین مالیده ام صا اصفهانی
ماندن ۲۳	روے چو در آئینه ملک ماند	در آئینه را بر سر زانو نشاند خسرو دهلوی
نشستن ۲۴	از میکشی امر در ز خود چشم نمودم	از بهر همین روے بدیوار نشستم خالص اصفهانی

مصطلح

۱۵ روے در نقصان گذشتن، ناقص شدن ۱۲ بار ۱۵ روے کسے گذشتن، میل وے گذشتن ۱۲ بار
 ۱۶ روے گردانیدن، اعراض کردن ۱۲ بار ۱۶ روے کسے گرفتن، تسخیر کردن ۱۲ بار ۱۶ روے در گرفتن
 رو پوشیدن از شرم، و قبول سوال کردن، و پدیده بر رو گرفتن، و محبوب شدن ۱۲ بار ۱۶ روے کسے بنجا مالیدن،
 اظهار عجز و انکسار کردن ۱۲ بار ۱۶ روے کسے بنجا مالیدن، ذلیل کردن ۱۲ بار ۱۶ روے بدیوار
 نشستن، محبوب نشستن ۱۲ بار

مصدر	صلہ	شاعر
نمودن ^۱	چہ دیدہ کہ بآئینہ مائلی شب دروز	زمانہ ہفتہ مدارا نیچہ رونمود آنجا آصفی شیراز
نہاد ^۲	رسید دولت صلہ گذشت محنت ہجر	نہاد کشور دل باز رو بمعموری حافظ شیراز
یافتن	چو رویا بد آئینہ بجیائی	شود جو ہر آراے دندان نمائی غلو تر شیراز
رو نما و روی نما بدیہ کہ بوقت دیدن روی عروس بہ عروس میدہند ۱۲ ہمار		
خواستن	ز نقاشی بہ رنگے چہرہ آراست	از عجز کہ نقش سادہ اش چین رونما خواست غلو تر شیراز
دادن	خدا آئینہ حسنش را جلاداد	مبارک دید رویش رونما داد ناظم ہرک
ستاندن	ستائیم ز خورشید و مہ رونما	از غلو تر شیراز
گرفتن	بہر محفل ہشتے روی من منزل کجا گیرد	از کہ از رضوان بہشت جہاد و اراونما گیرد صفا صفا
فصل ہمار		
رہا خلاص یافتہ، مقابل گرفتار ۱۲ ہمار عجم		
شدن	تا زلف او بباد صبا آشنا شدست	از بہ از دست دل عنان صبور رہا شدست صفا صفا
کردن	بدست بہت طا در آن رہا کردم	در بادلین قدم اسباب خلد و حور قصور عرفی شیراز
گردیدن	سپاروک ارچہ اوج چرخ گیرد	از کجا گردد در رہا از مقلب باز قطرات شیراز
مصطلح		
لے روئے نمودن، آشکارا شدن ۱۲ ہمار ۱۵ روئے نمودن، متوجہ یکے شدن ۱۲ ہمار		
عہ دکن از ارم رونما خواست مت ۱۲ ظہوری عہ چو طفلان را باین امید از مکتب رہا کردم ۱۲ اکیم		

مصدر	صله	شاعر
نمودن	صیاد ما بین که چه عاشق شکار بود	صیدیکه می نمود رها بازی گرفت آرزو اکبر آبادی
رہائی خلاصی ۱۲ بہار عجم		
دادن	از بدی نتوان ہائی داد ظلم اندیش را	از بستہ با چندین گہہ برخوش عقرب نش را کاظم تبریزی
داشتن	کس ہائی از سر زلفش کجا دار نصیر	زلف او بر پادل می افگند زنجیر را نصیر بدخشاہی
داشتن	چہ بخت است اینکہ دست فتنہ ہرگز	از رہائی از گریہ ناہم ندانست دفعی تبریزی
یافتن	بگذر از خود کہ ز خود ہر کہ رہائی یابد	از گریہ قید گرفتار بود آزاد است آلوسی ہمدانی
فصل یار		
ریاست مہتری، و سرداری ۱۲ بہار عجم		
کردن	رئیسے کہ دشمن سیاست نکرد	از ہم از دست دشمن ریاست نکرد سعد شیرازی
ریاضت رنج ۱۲ بہار عجم		
کشیدن	ریاضتیکہ ملک طریق فضل کشید	در چو آفتابش مشہور ہفت کشور کرد کمال اصفہانی
ریشش انعام و بخشش ۱۲ بہار عجم		
کردن	دیدہ ام گوہر ہدایان بہت از پیلو دل	از ابر دایم ریشش از بالاسے دریا میکند صبوح خاں سار
ریشہ خوانی و ریشہ سرائی حرف لطافت گفتن و پیچیدہ آواز کشیدن و نغمہ ۱۲ بہار عجم		
خواندن	چنان زیر زبان شکم ترانہ عشق	کہ غنہ لیب شود داغ ریشہ خوانی من سالک یزدی
سرودن	برداشتہ بلبل ز پئے ریشہ سراے	چیزیکہ بر آند ز تراشش سخن ما عالی شیرازی

مصدر	صلہ	شاعر
رلیمان بیای مجھول، طنائے رشتہ ۱۲ بہار عجم		
باختن ۱۵	دل تو تارگ خامی ز آرزو دارد	چو عنکبوت تارکار رلیمان بازیت
باختن ۱۶	رسم ایادہر جان رو کیسر سوزن نمازد	رلیمان بافیست بہر خویش ز تار ترا
بودن ۱۷	ملک زمستی آن ساعت چنان بود	کہ در چشم آسمانش رلیمان بود
تا میدن ۱۸	چرخے کہ عجز دہر میگرداند	از بہر من و تو رلیمان می تا بد
خوردن ۱۹	دل صاف در بند دنیا نباشد	بتدیج گویہر خور در رلیمان
دادن ۲۰	ہچو کا غذا بہر کس را ہوا نمی در سرت	از برائے سیر مردم رلیمان میدہند
ساختن ۲۱	رلیمان دیگران پنبہ ساختن	مخلص کشی
سوختن ۲۲	رلیمان سوخت کجیش بیرون ز رفت	بہار عجم
مصطلح		
<p>۱۵ رلیمان باز، مراد من رسن باز ۱۲ بہار ۱۵ رلیمان بودن آسمان چشم، کنایہ از عدم تمیز ۱۲ بہار ۱۵ رلیمان تا بد</p> <p>بہر کسے، و برای کسے، فکر ہلاک او کردن ۱۲ از بہار ۱۵ رلیمان خوردن، کنایہ از کوتاہ کردن، لیکن مجاہد نیست ۱۲ بہار ۱۵</p> <p>رلیمان دادن، تعریف بیجا غیر واقع کردن برائے خیالت دادن بہ کسے ۱۲ بہار ۱۵ رلیمان دیگران پنبہ ساختن</p> <p>محنت برائے دیگران کشیدن و خود ہلکا نم زسیدن ۱۲ بہار ۱۵ رلیمان سوخت و کجیش بیرون ز رفت،</p> <p>منشئت مشہور ۱۲ بہار</p>		
عہ رلیمانے برائے من تا بد ۱۲ راضی		

مصدر	صله	شاعر
ریش بیای معروف، ترجمه محاسن ۱۲ بهار عجم		
بر آوردن	نومیدی سوداز دگان نیز رعایتست	امید که آن نوحط مار ریش بر آورد
پرداختن	الا اے ریش پر داز مژور	نکرده فرق اور اکت هر از بر
خاریدن	گفت اگر بند پذیری بر و دریش بخار	اگر ایور د
دادن	مگر ز منی رایت شنیده حامل	که ریشها حریفان همی دهمی بر باد
داشتن	هر که دل پیش دلبری دارد	ریش در دست دیگری دارد
داشتن	پیش مفتی بچو رسته کس ریش نداشت	بهر مز و اصلاح کار خلق چو دلاک کرد
فروختن	خفتش برآمد و کالا در کادی زد	که گفت ریش فروشد متاع مردم را
کشیدن	مملت اجل دهد ملکی را که هر زمان	ریش از برای رفتن گنج کیان کشد
کندن	از دست تو ریش کنده باشم صد بار	اکنون بشین تو نیز ریشی میکنم
مصطلح		
<p>ریش بر آوردن، مخط شدن جوان ساده رو ۱۲ از بهار ۱۳ ریش پر داز ۱۴ آنکه ریش پایدار است می باشد ۱۲ بهار ۱۳</p> <p>ریش خاریدن، رنج بیفاده کشیدن ۱۲ بهار ۱۳ ریش بیاد دادن، ریش ترا کشیدن ۱۲ بهار ۱۳ ریش در دست کسی</p> <p>داشتن، اختیار کار خود دیگر سپردن ۱۲ از بهار ۱۳ ریش نداشتن، عت و اعتبار نداشتن ۱۲ بهار ۱۳ ریش متاع</p> <p>می فروشد، یعنی ریش دراز متاع او را می فروشد ازین که خوبی متاع از مردم ریش دارست ۱۲ بهار ۱۳ ریش کشیدن و کندن</p> <p>تاسف خوردن، یا رنج محنت بیفاده کشیدن ۱۲ بهار</p>		

مصدر	صله	شاعر
مالیدن	ریشمال	بهارغم
ریش بیاوی مجبول، زخم و زخمی ۱۲ بهارغم		
داشتن	از ریش زمانه سینده دارم ریش	از ۷
کردن	بنینده دوست را مکن ریش	۶
گردیدن	نگیرد چرا پنبه بر چشم خویش	از
گشتن	چرمی خواهی امی ناصح از جان خویش	از
ریشه کناره چیرے کہ رشتہ رشتہ او نیچہ باشند، و نیز عروق اشجار کہ در زمین باشند		
و گاهی بر پنج اشجار اطلاق کنند مجازاً ۱۲ بهارغم		
بر آوردن	سرفرازی نیست از نشو و نما مطلب مرا	از
بردن	اینکه در باغ دلم ریشه فرو برده زلف	در
بستن	چو در حقه سیم گوهر نهند	در
پرداختن	بباغش دهد ریشه پرداز تاک	در
پیچیدن	نیچید بر دل کس ریشه شوق گرفتاری	بر
خواهم از خود ریشه خود را بر آرم همچو سرو		
گرچه تو خیز نهال ست سراپا شمرست		
در و همچو گوهر کند ریشه بند		
دو کف آبرو بهر یک مشت خاک		
چون خلم تا گره و امی کنی سر تا پایا دام		
مصلح		
له ریشمال، دلوٹ، و این فعل را ریشمالی گویند ۱۲ بعد		
عه زمن را به زنبور کردند ریش ۱۲ نظامی		

مصدر	صله	شاعر
داشتن	از در	کرنخا اوریشہ دارد در دلم عو غا ناز بید عظیم آباد
دوانیدن	در عید	درخت عمر تو در چار باغ ارکانی عرفی شیراز
راندن	در	که در کام شان چاشنی ریشہ راند خلو شیرازی
شدن	از	شد ریشہ ریشہ دانم از خارا ست لال با صاحب صفه
کردن	در	ماریت پیچ و تابک در آشیان ماست راجه یالکونی
کردن		که ریشہ ریشہ چو سواک کرده اند مرا صاحب صفه
کنند		سر و بار ریشہ کن میاز از این سماع صاحب صفه
گستن	از	این نخل ندانم ز کدام آب زمین است باقر کاشی
ریو بازی، وکر، وحیلہ ۱۲ بہار جم		
خوردن	از	نخوردہ ز مردانگی ریو نفس طهر اشتہاد
<p>مصطلح ریشہ کن، (بفتح کان) از پنج برکنده ۱۲ بہار</p> <p>عہ کفخل سرکش اوریشہ در جگر دارد ۱۲ نفی کرہ عہ نہال بہت طالب بعرض ریشہ دو اند ۱۲ طالب</p>		
تمام شد		

اعلان

ارمغان آصفی

کے تمام حقوق بذریعہ رجسٹری باضابطہ محفوظ ہیں کوئی صاحب قصد طبع
نفرمائیں، جس کتاب پر مشترکہ مہر یا دستخط نہوں گے وہ
مسرورہ خیال کیجائیگی

المعین

محمد عبد الحمید خان

آگرہ

